C 201 / 226

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 B.C.S. 376.386

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Ա Ժ Ն Ե Գ Ի Ն.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 Ֆրանք

Samedi 1 Décembre 1945 Շաբաթ 1 Դեկտեմբեր

Ժէ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4472-Նոր շրջան թիւ 201 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՁՈՑ

« Նիւ Եորք Հէրըլտ » կը չարունակէ ամէն օր արտատպել 25 եւ 50 տարի առաջ հրատարակած քաղաքական կարեւոր դէպքերը, օրը օրին։

Վերջին թիւերուն մէջ, ամէն օր արձանագրութիւն մը՝ հայկական հարցի մասին,— 25 կամ 50 տարի առաջ։

Արձանագրենք մենք ալ, մեր կարդին։ Իրրեւ պիտանի դիտելիք անոնց համար որ չուտ կը մոռնան երէկուան պատմութիւնը, կամ տղու մը պէս կ'ոգեւորուին աննշան դէպքերէ։

Նախ՝ 25 տարի առաջ պատահած դէպքեր։—

1920 Նոյեմբեր 24.— Իրրեւ առաջին փորձ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան, Ռըպէ Վիվիանի, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, պահանջեց անմիջապէս գործի ձեռնարկել, դադրեցնելու համար Քեմալականներու եւ Հայերու միջեւ ծագած թշնամութիւնները։ Ա· Պալֆըր (Անգլիոյ ներկայացուցիչը) առարկեց թէ Ազգաժողովին ուխտը չի տրամադրեր զրաղիլ Հայաստանով, «որ պետութիւն մը չէ»։

1920 Նոյ· 25.— Նկատելով որ Մեծն Բրիտանիա չուզեր որ եւ է ձեւով ճանչնալ Քեմալ փաշան, թուրք ազգայնականներուն առաջնորդը, շատ հիւ հաւանականութիւն կայ որ Հայաստան օգնութիւն ստանայ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Հայկական հարցը երեւան կը հանէ ֆրանսական եւ անգլիական մրցակցութիւնը Ազգաժողովին տիրապետութեան համար։

1920 Նոյ· 27.— Բռնուած ըլլալով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հակամարտ շահերուն միջեւ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը նախագահ Ուիլսընի կը դիմէ, որպէսզի Հայաստանը փրկէ Մուսթաֆա Քեմալի թուրք ազգայնական ուժերուն կործանումէն։

1920 Նոյ· 28.— Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ մասնախումբը կը թելադրէ **20.000.000** տոլար գտնել անմիջապէս, զօր· Վրանկէլի պարտուած բանակը սպառազինելով Մ· Քեմալի զօրքին դէմ դրկելու եւ այսպէսՀայաստանը փրկելու համար։

1920 Նոյեմբեր 29ին ամերիկեան թերթը կը ծանուցանէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ· ժողովին մէկ չաբթուան աշխատանքէն վերջ, *« փոքր ազգերը կը սկսին կորսնցնել իրենց վրաստահութիւնը, վախնալով որ Ազգաժողովը կը դառնայ դործիք մը Մեծ Պետութեանց, յառաջ քշելու համար իրենց սեփական շահերը»։*

Բուն Հայոց պատմութիւնը չէ այս, ճակատագրական չրջանի մը մէջ։ Բայց, ո՛րքան պերճախօս են այս քանի մը դրուագները, բացատրելու համար 25 տարի առաջուան ողբերգութիւնը։

Պատկերազարդ խայտառակութեան այս տարեգրութիւնը կրնաք լրացնել, երբ կարդաք յիսուն տարի առաջուան անցուդարձը, յաջորդով։

Բան մը փոխուա՞ծ է այսօր,— յիսուն կամ 25 տարի վերջը, երբ նորէն կ'արծարծուի Հայկական Հարցը։

Տակաւին ո եւ է պետութիւն պաշտօնապէս յանձնառութիւն մը ստանձնած չէ այս մասին։

Միայն Ա· Միութիւնն է որ, իրրեւ անմիջական չահակից, կը խրախուսէ չարժումը, զանազան ձեւերով։ Եւ միայն հայ ժողովուրդը ինքն է որ արդարութիւն կը պահանջէ հրապարակաւ, Արտասահմանի թէ Հայաստանի մէջ։

Բայց, մեր բարձրաձայն եւ քիչ մը ճոռոմաբան կանչերուն դիմաց խորհրդաւոր, չարաչուք լռութիւն մըն է որ կը տիրէ, միջազգային հրապարակին վրայ։ Լռութիւն մը որ կը մատնէ ոչ միայն չկամութիւն կարդ մը չրջանակներու մէջ, այլեւ տեսակ մը զարմանք։

— *« Մինչեւ հիմա անկախութիւն կը պահանջէիք· հիմա կ'ուզէք որ Ա· Միութեան սահմաններն ընդարձակուի՞ն, ի վնաս մեր չահերուն...»։*

Անշուշտ ամէնքն ալ դիտեն, չատ լաւ դիտեն թէ ի՛նչ է մեր ուզածը,— ամրողջացնել ներկայ Հայաստանը, համաձայն նախագահ Ուիլսընի չափաւոր իրաւարարութեան։

Եւ սակայն, անդիտանալ կը ձեւացնեն։ Ուրիշ խօսքով, նորէն կը դտնուինք աշխարհակալութեան տենդերու, քաղաքական եւ տնտեսական մրցակցութեանց ահաւոր ցանցի մը առջեւ։ Ինչպէս 50 կամ 25 տարի առաջ։

Եւ նորէն յաղթականներն են որ կը հիւսեն այդ ցանցը, հակառակ երկու Մեծ պատերազմներու ընթացքին հռչակուած նշանախօսքերուն։

Շ·

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ· ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ

Պրազիլիոյ հայ գաղութը

Որքան զարմանալի ըլլայ, սակայն եւ այնպէս իրողութիւնը այն է, որ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան ընթացքին Պրազիլիոյ Սան-Փաւլոյի հայ գաղութը կտրուեցաւ ոչ միայն հեռաւոր գաղութներէն, այլ նոյնիսկ մօտաւոր Հարաւային Ամերիկայի չրջաններէն։

Պետական գրաքննութիւնը եւ այլ պարտադիր օրէնքները այնքան խիստ էին, որ անկարելի եղաւ անմիջական հաղորդակցութիւն մը այս փոքր սակայն կենսունակ կեդրոնին հետ, ուր բուռ մը հայութիւն յարատեւութեամբ կը չարունակէ վառ պահել հայրենասիրութեան ոգին ու հայրենի ազատագրութեան գաղափարը։

Նամակային կամ թղթատարական այլ արդելքներէ եւթ, Պրազիլիոյ հայութիւնը զրկուեցաւ նաեւ մամուլէն, որով տարիներ չարունակ անկարելի եղաւ հայ թերթ մը զրկել, իսկ Պուէնոս Այրէս հրատարակուող «Արմենիա»ի մուտքը արգիլուեցաւ բոլոր օտար թերթերու հետ։

Կը մնար միայն անհատական երթեւեկը, որու չնորհիւ երբեմն կարելի կ'ըլլար իրազեկ մնալ նոյն չրջանի ազդային եւ կրթական գործունէութեան։

Հիմա է, որ բարենպաստ պայմաններ կը վերստեղծուին յիշեալ չրջանի հայութեան համար, եւ կարելի է կապ պահել ոչ միայն մօտաւոր Արժանթինի, Ուրուկուայի եւ Միացեալ Նահանգներու, այլեւ անդրովկիանեան երկիրներու հետ։

Հակառակ վերոյիշեալ պարտադրիչ պայմաններուն, Պրազիլիոյ հայ գաղութը դնահատելի գործեր կատարած է։

Երբեմնի տնտեսական անյագաստ պայմաններէն ազատելով, այժմ հոս ալ նիւթական լաւագոյն վիճակի մը մէջ կը դտնուի։ Յատկապէս Սան Փաւլոյի մեր հայրենակիցները կրցած են լաւագոյն դիրքեր չահել, որու չնորհիւ նաեւ ազգային կեանքն ալ մեծապէս օգտուած է։

Մեծահարուստ հայրենակիցի մը բացառիկ նուիրատուութեամբ հայ գաղութը չայոդած է սեփական եկեղեցի մը ապահովել, որմէ վերջ պիտի կառուցուի նաեւ սեփական ազգային վարժարան մը։ Դպրոցաշինութեան համար չուրջ չիւսուն հազար տոլարի նախագիծ մը մշակուած է, որուն անխտիր մասնակից կ'ըլլան գաղութի բոլոր անդամները, առանց կուսակցական եւ այլ տեսակէտներու տարբերութեան, որովհետեւ Հարաւային Ամերիկայի ամէն գաղութներէն աւելի Պրազիլիոյ մէջ է որ ուծացման վտանգը սպառնական է։ Հակառակ տարէցներու եւ ծնողներու չանքերուն, նոր սերունդը գահավէժ արագութեամբ դէպի օտարացում կ'երթայ։ Նոյնիսկ երիտասարդական կազմակերպութիւնները հակառակ վերին հսկողութեան, այլեւս տեղական լեզուով կը խօսին ու կը զրեն, որով կը կազմեն նաեւ իրենց պաշտօնական տառնպրութիւնները ու զեկուցումները։ Թէեւ միւս կողմէ այս նոյն երիտասարդներն են, որ տարիներէ ի վեր հայկական ձայնասփիւռի միջոցով կը սատարեն հայ երգն ու գրականութիւնը տարածելու։

Գիտակից ու ազգային ոգիով ուռճացած երիտասարդական խմբակ մըն ալ կեանք ու չունչ կուտայ Սան Փաւլոյի Արմ· Երիտասարդաց Միութեան, որու չուրջ կեդրոնացած են չրջանի լաւագոյն ուժերը, զօրավիգ հանդիսանալով թէ հայկական ձայնասփիւռին, թէ՛ երգչախումբին եւ թուրչ ամէն տեսակի ազգային, կրթական ձեռնարկներու յաջողութեան։

Նոյն թափով ու եռանդով տարիներէ ի վեր կը չարունակէ մեղուային գործունէութեամբ հինգտարի գործ մը կատարել Հ· Կ· Խաչը։ Եւ այժմ որ հնարաւորութիւններ ստեղծուած են վերահաստատելու խզուած կապերը, անկասկած Հայուհիներու այս Միութիւնն ալ իր կոչումին արժէքով իր բոլոր միւս մասնաճիւղերու նման չքնարար նոր գործունէութեան ասպարէզ մը պիտի թեւակոխէ։ Մանաւանդ որ չրջանը նիւթապէս բարւոքած ըլլալով, սպեղանի կրնայ ըլլալ հեռաւոր հայրենակիցներու կուտացող վէրքերուն։

Հ· Ը· Դաշնակցութիւնը, անցնող ժամանակին հետ պահ մը իսկ դադրած չէ գործելէ։ Ոչ պետական արգելքներ եւ ոչ ալ դժբախտաբար մեր իսկ հայրենակիցներու կողմէ եղած տխուր չարաչարութիւններ եւ այլ քսու եւ լծկիներ խոչընդոտ մը եղան անոր երթին։ Ազգային կեանքի արահետնե-

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ԻՐԱՆԻ

Ապստամբները դէպի Թեհրան

Լոնտոնի իրանեան դեսպանատունը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանելով իրանեան կառավարութեան հինգ ծանուցագիրներուն կը մերժէ անոր առաջարկը՝ օդնական զօրք ղրկելու հիւսիսային Իրանի խռովեալ չրջանները (Ատրպատական)· մինչդեռ ատեն կը սպառնայ որ եթէ օդնական զօրք ճամբայ ելլէ դէպի այդ չրջանները, խորհրդային կառավարութիւնը պիտի աւելցնէ իր պահակազօրքը Ատրպատականի մէջ։

Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան չրջանակներուն մէջ ալ կը հաստատեն թէ Ա· Միութիւնը որոշած է աւելցնել իր ուժերը Իրանի դրաւեալ չրջանին մէջ, եթէ իրանեան զօրքը յառաջ խաղայ։

Իրանեան կառավարութեան վերջին դեկոյցին համաձայն, ապստամբներու փոքր խումբ մը Իւաշտի վրայ կը քալէ (15մղոն հեռու Կասպից ծովէն)։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ ապստամբները դէպի հիւսիս - արեւելք դարձած են, փոխանակ չարունակելու իրենց յառաջխաղացութիւնը դէպի Ղազուին։ Կը նշանակէ թէ հիւսիս-արեւմտեան երրորդ չրջան մըն ալ պիտի մատնուի խռովութեանց։

Իրանի կառավարական դինուորները կը չարունակեն զօրացնել մայրաքաղաքին պաշտպանութիւնը։ Ուրիշ զօրամասեր ալ ճամբայ ելած են դէպի հիւսիս, բայց չեն կրնար յառաջանալ, Ռուսիոյ բռնած դիրքին պատճառով։ Օրէ օր կը սպասուի կառավարական զօրքի եւ ապստամբներու ընդհարման, Թեհրանի առջեւ։

Թաւրիզէն կը հեռագրեն թէ ձեռնարկուած է Ազդ· խորհուրդ մը կազմելու, հովանաւորութեամբ «դեմոկրատ»ներու։

Եուկոսլաւիա հաւնրապետութիւն

Եուկոսլաւիոյ Ազդ· ժողովը հանդիսաւորապէս հանրապետութիւն հռչակեց նոյեմբեր 29ին, պահընկէց ընելով 22 տարեկան Թագաւորը որ Լոնտոն կը գտնուի երկար ատենէ ի վեր։ Տրուած որոշման համաձայն, արքայական դերդաստանը կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք։ Ուրեմն վերջնապէս ջնջուած կ'ըլլայ միապետութիւնը։ Թագաւորը որ եւէ Թոչակ պիտի չստանայ։ Մինչեւ հիմա Լոնտոնի մէջ ի պահ դրուած դումարներով կը հոգային Թագաւորին ծախքերը։ Այժմ այդ դումարները կը դտնուին նորահաստատ հանրապետութեան հրամանին տակ։

Պելկրատի անթելը հաղորդելով ազդ· ժողովին որոշումը, յայտարարեց թէ ազդ· քայլերդն ալ պիտի փոխուի եւ պիտի յօրինուի նոր երգ մը որ արտայայտէ ազատ ժողովուրդին կամքը, եւ ոչ թէ օտար արքայական եղանակ մը։

Պաշտօնական յայտարարութիւնը հաղորդելով միապետութեան ջնջումը եւ Թագաւորին դահընկէցութիւնը, կը չարունակէ.— «Այս որոշման ուժով, համաձայն Եուկոսլաւիոյ բոլոր ժողովուրդներուն ազատօրէն յայտնուած կամքին, Սահմանադիր ժողովը Դաշնակցային ժողովին եւ Ազգութեանց ժողովին միացեալ նիստին մէջ որոշեց, յանուն ժողովուրդին եւ երկու ժողովներու տուած օրինական վճռին հիման վրայ.— ժողովրդավար Դաշնակցային Եուկոսլաւիան կը հռչակուի ժողովուրդի հանրապետութիւն։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ բոլոր ժողովուրդները միանալով մէկ պետութեան մէջ, պիտի վայելեն հաւասար իրաւունքներ։ Մահէյլ Թիթօ կը մնայ վարչապետ։

Թերթը Թագաւորը անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակելով, բողոքեց տրուած որոշումներուն դէմ։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ,— « Դաշնակիցներու մեծ յաղթանակին անարժան բռնակալութիւն մը կր սիրէ Եուկոսլաւիոյ մէջ· մահեծան իշխանութիւն մը՝ խոտելի Եուկոսլաւիոյ ժողովուրդին բարոյական բարձրութեան եւ քրիստոնէական աւանդութեանց համար։ Ներկայ կը սպասի երբ աչքի առջեւ կը բերեմ ժողովուրդին տառապանքները· ժողովուրդ մը ենթարկուած առողորմ բռնութեան, զրկուած ազատութենէ եւ արդարութենէ» եւն·։

Հաղորդակցութիւնը Ամազոնի այս հեռաւոր ափերուն վրայ չատ աւելին ըրած է։ Ոչ միայն զուտ կուսակցական, այլեւ կրթական, մշակութային, ազդապահպանման հպատ եւ եկեղեցաշինութեան դործին մէջ թէ կուսակցութիւնը եւ թէ չրջանի բոլոր ընկերները իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհաբերութեամբ օրինակելի հանդիսացած են։ Եւ չնորհիւ համազգային տեսակէտներու դաղութը պահած են իր ազգային արժէքին վրայ։ Ներդաշնակ ու համերաչխ համագործակցութեամբ Դաշնակցութիւնը սիրայօժար ընդառաջ գացած է բոլոր հանրօգուտ ձեռնարկներուն։

Համագործակցելով բոլոր ազգային, կրթական, եկեղեցական կամ հայրենակցական ուժերու հետ, կարելի եղած է համազգային լաւագոյն ճակատ մը ստեղծել որու չնորհիւ Պրազիլիոյ գաղութը պիտի ապահովէ լաւագոյն ապագայ մը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ածուխի եւ հոսանքի տագնապը

Կառավարութիւնը ծանր մտահոգութեան մատնուած է, ածուխի տագնապին հետեւանքով եւ պիտի հարկադրուի աւելի խիստ կրճատումներ կատարել, ելեկտրական հոսանքը խնայելու համար: Արտադրութեանց նախարարը յայտարարեց թէ գրեթէ տրամադրելի ածուխ չէ մնացած ամբարանոցներուն մէջ եւ ամենախիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին յառաջիկայ չորթուան սկիզբը: Ելեկտրականութիւնը նորէն պիտի կրճատուի թէ առտնին գործածութեան, թէ մեքենային եւ թէ գործարաններու համար:

Պատճառը,— 150 տարիէ ի վեր չտեսնուած երաշտ մը: Ցեւոյ, ամերիկեան գործադուլները կը խափանեն խոստացուած ածուխին առաքումը, իսկ Ռուրէն չատ քիչ ածուխ ստացուած է այս ամիս: Անցեալ հոկտեմբերին 1.700.000 թոն ածուխ արտադրուած է Ռուրի մէջ, Ֆրանսա ստացած է միայն 300.000 թոն: Իսկ հոկտեմբերի 1.900.000 արտադրութենէն ստացած է միայն 200 հազար թոն: Այս նուազումը հետեւանք չէ փոխադրական միջոցներու պակասին, քանի որ Ֆրանսա կրնայ օրական 22 վագոն տրամադրել, որուն չնորհիւ կարելի է 600.000 թոն ածուխ փոխադրել ամէն ամիս: Ստուգուած է որ 6.500.000 թոն պատրաստ ածուխ կայ Ռուրի մէջ: Կառավարութիւնը դիմումներ պիտի կատարէ, որպէսզի Ֆրանսա անարգել ստանայ իր բաժինը:

Ելեկտրական հոսանքի նոր կրճատումը պիտի կատարուի երեքշաբթի օր:

× *Երկուշաբթի օր հոսանքը դադրեցաւ առտուան ժամը 8—9.30, կէս օրէն վերջ՝ 2—3.20, յետոյ 3.40—6.10, որով թերթին տպագրութեան եւ առաքման մեծ մասը մնաց յաջորդ օրուան: Ահա թէ ինչու սովորականէն ուշ հասած են «Ցառաջ»ները, կարգ մը վայրերու մէջ: Եթէ այսպէս շարունակուի, աւելի խստանալով...*

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ կը հետապրին թէ սպարապետ Սթալին որոշած է երկարաձգել իր արձակուրդը եւ երկար հանդիստ մը վայելել, մայրաքաղաք վերադառնալէ առաջ: Այս առթիւ կը հերքուին սպարապետին հիւանդութեան եւ իր յաջորդներու մասին չրջած զրոյցները:

Մ. ՆԱՀԱՆԴՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ այլեւս աւելորդ կը գտնէ երեք Մեծերու ժողովը, ինչպէս յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ: Այս առթիւ բաւ թէ կը վերաքննուի Փոցտամի մէջ տրուած որոշումը Գերմանիոյ հսկողութեան մասին եւ թէ ինք համաձայն չէ այն մարդոց որ կը կարծեն թէ ռուսական քաղաքականութիւնը պատերազմի պիտի առաջնորդէ: Նախագահ մէկդի դնելով դիւանագիտական նրբութիւնները, բացէ ի բաց յայտարարեց թէ ինք համաձայն չէ մեծ պետութեանց մասնաւոր խորհրդաժողովներու, եւ կը յուսայ թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը յառաջիկայ 90 օրերու ընթացքին պիտի ստանձնէ լուծել այն բոլոր խնդիրները որ նախապէս կը քննուէին երեք Մեծերուն կողմէ:

ՆԻՒՐՆԻՊԷՐԿի դատավարութեան հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, քանի ամբաստանեալներուն առջեւ ցուցադրուեցան չարք մը չարժանկարներ, որ կը ներկայացնէին գերմանական արդելարաններու ահռելարսափները: Թերթերը կը գրեն թէ կէօրինկ հառաչեց առաջին անգամ ըլլալով, մառէչալ Քայթէլ բերանը սրբեց ճերմակ թաշկինակով մը, Ցրանք՝ Լեհաստանի նախկին կուսակալը չկրցաւ զլուխը վերցնել ամբողջ ատեն վայրկեան, Տօքթ. Շախթ՝ Ռայսպանքի տնօրէնը, մերժեց դիտել որ եւ է չարժանկար՝ Տախաուի, Պուխընվալտի կամ Պէլզէնի դժոխքներէն: Իր վաստաբանը յայտարարեց թէ Տօքթ. Շախթ ինքն ալ բանտարկուած ըլլալով Տախաուի մէջ, ինքզինքը զոհ մը կը նկատէ եւ թէ ինչ քաղաքական սըխալներ ալ գործած ըլլայ, մարդկօրէն պատասխանատու չէ այսպիսի ոճիրներու:

700.000 ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ բանուորները որոշեցին գործադուլ հռչակել Մ. Նահանդներուն մէջ, օրական երկու տոլար յաւելում պահանջելով:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ Հօչքիս գործարանին վարիչները պիտի դատուին, հաստատուած ըլլալով թէ Գերմանիոյ համար կը բանէին:

UNRRAի պաշտօնեաներէն աւելի քան 600 հոգի ձերբակալուեցան Գերմանիոյմէջ: Սեւ չուկայով կը ծախէին կազմակերպութեան ապրանքները: Հետապնդումները կը չարունակուին:

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ գերման Կ. Աչէն նախադահը, Սաքս-Քոպուրկ Կոթայի դուքսը որ Վիքթորիա թագուհիին թոռն է:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆը սահմանադրութեան նախագիծ մը ներկայացուց Սահմանադիր ժողովին, հիմնուած իր տեսակէտներուն վրայ: Այդ ծրագրին համաձայն, օրէնսդիր իշխանութիւնը կը գործադրուի Ազգ. ժողովին կողմէ որ կ'ընտրուի չորս տարուան համար (ուրեմն մէկ ժողով), գործադիր իշխանութիւնը կը յանձնուի հանրապետութեան նախագահի մը, քնտրուած՝ վեց տարուան համար եւն.:

ՀԻԻԼԷ-ՌՈՒԻՄԲի չինութիւնը կը չարունակուի Մ. Նահանգներուն մէջ, «որպէսզի բաւարար պաշար ունենան, մինչեւ որ գործադրուի միջազգային հակակչիռը»:

Թուրքերը մտահոգ

« Թանին»ի խմբագրապետ երեսփոխան Հիւսեյին Ճահիտ Եալչընը, 27 հոկտեմբերի իր թերթին մէջ, կ'անդրադառնայ Պալքաններու մէջ տեղի ունեցող զինուորական զործունէութեան, ու կը խորհրդածէ.

— «Թուրքեւպուլկար, հելլէն եւ եուկոսլաւ սահմաններու վրայ, սովիէթները զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնեն: Մոսկուա հերքեց թէեւ այս առիթով չրջող զրոյցները, եւ սակայն՝ այդ հերքումը բաւական չեղաւ վերջ տալու չչուկներուն: Արդարեւ, զօրաւոր կը նկատուին այն հաւանականութիւնները, որոնց համաձայն սովիէթ ուժեր կը համախմբուին պուլկարեւթուրք սահմաններու վրայ, եւ պուլկար զօրաբաժինները դիրք կը յարդարեն ռուս ուժերու կողքին, սովիէթ սպաներու հրամանատարութեան տակ: Պէտք չէ մոռնալ, թէ Մոսկուա որոշած է չվերաքնորոգել բարեկամութեան եւ ոչ - յարձակողական իր դաշինքը՝ Թուրքիոյ հետ: Մինչեւ Նոյեմբերի տասը, կ'աւարտի պայմանաժամը հին դաշնադրին, ու զօրութիւն ունենալէ կը դադրին անոր բոլոր տրամադրութիւնները: Թուրքեւպուլկար սահմաններու վրայ սովիէթ ուժերու համախմբումը կապ ունի՞ այդ դաշնադրի պայմանաժամի աւարտումին հետ: Ոչինչ պիտի ըսենք այս մասին: Կ'ուզենք յիշեցնել միայն, որ ո եւ է դէպք անակնկալ մը պիտի չըլլայ մեզի համար, ու մենք պատրաստ պիտի ըլլանք միշտ ո եւ է քայլ դիմադրելու: Բոլշեւիկները յարմար կը նկատեն զօրք դիզել մեր սահմաններուն վրայ, ճնշում բանեցնելու, եւ Նեղուցներու հարցին մէջ դիրքորոշումներ ձեռք ձգելու համար: Իրենց դիտնալիք բանն է: Վստահ կրնան ըլլալ սակայն, որ այդ փորձէն ո՛ եւ է բան դուրս չի գար: Հարիւր հազարաւոր զինուորներու ներկայութիւնը այդտեղ, Թուրք սահմաններու վրայ, նախ բաւարար չէ ճնշում բանեցնելու համար մեզի դէմ: Անոնք որ լաւ կը ճանչնան մեզ, դիտեն թէ միլիոններ անհրաժեշտ են մեզի դէմ: Իսկ այդ միլիոնները, զարձեալ, եթէ դան իսկ, մեզ պիտի գտնեն իրենց դէմ, որովհետեւ կենսական հարց է մեզի համար Նեղուցներու խնդիրը:

Չենք ուզեր հաւատալ, թէ Սովիէթները պիտի տամսի երրորդ պատերազմի մը վտանգը ընդունելու: Կ'ուզենք հաւատալ, թէ Պալքաններու մէջ սովիէթ բանակներու զործունէութիւնը կապ ունի առաւելապէս համաչխարհային հարցերու հետ» :

Մ.

ՅՐ. ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԸ ԿՐԸՆՈՊԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Պատերազմի վեց չարաչուք տարիներու ընթացքին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չատ տուժեց իր լայն եւ ազատ զործունէութեան համար: Առաջին տարիէն իսկ օգտուելով, մասնաճիւղը նոր չրջանի բացումը կատարեց դատախազութիւնով մը: Պ. Շաւարչ Նարդունի իրեն յատուկ ժողովրդական եւ հաճելի ոճով խօսեցաւ թէ, «Ինչպէս պէտք է խնամել երախաները»ը, բացատրեց զանազան հիւանդութիւններու պատճառները:

Երկրորդ դատախօսութիւնը, նոյնքան չահեկան, նիւթ ունէր «Մօր կաթը»: Դատախօսն էր Պ. Ս. Սիսլեան որ իր մասնագիտութիւնը արժեցուց բացատրելով արուեստական դիեցման եւ մօր կաթին տարբերութիւնը երախաներու առողջութեան տեսակէտով:

Մեր երրորդ ձեռնարկն եղաւ թէյասեղան մը 18 նոյեմբերին կիրակին: Հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Տիկին Սիսլեան, օրուան նախագահուհին, պարզելով թէյասեղանին նպատակը, չայն կերպով բացատրեց Մեր Միութեան ազգօգուտ գործունէութիւնը եւ կոչ ուղղեց բոլոր Տիկիններու եւ Օրիորդներու որ մտնեն Կապոյտ Խաչի մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին մը պատրաստուած էր,— երգ, արտասանութիւն, նուագ մասնակցութեամբ Տիկիններ Կիւմիւշեանի, Մուրատեանի, Թորոսեանի, Օրիորդներ՝ Թորոսեանի, Ավաւեանի, Տէր Կոմսեանի, Մարտիրոսեանի եւ Պ. Պ. Նահապետեանի, Աբրահամեանի, Քիւրքճեանի, Անտոնեանի, Տոլիկեանի, Մարաշլեանի, եւայլն: Ներկաները հիւրասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակներով, փոքրիկները՝ թարմ կաթով:

Պ. Ղարիպեանի առաջարկով վիճնէն Պ. Պէզճեան նուիրեց 1000 ֆր., օրինակ տալով ներկաներուն որոնք քանի մը վայրկեանի մէջ գումարը բարձրացուցին 17.000 ֆրանքի: Զարդանիչներու հաւաքով Ա. Կ. Խաչը նոյն օրը ունեցաւ 20.000 ֆրանքի գումար մը, որ ցոյց կուտար մեր Միութեան վայելած համակրութիւնը զաղութին մէջ:

× *Վերջերս մասնաճիւղս ընդունեց նաեւ այցելութիւնը Շրջ. Վարչութեան անդամ ընկ. Է. Բիւզանդի, որ ստեղծեց խանդավառութեան եւ նոր գործունէութեան համար ոգեւորութիւն:*

× *Բոլոր նուիրատուները անուններն հրատարակել կարելի չըլլալով, հրապարակաւ չնորհակալութիւն կը յայտնենք: — Լիւսի*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— « Նոր Սերունդ »ի Ե. դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ ընկերվարականներու սրահին մէջ, որ լեցուած էր բազմութեամբ:

Ժիրայր Ոսկեան, Նոր Սերունդի վարչութեան կողմէ բացման խօսքն առնելով, չեշտեց. « Երիտասարդութիւնը զործի անցած է, կամք ունի աչխատելու ու երեւան պիտի հանէ նոր ուժեր »: Ցեւոյ բեմ հրաւիրեց Պ. Շ. Մխսաքեանը, որ բուռն ծափերու մէջ յայտնեց թէ քանի մը օրուան համար եկած ըլլալով, պիտի չկրնայ դասախոսութեանց չարք մը տալ: Իր նիւթն էր՝ զաղութներու ինքնապաչտպանութեան պայքարը եւ մանաւանդ երիտասարդութեան դերը: Վիճակագրական թիւերով պարզեց իւրաքանչիւր զաղութի կացութիւնը, կատարուած աչխատանքները: Պատմեց թէ ի՛նչպէս տեղի ունեցաւ առաջին արտաղաղթը 1895ին, եւ այնուհետեւ պատահած դէպքերը մինչեւ այսօր:

Մէկուկէս ժամ խօսելէ վերջ, դասախօսը յորդորեց երիտասարդութիւնը զործել եղբայրաբար, չմնալ վիրը ծուռ՝ իբրեւ փոքր ժողովուրդի մը զաւակը, աչխատիլ եւ հպարտ: Այս առթիւ յիչեց հայկական տաղանդներու աճումը երկիրէ երկիր, զրական, դիտական թէ զինուորական ասպարէզին մէջ,— բազմաթիւ մասնագէտներ ամերիկեան բանակին մէջ, զօրավարներ կարմիր բանակին մէջ եւն.:

Պ. Հրանտ Սամուէլ եւս ներկայ ըլլալով, հաւելեալ խօսեցաւ Հայկ. Դատի մասին եւ խոստացաւ առանձին դասախօսութիւն մը կատարել երկու օր վերջը:

Աւուրքը վերջացաւ ջերմ ծափերու մէջ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ամեակը Փարիզի մէջ

Կը տօնուի այսօր, չաբաթ, ժամը 2.30ին, 252 rue du Fbg. St. Honoré, Սալ Փէյեյլի մէջ, ներկայութեամբ նորիրդային դեսպան Պ. ՊՈԿՈՄՈՒՈՎի եւ նախագահութեամբ Պ. ՄԱՐՄԱՐԵԱՆի: Պիտի խօսին Պ. Պ. Մ. Ասատուրեան, Գ. Ֆէնէրճեան, Պրօֆ. Տիկին Արէշեան, դրականութեան դասախօս Հայաստանի համալսարանի եւ Mr. Billiet, ancien Directuer des Beaux Arts:

Հրաւիրատոմսեր կարելի է ճարել Ազգ. Միութեան կեդրոնէն եւ սրահին մէջ:

Լիոնի մէջ պիտի տօնուի 1 Դեկտեմբեր 1945, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ:

ԿՐ ՓՆՏՌԻՒի Մեծիկ Մեծոյեան (Քղիի Ազգ. դիւղէն) որ 1920ին Պոլսէն Ֆրանսա գաղթած է մօրը հետ: Իմացնել իր հօրեղբօր տղուն Հայրապետ Մեծոյեանի, 524 Chemin de Mazargue, St. Anne, Մարսէյլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ պաշտօն կը կատարուի վաղը, կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՆԻ ՄԷՐԱՄԷԹՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիչատակը յարդողները:

ՑԵՏԱԶՈՒԱԾ է Շավիլի պատարագը, քահանային հիւանդութեան պատճառով:

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ԱԱՄՈՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԸՐ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65
Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինդեր: Հարսնիքի, նչանառուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօֆիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1921 B.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, Ցամս. 400, Յամս. 200 Ֆրանք.

Dimanche 2 Décembre 1945 Կիրակի 2 Դեկտեմբեր

Ամ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4473-Նոր շրջան թիւ 202 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ խնայելու համար, արտադրութեանց նախարարը պիտի արգիլէ, երեքշաբթի օր,— 1. Շաբաթը երեք օր փակել այն դործարանները որ նախապատուութիւն չեն վայելեր,— 2. Ելեկտրական հոսանքը չնչել տուներու մէջ ժամը 8—12 եւ 13—17.— 3. Սպգիլել ապակեվիղակերու լուսաւառութիւնը եւ կրճատել փողոցներու լուսաւորութիւնը.— 4. Խանութները փակել ժամը 18ին,— 5. Մեթրոյի երթեւեկը դադրեցնել պիչերուան ժամը 12.45ին: Թերթերը կը գրեն թէ հազիւ քանի մը օրուան ածուխ մնացած է: կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, բաւարար ածուխ ճարելու համար Իուրի ածխահանքերէն:

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱԽԵԼԻ ԱԶԱՏ

Քսանեւհինգամեակ Խ. Հայաստանի (1920 — 1945 Դեկտեմբեր 2): Տօնակատարութիւն եւ ցնծութիւն ամէն կողմ, սկսելով Փարիզէն:

Ո՞վ պիտի կրնար անտարբեր մնալ կամ բացասական դիրք բռնել:

Տարեդարձը կը ներկայացնէ խտացումը 25 տարուան աշխուժեանց, այնքան դժնդակ պայմաններու մէջ: Վերելք մը անժխտելի, լեռնակուտակ աւերակներու վերեւ: Այնքան մոռայլ, արկածալի սկզբնաւորութենէ մը վերջ:

Անհրաժեշտ չէ չոայլաբան կանչեր արձակել, ողջունելու համար այս կազդուրիչ, խոստմնալից իրականութիւնը:

Տարբական արդարամտութիւնը կը պահանջէ դէպքերը վերլուծել եւ դատել այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցան: Առանց ոտքերը դեռնէն կտրելու: Առանց երկին ու այսօրը չփոթելու:

Ցնծութեան օր է, եւ մենք պատմութիւն չէ որ պիտի պատմենք, օրուան այս ժամուն:

Ճակատագրական շրջանի մը մէջ, բոլորովին իր բախտին ձգուած ժողովուրդ մը՝ օրհասական պայքարի մատնուած: Մաքառում անլուր չզսպութիւններով: Յուսահատական կռիւ կազմակերպուած բանակի մը դէմ: Հայրենի հողը ճանկռտուած՝ եղունդներով: Եւ իրեւ արդիւնք՝ փոքր կորիզ մը արիւնազանգ:

Յետոյ քառսէն ծնած իշխանութիւն մը՝ ամեհի երկունքի մը բռնուած, ամբողջ երեսուն ամիս: Դաւեր ներսէն, դաւեր դուրսէն:

Ցեղափոխական Յուսատանը իր կարգին մատնուած ահաւոր հղնաժամի մը, պաշարուած եւ աչքի փուչ, նոր կը մօտենար Կովկասի: Բանակցութիւններ: Ապա հայեւթուրք պատերազմ եւ պարտութիւն:

Նոր մարդիկ իշխանութեան գլուխ անցան այն պահուն երբ երկիրը ուժասպառ կ'իյնար, իրենց իսկ դաշնակիցներուն տապարին տակ: Իրենց տիրապետութեան առաջին շրջանը վայրենաբնյուր մոլեռանդութեամբ: Այն աստիճան որ, Լենինն անգամ ըմբոստացաւ եւ կարգի հրաւիրեց, Միխայիկեանի ուղղուած նամակով մը:

Այնուհետեւ պարբերական ահուդող եւ «մաքրագործումներ», մինչեւ 1937—38. (ո՞ւր են Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան հիմնադիրները, բոլշեւիկեան արեւին տակ ծաղկած պրակտիկները եւ ուրիշ այլազան արժէքներ):

... Բայց թողունք վէրքերը եւ անցնինք երեսին:

Քսանըհինգ տարի խաղաղութիւն վայելելով ամուր մականի մը տակ, մեր հայրենիքն ալ նուիրուեցաւ չինարար գործունէութեան,— ամէն ճակատի վրայ, բացի քաղաքականէն: Ծաղկեցան գիւղատնտեսութիւնը, ճարտարարուեստները, հայկական մշակոյթը,— դրականութիւն, թատրոն, երաժշտութիւն եւն.: Լարուած, չողեպինդ (ըսէք՝ ստախանովեան) աշխատանք վերէն վար: Եւ, ամէնէն վերջը, ռազմադաշտին վրայ, ուր հայկական արիւնը հոսեցաւ անհաշիւ,— թերեւս չատ աւելի քան կովկասեան որ եւ է ժողովուրդի արիւնը: (Կը վախնանք հարցնել թէ ինչ է մնացած երկրին մէջ, իրրեւ երիտասարդութիւն):

Շատ բան փոխուեցաւ 25 տարուան մէջ: Երկիրը երիտասարդացաւ: Նոր դաղափարները խոր հետքեր ձգեցին ընկերային կարգուսարքին մէջ: Աչխատանքը — ընկերվարութեան այբուբենը դարձաւ աւետարան, ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան մէջ:

Պատերազմի տարիներ, տեղի ունեցան ուրիշ փոփոխութիւններ: Քակուեցան կարգ մը պիրկ օղակներ, եւ մարդիկ արտօնուեցան չօչափելու եւ մշակելու այնպիսի նիւթեր որոնք հակայեղափոխական կը համարուէին առաջ: Յետոյ եկեղց. համադումար, կաթողիկոս եւայլն:

Եւ հիմա, չնմանպէս ծափահարելով 25 տարեկը, տարաղիր բազմութիւնները կը սպասեն նուագադոյն հատուցումին:—

1. Ամբողջացում հայրենիքի սահմաններու, համաձայն միջազգային յանձնառութեանց:

2. Ընդարձակում ներքին ինքնավարութեան: Տեսակ մը վերահաստատում «հանրապետական ադատութեանց», առանց խորութեան:

3. Ազատութեան երթեւեկի, մինչեւ ներդաղթի կազմակերպում:

Շ.

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՂԱՆԵՐԸ

Սիրով հրկէզ, սիրել եմ ես Հայաստանի դաշտերը խաս,
Զեփիւռիդ պէս փարուել եմ բեզ, ծիրանաւոր իմ Ալագեազ,
Սէր եմ տուել Արփաչային, որ կարկաչով ծովը տանի,
Բայց սիրտս հեզ պահել եմ ես տղաներին Հայաստանի:

Տղաներին թխագանգուր, տղաներին մերթոցաչուի,
Որոց ձեռին կայծակէ թուր ու թռիչքը՝ թռիչք արծուի,
Լեռներից վեր, ամպերից վեր ու երկնիից երկինիք տարած
Հպարտութիւնը fո անմեռ, fո լոյս անուանի, իմ Հայաստան:

Իմ Հայաստան, նրանիք են fո աղբիւրներին տուել կարկաչ՝
Փպիտ տուել fո կոյսերին ու դաշտերիդ վարդ ու կակաչ,
Նրանց փառքի փայլն է առել Գեղամ ծովի ջինջ հայելին,
Ի՞նչպէս, հապա, ես էլ սիրտս իմ չտամ՝ fո սէգ տղաներին:

Տղաներին կռուից եկող, սիրտս դալար ճամբայ անեմ,
Հայաստանի վարդ - մանուշակ ու մեխակր ճամբին ցանեմ ,
Ու երբ Հայոց հողը մտնեն կտրիճներս վեհ ու վսեմ,
Ես էլ հազար - հազարի հետ նրանց բարի գալուստ ասեմ :

Ասեմ յաւէտ, աստղերի հետ պիտի շողա անունը ձեր,
Հայաստանը միշտ անառիկ, ձեր օրօրոցն ու տունը ձեր,
Երկնից - երկինք պիտի խնկէ անուշ ծուխը ձեր հայրենի, —
Երբ որ կանգնուն էք աշխարհում, դուք, տղաներ Հայաստանի:

ԱՂԱՒՆԻ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ համադումարը պահանջեց յարաբերութիւնները խղել Սպանիոյ հետ: Ցետոյ խօսք առաւ ամերիկեան պատուիրակութեան մէկ անդամը, տիկին մը, որ յայտարարեց, — «Մենք Ամերիկացիներս հիւլէական շրջանին մէջ նետեցինք աչխարհը: Ես խմացած եմ թէ հիւլէական ռումբ մը միայն վեց վայրկեանի մէջ կըրնայ 14.000.000 մարդ սպաննել: Պէտք է աղդային եւ միջազդային հակակչռի տակ առնել հիւլէական ուժը, ապահովելու համար խաղաղութիւնը:

ՊԵՐԼԻՆԻ պարենաւորումը ապահովուած է մինչեւ 1946 Ապրիլ, չորս պետութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ:

Շահին հաւատարիմները ապստամբներուն դէմ

Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարական կարեւոր ուժեր համախմբուած են Թէհրանի շրջանին մէջ եւ Շահին հաւատարիմ ցեղախումբերը կը գործեն ապստամբներուն դէմ: Այդ հաւատարիմներուն գլուխը կը գտնուի Շահսեվէն ցեղախումբը, որ կը հաշուէ իրը 200.000 ապստամբէն պինդ ուրնները: Այս ցեղախումբերը կուգան Լտրպատականի հիւսիս-արեւելքէն, դժուարամատչելի շրջան մը եւ բաւական արժէք ունին պինդ ուրնական տեսակէտով: Իրենց պետերը, Ամիր Ասլան եւ Հաթման, որոնք Ռուսերուն կողմէ ձերբակալուած էին անցեալ Յունիսին եւ ազատ արձակուած երկու ամիս առաջ, ծանօթ են իրրեւ բարեկամ Թէհրանի կառավարութեան:

Իրական թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ հիմա ըմբոստները կը գործեն առ առաւելն 300 հոգինոց խումբերով, բայց խորհրդային զօրքի ներկայութիւնը գործելու ամենամեծ ազատութիւն կ'ընծայէ իրենց: Կարդ մը լուրերու համաձայն, 60.000 խորհրդային զինուորներ կը գտնուին հիւս. Իրան եւ իրր 1500 ալ Թէհրանի մէջ:

Իրանեան մամուլը Թէհրանի զօրքին թիւը կը հաշուէ երկու հետեւակ եւ մէկ հեծեալ զօրաբաժին, հրետանիով եւ մեքենաչարժ ուժերով:

Մոսկուայի անթելը կը հերքէ այն լուրերը թէ Ատրպատականի չարժումը անջատողական հանդամանք ունի:

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը հետադրէ թէ կառաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան հաւատարիմ ցեղախումբերուն եւ ապստամբներուն միջեւ: Զրոյցի մը համաձայն ապստամբները գրաւած են Սարապը, որ կը գտնուի, Թաւրիզի եւ Աստարայի միջեւ:

× *Ռուչինկիճըլի իրանեան նոր դեսպանը նախազահ Թրումընի ներկայացած առեն պատմեր է թէ Ատրպատականի նոր նահանգապետը Թաւրիզ գնաց խորհրդային օդանաւով մը: Այս պարագան նպաստաւոր կը համարուի Խ. Միութեան եւ Իրանի յարաբերութեանց բարւոքման տեսակէտով:*

× *Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թէհրանի դեսպանատան պաշտօնեաներէն երեք հոգի Ատրպատական ղըրկուած են, քննութիւն մը կատարելու համար:*

× *Կ'ըսուի թէ Իրանի դահլիճը պիտի հրաժարի եւ վարչապետ Հաքիմի պիտի յաջորդէ նախկին վարչապետ Ղաւամի որ համարում կը վայելէ Ռուսերուն եւ Ամերիկացիներուն մօտ:*

Ամբաստանեալի մը խաղերը

Ուրբաթ օր տարօրինակ դէպք մը պատահեցաւ Նիւրընպէրկի առեանին առջեւ: Ռուտոլֆ Հէս, Հիթլերի Ք. «դահաժառանգը» որ 1941ին Լոնտոն զացած եւ արգելափակուած էր եւ որ դատավարութեան ընթացքին անտարբեր կ'երեւար,

(Շարունակութիւնը կարդալ Ե. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ժողովուրդի մը կեանքին մէջ, տարեդարձները ա՛յն չափով կարեւոր են որ չափով որ նոր թուական կը բանան անոր պատմութեան մէջ, կը հանդիսանան անկիւնադարձ մը, կուտան մը՝ ուրկէ կը ծնի այդ ժողովուրդի սեփական եւ մշտնջենական իտէալներուն իրականացման ձգտող՝ նո՛ր ոյժ մը:

Հայաստանի խորհրդայնացման այս տասնամեակը այսօր, քառասունհինգ տարի վերջ, ի՞նչ արժէք եւ ի՞նչ խմաստ ունի մեզի, Սփիւռքի հայութեան համար:

Կը կարծեմ թէ լաւագոյն առիթն է եւ ժամանակը, հանդարտ եւ անկեղծ բացատրութիւն մը ունենալու «Ծառայ» իւրարմէ բաժնուած այս երկու եղբայրներուն, երեւանի չուրջ հաւաքուած հայութեան եւ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, առաւելապէս Թրքահայերէ բաղկացած հատուածին միջեւ:

Ո եւ է վէճ յարուցանելու ո՛չ միտք եւ ո՛չ այ տրամադրութիւն ունիմ:

Շնորհակալ եմ «Ծառայ»ի խմբագրութենէն, որ ինծի կ'ընծայէ այս ազատ բեմը, ըսելու ի՛նչ որ կը խորհիմ:

Այս վայրկեանիս ես ինքզինքս կը նկատեմ, առանց յաւակնութեան, կուսակցութիւններէն դուրս: Անանուն մէկ զաւակը այն բազմութեան որ Թրքահայ կը կոչուի: Անպիտան մակդիր մը որ սակայն ամէն յորջորջումէ աւելի մեզ կը յատկանշէ ճշգրտօրէն: Այդ հողէն ծնած, օտար երկինքներու տակ հասակ նետած, հակառակ բոլոր լոյսերուն, ճշմարիտ թէ խաբուսիկ, խորապէս հայ մնացած, ամուր կառչած՝ կորուսեալ հայրենիքը վերադտնելու եւ վերականգնելու անչէջ յոյսին եւ հաւատքին, ես ձեզի կը խօսիմ հազարաւոր եղբայրներուս անունով, ձեզի, հեռաւոր եղբայրներ, որոնց ոտքերուն տակ հայրենի հողը կայ, եւ ղլուխներուն վերեւ նորէն հայկական երկինքը:

Ամէն բանէ առաջ հայրենասէրներ ենք մենք ո՛չ թէ խօսքով, ցուցարարական ժեստ ծափերով եւ ժպիտներով, այլ հոդիով:

Գաղափարապաշտ անհաչիւ նուիրումով, անկաշառ սիրով, հպարտութեամբ եւ զեղեցկութեամբ առլցուն, ճակատագոյց հայրենասէրներ ենք: Հայրենասէրներ ենք ո՛չ միայն ղրամի եւ ստամոքսի, այլեւ արեան չափով, կեանքը մահուամբ պահող հզօր, դերազոյն չափով:

Մենք այսպէս ենք, լաւ գիտցէք, եւ այսպէս ալ կը մնանք: Այդպէս պէտք է ընդունիք մեզ: Այժմ եկէք խօսինք աւելի մտերմօրէն, ուրիշ լուրջ հարցերու մասին,—ի՞նչ ունինք կատարելիք, ի՞նչ բանն է մեզ բաժնողը եւ ի՛նչն է մեզ միացնողը:

Գետի մը երկու ճիւղերն ենք, բնամ նոյն աղբիւրէն: Բաժնուած ենք իրարմէ այնքա՛ն երկար ժամանակ եւ այնպիսի տարաձութիւններով որ յաճախ իրարու լեզու չենք հասկնար: Մենք հոսած դէպի արեւմուտք, մեր հողին բացած արեւմտեան եւ միջերկրականեան քաղաքակրթութեան, դուք հիւսիս ուղղած ձեր աչքերը, դուք արեւելեան դեռը, ոռոգած ենք, նոյն հունով, բայց տարբեր արտայայտութեամբ եւ տարբեր սահանքով մշակոյթներ:

Այս երկու տարբեր ուղղութեամբ հոսող նոյն գետին բաղուկները, եթէ չունին նոյն ափերը եւ իրենց վրայ ձգուած նոյն կամուրջները, եթէ իրենց կրած աւազն ու սիկը նոյն բաղադրութիւնը չեն պարունակեր, ունին սակայն նոյն ջուրը, մէկ ակէ բխած եւ նոյն պաշտօնը,—ոռոգել հայկական դաշտերը, բերք հասցնելու համար:

Ահա՛ թէ ուր բաժնուած ենք իրարմէ եւ ո՛ւր պէտք է միանանք:

Այս երկու գետակներու միացումով է որ պիտի ստեղծուի այն խորութեամբ եւ լայն ափերով գետը որ նաւարկելի պիտի դառնայ, ուրկէ մարդկային ազնուագոյն մտածումներով բեռցուած նաւերը պիտի կրնան անցնիլ անարգել:

Ի՞նչ պիտի բեռցնենք այդ նաւերուն: Ի՞նչ է մեր ազգային դիմագիծն ու կոչումը: Հաւաքական ի՞նչ իտէալ ունինք, ինքնատիպ եւ վաւերական: Ապօքր մեր մէջ,— ո՛չ մեծ բան: Հայ ազգը մինչեւ այսօր, հակառակ բոլոր ըսուածներուն եւ բոլոր եղածներուն, կը մնայ մեծ խոստում մը:Եւ միայն այդ: Մեր պատմութեան ընթացքին, առաւել կամ նուազ չափով աշխատած ենք մարմին տալ այդ խոստումին, սակայն երբեք, նոյնիսկ մեր ամէնէն փառաւոր չրջաններուն ան իրականութիւն չէ դարձած, չօշափելի եւ տեւական կեանք մը չէ ունեցած, որպէսզի կարենայինք անոր բոլոր մասնայատկութիւնները քննել եւ ճանչնալ:

Մեր զոյգ զրակատութիւնները, հին թէ նոր, մեր արուեստները, մեր թագաւորական պետութիւնը, մեր հերոսամարտները, նոյնիսկ մեր վերջին 25 տարիներու նոր կեանքը, ցոլքեր են միայն որ մեզ կը մղեն ենթադրելու թէ ջահ մը կայ պահուած մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ զոր պէտք է երեւան բերել ամբողջովին: Հայոց պատմութի՞ւնը, փառաւոր խոստում մը: Եւ այս կը բաւէ որ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Խ. Հայաստանի քառասունհինգամեայ տարեդարձը բացառիկ եւ յատկանշական խմաստ մը կը ստանայ այս տարի, որովհետեւ կը զուգադիպի մեծ յաղթանակի մը, որուն համար մեր հայրենիքը ամբողջ չորս դժնդակ տարիներ պայքարեցաւ անկարելի զոհողութիւններով:

Որքան որ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանճարին եւ չինարար ոգիին կը պարտինք Խ. Հայաստանի բարգաւաճ եւ ծաւալուն յառաջդիմութիւնները, այլ սակայն անոր ներկայ բացառիկ վերելքը ունի ուրիշ կարեւոր ազդակներ ալ, քաղաքական ընկերային եւ տնտեսական:

Խ. Հայաստան քառասունհինգ տարիէ ի վեր կը վայելէ ռուս մեծ ազգին բարեկամութիւնն ու օգնութիւնը, որոնց չնորհիւ ունեցաւ, յարաբերաբար, հանդարտ չրջան մը, լծուելու համար ներքին չինարարական աշխատանքներու:

Ոչ մէկ դրացի ազգ չհամարձակեցաւ ծուռ նայիլ իրեն: Ընդհակառակն, իր նման փոքր ազգեր, խելացի եւ խոհեմ դրացնութեամբ փոխադարձաբար օգտուեցան եւ հայ ժողովուրդը այդ խաղաղութենէն նպաստաւորուելով կերտեց, թիւրեաս տարապայմանօրէն նեղ միջոցներով, իր պատմութեան ամենամեծ վերելքներէն մին:

Ան չինեց իր քայքայուած հայրենի բոյնը, եւ նուիրուեցաւ մշակութային, տնտեսական, ճարտարարուեստական, հողագործային, չինարարական եւ զինուորական աշխատանքներու:

Ցետոյ՝ ընկերային նոր կարգուսարքը եւ խիստ կարգապահութիւնը բարեխառնեցին նաեւ հայ ժողովուրդին բնականէն կրքոտ եւ վիճող տրամադրութիւնները եւ կապեցին իր ըմբոստ նկարագիրը հաւաքական պարտադիր աշխատանքի: Այսպէս ստեղծուեցաւ Խ. Հայաստանի մէջ աննախընթաց նուիրումի մթնոլորտ մը ուր երեւան եկան մեր ժողովուրդին բոլոր ղրական դիծերը, աւելի քան երբեք չեչտուած:

Հրաչալի երեւոյթ մըն է այս եւ այդ հրաչքը պիտի չարունակուի անկասկած, որքան ատեն որ տիրէ խաղաղութեան չրջանը հայ ժողովուրդին համար:

Սփիւռքի հայութիւնը մեծ յոյսեր ղրած է Խ. Հայաստանի վրայ եւ կը հաւատայ որ այսօրուան յուսանք եւ հաւատանք:

Կեանքը խոստում մըն է արդէն: Սերմը որ հողին մէջ կ'իյնայ, խոստում մըն է, խոստումը ծիլին, թուփին, ծառին, ծաղիկին եւ պտուղին: Մանուկը խոստումն է ապագայ մարդուն, անոր ֆիզիքական եւ մտային բարձրացումին եւ արդատաւորութեան, ինչպէս ծիրանի կուտը խոստումն է ծիրանի պտուղին: Ինչ մը աւելի բարդ ձեւով, սակայն ղրեթէ նոյնն է երեւոյթը ժողովուրդներու համար: Ցոյն, Հռոմայեցի կամ ուրիշ հին ազգեր, իրենց խոստումը յարգած են, փաստօրէն իրականացուցած, տուած են ինչ որ ունէին, պարպած իրենց հոգին: Իտալացին կամ Ֆրանսացին տուած են իրենց ունեցածը, ուրիշներ տալու վրայ են:

Հայ ազգը 3000 տարիէ ի վեր դեռ կը մնայ խոստում մը:

Պատճառները չփնտռենք, այնքա՛ն բարդ են անոնք եւ հասկնալի:

Հողին յանձնուած հունտը բարձրացեր է, կանանչցեր, չար քամիներ չարունակ հողմածեծ են ըրած պատն եւ չորցուցած անոր ծաղիկները մէկէն զարնան: Բայց ի՞նչ է պտուղը որ պիտի հասուննայ վերջ ի վերջոյ անոր ճիւղերուն վրայ, խնձո՞ր, դե՞ղձ թէ ծիրան: Ցետագօրէն չենք գիտեր: Ահա՛ թէ ինչու չենք գիտեր ճշգրտօրէն մեր խոստումին թաքուն ծալքերը եւ մեր միացքերը յաճախ չփոթութեան մէջ են եւ հակասական: Աստուածը զոր կը պահենք մեր հողիներու ամպհովանիին տակ, չենք գիտեր թէ ի՞նչ անուն կը կրէ, Անահի՞տ, Աստղիկ թէ Վահագն:

Արդ, ամէն դէպք որ կը պարզէ մեր չփոթը, եւ մանաւանդ ամէն դէպք,— եւ այս է էականը, որ կը ստեղծէ լաւագոյն պայմաններ ազգային ինքնորոշման, կը նպաստէ մեր ազգային ծառին ուռճացումին եւ պտղաբերութեան, արժանի է մեր սիրոյն եւ յարգանքին:

Կուսակցութիւննե՞ր, Ֆէտայինե՞ր, Անդրանի՞կ, Խրմէա՞ն, Զէյթո՞ւն, Վա՞ն, Քրխտափո՞ր, Միսանիկեա՞ն,— բոլոր անուններն անձերուն եւ քաղաքներուն:

Ահա՛ թէ ինչ ձեւով կը մօտենանք մենք այս օրուան ոգին: Ահա թէ ինչ մտահոգութիւններով եւ յոյսերով կը մօտենանք այս տարեդարձին:

Եթէ քսանհինգ տարի առաջ մեր ժողովուրդի մէկ մասը համակերպելով խորհրդային կարգուսարքին, նպաստած է կամ պիտի նպաստէ մեր դարաւոր յոյսերը իրականացնելու, թող օրհնուա՛ծ ըլլայ այդ օրը: Եթէ ան պիտի միացնէ մայր գետին երկու անջատ բաղուկները եւ ծնունդ պիտի տայ միացեալ ներդաշնակ կեանքի մը, բոցավառ ողջո՛յն:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

մեր յաղթական հաբենիքը պիտի չմոռնայ իր հարազատ զաւակները, երբ վաղը կարելի ըլլայ իրականացնել մեր դարաւոր յոյսերն ու երազները:

Կ'ողջունենք քսանըհինգամեայ տարեդարձը Խ. Հայաստանի, որովհետեւ ան հաստատուն կոթողն է մեր աւանդական հայրենիքին որուն չուրջ պիտի հաւաքուին բոլոր կամքերն ու բարի կամեցողութիւնները:

Կ'ողջունենք քսանըհինգամեայ տարեդարձը Խ. Հայաստանի, որովհետեւ ան կենդանի ժառանգն է մեր պապենական փառքին եւ հարստութեան եւ մենք անոր միջոցաւ կը յուսանք կրկին տիրանալ մեր բոլոր կորսուած իրաւունքներուն:

Կ'ողջունենք քսանըհինգամեայ տարեդարձը Խ. Հայաստանի, որովհետեւ ան անընդհատ աշխատեցաւ, լուռ ու մունջ եւ յամառօրէն ճգնեցաւ կերտելու համար այսօրուան մեր սիրելի հայրենիքը որ տիրական դիրք մը դրաւած է պատմութեան առջեւ, իբրեւ օրրանը հերոսական ժողովուրդի մը:

Խ. Հայաստանը իբրեւ յաղթական եւ պետական իրականութիւն՝ ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր մըն է բոլոր այլասերելու ենթակայ հայութեան համար, որ դրկուած է իր հայրենիքի բարոյական եւ հոգեկան բարիքներէն, եւ երբ ընդարձակուին մեր երկրին սահմանները, հայրենաբաղձ դաղթահայութիւնը, որ կը հիւծի եւ կը սպառի օտարութեան մէջ, հոն իր հողին վրայ է որ պիտի վերածնի եւ խելացի խանդավառութեամբ պիտի տոնէ յաջորդ տարեդարձները մեր կարօտալի հայրենիքին:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԷՆ

Նոր սերունդին հայկութեան համար

Մեր նոր սերունդը հայ պահելու խնդիրը դադութները դրազեցնող դլխաւոր հարցերէն մին կը կազմէ:

Այս հարցը իր դանազան ձեւերուն տակ քննուած է եւ բազմաթիւ միջոցներ առաջարկուած են: Իրականին մէջ, չկայ գերբնական միջոց մը, որ կարենայ ձուլումէ փրկել նորահաս սերունդը: Շատ մը միջոցներու համախմբումով է որ կարելի պիտի ըլլայ իրապէս պաշտպանել մեր նոր սերունդը:

Յարդ, այս կարեւոր հարցին քննութիւնը, ընդհանրապէս եղած է «արտաքին» տուեալներէ մեկնելով, ինչ որ մեղ կը տանի, չրջանակը քառակուսելու նման, անլուծելի կացութեան մը:

Ինդրոյն մօտենանք ուրեմն «ներքին» տուեալներով եւ թերեւս կարենանք լուծում մը դտնել:

Մի քնադարեան նշանաւոր դիտուն մը, Փարասէլ, ըսած է թէ «մարդը եւ իր անունդը պէտք է միեւնոյն հողէն դան»: Այսինքն՝ ամէն անհատ պարտի իր ցեղին օրրանին, հայրենի հողին վրայ ապրիլ: Այլապէս՝ հեռու իր հայրենի հողէն, ուչ կանուխ կ'ուծանայ ու կը ձուլուի:

Եթէ ժողովուրդներու պատմութիւնները քննենք, պիտի տեսնենք թէ միեւնոյն ցեղին պատկանող երկու հատուածներ, երբ գացած քնակած են տարբեր կլիմաներու եւ երկիրներու մէջ, անոնք փոխուած եւ կազմած են իրարմէ բոլորովին տարբեր ժողովուրդներ:

Ուրեմն, կլիման որուն տակ կ'ապրինք, երկիրը՝ ուր կը բնակինք, այդ երկրին օդը, ջուրը եւ արտադրած անուղները, հողը, մեր վրայ յատկանշական ազդեցութիւն մը ի գործ կը դնեն ժամանակի ընթացքին եւ առանց չրջապատող բնիկներուն օրէնքները, լեզուն ու վարքն ու բարքը իւրացնելու, քանի մը սերունդ վերջ մեր յաջորդները արդէն իսկ պիտի տարբերին ցեղին հայրենի երկրին բնակիչներէն:

Եթէ այս «ներքին» ազդեցութիւններուն վրայ աւելցնենք «արտաքին» ազդեցութիւնները, որպիսին են մեր բնակած երկրին բնակիչներուն լեզուն, վարք ու բարքերը, օրէնքները, դիւրաւ հասկնալի կ'ըլլայ թէ ինչպէս ձուլումը անխուսափելի կը դառնայ:

Ներկայ սերունդի Հայերս, տակաւին մեր մէջ ունինք մեր հայրենի երկրին, Հայաստանի մեր մէջ ամբարած ցեղային ոյժերը, որոնց չնորհիւ տակաւին կրնանք մնալ Հայ: Բայց պարագան նոյնը չէ օտար հողի վրայ ծնած ու մեծցած նոր սերունդին եւ ալ աւելի վերջը զալիք սերունդներուն համար:

Հայաստանի հողին փարատնէներով հեռու, տարբեր կլիմայի, ուրիշ անուղի, կենցաղի տակ ծնած եւ մեծցած մեր զաւակները, սերունդէ սերունդ պիտի ուծանան ու վերջապէս ձուլուին անվրէպ: Հայերէնի դասընթացքները, տուներ հայերէն խօսիլ, Հայոց պատմութիւն եւ դրականութիւն սորվիլ եւ կամ «ազդային հպարտութիւն» ներչնչել,— ասոնք արտաքին միջոցներ են որոնք թերեւս քիչ մը հեռացնեն անխուսափելի վախճանը , բայց երբեք պիտի չկարենան ջնջել ձուլումի վտանգը որ կը սպառնայ զալիք սերունդներուն:

ՊՈՒՏ Մ ԵՒՃԱՂ

Հայրենագիտո՞վ...

— Հայրենակի՛ց, գացէք տեսէք Նոր Հայաստանը, չիներ, չէնցուցեր են: Գործարաններ, ջրանցքներ, ասաններ, պալատներ, մատենադարաններ, դպրոցներ, թատրոններ եւ Օփերա, որոնց քով «հիւղակները» են Ամերիկայի եւ Եւրոպայինները...

— Բարեկա՛մ, կը ծիծաղին մեր վրայ՝ նոյնիսկ Հայաստանցիները «... եթէ երեւանի Օփերան քաղդատեիք Փարիզի, Նիւ Եորքի Օփերային կամ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին հետ, եւ Ստալինեան պողոտան՝ Շան զ'Ելիզէի կամ Ավընիւ Ֆոշի հետ (նախապատուութիւն տալով, ասելդրդ է ըսել, Ստալինեան պողոտային), ծիծաղելի կը դառնաիք: Շատ բարձր գաղափար մը չեիք տար մեր լրջութեան մասին՝ Հայաստանի ժողովուրդին եւ դեկավարներուն: Պէտք չէ որ Հայաստանը պատրաստ դառնայ հռետորական գերաճուրդի», ինչպէս կը ըլլ պատգամաւոր մը:

— Կ'ուզէք որ չըսե՞նք իրականութիւնը: Նախանձի արդիւնք են այդ ըսածներդ: Ձե՞ս հաւատար, գնա՛ աչքովդ տես, այն ատեն կը տեսնուիք քեզի հետ:

— Չհաւատա՞լ, քաւ լիցի, կը հաւատամ եթէ ոչ քեզմէ աւելի, գոնէ քեզի չափ թէ՝ հայ ժողովուրդը ևրբ քաղաքական նպատակաւոր մթնոլորտի մէջ գտնուի, մանաւանդ իր սեփական կառավարութեան ձեռքին տակ, կը չէնցնէ, կը չինէ, կր մշակէ, կր ցանէ: Տե՛ս, այս օտար հողին վրայ իսկ դիւղեր, աշխատանոցներ, տուներ, եկեղեցիներ, դպրոցներ եւ նոյնիսկ գոյժ հիմնած է...

« Կ'ևրեւի գուք քիչ մը սխալ գաղափար կազմած էք այս ժողովուրդին վրայ: Օտարի մր կամ Հայր նոր ճանչցողի մը պէս, զարմացած էք Հայաստանի մէջ ձեր տեսածներուն վրայ: Իրաւունք ունիք, բայց քիչ մր վիրաւորական չէ՞ք գտներ Հայաստանի ժողովուրդին եւ կառավարութեան համար՝ այսքան իրարանցում: Տեսակ մը «ապրի՜ս, Ցակոբիկ, ի՞նչ ադուռ գծած ես այդ ճկարը, Քեզմէ չէի սպասեր»ի պէս բան մը...

— Ինչ կ'ուզես ըսէ՛, ես հիացած եմ: Քու ըսածներդ քիչ մը կասկածի եւ մաս մըն ալ նախանձի կը վերագրեմ ես: Պէտք է մեր ժողովուրդին տրամադրութիւններ բարձրացնել: Հայաստանը սիրցնել անոր եւ...

— Կեցի՛ր, «Հայաստանը սիրցնե՞լ» ըսիր, ո՞ր, Հայերո՞ւն... Կր նշանակէ որ Հայաստանը ատող Հայ ալ գոյութիւն ունի... Վիրաւորական է այս վերագրումը: Հայաստան խորթ զաւակներ չունի...

— Հապա սա «վայոյ բաւե՞ր»ը, ինչպէս կ'անուանէ սուրիահայ թերթը, անոնք ալ կը սիրե՞ն Հայաստանը...

— Ես, Գամառ - Քաթիպային հետ «քեզ եմ» այն Հայուն ճակատին, որ չլանալով միայն խօսուած — գրուածներէն պիտի սիրէ իր հայրենիքը եւ վայելքի համար պիտի երթայ հոն...

— Հայրենակի՛ց, դուն նիւթէն չեղեցար: Ձարպիկութիւնով կ'ուզես դիս լռեցնել: Ան որ կր քննադատէ Հայաստանը՝ դէմ է Անոր: Վերջացո՛ւ... Ժողովուրդը պէտք ունի Հայաստանով դինովնալու: Կրնա՞ս հերքել այս կէտը...

— Ըսել է թէ՝ հայրենապինով ժողովուրդ մը պիտի տանինք Հայաստան: Հապա եթէ հոն, կարդ մը բաներ, իրենց լսածներէն տարբեր գտնեն դաշտողները... ե՞տ պիտի բերենք դիրենք հոս... ո՞ր երկիրը չունի իր դժուարութիւններն ու անյարմարութիւնները: Պէտք չէ չափէն աւելի գինովցնել ժողովուրդը...

— Պէտք է ընդունիս որ քննադատելը չարամտութեան արդիւնք է: Մարդ իր ծնողքը կը քննադատէ՞...

— Ինչո՞ւ չէ, կրնաս ծնողքիդ կարդ մը սըխալներուն դիտողութիւն ընել, երբեք չարամտութեան նշան չէ այդ բանը: Ընտանիքներու մէջ ալ, տարբեր խառնուածքով եւ բմբռնումով զաւակներ կան: Կան հոլ - հնազանդ զաւակներ եւ կան՝ որ քիչ մը ըմբոստ են եւ դժուարահաճ, սակայն բոլորն ալ կը սիրեն իրենց ծնողքը:

— Ծնողքր ուրի՛չ, հայրենիքը ուրիչ բան է: Պէտք չէ քննադատել...

— Տե՛ս, հոս Եւրոպայի մէջ, թերթեր կան որ դժգոհ են չատ մր օրէնքներէ կամ վարչաձեւէ. կր քննադատեն եւ նոյնիսկ ծանր դիտողութիւններ կ'ընեն, սակայն ոչ ոք զանոնք թշնամի կը նկատէ հայրենիքին: Քիչ մըն ալ առաջ երթալով, կրնամ ըսել որ ասոնք ալ նոյնքան օգտակար են երկրին՝ որքան մինչեւ վերջ ուսանիա երգողները... Կ'ընդունի՞ք...

— Կեցի՛ր, քիչ մր մտածեմ այդ մասին...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Վիճակագրական պատիեր մը Խ. Հայաստանի մասին

ՄՄՌ.— Խորհրդային աղբիւրներէ հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Հայաստանի 25ամեակին առթիւ.—

Շինաճիւռ.— Արդիւնաբերութեան վերելքին մեծ չափով նպաստեցին նաեւ երկրի բնական հարստութիւնները: Բոլորովին նոր ստեղծուեցաւ եւ մեծ չափերով զարգացաւ չինանիւթերու արտադրութիւնը: Արթիկի հռչակաւոր վարդագոյն տուֆը, իբրեւ աժան, դիմացկուն եւ գեղեցիկ շինանիւթ յայտնի դարձաւ հեռաւոր վայրերու մէջ, — Մոսկուա, Դնեպրոպետրովսկ, Ռոստով եւ Սթալինկրատ: Մեծ հռչակ ստացան նաեւ Հայաստանի մարմարները, օնիւքսը (եղնդաքար), կիրը, ցեմենտը (կրաղիւս), կրանիթը եւն.: Անսպառ հնարաւորութիւններ կան չինանիւթերու արտադրութեա զարգացման մէջ եւ տարուէ տարի կ'ածի գործարաններու թիւը: Այժմ կը գործեն չինանիւթերու 12 գործարաններ:

Սնունդի արդիւնաբերութիւնն ալ մեծապէս զարգացած է: 1939ին սնունդի արտադրութիւնը կը կազմէր հանրապետութեան ամբողջ արտադրութեան 49 առ հարիւրը: Ամբողջ Խ. Միութեան մէջ յայտնի են Արարատ գործարաններու բնաիր կոնեակն ու գինիները, պահածոյի չորս մեծ գործարաններու պահեստները, Զէթ - օճառի գործարանին արտադրութիւնը, Երեւանի ծխախոտի գործարանին գլանիկները եւ ծխախոտը: Այս գետնին վրայ այժմ կը բանին 27 հաստատութիւններ:

Արհեստագործական ճիւղին մէջ կը գործեն տասը հաստատութիւններ, արտադրելով փուրկոնններ, սայլեր, էլեկտրական սարքեր, դիւղատնտեսական մեքենաներ եւ գործիքներ, ապակեայ իրեր եւն.: Ուրիչ 47 արհեստանոցներ կը չինեն 100 տեսակէ աւելի իրեր,— ադիւս, կղմինտր, դամ, մահճակալ, պայտ, ամանեղէն, կտորեղէն եւն.: Այժմ կը չինուի չամճապակիի գործարան եւ դուքաններու մեծ գործարան մը որ պիտի արտադրէ տարեկան 3000 դուքան:

Արտածումները կարեւոր տեղ մը կր բռնեն Հայաստանի արտադրութեանց մէջ: Խ. Միութեան միւս վայրերը կ'արտածուին պղինձ, պղնձաջրլսող, տուֆ, պէմզա, կարբիտ, քարուէղ, պղնձաթթու, ծխախոտ եւն.: Ասոնց փոխարէն միւս հանրապետութիւններէն կը ստանան մեքենաներ, անուտստանիւթ, ներկեր, ընտիր բրդեղէն, թուղթ, անուշահոտութիւն, երկաթ, պողպատ եւայլն:

Պատերազմի ընթացքին, հակառակ ծանր պայմաններուն, մեծ գարկ տրուած է ռազմական արտադրութեանց: Բացուած են 30 նոր գործարաններ,— ժամացոյցի, օպտիկական արտադրութեան, չարժիչ մեքենաներու, ծծմբաթթուի եւն.: Ակէ գատ, հին գործարաններու կից բացուած են 110 նոր ճիւղեր:

Հայ գիւղը վերածնաւ 25 տարուան ընթացքին: Նախապէս դիւղացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը բոլորովին հողազուրկ էր կամ չընչին հողագաժիններ ունէր: Հողը կը մշակուէր յետամնաց եղանակով եւ նախնական գործիքներով: Կր տիրապետէր նահապետական աւրօրը եւ կը ցանուէին դլխաւորապէս հացահատիկներ:

Խորհրդային իշխանութիւնը հողը ամբողջովին եւ ընդ միշտ յանձնեց դիւղացի աշխատաւորութեան: Պատերազմական աւրերին, դաշնակցական տարիներուն եւ մանգպային յաջորդեցին մեքենաչարժ աւրօրը (տրակտոր), չարքացանը, կալսիչ մեքենան: Ցետոյ անհատական տնտեսութեանց տեղ հաստատուեցան հաւաքական տնտեսութիւնները (կոլխոզ), որոնք սովետական տնտեսութեանց հետ իրենց տրամադրութեան տակ ունին հողային տարածութեան 99 առ հարիւրը: Խ. Հայաստանի դիւղացիներուն 98 առ հարիւրը կը գտնուին հաւաքական տնտեսութեանց մէջ:

Հողագործութիւնը մեծ գարկ ստացաւ մանաւանդ նոր ջրանցքներու շնորհիւ: Ոռոգուած հողերու տարածութիւնը, որ 63.000 հէքթար էր 1919ին, 1940ին հասած էր 180.000, իսկ 1945ին 200.000 հէքթարի: Քանի տարուան ընթացքին (մինչեւ պատերազմը) չինուած են Սթալինի մեծ ջրանցքը 60 քիլ. երկայնութեամբ, որուն ջուրը կ'ոռոգէ 22000 հէքթար հող, Շիրակի ջրանցքը (1000 հէքթար), Ազդրը լճի ջրանցքը եւն.: Միայն 1940ին Հայաստանի կոլտնտեսականներու սեփական ուժերով եւ միջոցներով չինուեցան Սպիտակ ջրլանի Միկոյեան ջրանցքը, 47 քիլ. երկայնութեամբ, որ կ'ոռոգէ 2650 հէքթար, Սիսիանի ջրանցքը (40 քիլ. եւ 5000 հէքթար), Ղամարլուի եւ Ջանդիրասարի ջրուղիները (10000 հէքթար): Կր չինուին Թալինի ջրանցքը, որ պիտի ոռոգէ 30.000 հէքթար տարածութիւն, Արագածոտնի մէջ՝ էջմիածնի ջրանցքը, որ կ'աւարտի այս տարի եւ պիտի ոռոգէ 6—7 հազար հէքթար արգաւանդ հողեր: Ցիշենք նաեւ Նորքի ջրանցքը, որ չինուեցաւ պատերազմի ընթացքին, Երեւանի աշխատաւորներու Ջանքերով, Ագիամանի, Ալլահվէրդիի, Քանաքեռի, Գառնիի, Համբերդի եւն. ջրանցքները: Այս տարուընէ ձեռ-

ԱՐԱՔՍ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՀԱՄԱՐՈՒՆ ԵՐԿԻՑ)

Արա՛ֆս, ըմբոստ գետ, իմ որդի երկրի մայր դու յաւերժական,
Արմէնեան ցեղի վեհաւքեան, փառքի դարաւոր վկայ,
Դու առյգ ես միշտ, դու չե՛ս ծերանար, կայտառ պարմանի,
Ջայնդ յար հուժկու, հարազատ յանգ ու արձագանգ ունի:

Տեսել ես շուրջդ արցունք ու արիւն, աւեր ամեհուր՝
Քո սուրբ օրօրան Բիւրականից մինչեւ ծովերը լազուր,
Մերթ յոխորտացել՝ ծառս - ծառս ելնելով ցասումդ զագած,
Մերթ ասպարէզ ես կարդացել չարիքն արնով յղփացած:

Բիւրեղ ջրերիդ արտասուք խառնած յոյլ գետակներով,
Ափերիդ փարուած հոսում ես յաւէտ խռոված հեւքով,
Անխոնջ ուսերդ իմ ժողովրդի հոգերը վաղուան,
Հաստատ ընթացքով վարում ես դէպի պայծառ ապագան:

Իսկ ես ևահատակ այդ ժողովրդի բեկորը չնչին,
Համայքով եմ ճայում խօլ կայլաքիներիդ փրփուր ջրերին,
Եւ ձուլուել ուզում քո ժայռեր փշրող բիւրեղ զանգուածին,
Հասնելու համար հայրենի ազատ ծովերը անծիր:

Գթոտ մօր նման ինձ էլ ընդունիրգիրկդիարազատ,
Քո գուրգուրանքով սփոփիր սիրտս սրերից ոռոգայծ,
Տա՛ր ինձ դիւրական աշխարհն այն լուսեղ երկնքի ներքոյ,
Տա՛ր ինձ այս ահեղ աշնան գրտերից, դէպ գարունը քո:

ԳՕՐԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ իր նպատակովը միայն կրնայ բարոյական կամ անբարոյական հռչակուիլ. նկարագրութիւնները արուեստական խընդիրներ են որոնք չեն կրնար երբեք անբարոյականութեան իրրեւ փաստ յառաջ բերուիլ:—

Ղ. Զօհրապ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ եւրոպացի դիանականներ եւ դիւանագէտներ կոչ մը ուղղեցին պետութեանց, առաջարկելով բարեփոխել ապ. դերիչխանութիւնները, «եթէ կ'ուզեն ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը»: Միեւնոյն ատեն կը պահանջեն միջազգային յանձնախումբ մը կազմել դիտուններէ, պրաղելու համար հիւլէական ուժով:

նարկուած է Արազդայանի ազգ. եւ հայկական հողերու մշակման, Արաքսի ափերուն վրայ:

Առողջապահական ճակատին վրայ, մեծ աշխատանքներ կատարուած են համաճարակներու վերացման համար: Հայաստանը վերկուած է ժանտախտէն, քոլերայէն, ծաղկախտէն: Պակսած է երախաներու մահացութեան համեմատութիւնը: Հայհատենդն ալ մեծապէս կրճատուած է: Հանրապետութեան հիւանդանոցներու մահճակալներուն թիւը 1945ին հասած էր 4885ի: Բոլոր շրջանային կեդրոններուն մէջ հաստատուած են հիւանդանոցներ անհրաժեշտ գործիքներով: Մտային հիւանդութեանց համար հաստատուած է դարմանատուն մը 225 մահճակալներով: Մեծ խնամք կը տարուի մօր եւ երախային առողջապահութեան:

Պատերազմի ճակատին վրայ հայ ժողովուրդին զաւակները վայելեցան իրենց քաջութեամբ եւ խիզախութեամբ: Աւելի քան 30.000 հայ ռազմիկներ վարձատրուեցան չքանչաններով. 70է աւելի ռազմիկներ արժանացան Մ. Միութեան հերոսի բարձր կոչումին: Հայ ժողովուրդը կարմիր բանակին տուաւ 50է աւելի զօրավարներ: Ամբողջ աշխարհին ծանօթ են ծովակալ Իսահակովի, զօրավարներ Բաղրամեանի, Մարտիրոսեանի, Կարապետեանի, Ազոյեանեանի, Սէֆէրեանի, Մ. Միութեան կրկնակի հերոս Նելսոն Սաեփանեանի, Ղուկաս Մազոսեանի, Լեւոն Դաւրիշեանի եւ ուրիշներու անունները: Ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուեցաւ զօր. Նուէր Սէֆէրեանի 89րդ հայկական հրաձիգ զօրարաժնի՝ Թամանեան - Պերլինեան զօրարաժնի համբաւը: (Այս զօրարաժինը մէկն էր այն զօրամասերէն որ առաջին անգամ Պերլին մտաւ):

«ՍԱԼՎՈՒ ՋԻՆԱՒՈՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ»

(ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂ)

Կիտուինք գնանք երկնեայ ծովին,
Վարդ կու բաղինք յերկուայ հովին,
Թամամ աշխարհ ճեզ կը գովին,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

Էջմիածին բարձր սար ա,
Աղբըրներդ կարմիր բար ա,
Քո մատաղըդ կապուտ գառ ա,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

Էջմիածին, դու հեռու՝ զօրքդ մօտիկ,
Մէջքդ կապեր կարմիր գօտիկ,
Ըխտաւորդ գայ գլուխ, ոտ բոպիկ,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

Էջմիածին՝ ալա դաբի,
Թամամ աշխարհէ ոտքդ թափի,
Քո մեռնըդ անկրակ կ'եփի,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

Էջմիածին ուջար դուշ ա,
Ըխտաւորդ գայ զօշա զօշա,
Խնդրում եմ ընծի տաս փէշա,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

Ես եմ Ակոբ Ախաւանցի,
Ազգատակով Երեւանցի,
Ես արժանի չի, ճեզ գովեցի,
Սալվու ջինաւր էջմիածին:

ԱԼԼԱՀՎԵՐԴԻԻ ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆՔԸ

վէպ մը կարդալով, նախագահին հրաւէրին վրայ սկսաւ կարդալ նամակի պահարանի մը ետին դրուած յայտարարութիւնը: Մինչեւ այն ատեն ինչ որ կը հարցնէին, կ'ըսէր թէ յիշողութիւնը կորսընցուցած է: Այս անգամ խոստովանեցաւ թէ «յիշողութիւնը չակուած է» եւ թէ կրնայ հետեւիլ դատավարութեան: « Կը յայտարարեմ թէ կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը ամէն բանի որ բրած կամ ստորագրած եմ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ նոյնիսկ վիաստաբանին հետ խօսած ատեն կը պնդէր թէ յիշողութիւնը կորսընցուցած է եւ ան հաւատացած էր ուղղամտօրէն:

Յայտարարութեան ընթերցումէն վերջ, Հէսի փաստաբանը քրքիջ մը արձակեց, յետոյ միւսներն ալ սկսան խնդալ: Նիսոը յետաձգուեցաւ առանց որոշում տրուելու:

× Գերման հակալրտեսական վարչութեան օդնական անօրէնը պատմեց թէ Զօր. Քանարիս, որ 1944 Յուլիս 20ին մասնակցած էր Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձին եւ դնդակահարուած, կը պայքարէր նացի ահաբեկիչներուն դէմ: Վկային յայտարարութեան համաձայն, 1940 Նոյեմբերին Զօր. Քայթըլ հրամայած էր «մաքրել», այսինքն սպաննել զօր. Ժիռօն եւ զօր. Վէկանը:

ՌՈՒԻ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

Ցետոյ պատմեց թէ ռուս զերիներու բնաջնջումը կազմակերպուած եւ զործադրուած էր համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը: «Բոլոր անոնք որ Փիղիքապէս հրէական դիմագիծ մը կը ներկայացնէին կամ «ստորին» ցեղի մը կը պատկանէին, անմիջապէս կը դնդակահարուէին: Գերիներու կացարանները հաստատուած էին ճակատին հետեւը, ամայի տարածութեանց վրայ: Ոչ պատսպարան կար, ոչ հագուստ, ոչ դեղ, ոչ սնունդ: Ահռելի համաճարակներ կը հնձէին զինուորները հարիւր հազարներով: Մինչեւ անգամ մարդակերութեան տարօրինակ դէպքեր պատահեցան: Պահնորդները խարազաններ եւ զաւազաններ կը զործածէին: Մահերու թիւը այնպիսի համեմատութիւններ ստացաւ որ խորհեցան դէպի արհեստաւոր փոխադրել կայանները, ուր յարմարութիւններ կային տեղաւորելու, բայց Հիթլէր ընդդիմացաւ»:

Վարկի ազգայնացումը

Սահմանադիր ժողովը այսօր ալ, կիրակի, նիստ պիտի գումարէ, քննելու համար վարկի ազգայնացման ծրագիրը, որ կը հետապնդուէր 1936-էն ի վեր: Օրինագծին տրամադրութեամբ, 1946 Յունուար 1էն սկսեալ ազգային սեփականութիւն պիտի դառնան Պանք մը Ֆրանսը, Քրէտի Լիոնէն, Սօսիէթէ Ժէնէրալը, Քոնթինուա Նասիոնալ ն'Էսքոնթը եւ B. N. C. I.ը: Միւս դրամատուներն այ պետական հակակշռի տակ պիտի առնուին: Մէկ խօսքով, լայն ճեղք մը կը բացուի դրամատիրութեան ճակատին վրայ: Պանք մը Ֆրանսի բոլոր բաժնետուղթերը պետութեան պիտի փոխանցուին անմիջապէս: Բաժնեատէրերը հատուցում պիտի ստանան 3 առ հարիւր պետական պարտաթուղթերով, որոնք 50 տարի պայմանաժամ ունին: Եթէ այս կէտը քուէարկուի, յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ չափաւորներուն համար, որովհետեւ ընկերվարականները եւ համայնավարները կ'առաջարկէին որ Պանք մը Ֆրանսի բաժնետէրերը իրենց հատուցում ստանան տարեվճարներ, որոնք պիտի դադրին սեփականատիրոջ մահէն տասը տարի վերջը կամ երբ իր զաւակները չափահաս ըլլան:

Միւս չորս դրամատուներու բաժնետէրերուն ըլլալիք հատուցումը տարբեր պիտի ըլլայ, — անոնք պիտի պահեն իրենց բաժնեթուղթերը եւ պետութիւնը պիտի ապահովէ նուազագոյն չահաբաժին մը որ հաւասար պիտի ըլլայ 1944ին վճարուած չահաբաժինին:

Վարկի ազգ. խորհուրդ մը պիտի վարէ ապագայնացուած հաստատութիւնները, որոնց վարչական խորհուրդները պիտի զադրին յունուար 1ին: Զորս մեծ դրամատուներուն համար պիտի նշանակուին նոր վարչական խորհուրդներ, իւրաքանչիւրը 12 անդամէ բաղկացած: Ազգ. վարկի խորհուրդը պիտի բաղկանայ 35 անդամներէ, նախագահութեամբ եկմտական նախարարին: Այս մարմինը կրնայ ուրիշ զրամատուններու ազգայնացումն ալ յանձնարարել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ նոր դահլիճ պիտի կազմէ Պ. Կասպերի, մասնակցութեամբ վեց կուսակցութեանց:

2000 ԲԺԻՇԿՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին, բողոքելով իրենց սահմանուած վաեւլանիւթի (էսանս) անբաւականութեան դէմ:— Ուսանողներն ալ կ'ուզեն գործադուլ հռչակել, որովհետեւ կրթական նախարարը կը խորհի զաւառ վերադարձնել 200 բժշկական ուսանողներ, բնակարանի չդոյութեան հետեւանքով:

ՏՒՐՈՒՆԻ

Նոյեմբեր 4ին Գահիրէի մէջ մեռած է Պ. Վահան Զարդարեան, Պոլսոյ ծանօթ զրավաճառ որ եղիպտոս փոխադրուեցաւ 1922ի արտադաղթէն վերջ: 72 տարեկան էր: Հրատարակած է բազմաթիւ հին եւ նոր գիրքեր: Ծանօթ են իր Յիշատակարանները, հին դէմքերու կենսագրականներով եւ պատմական դիտելիքներով: Հին հնչակեան էր, բանտարկուած՝ Համիտեան շրջանին, յետոյ եղաւ ռամկավար, բայց լաւ յարաբերութիւններ կը պահէր ամէնուն հետ:

ԳԱՎԱԼԱՑԷՆ (Ճունաստան) կը զրեն թէ անպարտ արձակուած են թաղ. խորհուրդի նախկին առենապետ Պ. Տիգրան Պլէճեան, Ներսէս Զուլեան եւ զաւակը, Վարդան Թէրզեան, Գրիգոր Տէլալեան, ատամնաբոյժ Կարապետ: Բանտարկուած կը մնան հինգ հոգի, որոնց մէկը՝ Բժ. Մ. Գալըճեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի Սարգիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէին, Դեկտեմբեր 23ի կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Ընկերավահամակրական հանդէս խնջոյք: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Լիոնէն Պ. Դաւիթ Մուրատեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօրը՝ Պ. Յ. Մուրատեանի, Տիթրոյթ, (Մ. Նահանգներ):

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ եւ Օր. ԱՆՆԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ, Ամուսնացած:
27 Նոյ. 1945 Pont d'Aubenas (Ardèche)

Մեծ համերգ Լուսագահատնդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու գործերուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բախչուդարեան, Տիգրանեան) ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այրամեան-Արխանկէլսքի եւ Concert Lamoureuxի նուագածուներէն բաղկացած գործիքական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil:

Տոմսերու համար դիմել դրասուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Դին 100, 80, 50 Ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Բերուզ Ճնկըարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճնկարեան, Պ. Զօհրապ Ճնկարեան, Տէր եւ Տիկին Աբգէն Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Պ. Նազար Ուզունեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Քէլէկեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՏԻՒՐ ՄԱՄԱՍ ՃՆԿՐԵԱՆի մահուան առթիւ (Լիոն):

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ չաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Նուագ, դեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Պոմոնի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր երեխասարդները եւ հայրենակիցները իր կազմակերպած դասախօսութեանց, ամէն հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Աղգ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 10, Bld. des Marguerites, Beaumont:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԳԱԺՆԵԴԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mardi 4 Décembre 1945 երեքշաբթի 4 Դեկտեմբեր

Թէ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4474-Նոր շրջան թիւ 203 խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՋԱՆԱԳՐԵՆՔ ԱՅՍ ԱԼ

Ակնարկ մըն ալ յիսուն տարի առաջ արձանագրուած դէպքերու վրայ, հետեւողութեամբ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի·—

1895 Նոյ· 22.— Եւրոպական պետութիւնները կատարելապէս համաձայնեցան ընդէ, հարթելով իրենց վէճերը թրքական բաղաքականութեան մասին: Ոչ մէկը առանձին գործողութիւն պիտի կատարէ:

1895 Նոյ· 23.— Կ'ըսուի թէ հայկական կոմիտէները կը ջանան նոր ջարդեր յառաջ բերել, որպէս զի պետութիւնները ստիպուին գինեալ միջամտութիւն կատարել Թուրքիոյ մէջ: Հակառակ իտալական լուրերու, Վիէննայի մէջ կը հաւատան թէ եւրոպական պետութիւնները տոգորուած են ամենակատարեալ համաձայնութեամբ:

1895 Նոյ· 25.— Մեծ եպարքոսը հաղորդեց իտալական դեսպանին թէ երեք ամիս պէտք է, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ պետութեանց պահանջած բարենորոգումները գործադրելու համար:

1895 Նոյ· 27.— Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Ռուսիա դաշնագիր մը կը սառագրեն, միասնաբար գործելու համար Թուրքիոյ մէջ, «առանց խանգարելու եւրոպայի խաղաղութիւնը»:

1895 Նոյ· 29.— Պոլսոյ ռուսական դեսպանը ազդարարեց Սուլթանին որ եթէ որ եւ է խռովութիւն ծագի Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ, միացեալ տորմիղներ պիտի անցնին Տարտանէլէն: Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ նոր ջարդեր պատահած են բրեական զանազան բաղաքներու մէջ: (Նոյն ազդարարութիւնը կը ծանուցուի Նոյեմբեր 30ին ալ):

1895 Դեկա· 1.— Թուրքիոյ մասին ծագած խնդիրը կը քորրոճի նորէն, որովհետեւ Սուլթանը կը մերժէ արտօնել որ պետութեանց պահանջները անցնին Տարտանէլէն: Ապտիւլ Համիտ երկու սուրի մէջ մնացած է· եթէ տեղի տայ պետութեանց պահանջին առջեւ, յեղափոխութիւն պիտի ծագի Թուրքիոյ մէջ· եթէ դիմադրէ՝ իրեն դէմ պիտի ունենայ եւրոպական խմբակցութիւնը:

Այս լրագրական, օրը օրին տպուած լուրերն անդամ ամբողջ պատմութիւն մը կ'արժէն: Պատկերը յիսուն տարի առաջ սարքուած խաղերու:

Երեւութապէս՝ պահանջ բարենորոգումներու, պղտոռնական սպառնալիքներով: Իրականին մէջ՝ Տարտանէլի, ազդեցութեան չրջանակներու խնդիր: Մրցակցութիւն քաղաքական եւ տնտեսական, ի խնդիր նոր դիրքերու:

Համ՞ն էր այն միամիտ որ պիտի խարուէր այդ խաղերէն, ջարդերը դադրեցնելու կամ բարենորոգումները դործադրելու համար:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ջարդերը անարգել շարունակուեցան Պոլսոյ թէ գաւառի մէջ, եւ մէկ հատիկ մարտանաւի ծննդեան չերեւցաւ Թրքական ափերուն վրայ:

Քսանըհինգ տարի վերջը, 1920ին, յաղթական տորմիղներ սիզապանծ կը յածէին Պոլսոյ ջուրերուն մէջ: Եւ ամբողջ բանակներ տեղաւորուած էին Փոքր Ասիայէն մինչեւ Կիլիկիա:

Գրաւումը տեւեց լման չորս տարի: Եւ առաջ մը յաղթականները ետ կը դառնային «խաղաղութեամբ», հրաչքով ազատած իմպիրը, Համըդը, Մարաշն ու Եդեսիան եւ ուրիշ քաղաքներ ալ ջարդել տալէ եւ Կիլիկիան պարպելէ վերջ: Կը դառնային «դէպի տուն», ողջ մնացած հայութեան մէկ մասը արտագաղթի մղելով, մնացեալը ձգելով իր բախտին:

Քսանըհինգ տարի ետք՝ 1920էն ասդին: Եւ նոյն մոտալ պատկերը,— խուլ պայքար կանանչ սեղաններու բոլորտիքը: Յաղթական յաղթականի դէմ, ի խնդիր մուխ շահերու: Մանաւանդ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Եւ մանաւանդ երբ խնդիրը կը վերաբերի Թուրքիոյ:

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ Մեծն Բրիտանիա ամուր կառչած կը մնայ իր հարիւրամեայ քաղաքականութեան,— խափանել ռուսական յառաջխաղացութիւնը դէպի հարաւ-արեւմուտք: Դէպի տաք ջուրերը: Ապա ուրեմն միշտ կանդուն եւ զօրաւոր պահել Թուրքիան,— սուլթանական, իթթիհատական կամ քէմալական: Իսկ Մոսկուան, թէեւ անհամբեր, կը մնայ միշտ հարցական, հաշուի առնելով հրրորդ ուժ մը, Մ· Նահանգները:

1895 — 1920 — 1945,— վերջապէս օղակ մը պիտի փրթի՞ այս ժանդահար չղթային, որ փոքր ժողովուրդներու ոտքերն ու ձեռքերը կը կապէ քարիւղի դարչահոտ հորերուն առջեւ: Շ·

ԼՈՆՏՈՆԻ ՈՒՍ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
հայ ներկայացուցիչներով

Միջազգային Ուսանողական ժողովի գաղափարը արդէն գոյութիւն ունէր վեց ամիս առաջ, երբ կը պատրաստուէր համաշխարհային երիտասարդական ժողովը: Այդ ծրագրին իրագործումը յանձնուած էր եօթը ազգերու ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնախումբի մը, որ հիմնական կանոնադրի մը նախագիծը պատրաստած էր: Նոր կազմակերպութիւնը պիտի յաջորդէր պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունեցող Confédération Internationale des Etudiants (C. I. E.) *որուն գործունէութիւնը Եւրոպայի մէջ դադրած էր Գերմանացիներուն դրաւման առեն: Բոլոր դիւանաթուղթերը ջնջուած կամ տեղափոխուած եւ դրասենեակները դոցուած էին:*

Ժողովին հրաւիրուած էին 64 ազգերու ներկայացուցիչները, Անգլիոյ «National Union of Students» Միութեան կողմէ:

Ֆրանսա, յաւիտենական հայրենիքը ուսանողներու եւ կարեւոր կեդրոն միջազգային մշակոյթի, ոչ միայն հրաւիրուած էր, այլեւ Անգլիոյ հետ հրաւէր կարդացող ազգն էր: Եւ որովհետեւ Ֆրանսայի Հայ Ուսումնարանը (Institut Arménien) *իր հիմնարկութենէն ի վեր սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է Ֆրանսայի Ուսանողական կազմակերպութեանց հետ եւ ճանչցուած կրթական նախարարութենէն, Փարիզի Համալսարանի վերատեսչութենէն եւ արտաքին գործերու նախարարութենէն իբրեւ հայ երիտասարդական եւ Ուսանողական Միութիւն, հրաւիրուեցաւ ղրկել պատուիրակութիւն մը: Այս առթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ մեծ դիւրութիւն ընծայեցին, այնպէս որ Ֆրանսական պատուիրակութեան հետ միասին Ուսումնարանի երեք ներկայացուցիչները կրցան մեկնիլ Լոնտոն եւ մասնակցիլ Միջազգային Ուսանողական մեծ ժողովին:*

Երեք հայ երիտասարդներն էին Ն· Սահակեան, Ն· Պօյաճեան եւ Զ· Մեսրոպեան:

Համագումարը, որ տեւեց երեք օր, բացուած էր փափուկ հարցի մը վրայ: Անգլիոյ Ուս· Ազգ· Միութիւնը չատ մը ազգերու հաւանութեամբ կ'առաջարկէր·— 1. Հին Confédération Internationale des Etudiants*ը բոլորովին ջնջել·— 2. Ուսումնասիրել նոր կանոնագիր մը զոր արդէն եօթը ազգերու ներկայացուցիչները պատրաստած էին եւ անմիջապէս ենթարկել բոլոր ազգերու ներկայացուցիչներուն վաւերացման:*

Այս երկու առաջարկներուն կ'ընդդիմանային Ֆրանսա, Պելճիքա, Հոլանտա, Զուիցերիա, Հայերը եւն·: Ֆրանսական պատուիրակութեան առաջնորդութեամբ հետեւեալ դիտողութիւններն եղան·—

1. Ջնջելով հին կանոնագիրը, ճանչցուած կ'ըլլար Գերմաններու տուած որոշումը որ խափանած է C. I. E. ամբողջ գործունէութիւնը:

2. Կարելի չէր C. I. E. լուծուած նկատել, քանի որ բոնի ուժի տակ չէր կրցած գործել հինգ տարուան ընթացքին:

3. Անխոհեմութիւն կը համարուէր սպաննել C. I. E.ը որ 20 տարիէ ի վեր կը գործէր եւ որ իր արդիւնքները տուած էր:

Ուրեմն Ֆրանսա եւ իր կողմնակիցները կ'առաջարկէին չարունակել, կարգ մը բարեփոխումներ աւելցնելով նախկին կանոնագրին վրայ:

Երկրորդ նիստին մէջ քանի մը Եւրոպացի պատուիրակներ ինչպէս եւ Հարաւ· Ամերիկայի եւ Ափրիկէի ներկայացուցիչներ որոնք հին C. I. E. երբէք մաս չէին կազմած, միացան անգլիական ծրագրին, պայմանաւ որ ան ալ իր պահանջները մեղմացնէր: Հին կանոնագրին սկզբունքները քննելով, ամէնքն ալ ընդունեցան թէ պէտք չէր բոլորովին ջնջելով լուծել խնդիրը:

Ի վերջոյ ընդունուեցաւ միջին բանաձեւ մը:

Երկրորդ օրուան ժողովին մէջ, որոշուեցաւ·

1.— Կազմել առժամեայ վարչութիւն մը, որուն յանձնուեցաւ հիմնական կանոնագրին պատրաստութիւնը·— 2. 1946 Ապրիլին հրաւիրել ընդհ· ժողով Փարիզի մէջ վերջնապէս քուէարկելու համար կանոնագիր - ծրագիրը եւ ընտրելու վարչութիւնը·— 3. Ֆրանսացիներու առաջարկին վրայ առժամանակեայ վարչութեան կեդրոնը պիտի հաստատուի Փարիզ:

ԶԱԻԷՆ Գ· ՊՈՏՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Նոր եւ խիստ կրճատում եղեկտրականութեան

Արտադրութեանց նախարարութեան հրահանգին վրայ, հետեւեալ կրճատումները սկսան դործադրուիլ անմիջապէս, կիրակի օրէն ի վեր·—

1. Բացարձակապէս արգիլուած են ցուցափեղկերու լուսավառութիւնը եւ լուսաւոր նշանառատակները: — 2. Բացի նպարեղէնի խանութներէն եւ դեղարաններէն, արգիլուած է լոյս վառել ժամը 17էն սկսեալ:— 3. Գիշերային բոլոր խաղատեղները դոցուած են:— 4. Սրճարաններու, ճաշարաններու եւ ուրիշ ամէն հանրային վայրերու լուսաւորութիւնը արտօնուած է նուազագոյն չափով·— 5. Փողոցներու եւ հրապարակներու լուսաւորութիւնը դեղչուած է 1938ի վրայ 25 առ 100, ուրիշ խօսքով՝ կրճատուած 75 առ հարիւր համեմատութեամբ:— 6. Առանին գործածութեան համար պէտք է համակերպիլ 1944 Հոկտեմբերի սահմանափակումներուն: Անսաստողներուն հոսանքը անմիջապէս պիտի կտրուի, եթէ արտօնուած չափէն աւելին գործածեր են: Ներկայ սահմանափակումները կը մնան:

Դեռ աւելի լայն կրճատումներ պիտի կատարուին, ճարտարագործական, առեւտրական եւ առանին կեանքի մէջ, համաձայն նախարարական խորհրդակցութեան մը ուր ներկայ էին 15 մասնագէտներ: Այս կրճատումները պիտի գործադրուին կառավարութեան վաւերացումէն վերջը, այս չաթթու իսկ: Այսպէս, կ'ըսուի թէ պիտի կրճատուին կառախումբերու եւ մեթրոյի երթեւեկը, չարժանկարներու ցուցադրութիւնը, եւ ցերեկը միայն մէկ - երկու ժամ ելեկտրական լոյս պիտի տրուի:

Թերթերը կը դրեն թէ ածուխի տադնապը այնքան սաստկացած է որ, զօր· ը կօլ անձամբ ձեռք առած է խնդիրը եւ մասնաւոր նամակ մը պիտի ուղղէ Անգլիոյ վարչապետին, որպէսզի օգնէն, Ռուրէն ածուխ ստանալու համար, ամէն գնով: Հաւանական է որ արտադրութեանց նախարարը, Մարսէլ Փօլ (համայնավար) Լոնտոն երթայ, այս գործը հետապնդելու համար:

Մոսկուայի պատասխանը Իրանի

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ մայրաքաղաքին մէջ մնացած ռուսական զօրքը հեռացաւ կայարանէն եւ հաղորդակցութեանց կեդրոններէն, տեղաւորուելով քաղաքէն չորս մղոն հեռու: Այս լուրին հետ միասին, պաշտօնապէս հրապարակուեցաւ Մոսկուայի պատասխանը Իրանեան կառավարութեան վերջին ծանուցագրին, որով կը խնդրէր արտօնել իրանեան զօրքին մուտքը Ադրպատականի մէջ: Ռուսական ծանուցագիրը կը հերքէ այն վերագրումները թէ խորհրդային իշխանութիւնները միջամտած են հիւս· Իրանի մէջ եւ ընդհակառակն կ'ամբաստանէ իրանեան կառավարութիւնը թէ ուժ տուած է այնպիսի պաշտօնեաներու որոնք պատասխանատու են պատահած խռովութեանց: Ցետոյ դիտել կուտայ որ եթէ ուրիշ իրանեան զօրքեր ղրկուին հիւս· չրջանները, խռովութիւններ եւ թերեւս ջարդեր ծագին եւ այն ատեն խորհրդային կառավարութիւնն ալ պիտի հարկադրուի նոր զինուորներ ղրկել, բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ ռուսական պահակազօրքը պաշտպանելու համար:

Թէեւ ծանուցագիրը ուղղակի չըսեր, բայց իրազեկներ կը հաւատան թէ Ադրպատականի չրջանի խռովութիւնները կրնան դադրիլ, եթէ Մ· Միութիւնը գոհացում ստանայ Իրանի բարեացակամութեան մասին: Թէհրանի ռուսատէր չրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ Ռուսիա գոհացում ստացած պիտի ըլլայ, եթէ քարիւղի մենաշնորհ մը ստանայ կամ բոլորովին փոխուի իրանեան կառավարութիւնը:

Հեռագրի մը համաձայն, Շահին հաւատարիմ ցեղախումբերէն 100.000 զինուորներ կը դրծեն Թաւրիզի եւ Թէհրանի միջեւ եւ ջարդած են Սարեապի պահակազօրքը: Այս դէպքերուն հետեւանքով, հաւանական է որ խորհրդային իշխանութիւնը միջամտէ, Դեմոկրատները պաշտպանելու եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար:

Հիս ինչո՞ւ Լոնտոն գնաց

Ինչպէս կը յիշուի, Ռուսոլֆ Հէս, որ Հիթլէրի պիտի յաջորդէր կէօրինկէն վերջը, 1941 Մայիս 10ին Լոնտոն օդանաւով մը, խորհրդաւոր պարագաներու մէջ: Ամբաստանեալը ինք ամբողջ պատմութիւնը պատմած է ամերիկեան բանակի զինուորական բժիշկին: Այդ պատմութեան համաձայն, Հիթլէր որ եւ է բան չէր գիտեր Հէսի մտադրութեանց մասին, մինչեւ իր նամակին ստացումը: Երբ Հէս ճամբայ կ'ելլէ գողցուած օդանաւով մը, Հիթլէր վարչապետարան կը կանչէ կէօրինկը, որ հետեւեալ ձեւով պատմած է հանդիպումը, դաշնակից հարցաքննիչներուն·

— « Տեսայ որ Հիթլէրը նստած էր իր գրասեղանին առջեւ, ձեռքին մէջ բռնած՝ Հէսի նամակը: Անշարժ էր: Քանի մը վայրկեան վերջ, նամակը

ինձի տուաւ կարդալու համար: Ցետոյ յանկարծ կատղեցաւ եւ ներս կանչեց ով որ կրնար որ եւ է բան գիտնալ այս մասին: Հիթլէր, Ռիպպընթրոփ եւ ես այն ատեն անկեղծօրէն հաւատացած էինք թէ Հէս խենդ է եւ անկարելի գործի մը ձեռնարկած: Ինք Համիլթընի դուքսին կալուածը պիտի երթար, անոր միջոցաւ Անգլիոյ թագաւորին ներկայանալու եւ հաշտութիւն առաջարկելու համար»:

Հէս անձամբ ալ հաստատեց թէ կը յուսար համոզել Անգլիոյ թագաւորը որպէսզի միջամտէ, դադրեցնելու համար երկու ժողովուրդներու «եղբայրասպան» պատերազմը: «Չէի կրնար ըմբռնել, սա պարագան թէ աշխարհի երկու ամենամեծ ժողովուրդները կը ճգնին բնաջնջել իրար»:

× Նիւրընպէրկի դատավարութիւնը կը շարունակուի ամէն օր: Շաբաթ օրուան նիստին մէջ Ֆոն Փափէնի փաստաբանը նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեց զօր. Լահաուզընի, որ իբրեւ վկայ կանչուած ըլլալով, ,ծանր մեղադրանքներ ուղղած էր մահէալ Քայթըլի եւ ուրիշներու դէմ: Այս առթիւ ամբաստանեալները ուզեցին իրենք ալ ուղղակի հարցումներ ուղղել վկային, բայց դատարանը մերժեց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ թերթերը կը գրեն թէ հայերէն ներկայացումները արտօնուած ըլլալով, ծանօթ բեմադրիչ դերասան Պ. Աչոտ Մատաթեանց թատերախումբ մը կազմած է: Առաջին ներկայացումը պիտի ըլլայ Թուրք հեղինակի մը գործը, «Հրէչ»:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ծրագրին քննութիւնը մեծ դժուարութեանց հանդիպեցաւ չաբաթ գիշեր, հարիւրէ աւելի փոփոխութիւններ առաջարկուած ըլլալով Սահմանադիր ժողովին մէջ: Զօր. տը Կօլ հարկադրուեցաւ գիշերանց խորհրդակցութեան հրաւիրել անպաշտօն նախարարները — երեք յաղթական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, եւ զրմանք յայտնեց որ նախարարական խորհուրդին կողմէ ընդունուած ծրագիր մը կը խեղդուի նոր բանաձեւերու դէղի մը տակ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՆ դաշնակցային հանրապետութեան վերածուեցաւ, վեց պետութիւններով, ինչպէս հաղորդած էինք: Այս կարգադրութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ, որ զայն կը նկատէ առաջին քայլը հարաւային Սլաւներու խմբաւորման, հովանաւորութեամբ Ռուսիոյ:— Նախորդ թագաւորը, այժմ Պ. Փիլիպ Քարաեորկէվիչ, անգլիական զիւղ մը քաշուեցաւ: — Հանրապետութեան նախագահութիւնը պիտի վարէ նախագահական խորհուրդ մը՝ բաղկացած եօթը անդամներէ, որոնց գլուխը կը դանուի Պ. Իվան Ռիպար:

76 ԳԵՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Ռուրի շրջանին մէջ, անպ. իշխանութեանց կողմէ, մէջն ըլլալով Քրուփի վարչութեան անդամները: Ձերբակալութիւնները կատարուած են համաձայն Փոցտամի մէջ տրուած որոշումներու: Կալանաւորները ահագին հարստութիւններ դիզած էին: Հաւանական է որ ամբաստանեալները դատուին իրբեւ պատերազմի ոճրագործներ, երկրորդ դատաւարութեան առեն որ պիտի կոչուի «Դատ թնդանօթի վաճառականներու»: Ասոնք Գերմանիոյ պողպատի եւ երկաթի թագաւորներն էին եւ հզօր նեցուկները նացի կուսակցութեան: Բրոնուած են նաեւ անհամար փաստաթուղթեր:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑՒԻ զերման զօր. Անտոն Տոմթլըը, որ հրացանի բռնել տուած էր 15 ամերիկացի զերի զինուորներ, Իտալիոյ մէջ, 1944 մարտին: Մահապարտը, որ 54 տարեկան էր, հագած էր իր ամբողջ համազգեստը, զինուորական տասիճաններով, բայց առանց պատուանշանի: Երբ հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞, «ոչ» պատասխանեց: Ցետոյ գլուխը ծածկեցին եւ 12 զինուորներ կրակ բացին: Խոստովանահայրը կ'ըսէ թէ երբ գլխուն ծածկոցը կը չակէր, մահապարտը փսփսաց.— « Կեանքս Գերմանիոյ, հողիս ալ Աստուծոյ կը յանձնեմ»:

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ալ հանրապետութիւն պիտի հրուչակէ, հետեւողութեամբ Եուկոսլաւիոյ, որուն սահմանադրութիւնն օրինակած է: Ջօկու թագաւորը, որ Լոնտոն կը դանուի, այսպէս պիտի կորսնցնէ նաեւ իր գահը: Արդէն աչքէ ինկած է, իրբեւ գործիք Իտալիոյ, որուն չատ մը մենաշնորհներ յանձնեց, մեծագումար փոխառութիւններ առանալով: Ցունաստան հողեր կը պահանջէ հարաւային Ալպանիայէն (Եպիրոս), բայց Ալպանիայի ղեկավարները դիտեն կուսան թէ այդ շրջանը օրթոդոքսական չարժումին եւ ռազմատաչտը ամէդմադրական չարժումին եւ ռազմատաչտը ամէնէն կատաղի կռիւներու: Ալպանիոյ կառավարութեան 12 անդամներէն ութը այդ շրջանէն կուգան, մէկը յոյն է, Մանոլ Քոմնոնի, դատական նախարար: Ցոյն փոքրամասնութեան թիւն է 35.000:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Մարսէյլի մէջ, Սիմոն Սապիանի եւ Տիւռանոի, իրբեւ զաւեճան եւ գործակալ կէսթափոյի: Երկուքն ալ փախած են:

ՕԹԼ. ՄԱԺԷՍԹԻԿԻ մէջ բռնուած փաստաթուղթերը, որոնք ահագին դէզ մը կը կազմեն, կը մաղուին եւ կը դասաւորուին վերակացութեամբ երկու փրանսացի սպաներու: Թերթերը կը դրեն թէ այս փաստաթուղթերով ամբաստանութեան տակ պիտի իյնան 20.000 Ֆրանսացիները, որոնք չհաւատր գործեր կը կատարէին 1940ի պարտութենէն ի վեր, թշնեսական դեմի վրայ:— Հոչքիս գործարանի տնօրէնին դատը յետաձգուեցաւ, ամբաստանեալին հիւանդութեան պատճառով:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ կը չարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ, հետզհետէ աւելի լայն ծաւալ առանալով: Մեռաղպզրծական բանուորներէն գատ, Շիքակոյի սպանդանոցներու եւ պահածոներու 100.000 բանուորներ ալ որոշեցին գործադուլ հռչակել, օրական երկու տոլար յաւելում առանձնու համար: Նոյն որոշումը տուին հետպրական ընկերութեան մը պաշտօնեաները: Միւս կողմէ, առեւտրական նախարարը կը հաշուէ թէ գործադուլներու թիւը եօթը միլիոնի պիտի հասնի 1946ին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Երիտասարդներու միջին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր քաղաքի բոլոր Հայ Երիտասարդական Միութեանց կազմակերպած միջինկը Հայկական Դատին ի նպաստ՝ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 25ին, Rialto սինէմային մէջ: Կազմակերպող Միութեանց անդամ-անդամուհիներէ բաղկացած հանդիսականներու ստուար բազմութիւն մը փութացած էր հաւաքավայրը՝ լեցնու եւ ծափահարելու մեր երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչները, որոնք ընդհանրապէս օտար ափերու վրայ ծնած ըլլալով հանդերձ՝ վերջին ժամանակներս մեծապէս կը հետաքրքրուին ազգային կեանքով եւ Հայկ. Դատով:

« Ալադեաղ » երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Հ. Համբարձումեանի բացումը կատարելով՝ երգեց պատշաճ երգեր, Կոմիտաս Վարդապետի եւ Հայաստանի երգահաններու գործերէն:

Ցետոյ՝ օրուան նախագահը խօսքը տուաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչ Պ. Աչոտ Վարդանեանի որ գրաւոր ճառով մը պարզեց Հայկ. Դատին էութիւնը եւ զայն հետապնդելու անհրաժեշտութիւնը: Ցոյս յայտնեց թէ արդարութիւնը այս անգամ պիտի յաղթանակէ եւ թրքահայկական հողերու կցումովը արդի Հայաստանին, մեր ժողովուրդը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ երթայ հաստատուելու իր պապենական հողերուն վրայ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ պիտի կարենայ իրագործել նպատակը, առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ:

Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան կողմէ Պ. Նուպար Քէօթահէեան խօսք առնելով՝ գովքը հիւսեց Հայրենիքի զաղափարին, իմացական եւ հոգեկան այն աշխարհը ուր ժողովուրդները կըրնան երջանիկ ապրիլ: Հայ ժողովուրդն ալ ապրելու համար՝ պէտք է ունենայ իր ամբողջական հայրենիքը. ուրեմն պէտք է Թուրքիոյ հայապատկան նահանգները կցուին Հայաստանին:

» Նորք » մարզականի կողմէ երիտասարդ մը (անունը դժբախտաբար չեմ յիշեր) ըսաւ թէ Հայրենիքի զաղափարին եւ Հայկ. Դատին չուրջ բոլոր երիտասարդութիւնը միացած է եւ տարակարծութիւններ չկան: Նոյն պահանջը դրաւ՝ — կցել Թուրքիոյ հայկական նահանգները Խ. Հայաստանին:

Ֆրանսահայ Երիտ. Միութեան կողմէ Պ. Աւետիս Եղիազան ըսաւ թէ մեր դատը զգացումներով, երազներով լուծուելիք դատ մը չէ:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին արենուշներէն Օր. Սէրէնկիւլեան եւ ուրիշ մը: Օր. Մաթիլդա Յատուրեան չութակի ընկերակցութեամբ երգեց Հայաստանեան երգ մը եւ «Մերանի ծառը»:

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ Ց. Ղազարեան գրաւոր ներկայացուց Հայկ. Դատի զանազան փուլերը եւ այն աշխատանքները զոր հայ քաղաքական միտքը կատարեց Հայկ. Դատի յաջող լուծման համար: Հայ ազատագրական պայքարին չընորհիւ է որ 1918ին հիմը դրուեցաւ հայ պետականութեան, որուն չարունակութիւնն է ներկայ Հայաստանը: Հայ ժողովուրդը կրնայ իր երկրին մէջ ամփոփուիլ միայն հողերու ընդարձակումով — այսինքն միացեալ Հայաստանի իրականացումով: Վերջացնելէ առաջ գոչեց.— կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ միացեալ Հայաստանը:

Վերջին խօսողն էր Հայ Արիներու կողմէ Պ. Զ. Մխլոնեան որ ակնարկ մը նետելով անցեալին վրայ, յիշատակեց այն դէմքերը որոնք սկսեալ Խորայէլ Օրիէնն մինչեւ Ֆրիմեան, Վարժապետեան եւայլն, աչխատած են թէթեւցնել հայ ժողովուրդի տառապանքները: Ցոյս յայտնեց որ այս անգամ հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները պիտի ճանչցուին եւ մենք ալ անզուգական Ակնունիի խօսքերով արտասահմանի հայութեան պիտի ըսենք. «Դէպի երկիր, դէպի երկիր»:

Ներկաները մեկնեցան զոհ տպաւորութեամբ:

Թղթակից

ՄԵՐ ԱԱԹԱՁԻՆ ԳԻՒՂԱՀԱՆՎԱԾԸ

Աշխատակից մը կը գրէ.—

Նորակազմ Ամերիկա - Հայկական Մշակութային Ընկ. հոկտ. 20ի մեծ հանդէսին մէջ, ի Նիւ Եորք, պելճիքացի ակադեմական եւ բիւզանդագէտ փրոֆ. Կրէկուարի ճառի մասին՝ Քերթեբը կը դրեն.— « Ան առանձնապէս կանգ առաւ Սասունցի Դաւիթ Դիւցազնավէպին վրայ: Եւ ցաւ յայտնեց որ այդ սքանչելի գործը թարգմանուած չէ եւրոպական լեզուներու: Ու սրտառուչ կոչ ուղղեց ներկաներուն՝ օգնելու որ այդ գործը լոյս տեսնէ անգլիերէն թարգմանութեամբ »: (Ցառաջ, 22 Նոյ.):

Մենք Հայերս այսպէս ենք: Մեր ունեցած գանձերուն արժէքին կ'անդրադառնանք՝ օտարներուն դնահատանքէն վերջ:

Տարիուկէս է որ լոյս տեսած է Մեր Ազգային Դիւցազնավէպին ամբողջական բնագիրը, ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆԻ պէս հսկայ հատորի մը մէջ: Եւ մեր Մշակութային Մարմինները կամ թերթերը՝ ղեռ համազգային չարժում մը յառաջ չբերին անոր չուրջը:

Իսկ ո՞վ երբեք խորհեցաւ Սասունականի գոնէ ամփոփումը թարգմանել օտար լեզուներու: Լաւ որ Զիթունին ինքը, իր գործին մեծ արժէքը խորապէս ըմբռնած, գիշերը ցերեկին խառնելով, կը տքնի եւ աւարտելու վրայ է անոր Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը:

Անհրաժեշտ է որ անյապաղ ան վերածուի նաեւ անգլերէն, ռուսերէն, իտալերէն, զերմաներէն, սպաներէն լեզուներուն:

Մեր զմայլելի Դիւցազնավէպին՝ Սասունականի՝ եւրոպական լեզուներով երեւումը՝ ազգային նախանձախնդրութեամբ է որ պէտք է կատարուի: Զի ան՝ զերազանցապէս պիտի նպաստէ մեր ցեղին զեղարուեստական արժէքներու ճանաչումին, մեր աղգը դնելով համաչխարհային գրական բարձրութիւններուն վրայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ռատիսեան խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքչաբթի, 5 Դեկտեմբեր, ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին:

Այրի Տիկին Արամ Աղապէկեան եւ զաւակը իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ԱՐԱՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆի մահուան առթիւ:

Մասնաւոր չնորհակալութիւն Հայ կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան որ այնքան սրտառուչ կերպով իր յարդանքի բաժինը բերաւ իր ողբացեալ զինքի ընկերոջ, այս անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՈՒՍԱԲԵՐ, դրական, դեղարուեստական եւ գիտական բաժին: Թիւ 4 (1945 Նոյեմբեր): Հասցէ B. P. 868, Le Caire (Egypte):

Հ. Կ. ԽԱՉ, եռամսեայ պարբերաթերթ, Է. տարի, Թիւ 1 (255). Հոկտ. 1945: Հասցէ՝ 212 Stuart St., Boston, Mass. (U. S. A.) :Կը գտնուի նաեւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը:

ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՑ 1946 Թուականի, պատրաստեց Ցով. Վարժապետեան: Մարսէյլ:

ՅԻՐ. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Մէրճինկիւլեանի եւ Սաքայանճեանի, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Պ. ՍԻՄԻՄՈՆ ՄԷՐՃԻՆԿԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆ բանախօսութիւն Հայկական պատմութեան մասին, Գրիմիթէլի կողմէ, նախագահութեամբ Պ. Անրի Քաշօյի (Քր. գրագէտ), 15 Դեկտեմբեր (չաբաթ), ժամը 3ին, Salle de Géographie, 184, Bld St-Germain, Paris (մէթրօ՝ Սէն-Ժէրմէն-ափ-Փրէ): Մուտքը ազատ է: Միասին բերէք Ֆրանսացի բարեկամներ:

ԿԸ ՓՆՏՌԻՄ հօրեղբօր որդիներս, Ցակոբ եւ Գարեգին Սարպօղոսեան, Կիւրինցի: Իրարմէ բաժնուած ենք Պէյրութէն: Կը կարծուի Պոսթոն ըլլալ: Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել Haïganouch Kaloustian (Ծնեալ Սարպօղոսեան), 51 Chemin de St. Trône, St. Loup, Մարսէյլ, (B. du R.) : Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝ չաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Aéro Club-ի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Նուագ, դեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք։

Mercredi 5 Décembre 1945 Չորեքշաբթի 5 Դեկտեմբ.

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4475-Դար շրջան թիւ 204 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՉՈՒԻՐԻՆ ԵՐԵՍԸ

Փարիզի թերթերը հագիւ քանի մը տողով յիշեցին Թուրքիոյ նախագահին ճառը, Ազգ. ժողովի բացման առթիւ (1 Նոյ.)։

Պոլսոյ թերթերը ամբողջութեամբ հրատարակած են ճառը, որ կը պարունակէ շարք մը նշանակալից կէտեր։ Մինչեւ անգամ «զաղանիքները», ապացուցանելու համար Թուրքիոյ «պարկեշտութիւնը» պատերազմի առեն։

Ամփոփենք, իր իսկ բերնով։

1. *Տակաւին 1939ի գարնան, երբ Հորիզոնը կը մթագնէր, «Թուրքիա միակը եղաւ իրեն նման ազդերու հետ, որ դիրք բռնեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողքին։*

2. *1940ին, երբ Ֆրանսան պարտուեցաւ եւ Անգլիա չարունակեց կռիւը, «մենք միակը եղանք որ փարեցանք Անգլիոյ»։*

3. *1941ի սկիզբները, Հռոդոսէն մինչեւ Թրակիա, ապատաղէն կը սպասէինք բոլոր զերման եւ իտալական ուժերուն դէմ։ «Ամէն կողմէ պաշարուած էինք եւ Թուրք ազգը միս - միսնակ էր Եւրոպան նուաճող դոռոզ տարրերուն դէմ»։*

4. *«Երբ սկսաւ ռուսեւզերման պատերազմը, անմիջապէս հաղորդեցինք երկու կողմերուն թէ չէզոք ենք։ 1941ին եւ 1942ին Ռուսիա եւ Անգլիա դժնդակ օրեր կ'ապրէին Առանցքին զրոհին դէմ։*

5. *1942 Յունուար 19ին խորհրդային կառավարութիւնը իր դեսպանին միջոցաւ պաշտօնապէս եւ գնահատանքով հաղորդեց թէ Թուրքիոյ բռնած դիրքը խիստ օգտակար եղած է Դաշնակիցներուն։ 1941 Դեկտեմբեր 4ին Մ. Նահանգներու նախագահը ինքնաբերաբար յայտարարեց թէ հարկ է զինուորապէս օգնել Թուրքիոյ եւ ստորագրեց փոխ-արձի օրէնքը։ Անգլ. կառավարութիւնը քանի - քանի անգամ գնահատեց մեր ընթացքը իր վարչապետը 1943ի սկիզբները անմոռանալի խօսքեր ըրաւ Առանցքի մէջ։*

6. *Կը քննադատեն մեզ թէ բարեկամական դաշնագիր մը կնքեցինք Գերմանիոյ հետ, ռուսեւգերման պատերազմէն առաջ։ Մի մոռնաք թէ Գերմանները, որոնք մինչեւ Խթամպուլի դուռները հասած էին, աւելի առաջ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքած էին Սովետներուն հետ եւ անոնց կապուած էին այդ համաձայնութեամբ։ Այդ օրերուն մեր երկիրը մի-միսնակ էր ամբողջ Առանցքին ուժերուն դէմ։ Ամերիկա պատերազմի չէր մտած, Անգլիա իր ամբողջ ուժերը յատկացուցած էր կղզիներու պաշտպանութեան, իսկ Սովետներն ալ դաշնագրով մը կապուած էին Գերմաններուն։ Ի՞նչ իրաւունքով մեզմէ կը պահանջէին որ մերժէինք Գերմաններու ոչ-յարձակման դաշինքը։ Դաշնագրէն առաջ եւ վերջը, Գերմանները քանիցս ուզեցին Սուրիա եւ Իրաք անցնիլ Թուրքիոյ ճամբով։ Մերժեցինք։*

7. *Կ'ըսեն թէ երբ Գերմանները դէպի Վոլկա յառաջացան, մենք ալ մեր ուժերը արեւելեան սահմանները փոխադրելով, նեղութիւն պատճառեցինք Սովետներուն։ Իրողութիւնը ճիշդ հակառակն է։ Երբ Գերմանները Վոլկա եկան, մենք մեր ճակատը ընդարձակեցինք Հոդոսէն մինչեւ Հօփա։ Հասկնալի էր որ Գերմանները յանկարծ յարձակէին մեր ամբողջ Սեւծովու ճակատին դէմ, ուստի մեր բոլոր ուժերը տարածեր էինք Սեւ Ծովու ափերը, եւ մինչեւ անգամ Անգարան զօրացուցեր էին։*

8. *Մենք 1942ի ամրան վերջը պաշտօնապէս հաղորդեցինք խորհրդային կառավարութեան թէ հասկնալի է որ Գերմանները դիմուոր հանեն Հոփայէն եւ Տրապզոնէն, ճակատը կոնակէն զարնելու համար. ուստի դիմուոր համախմբած ենք այդ վայրերուն մէջ։ Սովետները գոհունակութիւն յայտնեցին մեզի։*

Դեռ ուրիշ մեզրածոր խօսքեր ալ, ապացուցանելու համար թէ պատերազմի սկիզբէն մինչեւ վերջը, Թուրքիա եղած է Գերմանիոյ դէմ, միշտ օգնած է Դաշնակիցներուն, մնալով հաւատարիմ իր յանձնառութեանց։ Այն ատեն որ, բոլորն ալ գոհ մնացած են, իսկ Թուրքիան ալ փրկուած է ահաւոր աղէտէ մը։ Այլեւս ի՞նչ կ'ուզեն այսքան «պատուաւոր» ազգէ մը։

Եւ, խիղճ հանգիստ, իսմէթ Ինէօնիւ կը յայտարարէ սրատուէս միամտութեամբ.

— « Ոչ ոքի պարտք ունինք թուրք հողերէն եւ իրաւունքներէն։ Պիտի ապրինք իրրեւ պատուաւոր մարդիկ, պիտի մեռնինք իրրեւ պատուաւոր մարդիկ »։

Շ.

Պատմութիւնը տարբեր է

Ժէոմօ եւ Ժան Թառօ եղբայրները «Ֆիկարօ»ի նոյեմբեր 27 թիւին մէջ, « յեղափոխական Թաւրիզ»ի մասին խօսելով, ի մէջի այլոց, գրած էին նաեւ հետեւեալը.—Մանաւանդ որ Պահլաւիները սիրուած չեն այդ շրջանին մէջ։ Այս պարագան հաստատուեցաւ նախորդ պատերազմէն վերջը, երբ, ճիշդ այսօրուան պէս, Քիւրտերը եւ Հայերը ապստամբեցան Շահին դէմ եւ մեծ ջարդի մը մատնեցին իրանցիները, ամբողջ շրջանին մէջ»։

«Ֆիկարօ»ի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը բոլորովին չի համապատասխաներ իրողութեան, ինչպէս դիտել տուած էր «Ճառագ»։

1. *Նախորդ պատերազմէն վերջ Քիւրտերը չապստամբեցան Շահին դէմ, ընդհակառակն՝ 1917էն 1918 Յուլիսի վերջերը, Ատրպատականի սահմանամերձ շրջաններու Քիւրտերը զերման եւ Թուրք զործակալներու զրդռութեամբ, մնայուն սպառնալիք դարձած էին այդ շրջաններու հայ եւ ասորի, ինչպէս նաեւ Թաթար խաղաղ բնակչութեանց համար, աւերելով ու թալանելով անդէն բնակիչները։ Ի վերջոյ, անոնք միանալով, երկնկայէն - վան - Ատրպատական արշաւող Ալի Իհսան փաշայի բազմահազար զինուորներուն, կոտորեցին Ռոյի Հայերը, հրդեհելով հայկական զիւղերը, ապա յարձակեցան Սալմաստի վրայ, զատադրութեամբ սպաննեցին Ատրիներու պատրիարք Մար Շիմօնը եւ իրեն ուղեկցող 150 Ասորիները։ Սալմաստի հայկական զիւղերու վրայ կատարած իրենց յարձակումները ուժգնօրէն ետ մղուեցան Սալմաստի Հայերու եւ Ասորիներու կողմէ։*

Ի վերջոյ Քիւրտերու զեկավար, Աւտօրիներու պետ Սմկօն (Իսմայէլ աղան) իր բերդին մէջ պաշարուելով, փախաւ Խանասոր եւ յետոյ Մակու։

Նոյն Սմկօն, Թուրքերու կողմէ նորէն զէնք առնալով եւ կազմակերպուելով, յարձակում գործեց Վանի վերջին նահանգին դէպի Ատրպատականի դիմադ Հայերուն մէջ, Կօթուրի ձորը (1918 Մարտ 27) եւ բաւական թիւով անդէն Հայեր կոտորելէ վերջ, հարկադրուեցաւ փախչիլ Թուրքիա, մինչեւ Ալի Իհսան փաշայի երկրորդ յարձակումը։

2. *Ատրպատականի Հայերը երբեք չեն ապստամբած Շահին դէմ, եւ ինչո՞ւ ապստամբէին, քանի որ կը վայելէին Շահերու եւ պարսիկ ժողովուրդին բարեացակամութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ նախորդ պատերազմին վերջաւորութեան Ատրպատականի Խոյ զաւառի մէջ կը բնակէին ընդամէնը 2000 անդէն Հայեր (որոնք կոտորուեցան Քիւրտերէն), Սալմաստի մէջ՝ 10.000, իսկ Ուրմիոյ՝ հազիւ 2500 Հայեր։ Այսպիսի խեղճուկ թիւ մը կազմող Հայերը ի՞նչպէս կրնային ապստամբիլ Շահին դէմ, եթէ նոյնիսկ դժդոհ ըլլային։ Անոնք եւ Ասորիները հազիւ կրցան ինքնապաշտպանութեան դիմել զիրենք բնաջնջելու եկած Քիւրտերու եւ Ալի Իհսան փաշայի բանակին դէմ, եւ, 1918 Մայիսին, լքելով իրենց հայրենական տուները եւ հարստութիւնը, նահանջեցին դէպի Իրանի խորերը ու տեղաւորուեցան Համատան (Եկբատան) քաղաքն եւ շրջակաները, օրուան Շահին պաշտպանութեան տակ։*

3. *Եւ նոյն Հայերէն էին որ իրրեւ կամաւորներ, պարսիկ զօրքերուն միանալով կռուեցան Սալմաստի շրջանի Իրանցիներու եւ թաթար խաղաղ զիւղացիներու դլխուն զարձեալ պատուհաս դարձած քիւրտ Սմկոյի դէմ։*

Այդ կռիւին մէջ Սմկօն սպաննուելով շրջանը բոլորովին խաղաղեցաւ։

Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ

ԱՆՄԱՆՕԹՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ սպաննուեցաւ ծանօթ հրատարակիչ Ռուպէն Տընօվէ (Պելժիական), երբ կնոջ մը հետ թատրոն կ'երթար կիրակիզիչներ։ Կառքը խանդարուած ըլլալով, կինը պահակնոց գացած էր, իսկ Տընօվէ նորոգութեամբ կը զբաղէր, երբ խոշոր զնդակ մը ծակեց կոնակը։ Ոչ մէկ վկայ։ Տընօվէ վարկաբեկուած էր զբաւման շրջանին, բազմաթիւ զերմանաչունչ եւ հակահրէական գիրքեր հրատարակուած ըլլալով։ Սպաննութեան գաղտնիքը չէ լուսաբանուած տակաւին։

ԱԼՊԱՆԻՈՑ երեսփ. ընտրութեանց մասնակցեցան քուէարկուներու 82 առ հարիւրը, եւ ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցաւ Էնվէր Հոճայի ժողովրդավար ճակատը։ Այլեւս տարակոյս չկայ թէ Ալպանիան ալ հանրապետութիւն պիտի հռչակէ։

ՄՄՐՈՒԻ պարենաւորումը աղէտի մը հանդամանքն առած է եւ ամէն օր բազմաթիւ քաղաքացիներ կը մեռնին անօթութենէ։

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ կը պահանջէ Խ. Հայաստանի կցել Թրխկան Հայաստանը

Le Monde *եւ ուրիշ թերթեր հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակեն Մոսկուայէն, Դեկտ. 2 թուականով.—*

Մոսկուայի անթերեր կը ծանուցանէ, թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը պահանջած է Խ. Միութեան կցել այն հայկական շրջանները որ այժմ կը զտնուին թրխական զերիշխանութեան տակ։ Կաթողիկոսը յայտարարած է Երեւանի մէկ թերթին.— « Արտասահման քնակող Հայերէ մեզի հասած անհամար հեռագիրները եւ նամակները մեզ մղեցին դիմել երեք Մեծերուն, խնդրելով դարմանել այն պատմական մեծ անիրաւութիւնը որ գործուեցաւ հայ ժողովուրդին հանդէպ։ Այդ գրով մենք կը պահանջենք Թուրքիայէն անջատել հայկական շրջանները եւ զանոնք վերադարձնել իրենց բուն տէրերուն, կցելով Խ. Հայաստանի, որպէսզի մեր ժողովուրդը կարենայ հաւաքաբար ապրիլ իր հայրենիքին մէջ»։

Ծանր վիճակ Իրանի մէջ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ ԹԻՀՐԱՆԷՆ

Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Սարատի պահակազօրքին ջարդը Շահէն կեդրոնամերձ կողմէ՝ կրնայ պատճառ դառնալ Ռուսիոյ միջամտութեան, պաշտպանելու համար խորհրդային շրջանի (Ատրպատական) ժողովրդավար տարրերը։ Միւս կողմէ, մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Թհրանի մէջ, նկատելով որ բազմաթիւ օտարականներ կը պատրաստին մայրաքաղաքը, ուր մինչեւ օրս տակաւին չէ լսեր կառավարութեան հանդարտութեան կոչերը։ Առեւտրականները կը հեռանան քաղաքէն։ Կացութիւնը մեղմացնելու համար, կ'ըսուի թէ վարչապետը համաձայն է որ ձախակողմեան տարրերը աւելի լայնօրէն մասնակցին կառավարութեան։ Վարչապետ Հաքիմի պատրաստ է հրաժարելու։

× *Իրանի կառավարութիւնը մեծ զգուշութեամբ պատասխանեց Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, հետեւեալ առաջարկները դնելով.*

1.— *Իրան կ'ուզէ որ բոլոր դաշնակից զօրամասերը հեռանան արագօրէն եւ ամբողջովին։* 2.— *Ժողովութիւնները պիտի աւելնան հիւսիսային նահանգներուն մէջ, եթէ իրանեան զօրքը չկարենայ հոն մտնել։* 3.— *Օդնական զօրքի հաւանական առաքումը դէպ ի Ատրպատական՝ չի կրնար մտահոգութեան պատճառ մը ըլլալ Խ. Միութեան համար եւ «որ եւ է կերպով պէտք չէ տեղի տայ խորհրդային նոր զօրքի դալուստին»։*

Եղրակացնելով, իրանեան կառավարութիւնը կը հաւատայ թէ այն զօրամասերը զոր կ'ուզէ դէպի հիւսիս ղրկել սահմանուած են միայն եւ միայն բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ կը պնդէ որ իրանեան զօրքը կարենայ ազատօրէն չարունակել իր ճամբան։

Իրանի խորհրդարանին մեծամասնութիւնը կ'ուզէ որ ուղղակի բանակցութիւնները չարունակուին Խ. Միութեան հետ, համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը տրամադիր է զոհացնելու Ատրպատականի ժողովրդավար հոսանքին պահանջները համաձայն երկրին սահմանադրութեան որ կը նախատեսէ նահանգային խորհուրդներու հաստատումը, սակայն բացարձակապէս կը մերժէ պահանջուած «ազգային ինքնավարութիւնը»։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

Իրանեան կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որուն համաձայն քրտական հրոսախումբեր զէնք ու ռազմանիւթ կը հաւաքեն և կազմակերպուած ջոկատներու կը վերածուին, ապստամբութիւն մը սարքելու համար իրանեան Քիւրթհատանի մէջ։

× *Մարագայի (80 քիլոմեթր հեռու Թաւրիզէն) կառավարիչը սպաննուեցաւ ապստամբներուն կողմէ։ Ըմբոստական չարժումէն ի վեր (26 Նոյ.) առաջին անգամ է որ Թէհրանի կառավարութեան մէկ պաշտօնատարը կը սպաննուի անջատողականներու կողմէ։ Ամերիկեան լուրի մը համաձայն, իրանեան կառավարութիւնը կը մեղադրէ թէ Ռուսերը կը զինեն Քիւրտերը։*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԵԼԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Խ. Միութիւնը պատասխանելով անգլիական ծանուցագրին, Ատրպատականի խռովութեանց պատասխանատու կը հռչակէ Իրանի զինուորական եւ ոստիկանական իշխանութիւնը եւ կը կրկնէ թէ իր զօրքը Իրանէն պիտի քաշէ 1946 Մարտ 2ին։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ կ'ըսեն թէ ռուսական պատասխանը ղրկուած էր երկու չարաթ առաջ եւ կ'ուսումնասիրուի նախարարին կողմէ։ Նոյնիսկ ծանուցագիրը մըն ալ Մ. Նահանգներուն ղրկուած է։ Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ 6000 իրանեան զինուորներ եւ ոստիկաններ միջամտեցին Ատրպատականի ժողովուրդին ինքնավա-

բութեան ցոյցերուն: Իրանի կառավարութիւնը փորձեց 1000 նոր զինուոր ղրկել, բայց խորհրդային զինուորական իշխանութիւնները թոյլ չտուին, որովհետեւ հետեւանքը պիտի ըլար աւելի ծանրացնել կացութիւնը եւ ռուսական նոր զօրք ղրկել: (Ռուսերը 30.000 զինուոր ունին Ատրպատականի չրջանին մէջ):

ԻՆՉ ՈՒԺ ՈՒՆԻՆ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանատունը երեք պաշտօնեաներ ղրկած էր Թաւրիզ, քննութիւն մը կատարելու համար տեղին վրայ: Ասոնք վերադառնալով յայտարարեցին թէ ինքնավարութեան կուսակիցները ունին 4000 զինեալ ռազմիկներ որոնք ձեռք անցուցած են Ատրպատականի կառավարական եւ ոստիկանական պաշտօնատուները: Երեք պաշտօնեաները կ'ըսեն թէ կացութիւնը երեւութապէս հանդարտ է Թաւրիզի մէջ, բայց Ղազուինի եւ Թաւրիզի միջեւ կան բազմաթիւ պահականոցներ ուր ապստամբները կը քննեն բոլոր ճամբորդներուն թուղթերը, բայի խորհրդային զինուորական կառքերէն: Կ'ըսեն նաեւ թէ ռուսերէն խօսողները ազատ կ'անցնին առանց երկար բարակ հարցաքննուելու:

× Երկու հազար (ուրիշներ կ'ըսեն 4000) ամերիկեան զինուորներ հասան Իրան, արձակուած զինուորներուն տեղերնուելու համար:—Մարաղայի կառավարիչէն զատ, որ սպանուած է, ծանրապէս վիրաւորուած են դնդ. Մուրն Ազատ եւ Թիկնապահը:— Կ'ըսուի թէ Շահր գործօն դեր կը կատարէ, խթանելով ընդդիմութիւնը հաշտարար քաղաքականութեան դէմ:— Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Թէհրանի մէջ խորհրդային զինուոր չկար որ ետ քաշէին, այլ զինուորական դրասենեակներն են որ կը պարպուին:

Սեւ Ծովին միւս Ասպնա Քիւրտիստան...

Եւրոպական թերթերը երբ Արեւելքի մասին խօսին, կարծես լուսնկայէն կուգան: Նորագոյն տպագրագոյն՝ կիսապաշտօնական Le Mondeը, որ Գահիրէէն Թղթակցութիւն մը հրատարակած էր երէկ, «Քիւրտիստանի զարթօնքը» խորագրով, եւ Մորիս Ֆէրրօ ստորագրութեամբ: Ոչ մէկ տարակոյս որ եթէ ոչ Քիւրտերու կողմէ ներշնչուած բանդէտ մըն է Թղթակիցը, որ արեւն ձորէն պատմութիւնները կը պատմէ, մեծ մասով հէքեաթ:

Այսպէս, Թղթակիցը Քիւրտիստանը կը տարածէ Սեւ Ծովէն մինչեւ Պարսից Ծոց եւ մինչեւ Աստանա, բաժնուած Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի միջեւ, փոքր մաս մըն ալ հատատուած Ռուսիոյ մէջ: Թիւը կը հաշուէ մօտ 8—9 միլիոն,— աւելի քան չորս միլիոնը Թուրքիոյ մէջ, մօտ երեք միլիոն Իրանի մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն՝ Իրաքի մէջ, 250.000 Սուրիոյ իրը 100.000 ալ Ֆ. Միութեան մէջ,— մէկը միւսէն վիճելի թիւեր: (Պիտի խօսինք առանձին): Ապա կը պատմէ ապստամբական չարժումները,— Շէյխ Սաիտ ապստամբութիւնը 1925ին, որ արժեց 800 կախաղան, Իրաքի պարբերական ապստամբութիւնները եւն.:

Պատկերը քիչ չատ վաւերական է, երբ կը խօսի Կովկասի Քիւրտերու մասին, որոնք լայն իրաւունքներ ստացած են:

— « Անոնք նախապէս հանրապետութիւն մը հաստատեցին Նախիջեւանի մէջ, որ յետոյ կցուեցաւ Ս. Հայաստանի, առանց սակայն վնասելու անոր մշակութային եւ վարչական ինքնավարութեան: (ՀԱՒԱՍ.— Թղթակիցը կը շփոթէ Քիւրտկրայը բուն Նախիջեւանի հետ (Նախկրայ): Ցեւտոյ, չի գիտեր որ Նախիջեւանը միւնչեւ այսօր ալ կապուած կր մնայ հեռաւոր Ատրբէյճանի, ոչ թէ Հայաստանի, հակառակ տարբական արդարութեան): Երեւան այժմ քրտական մշակոյթիմէկէն կարեւոր կեդրոններէն մէկն է: Ամէն տարի բազմաթիւ հրատարակութիւններ կ'ելլան լատիներէն տառերով: Պ'ոթք է հետեւցնել թէ Ռուսերը, որոնց կը վերագրուի Ատրպատականի ապստամբութեան հայրութիւնը, յետագային պիտի օգտագործեն Քիւրտերը, զրոհ տալու համար դէպի Միջերկրական եւ Պարսից Ծոց... Ով որ ակէ է Քիւրտիստանի , տէր է Միջին Արեւելքի եւ անոր քաղաքականութեան»:

Վարկի ապգայնացում

Պանք տը Ֆրանսի եւ ուրիշ չորս մեծ դրամատուներու ազգայնացման օրինագիծը քուէարկուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին կողմէ, կիրակիին երկուշաբթի լուսնալու դիչերը, 35ի դէմ 521 ձայնով եւ անմիջապէս հրատարակուելով պաշտօնաթերթին մէջ, օրէնքի կարգ անցաւ: Զեռնպահ մնացին 27 հոգի: Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ զօր. դը Կոլ ստիպուեցաւ միջամտել երկու անգամ: Ա.Ջակոզմեան փոքրամասնութիւնը ի զուր փորձեց բացատրել ազգայնացման անպատեհութիւնները: Միջադէպ մըն ալ պատահեցաւ, եւ նախագահը հարկադրուեցաւ ընդհատել նիստը: Համայնավար առաջնորդը, Ժաք Տիւքլո, չափաւոր լեզու մը դործածելով, յայտարարեց թէ «Ազգայնացումները ոչ ընկերվարութիւն են, ոչ ալ յեղափոխութիւն օրէնքով»: Ժողովր առայժմ մերժեց ազգայնացնել Banque de Paris et des Pays Bas եւ Banque de l'Union Parisienneը, որոնց իւրաքանչիւրին վարչութեան մէջ ներկայացուցիչ մը պիտի նշանակուի կառավարութեան կողմէ:

Ելմտական նախարարին որոշումով, սակարաններ մէջ գործառնութիւններ պիտի չկատարուին ազգայնացուած դրամատուներու բաժնեթուղթերուն վրայ, ցնոր տնօրինութիւն: Այժմ կը քննուին կազի եւ էլեկտրականութեան ազգայնացման ծրագիրները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՅԾԱԿԻՆ ԶԱՐՆՈՒԵՅԱՒ անգլ. օդանաւ մը, Լա Ռօշէլի մէջ, երբ Մալթա կ'երթար: 27 անգլիացի օդաչուներ սպաննուեցան, մէկը՝ ղընդապետ:

ԹՈՒՐԲԻՈՑ նախկին վարչապետը, Ճէլալ Պայար, նոր կուսակցութիւն մը կազմեց որուն կ'անդամակցի նաեւ արտաքին գործերու նախորդ նախարարը, Բիւլեմ Ս.րաս: Ուրեմն ընդդիմադիրները կը կազմակերպուին:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՕՒՄ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ հայ ներկայացուցիչներով

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ եղաւ հայ ներկայացուցիչներու դերը այս ժողովի ընթացքին: Հայ պատուիրակութիւնը մասնակցեցաւ բոլորխնդիրներուն, վայելելով նոյն իրաւունքները ինչ որ ուրիշները:

Մենք Լոնտոն երթալով կ'ուզէինք բարեկամական կապեր հաստատել զանազան երկիրներու երիտասարդութեանց եւ թերեւս հայրենակիցներու հետ, ինչպէս եւ Անգլիոյ հայ զաղութին հետ: Եւ յուսախաբ չեղանք:

Լոնտոնի հայ զաղութը չերմապէս ընդունեց մեզ իր եկեղեցիով ու հիւրասէր ընտանիքներով, եւ հանդիսացաւ բարոյական զօրաւոր նեցուկ մը: Ասոնցմէ նիւթապէս ալ օգտակար ըլլալ:

Քանի մը բարեկամներու եւ մասնաւորապէս Պ. Ժ. Մխսքեանի եւ մեր ղիմումներուն միջոցաւ, կրցանք յօդուածներ տալ Agence Reuterի, United Press եւ Ass. Pressի, անգլերէն և ամերիկեան թերթերուն, Timesի եւայլն եւ վերջապէս մեր ներկայացուցիչներէն երկուքը, Ն. Պօյաճեան եւ Զ. Մխոբոպեան կրցան անգլ. անթելին (B. B. C.) մէջ խօսիլ: Խօսքերը արձանագրուեցան պնակներու (disque) վրայ եւ երեքշաբթի 4 Դեկտեմբեր ժամը իրիկուան 9ին 10, 267 մեթր կարճ ալիքի վրայ պիտի լսուին, ուղղուած բոլոր աշխարհի:

Նոյեմբեր 17ին ուսուցչուհի, ի ներկայութեան Մեծն Բրիտանիոյ կրթական նախարարի (Տիկին Helen Wilkinson) «Ուսանողի Օր»ը, առաջին անգամ ըլլալով պատերազմի դաղարումէն ի վեր:

Հայկ. պատուիրակութիւնը կրցաւ այդ օրը անգլերէն ուղերձ մը ներկայացնել, որ ուղղուած էր ամբողջ աշխարհի ուսանողութեան եւ զոր կարդաց Անգլ. Ուսանողներու Ազգ. Միութեան նախագահը, Պ. Tony James: Ա.հաւասիկ բովանդակութիւնը.— «Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան ներկայացուցիչներս պարտականութիւն կր համարինքարտայայտել մեր Միութեան ինչպէս եւ բոլոր հայ զաղութներու մեր ցրուած ընկերներու կողմէ խորին չնորհակալութիւնը այն հրաւէրին համար որուն չնորհիւ կրցանք մասնակցիլ այս ժողովին: Հրաժեշտ կ'առնենք համաժողովէն այն հաստատ համոզումով թէ ի սիրուս աշխարհի ուսանողներու կազմակերպութեանց այս չիւմը հետզհետէ աւելի պիտի զօրացնէ եղբայրական կապերը Միացեալ Ազգերու նորահաս սերունդներուն մէջ:

«Մենք կը ներկայացնենք հերոս ժողովուրդ մը որ իր պատմութեան ընթացքին կրած է աննախընթաց ողբերգութիւն մը: Մենք, աւելի քան ուիչազգ, կ'ըմբռնենք թէ խաղաղութեան պահպանումը կախում ունի, մեծ չափով, ազգերու փոխադարձհասկացողութենէն եւ զործակցութենէն: Համոզուած ենք թէ ժողովը մեծ նպատա մը եղաւ այդ նպատակին հասնելու համար»:

Ուղերձը ընդունուեցաւ ջերմ ծափերով:

Ծառայել հայկ. մշակոյթին եւ ներկայ ըլլալ մասնաւոր միջազգային հաւաքոյթներուն, կը նշանակէ պաշտպանել մեր պատմական, աչխարհագրական, կրօնական, մշակութային արժէքները: Այս ուղեղծին հետեւեցան հայ ներկայացուցիչները Լոնտոնի մէջ:

Ալլեւս Փարիզի Հայկազեան Համալսարանական կապերը հաստատուած են: Ան պաշտօնապէս մաս կը կազմէ Ուսանողներու ազգայ միջազգային կազմակերպութեան: Տարիներու յարատեւ աչխատանքներէն վերջ, պտուղները սկսած են հասունցնել: Քանի մը օրէն՝ դեկուցում մը պիտի կազմակերպենք: Օրը, ժամը եւ վայրը՝ լրագիրներով եւ հրաւէրներով:

ՉԱՒԷՆ Գ. ՊՈՏՈՄԵԱՆ

Հ. Ց. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի բացման հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 25ին, Սալ Մաղընոյի մէջ, մեծ խանդավառութիւն ըստեղծեց:

Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը հաւաքուած էր, խափանելով անցուդարձը:

Հանդէսը բացաւ Ժիրայր Ոսկեան, յանուն Շրջ. վարչութեան եւ կարճ յայտարարութեամբ բացատրեց Նոր Սերունդի կատարած աչխատանքները: Ընկեր Գ. Քրմոյեան փրանսերէն ճառեց, խրախուսիչ ծափեր խլելով: Ընկեր Ծառուկեանի յաջող արտասանութեան յաջորդեց Beaumontի դեղարուեստական խումբէն՝ զաւեչտ մը, Մոլիէրի «Երկու Խուլերը», ուր ամէնէն աւելի փայլեցաւ Վարդգէս Տէրտէրեան: Շարք մը արտասանութիւններ Աչոտ Յակոբեանէ ու Սարդիսեանէ ու ապա Bd. Oddoի խումբը ներկայացուց Աւ. Ահարոնեանի «Լի մի աղօթիր»ը:

Ներկայ էին փրանս. ընկերվարականներու ներկայացուցիչներ՝ որոնցմէ Շրջ. վարչութեան անդամ Boggi Marius բեմ հրաւիրուելով, իր սըրտագին համակրանքը յայտնեց: Յովիկ Եղիազարեան (Փարիզէն) փրանսերէն ճառով մը լարեց ներկաներուն ուչադրութիւնը ու պատմականփաստերով հաստատեց թէ Հայր միչտ հայրենասէր է եղած: Ընկեր Հրանտ Սամուէլ պարզեց այն յարաբերութիւնը զոր երիտասարդութիւնը պէտք է ունենայ չափահասներու հետ: St. Loupի կողմէ չորս ջութակահարներ հայկական ժողովրդական երգեր նուագեցին: Gardanneի խումբին զաւեչտը քրքիջներով թնդացուց սրահը, վերջին անդամ եւ ներկաները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ ու խոստացան ամէն աջակցութիւն ընծայել մեզի:

Հանդէսը վերջացած չէր Նոր Սերունդի անդամներուն համար: Դէպի ընկերվարականներու սրահը ուղղուեցանք, ուր ամէն ինչ պատրաստուած էր ու մինչեւ առաու զուարճացանք երգերով, պարերով, արտասանութիւններով: Այս առթիւ եղիչէ քահանայ խրատական մը խօսեցաւ եւ քաջալերեց մեզ: Արտասանողներու մէջ փայլեցաւ Օր. Մառի Գասպարեան: Երեկոյթը վերջ գտաւ հայրենասիրական երգերով:— Անդրանիկ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ մէջ վեց չաբաթ քննական պտոյտ մը կատարելէ վերջ Ուոշինկթըն վերադար նախագահին մասնաւոր ներկայացուցիչը: Կ'ըսուի թէ տեղեկագիրը աննպաստ է եւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պիտի մերժէ ճանչնալ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ ներկայ իչխանութիւնները:

ՕԹԻԼ ՄԱՅԼՍԹՈՒՆԻ զերմանական թղթածրարներու մասին կարգ մը թերթեր զրած էին թէ փաստաթուղթերը Փարիզ հասած են արդէն եւ հաղարաւոր Ֆրանսացիներ պիտի ձերբակալուին: Դատական նախարարութիւնը կը հերքէ այս լուրերը, յայտնելով թէ թղթածրարները կը գտնուին Գերմանիոյ անգլիական չրջանին մէջ եւ տակաւին յանձնուած չեն փրանսական իչխանութեանց:

ՆԻՒՐՆԻՊԵՐԿի դատաւարութեան երկուչաբթի օրուան նիստին մէջ ամերիկեան դատախազը փաստերով հաստատեց թէ Հիթլէրը Միւնիխի ժողովէն մէկ տարի առաջ որոշած էր յարձակիլ Զեխոսլովաքիոյ վրայ: Ուրիչ փաստաթուղթերու համաձայն, կազ պիտի գործածուէր Զեխերուն դէմ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ Երիմեան սրահին մէջ: Ընտրութիւն կոմիտէի:

Մկրտենկիւլեան եւ Սայլանճեան ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն ՍԻՄՈՆ ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆի մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյ. 15ին: Թաղումը կատարուեցաւ Նոյ. 19ին:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (Institut Arménien) 7 rue Phalsbourg, métro Villier կը կազմակերպէ պարահրիկ ցերեկոյթ մը իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար, կիրակի 9 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Նուագախումբ, պիւֆէ եւ անակնկալներ:

ՓԱՐԻԶԷՆ Պ. Մկրտիչ Աչճեան 1000 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին փոխան ծաղկեպակի ողբացեալ ՍԻՄՈՆ ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ, ի նպաստ Պրէվանի հիւանդներուն:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ նոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 6 Décembre 1945 Հինգշաբթի 6 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4476-Նոր շրջան թիւ 205 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

Ոչ մէկ տրամադրութիւն՝ հեղնելու ո եւ է ժողովուրդ որ կը ձգտի ազատութեան:

Քիւրտերն ալ զոհերն են զանազան բռնակալութեանց, եւ զարաւոր ոգիտութեան: Ասկէ մի՛այն Թուրքիոյ մասին, իրողութիւն է որ քիւրտ դիւզացին ալ նոյնքան կը հարստահարուէր ոչ միայն Թուրք փաշաներէն եւ պէյերէն, այլեւ իր իսկ մեծաւորներէն,— պէկ, թոռուն, սէյիտ եւն.:

Հայ յեղափոխականները, Դաշնակցական եւ Հնչակեան, ի զուր փորձեցին արթնցնել Թուրք քայլա, ուրուկ ժողովուրդը, որպէսզի զործիք չդառնայ արիւնարբու բռնապետութեան: Ո՛րքան թանկագին զոհեր տուած ենք միայն մենք, այս ճակատին վրայ:

Ի վերջոյ Քիւրտն ալ արթնցաւ, չնորհիւ ոմի մը լուսամիտ առաջնորդներու: Բայց չատ ուշ էր:

1915ին, անլուր զազանութեամբ ոչնչացնելով հայ ժողովուրդը, մասամբ ջարդելով եւ յետոյ աքսորելով կամ փոխանակելով Զոյները, Թրքական իշխանութիւնը իր դիմացը դտաւ միայն մէկ ստուարաթիւ փոքրամասնութիւն,— Քիւրտերը, ինչպէս եւ Չէրքէզներ, Լազեր եւն.:

Հաւատարիմ ժառանգորդ սուլթանական եւ իթթիհատական ուանդուբեանց, այս անդամ ալ քէմալական իշխանութիւնը իր կատաղութիւնը Թափեց քիւրտ ժողովուրդին վրայ, իբրեւ պատասխան 1925ի ապստամբութեան: Հարիւրաւոր կախաղաններ բարձրացան: Հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ կոտորուեցան, ուրիշներ ալ աքսորուեցան դէպի արեւմտեան նահանգները: Ամէն ժողովուրդը դլխատուեցաւ նոյն բարբարոսութեամբ, ծրագրեալ հետեւողականութեամբ, մինչեւ 1938, երբ քաջարի Տէրսիմն ալ խեղդուեցաւ արեան մէջ:

Ի՞նչ մնացած է, այսօր, Թուրքիոյ քիւրտ բնակչութենէն,— դժուար է ճշդել: Գիտենք որ Թրքական կառավարութիւնը այդ օրերէն ի վեր ձեռնարկած է Թրքացնելու քիւրտ նոր սերունդը, համաձայն մտանուոր ծրագրի մը: Թուրք ուսուցիչներ նշանակուած են, հրապուրիչ պայմաններով: Եւ անճիտումը կը չարունակուի յամառօրէն:

« Քիւրտպատում » ըսինք անոր համար որ, Le Mondeի թղթակիցը տարօրինակ բաներ կը պատմէ Քիւրտերու աշխարհադրական սահմաններուն, Թիւին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

Ձիշդ է որ քիւրտ դեկավարներն ալ վարակուած են մեծամոլութեան ախտէն, եւ Քիւրտիստան ըսելով կը հասկնան անսահման տարածութիւն մը Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրական (խօսքը Թուրքիոյ մասին է): Եւ «Լը Մօնտ»ի թղթակիցն ալ Թուքմակաբար կը կրկնէ իրեն հաղորդուած տեղեկութիւնները:

Այսպէս, Քիւրտիստան են Ուրֆան, Մալաթիան, Խարբերդը, Կարինը, Վանը, Բաղէշը, Տիգրանակերտը, Հէքիարին եւն.: Փարիզեան թերթին միամիտ աշխատակիցն ալ կը յայտարարէ առանց վերապահութեան, դոց եղած դասի մը պէս·

— « Քիւրտիստանը, որ կը կոթնի Կովկասի լեռնաշղթաներուն եւ Սեւ Ծովու ափերուն, արդարեւ Միջերկրական կը հասնի Ատանայի եւ Ալէքսանտրէթի միջեւ եւ մինչեւ Պարսից ծոց»:

Այս տեղեկութիւնները եւ բնակչութեան վերաբերեալ թիւերը ապահովաբար առնուած են քրտական յայտարարութենէ մը, որ հրատարակուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին առթիւ:

Քիւրտիստանի «պատմական» տարածութեան չափ առասպելական է նաեւ համրանքը,— (8—9 միլիոն),— Աւելի քան չորս միլիոն Թուրքիոյ մէջ, մօտ երեքուկէս միլիոն՝ Իրանի, աւելի քան մէկ միլիոն՝ Իրաքի, 250.000 Սուրիոյ մէջ եւն.:

Առ այժմ ձեռքի տակ չունինք չարք մը վիճակագրական ուսումնասիրութիւններ: Բայց դիտենք որ Քիւրտերը երբեք չորս միլիոն եղած չեն Թուրքիոյ մէջ: Իսկ այսօր, 1914ի պատերազմէն, 1925ի եւ միւս պարբերական ապստամբութիւններէն եւ համատարած ջարդերէն ու Թրքացումներէն վերջ, հաղիւ թէ 800.000 — մէկ միլիոն քիւրտ մնացած ըլլայ հոն: Իրանի Քիւրտերը կը հաշուեն հազիւ մէկ (ոչ թէ 3ուկէս), Իրաքի մէջ՝ կէս միլիոն (ոչ թէ մէկ), Սուրիոյ մէջ՝ 150.000 եւն.: Դումար՝ մօտ երեք միլիոն կամ քիչ մը աւելի: (Մօտաւորապէս մեր համրանքը):

Հարստահարուած, հայրենիքէ եւ ազատութենէ զրկուած ժողովուրդները պէտք է արդար ըլլան զոնէ իրենց հարեւաններուն հանդէպ: Այսպէս հասարակաց թշնամին է որ պիտի օգտուի:

Շ·

Թ. Հայաստանի 25ամեակը

ՄՄԲ.— Ուշացած՝ կամքէ անկախ:

Շաբաթ իրիկուն Փլէյէլի մեծ սրահը գրեթէ լեցուած էր հայրենասէր ժողովուրդով, Թ· Հայաստանի 25ամեակը տօնելու համար:

Բեմը զարդարուած էր Զօր· տը Կօլի, Սթալինի, Մացակ Պապեանի, Հայ Կոմկուսի քարտուղար Ճարուխեանի նկարներով: Բոլորիս համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ ամբողջական Հայաստանի քարտէսը: Ներկայ կորիզը՝ ամբողջութեամբ կարմիր ներկուած, Կարսն ու Արտահանը՝ կապոյտ գծով զատուած, իսկ Ուէլսընի Հայաստանը՝ կարմիրով եզերուած: Ժամանակին մահացու մեղք նկատուած այս քայլը, մաղթենք որ բարի օրինակ մը ըլլայ ուրիշ վիճելի հարցերու լուծման համար:

Խորհրդային սովորութեամբ, հանդէսին պատուոյ նախագահութիւնը տրուեցաւ հայ եւ ռուս պետական մարդոց: Փարիզահայ երդչախումբը դեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի կարգով երգեց Ֆրանսական, ռուսական, հայկական ազգային քայլերգները: Իւրաքանչիւր երգի առեն, աղջիկ մը բեմ կուգար նոյն ժողովուրդին ազգային տարազով եւ դրօշակով:

Օրուան նախագահը, Պ. Մարմարեան ռուսերէն եւ Ֆրանսերէն սեղմուկ ճառերով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը: Պատմեց Խորհրդային Հայաստան այցելութեան առեն տեսած դրական աշխատանքները, տնտեսական եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնները: Առանց անունը տալու, յիշեց տակաւին օտարի մը ձեռքին տակ մնացած մեր հայրենի հողերը եւ անոնց օրինական տէրերուն պահանջը եւ յոյս յայտնեց թէ մօտաւոր ապագային արդարութիւնը պիտի գործադրուի: Ցարդանքի խօսքեր նաեւ Ֆրանսական հիւրատէր ժողովուրդին եւ կառավարութեան: Երախտադիտութեան դդացումներուս մեծ ժողովուրդին եւ իր Առաջնորդին հանդէպ:

Հ· Ա· Ը· Մ·ի քարտուղարը Պ· Աստուրեան խօսեցաւ քանդերհինդ տարիներու տքնջան աշխատանքներու մասին, հարեւանցի ակնարկ մը նետելով անցեալին վրայ, եւ Իսրայէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի երդներուն իրականացումը տեսնելով ներկայ Թ· Հայաստանի եւ ռուսական Խորհուրդներու եղբայրական փոխյարաբերութեանց մէջ: Ինչը եւս պահանջեց որ Հայաստանի չաղատագրուածհողերը միացուին հայրենիքին: Յոյժ տալով քարէէին կարմիրով եզերուած հողամասը, մաղթեց որ 26րդ տարեդարձը տօնենք ընդարձակուած հայրենիքին մէջ:

France-Russie *ընկերակցութեան նախագահին՝ Պ· Ժոզէֆ Պիլիէի հիւանդութեան պատճառով, իր ճառը կարդաց ընդհանուր քարտուղարը: Համակրութեան եւ հաւատքի ընդհանուր խօսքեր եւ մաղթանքներ:*

Հետաքրքրութեամբ ապասեցինք Հայաստանի հիւրերէն Երեւանի համալսարանի դրականութեան դասախօս Տիկին Արէշեանի բանախօսութեան: Տիկինը ծափերուն պատասխանեց ինք եւս ծափահարելով: Պարզ բառերով եւ հայրենիքի ոճով ներկայացուց Թ· Հայաստանի վերելքը, եւ ռուս ժողովուրդին մեծ օժանդակութիւնը այդ վերելքին մէջ: Քանի մը անգամ յիշեց հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւնը «ժողովուրդներու հայր եւ ուսուցիչ» Սթալինի հանդէպ: Վերջին խօսողն էր Պ· Ֆէնէրճեան, որ պարզեց քանի մը ամիս առաջ Հայաստանի մէջ տեսածները եւ իր հաւատքը հայրենիքի յաւադոյն ապագայի մասին:

Հանդէսին առաջին մասի վերաջաւորութեան միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը: Ողջոյնի խօսքերէն վերջ, կը պահանջուէր Թ· Հայաստանի միացնել օտար տիրապետութեան տակ ամայի մնացած հայրենի հողերը: կարդացուեցան ուղերձներ ղրկող կազմակերպութիւններու անունները: Հանդէսը վերջացաւ դեղարուեստական բաժինով մը ուր օրուան ոճնակատարութեան անյարմար բապառէի երկար կտոր մը դըրուած էր, չենք դիտեր ինչու:

Ուշադրաւ էր որ խորհրդային դեսպանը, հակառակ յայտարարութեանց, ներկայ չէր, իսկ իր փոխանորդը ո եւ է խօսք չարտասանեց:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆԷն Փարիզ օդանաւ մը եկաւ 13ուկէս ժամէն: Ճամբորդներուն մէջ կը դտնուէր Մ· Նահանդներու Թղթատարական նախարարը:

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ...

Փոխ դրամ պիտի տրուի տուներ շինելու համար

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Դեկտ· 3 թուականով.—

Ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը (նախարարական խորհուրդ) շարք մը միջոցներ ձեռք առաւ, դիւրացնելու համար արտասահման բնակող Հայերուն վերադարձը դէպի Խ· Հայաստան: Այս տնօրինութեանց մէկն այն է որ պետական փոխառութիւն մը կ'ապահովէ «անառակ որդիներուն», տուներ շինելու համար· վարկ մը որ կրնայ կազմել շինութեան ծախքին գրեթէ կէսը: Ուրիշ տնօրինութեան մը շնորհիւ հայրենիք վերադարձողները պիտի կրնան իրենց բոլոր անձնական գոյքերը փոխադրել առանց մաքսատուրքի:

ՅԱՌԱՋ.— *Դժբախտաբար ուրիշ մանրամասնութիւններ կը պակսին այս կենսական որոշումներու մասին, զոր հաղորդած են Մոսկուայի անթելը եւ ամերիկեան գործակալութիւններ: Ինչպէս զրած էինք երէկ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ խնդրած է երեք Մեծերէն՝ Թ· Հայաստանի կեդ. Քրքական Հայաստանը: Կ'ըսուի թէ կաթողիկոսը Մոսկուա կը դտնուի:*

Եղեկտրականութիւն չկայ ամբողջ կէս օր մը

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ դումարելով, ուրիշ խնդիրներու կարգին քննեց ածուխի եւ ելեկտրականութեան տագնապը, եւ աւելի խիստ կրճատումներ որոշեց: Ահաւասիկ այդ որոշումները.—

1. *Բաց ի այն ճարտարագործութիւններէն որ անընդհատ կը բանին եւ անոնցմէ որ նախապատուութիւն կը վայելեն, միւս բոլոր գործարանները պիտի փակուին շարաթը երեք օր, նաեւ կիրակի: Միւս երեք օրերը պիտի բանին ժամը 7.30էն 17.30: Սովորական կարգադրութիւնը պիտի պահուի, կարելի եղածին չափ, հիւսուածեղէնի ճարտարագործութեան մէջ: Բանուորները իրենց չբանած օրերուն համար օրավարձ պիտի ստանան չարաթը մինչեւ 40 ժամի հաշուով:*

2. *Ելեկտրական հոսանքը անընդհատ պիտի կտրուի ժամը 8էն 13 կամ 12էն 17, համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի եւ փոխն ի փոխը: Ամէն պարագայի մէջ, հոսանքի ամբողջական ընդհատումը պիտի տեւէ հինգ ժամ, բոլորին համար:*

3. *Մեթրօն պիտի դադրի դիւերուան ժամը 12.30ին, փոխանակ 1.15ի:*

Այս անօրինութեանց վերաբերեալ հրամանագիրը պիտի հրատարակուէր երէկ: Թերթերը կը գրեն թէ որոշումները պիտի գործադրուին յառաջիկայ երկուշաբթիէն սկսեալ:

ՅԱՌԱՋ.— *Աւելորդ է ըսել թէ այս կարգադրութիւնները վեր ի վայր կը շրջեն նաեւ մեր թերթին տպագրութեան եւ առաքման պայմանները, որոնք դժուարացած են ատենէ մը ի վեր: Եթէ հոսանքը կէսօրէն առաջ դադրի, կարելի պիտի չըլլայ թերթին վերջին մասը շարել ժամը 8—1: Եթէ կէս օրէն վերջը դադրի, հարկ պիտի ըլլայ շարել, տպել եւ ցրուել ժամը 5էն վերջը, իսկ թղթատարը՝ յաջորդ առտու: Ժամանակին կ'իմացնենք փոփոխութիւնները:*

× *Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանը պիտի խնդրէ անգլ· կառավարութենէն փութացնել ածուխի առաքումը: Ռուրէն եւ Մարէն ալ մեծ քանակութեամբ ածուխ պիտի փոխադրուի: Կը յուսացուի թէ Ֆրանսա ամբողջութեամբ պիտի ստանայ դեկտեմբերի բաժինը: Ֆրանսայի հանքագործները այժմ օրական 150.000 թոն ածուխ կ'արտադրեն: Մ· Նահանդներն ալ 525.000 թոն ածուխ պիտի ղրկեն այս ամիս: Թերթերը կը դրեն թէ ածուխի տաղնապը այնքան մեծ չէ որքան ելեկտրականութեան պակասը, եւ կը յուսացուի նոր բաշխում մը կատարել: Մինչեւ մարտ պիտի աւարտի ելեկտրական մեծ կայանի մը նորոգումը, եւ յոյս կայ որ փետրուարի սկիզբը հոսանք ստացուի կարգ մը գերմանական կեդրոններէ: Որոշուած կրճատումներով մէկ միլիոն քիլովաթ ժամ պիտի խնայուի:*

Մոսկուա եւ Թեհրան առանձին պիտի բանակցին

Անգլեւսաքսոն մամուլին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանրացած է Իրանի մէջ: Թ· Միութիւնը մերժած է ամերիկեան առաջարկը, որ կը տրամադրէր դաշնակից դինուորները քաշել մինչեւ 1946 յունուար 1, եւ պիտի պարպէ 1946 Մարտ 2ին, ինչպէս որոշուած էր հաւաքաբար: Իսկ Մ· Նահանդները որոշած են իրենց զօրքը քաշել մինչեւ յունուար 1:

Իրանի նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը դումարեց առջի օր, քննելու համար Թեհրանի խորհրդային դեսպանին նոր առաջարկները: Հրատարակուած լուրերուն համաձայն, Մոսկուա պատրաստ է ընդունելու Իրանի առա-

ջարկներուն մեծ մասը, եթէ Թէհրան հաւանի Ատրպատականի խնդիրը նկատել միայն ի· Իրանի եւ Իրանի վերաբերեալ հարց մը:

Իրանի վարչապետը, Հաքիմի, դահլիճին անկումը աչք առնելով յայտարարեց թէ պիտի փորձէ Ատրպատականի խնդիրը կարգադրել ուղղակի բանակցելով Մոսկուայի հետ: Վարչապետը, որ պիտի հրաժարի, եթէ ձախողի, մերժեց ներկայ ըլլալ Մէճլիսի (խորհրդարան) առջի օրուան նիստին, բացատրութիւններ տալու համար Ատրպատականի կացութեան մասին: Եթէ Հաքիմի հրաժարի, նոր դահլիճը պիտի կազմէ Ղավամին Սալթանէ, որ Ռուսերուն բարեկամ կը համարուի եւ պիտի ջանայ մեղմացնել յարաբերութիւնները: Այս պարագան պարտութիւն մը պիտի ըլլայ Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներուն համար որոնք այժմ կը խորհին քննիչ յանձնաժողով մը ղրկել Իրան, երեք դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներէն:

ԹԻՀՐԱՆ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈՂ

Ամերիկացի երեսփոխան մը, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր Իրանի մէջ, վերադարձին պատմեր է թէ իրանեան ոստիկանութեան եւ բանակին երկու ամերիկացի մարզիչները, զօրավար մը եւ դնդապետ մը, ազդարարած են թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը «վտանգաւոր պայքար մը պիտի բանայ Ս· Միութեան հետ»: Զօրավարը կը թելադրէ որ նախագահ Թրումըն տեսակցի սպարապետ Սթալինի հետ, անմիջապէս կարգադրելու համար ռուսեւամերիկեան վէճը Իրանի մէջ: Կացութիւնը ծանր կը համարուի մանաւանդ անոր համար որ Արաբական Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները կը խորհին օգնել Իրանի:

Մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Թէհրանի մէջ: «Թիւտէհ» կուսակցութիւնը (ձախակողմեան), որ ուժ կուտայ Ատրպատականի անկախութեան պահանջներուն, յայտարարեց թէ ներկայ տագնապը կրնայ պատրուակ ծառայել օտար միջամտութեանց:

Անգլիական ամբաստանագիրը

Նիւրընպէրգի դատավարութեան առաջին մասը վերջացաւ ամերիկեան դատախազին ամբաստանադրով,— «Դաւ պատերազմի համար եւ նախայարձակում»: Երեքշաբթի օր անգլիական դատախազը պարզեց մեղադրանքի երկրորդ կէտը, «ոճիրներ խաղաղութեան դէմ»: Իր ամբաստանադիրը կր բաղկանար մօտ 30.000 բառերէ եւ ընթերցումը տեւեց ամբողջ օրը:

Անգլիացի դատախազը, Սըր Հարթլի Շօքրոս, որ երիտասարդ մըն է, թուեց այն միջազգային դաշնագիրները զոր ստորագրած է Գերմանիա եւ որոնց նպատակն էր օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը,— Լա Հէյի պայմանագիրը (1899 եւ 1907), Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտ, Լոքառնօ, Գոհան - Քէլլոգի դաշինք (1928 Օգոստ· 27): Եւ եզրակացուց թէ Գերմանիա Լեհաստանի վրայ յարձակելով դրժեց իր յանձնառութիւնները, հետեւաբար Նիւրընպէրգի միջազգային ատեանը իրաւունք ունի դատելու Գերմանիոյ դործած ոճիրը: «Անոնք որ նախայարձակ պատերազմի մէջ խրեցին իրենց երկիրը եւ ուրիշ երկիրներ, արդէն իրենց վրին վաթթած կ'ըլլան չուանը»: Ճիշդ է որ 1939 Սեպտ· 3ին պատերազմը յայտարարուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ, բայց պատերազմի վիճակը եւ սկզբնաւորութիւնը հետեւանք էին Գերմանիոյ դրժումին:

Դատախազը չատ մը փաստերու կարդին յիշեց Հիթլէրի խօսքերը,— «Պատերազմ մր սկսած եւ մղած աւեն իրաւունքը չէ որ արժէք ունի, այլ յաղթանակը: Իրաւունքը հզօրագոյնին կը պատկանի»:

Լոնտոնի թերթերը կր դրեն թէ 20 ամբաստանեալները չէմած էին եւ ձայն չհանեցին ամբաստանադրին ընթերցումի պահուն, բայց նիստէն վերջը բուռն կերպով կը վիճաբանէին իրարու հետ:

Մէկ միլիոն գերման զինուոր...

Մոսկուայի կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա», երկար թղթակցութիւն մը հրատարակեց Դեկտ· 4ին, ծանրակչիռ յայտնութիւններով: Թերթին թղթակիցը կը դրէ թէ Գերմանիոյ խորհրդային իշխանութիւնները կարեւոր յուշագիր մը յանձնելով Պերլինի Վերատուչիչ Յանձնաժողովին, կը դանդատին թէ գերմանական կարեւոր ուժեր, ցամաքային, ծովային եւ օդային տակաւին կը մնան անգլիական գրաւման շրջանին մէջ: «Անցեալ հոկտեմբերէն ի վեր հիւսիսային շրջանին մէջ կր մնայ գերման բանակներու խումբ մը, սպայակոյտներով եւ բոլոր զինուորական կազմակերպութիւններով: Ցետոյ կազմուած են զինուորական հինդ շրջաններ եւ կը զործեն 25 հրամանատարութիւններ զանազան քաղաքներու մէջ: Կան նաեւ ծովային ուժեր»:

Թղթակիցը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ հաղորդելով, կը դրէ թէ աւելի քան մէկ միլիոն գերման սպաներ եւ զինուորներ կր դանուին Շլէզվիկ Հոլշթայնի մէջ, եւ մարդահներ կը կատարեն համաձայն զինուորական ծրագրի մը, թէ տարբեր ազդերէ կազմուած զօրագունդեր ալ կան, 12.000 հունգարացի, 3000 Լսթոնիացի, 21.000 Լիթուանացի եւ Լեթոնացի են·, թէ բոլորն ալ կը պարենաւորուին անգլ· իշխանութեանց կողմէ, թէ սպաները կը պահեն իրենց աստիճանները: Ցուշագիրը կը բողոքէ այս կացութեան դէմ, «անբացատրելի» դտնելով զայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ վերջին նիստին մէջ արտաքին նախարարը պարզեց կառավարութեան տեսակէտը՝ Գերմանիոյ ապագայ վարչութեան մասին: Ֆրանսա կր պահանջէ որ արեւմտեան կողմէն ալ գծուի Գերմանիոյ սահմանը, իւր պէս գծուած է արեւելեան կողմէն (Օտէրի վրայ): Մինչեւ այդ սահմանագծումը՝ չի կրնար ընդունիլ որ կեդրոնական վարչութիւն մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ:— Նոյն նիստին մէջ դատական նախարարը օրինագիծ մը ներկայացուց, ջնջելու համար բացառիկ առեւանները, որոնք հաստատուած են մաքրագործումի առթիւ:

ԻՏԱԼԻՈՑ նոր դահլիճը կազմեց քրիստոնեայ ժողովրդավարներու պետը, Կասպէրի, ինը օր աքնելէ վերջ: Համայնավարները կը պահանջէին ներքին գործերու նախարարութիւնը, բայց ընկերվարականի մը յանձնուեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նոր բանակը պիտի բաղկանայ 550.000 զինուորներէ: Զինուորութիւնը՝ 15 ամիս:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ նպաստը օրական 60 ֆրանք պիտի ըլլայ Սէնի մէջ, ընտանիքի պետերուն համար, 35 ֆրանք՝ կողակիցներուն համար: Գաւառի մէջ ալ՝ նոյն համեմատութեամբ:

Ամերիկացին՝ Կարսի եւ Արտահանի մէջ

« Վաթան »ի (4 Նոյ·) մէջ, խմբագրապետ Ահմէտ Էմին Եալման հրատարակութեան կուտայ իր տեսակցութիւնը երեք ամերիկացի ուսուցիչներու հետ, որոնք նոր վերադարձած են դէպի Կարս, Արտահան եւ Արդուին իրենց արձակուրդի պատյէն: Երեքէն մին, Սըր Կնէյտ, կը պատմէ·

— « Մշակութային կեանքը, եւ մանաւանդ կրթական վերելքը՝ այս երեք նահանգներուն մէջ, զրաւեց մեր ուշադրութիւնը: Որ եւ է տեղ, թուրքերէնէ զատ որ եւ է լեզու չխմացանք: Ճիլավուզի զիւղական էնսթիթիւն կրթական վառարան մըն է,— 900 աշակերտ, 24 աշակերտուհի: Այս շրջանակներու կեանքն ու ըմբռնումները եթէ նկատի ունենաք, 24 աշակերտուհին իսկ շատ կր նկատէք: «Հալը էվի»ները փրկարար գործ կը կատարեն: Սքանչացայ լսելով թուրք ժողովրդական երգերը: Ծանօթացանք Զօր· Հաճի Ալթուլի հետ: Ձեմ դիտեր թէ ինչ արժանիքներ ունի իբրեւ զինուորական, բայց դիտեմ թէ մեծ դեր կը կատարէ այդ նահանգներուն մէջ: Գիւղացիներու մաքրութեամբ կը զբաղի մեծ չափով:

Մուրկուլի մէջ, պղինձի հանքերը այցելեցինք: Տակաւին չէ սկսած բուն աշխատանքը, բայց բոլոր կազմածներն եւ դործառնութիւնները չէնքերը աւարտած են: Ամերիկայի մէջ ուսում առած երիտասարդներ կը հսկեն աշխատանքներուն: Զմայլեցայ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի զեղեցկութեան: Ձեմ դիտեր թէ Վոսփորի կամ Կղզիներու մէջ ի՞նչ կը փնտռեն օդափոխութեան զացողներ: Ինչո՞ւ չեն երթար արեւելք:

Ճորոխի կուսակալ Սեզայի Նարմանքայա, պատմեց զուարճալի մանրավէպ մը Սթալինի հետ իր հանդիպումէն: Սահմանամերձ այդ շրջանակներուն մէջ, տարիներ առաջ, փոխադարձ այցելութիւններ կուտան եղեր թուրք եւ ռուս սահմանապահ ուժեր եւ զիւղացիներ: Օր մը, այդպիսի հանդիպումի մը ընթացքին, Կովկասի կոմիսար Սթալին (այժմու սպարապետը) կը պատմէ հետեւեալ հէքեաթը·

— « Մարդուն մէկը այնքան բարի է եղեր, որ հրաման է ստացեր մահէն առաջ արքայութիւն այցելել: Հրեշտակի մը առաջնորդութեամբ, մտեր է դրախտ: Տեսեր է, յանկարծ, ծառ մը՝ որուն վրայ հարիւրաւոր կանթեղներ կը վառէին: Հետաքրքրուեր է: Բացատրեր են, որ ապրողներու կը պատկանին, եւ որու կանթեղին իւղը որ սպառի՝ կր չիջի: Մարդը ուզեր է փնտռել թէ ինչ վիճակի մէջ է իր կանթեղը: Ցոյց տուեր են: Ի՞նչ տեսնէ· իւղը մօտ է հատնելու: Նայեր է իր կնոջ կանթեղին, — լեփ լեցուն: Մնդրեր է հրեշտակէն, որ ձեւով մը իր կնոջ կանթեղէն մաս մը իւղ պարպէ իր կանթեղին մէջ···: Բայց, հազիւ թէ «դողութեան» սկսած, կնոջ կանթեղէն իր կանթեղին մէջ հազիւ քանի մը կաթիլ իւղ թափած, ծայր կուտայ բոցավառում մը եւ ազմուկ մը: Մարդը կը բանայ աչքերը· կը տեսնէ՝ որ փճացուցած են անկողնակիցը···, եւ աղուոր կին մը ստացած է կողակիցէն»:

ՑԱՌԱՋ.— Կարսի ու Արտահանի մասին երկտող «զխայլաճիներէն» աւելի, յատկանշական է այս տպաւորութեանց երկրորդ մասը,— ԻէՖեաթը: Ահմէտ Էմին եալման, որ յաճախ գիտցած է խօսիլ առանց խորհրդանիշներու, երեւի այլաբանական բաւական յաջող փորձ մը կ'ուզէ ընել, Սթալինի ԻէՖեաթին հետաքր ներկայ ներկայ Սթալինի, եւ ԻէՖեաթին շարունակութիւնը՝ թուրքեւսովիէք ներկայ կացութեան: Ընթերցողը շատ աւելի լաւ պիտի ըմբռնէ անշուշտ «Ամերիկացիին» ԻէՖեաթը···:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ· Ց· Դ· ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ընդհ· ժողովը՝ այս ուրբաթ Երիմեան սրահին մէջ: Ընտրութիւն կոմիտէի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ֆր· Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները եւ նոր անդամակցել փափաքողները Դեկտ· 10 երկուշաբթի ժամը 8.30ին, (ընկերուհի Ս· Եփեդարտչեանի բնակարանը) 24 rue Emile Zola: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ· անդամական ժողովը՝ դեկտեմբեր 9ին, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆԻ ԷՓԻԷՆ .— Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու ընտանեկան պարահանդէսը 15 Դեկտ· չաբաթ երեկոյ ժամը 19ին: Ճոխ պիւֆէ եւ ընտիր նուագախումբ: Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը: Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Ցունաստանի կարօտեալ Հայերուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Salle des Sociétés Savantes*ի մէջ*, 8 rue Danton, *Դեկտեմբեր 22ին, չաբաթ ժամը 20.45ին, թատերական բացառիկ ներկայացում, սրամիտ եւ զուարթ կատակերգութիւն մը,* ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է, *Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ· Բագրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա· Գմբէթեանի, Գ· Տէրվիշեանի, Վ· Պաղտասարեանի, Ց· Լաթիֆեանի, Տիկին Ֆ· Սեւեանի, Օր· Ա· Ազնաւուրի, Օր· Ա· Գազազեանի: Թատերգութիւնը ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:*

Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

ՍԱՐԹԻ ՀԸՆԹԱՑՔԷՆ Պ· Ցոհ· Պիւիմճեան (նախկին որբ, Այնթապցի) 2000 ֆրանք կը տրամադրէ Ա· Ահարոնեանի խնամակալութեան եւ 1000 ֆր· ալ Կապոյտ Խաչին: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ԱՑՍ ՇԱԲԹՈՒ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՄՆԷ

«ԱՐԱԾԱՆԻ»

ՎԱՐՈՒՑԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ (Գ· հատոր), 160 էջ, *աշխատակցութեամբ ծանօթ դրողներու:*

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (Institut Arménien) 7 rue Phalsbourg, métro Villier *կը կազմակերպէ պարանոցի գերկոյթ մը իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար, կիրակի 9 Դեկտ· կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Նուագախումբ, պիւֆէ եւ անակնկալներ:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնութիւն ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օշի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երդիչ Արթաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Ցորեքշաբթի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ հօրեղբօր որդիներս, Ցակոբ եւ Գարեգին Սարպօղոսեան, Կիւրիւնցի: Իրարմէ բաժնուած ենք Պէյրութէն: Կը կարծուի Պոսթոն ըլլալ: Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել Haïganouch Kaloustian*ի (ծնեալ Սարպօղոսեան), 51 Chemin de St. Trône, St. Loup, Մարսէյլ, (B. du R.): Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:*

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damerme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՒՄՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 7 Décembre 1945 Ուրբաթ 7 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4477-Նոր շրջան թիւ 206 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՓԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԱԻԵՏԻՄԸ

Երկարատեւ լռութենէ մը ետք, վերջապէս ձայն մըՄոսկուայէն, երկու աւետաբեր լուրերով:

Առաջինը՝ այն որ կ'ըսէր թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ դիմած է Երեք Մեծերուն, խնդրելով Թրքական Հայաստանը կցել Խ· Հայաստանի, «որպէս զի հայ ժողովուրդը կարենայ հաւաքաբար ապրիլ իր հայրենիքին մէջ»: (Ցառաջ, 5 Դեկտ.):

Երկրորդը դեռ երէկ հրատարակեցինք, թարգմանելով տեղական թերթի մը համապատասխան:

Այժմ աչքի առջեւ ունինք բնագիրը,— հաղորդուած՝ Մոսկուայի անթելէն, Դեկտ· 2ի ժամը 13ին, ռուսերէն:

— « Ս· Ս· Ռ· Միութեան գործավարներու խորհուրդը նկատի առնելով խնդրագիրները այժմ արտասահման բնակող Հայերու որոնք կը փափաքին իրենց հայրենիքը վերադառնալ, ինչպէս եւ այս խմաստով կատարուած դիմումները՝ Հայաստանի Ս· Ս· Հանրապետութեան պաշտօնական օրգաններուն կողմէ, որոշեց գործադրել այս վերադարձին վերաբերեալ միջոցները:

Հայաստանի Ս· Ս· Հանրապետութեան գործավարներու խորհուրդը արտօնուած է կազմակերպելու վերադարձը արտասահման բնակող այն Հայերուն որ կը փափաքին իրենց երկիրը դառնալ, եւ թոյլ տալու որ անոնք բնակարաններ շինեն: Այս առթիւ վարկ մը պիտի բացուի կառավարութեան կողմէ, վարկ մը որ կը հասնի տունի մը շինութեան ծախքին 50 առ հարիւրին: Իրենց երկիրը վերադարձող Հայերը ամբողջովին զերծ պիտի ըլլան մաքսատուրէ՝ այն գոյքերուն համար զոր կը փափաքին իրենց նոր բնակավայրը փոխադրել »:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ չկան առ այժմ: Անշուշտ Երեւանը զեկոյց մը պիտի հրատարակէ այս մասին, տալով տեղեկութիւններ «Հայրենադարձ»ի կազմակերպութեան, Թուականի, Թիւի եւ փոխադրութեան միջոցներու մասին:

Այս առթիւ կրնայ պարզուիլ ուրիշ կէտ մը,— իսկական ներգա՞ղթ է, թէ պարզապէս վերադարձ փախաբղնևերու:

Ամէն պարագայի մէջ, բարենչան է լուրը: Կ'ուզէինք հաւատալ թէ առաջին աւետիսը պիտի չըլլայ: Մանաւանդ որ, «արտը նեղ է», եւ որոշ բազմութիւն մը միայն կրնան առնել, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Հիմնական խնդիր մը՝ այս լուրին առթիւ:

Ի՞նչպէս պիտի կազմակերպուի վերադարձը: Պիտի կրկնուի՞ն հին մոլորանքները,— հաւատաքննութիւն: Խարդախութիւն հրէից եւ հեթանոսի: Վերի եւ վարի արտի ցորեն: Տեսակ մը աճուրդ կամ նուազուրդ հայրենակարօտ բազմութեանցդլխուն:

Անշուշտ ներկայացուցիչ մը պիտի այցելէ այն դաղութները ուր վերադարձը աւելի տիպղոդական է,— Ցունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա:

Արդ, ներկայացուցիչը պիտի կրնա՞յ պահել իր անկախութիւնը, խոհը չդնելով հայրենիքի զաւակներուն միջեւ, ինչպէս վայել է ո եւ է դիտակից իշխանութեան:

Թող չվիրաւորուին, բայց իրականութիւն է որ Հայաստանի վարիչները շատ քիչ բան դիտեն գաղութներու կացութեան, հոգեբանութեան, հայրենասիրութեան եւ ուրիշ բաներու մասին:

Անոնք բնգհանրապէս իրենց տեղեկութիւնները կը քաղեն «հաւատարիմներ»է: Այսպէս կոչուած «Հայաստանասէրներ»է, որոնք մասնաւոր ջերմաջուխներ կամ ծանրաչուխներ ունին, մէկուն եւ միւսին հայրենասիրութիւնը, անկեղծութիւնը եւ հաւատարմութիւնը աստիճանացոյցի մը վերածելու համար: Անոնք են որ ամէնէն աւելի կը պղտորեն միտքերը, որոմ ցանելով նոյն իսկ մշակոյթի դետնին վրայ:

Մենք պիտի մաղթէինք որ ամէնէն առաջ այդ «անկեղծները» խառնուէին կարաւանին, որոմի փոխարէն ցորեն ցանելու համար հայրենի հողերուն վրայ:

Իշխանութիւն մը որ հաստատուն հիմեր ունի եւ կունակն ալ՝ հզօր եւ յաղթական բանակ մը, ոչինչ կը չահի, տեւականացնելով ռազմա-յեղափոխական չրջանի մը յատուկ մեթոտները:

Քանի որ լոյսը Մոսկուայէն կը ծագի, քանի մը չորեր ալ երեւանը թող արձակէ, «ի բուժումն պայթակղեալ մտաց»: «Ի պէտս զարգացելոց»:

Շ·

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պայթեցաւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը: Թուրքերը պատեհ առիթը դտան հայ ժողովուրդը ոչնչացնելու:

Սկսաւ զօրաշարժը: Ժողվեցին երիտասարդութիւնը խումբ - խումբ եւ անհետացուցին, աքսորեցին մտաւորականութիւնը, յետոյ կազմակերպեցին զանգուածային տեղահանութիւններ եւ ջարդ: Պատմութեան մէջ չտեսնուած կոտորած մը ուր չէին խնայեր ոչ կիներու, ոչ ծերերու, ոչ ալ մանուկներու: Նկատի չէին առնում նաեւ կրօնական դաւանանքները, կաթոլիկ, բողոքական, առաքելական : Մի ամբողջ ժողովուրդ մատնուեցաւ կրաւորական նահատակութեան: Եղան խիզախ ըմբոստացումներ, ապստամբութիւններ, սակայն ընդհանուր առումով միամիտ Հայը դոհ դնաց Թրքական նախճիրին: Ցանուն ազգութեան, կրօնի մեռան աւելի քան մէկ միլիոն մարդ: «Ցիտուր պիտի հրաժարէր իր առաքելութենից, եթէ ապրելու լինէր այն բոլորը, ինչ մահից առաջ վիճակից ամէն մէկ Հայի», վկայում է մի օտար անձնաւորութիւն : Իրօք հայ ժողովուրդը աւելի Քրիստոս եղաւ, քան ինքը Քրիստոս, ցմրուր քամելով դառնութեան բաժակը:

Նախճիրը կատարուեցաւ այն ժողովուրդին հանդէպ, որ պատերազմի ժամանակ լաւագոյն կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը, եղաւ հաւատարիմ եւ քաջ: Այդ մասին վկայում է ինքը՝ Լևվերը, գրելով Դոնեսկի Հայոց առաջնորդին.

— « *Օգտւում եմ առիթից՝ ձեզ ասելու թէ Օսմանեան բանակի հայ զինուորները խղճմտօրէն են կատարում իրանց պարտքը՝ ռազմադաշտում եւ վկայում եմ այս բանը, որ ես անձամբ տեսայ*»:

Բայց այդ բոլորը չէին փոխեր Թուրքերի մտադրութիւնը՝ ազատել հայկական մղձաւանջից: Եւրոպական պետութիւնները պատերազմի մէջ էին, հայ ժողովուրդը մնացել էր Թուրք «բարեխնամ» իշխանութեան հովանիի տակ: Կատարուած էր ցարական Ռուսաստանի տեղը.— Հայաստանը Թափուր էր, առանց Հայերի: Ահա թէ ինչ է գրում արտաքին գործերու նախարար Սազոնովը՝ Կովկասի փոխարքայ Ն· Նիկոլայեւիչին.

— « *Մեր զօրքերի ձեռքով գրեթէ ամբողջ Մեծ Հայքը գրաւելը եւ յաւէտիկային նրա կցումը ռուսական կայսրութեան՝ հերթի են դնում այս աշխարհի ապագայ կազմակերպման հարցը... Ինչ վերաբերում է Հայերին լայն ինքնավարութիւն տալուն, պէտք չէ մոռանալ, որ մեծ Հայքում... նրանք այժմ դժուար թէ կազմեն բնակչութեան նոյնիսկ մէկ երրորդ մասը*»: Ապա չարունակելով ասում է· — « *Հայերին վերապահել դպրոցական եւ եկեղեցական ինքնավարութիւն, մայրենի լեզուից օգտուելու իրաւունք, նաեւ քաղաքային եւ դիւղական ինքնավարութիւն*»:

Ահա «հայասէր» Սազոնովի չնաչխարհիկ ծրագիրը: Հայկական «ինքնավարութիւնից» մնաց միայն լեզուից օգտուելու իրաւունք: Կովկասեան բանակի հրամանատար Եուդենիչը աւելի հեռու է դնում,—առաջարկում է Դոնից, Կուբանից ժողովուրդ բերել եւ տեղաւորել Հայաստանի մէջ: Ռուսները արդիլում էին ողջ մնացած Հայերին վերադառնալ Հայաստան, վերաչինելու երկիրը : Ռուսները նաեւ իրենց «ռազմավարական» նահանջներով թոյլ էին տալիս Թուրքերին կոտորելու Մուշի, Բաղէշի չրջանի Հայութիւնը: Արգիլում էին նաեւ հայ կամաւորներին օգնութեան հասնիլ օրհասական կռիւ մղող ապստամբներին Տարոնում :

Կատարւում էր Լոբանով - Ռոստովսկիի ցանկութիւնը՝ «Հայաստանը առանց Հայերի»:

Ի՞նչ ըրին Անգլիան եւ Ֆրանսան: Բողոքեցին, ծանուցագիր ուղղեցին Թուրքիային, աղղարարելով թէ Թրքական կառավարութիւնը պատասխանատու է կոտորածին եւ այլն: Միւս կողմից Դաշնակիցները 1916ին զաղտնի դաշնագրով Հայաստանը բաժանեցին իրենց միջեւ:

Կոտորուած, բռնաբարուած Հայութեան վիճակուեցաւ նոր ողբերգութիւն մը: 1917ին պայթեցաւ Ռուսաստանի առաջին յեղափոխութիւնը : Տապալեցաւ ցարական կառավարութիւնը, հրապարակ եկան յեղափոխական եւ ազատական հոսանքները: Մի պահ թւում էր թէ վերջ դտան հայկական տառապանքները եւ թէ յեղափոխական Ռուսաստանը տէր պիտի կանդնի Հայաստանին: Կերենսկին, Միլիւկովը մարդասիրական բարձր դրծ էին համարում Հայաստանի վերականգնումը: 1917 ապրիլ 28ի որոշումով, Թրքահայաստանը իբրեւ աշխարհագրական եւ քաղաքական մէկ միաւոր կապուեցաւ անմիջապէս Ռուսաստանի կեդրոնական իշխանութեան: Նշանակուեցաւ Հայաստանի ընդհանուր կոմիսար: Քաղաքային իշխանութիւնը անցաւ Հայերի ձեռքը: Որոշուեցաւ մինչեւ Հաշտութեան խորհրդաժողով ռուս զօրք պահել Հայաստանի մէջ, Հայերը մինակ չձգելու համար Թուրքերի դէմ: Կառավարութիւնը կարդադրեց կազմակերպել հայկական բանակ, հրահանդեց հայ զինուորներին ռուսական բանակից փոխադրել Կովկաս, դառնալու կորիզ հայկական բանակի : Երկար չտեւեց սակայն այդ կարդադրութիւնը, ի դժբախտութիւն Հայերի :

(8) ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

20000 ցուցարարներ կը կոտրեն կը թափեն Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն չարեքշաբթի օրուան թուականով,— Տասը Թուրք ուսանողներ վիրաւորուեցան երէկ ապակիի կտորներէ եւ փլատակներէ, երբ հակարոլշեւիկեան բուռն ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ: Թուրքերէն «Թան» եւ Ֆրանսերէն La Turquie Թերթերուն խմբագրատուները եւ տպարանները խորտակուեցան եւ ռուսական դրատուն մը քարուքանդ եղաւ: Խորհրդային դեսպանատունն ալ վտանգուած էր, բայց ոստիկանական եւ զինուորական կարեւոր ուժեր յաջողեցան կեցնել եւ ուրիշ փողոցներու մէջ քշել ամբոխը:

Ցուցարարները «կեցցէ՛ ազատ Ամերիկան» պաղատկեցին, երբ կ'անցնէին ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւէն: Բազմաթիւնը կը հաշուեն 20.000 հոգի, մեծ մասով ուսանողներ համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու: Ցոյցէն առաջ 7000 ուսանողներ ժողով մը գումարեցին համալսարանին դիմացը, երկու խումբերու բաժնուած: Ցետոյ թափոր մը կազմուելով ուղղուեցաւ դէպի «Թան»ի խմբագրատունը, որ աւարի տրուեցաւ: (Այս Թերթը բարեկամ է խորհրդային իշխանութեան եւ կը քննադատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը, ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները): Ամբոխը խմբագրատան պատերէն վար առնելով Աթաթիւրքի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի պատկերները, ճամբան չարունակեց դէպի Պէյօղլու (Բերա): Ցուցարարները կ'պաղատկէին,—«Սպանեցէք համայնավարները, անկէ՛ համայնավարութիւնը» եւ Թրքական քայլերգը կ'երգէին, դրօշներ պարզած: Երբ հասան Բերայի փողոցները, դէպի Թաքսիմ յառաջանալով, վաճառատուներու փեղկերը փակուեցան եւ Թրքական դրօշներ պարզուեցան «Հրաշիւք իմն»: Թաքսիմի հրապարակը հասած տեն, ուր կը գտնուի Աթաթիւրքի յիշատակարանը, բազմութիւնը հոն տեղաւորեց խմբագրատունէն յափշտակած պատկերը:

Ամբոխը խորտակեց նաեւ «Եէնի Տիւնեա» եւ «Կէօրիւշչէր» Թերթերուն խմբագրատունները:

Ստրպատական, Կարս, Արտահան

Լոնտոնի քաղաքական չրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Պոլսոյ այս խռովութիւնները կապ ունին Ատրպատականի կացութեան հետ: Թուրք աղդայնական խմբակցութիւնները չատոնց է որ կ'ընդդիմանան խորհրդային քաղաքականութեան՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Այս ընդդիմութիւնը աւելի զօրացաւ վերջերս, երբ Ռուսիա սկսաւ հետաքրքրուիլ Կարս-Արտահանով եւ մանաւանդ երբ ծագեցան Ատրպատականի խլրտումները : Թուրքիոյ հակախորհրդային պայքարին մէջ կարեւոր դեր մը կը կատարէ «Համաթուրանական Շարժումը», որ կը պահանջէ Թուրքիոյ կցել Կովկասեան հողերը: Կառավարութիւնը վերջերս կը փորձէր զգուշութեամբ սանձել հակախորհրդային արտայայտութիւնները իր օրկանին՝ «Ուլուս»ի մէջ: Բայց ուրիշ Թերթեր կը չարունակէին անխնայ յարձակումներ կատարել: «Թան» եւ «Վա Թիւրքի» միայն նպաստաւոր դիրք մը բռնած էին խորհրդային քաղաքականութեան հանդէպ:

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Մոսկուա ճոռէն կը մարժի

Խ· Միութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց Իրանեան կառավարութեան, կրկնելով իր բացարձակ մերժումը օդնական զօրք ղրկելու Ատրպատականն:

Անգլիոյ երեսփ· ժողովին մէջ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանելով բրիտանական ծանուցագրին, Իրանի ոստիկան զօրքին վրայ կը ձգէ վերջին դէպքերուն պատասխանատուութիւնը : Մոսկուա կ'ընդդիմանայ նոր զօրամասերու առաքման, դիտել տալով թէ Ատրպատականի մէջ եղած զօրքը բաւական է բարեկարգութիւնը պահպանելու: Խ· Միութեան կարծիքով, եթէ Իրան օդնական ուժեր ղրկէ, անկարգութիւնները պիտի աւելնան եւ թերեւս արիւնահեղութիւն ծագի: Այն ատեն խորհրդային կառավարութիւնն ալ պիտի հարկադրուի նոր զօրք ղրկել, բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ խորհրդային պահակազօրքը

նը իբրեւ աշխարհագրական եւ քաղաքական մէկ միաւոր կապուեցաւ անմիջապէս Ռուսաստանի կեդրոնական իշխանութեան: Նշանակուեցաւ Հայաստանի ընդհանուր կոմիսար: Քաղաքային իշխանութիւնը անցաւ Հայերի ձեռքը: Որոշուեցաւ մինչեւ Հաշտութեան խորհրդաժողով ռուս զօրք պահել Հայաստանի մէջ, Հայերը մինակ չձգելու համար Թուրքերի դէմ: Կառավարութիւնը կարդադրեց կազմակերպել հայկական բանակ, հրահանդեց հայ զինուորներին ռուսական բանակից փոխադրել Կովկաս, դառնալու կորիզ հայկական բանակի : Երկար չտեւեց սակայն այդ կարդադրութիւնը, ի դժբախտութիւն Հայերի :

(8) ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

պաշտպանելու համար: Թուրքական պատասխանը այս առթիւ ալ կը յայտարարէ թէ խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը միշտ կը ձգտի «յարգել Իրանի հողային ամբողջութիւնը, գերիշխանութիւնը եւ անկախութիւնը»:

× Թէհրանի կառավարութիւնը երրորդ խնդրագիր մը ուղղեց Մ. Միութեան, որպէս զի արտօնէ օգնական զօրք ղրկել Ատրպատական: Նախորդ երկու դիմումները կատարուած էին Նոյեմբեր 26ին եւ Դեկտեմբեր 3ին: Թէհրանի խորհրդային դեսպանը վճռապէս կրկնած է թէ՝ իր կառավարութիւնը արդէն վերջնական պատասխան տուած է Նոյեմբեր 26ի ծանուցագրով, ուր կ'ըսէր թէ ապստամբները կը դրեն թէ այն բեռնակառքերը որ ուղեւոր կը փոխադրէին հիւսիսային նահանգներէն Թէհրան, վար դրուած են կէս ճամբան: Թերթ մը կը մեղադրէ թէ Ռուսերը կեցուցած են իրանեան զօրամաս մը որ Ատրպատականն ղրկուած էր իրանեան Քիւրտիստանէն, Մարագա երթալու համար: (Այս քաղաքին կառավարիչը սպանուեցաւ վերջերս): Նոյն թերթին տեղեկութեանց հակառակ, քիւրտ ապստամբապետ Ռէզա վերջերս թաւրիզ այցելելով, տեսակցեր է անջատողական կուսակցութեան վարիչին եւ ինքնավար Ատրպատականի ապագայ վարչապետին, Փէշեվարիի հետ: Քիւրտ ապստամբապետը յետոյ վերադարձեր է Քիւրտիստան, ուր կ'ըսեն թէ ապստամբութիւն մը կը խմորուի, իսկ խումբ մը «դեմոկրատներ» Ռօբասան գացած են, ինքնավարութեան շարժում մը ստեղծելու համար: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը արդիլած են նաեւ Թաւրիզի իրանեան պահակազօրքին ղրկել անթելի զօրաւոր մեքենայ մը. որով իրանեան սպայակոյտը չի կրնար հաղորդակցիլ այդ զօրքին հետ:

Զոյց մը frs. շարժման մասին

Մարսիլիոյ թերթերէն «Մ'իտի-Սուար» իր 15 Նոյեմբերի թիւին մէջ հրատարակած է Երուսաղէմէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը, «Քիւրտերը պիտի ապստամբի՞ն Թուրքիոյն դէմ» խորագրին տակ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.— Հայկական կէս - գաղտնի «Դաշնակ» զօրաւոր կազմակերպութեան ներկայացուցիչը, որ ներկայիս Երուսաղէմ կը գտնուի, յայտարարեց թէ Թուրք կառավարութեան դէմ դիմադրութիւնը անընդհատ կ'ուժգնի եւ թէ 17 Նոյեմբերին Թուրքիոյ խորհրդային դաշնադրի պայմանաժամը աւարտելէ վերջ քրտական ապստամբութեան մը հեռանկարը աստիճան մը եւս պիտի աւելնայ: (Ցառաջ.— Վերապահութեամբ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ խնդիրը Ֆրանսայի ընդդիմութեան հանդիպած ըլլալով, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը առջի օր յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ երեք Մեծերը վճռած են դործադրել այդ ծրագիրը, ի հարկին առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան: Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա կը պահանջէ նախ կարգադրել Հռենոսի եւ Ռուրի խնդիրները: Բայց դիտել կը տրուի թէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Մ. Միութիւնը Փոցտամի մէջ համաձայնած էին Գերմանիոյ կեդր. վարչութեան մասին: Ուրեմն երեք Մեծերը պիտի դործադրեն այդ որոշումը իրենց դրաւած շրջաններուն մէջ, միանակ ձգելով Ֆրանսան:— Մ. Նահանգները որոշեցին 550 միլիոն տոլար փախ տալ Ֆրանսայի, բայց «Լը Մոնտ» կը կարծէ թէ քաղաքական պայմաններ դրուած են կամ պիտի դրուին:

1000 ՄԻԼԻՈՆ ՍԹԵՐԼԻՆԻ փոխառութիւն մը պիտի ստանայ Անգլիա Մ. Նահանգներէն, վճարելի 50 տարիէն, 2 առ հարիւր տոկոսով, սկսեալ 1951էն:

ԻՏԱԼԻՈՑ, ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ զինադադարի պայմանները վերաքննելու համար, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը ծրագիր մը ուղղեց Մ. Միութեան եւ Անգլիոյ:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՆԵՐ դործադուլ հռչակելու կը պատրաստուին: Եթէ որոշումը դործադրուի, տմիներեք դործադուլներէն մէկը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՐՁԱՆԷՆ մէջ մէկ միլիոն դերման զինուորներ մնացած են, ինչպէս կը դրէր Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն: (Տես երկկը դրէր Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն: (Տես երկկ. Լոնտոնի քաղաքական շրջաուան «Ցառաջ»ը): Լոնտոնի քաղաքական շրջաուան «Ցառաջ»ը): Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ խնդիրը նոր նահանջներուն մէջ դիտել կուտան թէ խնդիրը նոր նահանջներուն մէջ դիտել կուտան թէ խնդիրը նոր բան չէ: Այդ զինուորները զէնք չունին եւ կը դործեն չէ: Այդ զինուորները զէնք չունին եւ կը դործեն ծածուկին հանրօգուտ շինութեանց համար: Մինչեւ ծածուկին հանրօգուտ շինութեանց համար: Մինչեւ հիմա երկու միլիոն զինուորներ արձակուած են, հիմա երկու միլիոն զինուորներ արձակուած են, կը մնան միայն կէս միլիոն զինուորներ որոնք կը մնան միայն կէս միլիոն զինուորներ որոնք հետզհետէ պիտի արձակուին:

1939ի — 42ի ՉՕՐԱԴԱՍԵՐԸ տակաւին վեց ամիս ունէին, իրենց շրջանը լրացնելու համար. բայց պիտի չզինուորագրուին, այլ մարզանքի շրջան մը պիտի բոլորեն:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովը 18ի դէմ 22 ձայնով որոշեց որ Ֆրանսա միայն մէկ Ազդ. ժողով պիտի ունենայ:

Նոր Սերունդի բաֆֆիի լսարանին

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Բաֆֆիի լսարանին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ալէմշահի օրահին մէջ: Ինչպէս միշտ, սրահը լեցուած էր երիտասարդներով ու երիտասարդուհիներով: Օրուան դասախօսն էր Պ. Հրանդ Բալուեան, նիւթը՝ Մաշտոցը Աբովեանի կեանքն ու գործը:

Դասախօսը ճիշդ երկու ժամ խօսեցաւ պարզելով Աբովեանի կեանքին եւ գործին զանազան էջերը: Աբովեան 1848 Յուլիսի 2ի առաւօտը, երբ տունէն դուրս գալով անհետ կորսուեցաւ, նախորդ գիշերը կը տուայտէր մտածումներու, յուղումներու եւ յուշերու ճնշումին տակ: Հոն իր խուցին մէջ, սիրոյ նկարներ, յուշագրութիւններ եւ «Վէրք Հայաստանի»ի ձեռագիրը վերջին անդամ աչքէ կ'անցընէր, եւ առաուն աղամաղումին, երկու կաթիլ արցունքներ կոպերուն ծայրը՝ դուրս կ'ելլէր տունէն, այլեւս երբեք չվերադառնալու համար: Աբովեանի անհետացումէն վերջ 97 երկար տարիներ սահած են եւ ցարդ իր խորհրդաւոր մահուան գաղտնիքը չէ լուծուած:

Աբովեանի մասին չատ է գրուած: Այդ գրիչներէն իւրաքանչիւրը, յանուն այս կամ այն քաղաքական հոսանքին կը ճգնի Աբովեանը սեփականացնելու: Այսպէս, պահպանողական կռունկը Մ. Աղաբեկեանի տորրագրութեամբ 1860ին կը գրէր.— «Կարող ենք եւ մենք արդեան Հայքս պարծենալով ասել թէ մենք նոր ժամանակաց, նոր դարադիարաց հետ մի նոր դրականութիւն ունինք, եւ Աբովեան առաջնորդն է մեր հանդէսին»: Աւելի վերջ՝ Փարոս, կրօնական դաղափարականութեան դրօշակիրը, 1876ին կը դրէր.— «Սիրտ իւր մի, հոդի մեր մի, կամք մեր մի, նպատակ դիտման մեր մի, եւ զի՞նչ քան զայս գերազանցադոյն միաւորութեան եղանակ: Ես Մաշտուրայ՝ եւ Մաշտուր ինք»: 1893ին դուտ պահպանողական «Նոր Դար» կ'ուղղէ «Վէրք Հայաստանի»ին Բ. տպագրութիւնը կատարել եւ բարձրացնել արձանը՝ Երեւանի առաջ եկեղեցիին գաւիթին մէջ: «Նոր Դար»ի 1893 թիւ 30ի մէջ կը կարդանք. «Ոչ մէկ հայդործիչ այնքան մօտիկ չէ մեր սրտին եւ մտքին, որքան Մ. Աբովեան: Ճաշօրդարար նոյն իւրացնելու մտադրութիւնը կր տեսնենք Բաֆֆիի մօտ՝ «Սալբի»ի յառաջաբանով, Հ. Ց. Դաշնակցութեան մեծ տեսաբան Մ. Վարանդեանի մօտ՝ իր «Հայկական Շարժման Նախապատմութիւնը» աշխատութեան մէջ: Իսկ համայնավարները, յանձին Ակոտ Յովհաննէսեանի, Մ. Աբովեանը բոլորովին իրենց կը սեփականացնեն, իբրեւ դիւղի ընչազուրկ դասակարդի երդիչ: Ըստ դասախօսին, Աբովեան չի պատկանիր ոչ մէկ քաղաքական շարժման, ան հայ ժողովուրդին սեփականութիւնն է եւ աւելին, արուեստագէտ դրողներն են որ կը ստեղծեն կեանք եւ քաղաքական ուղիներ:

Դասախօսը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Աբովեանի դրական գործունէութեան մասին, առանձնապէս ծանրանալով «Վէրք Հայաստանի»ի վրայ, գեղեցկօրէն պարզելով նիւթը: (Պ. Զ. Մուրատեան կարդաց էջ մը ուր Աղասիին դիմագիծը ամբողջովին կր պատկերանայ): Աբովեանի լեզուն տեսակ մը հանճարոյ է. գործածած է չատ օտար բառեր:

... Աբովեանով, Րաֆֆիով եւ Ահարոնեանով հայդուկային դրականութիւնը կը սկսի: Հայաստանի հանրապետութեան վէմ քարը Աղասիի Թուրն է, որուն վրայ եկաւ չինուեցաւ Հայաստանի անկախ պետութիւնը: Հրանդ Բ.

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Թերթին ծաւալը կը խանդարէ մեր բոլոր հաշիւները: Ելեկտրական հոսանքին ընդհատումներն ալ՝ աղ ու պղպեղ: Հանդէսներու նկարագրութիւնները իրար կը հրմշտկին: Գոնէ ժամանակին հասնէին, մանաւանդ որ քանի մը օր ալ խմբագրատան մէջ կարդի պիտի սպասեն: (Հոսանքի ընդհատումը կր ստիպէ մեզ Բ. օր չարել տալ Եշ. հրատարակելի նիւթեր...):

Եւ սակայն, հարկ է դոհացնել բոլորն ալ:— Արդ, Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ տօնուեցաւ Նոյեմբեր 10ին, Թղթակցութիւնը ստացանք Նոյ. 29ին: Սէն - Շամոնի մէջ՝ Նոյ. 18ին, ստացանք Նոյեմբեր 30ին եւն.: Ճարահատ, կ'ամփոփենք, պարզապէս ի տեղեկութիւն,—

Լիոն.— Հանդէսը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ ընկեր Թ. Այվազեանի, «Մշակ բանուոր»ով: Շարք մը արտասանութիւններէ վերջ, երդեց Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան: Ցետոյ խօսեցան Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը եւ ընկեր Հր. Ակոնեանց, որ պարդեց Դաշնակցութեան 55 տարիներու հերոսական գործունէութիւնը եւ ներկայ պահանջները:— Փ.

Սէն Շամոն.— Կը նախագահէր ընկեր Տ. Զէքեան, որ բացատրեց Դաշնակցութեան դերը ազատագրական պայքարին մէջ: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, խօսք առաւ ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը, պարզելով ընկերվարութեան բարիքները: Ապրանաձրէն երկար ճառ մը կարդաց ընկեր Ց. Ճէյհեան: Օրուան բանախօսն էր ընկ. Վ. Զուլլէրեան, որ զանազանցուց Դաշնակցութեան յեղափոխական մարտնչումները մինչեւ 1918 Մայիս 28:— Մ.

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Նոյեմբեր 25ին Սաքուէ Քէօրի օրահր կը թնդար խանդավառութեամբ, Դաշնակցութեան օրուան առթիւ: Կր նախագահէր ընկեր Ս. Սիւլեան, որ ողեկոչեց Դաշնակցութեան ծնունդը: Ներկայ էին փրանսացի ընկերվարականներ, որոնց մէկը բեմ բարձրանալով իր խնդակցութիւնը յայտնեց: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, բանախօսեց ընկեր Ս. Ծուլհանեանեան (Փարիզէն), փառաբանելով Դաշնակցութեան 55 տարուան յեղափոխական գործունէութիւնը: Արտասանութիւններէ վերջ, խօսեցաւ նաեւ ընկեր Թ. Այվազեան, Լիոնէն: Տիկին Ա. Սիւլեանի պարախտիրը պարեց երկու դեղեցիկ պարեր:— Ղ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ Մրիմեան սրահին մէջ: Ընտրութիւն կոմիտէի:

ՍԷՆԻ ԷՊԻԷՆ.— Կապոյտ Աչի Սանուհիներու ընտանեկան պարահանդէսր 15 Դեկտ. չարաթ երեկոյ ժամը 19ին: Ճոխ պիւֆէ եւ ընտիր նուագախումբ: Կազմակերպութիւնէն կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը: Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Ծունաստանի կարօտեալ Հայերուն:

ՀԱՑ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ, որուն Սայաթ Նովայի մասին տուած երեկոյթը այնքան մեծ յաջողութիւն ունեցաւ, մօտերս ղրական հանդէս մը պիտի սարքէ Մ. Հայաստանի 25ամեակին առթիւ: Զանազան բանախօսներ պիտի ներկայացնեն խորհրդահայ ղրականութիւնը, բանաստեղծութիւնը եւ թատերագրութիւնը, գեղարուեստական բաժինով:

ԱՐԱԲԿԻՐԻ Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը, այս կիրակի (9 Դեկտեմբեր), կէս օրէ վերջ ժամը 15ին, Պ. Ներկաբարեանի գործատեղին: 15 rue du Pot de Fer, Paris (5): Métro Place Monge:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Պանէէօ - Քաշանի Հայ Կարմիր Աչի կոմմէ, այս կիրակի, 9 Դեկտեմբեր, ժամը 3—11, Պանէէօյի Ֆրանս. դպրոցին սրահը:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. Քարեան: Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ Տիկին Ա. Աղնաւուր եւ Պ. Մանոլաչ, Միշա Աղնաւուրեան, Օր. Ներ Ա.էֆմեան, Տէր Սահակեան, Կարապետեան, Թոճամանեան եւ Երանեան: Ճոխ պիւֆէ դիրեմատչելի գիներով: Մուտք 30 Ֆրանք:

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ Ստեփան Պալասանեանի մահուան առթիւ Պ. Ա. Թէրմանեան, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆրանք կը նուիրէ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (Institut Arménien) 7 rue Phalsbourg, métro Villiers կը կազմակերպէ պարահանդէս մը իր անդամներուն եւ համակիրներուն համար, կիրակի 9 Դեկտ. կէս օրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ: Նուագախումբ, պիւֆէ եւ անակնկալներ:

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԹԱՄԱԴՐԱՎԱՃԸՐ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65
Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինիներ: Հարուստ, նշանաւոր, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօֆիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը դոց է:

ՈՄՆ ԿՐ ՆՈՒԻՐԻ 300 Ֆրանք Հ. Կարմիր Աչին, Տիկին Նիկողոսեանի մեծ մօր մահուան առթիւ: Ստանալ «Ցառաջ»էն:

ՀԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆի (Institut Arménien de France) վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վաղը, չարաթ օր ժամը 18ին տեղի պիտի ունենայ 7 rue de Phalsbourg, métro Villiers, չորրորդ յարկի Ֆր. Հայկական Միութեան սրահներուն մէջ, մեծ ժողով մը, ուր Լոնտոնի Ուսումնարանի անցեալի, արդի գործունէութեան եւ ապագայի մասին: Ժողովը կր վերջնայ ժամը 19.30ին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme : 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 B.C.S. 376.986

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Լիներիին. Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 8 Décembre 1945 Շաբաթ 8 Դեկտեմբեր

Ժէ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4478-ՆԱՐ շրջան թիւ 207 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ՈՂՋԱԿԷՁ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ ահազանգ հնչեցնել ձմրան առթիւ:

Միլիոններ, ամբողջ ժողովուրդներ դատապարտուած են ծիւրելու, մեռնելու ցուրտէն, անօթութենէն, անտուն - անտէր:

Մ. Նահանգներու Աչխատանքի նախարարութեան պաշտօնեաներէն օրիորդ մը, որ վերջերս Փարիզ եկած էր մասնակցելու համար Աչխատանքի միջազգային համագումարին, ահաւոր պատկեր մը կը ներկայացնէ, թուանշաններով եւ ուրիշ վիճակներով: Կ'ամփոփենք, մօտաւոր գաղափար մը տալու համար,—

Ֆրանսա.— *Տաքութիւն չկայ. ոչ ալ կաթ, հաւկիթ եւ միս: Անչափահասներու ոճիրները կ'աւելնան: Մանուկներու մահը՝ սովորականին կրկնապատիկը:*

Յունաստան.— *Երկրին 6500 քաղաքներէն աւելի քան 1300ը քանդուած են, 879ը հիմնայատակ, բոլորովին սրբուած: Մօտ 1.200.000 բնակիչ անպատսպար: Թոքախտէ վարակուած են 400.000 հոգի, ճահճատենդէ՝ (մալարիա) ժողովուրդին մէկ երրորդը:*

Պելճիա.— *Բանուոր բնակչութեան մէկ վեցերորդը աքսորուած բունի աչխատանքի համար: Սնունդի պակասը եւ թոքախտը վրդովիչ աւերներ կը գործեն:*

Լեհաստան.— *Մէկ միլիոն բնակիչներ անպատսպար: Երեք միլիոն դիւղացիներ դատապարտուած են ձմեռը անցընելու դեռնափոր խշտիկներու մէջ: Իւրաքանչիւր ինը մանուկէ մէկը — 14 տարեկանէն վար — կորսնցուցած է հայրն ու մայրը, իսկ 300.000 մանուկներ բաժնուած են իրենց ընտանիքներէն: Ուրիշ 2.000.000 մանուկներ ուտելիքի եւ հագուստի կը կարօտին:*

Հոլանտա.— *Սուր տագնապ ուտելիքի, բնակարանի, կօշիկի, հագուստի եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներու: Մանուկներու մահը՝ սովորականէն քառապատիկը:*

Հունգարիա.— *Աննկարագրելի տագնապ ուտելիքի եւ ջերմութեան: Աշխատներու 75 առ հարիւրը ոչնչացած:*

Իտալիա.— *Մօտ 8.500.000 բնակիչներ անպատսպար: Փոխադրութիւնները կազմալոյծ: Սուր տագնապ ցորենի: Վաւելանիւթ դրեթէ չկայ:*

Նոյն սարսափելի կացութիւնը՝ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Նուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ մէջ: (Անգլեւսաքսն թերթերը կը դրեն թէ հակաբոլշեւիկ ռուս զօր. Վլասովի բանակին մնացորդները կը չարունակեն ապստամբել անտէր տարածութեանց վրայ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ սահմաններէն մինչեւ Նուկոսլաւիա եւ Չեխոսլովաքիա, աւերելով, աւարի տալով եւ սպաննելով, ուտելիք եւ պատսպարան ճարելու համար):

Տակաւին կարելի էր յիչել այն միլիոնաւոր Գերմանները որ կ'արտաքսուին Չեխոսլովաքիայէն (աւելի քան 2.000.000), Լեհաստանէն, Հունգարիայէն, Նուկոսլաւիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ: Միլիոնաւոր տարագիրներ, մատնուած ճիշդ այն դժոխային կացութեան ուր կր գտնուէին ուրիշ միլիոններ, պատերազմի չրջանին, իրրեւ հետեւանք բարբարոս քաղաքականութեան մը: (Բաղդատեցէք 1915ի հայասպին տարագրութեանց հետ):

Ամերիկուհին անխուսափելի կը գտնէ հաղարաւորներու, մանաւանդ մանուկներու մահը, եթէ անմիջական օգնութիւն չհասցնեն:

Տանթէն, եթէ ողջ ըլլար, պիտի կրնա՞ր պատկերացնել այս Դժոխքը, որուն աղօտ պատկերն անգամ կը սարսէ երեւակայութիւնը:

Եւ մարդը ինքն էր որ ստեղծեց այս դժոխքը, — «Մարդը՝ մարդուն գայլ»:

Անմիջական ողջակիզէն, հարիւր հազարաւորներու մահէն վերջն ալ, ողբերգութիւնը պիտի չարունակուի տարիներով: Ամբողջ սերունդներ պիտի ծիւրին: Թունաւորուած արիւնը պիտի փոխանցուի զաւակներուն:

Ո՞վ կրցաւ համրել ամբողջ Եւրոպայի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, դաչտերուն եւ ճամբաներուն վրայ փոխադարձաբար սպդուած, տարիներով լկուած կիներուն եւ աղջիկներուն թիւը:

Նաեւ այն միլիոնները որ մարմին ծախեցին եւ կր ծախեն, պատառ մը հացի համար...

Իսկ նկարագրի խաթարո՞ւմը,— բռնութիւն, դողութիւն, մարդապատնութիւն: Մինչեւ անգամ «ի տղայ տիոց»:

Պատերա՞զմ: Մարդ - գազանի ուղեղին ո՞ր բջիջէն ծնաւ այս արիւնարբու հրէշը...

Շ.

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քսան երկար տարիներու ուրախութեան, ոչեւորութեան, արցունքի ու յուսաբեկութեան կեանք մը ունի Մարսէյլը մեզի համար: Լուսաշող Փարիզը այս անգամ, իր մշուշոտ ու ամպամած երկնքով եռիս ձգած, արդէն Միջերկրականի կապոյտ երկնակամարի պայծառ արեւին տակ կ'ողջագուրուիմ սիրելիներու հետ:

Ինչո՞ւ ծածկեմ, յուզուած եմ, նախ անոր համար որ այս սիրելի ու աղմկալի քաղաքին մէջ անմոռանալի Մինաս Չերազին, Մեսրոպ Նուպարեանին, Վարանդեանին, Պալաքեանին, Շահլամեանին, Հիւսեանին, Արդումանեանին, Փայլակ Սանասարին ու չատ մը սիրելիներու յիչատակները կը վերապրիմ: Աչքերու խոնաւութիւնով մը եւ սարսուռի քրտինքով մը յարդանքի տուրքը կը վճարեմ:

Կը խառնուիմ կեանքին: Ծոյլի նչոյլներ չատերու աչքերուն մէջ: Ուրախ են անոնք, ինչ կայ, Աստուած իմ: Մեծերը այս անգամ դո՞ւքը ունեցած են այս ցիրուցան ժողովուրդը Քանանու երկիրը փոխադրելու, ինչպէս միչտ այս անգա՞մ ալ արդեօք պիտի յուսախաբուինք: Չեմ ուզեր մտածել այդ մասին: Լաւ է լռել, համբերել եւ հետեւիլ անոնց որ կանգուն կը մնան հայկականհաւատքով:

Երեք օր առաջ հազարաւոր մայրեր, քոյրեր ու եղբայրներ ի մի հաւաքուած են հայ Ազատագրութեան փառքը տօնելու: Չորս օր վերջ մայր հայրենիքին բոլորովին անծանօթ, ցեղին սիրտը իրենց մէջ, մեր «Նոր Սերունդը» կը պատրաստուի մեծ ոգեւորութիւնով հանրութեան ներկայանալ, ըսելու համար որ «մենք կանք ու քեզ պիտի ապրեցնենք»: Հազար ապրիք, դուք, իմ անգին կրտսեր եղբայրներ, որ յոյսի ու լոյսի չողեր կը բերէք մեզի համար:

Զթեւբանանք մեր պարտականութեան մէջ, երթանք տեսնել մեր Ահարոնեանը, ապրելուհամար վայրկեան մը հայ ժողովուրդի երազն ու դողը, կիրքն ու կորովը, և ինչո՞ւ չէ ցասումն ու կամքը: Այս անգամ կը գտնեմ գինքը վերջնապէս դամուած անկողինին: Կը նայի, կը ճանչնայ եւ չի ճանչնար: «Ա՛, ա՛, այո՛, լաւ է, լաւ»: Եւ այսքան: Ինչեր ուզեց ըսել, դժուար է դուչակել: Ու կը մտածեմ,— Լաւ չէ՞ր ըլլար որ Ծիծեռնակի երանգներով դունաւորուած Արարատեան դաշտի նկարը մեզի ցուցադրած ատեն, ուր կը նշմարուէին կապտաւուն ու ծիրանի չողերու մէջ լողացող հայաստանեան լեռները, ան բաժնուէր մեզմէ, թէ ուզեց այսպէս մնալ մեր մէջ իբրեւ վկայ, որպէս զի վերապրողներս դիտանք վերաղնահատել անցեալի մեր փառքը եւ զօտեպնդուիլ վաղուան յաղթանակին համար:

Եւ ինչո՞ւ չզօտեպնդուիլ եւ չյուսադրուիլ, երբ ներկայ կ'ըլլանք սա մեր Աչուհիներու հաւաքոյթին: Ի՞նչ ոգեւորութիւն ու անձնուիրութիւն: Շիրակի աղէտէն, Ալեքսանտրէթի աքսորէն, պատերազմի արհաւիրքներէն վերջ այսօր լսած են անոնք որ Ծունաստանի Հայերը թչուառութեան մէջ են, անօթի ու ցնցոտիներով ծածկուած, թէ օդնութեան պէտք է հասնիլ ու կր հասնին:

Ապրիք, իմ անգին քոյրեր: Ասպարէզ լիցած էք ձեր եղբայրներուն իբրեւ աչխատակից: Ձեր քաղաքական դիտակցութիւնը, ձեր կողքին «Արմենուհիներու» հպարտ կեցուածքը անգամ մը եւս ապրեցուց այն պահը, մեր ժողովուրդի դերութենէ վերադարձի ժամը, մեր բոլորի հաւաքական ոյժերը նուիրելու մեր պաշտելի հայրենիքի յաւերժացման:

Դուք, իդեական սեռի բանակ մը երեւցաք աչքիս, ու այդպէս ալ է: Իրրեւ ապդային ինքնապաչտպանութեան անհրաժան մասը, դուք իրրեւ պէնք ունիք ձեր հոդիները: Մեր ցեղին սպառնացող վտանգաւոր կացերուն դէմ տոհմային պաչտպան դիմակն ունիք դուք: Ապացոյց՝ ձեր երէկուան հանդէսը ուր հազարէ աւելի հանդիսականներ տեսան, վայելեցին ու դնահատեցին ձեր սիրողներու խումբը, Աչուհիներու երգն ու արտասանութիւնը:

Երդչախումբը կը սպասէ դեկավարին: Հ. Մ. Ը. Մ.ը Պոլսէն - Մարսէյլ մեր ցեղին ոյժ մրցանիչը կր կոտրէ միչտ, Հայ Արին ու Արեւնուչը կր քալէն միչտ գլուխները բարձր, այն հաւատքը ներչնչելով թէ Արարատը իր վեհութիւնով մեր հոդիները իր վերամբարձ դադաթին բարձրացնելու մչտակ բարձունքը պիտի մնայ:

ՀՕ - ՍԷ

Թուրքիա կ'ընդունի վերահաստատել Տարսանէլի պատմանագիրը

Անգարայէն կը հեռագրեն հինգշաբթի օրուան թուականով.— Թուրքիա սկզբունքով համաձայն է ընդունելու Մ. Նահանգներուն ծրագիրը՝ Նեղուցներու պայմանագրի վերաքննութեան մասին, իբրեւ հիմ բանակցութեանց, ինչպէս յայտարարեց Պ. Սարաճօղլու: Վարչապետը կը յուսայ թէ Մ. Նահանգները պիտի մասնակցին բանակցութեանց: Այս առթիւ ըսաւ թէ անցեալ ամիս Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ ներկայացուած ծանուցագիրը հետեւեալ թելադրութիւնները կը պարունակէ.—

1. Բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերը կրնան ամէն ատեն ազատօրէն անցնիլ Նեղուցներէն, — 2. Սեւ Ծովեան ազգերու մարտանաւերը կրնան ամէն ատեն ազատօրէն անցնիլ. (Ռուսիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա):— 3. Ոչ - Սեւ Ծովեան ազգերու մարտանաւերը կրնան անցնիլ միայն սահմանաւոր տարողութեամբ, կամ Սեւ Ծովու սահմանակից պետութեանց եւ կամ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան հաւանութեամբ:— 4. Ձափոնը պէտք է դուրս ձգուի Մոնթրէոյլի պայմանագիրն սահրագրող պետութեանց չարքէն, իսկ Ազգերու Դասընակցութեան տեղ պէտք է դրուի Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը:

Նոյեմբեր 21ին Անգարայի բրիտանական դեսպանը յուչագիր մը ներկայացնելով Թրքական կառավարութեան, կր յայտնէր թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է ամերիկեան ծրագրին, բայց դիտել կուտար թէ «ինդիրը ստիպողական հանդամանք չունի»: Սարաճօղլու աւելցուց թէ Թուրքիա պատրաստ է յայտնելու իր տեսակէտը, երբ իմանայ երեք չահակից պետութեանց կարծիքները: «Մենք լիովին կը դնահատենք Մ. Նահանգներու տեսակէտր եւ ջերմապէս կը բաղձանք որ անոնք մասնակցին յառաջիկայ խորհրդաժողովին: Մենք անհրաժեչտ կը նկատենք այդ մասնակցութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդաժողովին տալիք որոչումները պէտք չէ որ եւ է ձեւով վնասեն Թուրքիոյ դերիչխանութեան»:

Արեւեալի դեպքեր Թաւրիզի մէջ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒՉԸ

ԵՒ 30 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Թէհրանէն կը հեռագրեն հինգշաբթի օրուան թուականով.— *Այստեղի անգլիական պաչտօնեաները ծանրակչիռ լուրեր ստացան այսօր Իրանի գինուորական անթելէն, որ հաղորդակցութեան միակ միջոցն է Թաւրիզի հետ: Այդ լուրերուն համաձայն, Թաւրիզի ոստիկանութեան վերատեսուչը սպաննուած է երէկ, Դեմոկրատներու կողմէ որոնք փորձեր էին զրաւել գինուորական կառատունը,— տեղական փոխադրութեան կեդրոնը: Ատրպատականի նոր նահանգապետին՝ Պայաթի ժամանումը եւ հրատարակած յայտարարութիւնը Դեմոկրատներուն կողմէ համարուեցաւ ազդանչան մը յարձակելու քաղաքին այն մասերուն վրայ որ իրենց ձեռքը չէին: Նոյն լուրերուն համաձայն, երէկ 28 հոգի սպաննուած են նահանգին ուրիչ մասերուն մէջ: Մարանդի մէջ, Թաւրիզի եւ ռուսական սահմանապլուխի կէս ճամբուն վրայ, սպաննուած են ոստիկանական տեսուչը, դատաւոր մը, երկու վարչական տնօրէններ եւ տեղական դատարանին նախագահը:*

Շատ ծանր խռովութիւններ ծագած են Սարապի մէջ, ուր Դեմոկրատները յարձակեցան զօրանոցներուն վրայ, սպաննելով 21 ոստիկան-գինուորներ եւ երկու սպաներ, որոնց մարմինները յետոյ յօշոտուեցան: Մամուլի ներկայացուցիչները խնդրեցին այցելել դէպքին վայրը, բայց Թուսերը չեն պատասխանած մինչեւ այսօր:

Մինչ այս մինչ այն, անել կացութիւն մը կը տիրէ Իրանի մէջ, թէ գինուորական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով: Իրանեան զօրքը տակաւին Ռուսերուն արտօնութեան կր սպասէ, դէպի հիւսիս յառաջանալու համար: Զրոյցներ կը շրջին վարչապետ Հաքիմիի հրաժարման մասին: Վարչապետը կապ չունի Ատրպատականի նոր նահանգապետին հետ, սակայն ծանուցագիր մը կը պատրաստէ, ըսելու համար թէ վերջերս կատարուած ընտրութիւնները հակասահմանադրական են: «Հիւս. Իրանի բուն կացութիւնը հասկնալու համար, աչխարհ պէտք է դիտնայ թէ միայն 200 իրական ապստամբներ կան: Իմ կառավարութիւնս չարժումի ազատութիւն կը խնդրէ, ժողովուրդին տրտունջներուն զոհացում տալու համար»:

ՆՈՐԻՆ ԲԱՐԻԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, Ռուսերը, առանց սպասելու Իրանի կառավարութեան մենաշնորհին որ մերժուած էր անցեալ տարի, երկուքուկէս ամիսէ ի վեր պեղումներ կը կատարեն իրենց զրաւած չրջանին մէջ, քարիւղի հանքեր գտնելու համար: Իրանեան կառավարութիւնը որ եւ է բողոք յայտնած չէ այս մասին: Վերոնիչ վարչապետը, Տօքթ. Իպրահիմ Հաքիմի, յայտարարեց այս առթիւ.

— « Ես որոչ տեղեկութիւններ չունիմ Ռուսերու քարիւղի ձեռնարկներու մասին: Կարդ մը

հաստատութիւններ կան հիւս Իրանի մէջ, սակայն լաւ չեմ գիտեր, Ռուսերուն ուզածը քարի՞ւղ է թէ ջուր: Գիտեմ որ ջուրի պակաս կայ այդ շրջանին մէջ: Ինչ ձեռնարկներ ալ կատարուած ըլլան, եղած են առանց Իրանի կառավարութեան արտօնութեան»:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Թէհրան հասած լուսանկարներու համաձայն, աշտարակները չինուած են 130 ոտք բարձրութեամբ, ինչ որ շատ մեծ է ջուրի համար, մանաւանդ Իրանի այդ մասին մէջ ուր շատ մր գետեր կան: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ չինուած աշտարակերը յատուկ են քարիւղի վերաբերեալ գործերու:

Մ'ավ սարեց Գոլսոյ դէպքերը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, աղմկալի ցոյց մը տեղի ունեցած է Գոլսոյ մէջ, երեքշաբթի, եւ խորտակուած են չորս թերթերու խմբագրատունները, ինչպէս եւ գրատուն մը որ խորհրդային գիրքեր կը ծախէր: Այս դէպքը շատ ծանր տպաւորութիւն գործած ըլլալով, Անգարայի տեղեկատու գիւանը զեկոյց մը հրատարակեց, հերքելու համար Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան լուրերը որ կ'ըսէին թէ ցոյցը սարքուած էր ֆաշականներու կողմէ: Լոնտոնի խորհրդային անթելն ալ ցոյցերը կը վերագրէր ֆաշական ուսանողներու, զինուորական վարժարանի ուսանողներուն եւ ուրիշ տարրերու: Նոյն անթելին համաձայն, նշաններ կան թէ ցոյցը «նախապատրաստուած էր Թրքական իշխանութեանց կողմէ»:

Անգարայի զեկոյցը կ'ըսէ թէ ցուցարարները «յարձակած էին այն գրատուներուն վրայ որ համայնավարական գիրքեր կը ծախէին», բայց ազգ. դրօշներ պարզած էին եւ կապ չունէին ֆաշականներու կամ նացիներու հետ: Ցեղոյ կը յայտարարէ թէ Թասի Անգարայի թղթակիցը հաղորդած է լուրեր «որոնք չեն համապատասխաներ իրականութեան», թէ ցոյցը հակառուս հանգամանք չունէր եւ թէ ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած էր, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

Անգարայի Ազգ. ժողովին մէջ ներքին նախարարը, Հիլմի Ուրան, զեկուցում տալով դէպքի մասին, ըսաւ թէ ամբոխը «Անկցի՛ն համայնավարները» իսօքերը արձանագրած էր կաւիճով, պատերու վրայ եւ հանրակառքերու մէջ: Վարչապետ Սարաճօղլու յորդորեց հանդարտ կենալ:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ ԿԵՂԾ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հաստատելու խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները: Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարած էր թէ այդ ծրագիրը պիտի դործադրուի, ի հարկին առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան: Այս յայտարարութիւնը ծանր տպաւորութիւն գործեց Փարիզի մէջ, ուր կը սպասեն պաշտօնական բնագրին, պատասխանելու համար: Ֆրանսա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ,— Նախ կարդաղրել Հռենոսի եւ Ռուրի խնդիրները, այսինքն ճշդել Գերմանիոյ արեւմտեան սահմանները, յետոյ ձեռնարկել Գերմանիոյ կեղծ. վարչութեան կազմութեան: Ուրիշ խօսքով, Ֆրանսա չի հանդուրժեր որ ծրագրուած կեղծ. վարչութիւնը իրաւասութիւն ունենայ Սարի, Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններուն վրայ:

ՁԵՌՆԱՒՈՒԻՄ մը նետուեցաւ Եգիպտոսի նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի վրայ եւ 18 հոգի վիրաւորուեցան: Այս վեցերորդ մահափորձն է որ կը կատարուի «Վաֆտ»ի նախադահին վրայ, առանց նպատակին հասնելու: Դաւադիրները յանձնուեցան ոստիկանութեան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՆՈՐ ԿՐՃԱՏՈՒՄԸ

պիտի դործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ, համաձայն արտադրութեանց նախարարին յայտարարութեան: Մեր ընթերցողները ծանօթ են մանրամասնութեանց,— Հոսանքը պիտի կտրուի ժամը 7.30էն մինչեւ 13 եւ 1էն 17.30, համաձայն մասնաւոր ժամանակացոյցի մը: Փարիզը բաժնուած է երեք շրջաններու, — Ա. (բաժանորդներ ձախ ափի եւ աջ ափի որ կը պատկանին Պուասիէռի էլեկտրական շրջանին). Բ. (բաժանորդներ աջ ափի, պեղչելով Պուասիէռի եւ Գ. շրջանի մասը). Գ. (Ուրքի ջրանցքին արեւելեան կողմը, Պաւվար տը Լա Վիլէթ, Պելվիլ եւն.): Ա. շրջանին մէջ հոսանքը պիտի կտրուի ժամը 7.30էն 12.30 երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ. ժամը 12.30էն 17.30երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ: Բ. շրջանին մէջ՝ ժամը 7.30էն 12.30 երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ, ժամը 12.30էն 17.30 երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ եւն.:

ՎԻՇԻի ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԷՆ Պրնուա Մէչէն, որ այժմ կը դասուի, 1941ին Թուրքիա գացած է դնդապետի մը հետ, խնդրելու համար որ ճամբայ տան, Ֆրանսական զօրք դրկելով Դաշնակիցներուն դէմ կռուելու համար:

1946ի ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ կը ներկայացնէ 280 միլիառ Ֆր. մուտք, 464 միլիառ ելք: Կը յուսան բացը գոցել տնտեսական գործունէութեամբ: Զինուորական ծախքերը կը հաշուեն 125 միլիառ, վերաշինութեան համար՝ 80 միլիառ եւն.:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ, մօտ 1.400.000 հոգի, երկու ժամ գործադուլ պիտի յայտարարեն չորեքշաբթի, 12 դեկտեմբեր, իրրեւ առաջին ազդարարութիւն, թոշակներու յաւելում պահանջելով: Մեթրօն պիտի չքանի ժամը 16—17: Ուսուցիչները ամէն աշխատանք պիտի դադրեցնեն երեք ժամ, միւս պաշտօնեաները՝ առ նուազն 2 ժամ:

ԱՆԳԼԻՈՑ երեսփ. ժողովին մէջ Զըրչիլ խստօրէն քննադատեց աշխատաւորական դահլիճը, դիտել տալով թէ կ'ուզէն նուաստացնել ընդդիմադիրները: «Ես քաղաքական կեանքի մէջ կը մնամ պարզապէս հետեւեալ պատճառով,— պարտականութիւն կը սեպեմ թոյլ չտալ որ կորսուի պատերազմին մէջ մեր չհաց դիրքը յիմարութեամբ»: Վարչապետը պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ եւ վստահութիւն չհեցաւ 197ի դէմ 381 ձայնով:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Ա. Պարթեւեանի համերգը

Կիրակի օրը տեղի ունեցաւ Պ. Ա. Պարթեւեանի 28րդ համերգը նուիրուած Հայաստանի արդիական երաժիշտների ստեղծագործութիւններուն, նաեւ իր նորագոյն գործերուն:

Համերգը սկսաւ Այվազեանի հանդիսաւոր «Ծագիկը ազատ իմ հայրենիք»ով եւ ապա վրայ ողբանուագ «Մայր Արաքսի ափերով», որով պատկերացաւ մեր առջեւ հայրենիքի երկու տարբեր իրականութիւնը՝ ծաղկող Խ. Հայաստանը Արաքսի այս ափին եւ թշնամու դարչապարի տակ տակաւին տառապող հայրենիքը՝ Արաքսի միւս ափին:

Տէր Ղեւոնդեանի «Ուռենին», Կանաչեանի «Օրօր եւ քայլերգ», Պ. Մեհրապեանի «Միրանի ծառի տակին» լսեցինք երկրորդ ունկնդրութեամբ: Երգահանները կրցած են տալ իրենց ստեղծագործութիւններին հայ երգի բնոյթը, «լացակամած լարը», միեւնոյն ժամանակ յուսատու ոգին: Ուշադրութեամբ ներշնչուած ունկնդիրները պահանջեցին կրկնել «Միրանի ծառի տակին»: «Օրօր»ը գեղեցկօրէն երգեց Օր. Ա. Ճէմեան:

Հուժկու եւ եռանդուն էր Մարտիրոս Մազմանեանի «Ատելութեան երգը», ուր հեղինակը կրցած է ներշնչել հայ ժողովուրդի պայքարող եւ ազատատենչ ոգին: Երիտասարդ երգահանը իր երաժշտական կրթութիւնը ստացել է Մոսկուայի երաժշտանոցում եւ քաջ ծանօթ է հայկական ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան: 1934ից նա դասնում է Երեւանում, ի թիւս 4—5 երաժիշտների, որոնք ընդունուած են իբրեւ պետական թոշակաւոր, որպէսզի ամբողջովին նուիրուեն երաժշտութեան:

Անցնելու Պ. Պարթեւեանի յօրինած գործերին, հարկ է չեշտել, որ կարելի չէ լրիւ գաղափար կազմել մի որ եւ է երգի մասին առաջին ունկնդրութիւնից: Կարելի է խօսիլ որպէս առաջին տպաւորութիւն:

Ալփասլանի «Նաւերգ»ը ներկայացրեց մեզ մէկ երաժշտական պօէմա, ուր դաշնամուրը յաջողապէս ընկերակցում էր խմբին: Վ. Տէրեանի «Լինէի չոպան»ը իւրայատուկ էր եւ խիզախ երգի կառուցուածքի տեսակէտից —contrepoint-ի միջոցով երաժշտագէտը յաջողած է ստեղծել ձայների մէկ անընդհատ շղթայ, ուր մեղեդին հոսում է որպէս բանաստեղծի մտքերի զեղմունքը: Իսկ Ե. Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստան եարն եմ սիրում»ի երկրորդ ունկնդրութիւնը հաստատում է մեր այն տեսակէտը թէ երգահանը կրցել է տալ իւրայատուկ հնչումներով բանաստեղծի հպարտանքը եւ ոգեւորումը Հայաստանով, տալ «Գովքը Հայաստանի»:

Օր. Պիւլպիւլեան նուրբ արտայայտութեամբ երգեց Սպենդիարեանի, Ստեփանեանի եւ Ա֊թեանի երգերը:

Գալով նուագարանային ութեակին, (մասնակցողներ Ֆրանսացի են) յաջողած է արտայայտել երաժշտագէտ Սպենդիարեանի «Ղայթարման»ն եւ անոր «Ինղելի»ն, ինչպէս եւ Բարխուդարեանի «Արեւելեան պար No 1»ը: Սարգիս Բարխուդարեանը, մէկը մեր տաղանդաւոր երաժիշտներից, մեծ տաղանդով կարողանում է տալ հայկական եւ կովկասեան եղանակները եւրոպական երաժշտական գործիքների միջոցով, առանց զոհելու երգերի արեւելեան ոգին:

Տիկին Էյրամճեան - Արթանդելսկայա նուագեց դաշնամուրի վրայ Տիգրանեանի, Խաչատուրեանի եւ Ջուհաճեանի գործերը եւ մասնակցեցաւ դաշնամուրով «Նաւերգին»: Երիտասարդ դաշնակահարուհին օժտուած է երաժշտական զարդացումով եւ փայլում է նիւթի մանրակրկիտ եւ ուշադիր մշակումով:

Պ. Ա. Պարթեւեանի եւ երգչախումբին աշխատանքները լիովին վարձատրուեցան ստուար բազմութեան մը ջերմ ընդունելութեամբ:

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՄԻՄԻՕՆԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Ֆրանսահայ երիտասարդները Նոյեմբեր 18ին ներկայացուցին «Ուշ լինի նուշ լինի» օփէրէթը, երեք արար: Դերակատարները բոլորն ալ նոր սերունդէն էին եւ խաղը շատ յաջող էր, նկատի ունենալով իրենց հայեցի դաստիարակութեան պակասը: Մանաւանդ Սաքօն որ իր գերը սորվածէր լատինական տառերով: Այս երիտասարդները մեծ եռանդ ցոյց կուտան դէպի հայկական մշակոյթը եւ հայեցի դաստիարակութիւնը: Անոնք իրենց կանոնաւոր աշխատանքը դասաւորած են դիշերային դասընթացքներով, շաբթուան մէջ զանազան օրերու յատկացնելով,— հայերէն դաս, խմբերգ, դասախօսութիւն, թատերգութիւն, մարզանք, կարի դասընթացք (մխիթարիւնը երկսեռ է) եւայլն:

Ազգ. Մխիթեան քարտուղարը Պ. Գրիգոր Ֆէլլահեան այս առթիւ չեշտեց թէ այս տղաքը մէկ տարի առաջ հայերէն բառ մր չէին կրնար արտասանել, իսկ այսօր հայերէն ներկայացում կուտան:— Ձեփիւռ

Այրի Տիկին Ազաւնի Գուրեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրաք Ասատուրեան կը ծանուցանեն թէ վաղը, կիրակի, հոգեհանգիստ պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին, ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՒՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքի, ինչպէս եւ ՕՆՆԻԿ ԳՈՒՐԵԱՆԻ մահուան տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարդողները:

Սիփան - Կոմիտասի պարահանդէսը

Շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Ճոխ պիւֆէ:

Գեղարուեստական բաժին Սիփան Կոմիտասի երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ Գ. Ա֊լէմշահի, երգ՝ Անուշ Ատոմեանէ: Կը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantaisiste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jino de l'Alhambra: Հայկական պարեր: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Խ. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ա. Ը. Միութեան Իսէ Մուլինոյի մասնաճիւղին, վաղը, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին: Պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ FERNAND-MAILLETի եւ նախագահութեամբ Պ. Ա. ԿԻՆՃԵԱՆի: Կը խօսին Պ. Լ. Զարմիսեան, Վ. Ադամեան (Ազատ) եւ Թր. Եբիս. Միութեան կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Մելիք: Դեղարուեստական ճոխ բաժին: Պարահանդէս մինչեւ կէս դիշեր:

ՊԱՆԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պանէէօ - Քաշանի Ֆ.Հ.Ա.Ը. Մ. մասնաճիւղի եւ մասնակցութեամբ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութեանց եւ նաեւ France - URSSի, երեքշաբթի, 11 Դեկտեմբեր իրիկուան ժամը ճիշդ 8.30ին Սինէմա Լիւքսի մէջ: Կը նախագահէ Պ. A. PETIT, երեսփոխան - քաղաքապետ Պանէէօյի: Կը խօսին Պ. Պ. Պ. Զարդարեան եւ Ա. Կէնճեան: Դեղարուեստական ճոխ բաժին: Պար՝ ազգային տարազով, ընկերակցութեամբ Թաւիտ Գարեգինի, կեղանի պատկեր: Մուտքը ազատ է:

Շաւիլի մատուռին մէջ վաղը, կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արսէն Աւագ քահանայ:

ՅԵՐԵԿՈՑԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Պանէէօ - Քաշանի Հայ կարմիր Խաչի կողմէ, այս կիրակի, 9 Դեկտեմբեր, ժամը 3—11, Պանէէօյի Ֆրանս. դպրոցին սրահը:

Պիտի բանախօսէ Պ. Ս. Քարեան: Դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Ա. Աղնաւուր եւ Պ. Մանպաչ, Միշա Աղնաւուրեան, Օր.ներ Ա.Ճէմեան, Տէր Սահակեան, Կարապետեան, Թօճամանեան եւ Երանեան: Ճոխ պիւֆէ դիրամատչելի դիներով: Մուտք 30 Ֆրանք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելի - ներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Շաբաթ երեկոյեան:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 276.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԳԱԶԵԹԱԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 9 Décembre 1945 Կիրակի 9 Դեկտեմբեր

Թէ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4479-Նոր շրջան թիւ 208 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

GENOCIDE

Նոր բառ մը, որ գործածուեցաւ Նիւրընպէրկի դատավարութեան առթիւ: Կը նշանակէ՝ «ցեղասպանութիւն»:

Աղտարեւ, չորս յաղթական պետութիւնները կը յայտարարեն իրենց պատմական ամբաստանադրին մէջ.—

« Գերմանիա յանցաւոր է ցեղասպանութեան կանխամտածեալ եւ ծրագրեալ ձեռիրներով, — բնաջնջում ազգային, կրօնական կամ ցեղային խմբաւորումներու, մասնաւորապէս Լեհերու, Հրեաներու եւ ուրիշներու»:

Ինչպէս դիտել կուտան իրաւագէտները, պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ «ցեղասպանութիւն» բառը կ'երեւայ ամբաստանադրի մը մէջ:

Բառին հեղինակն է ամերիկացի ուսուցչապետ մը, Լէմքին, որ կը բացատրէ անոր ծագումը եւ իմաստը՝ վերջերս հրատարակուած դրքի մը մէջ:

Genocideը կազմուած է յունարէն genos *բառէն, որ կը նշանակէ ցեղ կամ տոհմ եւ* cide *մասնիկէն, — սպաննել, ինչպէս կ'ըսենք* homicide, infanticide *եւն.: Կը նշանակէ՝ մասնաւոր, կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն քանդել ազգային խմբաւորումներու կեանքին էական հիմերը, բնաջնջելու համար զանոնք իրենց քաղաքական, ընկերային, մշակութային, լեզուական հիմնարկութեանց, անոնց ազգային եւ կրօնական զգացումներուն եւ անտեսութեան կազմալուծումով: Ցեղասպանութեան արարքը ուղղուած է ազգային խմբաւորումի մը դէմ իբրեւ ամբողջութիւն, եւ անոր տրամադրած դրծողութիւնները անհատներու դէմ ուղղուած են ոչ թէ զանոնք նկատի առնելով իբրեւ անհատներ, այլ իբրեւ անդամները նոյն ազգային խմբաւորման: Սրարքը երկու փուլերէ կը բաղկանայ՝ մէկը՝ ոչնչացնել հարստահարեալ խմբաւորումին ազգային վարիչ տարրը, երկրորդը՝ անոր տեղ դնել հարստահարիչին վարիչ տարրը (cadre) եւն.: (Le Monde):*

Ամերիկացի ուսուցչապետին կարծիքով, միջազգային իրաւագիտութեան այս նոր սկզբունքին համաձայն, ոչ միայն պիտի պատժուին պատերազմի ոճրագործները, այլեւ ապագային պիտի ապահովուի ժողովուրդներու, մասնաւորապէս փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը:

Կը կարդանք այս տողերը, կը հետեւինք Նիւրընպէրկի դատավարութեան,— եւ մեր միտքը ընդդէմ կը յածի դէպի հեռաւոր աշխարհ մը, ուր նոյնպէս «պատերազմի ոճիրներ» գործուեցան, 30 տարի առաջ: Համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը որ մշակուած էր երեք անգամ 30 տարի առաջ, ոչնչացնելու համար անտէր եւ անճար ժողովուրդ մը, Մեծ Պատերազմի ընթացքին:

Այն ատեն ալ, նոյն ծրագրեալ մեթոտները,— ոչնչացնել դլուխները (դեկավարութիւն): Կազմալուծել, քանդել, չորցնել քաղաքական, ընկերային, մշակութային եւ տնտեսական կեանքին կարդաւորքը եւ արմատները: Ապա խմբովին, զանգուածօրէն ջարդել, բնաջնջել: Տեղին վրայ, աքսորի ճամբուն վրայ կամ անապատին մէջ: Ոչընչացնել սուրով, գաշոյնով, հրացանով, թնդանօթով, կացինով, քարով, ուրագով, մուրճով կամ բիրով: Կախաղանով եւ հրկիզումով: Անօթութեան դատապարտելով կամ դեռը, ծովը նետելով: Նոյնիսկ թունաւոր մանրէներ ներարկելով: Ծծկեր երախաներ սնուցիչներու մէջ զամելով...

Մէկ խօսքով՝ ցեղասպանութիւն:

Արդ, այն ատեն ո՞ւր էին այսօրուան իրաւագէտներն ու դատաւորները: Բա՞որ չէին դատ, թէ արիւնածարաւ ճիւաղը այնքան զօրաւոր էր եւ անմատչելի, որ չէրցան ձեռք զարնել...

Մեր ընդվզումը կը տասնապատկուի մանաւանդ անոր համար որ, այն ատեն ալ օրուան յաղթականները կը գտնուէին տեղին վրայ, ոճիրին վայրը: Հոն էին լման չորս տարի, եւ կ'իշխէին տիրաբար, ինչպէս այսօր Գերմանիոյ մէջ:

Այն ատեն ալ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան, եւ 70 հատնտիր հրէշներ Մալթա փոխադրուեցան, դատուելու եւ իրենց արժանի պատիժը կրելու համար: Եւտո՞յ:

Բարեփոխուա՞ծ է աշխարհը, Պոլսէն, Մալթայէն մինչեւ Նիւրընպէրկ, Պէլղէն կամ Աուշվից:

Երանի՛ թէ: Թող դատուին, թող անխնայ պատժուին ցեղասպանութեան բորենիները: Բայց, ո՞ւր բացուեցաւ նոր ժամանակներու ցեղասպանութեան առաջին եւ «օրինակելի» դասընթացքը:

Շ.

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երբեմն ինծի դուն կը թրւիս ըլլալ
Անյաղթ ու անզուսպ հողմովդ ու ջուրովդ·
Հողմերուդ մէջիին ամպեր կուտակուած,
Եւ նաւ ու նաւազ ջուրերուդ վըրայ:

Երբեմն հետս առած մարմինս ու հոգիս
Կ'երթամ թափառիլ բարձունքներդ ի վեր·
Կը շրջին իմ շուրջ արծիւներդ, իրենց
Թեւերն լայն բացած վիհերուդ վերեւ:

Կը դիտեմ ես լայն դաշտերն ու գետերդ,
Հսպիտ գոյնն արդար եւ ժայռերդ ի վեր
Մագլցող հօտերն այծ ու ոչխարի:

Ու այն ատեն մէջս կ'արթննա'ն ընդհուպ
Փառդ ու արիւններդ, բանակնե'րդ իրենց
Տէգ ու դրըօշներն ցցած երկնիդ դէմ:

Մլանօ, 23 Նոյ· 1945 ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յայտարարութիւնները

ՄՄՐ.— Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան (Թասս) Լոնտոնի ներկայացուցիչը մեր աշխատակցին հաղորդած է կարեւոր զեկոյց մը, որ կը լրացնէ Գէորգ Զ· կաթողիկոսին յայտարարութիւնները (Տես *Յառաջ* 5 Դեկտ·): Ահաւասիկ այդ զեկոյցը·—

Մոսկուայի անթելը կը հաղորդէ թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Գէորգ Զ· ողջոյնի գիրեր ուղղած է Ի· Հայաստանի կուսակցական եւ կառավարական վարիչներուն, Հանրապետութեան 25ամեակին առթիւ: Այդ գիրերը հրատարակուած են Հայկական մամուլին մէջ: Լրագրական ասուլիսի մը առթիւ, պատասխանելով զանազան հարցումներու, կաթողիկոսը յայտարարեց·

— « Ի· Հայաստանի կառավարութեան հրաւէրով, հաճոյքն ունեցանք ներկայ ըլլալու Հայաստանի Ս· Ս· Ռեսպուբլիգայի Գերագոյն Խորհուրդի յոբելեանի նիստին: Այս հանդիսութեան առթիւ անդամ մը եւս հաստատեցինք Ի· Միութեան ժողովուրդներուն բարեկամութեան մարմնացումը: Մեզի համար մեծ բերկրութիւն մը եղաւ տեսնել թէ ինչպէս Ի· Միութեան մէջ ապրող ժողովուրդներու ներկայացուցիչները կ'ողջունէին հայ ժողովուրդը եղբայրական սիրով եւ յարգանքով: Մենք մասնաւոր վիշտով կը յիշենք այն հարիւր հազարաւոր Հայերը որոնք զրկուած են մայր հայրենիքէն եւ ցրուած ի սիխիաս աշխարհի, եւ կարօտով կ'երազեն իրենց նախահայրերուն սրբազան երկիրը: Կը յիշենք նաեւ այն Հայերը որոնք ուրախութեամբ պիտի լեցուէին, եթէ· կարենային մասնակցիլ այս համազգային ուրախութեան,— հայ ժողովուրդին յարութեան:

«Մեր մտածումները Արտասահմանի Հայերու մասին եւ մեր՝ ստացած բազմաթիւ նամակներն ու հեռագիրները համոզեցին մեզ թէ պէտք է դիմենք երեք Մեծ Պետութեանց Առաջնորդներուն,— Սթալինի, Թրումընի եւ Էթլիի — խնդրելով որ վերջ տան բազմաչարչար Հայ ժողովուրդին հանդէպ գործուած մեծ եւ պատմական անարդարութեան: Մեր դիմումին մէջ, մենք յուսդրեցինք որ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հողերը եւ առնուին եւ վերադարձուելով իրենց օրինաւոր տէրերուն, կցուին Ի· Հայաստանի: Այս կարգադրութեամբ բոլոր Հայերը պիտի կրնան ապրիլ մէկ ընտանիքի մէջ, աշխատելու եւ իրենց ազգային մշակոյթը զարգացնելուհամար: Այս պիտի ըլլայ արդար հատուցումը այն զարհուրելի տառապանքներուն զոր կրեց հայ ժողովուրդը, յանուն ժողովրդավար Միացեալ Ազգերու դասին, յանուն ժողովրդապետութեան յաղթանակին»:

Նիւրընպէրկի դատավարութեան ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, անգլ· դատախազը նկարագրելով Գերմանիոյ նախայարձակումը Տանցմարքայի եւ Նորվեկիոյ դէմ, փաստերով հաստատեց թէ՝ 1941 փետրուար 8ին համաձայնութիւն մը կնքուած էր Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հետ, Պունտաստանի եւ «ի հարկին Թուրքիոյ դէմ» յարձակելու համար: 1941 մարտ 25ին, Գերմանիոյ ճնշումին տակ, Եուկոսլաւիա միացաւ երբեակ դաշինքին, եւ, հակառակ 1939 Օգոստ· 23ին Ի· Միութեան հետ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքին, կէօրինկ Ռուսիոյ դէմ պատերազմի ծրագիրը մը կը մշակէր 1940 Նոյեմբերէն յետ եւն.:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ (նախարարներ) պիտի տեսակցին Մոսկուայի մէջ

Հիւթ-ռուպր եւ ուրիշ հոգեր

Անգլիոյ, Մ· Նահանգներու եւ Ի· Միութեան արտաքին նախարարները, Պ· Պ· Պէվին, Պըրնզ եւ Մոլոթով պիտի տեսակցին Մոսկուայի մէջ, Դեկտ· 15ին, շաբաթ: (Նախարարներն ալ երեք Մեծեր կը կոչուին, քանի որ ներկայացուցիչներն են երեք մեծ պետութեանց):

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ օրակարգի գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ քննել Մոսկուայի տեսակէտները հիւլէական ուժի մասին, բայց պիտի ուսումնասիրուին նաեւ ուրիշ խնդիրներ, մասնաւորապէս փարատելու համար վերջերս ծագած թիւրիմացութիւնները: Կր հաւաստեն թէ օրակարգէն դուրս պիտի ձգուի որեէ խնդիր որ ուղղակի կապ ունի Ֆրանսայի հետ: Ժողովի մասին լուր տրուած է Չինաստանի եւ Ֆրանսայի: Այս վերջինը հրաւէր ստացած չըլլալով, բողոքած է եւ նորէն կը կրկնէ թէ պիտի մերժէ ընդունիլ որ եւ է որոշում որ կր տրուի առանց իր մասնակցութեան:

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ այս ժողովը կազմակերպուած է Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարին թելադրութեամբ եւ Ի· Միութիւնը անմիջապէս յօժարութիւն յայտնած է իր մայրաքաղաքին մէջ դիմաւորելու հիւրերը: Անգլիոյ արտաքին նախարարը հաւանութիւն յայտնած է Մոսկուա երթալու, ժողովին գլխաւոր նիւթերը Ֆրանսայի հաղորդակից վերջ: Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ ժողովը պիտի նպաստէ փարատելու երեք մեծ պետութեանց միջեւ ծագած կասկածամտութիւնը, ամրապնդելով սերտ գործակցութիւնը: Կր կարծուի թէ ժողովը առիթ մը պիտի ըլլայ «ճակատաբաց մէջտեղ դնելու բոլոր խաղաթուղթերը», ինչպէս կ'առաջարկէր Անգլիոյ արտաքին նախարարը, երեսփ· ժողովին մէջ: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, ժողովը մասնաւորապէս պիտի լուծէ հետեւեալ խնդիրը,— ի՞նչպէս պիտի հաստատուի Միացեալ Ազգերու վերստուգիչ ճանճաժողովը, հիւլէական ուժր ձեռքի տակ պահելու համար: Ցէտոյ, ճանճաժողովը միայն Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդի՞ն պատասխանատու պիտի ըլլայ թէ ընդհ· ժողովին: Պիտի քննուին նաեւ Գերմանիոյ եւ Ճափոնի վերջնական կազմակերպութեան խնդիրները:

ԻՐԱՆԻ ԱԶԱՏԱՄԲՆԵՐԸ պիտի չարունակեն յառաջ խաղալ

Մ· Նահանդներու արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղեց Իրանի պաշտօնակիցին, որ յիշեցուցած էր երեք Մեծերու խոստումը 1943 Դեկտեմբերին, Թէհրանի մէջ, Իրանի անկախութեան մասին: Նախարարը կ'ըսէ.— «Կ'օգտուիմ այս պատեհութենէն, անդամ մը եւս յայտնելու համար թէ Մ· Նահանդներու կառավարութիւնը կր գնահատէ այն աջակցութիւնը զոր ընծայեց Իրան վերջին յաղթանակին մէջ եւ վստահեցնելու ձեզ թէ որ եւ է կերպով փոխուած չէ Մ· Նահանդներու կառավարութեան դիրքը՝ Իրանի գերիշխանութեան, անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան մասին, ինչպէս ըսուած էր Թէհրանի յայտարարութեան մէջ»:

Խնդիրը այն է որ Ատրպատականի ապստամբները կը չարունակեն յառաջ խաղալ: Թէհրանէն հասած լուրերու համաձայն, անոնք արդէն գրաւած են Պէնտէրի նաւահանգիստը (Կասպից ծով) եւ Մէչէտի վրայ կը քալեն (սրբավայր մը Իսլամներուն համար):

Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ Թուրիզէն հասած լուրերու համաձայն, իրանեան պահակազօրք դեկտ· 3ի դիշերը կրակ բացաւ բազմութեան մը վրայ որ Մուհարրէմի տօնը կատօնէր: Թէհրան միշտ մտահոգ է եւ զրմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն քաղաքին մէջ: Կառավարութիւնը կ'ուզէ օր առաջ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան յանձնել իր դաւը: Միւս կողմէ կը թելադրէ անյապաղ քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել Ատրպատական, բաղկացած Անգլիոյ, Ռուսիոյ եւ Մ· Նահանգներու ներկայացուցիչներէն:

⚔ Մոսկուայէն կր հեռագրեն Դեկտ· 7 թուականով.— *Այստեղ հասած տեղեկութեանց համաձայն, Թաւրիզի զինուորական իշխանութիւնները սպառազէն հրոսախումբեր կազմած են, «ահաբեկչական եւ ուրիշ գործեր կատարելու համար Ատրպատականի ժողովրդավար շարժումին դէմ»: Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը այս լուրը հաղորդելով, կ'ըսէ թէ հրոսախումբերուն անդամները կր հաւաքուին ոճրագործ տարրերէ, որոնք իրանեան զինուորներու համազգեստներ, զէնքեր եւ մեծադումար դրամ կը ստանան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կիրակի օր այդ հրոսախումբերէն չատ մր անդամներ երեւցած են Թաւրիզի մէջ, յարաբերութիւն հաստատելով տեղական պահակազօրքին հետ: Կ'ըսուի թէ 200 սպառազէն հեծելազօրքեր կր գտնուին Քազմիրի եւ Սովլաղի մէջ եւ թէ կարդ մը վայրերու մէջ ոստիկան - պինուորներ են որ կը վարեն հրոսախումբերը:*

(ՑԵՏ ՊՈՇՏԻ ՀԱՄԱՐ)

Նրանց ամբողջ ուշադրությունը կենտրոնացած էր ծերունի Մուրադի վրա, որ ինչ-որ բան էր պատմում։ Ծերունին ոչ մի կերպ չէր կարողանում հանգստանալ։ Նա ոտքի էր կանգնել, ձեռքերը թափահարում էր, ինչ-որ բան էր ասում, ինչ-որ բան էր հիշում։ Ամեն մի նոր հիշողության հետ նրա դեմքը ավելի էր լուսավորվում։ Նա ասում էր, որ ինքը ոչ միայն ծանոթ է եղել Ալի Ռզայի հետ, այլև նրա հետ միասին մասնակցել է Ղարաբաղի ազատագրական շարժմանը։ Ալի Ռզան եղել է շարժման ղեկավարներից մեկը։ Նա ինքը եղել է Ալի Ռզայի ամենամոտ ընկերներից մեկը։ Ալի Ռզան եղել է ոչ միայն հայրենասեր, այլև մեծ մարդասեր

ղի զանգիւնը կը հնչեցնէ, ինչպէս սպասել չէզոք Հայէն որ՝ զառնուկի հլութեամբ կարդայ անհանդուրժելի խորթութիւններով լեցուն լեզուն Հայաստանի դրականութեան, երբ կամ հազիւ կը կարդայ, կամ բնաւ չի կարդար իր սորված օրինական սահուն լեզուն:

Ամէն թիւրիմացութիւն կանխակալօրէն վանելու համար, հոս չեշտենք թէ՝ այս դիտողութիւնը չակնարկեր երբեք Հայաստանի դրականութեան ոչ նիւթին, ո՛չ որակին, ո՛չ ալ արուեստագիտական ստեղծագործական արժէքին, որ հետզհետէ կը հասնի ջերմացնէս գնահատելի բարձրութիւններու, մանաւանդ ուսումնասիրական - բանասիրական ճիւղին մէջ, այլ կ'ակնարկէ միայն լեզուին:

Արդ, լեզուն, երկու եամբաներով անտանելի եւ անմարսելի նոր բարբառի մը տարազը կ'առնէ Սփիւռքի ընթերցողին աչքին, եթէ նոյնը չէ Հայաստանի ազգաբնակչութեան:

Պիտի ծանրանանք այդ երկու կէտերուն այ վրայ, խոր այն համոզումով թէ՝ պարզուած տիսութիւններուն ոգին Հայաստանի նուիրական շահերուն ծառայելէ ուրիշ նկատումով չի կրնար խարդմանուիլ որ եւ է ողջամիտ խորհողի կողմէ:

Ա.— Եթէ Հայաստանի դրականութիւնը իր նոր լեզուով սահմանուած չէ բանաուած մնալու միայն Հայրենիքին մէջ, այլ ժամանակի հրամայական պահանջ է նաեւ որ ան Արտասահմանի մէջ ալ տարածուի, իբրեւ ցեղին բնատոհմիկ իմացական ստեղծագործութեան արտայայտութիւնը, իբրեւ ցեղային իտէալներու վառարանին ցոլացումը, եւ իր այդ հմայքներով ներգաղթելու կոչուած ժողովուրդը մոգէ ու դրաւէ, պէտք է մտնէ անոր կողմէ ընթեռնելի դառնալու ճամբուն մէջ, նահանջելով դէպի լեզուական հին կաթգերը: Կամ հրաժարի այդ առաքելութենէն: Երկընտրանքին մէջ ո՞ր կողմն է առողջ իմաստութիւնը: Իրապաշտ ու ողջամիտ դատողութեան նժարին մէջ որ կողմը աւելի ծանր կը կշռէ՝ նպատակին ծառայելու տեսակէտով: Ա.— Կառչած մնա՞լը զործուած սխալին վրայ, որուն արդիւնքին նոյնիսկ Հայաստանի ոչ մէկ անկաս զրադէտ հաւատալի չէ որ դոհ ըլլայ: (Այլապէս, ի՞նչ երեւոյթի նշան է Հայաստանի դրական զեկավարութեան ծաւիահարելի լայնախոհութեամբ տուած ազդանշաններ «դէպի ետ»):

Բ.— Թէ՝ իբրեւ արձագանգ թէ ներքին եւ թէ՝ արտաքին յեղաշրջուած պայմաններու եւ նոր պահանջներու՝ առնել յանդուգն բայց քաղաքականապէս հեռատես քայլը վերակենդանացնելու այն լեզուն՝ զոր հիմնեցին արեւելահայ դրականութեան ականաւոր մշակներ, ստեղծելով մատենագրական մաքուր արեւելահայերէնը, զուտած օտարամուտ տարրերէ, յղկուած քերականութիւնով ու դրագիտութիւնով, եւ վերկուած ռուսերէն, Թուրքերէն, Թաթարերէն, վրացերէն բառերու խիճերուէ խճողուած անճանաչելի լեզուի վիճակէն: Եթէ հնար ըլլար անկաշկանդ հաւատաքննութիւն մը, տարակուսելի չէ երբեք թէ կր ստացուէր այն յայտնութիւնը՝ որ տրամաբանական հետեւութիւնն է հոգեկան - իմացական բնաշրջումի օրէնքներու, որոնց համաձայն ըմբռնելի չէ որ արուեստագէտներու հոծ հոյլ մը դանդուածօրէն կարող ըլլայ հաւմոզումով դաւանափոխ ըլլալու, երկկէն այսօրի պահու մը, յանկարծակի ցնցումով, ուրանալով ու ժխտելով ինչ որ իր դաստիարակութեան ամօրուսին հետ իր իմացական յօրինուածքին հիմերը եւ արմատներն է կազմեր, ակնթարթի մը մէջ մոգական կամուրջ մը ոստում դործելով վաղնջական անցեալին դէպի անձանօթ ապագան: Իմացական բնաշրջութեան այդ կարգի երեւոյթ դոյութիւն չունի, եթէ հոգեփոխութիւնը պարտադիր չէ, ինչ որ թէ կր չթացնէ արժէքը նոր հաւատքին եւ թէ կասկածելի կր դարձնէ անոր դաւանութիւնը: Ահա թէ ինչու չի կրնար հաւատացուիլ որ՝ Հայաստանի դրականութեան զանազան ճիւղերու մշակներ կարենան համոզուած ախոյեաններ ըլլալ կիսարկուած լեզուական վարդապետութեան, իրենք ըլլալով այն զպրոցին սերունդը՝ որ աշակերտած է, սնած է, զարգացած է, ծաղկած է, բայլ առած է, զործած է հին ուղղագրութիւնով, բացի նորահաս բանաստեղծներէն: Իսկ եթէ կայ դասակարգ մը՝ որ բնագրօրէն ու դաստիարակութիւնով կրնայ կատարելապէս ըլլալ նոր ուղղագրութեան, 25 տարեկաններու սերունդն է, որ մանկութենէ նորը միայն ճանչցած ըլլալով եւ հինին վրայ որ եւ է զաղափար չունենալով՝ անոնց լաւագոյնը զանազանելու անգօր է: Եւ ոչ աւելի քան 25 տարեկաններէ քանի՞ հոգ ու արմատ ունեցող դրական դէմք կրնայ ծագկած ըլլալ՝ որպէսզի արժէք եւ կշիռ ներկայացնէին՝ հաշիւ առնուելու համար, իբր ուղղափառ վարդապետութեան մը դիմադրողներ:

(Մնացեալը յաջորդիվ) *ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ*

5.000.000 ԹՈՆ ածուխ պիտի դայ մինչեւ դեկտեմբերի վերջը: 1938ին Ֆրանսայի ամսական սպառումն էր 5.500.000 թոն:

ՍՍՀՄԱՆԱՐՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովը չարունակելով իր աշխատանքները, որոշեց պարտաւորիչ հռչակել բոլոր քաղաքացիներու քուէարկութիւնը, սկսելով 20 տարեկանէն:

ՕՐը ՕՐԻՆ

Աւուրդ վայրուկ

Մարդ մը բերին Մարսէյլէն:

Բարեկամներէս մին, մարդասիրաբար, ընկերացեր էր՝ բացատրութիւններ տալու համար, — ինչ դժուար թէ կարենար հասկցնել իր միտքը:

Անմիջապէս ճանչցայ,— տասը տարի առաջ՝ խորհուրդ տուեր էի որ քիթը խնջել սորվի:

Բարեկամս բացատրեց թէ վերջերս չատ յանձնապաստան դարձած է, մերթ Հայոց դրականութեան քննադատի հովեր կ'առնէ, մերթ հայ լեզուի մասնագէտի ձեւեր, մերթ...

— Ներողութի՛ւն, ըսի բարեկամիս, երբ Նազարէթը եպիսկոպոսական քարոզներ կր կարդայ, եւ Արմենակը քաղաքական ճառեր կ'արտասանէ, չա՞տ կը տեսնես որ, երրորդութիւն մը կազմելու համար Մարսիլիոյ մէջ, այս մէկն ալ դրականութիւնն ընտրէ իրեն համար բեմ:

— Բայց չափազանց տկար է իր հայերէնը: Գաղափար մը տալու համար իր հայերէնագիտութեան մասին՝ մանրավէպ մը պատմեմ: Ծափչիկ պատանի մը, հեռատոր անապատներէն, Հօր հետ ճամբորդութեան կ'ելլէ դէպի Հոռմ: Առաջին օրէն, պատանին կը ձանձրանայ՝ տեսնելով որ իր լեզուն խօսող չկայ: Առաւօտ մը, ուանակ մը կը զրայ փողոցին: Ծափչիկ պատանին ծափ կը զարնէ եւ կը պոռայ հօրը. «Հայրի՛կ, էշը մեր լեզուն կը խօսի»: Որովհետեւ անասունին եղանակը ծանօթ էր իրեն՝ ի տղայ տիոց:

Լեզուները ճանչնալու այս ձեւով չէ՛ որ Հայկազեան բարբառին մասին խօսելու իրաւունք պիտի տրուի մեր նմոյշին:

— Հոդ մի ըներ, այսպիսիները չիսուն տարի կ'աղմկեն հայ հրապարակագրութեան մէջ, բայց հայ դրականութեան պատմութիւնը լուր անգամ չունենար թէ Ամբակումը եկեր է, Ամբակումը դացեր է:

— Անունը Ամբակում չէ, Մարազան է:

— Մարազա՞ն: Կ'ընդունիմ որ բաւական յանձնապաստանութիւն է այդ անունը սեփականացնելը: Կը պատմեն թէ Մեծն Աղեքսանդր, Ասիոյ մէջ, կը հանդիպի իր զինուորներէն մէկուն, որ չի կըրնար ցատկել առուակի մը վրայէն: Անունդ ի՞նչ է, կը հարցնէ կատակելու համար: «Աղեքսա՛նդր, Ծէր իմ» կը պատասխանէ զինուորը: Աչխարհակալը, զայրացած, կ'ըսէ. «Կամ կը ցատկես այս ջուրին վրայէն, կամ կը հրաժարիս անունէդ»: Վերջը ինչ կ'ըլլայ չեմ գիտեր: Գալով մեր Մարազանին, ո եւ է մէկուն ներելի կը դտնեմ խօսիլ հայ դրականութեան մասին եւ աղմկել հայ հրապարակադրութեան մէջ, բայց անները կը դտնեմ Մարազան անունը ասանկ նմոյշի մը վրայ: Ուստի հարկ կը համարիմ սրբագրութիւն մը կատարել:

Մարազան հին պարսկերէնէ փոխ առնուած բարդ բառ մըն է, որ կազմուած է խար (էշ) եւ զան (զարնել) բառերէն, ու կը նշանակէ «էշ ծեծելու գործիք»: Ձիշդ այս ձեւով ունինք դաւազան բառը, նոյնպէս հին պարսկերէնէ փոխառեալ, որ կը նշանակէ «էշ ծեծելու գործիք»:

Արդ, կրճատումներու եւ խնայողութեանց ներկայ օրերուն, ճիշդ չեմ գտներ երեք վանկ տալ Մարսէյլցի այս պարոնին: Մէկ վանկը բաւական է, իր անունին առաջին վանկը միայն,— Մար: Բայց եթէ անպայման երկու վանկ կ'ուզէ, կրնայ գործածել դեղջկական ձեւով՝ Մարօ, ասկէ՝ Մոռ, (Վրացիները ապահովաբար մեզմէ փոխ առնելով՝ ունին՝ Մրօ, որ կր նշանակէ աւանակներու երամակ):

Եւ հիմակ, Մոռ՛, գնա՛ աղմկել ուր որ կ'ուզես, բայց մի՛ մոռնար բարեւս տալ Մարսէյլցիներուն եւ յիշեցնել, որ կնքահայրի իրաւունքս չմոռնան՝ ամէն անգամ որ քեզ կանչեն:

Երթաս բարով, եւ անունդ վայլուկ:

ԱՐԱՋ

Եղեռնոյ խաչերը.- 1. Թումասիկ

(ՀԵՐՈՆԱՄԱՐՏԻ 30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Հայոց պատմութիւնը կը յորդի հսկաներու, կտրիճներու քաջագործութեանց արձանագրութեամբ: Ուրֆայի դիւցազնամարտն ալ այդ չըղթային օղակներէն մէկը: Երեսուն տարի վերջը երբ կը մտածեմ այդ պայքարի եւ փառքի օրերուն վրայ, հերոսները աչքիս առջեւ կուգան ու կ'անցնին նոյնքան խրոխտ եւ յանդուգն:

Այդ համեստ հոյլին մէջէն՝ ահա Թումասիկը (Թումաս) արհեստաւոր ընտանիքի զաւակ: Նուրբ արհեստաւոր, սանտր չինելու տաեն՝ իր սղոցին երդը յեղափոխական հաւատամքի վերածած, քնիկ Ուրֆացի, ծնած 1880—85ին, հպարտ իր ծագումով, միշտ կը կրկնէր «Ախոռ Սաքօ Մխոց Գօզօ» «Սարգիսին Մխոցի Գրիգորին եղբայրն եմ»:

Երբ Ուրֆայի այգեստանին դալարագեղ ուղիներուն վրայ փռուած խանդավառ կարաւանները այգեկոցներուն՝ մթնոլորտը կր պայթեցնէին իրենց հայրենասիրական երգերով, Սանտրճեան եղբայրները իրենց ուրախ ու զուարթ բնաւորութեամբ կ'ողողէին ճամբուն երկայնքը:

Ահա համաշխարհային պատերազմ, Թումաս ալ դինուոր զնաց Գուէմճէի բանուորական վաշտին մէջ: Դէպքերը թաւալդլոր կ'ընթանային: Ջերթակալում մտաւորականներու, երեւելիներու: Թուրքը իր ճիւաղային ծրագիրները սկսաւ դործադրել: Գարա - Քէօփրի եւ Գուէմճէի հայկական բանուորական վաշտերու ջարդը 1915 Օգոստոսին և ահաւոր դէպքեր իրարու յաջորդեցին: Ջարդ, սարսափ: Ամբողջ Միջագետքը սպանդանոցի մր վերածուեցաւ:

Գուէմճէի սպանդանոցէն Թումաս իր ճարպիկութեամբ ու յանդգնութեամբ կր հասնէր Ուրֆա: Առաջին գործը եղաւ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի տեղեկացնել դէպքերը:

Գուէմճէի եւ Գարա Քէօփրի մէջ սպաննուած էին մօտաւորապէս 500 հոգի: Այս վայրերէն հոդսպրածները ձերբակալելու պատրուակով կ'ուզէին Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի խումբը ձեռք ձգել: Մկրտիչ իր խումբով դիմադրեց, 20—30 ոստիկան ու ոստիկան զինուորներ կէս ժամուան կարճ եւ արիւնալի կռիւ մը վերջ՝ տասը մեռեալ եւ վիրաւոր ձգելով անդէն ժողովուրդին վրայ յարձակեցան, իրենց բոբենիի զայրոյթը անմեղներէն առնելով: Ռասթիկէլէնեանի դէպքին 300 — 350 զոհեր տուաւ Եղեսացին:

Բաժակը յորդած էր: Քանի մր օր վերջ, Յոկտեմբերի 15 Սեպտ. 1915, Թուրք վայրագ կառավարութիւնը վճռած էր վերջ տալ ըմբոստները ձերբակալելով: Հայոց Թաղը ողողուած էր Ջէրքէզ եւ զանազան ազգի բորենիներով: Սանտրճեաններու տունը կեդրոնն էր Թշնամիյարձակողականին: Թումաս իր բկերներով առիւծի պէս կուրծք տուաւ Թշնամի զրոհներուն: Մինչ այդ Մկրտիչ տանիքներէն ցատկելով օգնութեան կը հասնէր եւ Թշնամիին կեդրոնացած ուժին վրայ յարձակելով կը պարտադրէր զինաթափ ըլլալ: Այս վայրկենական սպառնալիքին տակ, զինուոր եւ ոստիկան ազատանքով զենքերը կը յանձնէին՝ մահէն ճողոպրելու համար: Մկրտիչ եւ Թումաս զենքերը առնելով վեհանձնութեամբ ազատ կր Թողուն վաւերը:

Կէսօրին Մայր եկեղեցիի վեց ամիսէ ի վեր լռութեան դատապարտուած զանդակը կը զօղանջէր դիւցազնամարտի ազդանշանը տալով: Մարտակոչն էր որ կը հնչէր տխուր ու հատու, կը ցընդցէր հին զարերու ըմբոստ ու ազատասէր հոգիները: Թումաս հարսանիքի մէջ էր. «Ախոռ Սաքօ Մխոց Գօզօ» պոռալով դիրքէ դիրք, տանիքէ տանիք կը Թռչէր, կը կռուէր ու կը խրախուսէր: Բռնութեան բիրտ լուծին տակ ամքած, ճմլուած Ուրֆացին կը պոռթկար միահամուռ զրոհ մր տալու համար: Նախապէս որոշուած դիրքերը լեցուեցան: Պատանի, երիտասարդ, օրիորդ եւ կին միախառնուած. աննախընթաց եռուղեռ, յեղափոխական ու ազգային երգերը մթնոլորտը կը ճեղքէին:

Անհաւասար կռիւ էր, զէնքով, ռումբով, ակռաներով, եղունգներով: Երիտասարդ, ծեր, կին, երախայ բոլորը, կրկէս էին նետուած, ինքնապաշտպանութեան փառաւոր էջ մը բանալով Հայոց պատմութեան մէջ:

Հոս էր Թումասիկ, իր զոռ ձայնով, «Ախօ, Սաքօ մխոց Գօզօ», զիրքէ զիրք, տանիքներէն, դեռնայարկներէն սրաթռիչ, Թշնամիէն զոհ մր աւելի խլելու համար:

Թումասի վրայ պարտականութիւն դրուած էր Թշնամիին ամբացած մէկ դիրքը օդը հանել, զիշերուան մութէն օգտուելով, ուժանակը մատունքի պէս կուրծքին սեղմած, կը տպրդի Թշնամի դիրքին տակ, պատին մէջ դաշոյնով, եղունգներով ծակ մր կը բանայ ու իր դուրգուրալի ուժանակը կը զետեղէ: Սրտատրոփ արէքը կր վառէ իր վերարկուին տակ, կը բռնկցնէ պատրոյգը: Անոր մէկ կայծէն սիրտը կր խայտայ, սրբազան դոհունակութեամբ կր վերադառնայ իր դիրքին մէջ, անհամբեր կը սպասէ վրկարար պայթիւնին: Մկրտիչի հրահանգը կատարուած էր, Թշնամիին հինգ օրուան ամբացուցած դիրքը քանդուած, հայ ռազմիկները իրական վտանգէ մր ազատ էին:

Ամբողջ մէկ ու կէս ամիս կռուեցաւ, պայքարեցաւ ազատութեան համար, եւ օր մը ինկաւ զէնի ի ձեռին, պատուոյ պատնէշին վրայ: Հայրենի խնկաթոյր հողը ծծեց անոր կարմիր արիւնը, 30—35 տարեկան կանանչ հասակին:

Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ մասին զեկուցում մը տալով Լոնտոնի մէջ, դատական նախարարը հետեւեալ թիւերը հաղորդեց,— Ամբաստանուած են 101.000 հոգի, դատուած՝ 60.000, մահուան դատապարտուած՝ 2500: Այս վերջիններու կէսին մահապատիժը դործադրուած է: Մահուան դատապարտուած են նաեւ 50 կիներ, բայց ո եւ է կնոջ մահապատիժը դործադրուած չէ:

«Թային» Ռուսը

Թուրքերը Լարդ ու փշուր կ'ըլլան այս պահուս, ցոյց տալու համար թէ իրենք երբեք Ռուսիոյ դէմ չեն եղած, այլ մնացած են միշտ բարեացակամ, եթէ ոչ բարեկամ:

Ռուսիոյ հանդէպ թրքական զգացումներուն մէկ փաստը տալու համար հոս կ'արտագրենք այն քայլերգը որ յօրինուեցաւ Մեծ Պատերազմին սկիզբը եւ կ'երգուէր ոչ միայն ամբոխին, այլեւ բանակին մէջ զինուորական նուագախումբերով.—

Թիւրք օրտուսու, թիւրք օրտուսու,
Մահվ էյլէ սէն խային Ռուսու,
Սէնին իչին էէի տուաճը
Թիւրք անասը, թիւրք եավրուսու:

Մոսկոփլարտա Պաթում իչին,
Հէվի ալլայօր իչին իչին,
Թիւրք օրտուսու եէմին էթտի,
Գավխասիայը ալմաճ իչին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ մասին երկար գրութիւն մը հրատարակելով Samedi - Soir կը գրէ թէ քարիւղի հայ իշխանը 82 տարեկան է, բայց 50 տարեկան մարդու մը առողջ երեւոյթն ունի, թէ իրրեւ անձնական բժիշկ ունի Փորթուկալցի մը, որուն 100.000 փորթուկալեան ֆրանք կը վճարէ... երբ հիւանդ չըլլայ, իսկ 1000 ֆրանք վար կը դնէ, երբ հիւանդանայ, թէ իր հարստութիւնը, զոր նախապէս 25 միլիոն սթերլին կը հաշուէին, կը բաւէ փոքր ազգի մը պետական ծախքին եւն.:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ մասին այ յօդուած մը կ'առաջարկէ Սահմանադրութեան յանձնաժողովը, մերժելով միակ կուսակցութեան սկզբունքը: Բոլոր կուսակցութիւնները պէտք է կազմակերպուին ժողովրդապետութեան հիման վրայ եւ յայտնեն իրենց նիւթական աղբիւրները: Համայնավարները համաձայն ըլլալով հանդերձ այս սկզբունքներուն, աւելորդ կը դանեն Սահմանադրութեան մէջ անոր նել դանոնք:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ գործադուլին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ չորեքշաբթի օր, ելմտական նախարարը կ'առարկէ թէ եթէ թոշակի յաւելումներ ընդունուին, 32 միլիառի բացառիկ ծախք մը պիտի ունենան, վտանգելով ֆրանքին դինը: Զօր. տը Կօլ կ'առաջարկէ միջին ճամբայ մը,— գոհացում տալ միայն այն պաշտօնեաներուն որ ամէնէն աւելի կը նեղուին նիւթապէս:

ՄԵԹՐՕՆ մինչեւ 12.30 պիտի բանի երկուշաբթի օրէն սկսեալ, իբրեւ հետեւանք էլեկտրական հոսանքի կրճատման:

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարը դեկուցում մը տալով պարենաւորման մասին, ըսաւ թէ հացի տոմսը կրնայ վերահաստատուիլ, եթէ չկարենան ցորեն բերել դուրսէն, դոցելու համար 25 միլիոն կենդինարի բացը: Միսին կացութիւնը լաւ է. ճարպեղէնի պահեստներ կը կազմուին ձմրան համար: Շաքարի բացը՝ 200.000 թոն: Դեկտեմբերի 1945ի բերքը 50 առ հարիւր պակաս է 1944էն: կաթնեղէնի կացութիւնը կը բարւոքի: Գինիի բացը՝ 7 միլիոն հէքթոլիտր: Սուրճի 125 կրամը պիտի կրնան չարունակել:

ՃԱՓՈՆՑԻ ԶՕՐ. ԵԱՄԱՇԻԹԱ ՊԻՏԻ ԿԱՅՈՒԻ, թոյլ տուած ըլլալով որ իր զօրքը 60.000 հոգի Լարդէ Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ:

ՑԻԿԼՈՒՆԻ ԳԻԾՈՂ եւ դերմանական ուրիշ ամբոխներ ամբողջովին պիտի քանդուին:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց գերաբել Ա.Ֆէնկի եւ Պիրէոնի ծխախոտի բոլոր գործարանները, նկատելով որ անոնց տէրերը չարաչահութիւններ կը կատարեն: Բանուորները խոստացան կարելին փորձել, արտադրութիւնը աւելցնելու համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՑԿ. ԿԵԱՆՔԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐԱԳԻՏ Լեւոն Զ. Սիւրմէլեանի անպլերէն նոր դիրքը, «Կր հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններ» սկսած է թարգմանուիլ չուէտերէնի եւ մօտերս պիտի հրատարակուի Սթօքհոլմի մէջ: Ամերիկեան կառավարութիւնը դնած է բազմաթիւ օրինակներ, իսկ զինուորական իշխանութիւնը պիտի հրատարակէ մանաւանդ գլուխ մը Սիւրմէլեանի դիրքէն, ցրուելու համար ամերիկեան բանակին մէջ, իրրեւ արժէքաւոր դրուագք մը: Գիրքը, որ կր պատկերացնէ Տրապիզոնի որբին արկածալի կեանքը, 1915ի ջարդերէն մինչեւ Հայաստան, յետոյ Պոլիս, յետոյ Ամերիկա երթալը, արդէն հասած է չորրորդ տպագրութեան:

Ա.ԹԻՆԲԻ Զաւարեան վարժարանին չէնքը, 1944 Դեկտեմբերի դէպքերուն առեն դրաւուած էին խումի մարզոց կողմէ, որոնք տարած էին դուռները եւ պատուհանները: Կ. Խաչ հանդանակութիւն մը կատարելով, նորոգած է չէնքը եւ դպրոցը վերաբացուած է, տեսչութեամբ դրագէտ Սօս-Վանիի: Ֆիքսի եւ Քոքինայի կաթոլիկ դպրոցները միացած են ազգ. վարժարաններուն, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Մխոլեանի:— Գերմանիոյ մարուած բանուորները եւ զերիները սկսած են վերադառնալ: Գերութեան առեն մեռած է դրատէր երիտասարդ մը, Մանուէլ Սաւուրեան, Սեբաստացի, երկու որբեր ձդելով:

ՎԵՐ. ԹՈՎՄԱՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, երբեմն թարգման Տիարպէքիրի անգլ. հիւպատոսարանին, որ քաջհմուտ էր քիւրտերէն եւ տեղական լեզուներու եւ բանկազէն ծառայութիւններ մատուցած է իր պաշտօնավարութեան չրջանին, մեռած է հոկտեմբեր 20ին, Ֆրէզնոյի մէջ: Հրատարակած է տարիներ հարիկական Չարպերու մասին:

Ռուսահայաստան յորելեան Ց. Օշականի

ՄՄԲ.— Երուսաղէմի մէջ կեդր. ցանձնաժողով մը կազմուած է նախագահութեամբ Կիւրեղ Պատրիարքի, տօնելու համար Ց. Օշականի գրական գործունէութեան հառասնամեայ յոբելեանը:

Շնորհաւորելով գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը, ստորեւ կ'ամփոփենք այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան հիմնական մասերը.—

... Ց. Օշական բերած է արեւմտահայ վէպին ծաւալի եւ որակի դեռ չգերազանցուած յաւելումներ: Մանր տագնապներով բայց անսպառ կորովով մը գործադրուած այս ճիգը մեր պատմութիւնը, մեր վէպը բարերարած է հարազատ ու արդար գեղեցկութիւններով: Օշականի վիպական գործը թէեւ անաւարտ՝ բաւ է ղինք մեր գրականութեան տիրական դէմքը դարձնելու: Անոր երազն էր փրկել իր ժողովուրդին մնացածը: Հայ դիւղը, հայ քաղաքը յատակը կր կազմեն այդ վէպին:

Ց. Օշական արեւմտահայ թատրոնին բերած է նմանապէս թանկ յաւելումներ, երբ նկատի առնուի Սիփիւրքի թատերադրականութեան մակարդակը: Մեր անցեալէն, մեր ողբերգութենէն եւ մեր Սփիւռքէն իր գլխաւոր նիւթերը առնող թատերագիր Օշականը այդ նիւթերու մշակումը իրագործած է մեր ներկայ մշակոյթէն վեր չափանիշերու վրայ: Տասնէն աւելի խաղեր արդիւնք են այդ ցանկութեան:

Ց. Օշական արեւմտահայ խմացական չարժումին բերած է ամենալայն իր մասնակցութիւնը, ոչ միայն պարբերաթերթերու մէջ օրուան գիրքերուն, դրական հարցերուն չուրջ խոր, լայն, անպայման նոր տեսակէտներով, կշիռներով, այլեւ իրագործած է մեր մէջ դրեթէ ցարդ անկարելի նկատուած անդրանիկ համադրում մը Արեւմտահայ Գրականութեան բոլոր արժանաւոր նուաճումներուն: Իր Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան անունը կրող չատ ընդարձակ աշխատասիրութեամբ, որմէ լոյս տեսած առաջին հատորը հանրութեան սեպհականութիւնն է արդէն, Ցակոբ Օշական կր հանդիսանայ ոչ միայն առաջնակարգ պատմիչ մր հայ գրականութեան, այլեւ հայ հոգին յուզող տագնապներուն կախարդական տարբազադրիչը:

Ց. Օշական ստեղծած է տպաւորապաշտ դրականութիւն մը ուր միտքը լինչպէս սիրտը, ներկան լինչպէս անցեալը, մեր մշակոյթը եւ հին ու նոր արեւմտեան եւ արեւելեան մեծ մշակոյթներու ամէնէն դոյզո ապրումները իրարու կր միանան: Իր վերլուծումները հինէրէն ու նորերէն, իր հէքեաթները, իր տպաւորութիւնները կը պարզեն ոչ միայն խմացական չատ ընդարձակ հետաքրքրութիւններ, այլեւ կր վերածուին ամենէն տաք ապրումներու: Նարեկացի մը, Սայաթ Նովա մը, քերթուած մը Վարուժանէն կամ Պէչիկթաչլեանէն՝ անոր համար կեանքի լոյն պահեր են: Անոնք որ տեսած են ղինքը ուրիչները բացատրելու աշխատանքին մէջ, չեն կրնար մոռնալ այն խոր, քաղցր, ընդգծուող ապրումի պահերը, որոնք մեր մեծ արժէքները վերանորոգ կր մատուցանեն բազմութիւններու վայելումին:

Ց. Օշական իր այս աշխատանքները կատարած է նորոդողի, ստեղծողի, իր ուժերէն անդին ձգտողի տիրական մտահոգութեամբ: Իրմէ վորձուած բոլոր սեռերը՝ իրմով աւելցած են. քանի կ'ուզենք ատացած են նոր կերպարանք: Ց. Օշական դարձեալ այդ աշխատանքներուն համար դործածած է մեր լեզուն կորովով մը, դեղեցկութեամբ մը, որոնք առանձին յաջողուածքներ են»:

Կեդր. Ցանձնաժողովը որոշած է.—

Ա.— 1945—1946ը յայտարարել Ցոբելինական Տարի, որու ընթացքին Սփիւռքի բոլոր կարեւոր կեդրոններու մէջ պիտի կազմուին այս հանդիսութիւնները դործադրութեան դնելու համար տեղական ուժերէ հանդամանաւոր մարմիններ:

Բ.— Մեր դրականութեան արժանաւոր այս մշակին համար սարքուած հանդէսները ընդունակ ընել դոյացնելու հիմնադրամ մը, որով կարելի ըլլայ մամուլին յանձնել հսկայական իր ձեռնարկը, Արեւմտահայ դրականութիւնը համապատկերող: Այս ընդարձակ աշխատանքէն դուրս Օշական ունի լոյսին սպասող բազմաթիւ ծանր աշխատութիւններ,— վէպ, թատրոն, տպաւորապաշտ էջեր եւ մեր հին մատենադրութեան չուրջ ուսումնասիրութիւններ:

Հասցէ.— **Comité Central de Jubilé** կամ **Patriarcat Arménien, Jérusalem - Palestine:**

ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Promotion de division d'Honneur Groupe Aին առաջիններէն ըլլալով հրաւէր ստացաւ մրցելու իրմէ մէկ կարգ բարձր Division d'Honneurի խումբերէն St. Loupի Ա. խումբին դէմ: Դաշտը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ եւ անդամ մը եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ը տարաւ յաղթանակը 1ի դէմ 2 նշանակէտով եւ նոյնիսկ չնորհաւորուեցաւ St. Loupի խումբին վարիչներէն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբն ալ իր կարգին իր Groupeին առաջինն է եւ մինչեւ ցարդ ոչ մէկ պարտութիւն կրած է եւ կր ներկայացնէ դրեթէ առաջինին հաւասար ոյժ: Ընկերական ջերմ մրցում մը կր տիրէ:

Վարչութիւնս իր չնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տօքթ. Ռաքըճեանի որ տարիներէ ի վեր ձրի կը խնամէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր վիրաւորները եւ հիւանդները:— Վահան Շամլեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԿ 22 Հոկտ. — 25 Հոկտ.

ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Նազ. 200, Նազ. 200, Գալ. 200, Վարդ. 200, Տէթ. 750, Լէվրէօ՝ Օսկ. 200, Լիոն՝ Գրի. 200, Կէնճ. 350, Գազ. 200, Մրճ. 200, Գոթ. 2351, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Թէճ. 200, Իսի՝ Ղուշ. 200, Քորեջ՝ Տէօ. 200, Պանեէօ՝ Նոթ. 750, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Կար. 750, Տէօք. 750, Լիոն՝ Համբ. 200, Փարիզ (19) Փափ. 400, (13) Հապ. 200, (16) Մխք. 750, Գէլամար՝ Գազ. 750, Էվիկտոր՝ Գրի. 750, Ալբ՝ Հայր. 400, Կրընոպլը՝ Քիրա. 400, Թուլոն՝ Աքչէ. 400, Անիէր՝ Կոթ. 500, Տիրիքսէլ՝ Դանի. 500, Փարիզ (5)՝ Երան. 200, Հավրը՝ Նիկ. 750, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Օհան. 400:

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Կարապետ Պէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Աղաւնի Պէլեան, Կալայճիկցի, (Անգարայի շրջան), ամուսնութեան անուն Պահատուրեան: 1924ին Մարսէյլ կը գտնուէր իսկ անկէ վերջ Սէն Շամոն եւ Փարիզ: Տեղեկացնել Mme Benlian Garabed, Traverse de l'Hermitage par St. Louis, La Viste, Մարսէյլ:

ԿԱՐԴԱՑՔ.— Զոգի մը հէքեաթ, Ց. Հի-սահակեան, դին 120 ֆրանք: Դիմել Հ. Բալուեանի եւ Մ. Պարսամեանի գրատուները եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1922 B.C.S. 876.2[illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Մեկնելին Տար 750, 6ամս. 400, 3ամս. 20 Ֆրանկ

Mardi 11 Décembre 1945 երեքշաբթի 11 Դեկտեմբեր

Ամ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4480-Նոր շրջան թիւ 209 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՒԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՏՈՒԻՆ ՁԱՆԿԵՐԸ

Հաղարաւոր օտար թերթերու մէջ հազիւ տասնեակները թղթատելու առիթ կ'ունենանք ամէն օր: Գլխաւորաբար Ֆրանսերէն եւ անգլիերէն: Ես անշուշտ ամէնէն կարեւորները:

Մի զարմանաք, եթէ ըսենք թէ ամէնէն աւելի անոնց մէջ է որ կը հանդիպինք անճոռնի, կոտոշաւոր վրիպումներու: Սիալներ որոնց համար խաչով պէտք պիտի առանար դպրոցական մը: Մանաւանդ երբ նկատի առնենք առորագրողները:

Այսպէս, Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը, որ մասնաւոր դէտ է չոնդալից լուրերու, Դեկտեմբեր 8ին կը հրատարակէր յօդուած մը՝ Ատրպատականի դէպքերուն առթիւ,— «Կատուն հրապղելին առջեւ»:

Կարելի էր զանց առնել այս ալ, [illegible] բազմաթիւ դրուագները, որոնք աւելի շատ սահմանուած են կեր ճարելու ամբոխին:

Բայց, ականաւոր հրապարակագիրը մըն է յօդուածագիրը, Հարօլտ Նիքոլսըն, նախկին պաշտօնատար Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան: Որեւէ գրութիւն իր ատորագրութեան տակ՝ մեծ համարում կը վայելէ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ: Կ'ազդէ հանրային կարծիքին վրայ: Կարճ խօսքով, հեղինակութիւն մը միջազգային քաղաքականութեան մէջ: Գրիչն ալ՝ վարժ եւ բանուկ:

Յօդուածագիրը նախ կը յիշէ դրուագ մը իր դպրոցական կեանքէն: Կր նկարագրէ աշխարհագրութեան ուսուցիչը, որ սովորութիւն ունէր երկիրներու ձեւերը բազդատելու զանազան առարկաներու ձեւերուն հետ:

Օրինակ, Իտալիան կը նմանցնէր ոտքի մատի մը, կրունկի մը կամ հորթի մը· Ֆրանսան՝ դնդասպաղի բերդապահի մը՝ մէկ թեւը երկարած դէպի Շէյրմուի թերակղզին եւն.:

Գալով Իրանի, վարժապետը զայն կր նմանցնէր կատուի մը՝ հրապղելին առջեւ: Մէկ ականջը երկարած դէպի Երեւան, միւսը դէպի Բագու, դիտելով անցեալին մոխիրները եւ ապագային բոցերը, իսկ ուրմիոյ լիճը՝ կեղրոնական եւ բազմաձայն աչք մը:

Ինչպէս կ'երեւայ, յօդուածագիրը շատ հաւնած է այս վերջին նմանութեան, եւ ինքն ալ իր կարգին կը լրացնէ զայն, բացատրելով թէ իրանեան կատուին գլուխը — այն վայրը ուր կր պահէ ուղեղը — կը նմանի Ատրպատականի նահանգին:

— « Ատրպատականը շատ անգամ խռովիչ եւ երբեմն վճռական ազդեցութիւն մր գործած է պարսկական կայսրութեան վրայ: Զրադաշտ Ուրմիոյ լիճին մօտերը ծնած էր, իսկ Էնկիթիմուր Ատրպատական իյաւ 1386ին»:

Անցնելով օրուան տադնապին, Պ· Նիքոլսըն կը յիշէ Ատրպատականի խառն բնակչութիւնը,— մօտ մէկուկէս միլիոն,— Պարսիկներ, Թուրքեր, Քիւրտեր, Հայեր եւն.: Եւ ապա կ'ինայ լարծուն գետնի մր վրայ·

— « Անցեալ պատերազմին ինկլէզ փաշա դադաիարը յղացաւ մեծադոյն Ատրպատական մր (Ազրբէյճան) կազմելու, որ պիտի բովանդակէր ոչ միայն իրանեան նահանգը, այլ եւ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ սահմանամերձ տարածութիւնները: Ցարական կայսրութեան կազմալուծումով, 1917ին, վանի Հայերը, Ուրմիոյ Ասորիները եւ Շէֆաֆի (?) քիւրտ ցեղապետ միացան անգլիական խմբակցութեամբ մը· վրացիները եւ Հայերը հռչակեցին « Ազրբէյճանեան հանրապետութիւն » մը, մայրաքաղաք հռչակելով Բագուն»:

Ստորագծուած խօսքերէն կրնաք դատել պատմութեան ամբողջ այլանդակութիւնը:

Կարելի՞ էր ենթադրել թէ Լոնտոնի թերթն ու իր հեղինակաւոր աշխատակիցը այնքան պէխապէր են, որ չեն գիտեր թէ 1917ին պայթեցաւ ռուսական յեղափոխութիւնը, 1918ին Կովկասի երեք ժողովուրդները կազմեցին միացեալ կառավարութիւն մը (Սէյմ), յետոյ բաժնուելու եւ անջատ հանրապետութիւններ հաստատելու համար, թէ այդ օրերուն անդլ· ուժեր կային Կովկասի մէջ, որոնք մասնաւորապէս չհաւզրդռուած էին Կովկասեան Ազրբէյճանի ստեղծումով, եւ այդ առաջադրութեամբ Ղարաբաղի լեռներէն վար իջեցուցած էին Անդրանիկը եւն.:

Բայց ներողութի՛ւն: Շատ մը հայ դրողներ անգամ ջաղաքէն եկած դիւղացիին տարբերութիւն չունին, երբ կը խօսին այս պատմական դէպքերու մասին: Եւ կատուին ոչ թէ ականջները, այլ ճանկերը կը ցուցնեն, եթէ դիտողութիւն ընես:

Շ.

«ՄԱՏԿՈՅ ՆԷ ԵԱՓԱՃԱՒ»

ՄԱՔ.— Gazette de Lausanne (4 Դեկտ·) թղթակցութիւն մր կը հրատարակէ իր պատերազմական թղթակցէն, « Թրքական մտահոգութիւններ, Անգարա » խորագրով: Ցօդուածագիրն է Տոքթ· Նէրինի է· կուն, ապահովաբար Թուրք մը, որ եւրոպի մեծ համարում կր վայելէ Զուիցերիոյ մէջ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը·—

Սերթ, «Քարփիչ»ի անթաղդատելի ճաշարանապետը, (կարծեմ Ծարլին անձնապահ գունդի նախկին գնդապետն է), անմիջապէս ինծի պարզեց Թուրք մայրաքաղաքին քաղաքական մթնոլորտը·— « Շատ զէշ տաեն մը հասաք··· քանի մը օրէ ի վեր փոթորիկի կը սպասեն այստեղ· նախարարները շատ շուտ եւ զէշ կ'ուտեն եւ սովորականէն աւելի կը խմեն: Վարչապետը, Սարաճօղլու միայն սուրճ կ'ուզէ եւ քնաւ չի ժպտիր, մինչ սովորաբար կր շաղակրատէր եւ կատակներ կ'ընէր ինծի հետ: Մէկ չաթմէ ի վեր արտաքին գործերու նախարարը այլեւս ճաշի չի գար· գալով պատերազմական նախարարութեան սպաներուն, այլ եւս չեն տեսնուիր »:

Սերթ շատ իրաւունք է, քանի որ իր վարած ճաշարանը ժամադրավայրն է բոլոր նախարարներուն, Թուրք բարձր պաշտօնատարներուն եւ երեսփոխաններուն, ինչպէս օտար դիւանագէտներու մեծ մասին: Թղթակցի մը գործը միշտ հաճելի չէ Անգարայի մէջ, բայց բաւական հետաքրքրական է: Կը բաւէ երթալ ճաշելու այդ ճաշարանին մէջ· վստահ կրնաս ըլլալ թէ հոն պիտի հանդիպիս ամէն մարդու եւ ճաշել երկու քայլ հեռու վարչապետէն կամ խորհրդային դեսպանատան մամուլի կցորդէն:

Մնաց որ, սպիտակ ռուս ճաշարանապետը շատ նեղութիւն կը կրէ, բոլորը տեղաւորելու համար: Պատերազմի ընթացքին, հարկադրուեցաւ դիւանագիտութեան գանձեր թաղել, ուշադրութիւն ընել որ Ֆօն Փափընի սեղան մը չտրուի Մ· Նահանգներու դեսպանին քով եւ « Սթրոկանօֆ » մը չհրամցուի հունդար թղթակցի մը: Ան տիպուած էր մանաւորապէս տեղեակ ըլլալ դիւանագիտական եւ ուրիշ ելեւէջներու եւ խզումներու: Պատերազմի դադարումէն վերջ, կը յուսար [illegible] քիչ մր հանգստանալ·բայց, ախո՜ս, ամէն բան կարգին չէ տակաւին: Պէտք է ուշադրութիւն ընել որ Ռուսերը անմիջապէս մօտիկը չըլլան Թուրք պետական մարդոց որոնք այլեւս պիտի չհրնային ապաօրէն խօսիլ քաղաքական կացութեան մասին: Պէտք է մեկուսացնել պաշտօնապէս ճանչցուած դիւանագէտները եւ Թումանացիներուն եւ Հունգարներուն պէս կէս - պաշտօնական ներկայացուցիչներ որոնք կր մերժեն իրենց երկիրը վերադառնալ: Պէտք է նկատի առնել Ամերիկացիներուն բաղձանքը,— միշտ միեւնոյն անկիւնը գրաւել եւ մասնաւոր fofթէյներ ունենալ:

Հաղուագէպ է որ այս վերջինները առանձին ճաշեն: Անոնք անվերջ հրաւէրներ կը ստանան Թուրքերէ որոնք յայտնապէս կը ջանան ճշդիւ տեղեկութիւններ ստանալ անոնցմէ, իմանալ ապագան, համոզուելու համար թէ Մ· Նահանդները չեն կրնար անտարբեր ըլլալ Միջին Արեւելքի հանդէպ:

Թրքական հողը որ կը մթագնէ պետական մարդոց ճակատը, մտահոգութիւն կր պատճառէ նոյնիսկ պարզ «համալ»ին, որ ձեր պայուսակները կրած տանեն պիտի հարցնէ անվրէպ·

— Մոսկոփ ընե՞ հափահաֆ (Ռուսը ի՞նչ պիտի ընէ): Այդ հողը՝ Թուղթի կտոր մըն է քանի մր տարրադրութիւններով, — այն դաշնագիրը որուն պայմանաժամը նոր լրացաւ: Այժմ Թուրքիան այլեւս բարեկամական յարաբերութիւններ չունի իր շատ մեծ հարեւանին, Խ· Միութեան հետ, ոչ պաշտօնապէս, ոչ ալ կէս-պաշտօնապէս:

Թուրքերուն համար օրուան մեծ խնդիրն է, արդարեւ, դիտնալ թէ Ռուսերը ինչո՞ւ չեն ուզած նորոգել այդ դաշնագիրը: Այս առթիւ յայտնուած կարծիքները բոլորն ալ յոռետես են եւ քիչ մը ներողական: Եւ եթէ ոմանք կր կարծէին թէ այս վախերը կրնան զուր ըլլալ, Իրանի դէպքերը շատ շուտ հասան, զանոնք յուսահատ ընելու համար:

Որովհետեւ, Թուրքերը խորհրդային միջամտութիւնը Իրանի մէջ, ուղղակի կամ անուղղակի, կը նկատեն Թուրքիոյ դէմ ուղղուած գործողութիւն մը: Մարդ այն բացորոշ տպաւորութիւնը կր կրէ թէ Անգարան շատ աւելի ապրուած է Ատրպատականի անցուդարձէն քան թէ Լոնտոնը ինք: Թերթերը իրենց տեղեկութեանց մէկ մեծ մասը կր նուիրեն Իրանէն հասած լուրերու, որոնք շատ

Ի՞ՇՂՈՎ ԱԽՏԻ ԳՐԱՊԻԶ ԵՒԻ ՄԻՆԻՍԸ

Միջազգային մամուլը հազար կտոր կ'ըլլայ, սոյդ տեղեկութիւնները քաղելու համար երեք պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովի մասին, որ պիտի գումարուի Դեկտ· 15ին, Մոսկուայի մէջ:

Ինչպէս դրած էինք կիրակի օր, դլխաւոր խընդիրը հիւլէական ուժի գաղտնիքն է: Ուրիշ կարեւոր խնդիր մը՝ Խ· Միութեան քաղաքականութիւնը: Անգլիոյ արտաքին նախարարը չեշտակի պիտի առաջարկէ Պ· Մոլոթովի որ բացորոշապէս պարզէ Խ· Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, նպատակները եւ պահանջները Եւրոպայի մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդհանուր համաձայնութիւն մը կնքել արեւմտեան պետութեանց եւ Մոսկուայի միջեւ, ապագայ գործակցութեան եւ հիւլէական ուժի մասին: Կը յուսացուի թէ երբ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տրուին, կարելի պիտի ըլլայ ընդհանուր համաձայնութեանց յանդիլ հետեւեալ կէտերու մասին.—

1. Պատրաստել ծրագիր մը՝ հիւլէական ուժը ձեռքի տակ պահելու համար Ազդերու Կազմակերպութեան միջոցաւ: Այս ծրագիրը նոյն կազմա-

վատահելի չեն, եւ իրենց խմբագրականներուն մէջ նուազագոյնի կը խօսին կացութեան մասին եւ չեն վարանիր դէրք բռնել, յաճախ կիրքով:

Պարզ են թրքական յուղումին չարժառիթները, որովհետեւ Ատրպատականը միայն իրանեան նահանգ մը չէ, անոր մէկ մասը կը պատկանի Խ· Միութեան, միւսը՝ Թուրքիոյ: Բնակչութիւնը կր կազմէ փոքրամասնութիւն մը որ իր ցեղով խնամի է Հայերուն եւ որ Խ· Միութեան բերնով Թուրքերէն կր պահանջէ Կարսը եւ Արտահանը: Հետեւաբար, մարզարէ ըլլալու պէտք չկայ, ծանուցանելու համար թէ Ատրպատականի կացումը պիտի առաջնորդէ հոդային ճգդիւռ պահանջի մը Թուրքիայէն:

Իրանի մէջ խմորուած ըմբոստութիւնը կրնայ պայթիլ նաեւ Թուրքիոյ մէջ, որովհետեւ հոն ալ կը բնակին Քիւրտեր, վաչկատուն եւ կիսավայրենի եւ շատ մոլեռանդ, որոնք միշտ հոդ պատճառած են Անգարայի կառավարութեան: Մինչեւ հիմա կարելի եղած է նուաճել զանոնք չնորհիւ տպատուիրութեանց գերազանցութեան, բայց, ատենէ մը ի վեր, Քիւրտերը ինքնաշարժ զէնքեր կր ստանային «խորհրդաւոր աղբիւրէ մը», ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական մեղմաբանութիւնը:

Դիւանագիտական շրջանակները Իրանի դէպքերուն մէջ կը տեսնեն վտանգաւոր նախընթաց մը: Եթէ Անգլիւսաքսոնները ընդունին կատարուած իրողութիւնը երկրի մր մէջ որուն անկախութիւնը հրաշխատրած են, որ կը գտնուի իրենց չահերու չրջանակին մէջ եւ որ արդէն մասամբ պրաւուած է իրենց խմ զօրքին կողմէ, ուրիշ երկիրներ եւ անոնց մէջ Թուրքիան այն ատեն ամէն պատճառ պիտի ունենան վախնալու, քանի որ պիտի մերժուի Դաշնակիցներու աջակցութիւնը: Անպարտ չի հաւատար այն պատմութեան թէ եղածը ժողովրդական ապստամբութիւն մըն է, միայն ժողովրդավար բարենորոգումներ ստանալու համար: Իրողութիւն է որ Ատրպատականի գաւառները ռուսական տիրապետութեան տակ են, ամէն օր բազմաթիւ դասալիքներ կը հասնին Թրքական սահմանադլուխը եւ Ատրպատականցի գերիները մինչեւ հիմա մերժած են վերադառնալ իրենց երկիրը: Այս պարագան բացորոշապէս կ'ապացուցանէ թէ խորհրդային տիրապետութիւնը այնքան ալ դնահատուած չէ: Հետեւաբար դժուար է երեւակայել թէ հիւս. Իրանի ժողովուրդները կ'ուզեն փոխել իրենց կարդուսարքը եւ անջատուիլ Թհրանէն:

Եթէ այդպիսի դէպք մը պատահի, կարեւոր փոփոխում մը յառաջ պիտի գայ ռազմադիտական կացութեան մէջ: Այն ատեն Ռուսերը գրեթէ պիտի գտնուին Անատոլուի ամբողջ արեւելեան սահմանագլուխին երկայնքը: Թուրք զօրքերը, որոնք Պալքաններու հիթլէրական արշաւանքէն ի վեր կէս - զօրաշարժի վիճակին մէջ կը գտնուէին, այլ եւս պիտի չբաւեն պահպանելու բոլոր սահմանադլուխները, որովհետեւ հարկ պիտի ըլլայ նաեւ արեւմուտքէն պաշտպանել Թրակիոյ մուտքը եւ ստուարաթիւ զօրագունդեր անջատել, ի նախատեսութիւն քրտական ապստամբութեան մը: Մինչեւ հիմա Թուրքիա երբեք լրջօրէն նախատեսած չէր ըլլալով նախայարձակում մը Իրանի մէջ, իրական պաշտպանութիւն մը կազմակերպած չէր սահմանադլուխին երկայնքը: Այնտեղ ոչ ամրութիւններ կան, ոչ ռազմադիտական ճամբաներ եւ միակ երկաթուղին շատ ալ ուղղակի չէ:

ՅԱՌԱՋ.— Թղթակիցը վերջացնելով, կ'ըսէ թէ Սկզբնատմոսնիներու ներկայութիւնը ապահովութիւն չի ներշնչեր Թուրքերուն, բանի որ անոնք փոքրաթիւ են, թէ զօրաշարժը եւ բացառիկ վիճակը շատ սուղի կր նստին եւ ազգ· պաշտպանութիւնը կր կլանէ կանոնաւոր ելմտացոյցին 4/5ը, թէ բանուոր չկայ հողագործութեան եւ ճարտարագործութեան համար, թէ սպրդուտի սղութիւնը գիտու պտուտ կր պատճառէ (հացին գինը 1939ի ինգապատիկն է Անգարայի մէջ· ոսկին իր անուանական արժէքին 40 անգամը), եւն.:

կերպօրէութեան պիտի ներկայացուի յառաջիկայ տարի։

2. Ընդհանուր սկզբունքներով կարդադրել այն վիճելի խնդիրները զոր չկրցաւ լուծել Հինգերու Ժողովը՝ Լոնտոնի մէջ։ Այս խնդիրներն են,— Ա. Եւրոպական պետութեանց հաշտութեան դաշնադիրները.— Բ. Ծայր Արեւելքի խնդիրներ։

Եթէ կարելի ըլլայ սկզբունքի համաձայնութիւններ գոյացնել այս հարցերու մասին, այն ատեն եղրակացութիւնը պիտի ներկայացուի Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան։ Իրազեկները կը կարծեն թէ ժողովը պիտի քննէ նաեւ Ֆրանսայի պահանջները Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններու մասին։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յայտնութիւն մաղթելով հանդերձ Երեք Մեծերու ժողովին, կրկնեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի չընդունի որ եւ է որոշում որ կը տրուի առանց իր մասնակցութեան։ Մասնաւորապէս ծանրանալով գերմանական հարցին վրայ, Պ. Պիտօ չեշտեց.

— « Ֆրանսայի դիրքը անփոփոխ կը մնայ, որովհետեւ հարցին տուեալները չեն փոխուած։ Մենք սերունդէ սերունդ սորված ենք թէ ի՞նչ է Գերմանիան եւ աւանդամոլութեամբ չէ որ այս դիրքը բռնած ենք։ Եթէ Հռենոսը եւ Ռուրը գերման իշխանութեան տակ մնան, գերմանական նոր պետութիւն մը պիտի ծնի, իր անխուսափելի վտանգներով՝ աշխարհի խաղաղութեան համար»։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը հաւաստեց Ուոշինկթընի ֆրանսական եւ չինական դեսպաններուն թէ Երեք Մեծերու ժողովը երբեք չի կրճատեր Հինգերու Մորհուրդին հեղինակութիւնը։

Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ Ա. Միութեան համար յաղթանակ մը կը համարուի արտաքին նախարարներու ժողովին սահմանափակումը երեքով, փոխանակ հինգի։

Զօրադարժ Ստրպատականի մէջ

ԹԷՀՐԱՆ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈՂ

Թէհրան հասած լուրերու համաձայն, Դեմոկրատները սկսած են ղէնքի տակ առնել զօրաշարժի ենթակայ դասերը ինչպէս եւ անոնք որ արդէն կատարած են իրենց զինուորական ծառայութիւնը։ Թէհրանի մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ այս կարգադրութեան մասին, որ կը նշանակէ թէ յեղափոխականները կը պատրաստուին ուժեր կազմակերպել Ատրպատականի մէջ, որպէսզի կառավարական զօրքը չկարենայ միջամտել նահանդին մէջ, խորհրդային զօրքին մեկնումէն վերջը (2 Մարտ 1946)։

Մոսկուայի խորհրդաժողովն ալ մտահոգութիւն կը պատճառէ Իրանի կառավարութեան։ Վարչապետ Հաքիմի զանազան միջոցներ կը փորձէ, որպէսզի Անգլեւսաքսոնները եւ Ա. Միութիւնը խնդիրները չկարգադրեն առանց Իրանի մասնակցութեան։ Վարչապետը լրջօրէն կը վախնայ որ Իրանը նորէն բաժան - բաժան ըլլայ դաշտնի համաձայնութիւններով եւ կորսնցնէ իր անկախութիւնը։ Հաքիմի կը ջանայ թէ իր դիրքը զօրացնել եւ թէ ժամանակ չահիլ, որպէսզի կարենայ ամբողջ խնդիրը ներկայացնել Միացեալ Ազգերու ժողովին, բոնի եւ վտանգաւոր կարգադրութենէ մը առաջ։ Թէհրանի մէջ միշտ կը կասկածին թէ Անգլիա եւ Ռուսիա կրնան ի վերջոյ համաձայնիլ, երկիրը բաժնելով իրենց միջեւ։

ՄՈՍԿՈՒԱ. ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԻ

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը հրատարակեց Ա. Միութեան մէկ ծանուցագիր - պատասխանը, որ կը մերժէ զօրքը պարպել մինչեւ 1946 Յունուար 1, ինչպէս առաջարկուած էր։ Այդ ծանուցագրով, Մոսկուա զինեալ ապստամբութիւն մը չի նկատեր հիւս. Իրանի վերջին դէպքերը, ոչ ալ կառավարութեան դէմ ուղղուած յարձակում մը։ Կ'ըսէ թէ պատահած դէպքերուն պատասխանատու են յեղափոխական տարրերը, որոնք կ'ընդդիմանան հիւս. Իրանի բնակչութեանց ազգային իրաւունքներուն։ Այս առթիւ կրկին կը յայտարարէ թէ աւելորդ է իրանեան նոր զօրք ղրկել Ատրպատական, որովհետեւ «նոր ուժերը կրնան ոչ թէ դադրեցնել, այլ աւելցնել անկարգութիւնները եւ արիւնահեղութիւն պատճառել, ինչ որ պիտի ստիպէ Ա. կառավարութիւնը իր կարգին նոր ուժեր ղրկել »։

Ծանուցագիրը նորէն կը յիշեցնէ թէ Ա. Միութիւնը չի կրնար իր զօրքը պարպել 1946 Մարտ 2էն առաջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՑ ԱԻԵՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հովիւները հեռագիր մը ուղղելով Հինգերու ժողովին (26 Սեպտ.), արդարութիւն կը պահանջեն մէկուկէս միլիոն ցիրուցան հայութեան համար,— Թուրքիոյ հայկական հողերը միացնել Ա. Հայաստանի։

2.500.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ *Չեխոսլովաքիայէն Գերմանիա պիտի արտաքսուին այս ամսու։ Կառախումբերը պատրաստ կը սպասեն։ Առաջին առթիւ պիտի ճամբուին 80.000 հոգի։ Գերմանիոյ ռուսական գրաւման շրջանը պիտի փոխադրուին 750.000 հոգի, մնացեալը՝ ամերիկեան շրջանը, փոքր մաս մըն ալ՝ Ֆրանսականը։ Աքսորականները պիտի կրնան միասին տանիլ հանդերձեղէն, խոհանոցի սպասներ, անձնական գործիքներ, դոհարեղէն եւ դրամ։ Մինչեւ հիմա 500.000 Չեխեր տեղաւորուած են աքսորական Գերմաններու ազարակներուն մէջ։*

ՑՈՒՐՏԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱԾ Է Փարիզի մէջ, չաբաթ օրէն ի վեր։ Թերթերը կը դրեն թէ սառնամանիքով մը կը փչէ Ռուսաստանէն դէպի արեւմտեան Եւրոպա եւ ձիւն կը տեղայ չատ մը վայրերու մէջ։ Լոնտոն ալ չատ կը նեղուի ցուրտէն։ Իսկ Փարիզը արդէն կը դողայ, մանաւանդ որ ածուխը չի բաւեր։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ, «Նոյէ Ցայթ», որ կը հրատարակուի Պերլինի ռուսական շրջանին մէջ, քննադատական խմբագրական մը հրատարակեց, առաջին անդամ ըլլալով։ Թերթը յոյս կը յայտնէ թէ «Ֆրանսա պիտի ըմբռնէ օրուան պահանջները» եւ պիտի գործակցի Մ. Նահանգներուն, Ա. Միութեան եւ Անգլիոյ, կեդրոնական վարչութիւն մը հաստատելու համար Գերմանիոյ մէջ։

ՊԷԼՋԷՆԻ ԴԱՏԱՒԱՐԻՆ պատասխանատուներէն տասը հոգի, որոնք մահուան դատապարտուած էին անգլ. դատարանի մը կողմէ, պիտի կախուին մօտերս, անգլ. հրամանատարը մերժած ըլլալով անոնց վերաքննութեան խնդրագիրը։ Մահապարտներէն մէկը 22 տարեկան աղջիկ մըն է, իրմա կրէզէ։

ՀԱԶԱՐ ԴԱՍԱԼԻՐՆԵՐ կր փնտռուին Փարիզի ամերիկեան ոստիկանութեան կողմէ, քաղաքին ամէնէն ծածուկ մասերուն մէջ։ «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ չատերը կը պատսպարուին, կը կերակրուին եւ դրամ կր ստանան Փարիզի պոռնիկներուն միջոցաւ։

ԱՑՐՈՒՍՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ զարհուրելի չափերու հասած է Իտալիոյ մէջ եւ անհաչիւ թղթադրամ կր տպուի։ Բանուորները ստիպուած են ծախել իրենց առանին գոյքերը եւ հագուստները, ուտելիք ճարելու համար։ Միսին քիլօն 600—1000 լիր է, կարագը՝ 1000, տոլարը՝ 400 (օրինական դինը՝ 100)։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ հալածականութեան դիմումներուն ձգձգման առթիւ, Combat կը քննադատէ վարչական իշխանութեանց ապիկարութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Նոյեմբեր 24ին Հ. Ց. Դ. Տան սրահը ժօնախմբութեան կերպարանք ստացած էր։ Հոծ բազմութիւն մը եկած էր, ժողովուրդին բոլոր խաւերէն։ Շատեր ոտքի մնացին։ Ցրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը կազմակերպած էր իր բացման առաջին պարահանդէսը։ Զանք չէր խնայուած հանդէսին փայլը աւելցնելու։ Բեմին վրայ՝ Զօր. տր Կօլի նկարը, որուն վերեւ լուսաբաձակ Լօռէնի խաչը յաղթութեան նշան V տառին ընդմէջ։ Իսկ բեմին երկու քովերը Զօրավար Անդրանիկի եւ Զօր. Բաղրամեանի լուսանկարները՝ Ֆրանսական դրօշին քով։ Ներկայ էին նաեւ օտարներ։

Ս Խուբեան նախագահ Վ. Սէֆէրեան քանի մը խօսքով պարզեց Միութեան նպատակը։ Երկու երգեր երգեց Տիկին Մարի Կարապետեան, խլելով բուռն ծափեր։ S. F. I. O.ի քարտուղար ընկ. Martin խօսք առնելով նախ յայտնեց իր եւ իր ընկերներուն համակրանքը թէ՛ Միութեան եւ թէ՛ հայ գաղութին հանդէպ։ Ապա, թարգմանր հանդիսանալով Միութեան պատուոյ նախագահ եւ Վիչիի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. Husselի, ցաւ յայտնեց անոր բացակայութեան համար եւ դարձեալ ջերմեռանդ ծափահարութիւններ հասցուց անոր ուղղուած անխառն զգացումները հայութեան հանդէպ։

Պարերը չարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, կարեւոր հասոյթ մը ապահովելով Միութեան։ Այս առթիւ, պարտ կը համարինք, իրրեւ այդ Միութեան մէկ անդամը մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնները յայտնելու Պ. Յովհաննէս Պօստանճեանի որ հազար ֆրանք նուիրած է Միութեան եւ որ միշտ կ'օգնէ նման ձեռնարկներու։

× *Եւ ահաւասիկ մեր Կապոյտ Խաչուհիները դարձեալ գործի վրայ։ Կիրակի (25 Նոյեմբեր) կէսօրէ վերջ Թատեր. ներկայացում մը կազմակերպած էին, «Աչխարհի դատաստանը»։ Տոմսերը նախապէս ապահովուած էին ընկերուհիներու ջանքերով։ Սրահը լեցուն էր։ Բարի երեւոյթ մըն է որ մեր ժողովուրդը կը քաջալերէ բոլորը անխտիր։ Մանաւանդ բարեսպատակ ձեռնարկները, որոնց հասոյթը կ'երթայ դպրոցին կամ կարօտեալին։*

Ներկայացումէն առաջ ընկերուհի Տիկին Հերմինէ Յակոբեան համառօտ տեղեկագիր մը կարդաց Կապոյտ Խաչի գործունէութեան եւ նպատակներու մասին։

Ներկայացումին կր մասնակցէին Վիէնի եւ Տէսինի լաւագոյն ուժերը։ Բոլոր դերակատարներն ալ յաջող էին։

× *Դպրոցի հարցը վերջնապէս կարդադրուած չնորհիւ բոլորին բարեացակամութեան։ Այսուհետեւ մեր նոր սերունդի դաստիարակութեան գործը յանձնուած է փորձ ձեռքերու, յանձին Տէր եւ Տիկին Մ. Փափազեաններու, որոնց տարիներու փորձառութենէն պիտի օգտուին մեր մանուկները։*

Վստահ ենք որ, գալիքը թէ կապոյտ Խաչերը, նաեւ Կրօն.-ընկերակցութիւնը ձեռք ձեռքի տուած, պիտի աշխատին Հ. Ա. Ը. Մ.ի հովանաւորութեան տակ։ Բոլորին նշանաբանը պէտք է ըլլայ «ամէն ինչ դպրոցին համար»։ Կազմուած է Կրթական Մարմին մը, օժանդակ Միութեանց ներկայացուցիչներէն, դպրոցի պիւտճէն հաւասարակչռելու համար։ Դպրոցը բացուած է դեկտեմբեր 2ին։

× *Ց. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կը պատրաստուի լատինական Ծնունդի առթիւ կազմակերպելու ասնածաո - Հանդէս մը հաւանաբար դեկտ. 22ին կամ 24ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականները։ Մանրամասնութիւնները չուտով։*

Թղթակից

ՄԱՐԶԻԿ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ, 26 Նոյեմբեր (Յառաջ).— Նոյեմբեր 18ին, Միլանոյի հրշէջ մեծ խումբին դեղեցիկ սրահներուն մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Իտալիոյ ծանրութիւն բարձրացնելու 1945ի ախոյեանական մրցումները։ Կը մասնակցէին չուրջ 90 մարզիկներ, ժամադրուած Իտալիոյ բոլոր կողմերէն։ Կը մասնակցէր նաեւ մարզիկ Ստեփան Սրապեան, հայ երիտասարդ իսկական տիպար, յախուռն եւ կորովի։ Իր մասնագիտութիւնն է միջին ծանրութիւն բարձրացնելը, սակայն, այդ իրիկուն մեր մարզիկին վերապահուած էր յաղթել նաեւ բարձրագոյն դասակարգին պատկանող մարզիկներուն, տիրանալով Իտալիոյ ծանրութիւն բարձրացնելու բացարձակ ախոյեանի տիտղոսին։

Կազմակերպիչներուն եւ խումբութեան անկեղծ շնորհաւորութեանց եւ ծափերուն արժանացաւ մեր մարզիկը, երբ ձայնափիւռը աւետեց անոր աննախընթաց յաղթութեան լուրը։

Պ. Ս. Սրապեան չհաձ մրցանիշն է՝ 310 քիլօ։ Մեր մարզիկը Իտալիոյ մարզական կեդրոնական յանձնախումբէն երբեմն պաշտօնապէս կը հրաւիրուի խօսիլ ձայնասփիւռէն մարզական այլազան նիւթերու չուրջ։ Վերջերս քանի մը առիթով զայն լսելու հաճոյքն ունեցանք։

Պ. Ս. Սրապեան ծնած է Կէյվէի Օրթաքիւղը, 1908 Յունուար 11ին։

Մեր անկեղծ խնդակցութիւնները իր պատուաբեր յաղթութեանը համար։— Ա.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Բաֆֆի լսարանին Ե. դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի, 12 Դեկտեմբեր ժամը 8.30ին, Ալէմշահի սրահը։ Կը խօսի Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։ Նիւթ՝ երիտասարդութեան դերը գաղութներու ինքնապաշտպանութեան մէջ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՑ ՅԱՋի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը 22 Դեկտ. չաբաթ ժամը 9էն մինչեւ լոյս «Café d'Or»ի չքեղ սրահին մէջ (Place du Pont)։ Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՇԱՎԻԼԻի Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ չորեքշաբթի 12 Դեկտ. ժամը 20.30ին մատուռ - մանկապարտէզի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ
16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՑԵԱՆ, կը խօսին Պպ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԻԵԱՆի։

Մկրտչեանները, Սայլաճեան, Ֆիլիզեան, Աչճեան եւ Յակոբեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ

ՍԻՄՈՆ ՄԵՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆի

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Սիփան - Կոմիտասի պարահանդէսը

Շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero։ Ձօրս պիւֆէ։

Գեղարուեստական բաժին Սիփան Կոմիտասի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի, երգ՝ Անուշ Ատոմեանէ։ Կը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantaisiste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jino de l'Alhambra։ Հայկական պարեր։ Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.2[illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԺՆԵԿԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.

Mercredi 12 Décembre 1945 Չորեքշաբթի 12 Դեկտ.

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4481-Նոր շրջան թիւ 210 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆՔԻՆ ԱԼ ԽՕՍԵՑԱՆ, ԲԱՑ Ի...

Ուրբա՛ն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ խոսած եղաւ, համաձա՛յն Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան զեկոյցին, որուն պաշտօնական բնագիրը հրատարակեցինք կիրակի օր:

Մասնակցելով Ք. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութեան, Գէորգ Զ. յետոյ ունկնդրուեան կ'ընդունի մամուլի ներկայացուցիչները, եւ կը յայտարարէ.

— « Մեր մտածումները Արտասահմանի Հայերու մասին եւ մեր ստացած բազմաթիւ նամակներն ու հեռագիրները համոզեցին մեզ թէ պէտք է դիմենք նրեթ Մեծ Պետութեանց Առաջնորդներուն — Սթալինի, Թրումընի եւ Էթլիի — խնդրելով որ վերջ տան բազմաչարչար հայ ժողովուրդին համատարած գործուած պատմական մեծ անարդարութեան: Մեր դիմումին մէջ, մենք խնդրեցինք որ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հողերըետ առնուին եւ վերադարձուելով իրենց օրինաւոր տէրերուն, կցուին Խ. Հայաստանին»:

Նախորդ Մեծ Պատերազմին ալ, Գէորգ Ե. կաթողիկոսն էր որ Թարգման կը հանդիսանար Հայ ժողովուրդի բազձանքներուն, միեւնոյն մեծ պետութեանց առջեւ:

Այն առեն չատ աւելի «Մեծերը», իսկ անոնց Առաջնորդներն ալ՝ բոլորովին տարբեր մարդիկ, թէ անուններով եւ թէ վարչական կարգուսարքով:

Բոլորովին տարբեր մթնոլորտ մը կը տիրէր, այն առեն: Եւ մարդիկ աւելի բաց կը խօսէին: Ի՛նչ աւելտարեր հաւաստիքներ՝ թէ պատերազմի ընթացքին եւ թէ զինադադարի չրջանին:

Թերթ չմնաց, որ հայկական բաժին մը չունենար: Հայանպատ գիրքեր զեղերով: Պերճախօս ճառեր եւ յանձնառութիւններ՝ Մորհրդարաններու բեմերէն: Ոչ միայն պարզ երեսփոխաններու, այլ եւ պատասխանատու նախարարներու բերնով:

Եւ ունեցանք Սեվրի դաշնագիրը (10 Օգոստոս 1920): Մագաղաթ մը՝ պարտ ու պատշաճ խմբագրութեամբ եւ չողչողուն ստորագրութիւններով: Մագաղաթ մը որ թուղթին կամ Սեվրի յախճապակիներուն չափ ալ չդիմացաւ:

Այսօր լուռ են Մեծերը: Լուռ է «Մեծ Մամուլը»: Հայկական Դատի մասին կը խօսուի լուրերու կարգին,— այն ալ, ընդհանրապէս, Կարս - Արտահանի առթիւ: Աւելի չատ՝ ամերիկեան եւ Արեւելեան երկիրներու մէջ:

Իսկ լուռ են, մանաւանդ, բուն իրաւասուները,— Երեք Զօրերը: Խ. Միութեան եւ Հայաստանի մէջ անգամ, ժողովրդային տարրերը եւ թերթերն են որ խնդիրը կ'արծարծեն պարբերաբար: Աւելի չատ՝ իբրեւ արձագանգ:

Գոնէ մենք, մինչեւ այսօր, չտեսանք որ եւ է պաշտօնական յայտարարութիւն — չենք ըսեր յանձնառութիւն — պատասխանատու վարիչներու կողմէ:

Անշուշտ անոր համար որ՝ այսինչ Մեծը չի դիտեր թէ ի՛նչ կը մտածէ դիմացինը: Ամէն մէկն իր զաղտնիքն ունի, անթափանցելի՝ հասարակ մահկանացուներուն համար:

Վարագոյրը պիտի բացուի՞, վերջապէս, Մոսկուայի խորհրդաժողովին առթիւ (15 Դեկտ.): Բոլոր զաղտնիքները — խաղաթուղթերը — սեղանի վրայ պիտի դո՞ն, ինչպէս կը պահանջէ Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը:

Այս անգամ, բուն Գլուխները չեն որ պիտի խորհրդակցին, այլ իրենց փոխանորդները — արտաքին գործերու նախարարները: Եւ սեղանի վրայ կայ ծանրակչիռ հարց մը,— հիւլէական ուժ, որ կասկածի մթնոլորտ մը ստեղծած է, փոխադարձաբար: Կան աւելի բարդ խնդիրներ:

Կը մնայ սպասել խորհրդաժողովի ելքին, որ մեծապէս պիտի աղդէ պատերազմի հաչուեյարդարին վրայ: Գոնէ հարթելով ճամբան՝ խաղաղութեան դաշնագիրներու եւ ուրիչ հարցերու լուծման համար:

Մինչ այդ՝ «սպասել եւ յուսալ»: Ինչպէս բոլոր փոքր ժողովուրդներուն, նոյնպէս մեզի համար, որ անսպառ համբերութիւն ունինք:

Սպասել եւ յուսալ՝ չի նշանակեր յօրանջել կամ բակլատարած աղօթել, այլ գործել անվհատ եւ յարատեւ, համախմբելով պիտանի տարրերը:

Դեռ չատ նեղ օրեր պիտի տեսնենք, բարոյական թէ նիւթական հոգերով:

Աչխատանք, մինչեւ որ Մեծերն ալ խօսին,— երեքով կամ Հինգով:

Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

(Շար. կիրակիի թիւէն եւ վերջ)

*Բ.— Երկրորդ հիմնական եւ արմատական բանբեկարգութիւնը՝ զոր Հայաստանի դրական ղեկավարութիւնը պէտք չէ դանդաղի կատարել՝ արեւելահայ լեզուի մէջէն վտարումն է օտար բառերուն, որոնք առնչի չափով կը վնասեն այսօրուան հրատարակութիւններուն մէջ, առանց գոյութեան իրաւունք ունենալու: Սփիւռքի մէջ գործածուող եւ լեզուական կատարելատիպ բարձրութիւններու հասած արեւմտահայերէնը, որ կարող է դիւտութեան ու դպրութեան ամէն ճիւղերու մէջ, իմաստասիրութենէն մինչեւ հոգեբուժութիւն, ամէն զաղափար եւ իմաստ՝ իր ներքութեան մինչեւ վերջնադոյն թելը՝ արտայայտել, առանց երբեք տկարանալու, մինչեւ անգամ յաճախ գերազանցելով եւրոպական լեզուներու բառամթերքը՝ իր բարդութեան տարօրինակ ճկուն եւ բազմերանգ կարողութիւնով՝ չի նեղուիր բառի պակաս, բացի հազուադէպ մասնագիտական բառերէ, որոնք կա՛մ կը դարբնուին, կա՛մ օտար լեզուէ մը բառը անփոփոխ վոխ կ'առնուի: Այս պահանջը յատուկ է ամէն լեզուի: Ինչո՞ւ նոյնը չըլլայ Հայաստանի արդի գրականութիւնը, ինչպէս յաջողեցաւ ընել Մշակի գպրոցը, հակադարձօրէն Մուրճի գպրոցին անհետքէ նկրտումին՝ վերահնդոնացնելու նախամշակեան արեւելահայերէնը, որ հազիւ փրկուած էր կիսովին միայն հայերէն ըլլալու այլանդակ լեզուատիպարէն: Մորչելի կորճայ, պէտք է վճռապէս ըմբռնել թէ՝ հայերէն լեզուի մէջ մուտքի իրաւունք չունին աղճատուած տարազով այն օտար բառերը՝ որոնց համազօր հայերէնները կա՛ն, յաճախ նրբերանգի կրկնակ ճոխութիւնով, մէկ բառի դէմ մինչեւ հինգ բառով: Ինչո՞ւ իյնալ սա անիմաստ անհիմնութեան մէջ.— Պօէզիա (բանաստեղծութիւն, քերթուած). սոցիալական, սոցիալիստական? (ընկերային, ընկերվարական), ինստիտուտ (հաստատութիւն, հիմնարկութիւն), ունիվերսիտա (համալսարան), ռեսպուբլիկա (հանրապետութիւն), Էվոլիւցիա՝ որուն դէմ ահա հինգ բառ, անփոխարինելի նրբերանգներով (յեղաշրջութիւն, եղաշրջութիւն, բարեշրջութիւն, յառաջդիմութիւն, չրջափոխութիւն) եւ այսպէս անհամար ուրիշներ: Այս կատակերգութեան դիմելու պահանջ չզգացին Բաֆֆի, Մուրացան, Լէո, Շիրվանզատէ, Ահարոնեան, Իսահակեան, Աղայեան, Վարանդեան, Փափազեան եւ դեռ այնքան ուրիշներ, արտադրելու համար արեւելահայ դրականութեան լաւագոյն էջերը: Հիմա՞ ինչու պահանջ կը զգացուի: Ուրիշ լեզուի մէջ օրինակը կա՞յ այս ծաղրելի պատկերին: Անոր հեղինակները ի՞նչ պիտի ըսէին արեւմտահայ դրագէտ մը՝ երբ ան իր գրուածքը լեցնէր թուրքերէն բառերով: Աւելի քան պայծառ է թէ՝ ոչ մէկ փաստով պաշտպանելի կողմ չունի այս հինօրեայ աւանդամոլութիւնը, որուն դէմ Մշակի գպրոցը՝ արեւելահայ դրական դէմքեր եղող հեղինակաւոր աչխատակիցներու իր հոյլին դինակցութիւնովը՝ քառորդ դարու անողորմ պայքար մղեց եւ իբր արդիւնք յաղթանակին՝ արեւելահայերէնը տիրացաւ իր բնօրէն դիմագիծին, այն լեզուին, որով խորացէս հայեցի, բնատոհմիկ չքեղ դրականութիւն մը ծաղկեցաւ մինչեւ խորհրդային յեղափոխութիւնը: Ամէն սեռեր ընդգրկող այդ դրականութիւնը, քալելով դէպի արուեստագիտական կատարելութիւն բարձրացող բոլոր ճամբաներէն, չկարօտեցաւ երբեք օտար բառերով փետրազարդուելու արուեստին: Ինչո՞ւ հիմա մոլի հակումը կը ցուցնեն դէպի այդ Թաղուած գպրոցը, որ ծնունդն է գերմանական - ռուսական վաղեմի հակամալսարանականներու հայերէնի տկարութեանը եւ քիչ մըն ալ՝ ժամանակի երեւոյթ՝ անոնց սիրամարդի թեթեւսոլիկութեանը:

Այդ աչտարակը գերեզման լլչեցնող լուսամիտ հեղինակներու ստեղծած լեզուն այնչափ անթերի հայերէն կրցաւ հանդիսանալ որ՝ արեւմտեան հայերը արեւելահայ հեղինակներ լափող ընթերցողներ դարձան, առանց որ եւ է խրտչում կրելու արեւելահայերէնի տարբերութենէն, որ այդ հեղինակներու դրիչին տակ աննշանութեան կը վերածուի ու կը լուծուի, գրեթէ կը չքանայ: Որովհետեւ այդ դպրոցին հեղինակներուն դրած լեզուն անթերի հայերէն է, հայերէն՝ ուղղագրութիւնով, հայերէն՝ բառերով: Մինչդեռ Հայաստանի դպրոցին լեզուն թերի հայերէն է, ուղղագրութիւնով ու բառերով:

Ցիչուած տուեալներով՝ երկու ճամբաներու

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՐ ՍՐՏՆԵՂԻՆ ՀԱՅՑ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԷՆ

Ռութերի Թղթակիցը կը ծեռագրէ Ընգարայէն.— Պ. Վինոկրատով, խորհրդային դեսպանը, կիրակի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարար Պ. Հասան Սաքըյի հետ: Կ'ըսուի թէ խօսակցութեանց նիւթն էր Պոլսոյ հակաբոլշեւիկ ուսանողներու վերջին ցոյցը:

Նոյն գործակալութեան Պուքրէշի թղթակիցը կը զրէ թէ Թուրքիան այժմ սպառնալիքի տակ է ծիւսիս-արեւելքէն՝ հայկական խլրտումէն, հիւսիս-արեւելքէն՝ քիւրտ փոքրամասնութեանց խռովութիւններէն, իսկ ծիւսիս - արեւմուտքէն՝ պուլկարական զօրքի համախմբումէն՝ Թրքական սահմանագլուխին վրայ:

Այս կացութիւնը եւ Թուրքեւռուս դաշնագրին լրացումը մէկ ամիս առաջ այլեւս չունի տար լայն զօրացրումի մը, այս օրերս, մինչդեռ երկրին տնտեսական վիճակին ծանրութիւնը այդ կը պահանջէ:

Հայկական խլրտումը, թէեւ քիչ մը մեղմացած կ'ատոնի խորհրդաժողովէն ի վեր, Թուրքերու աչքին կ'երեւայ տեսակ մը ճնշում՝ ընդունիլ տալու համար խորհրդային առաջարկները՝ նեղուցներու (Դարդանէլներ), կարս եւ Արտահանի եւ Թուրքիոյ միջազգային քաղաքականութեան բարեփոխման մասին:

մէջ այս ելքին յանգելէ եռաքը, կը մնայ հետեւցնել: Շիտա՞կ է Հայաստանի գրական ղեկավարութեան որդեգրած ուղղութիւնը, Սփիւռքի Հայութեան հոգին դէպի Հայրենիքի սէրը ներդրանելու տեսակէտով, նկատելով որ գրականութիւնը (խօսքի) կամուրջն է գլխաւորապէս աղդակներուն՝ որ կոչուած է հայ ժողովուրդին երկու հատուածները իրարու մօտեցնելու, իրարու զօգելու, համաձուլելու: Ի. Հայաստանի պետական արդի գրաղաքականութիւնը ըլլալով Սփիւռքի Հայութիւնը իր ապագայ աղգաբնակչութիւնը նկատել, անոր հետ խօսքի կամուրջ ստեղծելու սա երկու միջոցներէն ո՞րը ճիշդ կը դտանի, Ա.— Իր լեզուն պանդաղօրէն պարտադրելո՞վ թաւիանցել «ներդրաւելի» Հայուն հոգիին, թէ. Բ.— Արմատախիլ ընելով իր արդի լեզուն՝ խօսիլ (դրել) այն արեւելահայերէնով՝ որուն շնորհիւ ընդհանրացած է Սփիւռքը լեցնող արեւմտահայութիւնը եւ որուն եւ իր լեզուին միջեւ տարբերութիւն չի դներ ան:

Անվիճաբանելի կերպով ատոր է թէ՝ առաջին միջոցը քնարեր ցնորք է: Ան ոչ միայն ատակ չէ դրական արդիւնք ծնցնելու, այլեւ դլխովինքացասական արդիւնքի դատապարտուած է: Որովհետեւ, եթէ կ'ուզենք ինքնախաբէութեան օրօրով չքնանալ եւ եթէ կրնանք մեծ ճշմարտութիւններ խօսելու քաջութիւնով հանդուրժել ազատախօսութեան անբռնաբարելի իրաւունքին, պէտք է բարձրաղաղակ յայտարարել թէ՝ Սփիւռքի Հայութիւնը՝ մեծով պզտիկով՝ անած արեւմտահայ հիանալի աչխարհաբարով եւ տիրապետուած անոր անփոխանակելի հմայքներով, երկկ չկարդաց, այսօր չի կարդար եւ վաղը դժբախտաբար պիտի չկարդայ՝ հակառակ իր բուռն փափաքին՝ Հայաստանի արդի հայերէնը, քանի տարի ալ որ իր գլուխը արդուկեն այդ կորճայով: Եթէ քրտնելով կարդայ իսկ, վայելքով պիտի չճաչակէ նիւթը, չդայնանալով ձեւէն:

Իսկ այդ լեզուով դրե՞լ՝ պիտի չփորձէ իսկ: Ուրեմն բացարձակօրէն ժխտական արդիւնք, անտարակուսելի կերպով: Հետեւաբար, դաղափարական - հոգեկան ճուլումի պարիսպ՝ ժողովուրդին երկու հատուածներուն միջեւ, մտաւորական կալուածին մէջ: Ուրիշ երեւոյթ է անդիր խանդավառութեան բռնկումը՝ որ երկու կողմէն ալ անկեղծ է ու սրտագեղ եւ որուն հրահրումին չանք խնայուելու չէ:

Երկրորդ միջոցը, անտարակուսելի կերպով հանդուրմն է պարիսպին, հետեւաբար ժողովուրդին երկու հատուածներուն մտաւորական - հոգեկան միութեան գլխաւոր պայմանը, որ կոչուած է նաեւ իրագործել ընկերային համաձուլումը: Այս չէ՞ ուզածը Հայաստանին:

Հրամայական պահանջք է, ուրեմն, փութացնել այդ մթնոլորտին ստեղծումը: Ուրիշ ամէն դեղեւում, ծեքծեքում, վարանում, դանդաղում՝ նպատակին հետացնող անչարժացում է: Խաչալի կասում է:

Առանց չանդուդն չարժումի, կրնա՞յ պարտկուիլ Հայաստանի պետական բաղաբականութեան եւ դրական դեկավարութեան դիրքերուն միջեւ առկախ ցցուն հակասութիւնը, որուն խոր ուշադրութիւն սեւեռելու ժամանակ է:

Եթէ իրաւես հոգեբանութեան անհաչտ մխքերու դառն իսկ հնչեն այս անխոդդարկելի ճշմարտութիւնները, պատմութեան համար պէտք էին արձանադրուիլ անոնք:

ԵՆԻՎՔ ԱՐՄԻՆ

Նշանակալից իրողութիւն մը. Պուքրրէշի ռուս դեսպանը իր վերջին ճառին մէջ որ եւ է ակնարկ չըրաւ հայ տարագիրներու պահանջներու մասին, մինչդեռ խորհրդային անթելը եւ մամուլը լայն տեղ տուին ասոնց, ասկէ կ'ենթադրուի թէ Թուրքեւռուս յարաբերութեանց մէջ փոփոխութիւն տեղի պիտի չունենայ ատեն մը:

Իրաւի աւելի վիճակը

Իրանի կառավարութիւնը Դեկտ. 10ին կոչ մը ուղղելով ամբողջ աշխարհի, թախանձագին կը խնդրէ որ երեք մեծ պետութիւնները քաշեն իրենց զօրքը, կարելի եղածին չափ շուտ, համաձայն Թէհրանի յայտարարութեան: Վարչապետ Հաքիմի այս առթիւ բացատրեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Իրան պէտք է կատարեալ ազատութիւն վայելէ, որպէսզի կարենայ գործադրել բարենորոգութիւնները: Կառավարութիւնը պատրաստ է ամէն ապահովութիւն տալու Խ. Մրւթեան եւ առ հասարակ բոլոր ազգերուն:

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ գերագոյն խորհուրդ մը կազմուած է, ուսումնասիրելու համար Ատրպատականի վերաբերեալ խնդիրները: Կառավարութիւնը միշտ մտադիր է այդ նահանգին կացութեան մասին, եւ ապօրէն կը նկատէ վերջերս կատարուած ըմբոստութիւնները, ուր յաղթանակը շահած էր համայնավար ապստամբը, Փէշեվարի: Լուրի մը համաձայն, կառավարական զօրքը սահմանեցաւ պաշտպանողական դիրքերու մէջ քաշուիլ Արտէպիլի մէջ, Թաւրիզէն 200 քիլոմեթր հեռու, դիմադրելու համար դեմոկրատներու յարձակման:

ԴԱՆԻ ՍԷ ՏՈՒԼՈՎ

ՋՕՐ. ՏԷ Գոլ առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պարզեց Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Անդրադառնալով Խ. Մրւթեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութեանց, զօրավարը յայտարարեց,— «Ֆրօսուան աշխարհին մէջ, երկու շատ մեծ պետութիւններ կան, եւ մենք կը գտնուինք ճիշդ երկուքին միջեւ: Կը բաւէ քարտէսին վրայ նայիլ, հասկնալու համար թէ այս կացութեան մէջ մեր կենսական շահը կը պահանջէ խոտօրէն պահել մեր հաւասարակշռութիւնը: Հետեւաբար, կ'ուզենք բարեկամութեամբ նայիլ— օրքան կախուած ունի մեզմէ — դէպի արեւելք եւ դէպի արեւմուտք — աչքերը բաց եւ ձեռքերը ազատ: Իրազեկները կը կարծեն թէ զօրավարը գիտակցօրէն լուռ մնաց Ճնգլիոյ մասին, որպէսզի բաց դուռ մը ձգէ ապագայ զինակցութեան համար: Ներքին քաղաքականութեան առթիւ, զօրավարը յիշեցնելով կատարուած բարւոքումները, յիշեցուց իրենց նշանախօսքը,— անկախութիւն, արտադրութիւն, մրւթիւն:

ՆԻՒՐԸՆԳԸՐԿԻ գատավարութեան Բշ. օրուան նիստին մէջ, կարդացուեցան զանազան փաստաթուղթեր, որոնք կ'ապացուցանեն թէ Խ. Մրւթեան դէմ յարձակումը ծրագրուած էր 1940 Դեկտ. 18ին: Հիթլեր կը յուսար չորս ամիսէն վերջացնել այս պատերազմը:

ԼԵՀԵՐԸ ՎԱՐՇԱՒԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱՇԻՆԵՆ քար առ քար: Քաղաքին 400.000 բնակիչները ամէն օր իրենց ձեռքերով, քարհատներով եւ թիերով կը փորեն աւերակները եւ կառքերու մէջ կը լեցնեն, ցուրտին եւ ձիւնին տակ, պատսպարան մը ճարելու համար: Առաւօտն արշալոյսին հազարաւոր Լեհեր յանկարծ փողոց կը թափին 17.000 վլած տուներու աւերակներէն: Ամէնք իրրեւ բնակարան ունին մառաններ եւ դետնափոր հիւղակներ: Ոչ տարքութիւն կայ, ոչ լոյս, ոչ ալ ջուր: Մասնագէտներու կարծիքով, տասը տարի պիտի տեւէ վերաշինութիւնը: Շատ քիչ խանութներ մնացած են վարչաւայի առեւտրական կեդրոնին մէջ: Խ. Մրւթիւնը կր ճարէ շինանիւթերուն 50 առ հարիւրը եւ ուս մասնագէտներ կ'օգնեն:

Խ. ՄԻՒԹԻՒՆԸ հնգամեայ նոր ծրագիր մը կազմած է (1946—1950), ամբողջովին վերակազմելու համար երկրին տնտեսական կեանքը: Պիտի նորոգուին երկաթուղիները 45.000 մղոն երկայնութեամբ, զարկ պիտի տրուի էլեկտրականացման, Մոլոթովի հսկայ գործարանը օրական հազար ինքնաշարժ պիտի արտադրէ, կառքի նոր գործարաններ պիտի կառուցուին, բանուորական բնակարաններով, Ուկրայնայի, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Վրաստանի մէջ, մեծ զարկ պիտի տրուի ցորենի արտադրութեան եւ անասնաբուծութեան, հազարաւոր օդանաւեր պիտի յատկացուին քաղաքային գործածութեան, պիտի ծաւալի առեւտրական նաւատորմը, մօտ հինգ միլիոն նոր տուներ պիտի շինուին եւն.:

ԱԹԼՆԻԶԻՆ կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա մերժած են յունական կառավարութեան առաջարկը՝ երեսփ. ընտրութիւնները 1946 մարտ 31ին յետաձգելու մասին: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, ընդդիմադիրները կր խորհին ընդհ. զործադուլ հռչակել ելեկտրականութեան, ջուրի եւ ուրիշ կենսական սպասարկութեանց մէջ, ստիպելու համար կառավարութիւնը որ ընդհ. ներում շնորհէ:

ՌՈՒՒԻՐԻ ԱԶՈՒԽԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ աւելցնելու եւ աւելի մեծ քանակութեամբ ածուխ Ֆրանսա փոխադրելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Կր յուսացուի թէ կացութիւնը պիտի բարւոքի մինչեւ տարեդարձը: Մ. Նահանգներն ալ պիտի փութացնեն ածուխի առաքումը:

ՌՃԻՐՆԵՐԸ կ'աւելնան Լոնտոնի մէջ, ինչպէս Փարիզի եւ ամերիկեան մեծ քաղաքներու մէջ: Հազարաւոր ոստիկաններ հետապնդումներ կր կատարեն դիշեր ցերեկ: Վերջին չարաթներու ընթացքին 70.000 ոսկի ղրամ, զոհարեղէններ եւն. ղողցուած, առեւանգութիւններ եւ բռնութիւններ կատարուած: Շատ մր չարագործներ մասնաւոր խումբեր կազմած են, ոճիրներ գործելու համար:— Փարիզի թերթերն ալ կը ղրեն թէ երեք ամսուան մէջ (Մայիս, Յունիս, Յուլիս) 45 սպանութիւններ կատարուած են դիչերանց: Երկու տարուան մէջ, միայն մէկ դիշեր անցած է առանց բռնութեան (1945 Դեկտեմբեր 5էն 6ի դիշերը): Սև չուկայով առրճանակներ կր ծախեն 2000ֆր.ի:

ՌՈՒՍ ԵՆԹԱՄԱՑ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ Նիւրընպէրկի մէջ, Դեկտեմբեր 8էն 9ի դիշերը, իր վարած կառքին մէջ: Կ'ըսուի թէ մարդասպանը ամերիկեան համազգեստ հագած էր:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. Պիտօ ճառ մր խօսելով Սէնթ Էթիէնի մէջ, յայտարարեց թէ «մեր դրացիներուն հետ համաձայնութիւններ պիտի կնքենք որոնք ուղղուած պիտի չըլլան Խ. Միութեան դէմ»: Այս առթիւ նախարարը նորէն կրկնեց թէ Ֆրանսա պիտի չընդունի որ եւ է որոշում որ կը տրուի առանց իր մասնակցութեան:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ 8 ՄԻԼԻՈՆ ՀՐԵԱՆԵՐԷՆ 6ուկէս միլիոնը չարդուած են հիթլէրական իշխանութեան կողմէ, համաձայն ամերիկեան տեղեկագրի մը: Մնացեալ 1.500.000 Հրեաներէն 350.000ը կը գտնուին Անգլիա, 175.000ր Ֆրանսա, 80 հազարը Լեհաստան, 300.000ը Ռումանիա, 65 հազարը Գերմանիա, 150.000ը Ռուսիա, հարիւր հազարը մասնաւոր կայաններու մէջ (ամերիկեան չրջան), 20 հազարը Իտալիա, 12 հազարը Զուիցերիա:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՁՕՐ. ՓԷԹԸՆ, որ վճռական դեր կատարեց Ֆրանսայի ճակատամարտին մէջ եւ որ վերջերս պաշտօնանկ եղած էր, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ Մանհայմի մէջ (Գերմանիա), իր ինքնաշարժը զարնուած ըլլալով ուրիշ ամերիկեան կառքի մր:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ տաղնապին հետեւանքով, Փարիզի նամակատուներուն բացման ժամերն ալ փոխուած են:

ՀԱՋԱՐԱՒՈՐ ՀՐԵԱՆԵՐ Լեհաստանէն վախչելով Գերմանիա կ'ապաստանին, անպանելի գտնելով կեանքը: Իրենց պատմութեան համաձայն, Լեհերը հրոսախումբեր կազմելով, կը հալածեն եւ կը սպաննեն Հրեաները: Շատերը կ'ըսեն.— «Եթէ կարմիր բանակը չըլլար, մէկ Հրեայ չէր մնար Լեհաստանի մէջ»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆ Ալ հանապետութեան պիտի վերածուի, հետեւելով Եուկոսլաւիոյ: Այսպէս պիտի աւելնայ «անդորձ» թագաւորներու թիւը (Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Ալպանիա, Յունաստան: Հունգարիա եւ Աւստրիա եւս գահաժառանգներ ունին որոնք տարիներէ ի վեր կը սպասեն):

ՌՈՒՇԱՏԵՍՏ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը Խ. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութիւնը կը կատարէ այս չարաթ, 15 Դեկտեմբեր, իրիկուան ժամը 20ին, 27 rue Elysée - Reclusի սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԼԷՄԱՆ եւ ԻՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օշի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Ալբաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Շաբէքշաբթի օրերը:

Դեկեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

ՏԱՐԱԲԱՀՏ ՍԻՄՈՆԻ ԳԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷԼ — Հէք Սիմոնը, անդրանիկ զաւակն էր Սեբաստիոյ Դաւրա պիւղէն համեստ ընտանիքի մը, Պ. Ցարութիւն Լավազանեանի: Ծնած էր 1921ին:

Սիմոնը համեստութեան եւ պարկեշտութեան տիպար մըն էր մեր չրջանակին մէջ, յանդուգն եւ ըրիտասարդ մը: Սպաննուեցաւ Դիմադրական կռիւներու չրջանին (4 Սեպտ. 1944), Տիներէի մէջ, իր հինգ ընկերներով: Զանց կ'առնեմ սպանութեան պարագաները, վստահ ըլլալով որ չատ մօտիկ ապագայի մը մէջ արդարութիւնը իր տեղը պիտի գտնէ եւ այն ատեն պիտի գտնուին արեցաւ հայրենակիցներ, անոր անմեղութիւնը անգամ մր եւս հաստատելու եւ ոճրագործներուն դիմակը պատռելու համար:

Հանգուցեալին մարմինը, որ 4 Սեպտ. 944էն մինչեւ 25 Նոյեմբեր կը գտնուէր Տիները, տեղական իչխանութեան արտօնութեամբ փոխադրուեցաւ իր բնակավայրը, Սէնթ Մարկրիտ: Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 30ին: Մաղկեպսակներով իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Հ. Ց. Դ. «Համազասպ» խումբը, Հայ Կարմիր Խաչը, Հայ Հայրենասէր Երիտասարդաց Միութիւնը եւ բազմաթիւ սրտցաւ ազգականներ, ընկերներ եւ հայհնակիցներ: Հարիւրաւոր հոգիներ կր հետեւէին հէք Սիմոնի դագաղին որ ծածկուած էր պինուորական իչխանութեան կողմէ ղրրեուած Ֆրանսական եռագոյնով: Մինչեւ Սէն Փիէռի դերեզմանատունը, բարեկամներ փոխն ի փոխ ուսերու վրայ կրեցին մեր սիրելի Սիմոնը: Ցետոյ հայերէն ուղերձ մը կարդաց ընկեր Սահակ Նազաչեան, իսկ Ֆրանսերէն ուղերձ մը՝ երիտասարդ ընկեր Պարզեւ Զաքարեանը, խորապէս յուզելով ներկաները:

Սիրելի Սիմոն (Աղաջան), ճիշդ է որ ոճրագործները ղգեստեցին քեզ եւ յաւիտենապէս բաժնեցին մեզմէ, բայց վստահ եղիր որ այդ արմատէն ծլող նոր բողբոջները պիտի ըլլան աւելի յանդուգն եւ քաջ, մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ:

Հանգիստ ոսկորներուդ եւ մխիթարութիւն ծնողքիդ: — Մկրտիչ Մատոյեան

Հ. Ց. Դ. ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ (Ցապաղած). — Նոյ. 24ին ընկերական համակրական խնջոյք մը տեղի ունեցաւ Bourg-les-Valenceի ընկերվարականներու սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ «Բրիստափոր» Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ S. F. I. O.ի: Պատուոյ սեղանին կը մասնակցէին Bureau Fédéralէն նուագանեակ մը ընկերվարականներ, ինչպէս եւ Bourgի քաղաքապետը որ սիրայօժար տրամադրած էր սրահը: Բացումը տեղի ունեցաւ Marseillaiseով եւ «Մշակ Բանուոը»ով: Օրուան նախագահը, ընկեր Գ. Քիւրքճեան հանդիսին բացումը կատարելով, Ֆրանսերէնեւ հայերէն բացատրեց տօնախմբութեան նշանակութիւնը, Դաչնակցութեան եւ ընկերվարականներու միջեւ եղած յարաբերութիւնները 1907էն ի վեր: Այս առթիւ յարգանք եւ երախտագիտութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որ ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ, Ֆրանսացի թէ Հայ: Օրուան բանախօսներն էին ընկեր Ա. Պօյաճեան (Ռոմանէն) եւ եր. Գասեան, որոնք համառօտակի պարզեցին Դաչնակցութեան գործունէութիւնը: Ընկեր Աւագեան կարդաց Ֆրանսերէն ուղերձ մը. ընկեր Սարոյեան՝ հայերէն: Գեղարուեստական բաժինն ալ ճոխ էր: Եղան հայերէն եւ Ֆրանսերէն արտասանութիւններ եւ երգեր: Հիւրերէն Պ. Gonta քանիցս երգեց Ֆրանսերէն կտորներ: Ընկերվարականներու կողմէ խօսեցան քաղաքացիներ Quartier, Vachet (maire de Bourg - les - Valence) եւ Tourvielle, համակրանք յայտնելով: Հանդիսը վերջացաւ կազդուրիչ տպաւորութեամբ: Գ.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ԱԶԳԱՑԻՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

16 Դեկտ. կիրակի ժամը 2.30ին Սալ Շիմիի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, métro Invalides: *Մասնակցութեամբ՝ Ա. ՇԱՀԱՄԻՐՈՒՆԻի կը ներկայացուի յայտնի թատերագիր՝ Պէռնշթայնի* ՍԱՄՍՈՆ *կամ* ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ԲՈՒՆԱԿԻՐՔ, *քնտանեկան տուամ 4 արար, (Թարգ. Տ. Նշանեանի):*

Տոմսերը 200, 100, 75 եւ 50 Ֆրանք: Կը ծախուին սովորական վայրերը: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Տիկին Մեճինեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան 1000 Ֆրանք կընուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի: Այս առթիւ յատկացութիւն կը յայտնեն Մեչինեան եւ Նալպանտեան ընտանիքներուն:

Ծնունդի Նուէր՝ ՍԱՄՈՒՆԱԿԱՆ, Կաղանդի Նուէր՝ ՍԱՄՈՒՆԱԿԱՆ, Ձեր Բարձի Գիրք՝ ՍԱՄՈՒՆԱԿԱՆ, 1200 էջ, 500 Ֆրանք, Արտասահման 10 1/4 տոլար: Հասցէ՝ D. TCHITOUNI, 13 rue Caumartin, Paris (9), կամ Պարսամեան, Բալուեան, Հ. Սամուէլ Գրատուները:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.280

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱՆԵՆԳԻՆ.— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք

Jeudi 13 Décembre 1945 Հինգշաբթի 13 Դեկտեմբեր

Ամ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4482-Նոր շրջան թիւ 211 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻՑՆԵՐ

Սահմանադրութեան յանձնաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները, որոնց մասին օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդեն թերթերը:

Տարակոյս չկայ թէ հիմնական սկզբունքները մեծապէս պիտի ազդուին օրուան հովերէն: Աշխարհը Եւրոպան երկունքի մէջ է: Ֆրանսան, դասական օրրանը յեղափոխական յորձանքներու, ինչպէս կրնար կառչած մնալ հին օրէնքներու: Մանաւանդ որ, իր պատմութեան ամէնէն եղերական շրջաններէն մէկը բոլորեց, չորս տարի օտար լուծի տակ մնալով, յետոյ Դիմադրութեան, ստորերկրեայ պայքարի մը լծուելով:

Միւս կողմէ, Սահմանադիր Ժողովին մէջ կը տիրապետեն ձախերը,— համայնավար եւ ընկերվարական: Հոսանքներ որոնք լայն դեռին չահած էին տարիներու քարոզութեամբ: Անոնց գործն մասնակցութիւնը Դիմադրական ճակատին վրայ եւ անհամար զոհերը աւելի զօրացուցին իրենց համբաւը եւ հմայքը:

Մինչեւ հիմա ընդունուած կէտերուն մէջ, կան ուշագրաւ պարագաներ:

Այսպէս, Ծանձնաժողովը թեթեւ մեծամասնութեամբ քուէարկեց մէկ Ազգ. Ժողովնկղբունքը: Ինդիրը դեռ չատ ջուր կը վերցնէ եւ ընդհ. Ժողովին մէջ է որ վերջնական ձեւ պիտի ստանայ:

Երկու Ժողովի տեսակէտն ալ ունի զօրաւոր պաշտպաններ նոյնիսկ ձախերուն մէջ (ընկերվարական): Բայց ոչ հին հասկացողութեամբ, — Երեսփ. Ժողով եւ Ներկայացուցչական Ժողով մը, եւ անոր հետ՝ ուրիշ մը, բոլորովին նոր ոճով:

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը՝ քաղաքական կուսակցութեանց խնդիրը:

Շատեր, մասնաւորապէս համայնավարները աւելորդ կը գտնեն այս մասին որեւէ տրամադրութիւն դնել սահմանադրութեան մէջ.

Միւս ձախ թեւը, ընկերվարական կուսակցութիւնը, ընդհակառակն անհրաժեշտ կը գտնէ սկզբունքի կէտեր դնել, խրատուելով անցեալ փորձառութիւններէ:

Կուսակցութեան վարիչ դէմքերէն Անատէ Ֆիլիփ, նախկին նախարար, յօդուածով մը կը պատճառաբանէ այս անհրաժեշտութիւնը.—

1. Անհրաժեշտ է Սահմանադրութեան մէջ արձանագրել մէկէ աւելի կուսակցութեանց սկզբունքը: «Ժողովրդապետութիւն մը ի՛նքնաշարժ չատ մը կուսակցութիւններու գոյութիւնը, հետեւարար պէտք է խոշոր տառերով արձանագրուի միակ կուսակցութեան դատապարտութիւնը, քանի որ ան գործիքն է դիկտատուրայի»:

2. Այդ կուսակցութիւնները պէտք է հաստատակայ գիծ մը ունենան,— ազատութեան սէրը եւ իրաւունքներու Յայտարարութեան էական սկզբունքներուն պահպանումը (ազատութիւն, հաւասարութիւն քաղաքացիներու՝ օրէնքին առջեւ են.): Պէտք չէ որ կարենայ վերածնիլ «Ազգիոն Ֆրանսէզ»ը, ոչ ալ Ֆաշական կամ Նացիական կուսակցութիւն մը:

3. Ազատութեան նոյն սկզբունքը պէտք է տիրապետէ կուսակցութիւններու ծոցին մէջ: «Անցեալին մէջ տեսնուած են քաղաքական կուսակցութիւններ՝ բաղկացած միայն սպայակոյտներէ, առանց զօրքի, համազումարներ, ուր նոր անդամներ կ'ներեւան յանկարծ, մեծամասնութիւն մը դոյացնելու համար, վարիչ մարմիններ որոնք իրենց հրամանները կը պարտադրեն չարքերուն» եւն.:

4. Վերջապէս, «պէտք չէ որ կուսակցութիւնները ծածուկ ազբիւրներ ունենան: Իրենց բոլոր ելմտական միջոցները,— անդամավճար, հանդէսներ, հանգանակութիւններ կամ ուրիշ աղբիւրներ պէտք է ծանօթ ըլլան բոլորին, ինչպէս եւ ծախքերու բաշխումը: Այս կերպով պիտի կրնանք վրտահ ըլլալ թէ կազմակերպութիւն մը որ եւ է կերպով կախում չունի ոչ արտասահմանէն, ոչ ալ կարգ մը տնտեսական ուժերէ. կամ, եթէ կարգ մը կուսակցութիւններ կապեր ունին այդ ուժերուն հետ, հանրային կարծիքը պիտի գիտնայ եւ ընտրողը պիտի կրնայ հաշուի առնել»:

Պահանջելով այս հիմնական կէտերը արձանագրել Սահմանադրութեան մէջ, Անատէ Ֆիլիփ վերապահում մը կը դնէ,— որ եւ է պարագայի մէջ, այս սկզբունքներուն գործադրութիւնը պէտք չէ յանձնել գործադիր իշխանութեան:

Շ.

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1917 հոկտ. 24ին բոլշեւիկները գրաւելով իշխանութիւնը, « դէպի տուն » հրաւիրեցին ռուս բանակը, որ քայքայուած տուն կը վերադառնար, ձգելով ամէն ինչ:

Լէնինը 1917 սեպտ.ին յայտարարեց. — «Հաշտութեան պայմաններ առաջարկելով, խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է որ անյապաղ անցնի անոնց իրական գործադրութեան. պէտք է որ նաեւ Հայերին ապահովէ լիակատար ազատութիւն, մինչեւ անկախում »: Շարունակելով ասում էր.— Պարպել բովանդակ Հայաստանի (Թուրքերի կողմից գրաւուած) ինչպէս եւ մեր կողմից բռնագրաւուած Թրքական (այսինքն հայկական) հողերը »:

Ահ՛ղճ Հայեր, մէկ կողմից անկախութիւն էին տալիս, միւս կողմից զօրքերը քաշելով, մենակ էին ձգում Թուրքերի դէմ յանդիման:

1917 դեկտ. 30ին Լէնինի եւ Ստալինի ստորագրութեամբ (իբրեւ Ազգութեանց Գործերի Կոմիսարի) լոյս տեսաւ հրովարտակ մը, որ կ'ըսէր.—

«Ժողովրդական Գործավարների Խորհուրդը յայտարարում է հայ ժողովուրդին, որ Ռուսիոյ դիւղացիական եւ բանուորական կառավարութիւնը պիտի պաշտպանէ հայութեան իրաւունքները Ռուսիոյ կողմից բռնագրաւուած Թրքահպատական Հայաստանի վրայ, ազատ ինքնորոշման հիմունքով, մինչեւ լիակատար անկախութիւն »: Եւ կ'աւելցնէր. — « Ժողովրդական Գործավարների Խորհուրդը հաշտութեան բանակցութեանց շրջանին Թուրք իշխանութեանց հետ՝ պիտի պնդէ այս պահանջների գործադրութեան վրայ »:

Այդ գեղեցիկ յայտարարութիւններին յաջորդեցին դառն դեղահատներ: Ռուս բանակը նահանջեց ամբողջովին Թրքահայաստանից, նաեւ Կովկասից: Բոլշեւիկները հաստատում էին, թէ ճանաչելով Հայաստանի ինքնորոշման իրաւունքը Թոյլատրելի չեն համարում այդ նրբերը պահել ռուսական զրաւման տակ: Լէնին - Ստալինեան շողշողուն յայտարարութեանց յաջորդեցին ուրիշ յուսախաբութիւններ: Բրեստ-Լիդովսկի դաշնագրի 4րդ յօդուածով բոլշեւիկները յայտարարում էին.— «Ռուսաստանը պիտի անի իրենից կախուած ամէն բան՝ ապահովելու համար արագ պարպումը Անատոլուի արեւելեան շրջանների եւ նրանց օրինական փոխանցումը Թուրքիոյ: Արտահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջանները եւս արագօրէն պիտի պարպուին ռուսական զօրքերից: Ռուսաստանը պիտի չմիջամտի այդ շրջանների պետական եւ միջազգային - իրաւական յարաբերութեանց հարցերին, թոյլ տալով, որ այդ շրջանները ազգաբնակութիւնը նոր կարգ հաստատի, համաձայնութեամբ հարեւան պետութեանց եւ յատկապէս Թուրքիոյ »:

1918 մարտ 17ին այս ձեւով բոլշեւիկները լուծում էին հայկական հարցը: Գաղաններին էին յանձնում Հայերը իրենց խնդիրը կարգադրելու:

« Արեւելքի եւ Ռուսաստանի բոլոր աշխատաւոր մահմետականներին » ուղղուած մի կոչի մէջ (24 նոյեմբեր 1917) բոլշեւիկները յայտարարում էին. — « Մենք յայտարարում ենք, որ պատռուած եւ ոչնչացուած է Թուրքիան բաժանելու եւ Հայաստանը նրանից խլելու դաշնագիրը »:

Գրեթէ նոյն շրջանին դաւեր էին սարքում նաեւ Անգլիացիները: Թուրք բանակները մօտենում էին Բաքուին: Անգլիացիները յուսադրում էին Հայերին, թէ կ'օժանդակեն: Իրօք 2700 զինուոր ղրկեցին Բաքու զօր. Տընսթէրվիլի հրամանատարութեամբ: Նրանց նպատակն էր սակայն պաշտպանել Բաքուի քարիւղը եւ ոչ թէ Հայերը: Մէկ օր ալ գաղտնի լքեցին Բաքուն եւ նաւ նստելով փախան Պարսկաստան, Հայերին յանձնարարելով « սպիտակ դրօշ բարձրացնել »:

Սեպտ. 15ին ինկաւ Բաքուն: Կոտորածը Հայերին արժեց 30.000 մարդկային կորուստ: Ի լրումն այդ ողբերգութեան, այդ օրերին Լոնդոնում լուրեր էին տարածւում, թէ Հայերը դաւաճանելով Անգլիացիներին, գաղտնի բանակցութիւններով Բաքուն յանձնել են Թուրքերին... Շաբաթներ վերջ միայն Լորտ Բոլըրթ Սէսիլը Խորհրդարանին մէջ յայտարարեց — « Բաքուի յանձնումն եղել է զօր. Տընսթէրվիլի համաձայնութեամբ »:

Պերլինի ամերիկեան դեսպան Ճէյմս Ճէրըրտ ասում է.

— « Ամերիկացիները պէտք է մի վայրկեան կանգ առնեն եւ մտածեն թէ ի՛նչ կը լինէր պատերազմի ելքն ու տեւողութիւնը, եթէ Թուրքերը 8 ամիս առաջ հասնէին Բաքու: Եւ նրանք աւելի կանուխ պիտի հասնէին, եթէ Հայերը չդիմադրէին »:

Զենք խօսում ուրիշ վկայութիւնների մասին (օրինակ Լիւտէնտորֆի յուշերը): Ի վարձատրութիւն այդ բոլորի, երբ կնքուեցաւ Մուդրոսի զինադադարը (1918 հոկտ.), Հայաստանի մասնակարզապէս կ'ըսէր. — « եթէ անկարգութիւններ ծագին Հայաստանի վից նահանգներում՝ Դաշնակիցները իրաւունք ունին զբաւելու նրանց որ եւ է մասը »: Ահա բոլորը. կարծէք թէ հայկական հարց չէ եղել, չեն եղել նաեւ զարհուրելի կոտորածները, Թրքական անմոռանալի նախճիրը:

(9) ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

Յայտնութիւններ Ռասեւզկոմսկի պատերազմի մասին

Ինչպէս գրած էինք, Նիւրընպէրկի դատավարութեան առթիւ ամերիկեան դատախազը կարդաց հարդ մը վաստաթուղթեր, որոնց համաձայն Հիթլէր չատոնց նախապատրաստած էր յարձակումը Խ. Միութեան դէմ: 1940 Դեկտ. 18ին թիւ 446 վաստաթուղթը, որ կը վերաբերի «Պարպարոսա» կոչուած ծրագրին, կը հաղորդէր Հիթլէրի հրահանգները,— «Գերման զինեալ ուժերը պէտք է պատրաստ ըլլան ջախջախելու Խ. Միութիւնը արագ քարշաւանքի մը ընթացքին, Անգլիոյ դէմ մղուած պատերազմի վախճանէն առաջ»:

1941 Փետրուար 3ին խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ որուն ներկայ էին Հիթլէր եւ ամբաստանեալներէն Քայթըլ եւ Եօտլ: Այդ առթիւ քննուեցան Ափրիկէի գործողութիւնները եւ Ֆրանսայի ազատ մասին գրաւման խնդիրները: 1941 Մայիս 13 թուակիր խիստ գաղտնի վաւերաթուղթ մը, որ ստորագրուած է մառէչալ Քայթըլի կողմէ, մանաւանդ իրաւասութիւններ կուտար S. S. առաջնորդին, Խ. Միութեան մէջ կատարուելիք վարչական կազմակերպութեանց մասին: Նոյն տարուան ապրիլ 3ին հինգ չաբաթ յետաձգուեցաւ ռուսական արշաւանքը, Պալքաններու մէջ կատարուած գործողութեանց հետեւանքով: Քայթըլ համաձայնած էր որ դերման զօրքի զանգուածային համախմբում տեղի պիտի ունենար մայիս 22ին, արեւելեան սահմանադրութին վրայ, իսկ արշաւանքը պիտի սկսէր յունիս 22ին: Նացի վարիչները մեծապէս չահագրգռուած էին Ռուսիոյ բնական հարստութեանց չահագործումով: Մասնաւորապէս հրահանգուած էր կազմակերպել Լէնինկրատը, Մոսկուան, Քիւվը եւ Բագուն, տնտեսապէս օգտուելու համար:

Մոսկուա կը քողոքէ

Պոլսէն կը հետագրեն թէ խորհրդային դեսպանը բողոքած է Թուրքիոյ արտաքին նախարարին, Պոլսոյ մէջ կատարուած հակաբոլշեւիկ ցոյցերուն դէմ, որոնք հակախորհրդային կը համարուին Սովետներու կողմէ: Նոյնիմաստ բողոքագիր մըն ալ Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսը ուղղած է կուսակալին:

Զրոյցի մը համաձայն, դեսպանը Մոսկուա պիտի երթայ, խորհրդակցութեան կանչուած ըլլալով իր կառավարութեան կողմէ:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍԱՐԱԿԱՆ ՀԱՅՑԵՐՈՒՆ հրաւէր ուղղուած է խորհրդային քաղաքացի դառնալու: Համաստանի մէջ դրաւէնական մը բացուած է արձանագրութեանց համար:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ (աւելի քան մէկ միլիոն) ազդարարութիւն - զործադուլը տեղի ունեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, ամբողջ գահլիճը մերժած ըլլալով որոշում տալ ճնշումի տակ: Գործադուլը տեւեց երկու ժամ:

ԼՈՆՏՈՆի ԵՒ ՓԱՐԻԶի միջեւ կատարուած քաղաքական բանակցութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն կր չարժեն: Կարգ մր տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա տրամադիր է Ֆրանսայի դոհացում տալու Հռենոսի եւ Ռուրի հարցին մէջ, պայմանաւ որ Ֆրանսան ալ տեղի տայ Պալքաններու մէջ, ի նպաստ Անգլիոյ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ խորհրդաժողովին առթիւ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը միասին պիտի տանի վեց խորհրդականներ, որոնց մէկը մասնագէտ է հիւլէական ուժի:— Գերմանիոյ կեդր. վարչութեան մասին տեսակէտները աւելի պարզ են այժմ: Մառէչալ Ժուկով, խորհրդային ներկայացուցիչը, յայտարարեց թէ համաձայն չէ որ կեդր. վարչութիւն մր հաստատուի առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան: Անգլիան ալ այս տեսակէտին յարած է:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի դահլիճը երկու մասի բաժնուած է, ընդհ. ներման հարցին առթիւ: Երեքչորս նախարարներ կ'առաջարկեն ներում չնորհել բոլորին, մէջն ըլլալով անոնք որ սպանութիւններ կատարած են պերման դրաւման եւ 1944 Դեկտեմբերի դէպքերու առեն: Վարչապետ եւ ուրիշներ կ'ընդդիմանան այս առաջարկին:

500.000 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ Գերմանիոյ մէջ, դաշնակից օդանաւերու ռմբակոծութեան հետեւանքով: Ամէնէն աւելի զոհեր պատճառած են հրձիգ ռումբերը:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿի դատավարութեան առթիւ, ամերիկեան դատախազը կարգ մը թուղթեր կարդաց, որոնց համաձայն կէօրինկ կ'ուղէր վիթխարի օդանաւեր չինել, Մ. Նահանգները ռմբակոծելու համար, իսկ Ճաւիոն տասը հրուսեր զրկած էր ռումբերով, որպէսզի սպաննեն Սթալինը, բայց տասն ալ ձերբակալուելով դնդակահարուած են:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն կը հեռագրեն թէ վերահաստատուած է հեռագիրներու գրաքննութիւնը, որ մասամբ ջնջուած էր մէկ ամիս առաջ:— Մոսկուայի մէջ մեռած է հոչակաւոր բուսաբան Կոմարով, անդամ Ակադեմիայի, որ մասնակցած է չարք մը գիտական հետազօտութեանց եւ ունի բազմաթիւ հեղինակութիւններ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Սալասի, Հունգարիոյ վերջին դիկտատորը, որ կ'ըսեն թէ հայկական ծագում ունի:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ նոր սահմանադրութեամբ, կիներն ալ այրերուն հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքի մէջ եւ պիտի ստանան հաւասար վճարում հաւասար աշխատանքի համար: Սահմանադրութիւնը հիմնուած է Ս. Մ. Սահմանադրութեան վրայ: Վեց դաշնակցային պետութիւններէն իւրաքանչիւրը 25 ներկայացուցիչ պիտի ղրկէ Ազգութեանց Մորհուրդին: Բուն երեսփ. ժողովը կ'ընտրուի ամբողջ ժողովուրդին կողմէ: Սահմանադրութիւնը երեք տեսակ սեփականութիւններ կը ճանչնայ,— անհատական, գործակցական եւ համայնական: Անհատական սեփականութիւնը եւ ձեռնարկները սահմանափակուած են եւ կրնան ջնջուիլ, «եթէ հանրային շահը պահանջէ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ կեդրոնին համար բուռն պայքար մը կը մղուի միջազգային մամուլին մէջ: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ կեդրոնը պիտի ըլլայ ամերիկեան քաղաք մը, օրինակ՝ Պոսթընը: Եւրոպացիները այս առթիւ դիտել կուտան թէ այդ պարագային Մ. Նահանգները պիտի տիրապետեն նոր կազմակերպութեան որոշումներուն վրայ:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄՈՐԵՆ ՄԻՏՔԵՐԸ

ՆՄԲ.— Քանի մը թերթեր գրած էին թէ հայ համալեռավար մը սպանուած է Պէյրութի մէջ, Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութենէն վերջը: Սինչդեռ ուրիշ քան կ'իմանանք Պէյրութի «Ազգակ» շաբաթաթերթէն (9 Նոյ.).—

« Առջի դիշեր խիստ ցաւալի եւ դառապարտելի միջադէպ մը պատահած է Հայկաշէն թաղին մէջ, որ չարունակութիւնն է քանի մը ամիս առաջ պատահած ընտանեկան դէպքի մը: Մէկ կողմէ սպաննուած է հայ երիտասարդ մը, իսկ միւս կողմէն ընտանիքի վրայ կատարուած յարձակումի միջոցին դաշունահարուածներէն մահամերձ է երիտասարդ աղջիկ մը: Ընտանիքի վիրաւորուած միւս անդամները թժշկական խնամքի տակ են »:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԵՐԳԸ, պատմութիւն Հայոց՝ դիւցազներգութեամբ: Գրեց՝ Արմէն Անուշ: Գին՝ 60 ֆրանք:

ԱԿՕՍ, ձեռնարկ Հայ Ճեմարանի Շրջ. Միութեան: Գրական ժողովածու աշխատակցութեամբ ծանօթ դրողներու (Լ. Շանթ, Ն. Աղբալեան, Ց. Օշական, Հ. Ակինեան, Սեզա, Գ. Իփէկեան եւն.): Լ. եւ Ը. դիրք: Պէյրութ:

ՆԱՑԻՐի, ամսագիր դրականութեան եւ արուեստի: Խմբագիր՝ Ա. Ծառուկեան: Կ'աշխատակցին խումբ մը երիտասարդ եւ տարեց դրագէտներ: Հասցէ. B. P. 372, Alep (Syrie):

ՑԱՒԱՋ.— Կը խնդրուի արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն ֆրանքով ծանուցանել իրենց հրատարակութեանց գիները:

Սիւիան - Կոմիտասի պարահանդէսը

Շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro: Ճոխ պիւֆէ:

TANGO եւ SWING, Orchestre PESENTI

Գեղարուեստական բաժին Սիւիան Կոմիտասի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի, երգ՝ Անուշ Աւտմեանէ: Կը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantaisiste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jino de l'Alhambra: Հայկական պարեր: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Կարս յաղթեր

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Դ.

Անին Ցոյներուն յանձնուելէն քիչ վերջ բոլորովին նոր ու անողոք ցեղի մը հրոսակները երեւան կ'ելլէին Հայաստանի սահմաններուն վրայ: Ասոնք Սելճուք Թուրքերու ասպատակներն էին, որոնք Տուղրիլ անուն սուլթանի մը առաջնորդութեամբ վասպուրական մտնելով դրաւեցին Արճէշ քաղաքը, կոտորեցին բնակիչները եւ գացին Բասենի Վաղարշաւանը, այժմեան Քէօփրիւ քէօյը, յետոյ Բասենի եւ Կարինի դաշտերը ապականելով անցան Խաղտիք, Տայք, Տարօն եւ Մոքսեաց գաւառները: Սաստիկ կոտորած մը տուին Մանանաղի գաւառին Սիբատայ բերդը ապաւինողներուն, « ուր ժողովեալ էին բազմութիւն անթիւ փախստեից »: Ամէնէն ահաւոր կոտորածը սակայն, անոնք տուին Կարնոյ դաշտի դլխաւոր քաղաք Արծնիի, որուն տեղ կը կենայ այժմ Քարա-Արդ դիւղը, կամ ըստ ոմանց ուղղակի Կարին քաղաքը: 152 քահանաներով եւ 700էն 800 եկեղեցիներով չէնցած այս անպարիսպ քաղաքին կործանումը որ կատարուեցաւ Սելճուքներու ձեռքով, աղիողորմ ողբերով կը նկարագրեն պատմիչներ՝ Լաստիվերտացի, Ուռհայեցի եւ Սմբատ:

Ցունաց Մոնոմախ կայսրը ուզեց այս կոտրատաններուն վրէժը լուծել, բայց ընդհանրապէս Հայերէ եւ Վրացիներէ կազմուած ու դերազոյն հրամանատարէ զուրկ իր բանակները պարտուեցան Բասենի դաշտին մէջ ու այս կիսավայրենի հորդաններու ասպատակները յառաջացան, յանկարծակի յարձակեցան Կարսի վրայ, տօնական դիշեր մը, երբ ժողովուրդին մէկ մասը եկեղեցիներուն մէջ արարողութեան կը մասնակցէր, միւս մասը փողոցները, հրապարակներուն վրայ, տուներուն մէջ կ'ուրախանար:

Ժամանակակից պատմիչին նկարագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Կարսը հարստութեան մէջ ճոխացած քաղաք մըն էր: Եւ Սելճուք Թուրքերը, այս հարստութեան աւարին համն առած՝ յաջորդ տարին նորէն եկան: Սակայն այս անգամ Հայերը պատրաստ յարձակեցան թշնամիներուն վրայ « բազումս կոտորեցին » եւ 30 հոգի մեռնող հայ ազնուականներու կարգին զերի ինկաւ Քաջն Թաթուլ: Այս վերջինը երբ բերին Տուղրիլի առջեւ, մեծաւորը զարմացաւ անոր կտրիճ կեցուածքին ու անվախ կերպարանքին: Տուղրիլ սուլթանը խոստացաւ անվախ արձակել Քաջն Թաթուլ, եթէ իր Արեւելեան զօրավարին վիրաւորուած որդին բժշկուելու ըլլար: Քաջն Թաթուլ պատասխանեց. « Թէ իմ է զարկածն, չէ կենաց, քէ այլումն է զայն ոչ գիտեմ»: Լսածը հաստատուեցաւ, վիրաւոր երիտասարդը մեռաւ եւ Թաթուլ մահուան դատապարտուեցաւ:

Տուղրիլի յաջորդը՝ Ալփասլան, Անին գրաւելէ վերջ դեպի դրկեց Գագիկի որ անձնատուր ըլլայ: Այս վերջինը սակայն, այս անգամ հնարագիտութիւն մը բանեցուց բանուորին սիրտը չտհելու համար: Դեսքանին եկած առենը սեւ դգեստ հագած նստաւ պալատան ներքնասրահը հասկցնելով թէ Տուղրիլի մահը կը սգայ: Ալփասլան լսելով այս հաւատաց եւ խաղաղութեամբ Կարս եկաւ: Գագիկ զայն ընդունեց մեծ հանդէսով եւ կերակրեց ամբողջ բանակով միասին:

Այնուհետեւ, Գագիկ, միշտ ինքզինքը վտանգի մէջ զգալով Կարսը իր գաւառին հետ ծախեց եւ փոխարէնը Կապադովկիոյ մէջ երկիր մը առաւ:

Գագիկի մեկնելէն եաք, Ցունաց կայսրը, Կարսի եւ Ուխտեաց վերակացու կարգեց Բակուրանայ որդին՝ Գրիգոր իշխանը, որ չարունակ նեղուելով Սկիւթացիներէն եւ չվաստահելով հռոմայր Ցունաց օգնութեան, քաղաքը յանձնեց Վրաց Գէորգ Բ. թահաւորին 1084ի աւեւնները:

(Մնացեալը յաջորդով) Կ. ԽՐԱՑԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽՄԱՋի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Թ. Նալպանտեանի, իրենց մեծ մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԵՇԻՆԵԱՆի մահուան առթիւ: Ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Սապոնճեանի, իրենց հօր՝ ՑՈՎՀ. ՏՆԿՈՑԵԱՆի դառն կորուստին առթիւ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՑԱՐՈՒԹԻԻՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, բնտիր օղի եւ ճոխ ադանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆԻ Ֆ. ԿԱՊՈՑ խաչի Սանուհիներու բացման - թէյասեղանը, այս կիրակի, 16 Դեկտ. կէս օրէ վերջ՝ ժամը 3ին: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Ճանապհան Թադուհի կը վնտռէ իր մօրաքրոջ տղան, Պ. Գեղամ Տիրատուրեանը որ ոսկերիչ է եւ Փարիզ կը դտնուի: Իմացնել Djénabian Takouhi, 57 Cours Bonnevaux, Romans, (Drôme):

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ա Ր Ա Ծ Ա Ն Ի

ՎԱՐՈՒՅԱԿԱՆ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ, Գիրք Գ. 1945 Նոյեմբեր:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ.— Գրական Շարժումը Խ. Հայաստանի մէջ, Վահէ.— Հայ ժողովուրդին, Ցովհ. Շիրազ.— Նարդեանի (ինքնակենսագրութիւն) Շ. Նարդունի.— Իմ կատուս եւ իր օրագիրը, Ա. Ամուր.— Պանդոկի դիպուած, Փայլակ Սանասար.— Վէպը եւ Ազգերու հոգին, Հրաչ Սարդիսեան.— Ճարտարապետ Թորամանեան, Աւ. Իսահակեան.— Լեզուական բաներ, Ցակոբ Տէր Ցակոբեան.— Վահան Թէքէեան, Ն. Սարաֆեան.— Եր. Տ. Անդրէասեանի կեանքն ու գործը, Շ. Նարդունի.— Հայկ. Հարցը համամայն Սագռնովի յուշերուն, Արսէն Ա. քահանայ Սիմէոնեանց.— Սիմոն Գափամաճեան, Եր. Տէր Անդրէասեան.— կենդանիներու լեզուն (սերպիական հէքեաթ).— Եղերապատում եղիշէ Չարեճցի, Վարազ.— Աստւլիս: Գին 75 ֆր.: Դիմել «Ցառաջ»ի եւ գրավաճառներու:

ՈՒՐՑԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ
16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 8ԻՆ
Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՑԵԱՆ, կը խօսին ՊՊ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՒԱԶԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի:

Առատուն հոգեհանդիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 25ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՒ ԵՆՔ 500 ֆրանք ՑԱՒՈՒԶԻ համար, Տիկին Իսկուհի Պետրոսեանէ, Լէ Վանս (Արտէշ):

ՔՈՒՇԱՏԵՐ

Հ. Ց. Դ. ՍԻՆ ՇԱՄՈՆԻ «Վարուժան» խումբի ժողովը՝ այս հինգշաբթի, իրիկուն ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ յաջորդ դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահի մէջ,: կը խօսի՝ Պ. Գ. Ալէմշահ, «Հայ երաժշտութեան մասին»:

Ֆ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը կը տօնէ Խ. Հայաստանի 25ամեակը, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Սալ Փաթրօնաժի մէջ (rue Voltaire), պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. Կօշարի, մասնակցութեամբ France - U. R. S. S.ի եւ գաղութի բոլոր կազմակերպութեանց: Կը խօսին Պ. Պ. Զորմիսեան եւ Ազատ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՍԸՆԹ ԼՈՒԻՋԻ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը Խ. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութիւնը կը կատարէ այս շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, իրիկուան ժամը 20ին, 27 rue Elysée - Reclusի սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

Այրի Տիկին Վարդենի Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Զաւիկ, Խոսրովուհի, Իսկուհի եւ Պաղտասար չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Պ. ՈՍԿԻԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantes մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին, թատերական բացառիկ ներկայացում, սրամիտ եւ զուարթ կատակերգութիւն մը,

ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՍ Է

Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բաղրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գմբէթեանի, Գ. Տէրվիշեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ց. Լաթիֆեանի, Տիկին Ռ. Սեւեանի, Օր. Ա. Աղնաւորի, Օր. Ա. Գազազեանի: Թատերգութիւնը ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:

Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՀԱՅԵՑԵՔԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 14 Décembre 1945 Ուրբաթ 14 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4483-ՆՈՐ շրջան թիւ 212 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑՆ ԿԱՐՄ-ԱՐՏԱՀԱՆ

«Սովետական Հայաստան», Երեւանի պաշտօնական օրկանը, 1945 Մեպ· 23ի թիւին մէջ, Գ· էջին վրայ հրատարակած է գրութիւն մը, որ կը պատմէ մայրաքաղաքի աշխատաւորութեան խօսքը՝ հայկական պահանջներու մասին:

Ստորեւ՝ ամբողջ հատուած մը, իրենց հայերէնով եւ մանաւանդ «ընթերցեցին»ով...

— « Սեպտեմբերի 22ին մեր ռեսպուբլիկայի մայրաքաղաքի գործարաններում, փաբրիկաներում, հիմնարկութիւններում եւ ձեռնարկութիւններում հանգստի ժամերին ադիտատորները ընթերցեցին մեր թերթերում տպագրուած «Ամերիկայի Հայ Ազգային Խորհրդի» դիմումը՝ ուղղուած Արտաքին Գործերի Մինիստրների Խորհրդին: Ընթերցանութիւններից յետոյ բանուորները, բանուորուհիները, ինժեներները, ծառայողները, գիտնականները եւ ինտելիգենցիայի միւս ներկայացուցիչները իրենց ելոյթներում մեծ գոհունակութեամբ էին ընդունում թուրքական տիրապետութեան տակ գտնուող Կարսի ու Արդահանի մարզերը Սովետական Հայաստանին միացնելու եւ արտասահմանում գտնուող մէկ եւ կէս միլիոն Հայերին հայրենիք վերադարձնելու հնարաւորութիւն ստեղծելու արդարացի պահանջը: Համաշխարհային առաջին պատերազմի ժամանակ այդ մարզերի հայ ազգաբնակչութիւնը ոչնչացուեց, կամ արտաքսուեց, իսկ նրանց պապենական հողերը զաւթեցին: Դա պատմական աղաղակող անարդարութիւն էր»:

Շարունակութեան մէջ ալ, նորէն կը յիշուին Կարսն ու Արտահանը, զանոնք «Ս· Հայաստանի միացնելու պահանջը, որովհետեւ դրանով վերջ կը տրուի օտարութեան մէջ գտնուող Հայերի տառապանքներուն եւ կը վերականգնուի արդարութիւնը»:

Օրուան ճառախօսներէն Ս· Մանուկեան ժամանակ հատած կը նկատէ, «որպէսզի արտասահմանում գտնուող մեր հայ եղբայրներն ու քոյրերը վերադառնան իրենց օջախը, վերջ տրուի նրանց տարագրութեանը: Պէտք է սովետական Հայաստանին վերադարձուին զաւթած տերրիտորիաները (բռնագրաւուած հողերը):

Ուրիշ ճառախօս մը, ճարտարապետ Ա· Բարսեղեան, նոյնպէս կը պահանջէ որ «Թիւրքահայերի նկատմամբ կատարուած պատմական անարդարութիւնը իր վախճանը գտնի, աւազակաբար յափշտակուած հողերը վերադարձուին իրենց օրինաւոր տէրերին»:

Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունինք ուրիշ նիւթեր, ճշդելու համար հիմնական կէտ մը,— այս ժողովրդային բողձանքները միայն Կարսի եւ Արտահանի՞ կը վերաբերին, թէ բուն Հայկական Դաշին,— Թրքահայաստանի նահանգներուն:

Ճառախօսները անորոշ, ընդհանուր խօսքեր կ'ընեն, իսկ «Ս· Հայաստան» բացորոշապէս կը խօսի միայն Կարսի եւ Արտահանի մասին:

Կ'ենթադրենք թէ մնացեալ լռելեայն պէտք է հասկնալ·քանի որ կը խօսին Արտասահմանի մէկուկէս միլիոն տարագիր հայութեան մասին: Արդ, Կարսի նահանգը (հին Վանանգը) դժուար թէ 250 հազար հոգիէն աւելի կարենայ տեղաւորել, իսկ Արտահանի մասին վէճեր կան:

Ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզէինք որ Հայաստանի աշխատաւորութիւնն ալ խօսէր նոյնքան բացորոշ որքան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Կը յիշէք անոր խօսքերը, 25ամեակի ոճնակատարութեան առթիւ,— «Մեր դիմումին մէջ, մենք խնդրեցինք որ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հողերը եւս առնուին եւ վերադարձուելով իրենց օրինաւոր տէրերուն, կցուին Խ· Հայաստանի»:

Թերեւս այս անորոշութիւնը կը բխի անկէ որ, Մոսկուան ինք մինչեւ այսօր ալ պաշտօնապէս բանաձեւած չէ իր պահանջները: Մոսկուայի անթելը եւ թերթերը պարբերաբար կ'արձանագրեն Հայաստանի թէ Արտահանի մէջ եղած արտայայտութիւնները: Բայց, կառավարութիւնը ինք, եւ իր դեսպանները բառ չեն արտասաներ, ինչպէս տեսանք Փարիզի եւ Պուքրէշի մէջ, ոճնակատարութեանց առթիւ:

Արդեօք անո՞ր համար որ, տակաւին ժամանակը հասած չեն սեպեր:

Ըսւսա՞նք թէ լռելայն մը պիտի ծագի Մոսկուայէն, երեք Մեծերու խորհրդաժողովին առթիւ:

Շ·

«Հրաշագործ» Աւազը

ԽՄԲ.— Ֆրանսական գործակալութենէն առնելով, ժամանակին հաղորդած էինք թէ իրանահայ երիտասարդ մը, Աւագ, «հրաշքներ» կը գործէ, զարմացնելով գիտական աշխարհը: Իրանահայ եւ իրանեան թերթերը շռնդալից մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս մասին: Թէհրանի մեր աշխատակիցը երկու անգամ տեսակցութիւններ ունենալով «հրաշագործ»ին հետ, մեզի ղրկած է մանրամասնութիւնները: Կը հրատարակենք իրենց հակիրճ նպատակներուն:

Թէհրան, 14 Հոկտ.— Ո՞վ է Աւագը, որի անունը ահա մի քանի շաբաթ է, ինչ հոլովւում է Թէհրանի հայ եւ պարսիկ ժողովուրդի բերանում, որով զրաղած է հայ եւ պարսիկ մամուլը եւ որի անունը արդէն հասել է նաեւ արտասահման: Թէհրանը, մասնաւորապէս հայ համայնքը այսօր ապրում է, չնչում է ու զրաղած է միայն Աւագով:

Մի նոր Մեսիա՞,— ինչպէս ժողովրդական զանգուածներն են ընդունում ու հաւատում, ուսոի եւ մոմեր վառում նրա առջեւ,— թէ «բուժող մեդիում», «մի եզակի դէմք», որ օժտուած է բուժելու բացառիկ կարողութեամբ,— ինչպէս պաշտօնապէս յայտարարել է Իրանի Հոգեբանական Փորձնական Խորհուրդը իր բացատրութեան մէջ, տպագրուած տեղական մամուլի օրգաններում:

Մենք, հասարակ մահկանացուներս, ի հարկէ, չդիտենք: Գիտենք միայն որ ինչ կատարւում է մեր աչքերի առջեւ, պատկանում է արտասովոր երեւոյթների չարքին:

Ահա ձեզի մի քանի փաստեր, հարիւրաւոր փաստերի ու դէպքերի չարանից, որոնք արձանագրուած են Աւագին չատ մօտ կանգնած Բժ· Ս· Եղիազարեանի կողմից եւ հրատարակուած տեղական մամուլի մէջ:

... « Թէ Պ· Աւագը, այդ 19 տարեկան երիտասարդը, «բուժելու» ընդունակութիւններ է ցոյց տալիս,— գրում է Բժ· Ս· Եղիազարեան,— դա հաստատում են հետեւեալ փաստերը, որ ստուգել եմ անձնապէս: Մի կողմ թողնելով ուրիշ լրագրերներում իմ կողմից յիշուած դէպքերը, այստեղ բերեմ երեք հետեւեալները:—

1. Թադէոս Ադամեան, 23 տարեկան, Դարուս գիւղից, ծնած օրից տառապում էր Hystéro-Epilepsieով, որ վերջերս կատարեալ հոգեկան ծանր հիւանդութեան կերպարանք էր ստացել եւ միանգամայն անդամալուծել այդ տղային: Օրական մինչեւ 20 անգամի հասնող ընկնաւորութիւնը տեւում էր 1—3 րոպէ, խոր քնոյալքում եւ յուսահատութիւն պատճառելով շրջապատին: Տոքթ· Զէրազին տեսել է այդ հիւանդին եւ չատ ուրիշները: Զինուորական ծառայութիւնից երեք տարի ազատուած է եղել այդ պատճառով: 14 օր առաջ գնացել է Աւագի մօտ ու մէկ անգամից բժշկուել նրանից: Ահա՛ 14 օր է բոլորովին առողջ է: Որքան կը տեւէ այդ, չդիտեմ, բայց փաստը մնում է փաստ: Ինչ որ չկարողացանք անել մենք պաշտօնական դիտութեան ներկայացուցիչներս 20 տարուայ ընթացքում, Աւագն արեց մէկ վայրկեանի մէջ:

2. Տիկին Աստխ Սադեան, 45 տարեկան, 15 տարի է տառապում էր լեարդի հիւանդութիւնից, աչքի ցաւերից եւ լոյսի պակասութիւնից, հիստերիկայից եւ սոսկալի գլխացաւից: 4 տարի կատարեալ անդամալոյծ էր եւ աշխատանքի անընդունակ բոլորովին: Սովամահ չլինելու համար ստիպուած է եղել դիմելու Աւագին, որովհետեւ բժշկութիւնը զանազան տեղ արդիւնք չի տուել: Երեք անգամ եղել է նրա մօտ, այսօր բոլորովին առողջ է զգում իրեն եւ աշխատանքի ընդունակ: Լեարդը քաշել է, փոքրացել: Աչքերը լաւ տեսնում են: Նրա աշխատանքի ընդունակութիւնը բոլորովին վերադարձել է իրեն:

3. Թովմաս Մելիք - Կարապետեան, 50 տարեկան, կոյր ձախ աչքից: Երկու տարի զանազան տեղեր բժշկուելուց յետոյ առանց արդիւնքի դնացել է Աւագի մօտ· աչքը բացւել է եւ այժմ աշխոյժ տանում է իր աշխատանքը:

« Չեմ ուզում ծանրացնել ընթերցողին բազմաթիւ այսպիսի դէպքեր յիշելով»: (Տե՛ս «Վերածնունդ», 1945 թ· 8 Հոկտ· թիւ 226):

Այս դէպքերի վրայ մենք կարող էինք աւելացնել եւ մի չարք ուրիշները, որոնց կամ վկայ ենք եղել անձամբ, կամ մեր մօտիկ բարեկամներից ենք լսել, հարազատների բժշկութեան մասին:

Հետեւաբար, Աւագի բուժելու կարողութիւնը ամէն տեսակ հիւանդութիւնների որ եւ է կատեգորիից դուրս է: Խնդիրը, որ առաջ է բերում տարաձայնութիւններ՝ դա նրա արտասովոր, պարզապէս գերբնական կարողութեան ըմբռնումի ու բացատրութեան մէջ է:

Մեր տեսակցութիւնը Պ· Աւագի հետ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 9ին, ժամը 11ին:

Վերջերս Աւագին փոխադրել են Թէհրանի չորրակայ զեղեցիկ ամարանոցներից մէկը՝ Դարբանդ (Շեմրան) արուարձանը: Ապրում է մի հանգստ վիլլայում ոստիկանութեան հսկողութեան տակ: Այս խելացի քայլը առնուած է փրկելու համար նրան ժողովրդական բազմութիւնների ներխուժումից:

Վիլլայի մուտքում կանգնած են երեք ոստիկաններ: Այդ օր, այդ ժամին դեռ ժողովուրդ քիչ կար, հազիւ մի 15 հոգի: Ամէնքն էլ սպասում են ընդունելութեան, բայց մերժում են ստանում. «Աւագը տանր չէ, գնացել է զբօսանքի»... Բայց ժողովուրդը չի հաւատում եւ սպասում է...

Ներկայանում եմ որպէս « Լոյս » հանդէսի խմբագիր, տալիս եմ այցետոմս ոստիկաններից մէկին, յանձնելու Պ· Աւագին: Մի քանի որպէ անհանդիստ սպասումից վերջ, ոստիկանը վերադառնում է եւ ինձ ներս հրաւիրում: Վերը, բնակարանի դրան, ինձ հանդիպում է Աւագի մօտիկ ընկեր երիտասարդ Ռաֆիկ Մուրատեանը եւ առաջնորդում ինձ դէպի հիւրասենեակը: Մի քանի րոպէ անց, գալիս է ինքը Աւագը, սիրալիր ժպտում է եւ անմիջապէս սկսւում է մեր զրոյցը:

Ամէնից առաջ ես ուզում եմ ճշդել Աւագի տարիքը, քանի որ թերթերում տարբեր տարիքներ էին տրուած:

Աւագը 19 տարեկան երիտասարդ է· երեսին միայն մի քանի տեղ երեւում է ազուամազ: Դէմքը զուսպ է, հոգեպէս ներշնչուածի արտայայտութեամբ: Մոր ու թաիհանցիկ հայեացք, չատ համեստ կեցուածք առանց արհեստական սեթեւեթ չարժուձեւերի, խօսում է ցած բարակ ձայնով, ամէն մի հարցումին պատասխանը տալիս է փոքր ինչ մտածելուց յետոյ, կարծես ականջ է դնում իր ներքին ձայնին ...

Աւելացնենք, որ Աւագը կիսագրագէտ է, հետեւաբար նրա պատասխանների մէջ մտքերը ձեւակերպուած չեն պարզ ու յստակ: Կարգ մը բարատայայտութիւններ մնում են անորոշ, բայց եւ այնպէս մենք ներկայացնում ենք նրա պատասխանները հարազատօրէն, ինչպէս գրի առել էինք նրա ներկայութեամբ:

(1) ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Իրանի տագնապը

Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 75.000 խորհրդային զինուորներ կը պտնուին Հիւս· Իրանի մէջ, եւ թէ ամերիկեան զօրքը, որ ընդամէնը 6000 հոգիէ կը բաղկանայ, պիտի քաշուի այս ամսու: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիացիները միայն 5000 զինուոր ունին հարաւ - արեւմտեան Իրանի մէջ: Խորհրդային ուժերը կը տիրապետեն Ղազուինի մէջ, չբոլջելով ղլխաւոր փողոցները եւ հսկելով երթեւեկին վրայ: Միւս կողմէ, ձախակողմեան «Թիւտէհ» կուսակցութեան անդամները կը հսկեն բոլոր ճամբաներուն վրայ, Թաշտէն փէհլէվի, բայց անկարգութեան նշաններ չեն երեւար: Այն նահանգներուն մէջ ուր այս հոսանքը կ'ինկնէ, ժողովուրդը կը զանգատի թէ Թէհրանի երեսփոխանները երեսի վրայ ձգած են դաւառները:

Նախկին վարչապետ Սայիտ Զիաէտտին, որուն վտարումը պահանջուած Խորհրդարանի ռուսասէր տարրերուն կողմէ, իբրեւ գործակալ օտար պետութեան մը, յայտարարեց թէ երբեք միտք չունի քաշուելու քաղաքական կեանքէ: «Եթէ քաշուիմ, Ռուսերը պիտի կրնան աւելի չուտ հասնիլ իրենց հակաիրանեան նպատակներուն»: Իր յայտարարութեան համաձայն, վճռական պայքար մը կը մղուի իրեն դէմ, «այն օրէն ի վեր որ իրանեան կառավարութիւնը մերժեց քարիւղի մենաշնորհներ տալ Խ· Միութեան»:

× Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Անգլիա պատասխանելով իր ծանուցագրին, կը մերժէ պարպել իր զօրքը մինչեւ Յունուար:

× Թէհրանի խորհրդարանին մէջ, երեսփոխան մը յայտարարեց թէ «Ատրպատականը վերջնապէս կորսուած է մեզի համար եւ թէ նոր նահանգապետը կը համարուի «Թէհրանի դեսպանը Ատրպատականի հանրապետութեան մօտ»: — Ատրպատականի դեմոկրատները կտրեցին երկաթուղին Թաւրիզի եւ Ջուլֆայի միջեւ եւ ուրիշ ղիծ մը: Թաւրիզի «Ատրբէյճան» թերթը նոր դեկոյց մը հրատարակեց «ազդայինն» լեզուով, արդիլելով ուտեստի եւ ապրանքի արտածումը:

Մէկ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Ժինէվ Տէթուչ-Կարսիա, Տոռիոյի սիրուհին, որ դերմարդ մը կը նկատէր զայն եւ միասին վայելած էր «գործակցութեան» բոլոր հաճոյքները, Փարիզէն մինչեւ Գերմանիա:

ԿԵՒ ԽՍՀՄի նշաններ կը գծուին Պերլինի փոզոցներուն մէջ, դաշնակից բանակի կառքերուն վրայ եւն·, հիթլէրական երիտասարդներու կողմէ, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը, դիտել տալով թէ անոնք հետզհետէ գլուխ կը վերցնեն:

1946ի Նախահաշիվը

Սահմանադիր Ժողովը որոշեց արտակարգ ա-
րագութեամբ քուէարկել 1946ի ելմտացոյցը: Ե-
ղած հաշիւներուն համաձայն, եկամուտի տուրքի,
ապօրէն շահերու դրաւման, հարստութեան, ալ-
քոլի, մաքսի, ծխախոտի եւն. տուրքերուն հա-
սոյթը պիտի ըլլայ 305 միլիառ ֆրանք: Ծախքերը
առ այժմ կը հաշուին 464 միլիառ. այնպէս որ եթէ
խիստ կրճատումներ չըլլան, ելմտացոյցը մօտ 160
միլիառ ֆրանքի բաց մը պիտի ունենայ: Կառա-
վարութեան եկամուտի ծրագիրը կը պարունակէ
հետեւեալ տրամադրութիւնները,— 1. Եկամուտի
տուրքը պիտի չզեղչուի.— 2. Պիտի զեղչուին բազ-
մանդամ ընտանիքներու եկամուտի տուրքերը,
բայց յաւելում պիտի ըլլայ ամուրիներու համար.
— 3. Պիտի ջնջուին աղի եւ շաքարի անուղղակի
տուրքերը.— 4. Պիտի աւելնայ ալքոլի տուրքը,
բայց պիտի ջնջուի պտուղի հիւթերու անուղղակի
տուրքը, եւն.: Ելմտական նախարարը կ'առաջար-
կէ նաեւ զեղչել թիւը այն ապրանքներուն որ են-
թակայ են պերճանքի տուրքին: Հաւանական է որ
կրճատուին սովորական կարասիներու եւ հագուս-
տի տուրքերը: Նախարարը կ'ուզէ աւելի պարզ
վիճակի մը վերածել հարկային դրութիւնը, ջնջե-
լով չարք մը հնօրեայ տուրքեր:

Եթէ Սահմանադիր Ժողովը ընդունի նոր առա-
ջարկները, ամուրիները ամուսնացածներէն չորս
անգամ աւելի տուրք պիտի վճարեն: Օրինակ, ա-
մուրի մը որ 50.000 ֆր. եկամուտ ունի, պիտի
վճարէ 1400 ֆրանք, ամուսնացած բայց անզաւակ
ամոլ մը՝ 350, իսկ զաւկի տէր ընտանիք մը՝
ոչինչ: Եթէ ամուրին 100.000 ֆրանք եկամուտ
ունի, պիտի վճարէ 8400 ֆրանք, անզաւակ ամոլ
մը՝ 5600 ֆրանք, երեք զաւկի տէր ընտանիք մը՝
ոչինչ: Վերջապէս, ամուրի մը որ 400.000 ֆրանք
եկամուտ ունի, պիտի վճարէ 175.900 ֆրանք, ան-
զաւակ ամոլ մը՝ 117.900, երեք զաւկի տէր ըն-
տանիք մը՝ 46.900 ֆրանք:

«Մարդկային անասուններ»

Նիւրընպէրկի դատավարութեան դէկտեմբեր
11ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը կարդաց
S.S.ներու անձնասպան առաջնորդին, Հիմլէրի
դաղտնի մէկ ճառը որ խօսուած է 1943 հոկտեմբեր
4ին: Կ'ամփոփենք Լոնտոնի թերթերէն.—

— « Հիմնական սկզբունք մը պէտք է ըլլայ
բացարձակ տիրապետութիւնը S. S.ի անդամին
համար: Մենք պէտք է ըլլանք պարկեշտ, վայե-
լուչ, հաւատարիմ եւ ընկերական՝ մեր արիւնէն
սերած անդամներու, բայց ոչ ուրիշներու համար:
Ես երբեք չեմ հետաքրքրուիր Զեխի մը կամ Ռու-
սի մը ճակատագրով: Ինչ որ ազգերը կրնան տալ
իրենց արիւն՝ մեր տիպարէն, պիտի առնենք, ի
հարկին առեւանգելով անոնց զաւակները եւ
մեծցնելով մեզի հետ: Իմ հոգս չէ թէ տասը հա-
զար ռուս էգեր ուժասպառ կ'իյնան հրասայլերու
դէմ փոս փորած ատեն: Ինծի համար, Գերմանիոյ
համար կարեւորը այն է որ փոսը աւարտի: Պէտք
չէ վարանիլ այսօր գետին փռելու տասը Լեհեր ,
որովհետեւ եթէ այդպէս չընենք, վերջը պիտի
ստիպուինք տասը հազար զարնել: Մեր հոդը, մեր
պարտականութիւնն է մեր Ժողովուրդը եւ անոր
արիւնը: Մենք միայն անոր համար պէտք է ծրա-
գրենք, աշխատինք եւ կռուինք, ուրիշ ոչինչ:
Կ'ուզեմ ձեզի արտաքոյ խօսիլ չատ ծանրակշիռ
հարցի մը մասին,— մաքրագործում Հրեաներու,
բնաջնջում հրեայ ցեղին: Ձեզմէ չատերը դիտեն
թէ ինչ կը նշանակէ երկու հարիւր դիակներ, կամ
հինգ հարիւր , կամ հազար դիակներ փռուած
տեսնել քով քովի»: S.S.ներու կազմակերպութիւնը
ունէր աւելի քան մէկ միլիոն անդամ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ամերիկեան շրջանին մէջ քաղա-
քային իշխանութիւնը Գերմաններուն պիտի յանձ-
նուի 1946 Յունուար 1էն սկսեալ :

ՀՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՋՕՐԱԲԱՑԻՆ ՄԸ պիտի հաս-
նի Ճափոն, յառաջիկայ յունուարին, մասնակցե-
լու համար երկրին գրաւման:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, Զօկու, որ Անգլիա
կը դանուի, չատ գոհ մնացած ըլլալով երեսփ.
ընտրութիւններէն, յայտարարեց թէ «ինք իր
երկրին առաջին հանրապետականն է եւ բողոքած
էր, երբ գահ բարձրացուցին զինքը»:

ԾԽԱՒՈՏԻ ԳԻՆԵՐԸ պիտի աւելնան, գոհա-
ցում տալու համար պետական պաշտօնեաներու ,
որոնք թոշակի յաւելում կը պահանջեն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Կազմակերպութեան
կեդրոնը Եւրոպայի մէջ հաստատելու խնդիրը ա-
մէն օր կ'արծարծուի թերթերով եւ յայտարարու-
թիւններով: Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանն ալ
պնդեց որ կեդրոնը Ֆրանսայի կամ Եւրոպական
փոքր քաղաքի մը մէջ հաստատուի, որպէսզի Մե-
ծերը չկարենան ճնշում բանեցնել:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ օրկանը, «Կարմիր Աստղ»
Դեկտեմբեր 11 թուակիր յօդուածով մը կը պա-
հանջէ աւելի զօրացնել կուսակցական դաղափար-
ներու քարոզութիւնը զինուորներու մէջ: Թերթը
դիտել կուտայ թէ «չատ մը զօրամասեր կր ծառա-
յեն արտասահմանի մէջ եւ չփում ունեցած ըլլա-
լով տեղական բնակչութեանց հետ, ուրիշ կարդու-
սարք մր կը տեսնեն»:

ՀԱՑԻ ՏՈՄՍԸ վերահաստատելու խնդիրը նո-
րէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը: Երկրագոր-
ծութեան եւ պարենաւորման նախարարը նոր դե-
կուցումով մը յայտարարեց թէ հացի բաժինն ալ
վտանգուած է, եթէ ուշանայ ամերիկեան ցորենի
փոխադրութիւնը: Եթէ, որոշ ամիսի մը մէջ, 500
հազար կենդինար պակսի անհրաժեշտ պահեստէն,
հարկ պիտի ըլլայ մարդ զլուխ 50 կրամ պակաս-
ցնել հացի բաժինը:

ՖԱՐՊԸՆԻ ՎԻԹՈՒԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
վարիչները պիտի դատուին զինուորական ատեա-
նի մր առջեւ, իբրեւ մեղսակից պատերազմի պատ-
րաստութեան եւ լրտեսական գործունէութեան:
Ինչպէս կը յիշուի, այդ գործարանները մաս մաս
կր քանդուին, զօրաւոր պայթուցիկներով:

ՏՈՐՒՈՑԻ զինակիցներէն չորս հոգի թիապար-
տութեան դատապարտուեցան, Գերմանիա զացած
եւ ազատադրութենէն վերջը, 1945 յունուար 14ին
Ֆրանսա իջած ըլլալով անկարդելներու միջոցաւ:

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԶԵՒ ՊԻՏԻ
ԲԱԺՆՈՒԻ Գերմանիոյ կարեւոր գործարանները,
իբրեւ հատուցում : Ընդհ. գումարը կր հաշուեն
232 միլիառ մարք, որու 47.8 առ հարիւրը պիտի
ստանայ Խ. Միութիւնը, մնացեալ 52.2 առ հարիւ-
րր պիտի բաժնուի արեւմտեան պետութեանց մի-
ջեւ: Ֆրանսա ետ պիտի ստանայ գրաւման չորս
շրջաններուն մէջ գտնուած այն գոյքերը որ յա-
փշտակուած եւ Գերմանիա փոխադրուած էին պա-
տերազմի ընթացքին:

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ազգապահպանում

Այս խորագրին տակ, Ներսէս ստորագրու-
թեամբ յօդուածը կարդացի, ինչպէս նաեւ բարմա-
թիւ գրութիւններ Նոր Սերունդի մասին:

Թոյլ տուէք իմ կարծիքս յայտնելու, իբրեւ
պարզ ընթերցող:

Սիրելիք, դուք եւ ձեզի նման զրողներ պար-
բապէս տեղը կը յոգնիք, որովհետեւ կր տեսնեմ թէ
նոր երիտասարդութիւնը, 13—20 տարեկան, ընդ-
հանրապէս բոլորովին անտարբեր է եւ անտեղեակ
իրեն համար եղած աշխատութեանց: Միայն մենք
ենք, այսինքն հայրերը որ դիտեն աղազապահպա-
նումին ինչ ըլլալը, կը կարդան, կը հասկնան ,բայց
ոչ նոր սերունդը, որ հայերէն կարդալ ու գրել
իսկ չի գիտեր: Թերեւս հարիւրին հինգ գիտնան
կարդալ, բայց ան ալ անօգուտ:

Գրելիք չատ ունիմ, բայց կը գոհանամ խօսե-
լով մեր թաղի մասին:

Մօտաւորապէս 50—60 նորահաս երիտասարդ-
ներ կան, գրեթէ բոլորն ալ մոռցած են իրենց մայ-
րենի լեզուն, մինչեւ անգամ կը ցաւիմ ըսել թէ կր
ծաղրեն եւ բնաւ յարաբերութիւն չունին իրենց
ազգակիցներուն հետ: Ընդհանրապէս կիրակի օ-
րերը իրենց ժամանակը կ'անցընեն տեղացի երի-
տասարդութեան հետ: Այս տողերը դրողին երկու
երիտասարդ կարիճները, մէկը 14, միւսը 17 տա-
րեկան, նոյն վիճակին մատնուած են, տանը մէջ
մէկ բառ հայերէն չխօսելով: Բնական է հայր մը,
մանաւանդ ինձ նման հայր մը որ իր ազդեցութիւնը
պահելու համար այնքան նեղութիւններ կրած է,
խորապէս կը տառապի, տեսնելով իր զաւակնե-
րուն օտարացումը...

Ես գիտեմ թէ դիս պատասխանատու պիտի
դտնէք, իրեւ անտարբեր հայր մը: Ո՛չ. ո՛չ. ա-
մէն ծայրայեղութեան դիմած եմ, բայց անօգուտ,
անօգուտ... Իմ տկար զաղափարովս ,իրրեւ դար-
ման այս ձուլման վտանգին, պէտք է օր առաջ
կազմակերպել վերադարձր դէպի Հայաստան: Բայց
ո՞ր տարին: Գոնէ Ֆրանսերէն յօդուածներ տըպ-
ուին, այն ատեն կրնամ բսել զաւակներուս. —
Ժան, Ռոպէռ, եկուր ասոնք կարդանք:

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԱԼՄԱՆ եւ ԳՕՓՈՒՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելի-
ներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ
եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ :
Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար
Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ
Արթաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ ա-
րեւելեան երգեր: Գոց է Շաբաթ-Կիրակի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ
ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը
խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր տեղանները:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Խ. ՀԱՑՈՒՄՏՃԱՆ ՀԱՄԱՐԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 2 Դեկտ. (Ճառագ).— Դեկտ. 1ի չա-
բաթ իրիկունը, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրա-
հին մէջ տօնուեցաւ Խ. Հայաստանի 25ամեակը:
Ներկայ էր բաւական կոկիկ բազմութիւն մը դա-
դութիւս բոլոր խաւերէն: Շարք մը ուղերձներէ
վերջ, որոնք իրարու կը նմանէին, Ազդ. Միու-
թեան կողմէ քիչ չատ պատշաճ ուղերձ մը կարդաց
Պ. Հ. Թադէոսեան:

Ուղերձներէն դուրս ուշագրաւ ճառ մր խօսե-
ցաւ Փրոֆ. Մայիկեան, որմէ սրտնեղելով սկսան
աղմկել կարգ մր անհամբերներ: Ի՞նչ ըսաւ բանա-
խօսը,— «1915ի մեծ կոտորածին ես Գերմանիա կը
դտնուէի: Ցետոյ 17—18 թուականներուն ուր իրա-
ւունք դարձած էինք Թրքահայ ահաւոր բնաջնջու-
մին, կը վախնայի որ Կովկասահայաստանն ալ
նոյն բախտին պիտի արժանանար: Շատ մտահոգ
էի: Այդ օրերուն հայկ. պատուիրակութիւն մր
եկած էր Պերլին, խնդրելու գերման կառավարու-
թենէն որ իր ազդեցութիւնը բանեցնէ, Թուրքիոյ
վրայ, մնացեալ հայութիւնը փրկելու համար:
Մենք, այն օրերու ուսանողներս քով - քովի կ-
կանք, միութիւն մը կազմեցինք այդ ուղղու-
թեամբ աշխատելու համար: Բաւական գործեր
տեսանք: Ցաջողեցանք նոյն իսկ Հինդենպուրգի
քրոջը միջոցաւ նամակ մը հասցնել մառէշալին ,
բայց այդ բոլորը զուր էին, Թուրքը կը յառա-
ջանար եւ կը կարծէինք թէ ամէն ինչ ոչնչացած ,
հայութիւնը ոսկրակոյտ մը վերածուած էր կամ
պիտի վերածուէր: Ցանկարծ մեծ աւետիսը կը
հասնէր մեզի — թէ «Հայ քաջերի բանակը Ղարա-
քիլիսէի առջեւ լաւ դաս մը տուած է Թուրք հոր-
դաներուն»... : Երկու տարի վերջ մեր երկրին մէջ
հաստատուեցաւ խորհրդային իրաւակարգը իրե-
րու բերմամբ:

«Եթէ կ'ուզենք որ Հայաստանը լաւ ըլլայ, ա-
պատ, ամէն անձի ու անհատի մատչելի ըլլայ,
քանի մը կարեւոր տեսակէտներ կան որ պէտք է
կիրարկել այնտեղ: Նախ խօսքի ազատութիւնը:
Խօսքի ազատութիւնը էն կարեւորն է: Երկիր մը
ուր խօսքի ազատութիւն չկայ, այնտեղ սերունդը
կը մեծնայ տհաս, խակ, անտրամաբանող: Բա-
նաստեղծ մը երբ ազատ թռիչք չունի, իր հոգե-
կան զգացումները դրի առնելու, անիկա հանճար
մը չի կրնար ըլլալ»: Եւայլն:

Լսեցինք նաեւ «Ժ.»ի խմբագրին խելօք բանա-
խօսութիւնը,—Ազդը, հայրենիքը, Սասունցի Դա-
ւիթիները, Վարդան Մամիկոնեանները, Զօհրապ-
ները, Վարուժանները, վերջին յիսնամեայ յեղա-
փոխական հերոսները ի պատուի էին իր բերնին
մէջ: Ոչ մէկ թշնամական խօսք այս կամ այն կու-
սակցութեան կամ հատուածի հանդէպ: Իրօք որ
երջանիկ կ'ըլլար մեր դաղութը, եթէ, իր այնքան
համերաշխ ճառի ոդիէն բաժին հանէր նաեւ իր
թերթին:— Ներկայ մը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դասա-
խոսութիւնը՝ այսօր, ուրբաթ 14 Դեկտ. իրիկուան
ժամը 8ին: Դասախօս՝ եղիչէ քահանայ, նիւթ՝
Վարդանանց պատերազմը:

ՄԱՐՍԻԼԻԱԻ ծոնօթ ջութակահարը, Պ. Սար-
գիս ՋԷՕՐԷՔՃԵԱՆ, ջութակի ունկնդրութիւն մը
սարքած է այս չաբաթ, 15 դեկտեմբեր իրիկուան
ժամը 9ին, Salle Mazenodի մէջ, մասնակցութեամբ
տաղանդաւոր երգչուհի Տիկին Մաուի Թէրզիպաշ-
եանի: Ձոխ յայտագիր:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ
16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 3ԻՆ
Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՑԵԱՆ, կը խօսին
ՊՊ. Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ. ՄԻ-
ՄՅԱՒԵԱՆ, Լ. ՋՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին
Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՒԱՔԵԼ-
ԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգ-
չախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵԼԵԱՆի:

Առտուն հոգեհանդիստ Փարիզի Հայոց եկե-
ղեցիին: Մուտքը ազատ է

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantes*ի մէջ*, 8 rue Danton, *Դեկտեմբեր 22ին, չաբաթ ժամը 20.45ին, թատե-*
րական բացառիկ ներկայացում, սրամիտ եւ
զուարթ կատակերգութիւն մը,

ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է

Գրիգոր Վահանի, քեմադրութեամբ Հ.
Բազրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գմբէթ-
եանի, Գ. Տէրվիշեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ց.
Լաթիֆեանի, Տիկին Ռ. Սեւեանի, Օր. Ա. Ազնա-
ւուրի, Օր. Ա. Գազազեանի: Թատերդութիւնը յո-
դովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:

Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախ-
ուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Lib-
rairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1922 R.C.S. 876.2[illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՓՈՍՓԻՆ· Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանկ

Samedi 15 Décembre 1945 Շաբաթ 15 Դեկտեմբեր

ԻԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4484-Նոր շրջան թիւ 213 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ա Տ Ր Պ Ա Տ Ա Կ Ա Ն

Սովորական տաղնապ մը չէ որ անելի կը մատնէ պատմական Ատրպատականը: Ճիշդ այն պահուն երբ երեք Մեծերը կը ճգնին վերակազմել աշխարհի կարգուսարքը, համաձայն իրենց աշխարհակալութեան չափերուն:

Այս հարցը մեզ ալ կը չահագրգռէ խորապէս, քանի որ Ատրպատականը կը գտնուի Արաքսի ափերուն վրայ, Հայաստանի դուռներուն առջեւ: Ան մաս կը կազմէր պատմական Հայաստանի, եւ այսօր ալ ունի հայկական հոծ գաղութ մը: Սեւիլ չէն եւ գործօն; քան Իրանի մայրաքաղաքին Թէհրանի հայութիւնը:

Այդ գաղութը առաջնակարդ տեղ մը կը գրաւէ ոչ միայն տնտեսապէս, այլեւ հայկական մշակոյթի տեսակէտով:

Տարիներէ ի վեր այնտեղ կը գործեն Խորհրդարան՝ ժողովրդապետական սկզբունքներով, նախագահութեամբ իմաստուն Աուանէսովի մը: Իպրոյական ցանցը, գանազան հրատարակութիւններ (վերջերս ալ՝ մատղաշ մասուրականութիւն մը), Հայաստանի դրացնութիւնը, յեղափոխական անցեալը (Ռուբիկը) տուած են գերեզ մը որ նախանձելի կը համարուէր:

Երբախտաբար, Քրոմ ազդայնականութեան մը ծրագիրը, որուն գլուխն անցած էին Հանդուգնեալ Ուրմու Շահ-Իսմայիլ Սիրմի պինակիրը, պալատական նախարարը՝ Մխիտարեան եւ ուրիշներ, ծանր հարուած մը իջեցուց ընդդէմ Իրանի վերջերս հաստատուած Հայ-Պրիտանական բարեկամութեան, նոյնպէս Հայ-Պրիտանական գլխուն:

Իպրացիները փակեցին, անունները անգամ պարակացնելով: Շէնքերը գրաւեցին: Սայրերն լեզուն արուծուեցաւ միայն կրօնի դասերու պահուն, հայերէն խաւրոնը արգիլուեցաւ եւն.: Եւ այս բոլորը՝ հակառակ Թախանձագին դիմումներու: Հարեւան Թուրքիոյ օրինակը վարակած էր նաեւ Իրանի ազդայնականները, որոնք լինկան լպրծուն ճամբու մը վրայ:

Վերջերս որոշ բարեփոխումներ տեղի ունեցան, ինչպէս կը հաղորդէր խորհրդարանին հայ անդամը, Պ· Ա· Ազայեան, Յուլիս 20 Թուակիր զեկոյցով մը (կալուածները վերադարձնել, հայերէնի դասերը՝ չաբաթական 12, փոխանակ 10ի):

Հիմա որ Ատրպատականը կը գտնուի յեղափոխականներու ձեռքը (Դեմոկրատ), դժուար է ստուգել թէ ի՛նչ կացութիւն կը տիրէ: Ամբողջ շրջանը խմորման մէջ է: Հաղորդակցութիւնները կտրուած են Թէհրանի հետ, եւ տեսակ մը ինքնավարութիւն հաստատուած է, հովանաւորութեամբ խորհրդային իշխանութեանց: Ինքնավարութիւն մը որ կրնայ յանգիլ մինչեւ անջատումի:

Ի՛նչ խօսք որ միջազգային տեսակէտով ալ, բացառիկ արժէք ունի Ատրպատականը: Ապացոյց՝ Մ· Նահանգներուն չահագրգռութիւնը եւ մանաւանդ Մեծն Բրիտանիոյ վրդովումը՝ վերջին դէպքերէն ի վեր:

Տակաւին չենք խօսիր Թուրքիոյ մասին, որ մատնուած է խոր մտահոգութեան, եւ օգնութիւն կը սպասէ Անգլեւսաքսոններէն: Հասկնալի է: Եթէ Ատրպատականը անջատուի կամ Ս· Միութեան կցուի, Թուրքիան գրեթէ պիտի կտրուի հարեւան Իրանէն, եւ ամբողջ սահմանագլուխին երկայնքը իր դիմացը պիտի գտնէ միւս հզօր հարեւանը, Ռուսաստան: Այն ատեն, Թուրքիոյ «արեւելեան նահանգներն» ալ՝— Հայաստան — կրնան դառնալ նշանակէտ, ապագայ ցանկութեանց:

Անգլիական տեսակէտով ալ Ատրպատականի անջատումը կամ կցումը ծանրակչիռ հարց մըն է, թէ տնտեսական (քարիւղ) եւ թէ քաղաքական դետնի վրայ (Միջագետք եւ Պարսից Ծոց):

Բանուկ հանդոյց մը՝ միջազգային աշխարհակալութեան չորս ճամբաներուն վրայ, Ատրպատականը կրնայ դառնալ նոր կռուահինձոր:

Եւ արդէն ախոռանշանները կ'երեւան: Մոսկուա մերժեց իր զօրքը քաշել մինչեւ 1946 յունուար, ինչպէս կ'առաջարկէին Մ· Նահանգները: Լոնտոն ալ, որ նախապէս արամադիր կ'երեւար հետեւելու Ուաշինկթընի, վճռապէս մերժեց, նկատի առնելով Մոսկուայի բացասական դիրքը: Իրան կը վախնայ որ երկու մրցակիցները ի վերջոյ համաձայնին եւ ազդեցութեան շրջանակներու բաժնեն երկիրը:

Շ·

Կարս քաղաքը
ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Կարս քաղաքը, որ մէկ դարէ աւելի Բագրատունի թագաւորներու աթոռ եղաւ, պէտք էր որ Անիի պէս ծաղկեալ վիճակ ապացուցանող շատ մը ճեռակերտ յիշատակարաններ ունենար, բայց պատմութեան մէջ քիչ բան կը յիշուի, որմէ առաջինը անշուշտ, այժմ դեռ կանգուն Ս· Առաքելոց տոյակապ եկեղեցին է, որուն հիմը դրաւ Աբաս Ա· թագաւոր 930ին եւ որ աւարտեցաւ 12 տարիէն: Այլազգիներու տիրապետութեան ժամանակ, այս եկեղեցին մզկիթի փոխուեցաւ, որ դարձեալ եկեղեցիվերածուեցաւ Ռուսերու վերջին տիրապետութեան ժամանակ: Այս եկեղեցին համար Աստղիկ կը գրէ· « Շրնեալ թագաւորին զվաթդրկէն սաւրբ ի Հաղաթին Կարուց՝ վիմադեան արձանօք, որմաքար, պաղպատաշ վիմօք, բոլորապէս գմբէթաւորեալ, պայծառ գաղդուք, երկնասան խորան »:

Նոյն Աբաս չինեց վերջին խորտակուած պատը· պարիսպներու մէկ մասն ու բերդը, որոնք յետագային քանիցս քանդուեցան ու վերաշինուեցան: 1579ին, երբ Մուսթաֆա փաշան, Սուլթան Մուրատի հրամանով պեղումներ կատարեց մարտկոցներ չինել տալու համար, երեւան եկաւ մեծ քար մը, որուն վրայ դեռ ընթեռնելի արձանագրութիւնը հաստատեց Աբասի ձեռքով բերդին շինութեան թուականը:

Կարսի մէջ, ուրիշ երկու հին եկեղեցիներ կան, որոնց մէկը կամարակապ, կաթողիկէին արեւելեան կողմը, մզկիթի փոխուած եւ Պէշիկ Ճամի կոչուեցաւ: Այս եկեղեցին 1878ին, Ռուսերու տիրապետութեան ժամանակ զինարանի վերածուեցաւ: Իսկ միւսն ալ նոյնպէս մզկիթի փոխուած է ու կը պահէ իր գմբէթը:

Բերդին մէջ գտնուող Ս· Սարգսի եկեղեցին որ փոքր, բայց ճարտարարուեստի հին ու չքեղ նմոյշ մըն էր, քանդեցին Թուրքերը 1873ի աւերներէն:

Քաղաքէն դուրս, դեռին ալ կողմը նշմարուած են մնացորդները հին վանքի մը եւ ուխտատեղիի մը աւերակները:

Կարս քաղաքը, Հայերէն վերջ Վրացիներուն ձեռքը ո՞րքան ժամանակ մնաց: Արուշ յայտնի չէ, բայց Շնորհալիի աւեն Կարսը հոյակապ եւ ամուր էր դարձեալ եւ Հայերն էին անոր յաւատոյն դիրքերը բռնողները: Նաչատուր եպիսկոպոսի մէկնոցաւ ղրկուած իր շրջաբերականին մէջ կը գրէ Շնորհալին· «Յանսատոյց դղեակ եւ հոյակապ քաղաքս Կարս, եւ որ ընդ նովաւ նահանգ գիւղօրէից, վանօրէից եւ ագարակաց··· մեծագործ իշխանաց, բիւստոսասէր զինուորաց, արգասաւ վանատականաց, պատուաւոր տանուտէրաց, աշխատասէր երկրագործաց, ձեռնհմուտ արուեստագիտաց »:

1198ի աւեն, Թամար Թագուհիի տիրապետութեան ժամանակ, Կարսը յանձնուեցաւ Ախալցխացի Զուհան իշխանին: Քիչ վերջ, այլազգիներու ձեռքէն զայն ազատեցին հայ եւ վրացի զինուորները:

1239ին, Թաթարները, Անին առնելէ վերջ, հասան Կարս, ու թէեւ դաշնադրութեամբ գրաւեցին, բայց կողոպտեցին զայն· « Յափշտակութեամբ ընչից եւ ստացուածոց եւ կոտորմամբ բնակչաց եւ աւերմամբ բազաքին անզարդացուցին զվայելչութիւն նորա եւ գերի վարեալ զբնակիչս, թողեալ գնացին ի բաց »:

1254ին, Թաթարաց Բաթու խանին դացող Կիլիկիոյ Հայոց Հեթում Ա· թագաւորը Կարսէն անցաւ, ուր Հայերը արքայավայել ընդունելութիւն մը ըրին:

1394ին Լենկթիմուր եկաւ, բայց բռնութեամբ չյաջողելով, պայմանի տակ անձնատուր ըրաւ Կարսը: Այնուհետեւ, մերթ Թուրքմէնները, մերթ Վրացիները կռուի կեդրոն դարձուցին: Անոնցմէ վերջ Պարսիկներէն եւ Օսմանցիներէն բռնաբարուեցաւ:

Հայոց բացարձակ տիրապետութիւնը ընդունելէ վերջ, հակառակ այս բոլոր բռնադրաւումներուն եւ թալաններուն, Հայերը միշտ մնացին Կարսի բարգաւաճման մեծագոյն ուժն ու զօրութիւնը մինչեւ ԺԹ·դարու վերջերը, երբ յիշատակագրի մը համաձայն, «Զազիր մի յարեւմտից երկու հարիւր հազար զօրօք, եկաւ դէմ յարեւելս, եւ շինեաց գրեդմն Կարուց որ կոչի Ղարս, եւ եւ գնաց եւ էառ զտունս Շրվանից··· եւ յետոյ դարձաւ զօրօքն եկաւ Ղարս· յետոյ տարին գերեցին Արեւանայ յերկիրն 60·000 այր ու կին, եւ այլ բիւն ոչ գիտեմք մեծի եւ փոքու մեռածին, բայց միայն Հայրն (Աստուած) գիտէ »:

Այս պարապութիւնը լեցնելու համար, Թուրքերը Երեւանէն հայ գաղթականներ բերին, բայց Կարսի հայ գաղութը այլ եւս չվերցաւ իր նախկին դիրքին ու հեղինակութեան հասնիլ, մանաւանդ որ քաղաքը չարունակուեցաւ պատերազմներու թատերաբեմ մը դառնալ Օսմանցիներու, Պարսիկներու եւ Ռուսերու միջեւ, ուր կը յիշուին յաղթական երկու հայ զօրավարներու անուններ, առաջինը Լոռիս Մելիքով, իսկ երկրորդը անոր ազգական Մելիքով Սեպուհը:

1918ին, Հայաստանի անկախութեան աւեն, *Կարսը Հայերուն ձեռքն անցաւ, բայց այլեւս դիտենք թէ 1920ին ինչպէս Թուրքերը վերստին գրաւեցին հայ ժողովուրդի այս մեծ ու պատմական քաղաքը:*

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՔԵԱՆ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Այսօր, չաբաթ, կը բացուի Ս· Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարներու ժողովը՝ Մոսկուայի մէջ: Ժողովին ելքէն կախում ունի շատ մը փափուկ խնդիրներու լուծումը: Թերթերը կը դրեն թէ երեք նախարարները նոր ժողով մը պիտի գումարեն յառաջիկայ մարտին: Նախագահ Թրումըն ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, մերժեց որ եւ է կարծիք յայտնել: Անգլիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա մեկնելէ առաջ յայտարարեց երեսփ· ժողովին մէջ·— « Կը յուսամ թէ մեր խօսակցութիւնները պիտի կրնան օգնել կարգադրելու շատ մը ստիպողական խնդիրներ որ առկախ կը մնան»: Ֆրանսական կառավարութեան հաղորդուած է թէ պիտի չզբաղին այնպիսի խնդիրներով որ ուղղակի կապ ունին Ֆրանսայի հետ: Անգլ· կառավարութիւնը կը չարունակէ խորհրդակցիլ Ս· Միութեան հետ, Իրանի դէպքերու մասին: Արտաքին նախարարը Մոսկուա մեկնած աւեն Պեւլին իջեւնելով, տեսակցեցաւ Մառէչալ Մոնթկոմըրիի հետ:

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վրտանդաւոր կը գտնեն Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարին այն յայտարարութիւնը թէ «Հատուցումները պէտք չէ վտանգեն Գերմանիոյ արտադրելու կարողութիւնը»: Ֆրանսայի հետաքրքրական գործակալութիւնն ալ դիտել կուտայ,— «Երբ Պ· Պըրնս կը յայտարարէ թէ իրենց նպատակը պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ վերահաստատումը եւ զինուորական դրաման դադարումը, անշուշտ նկատի ունի կրճատել զինուորական ծախքերը: Բայց, այս քաղաքականութիւնը գործադրած աւեն, Պ· Պըրնս ճամբայ կը բանայ Գերմանիոյ վերածնութեան, առանց հաշուի առնելու Եւրոպայի ապահովութիւնը: Ահա թէ ինչո՛ւ Ֆրանսա կ'ուզէ որ Հռենոսի եւ Ռուրի մասին ներկայացուցած առաջարկները նկատի առնուին, Գերմանիոյ համար որ եւ է որոշում տալէ առաջ»:

Ուշագրաւ է որ Ս· Միութիւնը բացարձակ լռութիւն կը պահէ Մոսկուայի խորհրդաժողովի մասին: Ռուսերու կարծիքով, դժուարութիւնները կէս առ կէս հարթուած պիտի ըլլան, եթէ Անգլիա եւ Մ· Նահանգները ընդունելի բանաձեւ մը ներկայացնեն հիւլէ ռումբի մասին:

«Ի ԻՆ Վտանգի ԵՒրոպա կայ»

21 եւ 22 Նոյեմբերի թիւերուն մէջ, «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ Էմին Եալման կը քննադատէ կառավարութիւնը քաղաքական իր «անդամալուծութեան» եւ ներքին կեանքի մէջ իր ձախաւեր քայլերուն համար, ու կը խորհրդածէ «Վտանգին հանդէպ» խորագրին տակ·

— « Աչք մը պտըտցուցէք ձեր չուրջ, Իրանէն մինչեւ Պալքանները,— Պուլկարիա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան, ուր ժողովրդապետութեան նշոյլն իսկ չկայ, ազգային միութիւնը քայքայուած է, եւ եսասիրական ցանկութիւններ գլուխ ցցած են ամենուրեք: Մենք զերծ մնացինք, մինչեւ այսօր, այդ աղէտէն: Միամտութիւն պիտի ըլլար, սակայն, խորհիլ՝ թէ միանդամ ընդմիշտ փրկուած ենք վտանգէն: Անոնք որ հրձիգի դեր կատարեցին մեզի դրացի երկիրներու մէջ, կը պահեն իրենց կազմակերպուած վիճակը, ու միջոցներ ունին նոյն բանը փորձելու այսօրեայ, մեր մէջ: Չեն քնանար մեր թշնամիները, ու, դարանակալ, առիթի կը սպասեն: Կրնան օգտուիլ մեր դժգոհներու տրամադրութիւններէն, կրնան իրենց ի նպաստ համակրութեան վերածել մեր հակակիրներու ժխտական մտածումները: Ո՞ր է մեզմէ չատերու տառապանքը, անհուն են դժգոհութիւնները: Անհրաժեշտ է վերջ տալ կամաւոր կուրութեան, եւ խորհիլ զարմանքներու մասին: Կրնանք անպատրաստ գտնուիլ ո՛եւ է վտանգի հանդէպ: Նոյնքան բազմազոյն եւ այլազան են մեզ շրջապատող արտաքին վտանգները: Հարկ է վերջ տալ մենատիրական եւ բռնակալ բոլոր այն ձգտումներուն՝ որոնք գլուխ կը ցցեն մեր քաղաքական կեանքին մէջ: Պէտք է սորվինք իրար յարգել, յարգել մէկզմէկու տեսակէտ, եւ գարմանալ հայրենիքի բազմաթիւ վէրքերը»:

ԲՈՒՐՍԱՅԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Բուրսայի Հայ մարզիկները Նոյեմբեր 25ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան տեղւոյն Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 3-0 հաշիւով: Հայ մարզիկները Դեկտեմբեր 2ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան Ատրեանի Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 4-0 հաշիւով: Դեկտեմբեր 9ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան Ատրեանի Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 4-0 հաշիւով:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ՍՄԻՐՆԱՅԻ ՄԷՋ

Սմիրնայի Հայ մարզիկները Նոյեմբեր 25ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան տեղւոյն Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 3-0 հաշիւով: Հայ մարզիկները Դեկտեմբեր 2ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան Ատրեանի Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 4-0 հաշիւով: Դեկտեմբեր 9ին Ֆութպոլի մրցում մը ունեցան Ատրեանի Թուրք մարզիկներուն հետ: Հայերը յաղթեցին 4-0 հաշիւով:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

Հիւլէներու կազմութիւնը եւ ուժը

—o—

Հիւլէն կը դառնուի մեծութիւններու ամենաստորին աստիճանի մը վրայ, ունի տրամագիծ մը, որ մէկ միլիմէթրին մէկ տասը միլիոներորդ մասին կը հաւասարի, այսինքն՝ 10 միլիոն հիւլէներ իրարու քով դնելով կը կազմեն մէկ միլիմէթր մեծութիւն ունեցող մասնիկ մը: Ուրիշ խօսքով՝ իւրաքանչիւր հիւլէ աւազի հատիկի մը մեծութեան հետ կը համեմատի այնպէս, ինչպէս աւազի հատիկը երկրին խոշորութեան հետ: Սակայն հիւլէին մէջ կան ելեկտրոններ, որոնք իրմէ շատ աւելի փոքր են եւ իր շուրջը կր դառնան դժելով շառաւիղներ, ինչպէս մոլորակները արեւին շուրջը:

Աբդիական մանրադիտակով կարելի է տեսնել մինչեւ մէկ միլիմէթրին 3—6 միլիոներորդ տրամագիծ ունեցող ամենափոքր մասնիկները: Ուրեմն հիւլէները դուրս կը մնան այդ գործիքին տեսողութեան սահմանէն, այսինքն՝ բացարձակապէս անտեսանելի են մինչեւ այսօր եղած ամենանուրբ գործիքերով:

Հիւլէին ծանրութիւնը, իր մեծութեան պէս, խիստ աննշան է· 6 թիւին վրայ 23 զրօ աւելցնելով ստացուած թիւին չափ ջրածինի հիւլէ պէտք է մէկ կրամ ծանրութիւն ունենալու համար:

Հիւլէն կազմող տարրերն են՝ կորիզը եւ ելեկտրոնները, որոնց տրամագիծերը շատ աւելի փոքր են հիւլէի տրամագիծէն, այսինքն՝ հիւլէին գրեթէ հարիւր - հազարերորդ մեծութեան կը հաւասարին:

Կորիզը իր մէջ կը պարունակէ դրական ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած «փոթթօն»եր եւ «նէօթրոն»ներ, որոնք չէզոք մասնիկներ են: Կորիզին շուրջը կր դառնան «էլէքթրոն»ներ, որոնք օժտուած են աներեւակայելի արագութեամբ:

Իւրաքանչիւր քիմիական տարր, բնականոն վիճակի մէջ, կը բնորոշուի մէկ հիւլէական թիւով, եւ մէկ հիւլէական զանգուածով: Հիւլէական թիւը բնական վիճակի մէջ հիւլէին ունեցած ելեկտրոններու թիւն է, ինչպէս նաեւ իր կորիզին մէջ դտնուած փոթթոններու թիւը:

Ամենէն պարզ հիւլէն ջրածինի հիւլէն է, որ կը պարունակէ միակ ելեկտրոն մը, յետոյ կուգայ հելիումի հիւլէն, որ ունի 2 երեկտրոն եւ մէկ նէօթրոն (2+1), նիքէլի հիւլէն ունի 28 ելեկտրօն առաւել 30 նէօթրոն, արծաթինը՝ 47 առաւել 60, ոսկիինը՝ 79 առաւել 118, կապարինը՝ 82 առաւել 122, ռատիումինը՝ 88 առաւել 135, իւրանիումինը՝ 92 էլէքթրոն առաւել 146 նէօթրոն:

Այս բաղդատական ցանկին համաձայն, ամենէն թեթեւ հիւլէն ջրածինի հիւլէն է մէկ, իսկ ամենէն ծանրը՝ իւրանիումի հիւլէն՝ 238: Հետեւաբար, իւրանիումի հիւլէն 238 անգամ աւելի ծանր կը կշռէ քան ջրածինի հիւլէն:

Ռ. ճառագայթներու, ռատիումի, ճառագայթարձակ մարմիններու եւ տարրերու նիւթափոխման (transmutation) մասին կատարուած յաջորդական նորանոր գիւտերը բոլորովին յեղաշրջեցին նիւթին բնութեան մասին մինչեւ այսօր ընդունուած վարկածները, եւ միջոցներ ստեղծեցին ուրանումնասիրելու հիւլէներու կազմութիւնն ու անոնց մէջ դտնուած աներեւակայելի ուժը:

Մէկ տասներորդ կրամ ռատիումը քլօռիւր վիճակի մէջ, զոր Տէր եւ Տիկին Քիւրիները ղժուարութեամբ հանեցին հազարաւոր քիլօ ծանրութիւն ունեցող իւրանիումի օքսիտէն (pechblende), ցոյց տուաւ դերազանցապէս ճառագայթարձակ յատկութիւն մը: Ռատիումը առանց դադրելու, դիւերու ցերեկ, տարուէ տարի, դարէ դար կ'արձակէ եռապատիկ ճառագայթումներ.— Այսպէս՝ «Ալֆա» ճառագայթներ կամ հէլիումի հիւլէներ, օժտուած դրական ելեկտրականութեամբ եւ երկվայրկեանի մը մէջ 20.000 քիլոմէթր արագութեամբ, սակայն այդ արագութեան ուժգնութիւնը չուտով կը նուազի օդի մասնիկներուն ընդհարումով, 6—7 սանդիմէթր հեռաւորութեան մր մէջ: «Պէթա» ճառագայթներկամ ժխտական ելեկտրոններ, աւելի թափանցող, որոնք օդին մէջէն կ'անցնին երկվայրկեանի մէջ 250.000 քիլոմէթր արագութեամբ (լոյսին արագութիւնը 300.000 քիլոմէթր է): «Կամմա» ճառագայթներ կամ ելեկտրամագնիսական թրթռացումներ, նման Ռ. ճառագայթներուն, շատ տկար ալիքի երկայնութեամբ, եւ կենալէ առաջ օդին մէջ 700—800 մեթր տարածութիւն մը կը կտրեն:

Ճառագայթարձակ կամ ճառագայթագործօն նիւթերու հիւլէները ունին այնպիսի խառն ու բազմազան կառուցուածք մը, որ որոշ թիւ մը անոնցմէ երբեմն կր պայթի, իրենց բաղադրիչ մասերէն վանելով ելեկտրօններ կամ հէլիումի կորիզներ, միեւնոյն ատեն կը փոխեն իրենց կառուցուածքը եւ կը վերածուին աւելի պարզ տարրի մը, հիւլէական կորիզներու:

Ճառագայթագործումը (radioactivité) *յայտնութիւնն է կորիզներու այդ փոխակերպութեան: Ինչպէս տեսաք, հիւլէներու փոխակերպութիւնը կը կարօտի խիստ երկար ժամանակամիջոցի մը, այսինքն՝ հազար միլիոնաւոր տարիներու:*

Արդ, եթէ կարելի ըլլար շատ կարճ ժամանակի մէջ կատարել հիւլէներու այդ փոխակերպութիւնը, այն ատեն մեր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայինք վիթխարի ուժի ու ջերմութեան ընդունարան մը:

Հաւանաբար, այդ սկզբունքին վրայ հիմնուելով է որ ամերիկացի գիտնականները յաջողած են երեւան հանել հիւլէ ռումբին գաղտնիքը:

Ասկէ քսան տարի առաջ, երեւելի բնագէտ Շեֆօռմը հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէր.— «Եթէ օր մը մարդկութիւնը յաջողի նիւթը ուժի վերածել եւ ուժը նիւթի, այն ատեն մեծ յեղաշրջում մը առաջ պիտի դայ մարդկային կեանքին մէջ»:

Ներկայիս աշխարհը կր դտնուի այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր մարդկային մտքի յղացումը պիտի յաջողի մօտաւոր ապագայի մը մէջ, երեւան հանել հիւլէներուն թաքուն ու հրաշալի զօրութեան ամենայարմար դաղտնիքները, մեծ յեղաշրջում առաջ բերելով ժողովուրդներու տնտեսական ու քաղաքական կեանքին մէջ:

Հ· ՏԷՐՕՍԿԻ

Իրաւ միջ ատաղ

Ինչպէս դրած էինք, Ա· Միութիւնը եւ Անգլիա մերժեցին իրենց զօրքը քաշել 1946 Մարտ 2էն առաջ, հակառակ Մ· Նահանգներու առաջարկին եւ Իրանի կառավարութեան թախանձանքներուն: Այս պարագան ալ անելի մր մատնած է Իրանի կառավարութիւնը: Վարչապետ Հաքիմի յայտարարեց խորհրդարանին մէջ թէ կը խորհի Մոսկուա երթալ եւ ուղղակի բանակցիլ:

Նոր լուրեր կր հաստատեն թէ Ազրպատականի ապստամբները զինուոր կր հաւաքեն, զօրացնելու համար բանակը որ աւելի քան 4000 զինուորէ կը բաղկանայ այժմ: Իրանի վարչապետը կը յուսայ նպաստաւոր ելքի մը յանդիլ, Մոսկուա երթալով:

Պաշտօնական լուրերու համաձայն, նոր ընդհարումներ պատահած են կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ եւ կացութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կր պատճառէ: Խորհրդաժողովին առթիւ, Մոսկուա մեկնեցան Թէհրանի անգլիական դեսպանը եւ ամերիկեան ներկայացուցիչը:

Թէհրանի մէջ դիտել կուտան թէ ներկայ դահլիճը կազմուած է ծերերէ, իսկ երիտասարդները, որոնք հետու կր պահուէին հանդուցեալ Ռըզա Շահի կողմէ, փորձառութիւն չունին: Ռուսական թերթ մը կ'առաջարկէ նոր ընտրութիւններ կատարել, փոխանակ սպասելու օտար զօրամասերու մեկնումին: Ձամբորդներ կր պատմեն թէ Շահսեվէնները Մէչէտին վտարած են 2000 ըմբոստներ, իսկ Արտապիլի մէջ ոստիկանները ապըստամբներուն միանալով, ձերբակալած են 11 զեղապետներ:

1500 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ Մ· Նահանգները փոխադրուած են հինգամիսէ ի վեր, օդնելու համար ամերիկեան ճարտարագործութեան, երեւան հանելով իրենց դաղտնիքները:

Բռնի աշխատանքի սարսափները

—o—

*Նիւրընպէրկի դատաւարութեան դեկտ· 12ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը փամփնելի տեղեկութիւններ հաղորդեց բռնի աշխատանքի համար Գերմանիա տարուած միլիոնաւոր բանուորներու չահագործման մասին, կարդալով զանազան փաստաթուղթեր: Տասնըչորս ազդերէ 4.795.000 բանուորներ տարուած են Գերմանիա, աշխատելու համար ռազմական ճարտարագործութեան մէջ, ինչպէս կը հաստատէ պարտաւորիչ աշխատանքի վարիչին՝ Զաուէլի 1944 Մարտի տեղեկագիրը, որ դիտել կուտայ թէ «ոչ իսկ 200 հազարը իրենց ազատ կամքով եկած են»: Բազմաթիւ օտար բանուորներ մատնուած էին տաժանքի եւ անօթութեան: Քրուփի զինագործարանին բժշկապետը տեղեկագրով մր կը հաստատէ թէ օտարականներու սնունդը 4000 զոլ (քալորի) պակաս էր Գերմաններու կերածէն, թէ թոքախտ կը ծաւալի, մեռցնելով հարիւրաւորներ: Գործատէրերուն հրահանգուած էր մարմնական պատիժներ տալ, առանց անձնապէս պատասխանատու մնալու: Աբեւելքէն փոխադրուած 50.000 աղջիկներ չաբաթը միայն երեք ժամ հանգիստ ունէին, զերծիններ եւ բանուորներ բռնադատուած էին աշխատելու ամբութեանց մէջ, «գրեթէ կրակի գծին վրայ», իսկ խորհրդային գերիները նոյնիսկ բռնադատուած էին մասնակցելու զինուորական գործողութեանց: Կէօրինկ ըսած է առիթով մը, ռուս գերիներու մասին,— «Ուտելիքը քառամեայ ծրագրի խնդիր է: Թող իրենք ճարեն իրենց ուտելիքը (կատու, ձի եւն.)»:

ՍՈՒԻՐԻՈՑ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆի մասին համաձայնութիւն գոյացաւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Ձամբան հարթուած կը համարուի երկու պետութեանց դինակցութեան համար:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ գործադուլը

խաղաղութեամբ անցաւ չորեքշաբթի օր, տեւելով 2—3 ժամ: Դատավարութիւնները եւ ամուսնական գործողութիւնները անդամ դադրեցան: Ոստիկանները ալ համակրանք յայտնած էին չարժումին: Իրիկուան դէմ հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ, ուր ճառախօսները քննադատելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը, ազդարարեցին թէ ի հարկին ընդհ· գործադուլ պիտի հռչակեն, մինչեւ որ գոհացում ստանան թոշակներու յաւելման մասին: Կառավարութիւնը եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը խորհրդակցին:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Տախաւի արգելարանին վարիչներէն 40 հոգի, որոնք կը դատուէին 24 օրէ ի վեր: Պատիժը պիտի գործադրուի կախաղանով, իբրեւ ամէնէն անարգ մահը Գերմանիոյ մէջ, թէ եւ նախապէս կը խորհէին դլխատել: Մահապարտները ամբաստանուած էին թէ «խախտած են պատերազմի օրէնքները եւ սովորութիւնները», պատճառ դառնալով աւելի քան 30.000 կալանաւորներու մահուան:

ՈՒՐՖԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ

16 ԴԵԿՏ· ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ ՅԻՆ

Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ· Ղ· ՄԵԼՈՑԵԱՆ, կը խօսին ՊՊ· Ա· ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Զ· ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ· ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց· ՀԻՍԱՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր· ԱՍՏՂԻԿ Ա.ՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ· Ֆ· ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա· ՊԱՐԹԻԵԱՆի:

Առտուն հոդեհանդիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ԱԶԳԱՑԻՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

16 Դեկտ· կիրակի ժամը 2.30ին Սալ Շիմբի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, métro Invalides: *Մասնակցութեամբ՝* Ա· ՇԱՀՄՈՒՐՈՒՆԻ եւ *բեմադրութեամբ* ՏԻԿ· ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆի կը ներկայացուի յայտնի թատերագիր՝ ՊԵՌՆԷՊԱՅԻՆ ՍԱՄՍՈՆ կամ ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ԲԵՌՆԱԿԻՐԸ, ընտանեկան առտու 4 արար, (թարգ· Տ· Նշանեանի):

Տոմսերը 200, 100, 75 եւ 50 ֆրանք: Կը ծախուին սովորական վայրերը: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Պ· ՎԱՀԷ (Պէօրէքճեան) *պատիւ ունին տեղեկացնելու թէ 7 տարիէ ի վեր իրենց վարած ծերերու եւ ապաքինողներու համար «Հանգստեան տուները»,* Le Vieux Chalet et L'Ermitage 7 եւ 14 Bld. Carnot, Bourg la Reine, *փոխանցած են Տէր եւ Տիկին* Romeuի եւ M. Valletի, *Պ· Վահէ առժամաբար կը բնակի* 19 rue Georges Lafenestre les Blagis, Bourg la Reine: *Հեռաձայն* Rob. 08-87, *ընդունելութիւն ժամադրութեամբ:*

ՏԻԿԻՆ ՄԵՇԻՆԵԱՆի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տիկճեան 500 ֆրանք եւ Տէր եւ Տիկին Սարդիս Գորգիկեան 500 ֆրանք կը նուիրեն Ց· Կայոտ Մաչէի Իթալիի մանաճիւղին: Այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Մեչինեան եւ Նալպանտեան ընտանիքներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆի Հ· Ց· Դ· Վարանդեան կոմիտէին ընդհանուր ժողովը՝ այսօր, չաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, ընկերվարականներու սրահը, 14 Cours Lafayette: *Կարեւոր օրակարգ:*

Ց· ԿԱՊՈՑ ՄԱՁի Ռոմանի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկեր - ընկերուհիները, կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 2.30ին, Պ· Եղիա Յովսէփեանի բնակարանը:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ Հայկ·Պատմութեան մասին Գրիմիթէի կողմէ, այսօր, չաբաթ, ժամը 3ին, Salle de Géographie:

Սիփան - Կոմիտասի պարահանդէսը

Շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի *սրահին մէջ,* 6 rue Galilée, Métro Trocadero: *Ձոխ պիւֆէ:*

TANGO եւ SWING, Orchestre PESENTI

Գեղարուեստական բաժին Սիփան Կոմիտասի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ· Ալէմշահի, երգ՝ Անուշ Ատոմեանէ: Կը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantaisiste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jino de l'Alhambra: *Հայկական պարեր: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:*

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1922 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Գինեցիներ.— Տար. 750; Ճամս. 400; Յամս. 200 Ֆրանք.

Dimanche 16 Décembre 1945 Կիրակի 156 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4485-նոր շրջան թիւ 214 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՒԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՆԾԱԼԻ ԵԴԵՍԻԱՆ

—o—

Տարուբեր՝ ծով կեանքի մը յորձանքին մէջ, մեր դանագան տարեդարձները ժամանակին կատարելու մխիթարութիւնն անգամ չունինք: Պիտի յարմարինք միջավայրի պահանջներուն,— տրամադրելի սրահ գտնել, խուսափիլ խաչաձեւումներէ, զեղարուեստական բաժին ապահովել հւն·:

Ծնունդը եւ Զատիկը ճիշդ օրին, քանի որ սեփական եկեղեցի ունինք, բայց ուրիշ որ եւ է տարեդարձ, նոյնիսկ Հայաջինջ Մարտիներու սգահանդէսը կապուած է պատահականութեան, երբեմն ալ մարդոց բարեհաճութեան հետ:

Այսպէս նաեւ Եդեսիոյ Հերոսամարտին 30-ամեակը, որու մասին խօսելու առիթ ունեցանք Հոկտեմբեր 14ին: Հակառակ իրենց կամքին, կազմակերպիչները հարկադրուեցան այսօրուան ձգել պահակատարութիւնը, մինչդեռ դէպքը տեղի ունեցած է 1915 Սեպտ· 19 — Հոկտ· 15ին:

Ամէն պարագայի մէջ լաւ է ուշ քան երբեք: Կակճալի բան պիտի ըլլար, եթէ հերոսներու եւ հերոսուհիներու յիշատակն ալ վերածուէր անցուկը - մոռցուկ պատմութեանց: Մանաւանդ այս ափերուն վրայ, ուր հոդիները այնքան չատ կը թառամին, կը ցամքին, պղտոր հոսանքներու կամ պապրան հրապոյրներու լաբիւրինթոսին մէջ: Անոնց ակնախոյտ տիրապետութեան տակ:

Իրականութիւն է որ ոչ միայն մեր նոր սերունդը, այլ եւ ժողովուրդը ինք չատ քիչ բան դիտէ ժամանակակից պատմութեան եւիէջներուն, մանաւանդ անոր փառաւոր էջերու մասին:

Երեսուն տարիէ ի վեր, ինչպէս աւելի առաջ ալ, ընդհանրապէս խօսուած եւ գրուած է Թրքական բարբարոսութեանց, ջարդերու եւ աւերումներու մասին: Օտարներուն առջեւ ալ, առաւելապէս ներկայացած ենք մեր մարտիրոսագրութեամբ:

Այնպէս որ, ներսէն թէ դուրսէն, այն տպաւորութիւնը գոյացած է թէ խեղճ, անճար, գլուխը կախ ժողովուրդ մը եղած ենք, պարանոցը միշտ պատրաստ՝ թշնամի դանակին տակ:

Եդեսան, ինչպէս Վասպուրականը, Շ· Գարահիսարը, Տարոն - Սասուն, Ագ-Տաղը, Սուէտիան եւն· 1915ին, Չաճրնը, Մարաչը, Այնթապ եւ ուրիշ քաղաքներ՝ աւելի վերջը, իրենց իսկապէս հերոսական մարտնչումներով բացին աչքերը: Նոր եւ լուսաւոր էջ մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան, ազատութեան, հարուածին հարուածով պատասխանելու այդ խիզախ, ոգեմական ոգին էր որ կը սաւառնէր նաեւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի արիւնազանդ դաշտերուն վրայ, երբ ամէն ինչ կորսուած կը համարուէր:

« Մահ կամ ազատութիւն» մարտակոչը թէեւս ոչ մէկ տեղ այնքան սարսած էր բազմութեանց հոգին, որքան այդ օրերուն:

Մինչեւ 1915 մարդիկ Եդեսան կը յիշէին Աբդար Թաղաւորին պատմութեամբ կամ 1895ի ջարդերով: 1915 Սեպտեմբեր - Հոկտեմբերի հերոսամարտէն վերջն էր որ հայկական այդ բոյնը դարձաւ կրկնապէս պատմական եւ պանծալի:

Եւ ի՜նչ հերոսամարտ: Բառն անգամ տժգոյն կ'երեւայ, երբ կ'երեւակայենք այն դժոխային պայմանները ուր մղուեցաւ օրհասական պայքարը: Կատարեալ զոյամարտ՝ ամէ մր կտրիճներով, ուր երիտասարդն ու երիտասարդուհին կը ճակատէին հաւասար անձնուիրութեամբ, քաջութեամբ եւ յանդգնութեամբ:

Հարկ է կարդալ դիրքերը, հարկ է լսել ականատեսներու վկայութիւնները, ազօտ դպրոփար մը կազմելու համար մղուած պայքարին վրայ:

Եւ ի վերջոյ ճակատ ճակտի կռիւ չէ որ կ'ընկճէ արի ժողովուրդը, այլ թնդանօթը: Բանակը՝ իր հրետաձիգ ուժերով եւ սպառազէն խառնիճաղանճով, երբ սպառած էր քաջերուն վերջին փամփուշտը:

Եդեսիանները աւետաբեր ձայները, անչէջ բոցեր են մեր ազատագրութեան փոթորկաճաճ աւիշներուն մէջ:

Տօնելով հերոսամարտներու յիշատակը, տարուէ տարի, մեր հոգիները կը լեցուին ինքնավստահութեամբ: Եւ կրնանք աւելի պայծառ աչքերով դիտել ապագան, ո՛ւր որ ալ գտնուինք:

Շ.

ԵԴԵՍԻՈՑ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆԵՐԷՆ
ՕՐ· ԽԱՆԸՄ ՔԷԹԷՆՃԵԱՆ

ԵԴԵՍԻՈՑ ՀԵՐՈՄՆԵՐԷՆ
Յ· ՌԱՍԹԿԷԼԷՆԵԱՆ

Թուրքիա չուզեր տեղի տալ

—o—

Լոնտոնի Թրքական նոր դեսպանը, Ճէվատ Աչըքալըն, դեր-նախագահ Մեյցեալ Ազգերու Նախապատրաստական 7րդ յանձնախումբին, պատասխանելով Ռեյթէրի Թղթակցին հարցումներուն, ըսաւ թէ Թուրքիան մէկն է այն հազուագիւտ պետութիւններէն որոնք ուղղամիտ եւ հետեւողական գործակցութեան քաղաքականութիւն մը վարած են Մ· Միութեան հանդէպ: Դեսպանը չի դիտեր թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ պիտի քննուի՞ Նեղուցներու պայմանագրի վերաքննութեան խնդիրը, բայց պարտք սեպեց ճշդել իր երկրին դիրքը այդ հարցին հանդէպ: Թուրքիա հակառակ չէ այդ վերաքննութեան, պայմանաւ որ կատարուի միջազգային համաձայնութեամբ եւ Մ· Նահանգներն ալ մասնակցին: Ամէնէն կարեւորն այն է որ յարգուի Թուրքիոյ դերիչխանութիւնը, առանց որ եւ է հողային զիջումի: Գալով Մոսկուայի անթելին կողմէ կարսի եւ Արտահանի մասին կատարուած ծրագրեալ բարոզութեանց, դեսպանը յիշեցուց թէ այդ հողերը Թուրքիոյ վերադարձուած էին Լենինի կողմէ, **1921**ին, Պաթումի փոխարէն: «Այդ փոխանակութիւնը կատարուեցաւ անկեղծ եւ վստահելից բարեկամութեան ոգիով մը, որով երկու երկիրները կ'ուզէին փարատել որ եւ է կասկածամտութիւն իրենց փոխադարձ յարաբերութեանց մէջ»:

ՁՕՐ. ՏԻՆՑ, որուն մահապատիժը ցկեանս բերդարգելութեան վերածուած էր, մեռաւ Ֆրէնի բանտին մէջ, սրտի կաթուածէ:

Անգլուֆրանսական համաձայնութիւն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին

—o—

Հինգշաբթի օր (13 Դեկտ·) Լոնտոնի մէջ տարբազրուեցան չարք մը համաձայնութիւններ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Մօտաւոր Արեւելքի մասին: Այս առթիւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց երեսփ· ժողովին մէջ թէ երկու պետութիւնները պիտի քաշեն իրենց զինուորները:

Կնքուած համաձայնութիւնները, որոնք մեծ դժուարութեամբ ընդունուեցան Փարիզի մէջ, կը պարունակեն հետեւեալ տրամադրութիւնները·

1.— Միացեալ խորհրդակցութիւն եւ համաձայնութիւն այն պայմաններու մասին որոնց հիման վրայ պիտի վերախմբուին եւ պարպուին անգլիական եւ ֆրանսական զօրախմբերը Սուրիոյ:— 2. Սերտ ներդաշնակութիւն Ֆրանսական եւ անգլիական քաղաքականութեանմօտաւոր Արեւելքի մէջ, կանխելու համար որ եւ է տարաձայնութիւն որ կրնայ վնասել իրենց շահերուն:

Զինուորական պայմանագրին համաձայն, Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենց զինուորները Սուրիոյէն պիտի քաշեն մինչեւ յն տարեվերջ: Ֆրանսական վերջին զինուորը եւ անգլիական վերջին զինուորը պիտի հեռանան միեւնոյն օրը: Պարպումի ճիշդ թուականը պիտի որոշուի զինուորական խորհրդակցութեամբ: Առաջին ժողովը տեղի պիտի ունենայ Պէյրութի մէջ, յառաջիկայ ուրբաթ: Առաջին քայլը պիտի ըլլայ անգլիական զօրքը համախմբել Պաղեստինի, ֆրանսականը՝ Լիբանանի մէջ: Զինուորական համաձայնութեամբ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ ամբողջ Միջին Արեւելքի տեւական ապահովութիւնը այսուհետեւ կախում պիտի ունենայ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդէն: Քաղաքական համաձայնութիւնը կը տրամադրէ փոխադարձ խորհրդակցութիւն: Երկու պետութիւնները յանձն կ'առնեն այսուհետեւ իրարու օգնել այն բոլոր խնդիրներուն մէջ որ կապ ունին Միջին Արեւելքի հետ,— Եգիպտոս, Պաղեստին, Անդրյորդանան, Արաբիա, Իրաք, Սուրիա եւ Լիբանան: Իւրաքանչիւր երկիր յանձն կ'առնէ որ եւ է կերպով չխանգարել միւսին հաւատուած չահերուն:

Այս համաձայնութեանց մասին տեղեկութիւն հաղորդուած է Ե· Մ· Միութեան եւ Մ· Նահանգներուն: Փարիզի մէջ կը յուսան թէ այս համաձայնութեանց չնորհիւ պիտի դադրի անգլուֆրանսական մրցակցութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, ինչպէս որ 1904ի համաձայնութիւնը վերջ տուաւ անգլուֆրանսական մրցակցութեան Եգիպտոսի եւ Մարոքի մէջ:

Համաձայնութիւնը խոր ապաւորութիւն գործեց մանաւանդ անոր համար որ կը դուգադիպի Մոսկուայի խորհրդաժողովին: Անգլիոյ նախորդ արտաքին նախարարը, Պ· Իրըն, չերմապէս չնորհաւորեց իր յաջորդը, այս համաձայնութեանց առթիւ, «որոնց չնորհիւ կը վերնայ երկու երկիրներուն մէջեւ ցցուած խոչընդոտներէն մէկը»: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը յայտարարեց թէ «Ֆրանքեւանգլիական համերաշխութիւնը բոլորովին ապահովուած է կնքուած համաձայնութեամբ»: Le Monde, կիսապաշտօնական օրկանը, այս առթիւ յոյս կը յայտնէ թէ Հռենոսի եւ Ռուրի մասին ալ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ:

Թաւրիզ պաշարուած

—o—

Թեհրանէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան.— Կառավարական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Թաւրիզի անկումը մօտալուտ է, քաղաքը պաշարուած ըլլալով ապստամբներու կողմէ: Պահակազօրք հրահանգի կը սպասէ, կռուելու կամ անձնատուր ըլլալու համար: Այս լուրը հաղորդուեցաւ նահանգապետ Պայաթիի փախուստէն անմիջապէս վերջը: Նահանգապետը, որ գեռ նոր պաշտօնի ձեռնարկած էր, ուրբաթ օր Թէհրան հասաւ օդանաւով եւ յայտարարեց թէ «Ադրպատականը վերջնապէս կորսուած կը թուի»: Ռուսերը փակած ըլլալով ճամբաները, իրանեան բոլոր վաշտերը Թէհրան վերադարձան: Նահանգապետը կ'ըսէ թէ ստիպուեցաւ հեռանալ ինքնապարութեան կուսակիցներու ճնշումին տակ: Իբր 2000 ապստամբներ Արտէպիլ մտնելով, պահանջեցին որ պահակազօրքը անձնատուր ըլլայ անմիջապէս:

Իրանի վարչապետը Մոսկուա երթալով, պիտի չանայ երեք Մեծերու ժողովին առջեւ դնել խնդիրը եւ կրկին պահանջել որ օտար զօրամասերը անմիջապէս հեռանան: Վարչապետը անոնց ներկայութեան կը վերագրէ Իրանի զէպքերը եւ դժուարութիւնները:

Ապստամբները կառավարութիւն մը կազմե-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԷՆ

ՅՄԲ.— Պատ. Մ. Ց. Գնաճեան կը պատմէ իր «Յեղափոխութեան Զոհերը» անուն գրքին մէջ, իբրեւ իրագեկ,—

... Հաղարապետին ակնկալութիւնը վերջապէս իրականութեան վերածուեցաւ: Հալէպէն երկու թնդանօթներ ապահով Ուրֆա հասան զեմանացի թնդանօթաձիգ Օվաքէլի հրամանատարութեան տակ: Թնդանօթներէն մէկը դետեղեցին Հայր Աբրահամի կողմը, իսկ միւսը Մատմանայի դիրքին դիմացը: Առաջինին կը հրամայէր Ֆօն Օվաքէլ, իսկ երկրորդին Հէր Էքարթ: Երկուքն ալ կարող պատերազմիկներ: Իրենց համար խաղալիկ էր անպաշտպան դիքերը ռմբակոծել: Առաջին իսկ ռումբերու պայթիւնին Հայոց համար յայտնի էր թէ վերջաւորութեան սկիզբը եկած էր: Քարաչէն աուները կր փլչէին եւ փողոցի պատերը դեռին հաւասար կ'ըլլային:

Փողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուեցաւ: Թնդանօթներու դոռումը սոսկում կը պատճառէր: Աւերածութիւնը փողոցէ փողոց կը յառաջանար: Այր եւ կին, մեծ ու պզտիկ փլատակներուն տակ ողջ ողջ կը թաղուէին:

Բայց որ եւ է տեղ անձնատուութեան նշանը չէր երեւար: Ամէն մարդ կը նախընտրէր այսպէս զոհուիլ քան թէ ողջ իյնալ Թուրքին ձեռքը: Անոնք որ ռումբի մըպայթելէն յետոյ ողջ կը մնային՝ թոյնով կամ դաշոյնով իրենց կեանքին վերջ կու տային: Մկրտիչ, որ արդէն ծանրապէս վիրաւորուած էր եւ անզօր տեղէն չարժէլու, դաշոյնը կը քաշէ եւ սրտին կը մխէ:

Հայոց բոլոր դիրքերը լինած էին, ի բաց առեալ Ամերիկացւոց չէնքը, ուր Տիգրան Աբեան եւ Արուսեակ Անանեան յուսահատօրէն կը դիմադրէին: Քրիստոնեայ անուն կրող դեմոնացի թնդանօթաձիգներ իրենց ուշադրութիւնը կը դարձնեն երկու եկեղեցիներուն, որոնք դեռ կանգուն կը մնային, անոնց վիթխարի սիւները եւ հաստակուռ որմերը դիւրաւ չէին իյնար:

Էքարթ, որ յաճախ քարոզած էր Աւետարանական եկեղեցիին բեմէն, սիրոյ և խաղաղութեան Աւետարանը, իր թնդանօթը կ'ուղղէ այն կողմ եւ անոր զմբէթը կը կործանէ: Անոր մէջ ապաստանած ժողովուրդը փլատակներու տակ կը մնայ, իսկ ողջ մնացողները խուճապի մատնուած՝ դուրս կը փախչին, եւ զինուորներու դնդակահարութեան տակ կ'իյնան:

Ամբողջ Հայոց թաղը քարուքանդ եղած էր: Կանգուն տուն գրեթէ մնացած չէր: Աւերածութիւնը այնքան կատարեալ էր, որ մէկ ծայրէն միւսը տեսնել կարելի կ'ըլլար: Ընդարձակ դերեզմանոցի մը երեւոյթը ունէր:

Երբ թնդանօթաձիգները իրենց գործը աւարտեցին, Թուրք խուժանը յառաջ անցաւ աւարի եւ աւերի համար: Փլատակները կը խուզարկէին: Արժէքաւոր գոյքերը կր ժողվէին: Վերապրող այր մարդիկր գերի կը բռնէին կախաղան հանելու: Կիներէն գեղանիները իրենց մէջ կը բաժնէին, եւ տարէցները տեղն ու տեղը կը սպաննէին:

Երբ խումբ մը Թուրքեր փլած տուն մր կը խուզարկէին, յանկարծ պատին տակէն դնդակ մը կ'արձակուի եւ ամէնէն առջեւ կայնած աւազակր կը սպաննէ: Կր սկսին փախչիլ: Երկրորդ դնդակ մը կր հետեւի: Նոյն արդիւնքը կ'ունենայ: Երրորդ մր ձայնը կը լսուի:

Ժամանակ մը կր սպասեն: Երբ լռութիւնր կը շարունակէ, զգուշութեամբ կը մօտենան եւ կը գտնեն քարերու դէզի մը մէջ հայ աղջկան մր դիակր, սրունքները ջախջախուած եւ սրտէն դնդակահարուած: Ո՞վ դիակ, քանի՛ Թուրքեր մահացուցած էր այդ հայ դիւցազնուհին: Իր ամբճանակին մէջ մնացած երեք դնդակներէն երկուքը իրենց նպատակին ծառայած էին: Իսկ երրորդը դինքը փրկած էր բորենիներու ձեռքէն:

Միսկանի Սարգիս Եօթնեղբայրեան, վիրաւոր եւ անզէն, գերի կ'իյնայ: Թուրքերը կը ճանչնան զայն: Միւթէսարիֆը, ուզելով խնայել այսպիսի քաջասիրտ երիտասարդի մր կեանքը, որպէսզի իրեն թիկնապահ ընէ, կը հրամայէ որ զայն հեռանդանոց տանին վէրքերը բուժելու համար: Երբ Սարգիս կը սթափի, միւթէսարիֆր կը հարցնէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ, եթէ իր կեանքը խնայէ եւ վէրքերը բժշկել տայ:

—«Առաջին գործս պիտի ըլլայ քեզ սպանկոչել», կը պատասխանէ Սարգիս:

Միւթէսարիֆր ձեռքով նշան կ'ընէ դինուորներուն եւ կախաղանը ցոյց կուտայ:

Սարգիս մէկ կողմ կր հրէ դահիճները եւ իր ձեռքովր չուանը վիզր կ'անցընէ, եւտակի աթոռին կից մր զարնելով՝ կեանքին վերջ կուտայ:

Բողոքականներու հովիւը, Սողոմոն Աքչեան, որ յաճախ Հէր Էքարթին գործակից եղած էր, ոչ անձնասպան կ'ըլլայ եւ ոչ ալ անոր դիմումի կ'ընէ: Կը ձերբակալեն զինքը եւ կախաղան կ'առաջնորդեն: Աքչեան հսկայ մարմինով, յաղթանդամ մարդ մըն էր: Երբ չուանը կ'անցընեն վիզին, մարմնոյն ծանրութեանը տակ կը կտրի եւ ինքը կ'իյնայ դետին ոտքի վրայ: (Յետոյ կը զննդակահարեն):

Ուրֆայի հերոսամարտը

Այս տարի Սեպտ. 29ին լրացաւ երեսնամեակը այն պատմական հերոսամարտին, ուր ափ մր ժողովուրդ անհամեմատ աւելի զօրեղ Թուրքին դէմ 24 օր տիտանեան կռիւ մղեց, սրի սրանց քաջութեամբ, բոլորովին կործուած արտաքին աշխարհէն:

Ուրֆայի ինքնապաշտպանութեան կազմակերպիչները դիտէին թէ՝ թշնամիին յարձակուն ուժին առջեւ, ի վերջոյ պիտի պարտուին, բայց փոխանակ աքսորի ճամբուն վրայ խողխողուելու, նախընտրեցին հերոսի մահը պատնէշին վրայ, զէն ի ձեռին, իւրաքանչիւր ինկող ռազմիկի տեղ, քանի մր տասնեակ Թուրքեր փոխելու վճռականութեամբ:

Պատուիրուած էր բոլորին խնայել դնդակն ու ձեռնառումբը, եւ առաւելագոյն զոհ քաղելու պարտադրին միայն գործածել զանոնք, ինչ որ տուաւ հրաշալի արդիւնք, համաձայն ականատես վկաներու:

1915ի աննախընթաց նախաիրին, Թրքահայաստանի չատ վայրերու մէջ՝ ինչպէս, Վասպուրական, Տարոն, Շապին Գարահիսար, Մուսա լեռ, Ալ - Տաղ, եւայլն, տեղի ունեցան ինքնապաշտպանութեան կռիւներ, յուսափառ էջեր աւելցնելով մեր նորագոյն պատմութեան վրայ: Ուրֆան ալ իր կարգին առանձնապէս փայլեցաւ մանաւանդ անոր համար որ, իր քաջարի ռազմիկներն ու անմիներ դեկավարները հաշուած էին անզգոյ իրականութեան հետ,— կռուիլ մինչեւ յետին մարտիկն ու փամփուշտը, եւ հուսկ յետոյ դիտակցաբար զոհուիլ: Անոնք ոչ թշնամիին չգթան ճեղքելու մտածումն ունեցան եւ ոչ ալ դաշնակից ազատարար բանակներու ժամանումին կը սպասէին:

Վիրաւոր ու չլատուած վիճակի մէջ իսկ, անոնք դարձեալ մնացին իրենց սիրած ժողովուրդին հետ, եւ անտրտունջ բաժնեցին անոր քամնելի ճակատագիրը,— նահատակութիւն:

Ուրֆայի հերոսամարտը, անհաւասար ուժերով, կեանքի ու մահուան անպարագիր դուպար մըն էր, որ կրնայ ներշնչման դեղեցիկ օրինակ ծառայել հետագայ սերունդներու, ինչպէս Հ. Ց. Դաշնակցութեան պատմութիւնը 55 երկար տարիներէ ի վեր:

Ուրֆայի հերոսները ծունկի չեկան Թուրքին առջեւ, եւ պարանոց չերկարեցին անոր արիւնոտ սուրին, այլ դարկին այնքան հուժկու եւ անողոք, որ երեսուն տարի վերջն անգամ հերոսապատումը կարղացող ամէն Հայու հոգին հպարտութեամբ կը լեցուի:

Այս նուիրումը վսեմ, խրոխտօրէն յեղափոխական եւ բարձրօրէն հայրենասիրական, ի յայտ բերին անմահն Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանն ու Յարութիւն Ռասթիկէլէնեանը, իրենց հոյլ մը զինակիցներով: Պայքարէն անմահան չմնացին գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչներն ալ, Ուրֆայի հայուհիները, Օր. Խանըմ Քէթէնճեան, Օր. Մարի Զիլինկիրեան եւ ուրիշ հերոսուհիներ:

Այսօր չկայ հայկական Ուրֆան, մեր պատմական եզեսքան, բայց կայ եզեսահայը, քիչ մր ամէն տեղ ցրուած, հպարտ եւ աւանդապաշտ իր երկրին բարքերուն ու սովորութեանց:

Գաղթական Ուրֆացին իր հայրենիքն ու հերոսները կը պարտցնէ ամէն տեղ ուր որ կեանքի ալիքը զինքր կը քշէ, որովհետեւ հերոսներու պատգամն ունի ան, եւ պայքարի դասախօսակութիւն:

Յարգանք Ուրֆայի աննման հերոսներու յիշատակին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ մէջ, գործունէութեան լծուած է, 27 հոկտեմբերէն ի վեր, նոր կուսակցութիւն մը՝ « Միլլի Քալքընմա Փարթիսի » (Ազգ. Վերականգնումի Կուսակցութիւն): Կուսակցութեան հիմնադիրն է Նուրի Տիմիրաղ, Եշիլքէօյի (Պոլիս) Քաղաքային Օգնականային Վարժարանի տէրը. քարտուղարը՝ Էրզրումի նախկին երեսփոխան Հիւսէյին Ավնի Ուլաչ: Կուսակցութեան դլխաւոր նպատակն է՝ « դաղափարի, խօսքի եւ մամուլի ազատութիւնը »:

Հիւսէյին Ավնի, բացատրելով իրենց ցանկութիւնները, յայտարարած է.

— « Մենք պիտի ընթանանք Ցառաջդիմասէր (Թէրաքքիփէրվեր) կուսակցութեան ուղիէն, բայց գործուած սխալներէն օրինակ առնելով՝ պիտի ուղղենք զանոնք: Պէտք է միաստիճան ընտրութիւն կատարել, ու պէտք է ջնջել այն որոշումը՝ որով Հանրապետութեան Նախագահը ցկեանս պաշտօնավարելու իրաւունք կը ստանայ: 4—5 տարին բաւական է: Պետականութիւնը չարք մր անրնական կազմակերպութեանց ծնունդ տուաւ, կարգ մը թշուառականներ միլիոնատէր եղան: Այս կարգի վէրքերը պիտի դարմանենք: Սխալ է, զարձեալ, որ Հանրապետութեան նախագահը ըլլայ նաեւ Նախագահր Հալք կուսակցութեան: Ինչեւիցէ պէտք է չէզոք մնայ: Կեցցէ՛ ռամկավար չարժումը »:

Եղեսիոյ խաչերը —

2. Մ. ՍՈՒՃԵԱՆ

Բնիկ Եդեսիացի, ծնած 1897ին, համեստ ընտանիքի զաւակ, հայրը քաղաքին ջրաբաշխութեան հսկիչ:

Մովսէս իր պատանի հասակէն նետուած էր յեղափոխական կուսակցութեան մէջ, Թրծուած ազգային ազատագրական գաղափարով: Արհեստով աուազձադործ, կ'աշխատէր ամերիկեան աուազձադործարանին մէջ: Այդ արհեստանոցին սիրուած զեկավարն էր դարձած իր նախաձեռնողի եւ կազմակերպողի անձնական ոգիով, քաղցր բնաւորութեամբ: Յաջողած էր կազմակերպել նաեւ մարզական միութիւն մը, ապագային դայն դարձնելով ռազմական բջիջ մը:

1909ի Կիլիկեան Ջարդէն վերջ, Մովսէս աւելի դործունեայ էր դարձած: Աուազձադործարանին մէջ կը չինէր զանազան կաղապարներ, փամփուշտ լեցնելու, կապար թափելու, ռումբ չինելու համար: Մարզականի պատանիները յեղափոխականացուցած՝ ամէն մէկը կարճ դարձուցած էր:

1914ին Մովսէս զինուորական պարտականութեան կը կանչուէր: Տանը մէկ հատիկ զաւակը՝ պատանեկան տարիքէն նշանուած որբուհիի մր հետ (տեղական սովորութիւն մր որ յաճախ պատճառ կը կապէին որպէսզի օտարութեան չփոփոքի, եւ զինուորութենէ զերծ մնայ): Սակայն այդ օրերուն Թուրքը աւելի բիրտ էր դարձած եւ Մովսէս սոխպուեցաւ վախստական մնալ:

Հ. Ց. Դաշնակցութեան գործունեայ անդամներէն ըլլալով, ենթարկուեցաւ Եօթնեղբայրեանի հրահանգներուն եւ ինքնապաշտպանութեան անվերապահ զինուորը դարձաւ:

1915 Յուլիսին երբ Մկրտիչ Կարմուճի կռիւներէն՝ զիչերանց քաղաք կը մտնէր իր խումբով, Մովսէս իր քանի մր ընկերներով կը դիմաւորէր խումբը, ապահով թաքստոց մը հասցնելու համար: Գիչերային փոքր ընդհարումի մը պահուն երբ Հայոց թաղը կը մտնէ, Թուրք ոստիկաններ կասկածելով թէ ծուղակի մը մէջ պիտի իյնան, կռիւն խուսափելով կը հեռանան ու երկու հայ խումբերը արիւնալի կռիւ մը կ'ազատին: Այդ օրէն վերջ Մովսէս իր քանի մր ընկերներով յաճախ թշնամին կը չուարեցնէր ռազմախաղերով:

Սեպտեմբեր 15ի իրիկունր Մովսէս իր սերած մարզական ակումբին մէջ, խումբին զլուխը անցած, եռանդուն ու անվեհեր կը թնդացնէ յեղափոխական երդերը:

Ամերիկեան աուազձադործարանը, Բողոքականներու ժողովասրահը եւ չրջակայ թաղերը առիւծամման Մովսէսի պաշտպանութեան տակ էին: Իսկական յեղափոխական, աղմուկը չէր սիրեր, կ'աշխատէր լուռ ու մինակ: Բազաքական կուսակցութիւնները հրապարակաւ կը զործէին, սակայն Մովսէս քիչ կ'երեւար կուսակցական «քլուպ»ին մէջ: Միայն երբ մարտական հոգեւոստները հասած ու կրկէս նետուեցաւ եւ սկսաւ Դաշնակցութիւնն ու անոր ռազմական ու մարտական ոգին փառաբանել, ամէն մարդ հասկցաւ որ Մովսէս Դաշնակցական էր:

Ուրֆայի հերոսամարտին վարիչներէն մէկն էր Մովսէս, իր փայփայած զէնքը ձեռքին իսկական տիտան մը, իսկ իր նշանաձը: Հակառակ տեղականիխիտ աւանդութեան, որիսկեցեաններու տեսակցութիւնն անդամ կ'արդիլէր, երկու նշանածները կռուեցան կոզ կոզի:

Դիւցազնամարտի ամբողջ տեւողութեան քանի՛ քանի՛ անդամներ Մովսէս Թրքական խուժանին կուրծք տուաւ ձեռնառումբերով, մեծ յանդգնութեամբ եւ թշնամին կոտորեց: Ամէնէն վճռանդաւոր օրերուն իր դիրքին վրայ, ճակատէն վիրաւոր լինկաւ նշանածին թեւերուն մէջ, վրէժի պռպակր չրթունքին: Հակառակ ընկերներուն թախանձաքին, Մովսէսի նշանածը չձգեց պատնէշը, սիրելի Մովսէսին դիակը պատնէշ ըրած կռուեցաւ, մինչեւ որ իրեն վախկոտուն դիակն ալ փըռուեցաւ անոր քով:

Հանդիստ ձեր հոգիներուն, ո՛վ զոյդ նահատակներ, ձեր անմեղ հոգիները թող ճախրեն եդեսիոյ նահատակներուն հոգիներուն վերեւ, իբրեւ պահապան հրեշտակներ, մինչեւ որ ձեր յուշարձանները կանդնենք հայրենի հողին վրայ:

Մինչ այդ՝ ձեր անթառամ յիշատակները մեր տանջուած հոգիներուն մէջ կը պահենք, իբրեւ մասունք փոխանցելու համար նոր սերունդին...

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՐԻՇՏԻ ԱՐԱՍ « ԸՆԴՈՒՆԱԿ ԶԷ » ...

Պոլսոյ « ԵԷնի Սապահ » կը գրէ, հոկտ. 10ի թիւով.— « Կը տեղեկանանք, թէ նախորդ արտաքին գործավար Տօքթ. Թէվֆիք Րիւշտիւ Արաս, նոր կուսակցութիւն մը պիտի հիմնէ « Դեմոկրատ » անուան տակ: Լա՛ւ: Բայց մեզի նոր դէմքեր պէտք են, եւ ո՛չ հին անհատականութիւններ: Ազգովին պիտի աշխատինք դեմոկրատութիւնր տարածել, բայց Րիւշտիւ Արասները ընդունակ չեն այդ չարժումին, որովհետեւ կապուած են անցեալ աւանդութիւններու, եւ չեն կրնար ներկայացնել ժողովրդավար եւ աշխատաւոր հոսանք:

Փառքի եւ հպարտութեան օր

29 Սեպտեմբեր 1915.— Հերոսամարտ Ուրֆայի :

Ամէն տարի երբ Սեպտեմբեր ամիսը կը մըտնենք, անմիջապէս յիշողութիւնս կ'արթննայ, եւ կը հպարտանամ, քանի որ ես ալ իմ աչքերովս տեսած եմ, առանց խորհելու թէ իմ ներդաստանէս մինակս պիտի մնամ...

Քանի մը հերոսներ եւ հերուսուհիներ ռումբերով զինուած բարձրացան Լէպլէպիճեաններու տանիքը: Լեւոն Զէրչեանը Թրքական դիրքին կից՝ Համամօղլոնց տանիքը բարձրացաւ: Այդ դիրքերու բակը նետուած ռումբերը չուարման մատնեցին Թուրքերը: Իսկ եկեղեցիի բակը մնացած խուժանը ենթարկուեցաւ ռումբերու տարափին:

Կատարեալ ջարդ մը տեղի ունեցաւ այդ օրը: Հարիւրէ աւելի դիակներ ինկան Թուրքերու կողմէ: Գօլճր Մահմուտ վիրաւոր բռնուեցաւ, եկեղեցիին բակը պարպուեցաւ: Գէորգ Ալահայոճանը դրաւած էր Սահաթճոնց տան Թրքական դիրքը: Ծանր կորուստներ կրած էին Թուրքերը: Թմբիրէնց Թաղի կռնակը, Թրքական Թաղերը մինչեւ Սու Մէկյատ պարպուած էին արդէն: Թուրքերը հասկցան որ չատ կորուստ պիտի տան: Օգնական զօրք պահանջած էին Հալէպէն եւ ահա զերմանական Թղանօթներով 6000 Թուրք զինուորներ կը հասնին Ուրֆա: Սուրուճի Սիւլէյման պէկ ալ իր «չէհլիա»ներով (6000 կուռղներ) եւս կը միանայ զօրքին, իսկ քաղաքը չրջապատող աչիրէթները հին Թրքական Թղանօթներով զինուած՝ կատարի խուժանին հետ Հայոց Թաղերը քանդել սկսան: Հայ ժողովուրդը մահը աչք առած, կը դիմադրէր, հերոսական երգեր երգելով: «Մի յուսահատիք, քոյրեր, Քեռին (Ռուսը) մեզի օգնութեան պիտի հասնի, ահա մօտեցած է, կուգայ մեզ փրկելու» : Անդին բռդոքական պատուէրին, Աբէլեան Թրքական չպայթած ռումբ մը ձեռքին մէջ կը պտուէր Հայոց Թաղերը եւ դիրքէ դիրք, կը յայտարարէր Թէ «Ատուած մեզի հետ է»: Այսպէս 25 օր այդ ափ մը հերոսներով դիմադրեցին Թուրք խուժանին, կարուած աչխարհէն:

Թուրքը կարծեց Թէ ալ հայ ժողովուրդին վրայ խաչ քաչուած է: Վայրագ եւ ոճրապարտ ձեռքեր հայ ժողովուրդին ծաղիկը փեթրեցին, կարծելով Թէ այդպէսով հայ ծաղկաստանը պիտի ամայանայ ու չքանայ: Ի զուր լեռ ու ձոր բիւրաւոր անմեղներու դիակներով լեցուցին եւ ողջերն ալ Տէր Զօրի անապատները քչեցին: Իսկ աչխարհի հզօրները տաղտկալի խոստումներ չռայլելէ վերջ, ամբողջ ցեղ մը իրենց չուկայի հաչիւներուն զոհեցին: Մեզ ուրացան, լքեցին ու աչխարհի չորս հովերուն ցրուեցին:

Անոնք չհասկցան սակայն մեր ցեղին հոգեբանութիւնը: Անոնք չէին գիտեր Թէ «յուսահատութիւնն» բառ գոյութիւն չունի հայկական բառարանին մէջ: Բայց չարաչար սխալեցան: Ջուռան անոնք մեր արիւնաքամ սրտերուն մէջ ճաճանչող հաւատքի զեղչուկը արիւը: Պանդուխտ ծիծեռնակին նման, հազար անգամ բոյն չինեցինք, հազար անգամ ալ քանդեցին եւ նորէն չինեցինք: Մէնքէնէէն մինչեւ Տէր Զօրի հրաստոչոր անապատներն անգամ չէնցուցինք:

Այսօր Ուրֆայի հերոսամարտին առթիւ, մենք կը խոնարհինք մեր հերոս եղբայրներուն եւ քոյրերուն յիչատակին առջեւ: Մեր մէջ մեռած չէ Արամներու, Տիգրաններու, Վարդաններու եւ Մկրտիչ եօթնեղբայրներու դիւցազնական հոգին:

Այդ պատմական մեծ ոճրին առթիւ, մենք կը խոնարհինք քալել միչտ յառաջ, առանց կէս ճամբան կենալու եւ տատանելու զարհուրելի փոթորիկներէն: Վստահ ենք որ պիտի հասնինք խաղաղութեան հպարտանր ու մեր աչքերը պիտի փակենք մայր հայրենիքի հողին վրայ, բաւ է որ հայ ապրինք արտով, մաքով եւ լեզուով:

Մարսէյլ ՅԱԿՈԲ ՀԱՅՅԱՊՈՐԾԵԱՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ա Ր Ա Ծ Ա Ն Ի

ՎԱՐՈՒՅԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ , Գիրք Գ· 1945 Նոյեմբեր :

ԳԼԽԱՒՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ.— Գրական Շարժումը Խ· Հայաստանի մէջ, Վահէ.— Հայ ժողովուրդին, Յովհ· Շիրազ.— Նարդեանի (ինքնակենսագրութիւն) Շ· Նարդունի.— Իմ կատուս եւ իր օրագիրը, Ա· Ամուր.— Պանդոկի դիպուած, Փայլակ Սանասար.— Վէպը եւ Ազգերու հոգին, Հրաչ Սարգիսեան.— Ճարտարապետ Թորամանեան, Ա· Իսահակեան.— Լեզուական քաներ, Յակոբ Տէր Յակոբեան.— Վահան Թէքէեան, Ն· Սարաֆեան· — Եր· Տ· Անդրէասեանի կեանքն ու գործը, Շ· Նարդունի.— Հայկ· Հարցը համաձայն Սազոնովի յուշերուն, Արսէն Ա· քահանայ Սիմէոնեանց· — Սիմոն Գափամաճեան, Եր· Տէր Անդրէասեան· — կենդանիներու լեզուն (սերպլիական հէքեաթ).— Եղերապատում եղիշէ Չարենցի, Վարագ.— Ասուլիս: Գին 75 ֆր· : Դիմել «Ցառաջ»ի եւ գրավաճառներու :

ԹԱՓԱՌՈՒՄ...

... Հաղիւ երկու մղոն տեղ եմ քալած մէկ ժամէն: Այս որքա՜ն Թուլցեր ու տկարացեր են սըրունքներս... : ՕտարուԹի՛ւն, անիծա՛լ ըլլաս դուն:

Նոր ցայգարաց էր երբ տունէն դուրս ելայ: Սակայն, ահա արեւ աղբարիկը աչուկ կը խաղցնէ դիմացի բլուրին վրայէն:

— Արե՛ւ, իմ հայրենի դեղէս անցար, չէ՞, ու տակաւին — ու մի՛չտ — Քեզի կ'երեւայ Ան՝ Գեղս, եթէ հեռուդ դառնալու ըլլաս անգամ մը: Ի՞նչ կըլլայ, ա՜խ, արե՛ւ, աղբարիկ, զիս բեւեռներուդ ծայրը զա՛րկ, վե՛ր առ ու դեղս նետէ անդամ մը,ես ալ իմ արձակուրդս հոն անցընելու համար... կը պաղատի՛մ Քեզի, Արե՛ւ անուչիկ, ջերմի՛կ:

Անտառներուն մէջն եմ: Բարձրահասակ աքասիաներ իրենց կանանչուԹիւնը, ԹարմուԹիւնը կորսնցուցած են գրեԹէ ու Թօշնած, խանձուածի տեսք առած: Երկու ամիսէ ի վեր կաԹիլ մը անձրեւ չէ ինկած մեր չրջաններուն մէջ ու կատարեալ երաչտ կը տիրէ: Անասունները բուռ մը կանանչ խոտ չեն կրնար գտնել:

Ու ես, այսպէս, դանդաղօրէն կը քալեմ, կ'անցնիմ աքասիաներուն մէջէն, երազելով Գեղս (Հայրենիքս) ու կանչելով Արեւին: Ահա կը հանդիպիմ պատառ հովուուհիի մը իր երեք այծերովն ու անխուսափելի չնիկովը, ու նաեւ ձեռադործը իր դողդոջուն մատներէն:

— Բարի լո՛յս, մէմէ, — կ'ըսեմ մօտենալով:

— Բարի լոյս, պարոն, — կը պատասխանէ, չնիկը քովը կանչելով միեւնոյն ժամանակ:

— Ա՞յծ կ'արածես, մէմէ, — կը չարունակեմ հարցումներս:

— Ինչպէս կը տեսնէք, պարոն:

— Ես ալ քեզի պէս ծերուկ մէմէ ունէի... բայց անիկա քեզի պէս այծ չէր արածեր:

— Ի՞նչ կ'ընէր հապա:

— Անիկա մինակ այծերը կը կթէր, մեր տան պերուորն էր իմ մէմէս:

— Ուրեմն, չա՞տ այծեր ունէիք դուք:

— Քու այծերուդ թիւովը — երեք — 175ը բազմապատկելով ...:

— Ու, մօն փըթի, այդ որքա՜ն այծեր ...:

— Իմ մէմէս մինակ կը կթէր զանոնք: Մանուկէն դուրս գալով կ'իջնեմ գարվար: Կանդ կ'առնեմ երկար ու լայն արտի մը թումբը: Ամէն տեսակի աչխատաւորներ — այր, կին, ձիեր ու մեքենաներ, ամէնքն ալ իրենց կարգին աչխատանք մը կը կատարեն: Կը կենամ, ու հասկ մը կտրելով կը փչրեմ ափիս մէջ: Կը փչեմ մրեղը ու կը համրեմ հատիկները — 24, բերանս կը նետեմ... : Երկրորդ մը կը փորձեմ, աւելի պակաս կ'ելլեն հատիկները: Երրորդ մըն ալ, քանի մը հատիկ աւելի այս անգամ, բայց, բոլորն ալ անօթի, ճրուէդի՛կ (բարակ-նիհար): Այս տարուան

ՄԿՐՏԻՉ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

մեր չրջանի ցորենները հասկերը լեցնելու տեսն անձրեւ չտեսան, ու այս պատճառով ալ անօթի նիհար մնացին:

Հնձող մեքենան, զոյգ ձիերով երբ կը զառնայ առջեւէս, զեղչկուհի մը դեկավարութեան տակ, կանգ կ'առնէ մօտս: Կը մօտենայ երիտասարդ մըն ալ խանձուած դէմքով ու բազուկներով եւ, մենք կ'ուտենանք հետեւեալ կարճ զրոյցը երիտասարդին հետ, որ բարեւելէ ետք անմիջապէս կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կ'ընէիք, պարոն, կարծեմ, հասկերուն հատիկները կը հաչուէիք քիչ առաջ, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, սիրելի պարոնս, սակայն, ձեր արտերուն հասկերը Թէ նիհար են ու կարճիկ, Թէ հատիկները քիչ ու նօթի:

— Այո, ճիշդ էք, այս տարի երաչտ էր:

— Իսկ եԹէ երաչտ չըլլայ, ընդհանրապէս, մէկ հասկը քանի՞ հատիկ կ'ունենայ:

— 30էն մինչեւ 40, Թերեւս քիչ մը աւելի:

— Քիչ է նորէն, մեր արտերուն հասկերը մինչեւ 70—80 հատիկներ կուտային մեզի:

Կը զարմանան զեղչկուհին ու իր ամուսինը — Թերեւս — իրենց աչքերը լայն - լայն բանալով: Երիտասարդը կը հարցնէ.

— Սքանչելի՛: Սակայն ինչո՞ւ հոս եկած էք, քանի որ այդպէս պարարտ ցորենի դաչտեր էք ունեցեր ձեր երկիրը:

— Կեդրոնական Ասիոյ աւազուտքէն եկած Մոնկոլ - ճիւաղները մեր ցորենի դաչտերը իւրացուցին մեր անուչի՛կ հայրենիքին հետ:

— Տարօրինա՛կ բան ... : Ինչո՞ւ համար:

— Աւիկա կրնաք հարցնել ձեր երկրամասին «Մենծ Կոպալներ »ուն...

— Պարզ խօսեցէք, պարոն, ի՞նչ բան կ'ուզէք ...

— Բան մը չենք հասկնար:

— Երբեք պիտի չկրնան բան մը հասկնալ ձեզի պէս միամիտ ու բարի զեղչուկները, այդ « Մենծ Կոպալ »ներու գործերէն: Հիմակ անոնք նորէն գործի վրայ են, նորէն, ի վնաս փոքր ժողովուրդներուն ... : Մնաք բարով:

Մեղմիկ երգելով « Քեզ եմ մնում անոյշ գարուն », տան ճամբան ձեռք կ'առնեմ, այսպէս, օր մը աննպատակ թափառելով մինչեւ իրիկուն:

Ն· ՇԻՆԱԿԱՆ

լու ձեռնարկած են, տասը նախարարներով: Միւս արտաքին եւ պատերազմական նախարարներ պիտի չունենան, տուրքերը իրենք պիտի գանձեն եւն.։

Մոսկուա եւ Անգարա

Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց Թուրքիոյ պատասխանը, իբրեւ անգոհացուցիչ, «նկատի առնելով անոր անհիմն բովանդակութիւնը եւ բացայայտ իրողութեան ժխտումը»։ Թրքական պատասխանը կ'ըսէր թէ Դեկտ. 4ի ցոյցը «ղուտ ներքին խնդիր է, պարզապէս հանրային կարծիքին մէկ հակազդեցութիւնը կարգ մը թուրք լրագրողներու քարոզութեանց դէմ»։ (Թուրքիոյ արտաքին նախարարը խորհրդային դեսպանին այցելելով, ցաւ յայտնած եւ բացատրած էր թէ ցոյցերը ուղղուած չէին խորհրդային կառավարութեան դէմ եւ թէ յանցաւորները պիտի պատժուին)։

Հակաէրեական սարսափներ

Նիւրընպէրգի դատավարութեան հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը պարզեց Հրեաներու դէմ սարքուած հալածանքներն եւ ջարդերը։ Բոլորին աչքերը ուղղուած էին ամբաստանեալ Եուլիուս Շթրայխըրի վրայ, որ հակահրէական օրէնքներու գլխաւոր հեղինակն է։ Այս առթիւ կարգացուեցաւ S. S.-ներու վարիչներէն Շթրուփի մէկ տեղեկագիրը որ կը պատմէ Վարշաւայի հրէանոցին (Կէթթօ) ոչնչացումը։ Այս հրէանոցը հաստատուած էր Գերմաններուն կողմէ 1940ին եւ կը պարունակէր 400,000 հրեաներ, բարձր պատերով բաժնուած քաղաքին մբուռ մասերէն։ 1942ին հանացուած էին աւելի քան 300,000 հրեաներ։ 1943ին Գերմանները կ'որոշեն Լուպլինի փոխադրել կէթթոյին ներսը հաստատուած զինուքական գործարանները եւ ուրիշ զինուքական ձեռնարկներ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ հրեաները եւ Լեհերը դիմադրեցին, կրակ բանալով։ «Հրամայեցի երկրորդ յարձակում մը կատարել։ Հանձայն տրուած հրամանին եւ յաջողեցանք խորտակել շէնքերը։ Թշնամին հարկադրեցաւ մտնելու, զետնափոր թաքստոցներու մէջ ապաստանիլ։ Հիսէրի հրամանին վրայ որոշեցի քանդել բոլոր հրէաբնակ վայրերը, կրակի տալով ամէն մէկ շէնք։ Բազմաթիւ հրեաներ բնաջինջ եղան կոյուղիներու պայթումով։ Տեղին վրայ հաստատեցինք 56000 հրեաներու բնաչնչումը։ Այդ գործողութիւնը վերջացաւ 1943 Մայիս 16ին, վարշաւայի սինագոգին պայթումով։ Հաւանական է որ քանի մը հրեաներ տակաւին ողջ մնացած ըլլան հրէանոցին աւերակներուն մէջ, բայց նախկին հրէանոցը բոլորովին քանդուած է այժմ»։

Զարդուած հրեաներու թիւը կը հաշուեն վեց միլիոն։

Բան մը չէ փոխուած

Աչքի առջեւ ունիմ նամակի մը պատճէնը եւ պատասխանը։

Շավիլի Հայ Ռազմիկներու Միութեան նախագահ Պ. Մուշեղ Ջավուշեան, 1945 սեպտ. 14 թուակիր նամակ մը կը գրէ առժամեայ կառավարութեան Նախագահ Զօր. տը Կոլլ։ Նամակը յիշելէ վերջ Ֆրանսահայ զինուորներու զոհաբերութիւնը վերջին պատերազմի առեն եւ անոնց կրած տառապանքը, իրենց Ֆրանսայի ընկերներուն հետ, դերութեան 4—5 տարիներու ընթացքին, կը յայտարարէ որ « իր բոլոր հայրենադարձ պատերազմիկ հայ ընկերները կը փափաքինֆրանսական հպատակութիւնը ընդունել, սակայն դժբախտաբար եղած խնդրանքներէն հաղիւ հարիւրին երկուքը նպաստաւոր պատասխանի կ'արժանանան » եւ կը խնդրէ որ յարգելի Զօրավարը իր բարձր միջամտութեամբ վերջ տայ այս անարդարութեան։

Համեմատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, հաղիւ 8 օրէն, Զօրավարը իր քարտուղարին միջոցաւ կը հաստատէ նամակին ստացումը եւ կը յանձնարարէ դիմել Դատական նախարարութեան գրասենեակը, 17, rue Scribe, ուր ինք արդէն համապատասխան հրահանգներ տուած է որ պէտք եղած կարգադրութիւնը կատարուի։ Եւ իրաւ ալ, քիչ վերջ մասնաւոր հրաւէրի վրայ Պ. Ջավուշեան, միասին առած իրենց վարչութեան անդամներէն Պ. Մկրտիչ Պօյաճեանը եւ Շավիլի U. N. C.ի նախագահ Պ. Halgouetը կը ներկայանայ նոյն գրասենեակը, ուր բերանացի եւս կը ներկայացնեն իրենց բոլոր ընկերներուն միահամուռ փափաքը, « ըլլալ Ֆրանսացի »։ Դատական նախարարութեան ներկայացուցիչը բառ առ բառ կը յայտարարէ։

— « Ֆրանսական հանրապետութեան օրէնքներուն մէջ այսպէս հաւաքական հպատակութեան խնդիր չկայ։ Եթէ ձեր պատերազմիկ ընկերներէն ամէն մէկը առանձին իր պաշտօնական փաստաթուղթերով եւ նպաստաւոր վկայութիւններով ներկայացնէ իր խնդրանքը, մանրամասն քննութեամբ իր ունեցած թուղթերուն համեմատ ընթացք կը տրուի իր փափաքին։ Եւ յետոյ ձեր հայրենակից բոլոր այն դիւրութիւնները որոնք նմանապէս կը փափաքին Ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունիլ եւ այդ չնորհին արժանանալ, յաւելոյն ըրած կ'ըլլան եթէ առաջուց իրենց դիմումը կատարեն։ Այդպիսիներու նախապատուութիւն կը տրուի»։

Գրուած նամակը եւ ստացուած պատասխանը առջեւս է եւ կը մտածեմ սա մեր մօտիկ անցեալի մասին. — 1938—39ին, երբ այս հպատակութեան խնդրին համար այնքան չունէինք եւ մեզմէ սպառեցինք, երբ « խելացի եւ չնորհքով » մարդիկ, ժողովներու եւ թերթերու մէջ անհատներ թէ կազմակերպութիւններ զրպարտեցին իրենց հակառակ հպատակութեան, երբ պղտոր ջուրի սիրահարներ ինչպէս միշտ, այն առեն ալ առիթէն օգտուելու ձեւեր փնտռեցին։ Կը մտածեմ այս ամէնուն մասին եւ կը հարցնեմ թէ սա վերջին դժուար ու սարսափելի փորձառութեան չրջանը անցնելէ վերջ, արդեօք որ եւ է բան փոխուա՞ծ է։

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՉՕՐԱՇԱՐԺ

Անգարայէն կը հաղորդեն նոյմ. 13 թուականով. — Օրինագիծ մը կը պատրաստուի, զարկ տալու համար նախակրթութեան ծուլումին։ Քաղաքներու, գիւղաքաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, պիտի բացուին նոր նախակրթարաններ։ Պետութիւնը պարտադիր պիտի դարձնէ վարժարաններու կառուցումը՝ ամէն գիւղի մէջ։ Պիտի վճարուին գիւղացիները։ Իրենց պիտի օժանդակէ պետութիւնը։ Մասնաւոր մարմիններ։ պիտի ստանձնեն հսկողութիւնը այս աշխատանքներուն։ Այս կերպով, կարելի պիտի ըլլայ քանի մը տարիէն գլուխ հանել կարեւոր այս գործը։ Հաղարաւոր տղաք պիտի փրկուին փողոցները անուսում ու անկիրթ թափառելէ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Սէնթ-Էթիէն (ՅԱՒԱՋ).— Նոյ. 25ի կիրակին կապոյտ Խաչուհիները զանազան ուսեւլիքներով բեռնաւորուած կը դիմէին այն սրահը՝ զոր բարի սրճարանատէր մը (Ֆրանսացի) սիրայօժար մեզի տրամադրած էր ձրիաբար։ Մասնաւորաբար հրաւիրուած էին Սէն-Շամօնի Կապոյտ Խաչի Սանուհիները։ Որքաշն հաճելի էր տեսնել մթնոլորտը։ կարծես նահապետական ընտանիք մը բոլորուած հսկայ սեղանին չուրջ։ Տունին երիցուհին, 90ամեայ Մանուշ Կարապետեան Մամիկը դողդոջուն ձայնով կ'օրհնէ սեղանը, իսկ Սէն-Շամօնի սանուհիները՝ ընկերուհի Հռիփսիմէ Ընտրիկեանի գեկավարութեամբ, ներքաշնակօրէն կ'երգեն ազգային« Հայր Մեր »ը։ Շատ ճոխ էր սեղանը. — Լիւք (տօրմա), տապկուած հաւ եւ նապաստակ, միս, խմորեղէն, կարկանդակ եւ անուշեղէն եւն.։ Ճաշէն վերջ սեղանապետ ընտրուեցաւ մեր երէց ընկերներէն Միհրան Աբրահամեան, որ տիրարար վարեց խնջոյքը։ Դժբախտաբար թէ « Ցառաջ »ին ձայնալր թոյլ չի տար եւ թէ կը վախնամ որ ակամայ մոռացութեան տամ անոնք որ երգելով, արտասանելով եւ պարելով չենգուցին այդ օրը։ Տապկուած հաւ մը (նուիրուած ընկերուհի վարսենիկ Զէքեանէ) եւ ափսէ մը կարկանդակ (պատրաստուած Մագիկ Մայրիկի ձեռքով), ամբողջի դրուելով քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ 8450 ֆր. զոր չահեցաւ Պ. Յակոբեան։ Սէն-Շամօնի սանուհիները իրենց կարգին նուիրեցին հինգ հարիւր ֆրանք։ Սեղանապետի հրաւէրին վրայ ընկ. Զէքեան խօսք առնելով պարզեց հայ կնոջ դերը անցեալին մէջ եւ թելադրեց աւելի լուրջ դիտակցութեամբ համախմբուիլ Կապոյտ Խաչի դրօշին տակ։ « Մայրեր եւ քոյրեր, դուք բոլորուած էք հոս սեղանի մը չուրջ ուր ամէն բան առատ է, բայց պէտք է ձեր ակնարկը ուղղէք դէպի հեռաւոր գաղութները, ինչպէս օրինակ Յունաստանը, ուր աշխարհաքանդ պատերազմը անօրինակ աւերներ գործեց եւ այսօր բազմաթիւ հայրենակիցներ պատառ մը հացի կարօտը կը քաշեն »։ Խնջոյքը վերջացաւ ղեղկական չուրջ-պարով մը։ ՀԱՐՑԱՆՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ Գ. Տէօվլէթի նոր երկը, ԶԷՔՈՒՆ, պատմութիւն 1895ի պատերազմին - րուն, տեղական բարքերով եւ հին դէպքերով ճոխացած։ Ընթերք հատոր մը պատկերազարդ։ Դիմել Տէր - Յակոբեան տպարան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վիչի.— Վիչիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբը որ պատերազմէն առաջ մեծ համբաւ չահած էր Ֆրանսական չրջանակներէն, 1939էն իվեր գործունէութենէ դադրած էր, պատերազմի պատճառով։ Շնորհիւ քանի մը նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու դարձեալ հրապարակ եկան եւ կազմեցին թէ Ֆութպոլի եւ սկաուտական խումբեր։ Ներկայիս ունինք 20երիտասարդ Ֆութպոլիստներ եւ երկու խմբակ սկաուտներ։

Հայ առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ, իրենց քսակները լայն բացած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան համար։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյքերը նուիրեցին պատուոյ նախագահները Պ. Նուպար Ալէքսանեան (11 դոյդ չեմպիկ), Մարտիրոս Զօլօեան 14 դոյդ կօչիկներու դործր դիւրացուց, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան փոխ նախագահ Սարգիս Գալուստեան 14 դոյդ դուլպաներ նուիրեց, իսկ նախագահ Տիկրան Փափազեան չափերնիկեր ճարեց։ Սկաուտներու պետ Համբիկ Զաքարեան տրամադրած է միչտ իր սեփական կառաւտունը։

Մարտիկ Փափագեան

ՈՒՐՖԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ

16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԹԱՄԸ ՏԻՆ

Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ, կը խօսին ՊՊ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց. ՀԻՍԱՑԵԱՆ։

Դեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՒԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. Ֆ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։

Առաուն հոգեհանդիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Մուտքը ազատ է

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ջր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro։

Նուագ, Tango եւ Swing։ Դեղարուեստական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ։ Ջերմութիւնը ապահովուած է։

Ջր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը 22 Դեկտ. չաբաթ ժամը 9էն մինչեւ յոյս «Café d'Or»ի չքեղ սրահին մէջ (Place du Pont)։ Նկատի ունենալ այդ թուականը։

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրները, ընտիր օղի եւ գաղձկը։ Հարսնիքի, նչանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ։ Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի։ Կիրակի օրերը գոց է։

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantes*ի մէջ*, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, չաբաթ ժամը 20.45ին, Թատեր Դեկտեմբեր 22ին, չաբաթ ժամը 20.45ին։

ԿԻՆՍ ԱՆՇԱՀԱՏԱՐԻՄ Է

կատակերգութիւն

Դրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բազրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գալբէթեանի, Գ. Տէրվիշեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ց. Լաթիֆեանի, Տիկին Բ. Սեւեանի, Օր. Ա. Ագնատրի, Օր. Ա. Գազազեանի։ Թատերդութիւնը ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան։

Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք։ *Տոմսերը կը ծախուին* Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle։

Տէր եւ Տիկին Պ. Վահէի (Պէօրէքճեան) պատիւ ունին տեղեկացնելու թէ 7 տարիէ ի վեր իրենց վարած ծերերու եւ ապաքինողներու համար «Հանգստեան տուները, Le Vieux Chalet et L'Ermitage 7 եւ 14 Bld. Carnot, Bourg la Reine, փոխանցած են Տէր եւ Տիկին Romeuի եւ M. Valletի, Պ. Վահէ առժամապար կը բնակի 19 rue Georges Lafenestre les Blagis, Bourg la Reine։ Հեռաձայն Rob. 08-87, ընդունելութիւն ժամադրութեամբ։

ԿԱՐԴԱՑԻՔ.— ԶՈՒԳ ՄԸ Հէրճեան, Ց. Հի - սանեան, դին 120 ֆրանք։ Դիմել Հ. Բալըեանի եւ Մ. Պարսամեանի գրատուներէն եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine)։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 B.C.S. 276.288

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 . — C. C. P. Paris 1678-63

Գին Եգիպտոսի.— 8ար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանգ

Mardi 18 Décembre 1945 երեքշաբթի 18 Դեկտեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4486-Նոր շրջան թիւ 215 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՑԵՐՈՒՆ ԻՄ ԱՍՏԸ

Ինչպէս կ'երեւայ, Պոլսոյ հակաթոլշեւիկ ցոյցերը չատ ծանր տպաւորութիւն գործած են Մոսկուայի մէջ:

Դէպքէն անմիջապէս վերջը, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը խորհրդային դեսպանին այցելելով, ցաւ յայտնեց եւ լուսաբանութիւններ հաղորդեց: Ուզեց համոզել թէ ցոյցը ուղղուած չէր խորհրդային իշխանութեան դէմ: « Պարզապէս ներքին խնդիր մը, — հանրային կարծիքին մէկ հակազդեցութիւնը կարդմ. Թուրք լրագրողներու քարոզութեանց դէմ »:

Հեռագիրը կ'ըսէր թէ Մոսկուան անբաւական համարելով այս պատասխանը, մերժեց ընդունիլ:

Աչքի առջեւ չունինք խորհրդային ծանուցագիրը: Բայց, կը բաւէ կարդալ Մոսկուայի անթելին դեկտ. 11 թուակիր զեկոյցը, դաղափար մը կազմելու համար Ա. Միութեան տրամադրութեանց մասին:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ զեկոյցը (ռուսերէն) . —

1. Պոլսէն հասած լուրերու համաձայն, մեծ մասնակցութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ, դեկտ. 4ի ֆաշական ցոյցերուն առթիւ: Անզարա կը ճգնի նուազեցնել անոնց կարեւորութիւնը:

2. Ցոյցերու առաջին օրը, Թրքական իշխանութիւնները կը ձգտէին չեշտել անոնց սլացքը: Այսպէս, նախ եւ առաջ պաշտօնապէս ծանուցին թէ ցուցարարներուն թիւն էր 2—3000: Իրիկուան զեկոյցները կ'ըսէին թէ բուն թիւը 6000 է: Քանի մը ժամ վերջը, Անատոլուի գործակալութեան զեկոյցը կը հաղորդէր թէ ցուցարարներուն թիւն էր 20,000:

3. Բայց, երկրորդ օրը, Թրքական իշխանութիւնները դիրք եւ լեզու փոխեցին: Անատոլուի գործակալութիւնը ճշդում մը հրատարակեց, ըսելով թէ ցուցարարներուն թիւը 20,000 չէր, այլ միայն 2000:

4. Իրողութիւնը այն է որ Պոլսոյ Ֆաշական ցոյցին մասնակցողները սպառնալիքներ պոռթկային Ռուսերու հասցէին: Հակախորհրդային տղեր փակցուած էին հանրակառքերու մէջ: Քարոզքանդ եղաւ դրաստուն մը որ խորհրդային դիրքեր կը ծախէր: Մինչդեռ Թրքական իշխանութիւնները կը ջանան իրենց պարզ միջադէպ մը ներկայացնել այս դէպքերը:

5. Պոլսոյ իշխանութիւնները ոչ միայն դիտէին ցոյցին պատրաստութիւնները եւ չէին ընդդիմանար, այլ եւ հրահանգներ ուղարկած էին Անդարայէն, ցոյցին կազմակերպութեան մասին: Լրագրական շրջանակներու մէջ չատ քիչեր կասկած ունին այս մասին: Ակնկ զատ, համաձայն վերջին լուրերու, խնդիրը չսահմանափակուիր Պոլսոյ Ֆաշական ցոյցով: Նմանօրինակ ցոյցեր տեղի ունեցան ուրիշ քանի մը քաղաքներու մէջ, դեկտ. 4ի նոյն օրը:

Nouvelles Soviétiques, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան տեղեկատուն ալ կը պատմէ թէ Պոլսոյ զինուորական վարժարաններու աշակերտները եւ Ֆաշական ուսանողները, ինչպէս եւ քաղաքային տարազ հագած ոստիկաններ վանապետական արարքներ գործեցին: « Աւազակները չարաչար ծեծեցին չորս ընդդիմադիր թերթերու աշխատակիցները, խորտակեցին կարասիները եւ տպագրական մեքենաները, ցիրուցան նետեցին տառերը» եւն. :

Թերթը այս առթիւ կը հետեւի Անգարայի մէկ զեկոյցը որ կ'ըսէր թէ ցուցարարները նշանառատախտակ մը ունէին, հետեւեալ արձանագրութեամբ. — « Ոչ մէկ ժողովրդավար երկրի մէջ չկան այնքան ազատութիւններ որքան մեր մէջ »:

Աւելորդ է դուշակութիւններ կատարել, այս միջադէպի հետեւանքներու մասին:

Թուրքիան վարպետ է այս կարդի գործերու մէջ եւ կրնայ սեւը ճերմակ ներկել, եթէ մը գրաւելու համար: Կրնայ պատժել ցոյցին կազմակերպիչները եւ հատուցում տալ արկածեալներուն:

Միջադէպը ծանր կը կշռէ անոր համար որ, տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն երբ սուր, անսովոր պայքար մը կը մղուի Թուրք մամուլին մէջ, օրուան իշխանութեան դէմ, յանուն ժողովրդապետութեան:

Շատեր այլ եւս անխուսափելի կը գտնեն կառավարութեան փոխոխութիւնը, մասնաւորապէս գոհացում տալու համար Մոսկուայի, որ հետզհետէ կը սաստկացնէ իր ճնշումը:

Դեկտ. 4ի ցոյցը ախտանշանն է հիւանդագին կացութեան մը:

Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՆ ԵՒ ԱՁՍՕՐ

Շուկայից յայտնութիւններ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

Թուրք անպաշտօն ընդդիմադրութեան երկու զինակիցները, «Վաթան» եւ «Թան», կը շարունակեն չանթահարիչ յայտնութիւններով հրապարակը ... ողեւորել: Առաջինը՝ վարչական, երկրորդը՝ աղգային եւ քաղաքական մարդերու վրայ, հրապարակային հաշուետուութեան կանչելով Թուրք կառավարութիւնը, գործավարները, երեսփոխաններն եւ Չալքը, կը քննադատեն անոնց գործունէութիւնը, եւ դատապարտելի կը դտնեն անոնց ընթացքը, հանդէպ Թուրք ժողովուրդին ու հանդէպ Փոքրամասնութիւններու:

«Թան»ի 14 Նոյեմբերի թիւին մէջ՝ Զէքէրիա Սերթել, իսկ 21 Նոյեմբերի թիւին մէջ՝ Սապիհա Սերթել (Զէքէրիայի կինը), կը խոչտանդեն Չալքը եւ գործավարները, եւ կը չեշտեն, թէ « մօտաւոր ապագայի մէջ, կրնայ հաշուետուութեան ժամը հնչել կեղեքիչներուն եւ ապգայնամոլութեամբ հուրցած տարրերու համար: Զէքէրիա Սերթել կը գրէ 14 Նոյեմբերի «Թան»ի մէջ (խմբագրական սիւնակ), բառ առ բառ.

— « Տիկին Բուզվէլթի հարցուցեր են՝ թէ ի՞նչ նկամուտներով կ'ապրի իր ամուսնին մահէն վերջ: Ճի՞շդ է թէ հանքերու բաժնեթուղթեր ունի, եւ ճիշդ այդ նկատումով ալ պաշտպան կը կանգնի սեւամորթներուն: Տիկին Բուզվէլթ ոչ միայն չէ գայրացեր, զինք հարցաքնոցներուն ենթդրութիւն չէ վերագրեր, այլեւ տուեր է գոհացուցիչ պատասխաններ: Թէ՝ ամուսինը ոչինչ ձգած է իրեւ ժառանգութիւն, եւ թէ իր ծնողքէն միայն հարստութիւն ժառանգած է: Թէ՝ ոչ մէկ բաժնեթուղթ ունի, եւ թէ թիւրիմացութիւն է չահախնդրութեան վերագրել իր համակրութիւնը՝ հանդէպ սեւամորթներուն:

Ահաւասիկ ժողովրդավար երկիր մը, ուր ոեւէ անհատ իրաւունք ունի հետաքրքրուելու իր մեծերու անհատական կեանքով, եւ, ի հարկին՝ լուսաբանութիւն պահանջելու դանազան մութ կէտերու մասին: Ի՞նչ պիտի ընէին, եւ ի՞նչ պիտի կարենային պատասխանել մեր գործավարները, երեսփոխանները կամ պետական պաշտօնեաները, եթէ հարց տրուէր իրենց, թէ ուրկէ՞ դիզեցին ապսքան հարստութիւն եւ կալուած, երբ մանաւանդ իրենց ծնողներէն ոչինչ ժառանգած էին: Մեզի ծանօթ են բազմաթիւ դէմքեր՝ միջակ կամ բարեկեցիկ, որոնք միլիոններու տէր են այսօր: Ի՞նչ պիտի պատասխաննն, եթէ օր մը հնչէ հաշուետուութեան ժամը, եւ ժողովուրդը հաշիւ պահանջէ իրենցմէ»:

21 Նոյեմբերի թիւին մէջ, Սապիհա Սերթել կը լրացնէ կատակերդութիւնը՝ պոռալով.

— « Պ. Նէհմէտտին Սատըգ կը յամառի պընդել, թէ ժողովրդավար երկիր է Թուրքիան եւ տիպար ժողովրդապետութեան մը չահակիրներն են Չալքը ու կառավարութիւնը: Ֆաշական՞ է թէ դեմոկրատ կուսակցութիւն մը, որ Ազգ. Ժողովի բոլոր անդամները կը հանէ իր ծոցէն, եւ առանց ժողովուրդի քուէին՝ կը բազմեցնէ զանոնք նախարարական աթոռներու վրայ:

Ֆաշական՞ են թէ դեմոկրատ կուսակցութիւն մը եւ կառավարութիւն մը, որոնք կը փակին Համալսարանի դուռները զաղափարական բոլոր հոսանքներուն դէմ, եւ ոստիկանութեան միջոցաւ հալածել կուտան նաեւ այս կամ այն հրատարակութիւնները, երբեւ « ձախ » մոտածում ...

Ֆաշական՞ է թէ դեմոկրատ կառավարութիւն մը՝ որ արգելք կը հանդիսանայ ընկերակցութիւններու կազմակերպումին, երկրի՛ մը մէջ, ուր դատակարդային բաժանում կայ:

Ո՞ր դեմոկրատ երկիրը խորականութեան ոդիով կը վերաբերի հանդէպ փոքրամասնութիւններուն, եւ բացէ ի բաց ոտնակոխ կը դարձնէ անոնց հայրենակցական իրաւունքները: Ո՞վ կեանքի տպրելու իրաւունքը կը զանայ Թուրքէ դուրս տարբերուն: Ո՞րքան դեմոկրատ է կուսակցութիւն մը, որ մեռեալ տատ կը հռչակէ 1921ի Հիմնական կազմակերպութեան օրէնքով Թուրք հայրենակիցներու տրուած հաւասարութեան իրաւունքները : Դեմոկրատութեան ո՞ր սկզբունքներէն կը ներշնչուէր Ընեւորութեան Տուրքի օրէնքը, որ պատճառ հանդիսացաւ կարդ մը հայրենակիցներու դէպի Աչդալէ աքսորին:

Չալք Կուսակցութիւնը յեղաշրջական գտնուելու ու մնալու պատրուակին տակ, նուիրականացուց մենաշնորհական իր ձգտումները: Ու հիմա, դուր է սարէն ձորէն ջուր բերել, մեղ տարհամոզելու համար»:

× Չալք Կուսակցութեան Դիւանը, 27 Նոյեմբերի նիստին, որոշած է կուսակցութեան չարքերէն վտարել Մերսինի երեսփոխան Րէֆիք Քորալթանը, որ Չալքի դէմ արտայայտուած եւ քննադատած էր անոր ոչ-դեմոկրատիկ ընթացքը՝ կարդ մը երեսփոխաններու հանդէպ:

Բ. Քորալթան ծանօթ է իր « հակահալք » խօսքերով: «Վաթան»ի 2 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, դատապարտած էր Չալքի այն որոշումը՝ որով կուսակցութենէն կը վտարուէին Ատնան Մէնտէրէս եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, նոյնքան «հակահալք»: Ինք եւս կ'արժանանայ անոնց բախտին:

Մ.

ԻՐԱՆԻ ԱՊՊՏԱՄԲՆԵՐԸ

ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԹՍԻՐԻԶԸ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Ռէյթերի, Դեկտ. 15 թուակիրով .— Դեմոկրատները դրաւեցին Ատրպատականի մայրաքաղաքը, Թաւրիզ, եւ Աբտէշիլի նահանգիստը, Կասպից ծովուն վրայ:

Լոնտոնի բոլոր թերթերը խոր մտահոգութիւն կը յայտնեն Իրանի դէպքերուն առթիւ, որոնք ծանրակչիռ հանդամանք ստացան ճիշդ այն պահուն երբ երեք Մեծերը ժողով կը դումարեն Մոսկուայի մէջ: Կարդ մը լուրերու համաձայն, Ատրպատականի նահանգապետը, Պայաթ, որ Թէհրան վերադարձաւ, բռնի օդանաւ դրուած է, մերժած ըլլալով վերջնագիր մը որ կը պահանջէր ճանչնալ Ատրպատականի ինքնավարութիւնը:

« Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Թղթակիցը կը գրէ .— Մինչեղորտր չատ լարուած է եւ խոր մտահոգութիւն կը տիրէ Թէհրանի մէջ: Կառավարական զօրքը անբաւական է Ատրպատականի մէջ եւ դահլիճը կ'ուղէ խուսափիլ արիւնահեղութենէ: Այս պատճառներով, կացութիւնը յուսահատական է Իրանի կառավարութեան համար: «Տէյլի Հէրըլտ» ալ կ'ըսէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Թոյլ չեն տար որ անդլիացի Թղթակիցները Ատրպատականի երթան, կացութիւնը քննելու համար:

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հրատարակութեան տուաւ Անգլիոյ պատասխանը իր ծանուցագրին որ կ'առաջարկէր զօրքերը քաշել մինչեւ յունուար 1: Ծանուցագիրը նորէն կը յիշեցնէ թէ անդլ. զօրքը դեկտ հարաւարեւմտեան ծայրամասը քաշուեցաւ, սակայն չեն կրնար բոլորովին պարպել, քանի որ Ա. Միութիւնը կը մերժէ ընդունիլ Մ. Նահանգներու առաջարկը:

× Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը չընդունիր իրանեան հարցի մը դոյութիւնը, միջազգային տեսակէտով: Հետեւաբար, «պէտք է ձգել որ չահակից կառավարութիւնները իրենք լուծեն իրենց « խընդիրները»: Իսկ Լոնտոն բոլորովին տարբեր կարծիք ունի այս մասին: Երեւոյթները այնպէս կը ցուցնեն թէ Երեք Մեծերու ժողովը կապարուած իրողութեան մը առջեւ պիտի դրուի:

Երեք Մեծերու ժողովը

Անդլիոյ, Ա. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները կը չարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները Մոսկուայի մէջ: Օրակարդինվրայ կան չարք մը ծանրակչիռ խնդիրներ, գլուխն ըլլալով հիւլէական ռումբի գաղտնիքը: Ժողովը պիտի ջանայ հարթել կարդ մը թիւրիմացութիւններ, որ ծագեցան Լոնտոնի մէջ, դիւրացնելու համար միջազգային հարցերու լուծումը, մինչեւ հաշտութեան խորհրդաժողովին գումարումը:

Մոսկուայի ժողովին բացումէն առաջ, երեք նախարարները մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցան: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ինք ժողովը ձախողած պիտի չնկատէ, եթէ վերջնական համաձայնութիւն մը չդոյանայ: «Ինծի համար չատ աւելի կարեւոր է կարծիքի փոխանակութիւններ կատարել, մինչեւ նոր ժողովը որ պիտի հրաւիրուի մարտին»:

× « Փրավտա », Մոսկուայի կուսակցական օրկանը ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակեց դեկտեմբեր 14ին, Զաւալովքի ստորագրութեամբ: Յօդուածագիրը բացատրելէ վերջ թէ Ա. Միութիւնը իրաւունք ունի դինուորներ պահելու Իրանի մէջ, կը հարցնէ թէ Անգլիա ինչո՞ւ դինուոր կը պահէ Պաղեստինի, Եգիպտոսի եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու մէջ: « Եգիպտական մամուլը ամէն օր միեւնոյն հարցումը կ'ուղղէ, — Մեծն Բրիտանիա ե՞րբ պիտի քաշէ իր զօրքը եւ Անգլիա պատասխան չի տար: Ցետոյ, ինչո՞ւ ստուարաթիւ անդլիական դինուորներ, Հնդկային եւ Յովսային ուժեր կը դտնուին Պաղեստինի մէջ: Անոնք մարդանքներ կը կատարեն, հրացան կ'արձակեն եւ զերիներ կը բռնեն: Բայց ինչո՞ւ ռազմադաշտ մը կը դարձնեն Պաղեստինը: Անգլ. դինուորները ի՞նչ դործ ունին Նորվեկիոյ, Պելճիոյ, Հոլանտայի, Տանըմարքայի եւ Ֆրանսայի մէջ: Պատասխան չկայ: Եւ վերջապէս, ամերիկեան դինուորները ինչո՞ւ կը մնան Իրանի մէջ, քանի որ դաշնագիրը

«Հրաշագործ» Աւագը

Առաջին հարցումս Աւագին.

— Ե՞րբ դուք զգացիք ձեր մէջ մարդիկը բուժելու կարողութիւնը:

— Այս տարւայ Զրօրհնէքի դիշերը, երազումըս ինձ մի լոյս երեւաց, որ յաջորդ օր եւ հետագայում մի քանի անգամ երեւաց ինձ: Այդ օրւանից ես զգացի, որ իմ մէջ կատարուել է խոր փոփոխութիւն... Ես անմիջապէս հիւանդներին բժշկելուն չդիմեցի, միայն երկու ամիս անց, առաջին անգամ ես բժշկեցի իմ վարպետի չիբանը (Թարախոտ պալար: Աւագը ոսկերիչ Վաչիկի աշակերտարհեստաւորն է): Դրանից յետոյ վարպետիս ախդրանօք ես բժշկեցի նրա մի բարեկամին, որ ծանր հիւանդ էր: Ուժեղ կերպով սկսեցի բժշկել ամէն տեսակ հիւանդութիւններ միայն 8րդ ամսում, երբ մի օրւայ մէջ բժշկեցի հարիւր հիւանդներ:

Այդ խօսքերի վրայ Ռաֆիկը ցոյց է տալիս ինձ մի մատեան, ուր արձանագրւած են բոլոր բժշկւած հիւանդների անունները:

— Այդ օրերին էր, աւելացնում է Պ. Աւագը, — որ ես կենդանութիւն տուի մի երեխայի, որ երեք ժամ առաջ ջրահեղձ էր եղել:

Մեր զրոյցը այստեղ ընդհատւում է, որովհետեւ ներս են մտնում Աւագի քոյր Տիկին Նուարդը իր մի ընկերուհու եւ մի պարսիկ պատկառելի ծերունու հետ: Աւագը ողջագուրւեց քրոջ հետ, բարեւեց հիւանդին եւ ապա դառնալով ինձ, հրաւիրեց հարեւան սենեակը, ուր մենք առանձնացանք եւ շարունակեցինք մեր զրոյցը դլուխ դլխի:

— Աւագէք, խնդրեմ, այն լոյսը, որ ձեզ երեւում էր, ի՞նչ կերպարանք ունէր:

— Մէկ մարդու, ծերունու կերպարանք էր ընդունում, մէկ պարզ լոյս էր:

— Ինչո՞ւ էք դադարեցրել հիւանդների ընդունելութիւնը:

— Իմ Տիրոջ հրամանով, իմ ժամանակը պիտի լրանայ·բացի այդ պիտի ստեղծւին յարմարութիւններ ընդունելութիւնների համար:

— Ձիշդ է՞, որ Թէհրանի ոստիկանութիւնը ձեզ ձերբակալել էր ու բանտարկել:

— Ո՛չ, ամենեւին, ես ինքս էի խնդրել ոստիկանութիւնից օգնութիւն փրկելու ինձ ժողովրդի հսկայ բազմութիւնից, որ ներխուժել էր իմ բնակարանը:

— Երբ դուք հիւանդներին բժշկում էք, ի՞նչ էք զգում ձեր մէջ այդ միջոցին:

— Ես բժշկում եմ Տիրոջ հրամանով, ես ազատում եմ մարդկանց հոդիների վրայ: Երբ նրանց հոդիները զօրանում են, մաքրուելով չար զգացումներից եւ դառնում են երեխաների հոդիների նման մաքուր, նրանք անմիջապէս բժշկւում են:

— Ե՞րբ էք վերսկսելու հիւանդների ընդունելութիւնը:

— Երբ իմ Տէրը ինձ հրամայի: Ես առ այժմ հանդստանում եմ: Բայց չուտով կը դայ ժամանակը, երբ կը սկսիմ հիւանդներին ընդունել: Աւագէք, խնդրեմ, ժողովրդին, որ հանգիստ մնան, երբ ժամանակը եկաւ, ես բոլորին, բոլորին կը բժշկեմ, ամէնքը կը փրկուեն:

— Քաղաքում լուր է տարածւել թէ դուք մտադիր էք Ամերիկա գնալ կամ թէ Ամերիկացիները ուղում են ձեզ տանիլ: Ճի՞շդ են այս լուրերը:

— Ո՛չ, բոլորովին: Ես բժշկութեան իմ կարողութիւնը ստացել եմ Իրանում, Իրանում էլ պիտի մնամ: Որ եւ է մտադրութիւն ու ցանկութիւն չունիմ Իրանից հեռանալու:

Նկատի առնելով, որ հարեւան սենեակում քոյրն ու ուրիշ սպասողներ կան, ընդհատում եմ հարցումների շարանը, շնորհակալութիւն յայտնում եւ պատրաստւում հրաժեշտ տալու:

Բայց Աւագը կանգնեցնում է ինձ ու նորից մեծ ներշնչումով եւ մի առանձին շեշտով ասում.

— Աւագէ՛ք, խնդրեմ, ժողովուրդին, որ հանդիստ մնան, երբ իմ ժամանակը լրանայ եւ իմ Տէրը ինձ թոյլ տայ, ես կը վերսկսեմ հիւանդների ընդունելութիւնը եւ բոլորին, բոլորին կը բժշկեմ, ամէնքը կը փրկուեն:

Հեռանում եմ խոր տպաւորուած աւելի չուտ նրա կեցւածքից եւ ընդհանուր տպաւորութիւնից, քան ստացած տեղեկութիւններից, մանաւանդ որ մի շարք հարցումներ, որոնք ինձ առանձնապէս հետաքրքրում էին, մնացին անորոշ:

Արդէն կէս օր է: Մուտքի առջեւ այժմ հաւաքւել է մեծ բազմութիւն: Ոստիկանը դուռը բաց է անում ինձ դուրս թողնելու, բայց այդ ինձ հազիւ է յաջողւում, որովհետեւ առիթից օգտւելով խռնւած ամբոխը փորձում է բռնի ներխուժել: Եւ մի քանի հոդու էլ յաջողւում է այդ...

Փողոցում ինձ շրջապատում են եւ հարցումների տարափ է տեղում վրաս:

Ես հարաւատօրէն կրկնում եմ Պ. Աւագի պատւէրը, բայց ոչ ոք տեղից չի շարժւում, ամէնքը անհամբեր նայում են դրան եւ սպասում, որ թերեւս, ընդունեն...

Աւագին բժշկական քննութեան ենթարկող բժշկները արձանագրում են նաեւ մի այլ ուշադրաւ փաստ,—Աւագը օժտուած է բացառիկ պայծառատեսութեամբ:

« Փաստն առաջ, դրում է բժ. Ս. Եղիազարեանը, իր յօդուածում, մենք պիտի խոնարհինք եւ ընդունենք, որ այդ մարդը ինչ - ինչ ազբիւրից բժշկելու ընդունակութիւն է ձեռք բերել, դրա հետ միասին եւ ՊԱՅԾԱՌԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, որի համար ներկայիս բաւական փաստեր կան»:

Պատմում են որ երբ մի հիւանդ մօտենում է նրան թերահաւատութեամբ կամ հեղնանքով, միայն փորձելու համար նրա բժշկական կարողութիւնը, նա անմիջապէս զղում է այդ, հրաժարւում է նրան բժշկելուց եւ խնդրում է հեռանալ:

Աւագի պայծառատեսութիւնը այնքան զօրաւոր է որ, առանց իսկ հիւանդին լսելու, դուշակում է նրա հիւանդութիւնը եւ...

Արձանագրենք անմիջապէս նաեւ մի չատ կարեւոր եւ ուշագրաւ փաստ.

Պ. Աւագը իր բժշկութեան համար չի վերցնում դրամ եւ չի ընդունում ո՛չ մի նուէր: Ապրում է շատ համեստ, նոյնիսկ աղքատիկ, ուտում է միայն հաց, լոլիկ եւ սոխ, ինչպէս կը պատմեն:

(2) ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

չկայ: Ոչ մէկ ուղղակի պատասխան: Արհեստական խաւար մը կը տիրէ: Անգլիական եւ ամերիկեան դինուորներ կան նաեւ Զինաստանի մէջ: Աչքարհի առջեւ կը վխտան այսպիսի վրդովիչ հարցումներ եւ պատասխան չկայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՑ ԽՆԴԻՐԸ լուծելու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, խնդրելով,— 1. Ձդել իրենց դիրքը Ֆրանքոյի կառավարութեան հանդէպ.— 2. Ձդել իրենց դիրքը, եթէ Ֆրանսական կառավարութիւնը խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆրանքոյի հետ, ճանչնալով Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը: Անգլիա եւ Մ. Նահանգներն ալ հակառակ են զօր. Ֆրանքոյի կառավարութեան, բայց կ'ուզեն որ վարչաձեւի փոփոխութիւնը կատարուի Սպանիոյ ժողովուրդին կողմէ:

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ ներքին կռիւներն ալ մեծ մտահոդութիւն կը պատճառեն: Նախագահ Թրումըն հրաւիրեց ազդայնականները եւ համայնավարները անմիջապէս դադրեցնել թշնամութիւնները եւ ժողով մը դումարել, պայքարը վերջացնելու համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ կազմակերպութեան կեդրոնը պիտի հաստատուի Մ. Նահանգներուն մէջ, փոխանակ Եւրոպայի: Այսպէս որոշուեցաւ 14ի դէմ 30 ձայնով:Վեց աղդեր ձեռնպահ մնացին:

ՅԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ ակադեմական Ակէլ Էման, որ դրաման չրջանին դրչով եւ խօսքով կը ծառայէր գերման քարոզութեանց: Վկայ չկար: Ամբաստանադիրը կ'ըսէր թէ մեղադրեալը 1000—1500 ֆրանք կը ստանար իւրաքանչիւր յօդուածի համար: Ամբաստանեալը, որ 83 տարեկան է, խոստովանեցաւ թէ սխալած էր, «աւելի ճիշդ՝ խաբուած», եւ թարկուելով փէթէնի ազդեցութեան, թէ անկեղծ էր իր համոզումներուն մէջ եւն.: Այս չորրորդ ակադեմականն է որ կը դատապարտուի (փէթէն, Շարլ Մորաս եւ փախստական նախարարը, Ապել Պոնատ):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց ընդհ. ներում շնորհել 1941 Ապրիլ 27էն մինչեւ 1945 փետրուար 12 դործուած յանցանքներու: Այս ներումէն պիտի չկրնան օգտուիլ անոնք որ սպանութիւններ եւ դանազան ոճիրներ դործած են:

ՊԼՅՐՈՒԹԻՆ կը հեռագրեն թէ Հօմսի ալէվի դինուորները ապստամբած բլլալով, դինուոր դըրկուած է զսպելու համար: Ապստամբները յարձակած են դինուորական վարժարանին վրայ: Անդլիացիները կ'օդնեն Սուրիոյ կառավարութեան:

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՄԱՐՍԻԼ ՏԱ. Թիրոլի լեռները ապաստանած է, 100 սպառազէն S. S.ներու եւ Ֆրանսացի հետեւորդներու հետ, ինչպէս կը դրէ «Փառի Փռէս»: Եթէ այս ձմեռ սովի չմատնուի, դարնան թաքստոցը պիտի ամբակոծեն օդանաւերով:

ՀԱՋԱՐԱՒՈՐ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ, լեհ, չեխ եւ հունդար, կ'արձանագրուին Գերմանիոյ մէջ, Ֆրանսա փոխադրուելու եւ հողագործութեան մէջ աշխատելու համար:

ՓԼԷՅԱՑԻ քաղաքապետը կոչ մը ուղղեց ամբողջ աշխարհի, ազդարարելով թէ հազարաւոր կիներ եւ մանուկներ կը մեռնին անօթութենէ եւ թէ մայրաքաղաքը, որ մէկ միլիոն բնակիչ ունի, կրնայ դառնալ «ամենամեծ դերեզմանոցը բոլոր ժամանակներու մէջ»:

ԵԴԵՍԱՑԻ ՅԱՐ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, (ծնած 1905ին), որ Գամբշլը (Սուրիա) հաստատուած էր 19 տարիէ ի վեր, իբրեւ ջազացպան, գոհ գացած է անձնանօթ երիտասարդի մը դնդակին: Մեծ համբաւ չհասած էր Տիւրդիներու պատերազմին առեն (1925), Ֆրանսական բանակին մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾԸ

Ազդ. Միութեան Դեղարուեստական Յանձնախումբին կնիքովը նամակ մը եկած է խմբագրատուն, երկարօրէն բացատրելու համար Ի. Հայաստանի տարեդարձին օրը ներկայացուած պալէտը զոր անյարմար դտած էի ես օրուան տօնին: Յանձնախումբին կնիքը հանդէսին «մեխը» (ի՞նչ լեզու է այս բառը...) կը նկատէ այդ պարը:

Ես երբեք կասկածի տակ դրած չէի այդ պարին դեղարուեստական արտայայտութիւնը: Գիտեմ թէ Օր. Ազէմովան (իմա Ազէմօֆ—Ազէմեան) չատ տաղանդաւոր արուեստագէտ մըն է, ինչպէս նաեւ իր ընկերակիցները որ իրենց լաւագոյնովը օժտեցին այդ խաղը:

Իմ ըսել ուզածս այն էր թէ այդ պարը կապ չունէր օրուան տօնակատարութեան հետ: Եթէ ան ներկայացնէր հայկական հին կամ նոր պատմական դէպքեր մը, մարսելի կը դառնար եւ պէտք չէր մնար որ Դեղարուեստական Յանձնախումբը սիւնակ մը բացատրութիւն տար, իր անճարակութիւնը արդարացնելու համար:

Շրջուն թղթակից

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ջր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Դեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբին ժողովը՝ չորեքշաբթի, 19 դեկտ. ժամը 8.30ին, Ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Բ. Ը. Մ. Երիտ. Ընկ. Ա. հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն, 19 Դեկտ. ժամը ճիշդ 7ին (19), Քաֆէ Նօայլլ սրահին մէջ, Քանըպիէռի եւ Պուլվար Տիւկոմիէի անկիւնը: Կը խօսի Պ. Ենովք Արմէն, նիւթ՝ Մերուժան Պարսամեան եւ իր շրջանը:

ՀԱՆԴԻՍ - ԽՆԶՈՑՔ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակերպուած «Վարդան» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ ոտ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն:

Gare du Nordէն չոգեկառք առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ իջնել Մարսէյլ, Սէն Պրիս:

ՍԱԼ ԿԱՎՕ, ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ

(Métro Miromesnil)

Հայկական համանուագ, (առաջին ունկնդրութիւն), հեղինակութիւն Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի, կը նուագէ Փասըլուի նուագախումբը, առաջնորդութեամբ Օփերա Քոմիքի նուագապետ Ֆրանսիս Սկպրօնի: Նուագահանդէսին կը մասնակցին Տիվինները Մարսէլ Ժէռառ, Նաթալի Վէյօր եւ Օր. Հիւկէթ Կարին Իշխալացեան, Ֆրանսական, ռուսական, սպանիական եւ հայկական երգերով:

Տոմսերու գիները՝ 250, 25 Ֆրանք: Դիմել յանձնախումբին: Հեռաձայն Tru. 37-54:

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ Թ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ-ի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան հազար Ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչին:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Սիմոն Պալեան մէկ տարեկան «Ճառաջ» կը նուիրէ Պ. Գեղամ Թաշճեանի, Տակար:

ԹՈՒԼՈՆԷՆ Պ. Սեպուհ Փիլիզեանի մահուան առթիւ իր բարեկամները փոխան Ծաղկեպսակի 2340 Ֆրանք կը նուիրեն Ջր. Կ. Խաչին, ձեռամբ Պ. Պ. Մոսկոֆեանի եւ Մ. Աշճեանի:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ **CHEZ ARTHUR** (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԱՊԵԱՆ հռչակաւոր ուտեստագործ, կը չինէ եւ կը նորոգէ նոր ուտեր, կր վաճառէ լարեր եւ ուտի բոլոր մասերը: 5 rue de Rome, Arnouville les Gonesses (S. et O.):

ԿՈՒԶՈՒԻ հայ սպասուհի մը, որ մնայուն կերպով աշխատի երեք հոդիներ ընտանիքի մը քով: Լաւ վճարում: Դիմել « Ճառաջ »ի վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 276.280

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԳԻՆԸ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 Ֆրանք:

Mercredi 19 Décembre 1945 Չորեքշաբթի 19 Դեկտ.

Ամ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4487-Նոր շրջան թիւ 216 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ն. ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆ ՏՈՂԱՐԸ

Այս պատերազմէն վերջն ալ, մանաւանդ այս պատերազմէն վերջը, դահերը փլան եւ արքաներ դատապարտուեցան «չոմաժի»:

Տարիներ առաջ, յեղափոխականներն էին որ Փարիզ, Ժընեւ կամ Լոնտոն կ'ապաստանէին, պատսպարութիւն եւ արդարութիւն պահանջելով:

Այսօր արքաներն են որ կամաւոր կամ բռնի աքսորի ճամբան կը բռնեն: Մանաւորապէս Լոնտոնի մէջ, արդէն իսկ չքախումբ մը կազմուած է, սպասելով «յաւագոյն օրերու»:

Երէկ՝ արքաները, բոլորն ալ ապաւինած նախախնամութեան, վճիռներ կ'արձակէին: Իրենց օդուստափառ պատգամներն ու կամքը կը պարտադրէին ժողովուրդներուն: Այն ատեն, ժողովուրդի թշնամի էին յեղափոխականները:

Այսօր, ըմբոստներն են որ կը տիրապետեն փլած գահերու աւերակոյտին վրայ: Եւ արքաները արդարութիւն կը պահանջեն յանուն ժողովրդավարութեան: Կարգի կը սպասեն աւելի հզօրներու պալատներուն առջեւ, եւ քուէ կ'առաջարկեն:

Բայց կայ եւ իր գահուն վրայ անսասան կը մնայ ամենազօր արքայ մը,— Ն. Վեհափառութիւն Տոլարը:

Չէ՞ որ վերջին աշխարհասասան պատերազմին գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ միջազգային սակարանն էր: Պայքար բռնութեանց, դիկտատուրաներու դէմ: Պահանջ ազատութեան: Բայց նաեւ պայքար առեւտուրի համար,— ազատութիւն ծովերու, հաւասար բաշխում հում նիւթերու եւն.: (Այս կէտին վրայ մանաւորապէս կը ծանրանար նախագահ Րոզվէլթ, եթէ չենք սխալիր՝ 1941ին, պատմական ճառով մը, երբ զարնելու հրամանը կ'արձակէր):

Պատերազմը հազիւ դադրած, ահաւասիկ Ն. Վահափառութիւն Տոլարն է որ իր փուչերը կը ցցէ: Նոյն իսկ Դաշնակիցներու դէմ:

Բոլորը միասին կռուեցան, անհուն զոհողութիւններով,— մարդկային, մտաւորական, քաղաքական եւ ընկերային: Կռուեցան եւ չհեցան: Անխնայ խորտակեցին հասարակաց թշնամին:

Բայց, հիմա որ հաչուեյարդարի նստած են եւ իւրաքանչիւրը կը քննէ իր շահն ու վաստակը, երեւան կուգայ որ մինչ Ֆրանսան, Անգլիան, Ա. Միութիւնը, Լեհաստանը, Չեխոսլավաքիան, Պելճիան, Հոլանտան, Նորվեկիան եւ ուրիշ երկիրներ չարաչար տուժեցին տնտեսապէս, Մ. Նահանգները իրապէս չհեցան: Այն աստիճան որ, կրնան վիթխարի գումարներ փոխ տալ իրենց Դաշնակիցներուն:

Այսպէս, առաջին մեծագումար փոխառութիւնները կնքեցին Ֆրանսա եւ Անգլիա,— առաջինը՝ 550 միլիոն, երկրորդը՝ 4400 միլիոն տոլար (1100 միլիոն սթերլին): Միւսներն ալ կը սպասեն իրենց կարգին:

Արդ, Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ բուռն փոթորիկ մը ծագեցաւ կնքուած փոխառութեան առթիւ, որ տակաւին չէ վաւերացուած Մ. Նահանգներու խորհրդարանին կողմէ:

Պահպանողականները, առաջնորդութեամբ Զըրչիլի, ուժգնօրէն քննադատեցին փոխառութեան պայմանները: Նախորդ վարչապետը դառնօրէն դանդաղելով, դիտել տուաւ որ եթէ իրենք ըլլային իշխանութեան գլուխ, աւելի նպաստաւոր պայմաններ ձեռք պիտի բերէին:

Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց նոյնքան ուժգնութեամբ: «Այս փոխառութիւնը արդիւնք է ոչ միայն երեք ամսուան մանուածապատ բանակցութեանց, այլեւ չատ խիստ սակարկութեան մը, եւ ես անկեղծօրէն կը խոստովանիմ թէ մէկէ աւելի անգամներ քիչ մնաց որ խզէինք բանակցութիւնները»:

Դեռ աւելի մոայլ պատկեր մը ներկայացուց նախարարը.

— « Եթէ համաձայնութիւնը չընդունէինք, Մեծն Բրիտանիան աւելի պակաս ուտելիք պիտի ունենար ամէն տեսակէ, բացի հացէն եւ գետնախնձորէն, շատ աւելի բիչ բանակութեամբ ծխախոտ եւ բամպակ, ինչ որ շատ մահացու ազդեցութիւն պիտի գործէր ժողովուրդի բարոյականին վրայ: Համաձայնութիւնը մերժել՝ պիտի նշանակէ կորսնցնել ամէն յոյս անգլեւամերիկեան գործակցութեան վրայ, այս խիստ վտանգաւոր նոր աշխարհին մէջ ուր կը թեւակոխենք»:

Դեռ ուրիշ ծալքեր :

Շ.

«Հրաշագործ» Աւազը

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԹԷՀՐԱՆ, 3 Նոյ. — Իրանի հայ եւ պարսիկ ժողովուրդների հետաքրքրութիւնն եւ յուզմունքը օրը օրին ծաւալելով, այսօր հասել է ծայրաստիճանի: Աւազի անունը ամէնքի բերանումն է: Աւազի լուսանկարները բազում օրինակներով եւ բարձր արժէքներով վաճառում են ամենուրեք: Մամուլը, մանաւանդ պարսիկ, զբաղած է նոյնպէս Աւազով. չարունակ տալիս է տեղեկութիւններ բուժուածների մասին, գրում է յօդուածներ համակրական թէ հակակրական, զետեղում է Աւազի եւ բուժուածների նկարները:

Միաժամանակ Աւազի բնակարանի մուտքի մօտ, փողոցում, վաղ առաւօտեանից մինչեւ ուշ երեկոյեան ամէն օր խռնուում են հիւանդներ իրենց հարազատների ուղեկցութեամբ:

Բնական է, որ Աւազը ֆիզիքական հնարաւորութիւն չունի այդ բազմութիւնները ընդունելու: Եւ ստիպուած է կամ իր սենեակի լուսամուտից « օրհնել » ժողովրդին եւ խնդրել որ ցրուին, կամ երբ այն բացառիկ պահերին, երբ հիւանդները ոտկաւաթիւ են լինում, 30—40 հոգի, իջնել պարտէզ եւ այնտեղ չատ աննպաստ պայմաններում մէկ-մէկ ընդունել...:

Արդէն չուրջ երեք ամիս է որ Աւազը հրապարակ է եկել հանրութեան առջեւ եւ սկսել իր բուժումները, մեծ մասամբ չատ յաջող, բայց մեր լրջուած, անկազմակերպ համայնքի մէջ չդտնուեցան ձեռներէց մարդիկ որ յարմարութիւններ ըստեղծէին Աւազի համար հիւանդներին կանոնաւոր պայմաններում ընդունելու ...:

Նկատի պիտի առնել եւ այն լուրջ հանգամանքը, որ Թէհրանի պարսիկ թերթերի մի մասը չատ անբարեացակամ է տրամադրուած Աւազի հանդէպ եւ այն դրդռիչ ու կրքոտ յօդուածները, որ լոյս են տեսնում այդ թերթերում, մղուած կրօնամոլութիւնից ու ազգայնամոլութեան կոյր զգացումներից, կարող են օգտագործել այդ անկարգութիւնները եւ պղտորել հայ-պարսկական բարի յարաբերութիւնները, որոնց պահպանութեան համար այնքա՜ն չանք ու ճիգ է թափուել ու կը թափուի...:

Իմ երկրորդ տեսակցութիւնը Պ. Աւազ Յակոբեան-Յովհաննիսեանի հետ, համաճայն նախնական ժամադրութեան, տեղի ունեցաւ, հոկտ. 25ին, իրիկուան դէմ:

Դուրսը խռնուած էր մի քանի հարիւր հոգուց բազկացած բազմութիւն, անհամբեր եւ ապրումկալից: Շատերը սպասում էին առաւօտեան ի վեր, ուրիշներ գալառներից եկել էին եւ չուտով պիտի վերադառնային, օդն ալ ցուրտ էր: ... Աւազը չատ անհանգիստ էր ստեղծուած ծանր կացութեան հետեւանքով:

Ժամը 5ն էր, երբ Աւազը դուրս եկաւ, ժողովուրդը « օրհնեց » եւ խնդրեց ցրուիլ: Այնուհետեւ ինձ ընդունեց:

— Ձեր ընտանիքում չի՞ եղել արդեօք որ եւ է մէկը, որ օժտուած լինէր որ եւ է արտակարգ ընդունակութեամբ:

— Ո՛չ, յամենայն դէպս ինձ յայտնի չէ այդպիսի մի դէպք:

— Կառավարութեան թոյլտուութիւնն առե՞լ էք անկաչկանդ ընդունելու հիւանդներին:

— Այո՛, արդէն մի քանի օր է, որ առացել եմ, այլեւս որ եւ է արգելք չկայ:

— Դուք զգո՞ւմ էք ձեզ ի վիճակի ամէն ժամ բուժումներ անելու թէ միայն որոշ պահերում:

— Այո՛, ես ի վիճակի եմ ամէն րոպէ բուժումներ անելու, բացի այն պահերից, երբ յոգնած եմ եւ հանգստի պէտք ունիմ:

— Ի՞նչպէս էք դուք զգում ձեզ. ձեր բուժելու կարողութիւնը զօրանո՞ւմ է թէ պակասում:

— Ես պարզորոշ նկատում եմ, որ օրը օրին իմ մէջ այդ կարողութիւնը զօրանում է եւ թւում է թէ կը դայ մի օր, երբ ես կը կարողանամ բոլոր հիւանդութիւնները բուժել:

— Դուք դուշակութիւններ ապագայի մասին անո՞ւմ էք, լինի դա անհատ-մարդ, թէ մի ամբողջ ժողովուրդ:

— « Անհատ մարդկանց նման դիմումներին ես չեմ ընդառաջում եւ չեմ զբաղում այդ գործով, բայց, ինքնաբերաբար, իմ կամքով կարող եմ դուշակել ապագան »:

— Ձեր անունդը ինչի՞ց է բաղկացած, դուք ուստա՞մ էք միս, հաւ, ձուկ, խմո՞ւմ էք գինի, թէյ, սուրճ:

— Միս եւ հաւ չեմ ուտում, ձուկ ուտում եմ պատահած ժամանակ: Գինի, թէյ եւ սուրճ գործ չեմ ածում. խմում եմ միայն ջուր եւ կաթ: Մեծ մասամբ անանուխ եմ բանջարեղէնով:

Հարեւան սենեակից լսուեցին ձայներ, Աւազը անհանգստութեան նշաններ տուեց եւ ես չտապեցի վերջ տալ իմ հարցումներին:

— Ներեցէ՛ք, Պ. Աւազ, մի վերջին հարցում եւս: Դուք զո՞հ էք ձեր ներկայ վիճակից, թէ կը կերպարանափիք վերադառնալ ձեր նախկին խաղաղ ու հանդիստ կենցաղին:

— Հոս կանչուած եմ ծառայելու ժողովուրդին եւ դա ինձ պատճառում է մեծ զոհունակութիւն:

Վերջին հարցումի մը վրայ, Պ. Աւազը որ ընդհանրապէս չատ զուսպ է եւ սակաւախօս, խոր վշտով նկատեց, որ վաղուց է ինչ յանձնարարել է երեք հոգու, որ առանձին բնակարան վարձեն քաղաքում կամ Շեմրանում, յարմարութիւններ ըստեղծեն հիւանդներին ընդունելու համար, մանաւանդ որ հիւանդներ կան որոնց բուժման համար հարկաւոր են լինում ժամեր եւ օրեր:

Վերջին պահուն լուր առի թէ Շեմրանում արդէն վարձուած է բնակարան, հիւանդանոցի բոլոր յարմարութիւններով եւ Պ. Աւազը մօտիկ օրերում կը փոխադրուի այդ հիւանդանոցը, սկսելով կանոնաւոր ընդունելութիւններ հիւանդների:

ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Աւտրպատականը իմ հիւանդ

Աւտրպատականի ապստամբները թաւրիզը գրաւելէ վերջ կառավարութիւն մը կազմեցին, թէհրանէն հրահանգուած էր որ տեղական իշխանութիւնը անձատուր ըլլայ, փոխանակ արիւն թափելու:

Նոր կառավարութեան վարչապետն է Փէշվարի, համայնավար լրագրող մը որ մեծ դեր կատարած էր ապստամբութեան մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ Աւտրպատականի ապըստամբութեան հռչակումը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ թէհրանի կառավարութեան, ինչպէս եւ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ ուր կը կարծեն թէ այս անակնկալը պիտի դժուարացնէ Մոսկուայի խորհրդաժողովին աշխատանքները:

Աւտրպատականի նորընտիր Սահմանադիր Ժողովը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ շրջանը պիտի շարունակէ մաս կազմել Իրանի, բայց այս հաւաստիքը չի փարատեր տիրող մտահոգութիւնը:

ՆԻՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Աւտրպատականի անկախ կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կը պարզէ իր ծրագիրը: Ահա՞ գլխաւոր կէտերը.—

1.— Հաստատել Աւտրպատականի ինքնօրէն կառավարութիւն մը, «առանց քանդելու Իրանի մնութիւնը».— 2. Ընդհ. ընարութիւններ կատարել մօտերս,— 3. Ատրպանութիւնը եւ ոսոտիկան-զինուորութիւնը մաքրել բոլոր յետադիմական տարրերէն.— 4. Կազմակերպել ժողովրդական բանակ մը (միլիս), պաշտպանելու համար Աւտրպատականի անկախութիւնը եւ ինքնօրինութիւնը.— 5. Աւտրպատականի լեզուն դարձնել դպրոցներու օրինական.— 6. Վերակազմել ճարտարապետութիւնը եւ փոխադրութեան միջոցները,— 7. Մշակել օրէնքներ, կանխելու համար վէճերը կալուածատէրներու եւ գիւղացիներու միջեւ. հողերը բաժնել գաղթականներուն. Վարկ բանալ գիւղացիներուն,— 8. Ընկերային ապահովագրութիւն հաստատել բոլորին համար.— 9. Ճանչնալ անհատական սեփականութիւնը.— 10.— Խղճի ազատութիւն եւ հաւասարութիւն ազգային ժողովուրդներու (Ազէրի, Հայ, Քիւրտ, Ասսյրի): Կառավարութիւնը նոր դպրոցներ պիտի բանայ, ինչպէս եւ հաժալսարան մը:

× Թաւրիզէն հասած հեռագրի մը համաձայն, ապստամբները գրաւած են 40 քաղաքներ եւս: Կ'ըսուի թէ Ռեզայիէ քաղաքը պաշարուած է 3000 քիւրտ, ասորի եւ քաղդէացի գիւղացիներու կողմէ:

× Թէհրանի խորհրդարանը գաղտնի նիստ մը գումարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կաբեւոր ճառ մը խօսեցաւ: Կառավարութիւնը որոշած է Միացեալ Ազգերու ժողովին յանձնել Աւտրպատականի խնդիրը:— Ինքնավար Աւտրպատականի պաշտօնեաներէն եւ սպաներէն անոնք որ չեն համակերպիր նոր կարգուսարքին, պիտի կրնան Թէհրան վերադառնալ: Կը վախցուի որ մայրաքաղաքը սոսկ ժամնուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի: Ղազուինի եւ Թէհրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիի երեք գիծեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէհրան, կը գտնուին ռուսական իշխանութեան տակ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Զ. Մուրաֆեանի ցուցահանդէսը

Դեկտ. 22ին, Galerie Allardի չքեղ սրահներուն մէջ (20, Rue des Capucines) կը բացուի Զարեհ Մուրաֆեանի ցուցահանդէսը: Առաջին անգամն է որ երիտասարդ նկարիչը Փարիզի մէջ կը ցուցադրէ իր ամբողջական գործերը:

Քանի մը գնահատականներ.—

« Փոփօլօ տ'Իթալիա » (13 մարտ 1932). — « ... Զարեհ Մուրաֆեան ունի լաւագոյն ընդունակութիւններ որոնք ի յայտ կուգան յատակօրէն ցուցադրուած նկարներուն՝ եւ առաւելապէս կը կեդրոնանան դիմանկարչութեան մէջ »:

« Լի Արթիսթի (17 մարտ 1932).— « ... Նկարիչը զոր մեզի կը ներկայացնէ Մարֆի, դեղագիտական բարձր յատկութիւններուն համար արժանի է ամէն տեսակ գնահատութեան: Մուրաֆեան fոլորիստ մըն է, սակայն հաւասար տիրակալութեամբ կը զգայ ու կը ներկայացնէ նկարագիրը գծագրական այնպիսի ճարտարութեամբ՝ որ չատերուն տրուած չէ »:

« Ճիորնալէ տ'Արթէ » (25 մարտ 1932). — « ... Մուրաֆեան, յեցած արուեստի հաստատուն օրէնքներուն վրայ, հասարակութեան կը ներկայանայ իբրեւ արդէն իսկ կազմուած արուեստագէտ: Բոլոր գործերուն մէջ կը զգացուի վստահ ձեռքի մը ճարտարութիւնը ճաշակաւոր երանգաւորումով: Իր կարգ մը գործերը, դունաւորման եւ կառուցման կորովն ունին, հաւասար մեծ վարպետներու »:

1932ի ցուցահանդէսին fաթալոկին երկար ու դրուատալից յառաջաբանը գրած է Միլանոյի համբաւաւոր քննադատը՝ Կուլիալմօ Մաքքի, որ խօսելէ վերջ Մուրաֆեանի յղացումներու վրայ, կ'աւելցնէ. — « Ամենազգայունն է նաեւ բնանկարի հրապոյրներուն, որուն բանաստեղծութիւնը կ'ըմբռնէ Վենետիկի ծիածանի երանգաւորումներուն մէջ: Բայց նորադոյն բացօթեայ գործերուն մէջ է որ կը յայտնուի խառնուածքի այս նկարիչը՝ աւելի ինքնատիպ եւ աւելի վճռական, դունագեղումի թրթռուն տպաւորութեան տակ: Առանձ-

նապացոյցներէն է «Ծիգդոյն Ծաղիկները»ը:

Այս առաջին ցուցահանդէսին յաջողութենէն վերջ, Մուրաֆեան կ'անցնի Զուիցերիա, ուր կը մնայ չորս տարի, եւ կը կազմակերպէ երեք նկարահանդէս, հատ մը Պեռն, երկու՝ Ժընեւ: Վերջին ցուցահանդէսին fաթալոկին յառաջաբանը գրած է յայտնի քննադատ՝ Անտռէ Լեամոն, որ ի միջի այլոց կ'ըսէ. — « Հսկայի քայլերով Մուրաֆեան կը պատրաստէ փայլուն եւ նախանձելի ապագայ մը »:

« Լա Սիւիս ». — « Պ. Զարեհ Մուրաֆեան ջրեզերք ծնած է կարծէք. բոլոր «փէյզաժ»ները փառքը կ'երգեն Լիման լիճին եւ Ռօն գետին: Բայց, անոնց մէջ գործածուած կապոյտը, որ ուրիշ մթնոլորտի մը համար հասկնալի պիտի ըլլար, ժպտելի երկինքին եւ ջուրին համար չափազանցուած կը թուի: Մուրաֆեան կը զանէ յատզուկը երբ չի փնտռեր: Իր պզտիկ կոտրած, « Պըտոյտ », համալիչ է: Ամէն կտաւին մէջ մարդ կը ընէ ոչ միայն եղանակի մը օրը՝ այլ եւ մէկ ժամուան, եւ մէկ օրուան՝ որ կ'երակի մը քալել կը թուի, կը զգացուի փոսած տերեւներուն եւ չուտով գարնան առաջին ծաղիկները երեւցնող հողին հոտը: Բոլոր այս բնանկարները լաւ քնտրուած են եւ ունին հաճելի «Միզ- ան վաժ» մը:

« Լը Ֆրիպուրժուա », « Նամպկներ ժընեւէն » խորագրին տակ կը գրէ. — « ... Պ. Մուրաֆեան կը ցուցադրէ քանի չափ նկարներ, բոլորն ալ ներդաշնակութեան զգացումներով լեցուն: « Սպիտակ նաւակները », « Փոթորիկի ըսպառնալիքը » եւ ուրիշ չատ մը բնանկարներ, Ռոնի ափին առնուած՝ նրբահաղորդ են: Սակայն ուժգնօրէն կը յուզէ մեզ տարագիր երիտասարդներու խմբանկար մը. անտարակոյս, այս « Կարօտի երգը » Մուրաֆեանի յաղթանակն է: Զենք տարակուսիր թէ Պ. Մուրաֆեան մեծ ապագայ մը ունի. միայն կը մաղթենք որ իր արուեստը որ այնքան հիւթիչ է, չուտ դառնէ իրեն արժանի պատկը»:

Նման գնահատականներ զրած են ուրիշ թերթեր, որոնց արձագանգ տուած է « Ցառաջ » ժամանակին:

Փարիզի այս առաջին նկարահանդէսի fաթալոկին յառաջաբանը գրած է ամէնէն համբաւաւոր եւ խստապահանջ քննադատներէն՝ Վալերմար Ժորժ: « Ցառաջ » եւս պիտի հրատարակէ յօդուած մը այս առթիւ:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Ծրանաձի պատասխանատուն է վեր առաջին անդամ ըլլալով, Փարիզի Օտար Մամուլի ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ, հինգշաբթի օր, Տէպիւսիի սրահներուն մէջ:

Հայ մամուլի կողմէ կը մասնակցէին « Ցառաջ»ի ներկայացուցիչները, որոնք միակ հայ անդամներն են այդ Ընկերակցութեան: Միութեան մաս կը կազմեն ոչ միայն արեւելեան եւրոպայի, այլեւ անգլիական, ամերիկեան, ռուս մամուլի անդամներ:

Առժամեայ վարչական կազմը կարդաց իր նիւթական եւ բարոյական տեղեկագիրը, ձանրանալով մէկ տարուան ընթացքին ձեռք բերուած առաւելութիւններու, ինչպէս եւ կատարած աշխատանքներու մասին:

Ժողովը լսելէ վերջ ընդհանուր քարտուղար Պ. Papavramidèsի զեկոյցը, զոր ընդհատուցիչ եւ մասնաւոր ընորհակալութիւն յայտնեց իր տարած բացառիկ աշխատանքներուն համար, չատ դժուարին պայմաններու մէջ: Ժողովը իր վստահութիւնը եւ գոհունակութիւնը յայտնելով դէմանին, վերընտրեց վարչական կազմը, դաղտնի քուէարկութեամբ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի խումբին ժողովը՝ չորեքշաբթի, 19 դեկտ. ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ երիտ. Միութեան յաջորդ դասախօսութիւնը՝ հինգշաբթի, 20 Դեկտեմբեր, երեկոյ ժամը ճիշդ 8.45ին, Մխիթար Ալէքսան: Կը խօսի, Մէթր Ա. Բարսեղեան, նիւթ ունենալով, «Որո՞նք են, արտասահմանի մէջ Հայերու վարկը բարձր պահելու պայմանները»: Ակսուհետեւ դասախօսութիւնները կանոնաւորապէս տեղի պիտի ունենան նոյն ժամուն եւ նոյն վայրը, միմիայն Միութեանս անդամ եւ անդամուհիներու համար:

ՄԱՆԿԱՍԱՐՄՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւնները՝ փոխանակ Շաբաթի, ամէն հինգշաբթի, Ալէքսանի սրահը, յաջորդելիք դասախօսութենէն մէկ ժամ առաջ, ժամը ճիշդ 7.45ին: Դեկտեմբեր 20ին, հինգշաբթի, ժամը ճիշդ 7.45ին պիտի դասախօսէ Օր. Տամլամեան, նիւթը՝ «Մանկան աճումը»:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՄ ԿԸ ՏԵՍՆԷ Պ. Լեւոն Մադոնճեանի կողմէ պատրաստուած հաւաքածոյ մը որ կը պարունակէ ապրուած դրուագներ 20 հոգինոց միջազգային սկաուտական խումբի մը պատմութենէն: Խումբը աշխարհի չորքանը ընելու համար ճամբայ ելած էր Ֆրանսայէն 1932ին: Գիրքը զարդարուած է 70 նկարներով:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Փիլոս Սարգիսեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իր սիրելի հնոջ՝ ՏԻԿԻՆ ՈՂՍԱՆՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի դառնադէպ մահուան առթիւ:

Նոյն տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տօնածառ - պարահանդէսը՝ 23 Դեկտեմբեր կիրակի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Ց. Դ. Տան մէջ: Խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԿՕՍ, գրական ժողովածու, 9րդ գիրք: B. P. 1042, Beyrouth (Liban):

ՀԱՍԿ, 1945 Օգոստոս-Հոկտեմբեր: Տարեկան բաժնեգին 3 տոլար: Հասցէ.— Catholicossat Arménien, Antelias (Liban):

ՀԱՑԿԱՐԱՆ, Մէջքին դասընթացք Բ. տարի, վաւերացուած Եգիպտահայ Ուսումն. Խորհուրդէն: Բ. Տպագրութիւն: Պատրաստեց՝ Բ. Թաշեան: Պատկերազարդ: Գահիրէ 1945: Հրատ. Արծիւ գրատան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԱԼՍԱՆ ԵՒ ԴՕՓԱՐԱՆՆԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ, ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Շաբաթ-կիրակի օրերը:

Մոսկուայի խորհրդաժողովը

Մոսկուայի խորհրդաժողովին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 17ին, Քրեմլինոյվկայի պալատին մէջ: Լսուած երկու քուկէս ժամ Պ. Պ. Մոլոթով, Պըրնս եւ Պէվին սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան օրակարգի մասին, յետոյ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները իրենց դեսպանատունները երթալով, շարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները: Բուն վիճաբանութիւններն սկսան երկուշաբթի օր:

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին օրակարգի մասին, բայց տարակոյս չկայ թէ բազմաթիւ փշոտ խնդիրներ դան տեղանի վրայ, սկսելով հիւլէ ռումբէն: Ժողովին բացումէն առաջ Պ. Պէվին մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թէհրանի անգլիական դեսպանին հետ որ յատկապէս Մոսկուա կանչուած էր: Անշուշտ: Իրանի խնդիրն ալ օրակարգի կարեւոր խնդիրներէն մէկը պիտի ըլլայ: Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեցին թէ պէտք չէ շատ բան յուսան այս ժողովէն: Սակայն Պ. Պէվին աւելցուց թէ «համբերութեամբ եւ բարեացակամութեամբ պիտի քննեն լուծելի խնդիրները: Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ որ այս խնդիրները լուծուին, որպէսզի աշխարհը կարենայ ամբողջովին նուիրուիլ վերականգնումի գործին»:

Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանը Պ. Մոլոթովի յանձնեց Ֆրանսայի ծրագիրը՝ Հռենոսի եւ Ռուրի մէջազգայնացման մասին:

× Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սթալին մայրաքաղաք վերադարձած է Դեկտ. 17ին եւ պիտի մասնակցի Երեքներու խորհրդաժողովին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՑ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած 1100 միլիոն սթերլինի փոխառութեան մասին: Ջըրչիլ յայտարարեց թէ իրենք աւելի նպաստաւոր պայմաններ կրնային ստանալ: Արտաքին նախարար Մ. Նահանգներուն դէմ ըրած պարտութիւն մը նկատելով այս յայտարարութիւնը, պատասխանեց,— «Մեր գործը Նիւ Եորքի սեղանաւորներուն հետ չէ, այլ Ամերիկայի ընտրեալ ներկայացուցիչներուն հետ»: Ի վերջոյ պայմանագիրը վաւերացուեցաւ 98ի դէմ 345 ձայնով:

ԻՏԱԼԻՈՑ բոլոր հողերուն վարչութիւնը իտալացիներուն պիտի յանձնուի մինչեւ դեկտ. 31, բաց ի մէկ երկու վիճելի չրջաններէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՅՈՒՆԵՐԸ ջնջելու համար, բանաձեւ մը ներկայացուած է քաղաքապետական խորհուրդին, անդամուհիներէն Տիկին Մարթ Ռիշառի կողմէ: Տիկինը կ'առաջարկէ նաեւ երկու ապդարարութենէ վերջ փակել այն «պար»երը ուր սովորաբար կը համախմբուին պոռնիկները, յետոյ կին ոստիկաններ նշանակել, գաղտնի պոռնկութիւնը եւ վէներական հիւանդութիւնները խափանելու համար: Ժողովականներէն Քորվալ, կաթոլիկ հանրապետական, այս առթիւ նշմարեց թէ Փարիզի հանրաւոնները կը վարէ տնտեսական գործառոյթ կազմակերպութիւն մը որուն գործառնութիւնները աւելի քան մէկ միլիառ ֆրանքի կը հասնէին պատերազմէն առաջ:

ՊԱղԵՍՏԻՆԻ մասին կազմուած անգլեւամերիկեան յանձնաժողովը ծրագիր մը կազմած է, գործի սկսելու համար: Քննութիւններէն 120 օր վերջը Յանձնաժողովը առաջարկներ պիտի ներկայացնէ երկու կառավարութիւններուն, վիճելի խընդիրները լուծելու եւ վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու համար: Նախ պիտի քննուին Պաղեստինի քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային պայմանները, որոշելու համար թէ ինչպէս կարելի է գոհացում տալ Հրեաներու ներգաղթի պահանջին: Ցետոյ պիտի, քննուի Եւրոպայի Հրեաներուն վիճակը, հասկնալու համար թէ ո՛րքան կ'ուզեն Պաղեստին երթալ եւ ո՛ր երկիրները կրնան տեղաւորել մնացեալները: Երրորդ, պիտի լսուին ձեռնհաս վկաներ, ինչպէս եւ Հրեաներու եւ Արաբներու ներկայացուցիչները: Եւ չորրորդ, թելադրութիւններ պիտի ըլլան, դիւրացնելու համար Հրեաներու տեղաւորումը Եւրոպայի մէջ եւ այլուր:

ՊԼԵԶԻՆի ԴԻՄԱԴՐԻՆ պատասխանատուներէն 11 հոգի, երկուքը կին, որոնք մահուան դատապարտուած էին, կախուեցան դեկտ. 13ին, այրերը՝ երկ-երկու, կիները՝ առանձին: Կիներէն մէկը 21 տարեկան դեղուհի մըն է, Իրմա Կրէզէ: Գործողութիւնը գաղտնի պահուած էր: — Անձնասպան եղաւ S. S. զօր. Կլոպօքնիք, Վիեննայի նախկին մարզպետը:

ԳԻՇԵՐԱՑԻՆ յարձակումներէ չազախադէպ դարձած են Փարիզի մէջ եւ ամէն օր ծանր դէպքեր կը պատահին: Անցեալ օր Քլիչիի մէջ յարձակում կրեց հայ ճարտարապետ մը, Պ. Տիգրան Պուլտուքեան, երեք չարաշարածներու կողմէ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 270.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԺՆԵԳԻՆ.- Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 20 Décembre 1945 Հինգշաբթի 20 Դեկտեմբեր

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4488-Նոր շրջան թիւ 217 — Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՆԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի խորհրդաժողովը հաղիւ բացուած, ահաւասիկ Ատրպատականի յեղափոխութիւնը, առանձին կառավարութեամբ եւ սահմանադրութեամբ:

Ինքնօրէն կառավարութիւնը փութաց իր առաջին յայտարարութեամբ չեչտել թէ կապերը պիտի չխզուին Թէհրանի հետ:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ հաւատք չեն ընծայեր այս հաւաստիքներուն: Յեղափոխական շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի, վարակելով ամբողջ հիւսիսային Իրանը: Թէհրանը գրեթէ պաշարուած է, եւ կրնայ սովի մատնուիլ, եթէ Ատրպատականը մերժէ պարէն հասցնել:

Միւս կողմէ, կեդր· կառավարութիւնը ինք տադնապի մատնուած է, խորհրդարանին հետ, որ երկու մասի բաժնուած, իւրաքանչիւր մը կը փնտռէ: Մինչ մեծամասնութիւնը ապաւինած է Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու բարեհաճութեան, ձախ թեւը կը յուսայ լեզու գտնել Խ· Միութեան հետ, «ռուսասէր» գաղիւճ մը կազմելով:

Կարծողներ կան որ եթէ Թէհրան ծայրայեղութեան դիմէ, Ատրպատական կրնայ բոլորովին անջատուիլ, բացարձակ անկախութիւն հռչակելով կամ կցուելով խորհրդային Ադրբէջանի: (Այդ պարագային թերեւս մաս մըն ալ կցուի Խ· Հայաստանի, նկատի առնելով աշխարհագրական եւ տնտեսական պայմանները):

Ամէն պարագայի մէջ, կատարեալ անել, որ քրտինք թափել պիտի տայ նաեւ երեք Մեծերու ժողովին:

Ինչպէս բազմաթիւ միջազգային խնդիրներու, այս հարցին մէջ ալ յաղթականները բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին:

Այսպէս, երեքն ալ հանդիսաւորապէս խոստացած են յարգել Իրանի անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Իրրեւ առաջին քայլ, Մ· Նահանգները առաջարկեցին դաշնակից զօրամասերը քաշել մինչեւ 1946 Յունուար 1: Եւ իրենք տուին առաջին օրինակը: Խ· Միութիւնը մերժեց այս առաջարկը, դիտել տալով թէ 1942ի դաշնագրին համաձայն, պարպելու պայմանաժամը կը լրանայ 1946 Մարտ 2ին:

Այս պատասխանին վրայ, Մեծն Բրիտանիան ալ, որ տրամադիր էր հետեւելու Մ· Նահանգներու օրինակին, յետաձգեց պարպումը:

Անճար Թէհրանը ամէն դուռ կը զարնէ, փութացնելու համար պարպումը, դանդաղելով թէ օտար զօրքի ներկայութիւնը կը ջլատէ իր ազատ գործունէութիւնը եւ կր խախտէ իր դերիշխանութեան իրաւունքները:

Ապացոյց,— չկրցաւ օդնական զօրք ղրկել Ատրպատական, «բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար»: Խորհրդային հրամանատարութիւնը կէս ճամբան կեցուց օգնական զօրքը: Յետոյ յանուցագիր մը ուղղելով իրրեւ պատասխան, յայտարարեց թէ նոր զօրքի առաքումը ոչ միայն աւելորդ է, այլ եւ պատճառ պիտի դառնայ որ ինք ալ նոր զօրամասեր ղրկէ:

Մինչ այս մինչ այն, ինքնավար Ատրպատականի Ազգ· ժողովը առանձին բանակ մը կազմեց, եւ հիմա սիրաբար կը վարէ հիւս· Իրանը:

Երեք յաղթականները ճակատներու բաժնուած են նաեւ քաղաքական տեսակէտով: Լոնտոնի եւ Ուոշինկթընի համար Իրանի այս տադնապը միջազգային խնդիր է, կապուած՝ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան հետ: Արդ, Մոսկուա չընդունիր այս տեսակէտը — ինչպէս գրեցին թերթերը — պարզապէս ներքին, տեղական խնդիր մը համարելով Ատրպատականի յեղափոխական շարժումը:

Նշանակալից պարագայ մը, այս առթիւ, — Մոսկուայի ժողովը հաղիւ բացուած, խորհրդային երկու կարեւոր պաշտօնաթերթեր, «Փրաւտա» եւ «Իոլչեւիկ» բուռն քննադատութիւններ հրատարակեցին Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու զգլխային քաղաքականութեան դէմ, նեղացուցիչ հարցումներ ուղղելով Միջին Արեւելքի, Եգիպտոսի, Հընդկաստանի եւ ուրիշ փոտ խնդիրներու մասին:

Ուրեմն, Իրան յեղափոխութեան առթիւ ալ, հին հաշիւներ է որ կը քերքրուին: Նորէն ազդեցութեան պայքար եւ ընդհարում աշխարհակալութեանց:

Խնդիրը այն է որ, այս անգամ ալ «կատարուած իրողութիւնը» աւելի արժէք ունի, քան դիւանագիտութիւնը, իր մանուածապատ խաղերով: Շ·

«Զոմեր»ու Մամիկը

Մեր շրջանակէն, մեր ընկերներէն ո՞վ չի ճանչնար «Զոմ»երու մամիկը, այլ խօսքով կէնճոնց մայրիկը: Ամէն շաբաթ իրիկուն եւ ամէն կիրակի, կը հաւաքուէինք իրենց «պախալ»ի խանութին եռեւը, Զոմերու էլիւպը: Ան չէն երգերը, դուարթ կանչերը եւ վիճաբանութիւնները կը լսէր սիրով, մայրական համբերութեամբ:

Պատահեցաւ որ փոթորիկ մր պայթի:

Պատերա՛զմ, զօրակո՛չ, ճակա՛տ... Մեր «Զոմ»երու բոյնր զոյ, անոր անդամները հոս ու հոն, զանազան ճակատներու վրայ ցրուած: Մտահոգ է «Զոմ»երու մամիկը, մտահոգ են բոլոր մայրերը: Անոնք տեսած են պատերազմ մր որուն չարաբաստիկ յիշատակները դեռ չատ թարմ են...

Չինուորութենէ վեց ամիս վերջ, տատնօրեայ արձակուրդով կը վերադառնամ տուն: Բաց է կէնճոնց նպարավաճառի խանութը, բայց չկան «Զոմեր»ը, զոյ է անոնց «քլիւպ»ը: Կայ միայն մամիկը իր անդրանիկ զաւկին հետ, տխուր, մտահոգ:

— « Վախիմ այս պատերազմը սուզի նման մեղի: Մէկ հատ տեսանք, չէ՞ը բաւեր: Կարօս, Խնկօս, դուն, Աւետիսը, Յակորը, Հաճին, միւսները, միւսները, այն հազարներր ճակատներու վրայ, խրամներու մէջ, կրակին դիմաց...

Կը յուզուի, կը փղձկի, մօր մը հարազատ խանդաղատանքովը կը համբուրէ զիս:

Տղան կը սաստէ, ես կը մխիթարեմ զինքը, պատերազմի օրերը կարճելցնելով, մէկ երկու ամիսներու վերածելով:

« Տարօրինակ» կամ «Ջիղերու պատերազմ»ին կը յաջորդէ չանթահարիչ զօտեմարտը, ու, չատ կարճ ժամանակի մր մէջ ականատես կ'ըլլանք չոնդալից դէպքերու: Փլուզումը կ'ըլլայ ահաւոր, եղերական...Մենէ ոմանք նահատակ, չատերս դերի, ուրիշներ հրաշքով ազատուած:

Փչաթելերու ետին, «Ցառաջ»ի Շ·էն կ'իմանամ զոյժը կէնճոնց Կարօին... Կարծես չանթի հարուած մր կը սառեցնէ, այնպէս կը մորմոքի սիրտս, մանաւանդ յիշելով կէնճոնց մամիկը: Ինչպէ՞ս լսեց այս զոյժը: Կրցա՞ւ տանիլ այս ահռելի հարուածը: Կարօն մեռած, Խնկօն դերի...

Օրե՛րը, չաբաթնե՛րը, ամիսնե՛րը, տարինե՛րը (ահռելի էին այս սպասումի օրերը), կ'անցնին իրարու ետեւէ, համր, սպանիչ դանդաղութեամբ մը: Մեր բոլոր տղայական, «լաւատես» յոյսերը կը ջախջախուին իրականութեան ահեղ հարուածներուն տակ, ու կը թուի թէ մեզի համար ամէն ինչ այլեւս թաղուած է, եւ թէ, «տուն երթալը» այլեւս ցնորք է:

Հինգ տարի՛, լման հինգ տարի՛, որոնց իւրաքանչիւր օրը մէկ մէկ դարու երկայնութիւնը ունէր, կ'անցնին: Օրերը կը հաւասնան, դէպքերը կր զարգանան, մթնոլորտը տակաւ առ տակաւ կը փոխուի: Կարծես թէ արշալոյս մր պիտի ծագի մեզի,փշաթելերու չուրջին դատապարտուածներուս համար:

Ու, իրօք, օր մըն ալ, հրաշքը վերապրողներս կր նետէ տուն: Առաջին փնտռտուքս կ'ըլլայ Զոմերու մամիկը: «Օ՛, կ'ըսէ կինս, եթէ տեսնես չես ճանչնար: Ո՞ւր է այն առաջուան ժպտուն կինը... Հալե՛ր, մաշե՛ր,քարակեր, մեղրամոմ դարձեր: Կարօն զայն իրեն հետ թաղեց... հրաշք մր դարն փրկեց դերեզմանէն»:

— Մի՛ դար, մի՛ երեսար, տեսնի մը համար, կ'ըսեն — մէկը ծանօթներէն ով որ կուգայ, կուլայ, կ'աղաղակէ, Կարօն կը պահանջէ :Գոնէ Խնկօն վերադառնար: Շատ սակաւ է, լալէն աչքերուն սեւ ջուր իջած է:

Խնկօն եկաւ: Վշտահար մայրը մեծ բախտ ունեցաւ իր վախտ բազուկներուն մէջ սեղմելու սիրասուն զաւակը, բայց, զաւակի մր վերադարձովը կորուստի մը ցաւր կր մեղմանա՞յ... Խնկօն եկաւ, բայց ես դարձեալ խուսափեցայ անոր մայրիկին հանդիպելէ:

Օր մը... փողոցն եմ: Գործով մր արագ - արագ կը քալեմ: Անկիւնադարձի մր վրայ, յանկարծ դէմս կ'ելլէ «Զոմ»երու մամիկը իր զաւակներով: Հակառակ իր մթագնած աչքերուն, կը ճանչնայ զիս: «Մ՛ին, տղաս», մը կը փրթի իր բերանէն ու կը փաթթուի պարանոցիս: «Իոլոր եկաք, Կարօս ինչո՞ւ չբերիք»:

Ինչքան տառապած պէտք է ըլլայ այս որդեկորոյս մայրը: Նիհարցեր, բարակեր, փոքրացեր է: Մաղերը սպիտակ, դէմքը ուրուականի դոյն, եւ աչքերը թաց, միշտ թաց: Օ՛, վարպետ նկարիչները եթէ կ'ուզէին մայր Աստուածածինի հարազատ վիճակը պատառի վրայ առնել,

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԻ՞Ն

Փարիզի «Ռուսկիէ Նովոստի» թերթը կը գրէ·— Թէհրանի խորհրդային դեսպանատան առջեւ բազմաթիւ Հայեր կարգի կր սպասեն, անցագիր առնալու եւ Խ· Հայաստան երթալու համար: Իրանի հայութեան ստուար մասը (որոնց քանակը 80.000 կը հաշուեն) կ'ուզէ բնակութիւն հաստատել Խ· Միութեան սահմաններուն մէջ, ինչպէս նախորդ պատերազմէն վերջ մօտ 50.000 Թրքահայեր Թուրքիայէն գաղթեցին դէպի Սուրիա եւ Եգիպտոս: Խորհրդային իշխանութիւնը յանձնարարած է ամէն կերպով դիւրացնել վիզաներու բաշխումը այն Հայերուն որ կ'ուզեն բնակութիւն հաստատել Խ· Հայաստանի մէջ:

Թէհրանի խորհրդարանի անդամներուն մեծ մասը կատաղի պայքար կր մղէ հիւսիսային անջատողականներու, ինչպէս եւ Խ· Միութեան դէմ: Միւս կողմէ 50ի չափ ժողովրդավար երեսփոխաններ կառավարութենէն պահանջած են աքսորել հակասովետական շարժման վարիչը, Զիւէտտին, որ հաշտառւսական թերթերու հրատարակիչն է:

Մոսկուայի խորհրդաժողովը

Անգարայի մէջ մեծ մտահոգութիւն կր տիրէ միջազգային կացութեան առթիւ, այն կասկածով թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը պիտի չկրնայ սահմանափակել Խ· Միութեան ցանկութիւնները: Շատերը կը մեղադրեն Անգլեւսաքսոնները թէ չկրցան պահել Իրանի հողային ամբողջութիւնը: Եթէ անոնք չկարենան պահպանել քաղաքական հաւասարակշռութիւնը Մէջին Արեւելքի մէջ, Թուրքիա չատ փափուկ կացութեան մր պիտի մատնուի:

✕ Սէթիբէտոնովկայի պալատը, ուր տեղի կ'ունենայ երեք Մեծերու ժողովը, չինուած է 50 տարի առաջ, մէլիոնատէր առեւտրականի մր կողմէ: Սովետները այստեղ դումարած են չատ մը դիւանագիտական կարեւոր ժողովներ: Երեք նախարարները եւ իրենց խորհրդականները կը նստին կլոր սեղանի մը չուրջը: Կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ եւ թղթակիցները հազիւ կը յաջողին կզկտուր տեղեկութիւններ ստանալ:

✕ Մոսկուայի «Փրաւտա» թերթէն վերջը, «Իոլչեւիկ»ն ալ, կեդր· կոմիտէին օրկանը, կը քննադատէ բրիտանական քաղաքականութիւնը: Թերթին կարծիքով, գաղթային քաղաքականութիւնը ինքնին չատ աւելի մեծ վտանգ մը կր կազմէ խաղաղութեան համար: «Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար անտարբեր դիրք մը բռնել հողամասերը բաժնելու եւ խնամակալութեան ենթարկելու դրութեան հանդէպ: Հակառակ Անգլիոյ կրկնակի խոստումներուն, Հնդկաստան գրկուած կը մնայ քաղաքական իրաւունքներէ: Ժողովուրդին միայն 14 առ հարիւրը քուէարկելու իրաւունք ունի»:

Թերթը կր բացատրէ թէ կացութիւնը աւելի լաւ չէ բրիտանական միւս գաղթավայրերուն մէջ, թէ Անգլիա իր ձեռքին տակ պահելով Սուտանը, կ'իշխէ Եգիպտոսի վրայ: Ցետոյ Ամերիկայի գաղթային քաղաքականութիւնն ալ քննադատելով, «Իոլչեւիկ» կը պահանջէ որ Խ· Միութիւնը սերտօրէն մասնակցի գաղթավայրերու միջազգային խնամակալութեան, ապահովելու համար խաղաղութիւնը:

700,000 Նացիներ ամբաստանուած

Նիւրընպէրկի դատավարութեան դեկտ· 17ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը յայտարարեց թէ 700,000 Նացիներ ամբաստանութեան տակ են, իրրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Այս առթիւ աւելցուց թէ դուրս ձգուած են S.S.ներու եւ S. A.ներու ստորադաս անդամները, այլապէս թիւը կրնար բարձրանալ երկու միլիոնի: Եթէ որոշուի բոլորն ալ դատել, հարիւր հազարաւոր ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Դատի պիտի քաշուին այն Նացիները որ անդամ եղած են ոճրապարտ կազմակերպութեան մը:

✕ Շարունակելով 21 դլխաւոր ամբաստանեալներու դատը, ամերիկեան դատախազը պարզեց Խ· Միութեան մէջ կատարուած աւարտութիւնները եւ գերմանացման փորձերը: Կէօրինկ 1941 Յուլիսէն իսկ անտեսական վարչութիւն մր նախատեսած էր Խ· Միութեան համար, արջատ-

---

Ղող նկարչին որդեկորոյս այս մայրը:

Վերջերս, «Զոմ»երու մայրիկին սրտին կսկիծըն ու ցաւր բարձրացա՛ւ, բարձրացա՛ւ եւ աչքերուն հասաւ: Բժիշկները փրկելու համար զինքր այդ ցաւէն, փրկելու համար նաեւ դոնէ մէկ աչքը, դործողութեամբ մը զայն միւսականի դարձուցին:

Ու հիմա, «Զոմ»երու մայրիկը, կէնճոնց մայրիկը, իր տրտում, խաւար սրտին հետ իր միականի աղօտ աչքովր կը դատէ «էս աշխրքի» բաները:

Ո՞վ կրնայ չափել սակայն որդեկորոյս մայրերու վիշտն ու տառապանքը...

ՄԻՄԱՔ ՄԻՐՋԷ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿԿԻ ԵՒ ԱՁՍՕՐ

Անգլիա սովո՞ւմ կը ձգէ Պալքաններու

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ԾԱՌԱՅԻ)

27 Նոյեմբերի «Թանին» կ'արտադրէ Թայմզի յատկանշական մէկ յօդուածը՝ Պալքաններու եւ բրիտանական քաղաքականութեան շուրջ: Անգլ. թերթը կը չեշտէ այս առիթով, թէ Պալքանները ոչնահասէր քաղաքականութեան մը կը հետեւին, եւ այս նախասիրութեան մէջ՝ Սովիէթներու կողմէ որեւէ բռնութիւն դեր չունի,— «Թայմզ»ի բառերով՝ «արուեստական բերում» մը չէ: Ռուսական քաղաքականութիւնը խոր վստահութիւն կը ներշնչէ պալքանեան ազգերուն, որոնք կը հաւատան՝ թէ սովիէթ ժողովրդապետութիւնը դերպատասխանելի է արեւմտեան ժողովրդապետութենէն:

Անգլ. թերթը կը ճշդէ ապա, թէ Արեւելեան Եւրոպա Ռուսիոյ ձեռքը կը դանուի եւ թէ «Պալքանները կորսուած են այլեւս Անգլիոյ համար»: Պէտք է համակերպիլ այս կացութեան, ու, քանի ուշ չէ, պէտք է դէթ Արեւմուտքի մէջ պլոք մը կազմել:

«Թանին», հեւ ի հեւ, կը փութայ այս առիթով պարզել իր անհատական համոզումները, ու կը խորհրդածէ 28 Նոյեմբերի խմբագրական սիւնակին մէջ.

— «Զենք պիտեր թէ Պալքաններու մէջ Ռուսիոյ հանդէպ որդեգրուած այս բուխերիա քաղաքականութիւնը անկէ՞ղծ է, թէ արդիւնքը՝ Մոսկուայի մէջ ծրագրուած կարդադրութեան եղանակի մը: Ամէն պարագայի մէջ, չենք կրնար չճշդել, մեր կարգին, թէ Լոնտոն հարկադրուած չէ համակերպելու իրերու ներկայ կացութեան, եւ թէ կարելի է վրկել, տակաւին, Պալքանները:

«Թայմզ», առանձնէ մը ի վեր տարօրինակ կարծիքներ կը յայտնէ յետպատերազմեան իրաւակարգի, եւ մասնաւորաբար Արեւ. Եւրոպայի հետ կապ ունեցող խնդիրներու առնչութեամբ: Ինչ որ ալ ըլլան պատճառները այս նոր հակումներուն, արդիւնքը հետու է իրատեսութեան եւ տրամաբանութեան հիմերէ: Իրրեւ Մերձաւոր Արեւելքի ամէնէն փորձադու պետութիւնը, կրնանք բացարձակապէս յայտարարել, թէ կարելի է վրկել տակաւին Պալքանները,— պարզ խօսքով՝ Ռումանիան, Պուլկարիան, Եուկոսլաւիան եւ Ալպանիան: Որքան առեն որ Անգլիոյ բարեկամ եւ Մերձաւոր Արեւելքի բանալի Թուրքիան կը մնայ ոտքի, Մերձ. Արեւելքն ու Պալքանները չեն կրնար աղէտի ենթարկուիլ: Մենք ի վիճակի ենք յարաբերութիւն հաստատելու պուլկար, ռումէն, եուկոսլաւ եւ ալպան հայրենասէր տարրերուն հետ, եւ բաւական լայն տեղեկութիւններ ունինք անոնց ներքին կեանքին եւ պոծերուն շուրջ: Ազատութեան եւ անկախութեան համար բարախող սիրտեր չեն պակսիր այդ չրջաններուն մէջ:

Ի՞նչ օգուտ պիտի կրենայ ապահովել Անգլիա, եթէ Ռուսիոյ թողու Պալքանները, եւ խըմբակցութիւն մը կազմակերպէ Արեւմտ. Եւրոպայի մէջ: Ո՞վ կրնայ ապահովութիւն տալ Լոնտոնի, թէ համաչխարհայնութեան վտանգին դէմ պիտի չտապալի նաեւ Արեւմտ. պլոք մը, եթէ երբեք կեդր. Եւրոպա եւս իր նայ Մոսկուայի ուժին տակ: Նախընտրելի չէ՞ այժմէն կանխել վտանգը, երբ Պալքանները կրնան վրկուիլ դիւրաւ:

Չենք թելադրեր, անշուշտ, անդլեւռուս պատերազմ մը: Եթէ «Թայմզ» կարենայ թօթափիլ անիրատես մտածումները, պիտի տեսնէ՝ թէ խաղաղ ճամբով ալ կարելի է հասնիլ նպատակին: Պայմանաւ, սակայն, որ Անգլիա եւս հրաժարի Պալքաններէն, եւ Թողու պալքանեան ժողովուրդները՝ իրենց ճակատագիրը իրենց ձեռքով վարելու: Ոչ ոք կրնայ մեղադրել Ռուսիան, եթէ սովիէթ ազդեցութեան տեղ՝ Պալքանները ենթարկուին անգլիական ազդեցութեան, եւ հարցը չահերու եւ մրցակցական պայքարի դոյն առնէ: Աւտն է, որ Արեւ. Եւրոպա ինք սառնձնէ իր ճակատագիրը վարելու գործը, եւ, միանգամընդմիշտ, Պալքանները դադրին դառնալէ կիրքերու հնոց մը»:

Մ.

Ներու բռնագրաւումը հրամայելէ վերջ: «Միլիոնաւոր մարդիկ պիտի մեռնին անօթութենէ կամ Սիպերիա պիտի մեկնին: Զօրքին մէկ երրորդը պէտք է պարենաւորուի Ֆրանսայի կողմէ, մնացեալ երկու երրորդը արեւելեան երկիրներու»: 1941 Յուլիս 16ին Հիթլէր կը յայտարարէր, թ ներկայութեան Քայթըլի, Ռոզենպէրկի եւ Պորմանի թէ «երբեք պէտք չէ լքել գրաւուած երկիրները», Ռուսաստանի մէջ ըլլայ թէ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Յաջորդ օրը, Ռոզենպէրկ, արեւելեան չրջաններու նախարարը, «լուծուած համարելով Ս. Միութիւնը», կը հրամայէր ամէն միջոց ձեռք առնել, նոյն իսկ եթէ հակառակ ըլլայ Լա Հէյի պայմանագրին, եւ կ'աւելցնէր.— «Բոլշեւիկեան լուծէն ազատումը մեզի համար պարզապէս պատրուակ մը պէտք է ըլլայ սովետ ժողովուրդը սարկացնելու եւ մեր չահերուն ծառայեցնելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՒԱՆի մօտիկ կր հիմնուի նոր ատաղարաչախական դիտարան մը որ իր մեծութեամբ ամէնէն ընդարձակը պիտի ըլլայ Ս. Միութեան մէջ: Դիտական այս նոր հաստատութիւնը 14 հեկտար տարածութիւն պիտի բռնէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Ֆրանսական դպրոցները, որոնք փակուած էին վերջերս, պիտի վերաբացուին անմիջապէս: Սուրիական կառավարութիւնը դեկտ. 15 թուակիր զեկոյցով կը ծանուցանէ թէ անոնք պարզապէս պէտք է համակերպին վերջերս հաղորդուած չրջաբերականին, տեղեկութիւններ տալով պաշտօնէութեան, ելմտացոյցի, արաբերէնի յատկացուած ժամերու, ուսման ծրագրի եւ աշակերտներու թիւի մասին:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՑԻ բոլոր առեւտրականներուն դէմ մահապատիժ պահանջեց պարենաւորման եւ հողագործութեան նախարարը, Պ. Թանկի Փոլժան (ընկերվարական), նախարարական խորհուրդի երկուան նիստին մէջ:— Հաւանական է որ հացի տոմսը վերահաստատուի: Պարենատոմսերը տպուած են արդէն, առանց թուականի:

ԻՆՔԶԻՆԳԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐԵԼՈՎ անձնասպան եղաւ իշխան Քոնոյէ, Ճափոնի նախկին վարչապետը, որ պիտի ձերբակալուէր իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Շաբաթ օր, ընտանեկան ժողովէ մը վերջ, զանազան յանձնարարութիւններ ընելով կնոջը եւ զաւակներուն համար, իր սենեակը քաշուած էր: Կիրակի առաւ կինը տեսաւ որ մեռեր է, «սխանիւտ որ վոթասիում» խմելով, փոխանակ հարա-Քիրի ընելու, որովհետեւ աւանդութիւն մը կը տրամադրէ արիւն չթափել պալատի մը կամ իշխանական ապարանքի մը մէջ: Իշխանը նամակի մը մէջ խոստանալով իր պատասխանատուութիւնը պատերազմի յայտարարութեան առթիւ, կ'ըսէ թէ միայն մէկ արդարութիւն կը ճանչնայ,— Աստուծոյ արդարութիւնը:

ՓԱՐԻԶի ՀԱՆՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ պիտի փակուին մինչեւ երեք ամիս, համաձայն քաղաքապետական խորհուրդի որոշման: Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ 6000 աննեակներ ճարել ուսանողներու եւ արկածեալներու համար: Այս առթիւ քաղաքապետարան հաւաքուած ֆինանսական «տնտեսութիւն» եւ կաւատներ: Ոստիկանական վերատեսուչը հաղորդելով փակման որոշումը, յայտարարեց.— «Մեր նպատակն է վերջ տալ միջնադարեան եւ նաւատացուցիչ սովորութեան մը որմէ չատ քիչեր կ'օգտուէին»: Կին-ոստիկաններ պիտի օգնեն որոշումին գործադրութեան:

ԿԱՐԳ ՄԸ ԿԱՌԱՎԱՐՄԲԵՐՈՒ համար ընդունելութեան տոմսերը վերահաստատուեցան, նկատի առնելով ելեկտրականութեան եւ ածուխի տաղնապը, ինչպէս եւ սաստիկ ցուրտը:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ նախարարը յայտարարեց թէ՝ որպէսզի կարելի ըլլայ աւելցնել թերթերու թուղթի քանակը, կը խորհի:— 1. Խափանել այն թերթերը որոնք վեց ամիս հրատարակուելէ վերջ, աւելի քան 50 առ հարիւր անվաճառ օրինակ ունին.— 2. 30 առ հարիւր կրճատել բաժինը այն թերթերուն որոնք աւելի քան 30 առ հարիւր անվաճառ օրինակ ունին:

ՊԼՑՐՈՒԹի մէջ կատարուած սպանութեան առթիւ, կաթողիկոսը իր մօտ հրաւիրելով համայնավար եւ դաշնակցական վարիչները, լուսաբանութիւններ ստացաւ եւ հայրական խրատներ տուաւ: Երկու կողմի ներկայացուցիչները դատապարտելի դտնելով կատարուած ոճիրները, խոստացան իրենց ամբողջ ազդեցութիւնը ի գործ դնել, որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին: Ազդակ:

«ՑԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԻ.— Տիգրան Նորայեանը մէկ տարուան «Ծառաջ» կը նուիրէ, նոր տարուան առթիւ, իր քեռայրին՝ Պ. Ճիվան Կոփոյեանի, Ամերիկա:

ՑՈՎՀ. ՏՆԿՈՑԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, նախաձեռնութեամբ իր աղջիկներուն: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Իշխալացեան եւ Տօքթ. Ռաֆայէլեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ 25 Դեկտեմբեր, երեքշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ հօրաքրոջ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆի (ծնեալ Տէր-Ռափայէլեան) մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին կարնոյ բոլոր հայրենակիցները եւ յիշատակը յարգողները:

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԱՊԱՆ հռչակաւոր ուտադործ, կը չինէ եւ կը նորոգէ նոր ուտեր, կր վաճառէ լարեր եւ ուտի բոլոր մասերը: 5 rue de Rome, Arnouville les Gonesses (S. et O.):

ՅԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՑԵՐ ԱԿՆԱՑ ՄԷՋ

Ճամբորդ մը, որ օդափոխութեան համար Պոլսէն Ակն գացած էր, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.— Իր ճամբորդութիւնը կատարած է երկաթուղիով, որ տեւեր է երկու օր (չուրջ 48 ժամ): Հասեր է Բաղէշ-Թաշ անուն գիւղ մը, որ Ակնայ կայարանն է: Բաղէշ-Թաշէն Ակն ուղեւորութիւնը չարունակեր է ինքնաշարժով (օթօպիւս), որ երկու օր տեւած է:

Ակն կը դտնուին 30 հայ ընտանիք, 3 ընտանիք կամարակապ գիւղը, 2 ընտանիք Ալջուղայ գիւղը, իսկ Ակն քաղաքը՝ 25 ընտանիքներ:

Ոչ հայկական դպրոց, ոչ ալ եկեղեցի կայ: Երիտասարդները զինուորագրուած են:

Կեանքը եւ ապրուստը տանելի են: Պարենատոմսի դրութիւն չկայ: Հայ եւ Թուրք բարի դրացնութեամբ կ'ապրին: Հայ թէ Թուրք ամէն ընտանիքի մէջ 2—3 Ղուլհակի կարկահ կը դտնուի, կ'աշխատին եւ կը բաւարարուին, հետեւաբար իրենց կեանքէն գոհ կ'երեւան:

Կամբարակապ գիւղը կատարեալ աւերակ մը կը ներկայացնէ: Երկու եկեղեցիները եւ դպրոցները հիմնայատակ կործանած են:

Զոր Թուրքը կը փոխեն եղեր աղով ու ցորենով (մէկ Թուփ = մէկ ալ կամ երկու Թուփ = մէկ ցորեն):

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ծր. Կ. ՄԱԶի Փարիզի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ի մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Club'ի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական բնամուած բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Զերմութիւնը ապահովուած է:

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆԶՈՑԻ ՍԱՐՍԱԼԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակերպուած «Վարդան» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն: Կը խօսին ընկերներ ՀՐ. ԱԳՈՆԵԱՆ, եւ ԺԻՐՍԱՑԻ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ (Փրանսերէն):

Gare du Nordէն չոգեկառք առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ իջնել Սարսէլ, Սէն Պրիս:

ՇՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶի «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԻԼԻՑ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քհոի» խումբին բացման հանդէսը՝ 22 դեկտեմբեր, չաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սահակ եւ Մեսրոպի դպրոցին մէջ: Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք ազատ է:

ՄԱՐՍԻԼԻՑ.— Սէնթ Անթուանի չրջանի Կապոյտ Աչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Անթուանի, Լավիատի եւ Քամփ-Փրէգի ընկերուհիները դեկտեմբեր 23ին, կիրակի ժամը 2ին Պ. Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԻԼԻԻ Սանուհիներու դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ, 21 Դեկտ. իրիկուան ժամը 8ին, Café Noailles'ի մէջ: Դասախօս՝ Պ. Ա. Արմաղանեան, նիւթ՝ «Կնոջ դերը»:

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantes'ի մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, չաբաթ ժամը 20.45ին:

ԿԻՆՍ ԱՆՇԱՀԱՏԱՐԻՄ Է

Կատակերգութիւն

Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բազրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գմբէթեանի, Գ. Տէրվիշեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ե. Լաթիֆեանի, Տիկին Ռ. Սեւեանի, Օր. Ա. Ազնաուրի, Օր. Ա. Դազազեանի: Թատերդութիւնը ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:

Դին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

BAL DES MIMOSAS

Եղանակին ամէնէն չքեղ պարահանդէսը Փարիզի Հայկական երգչախումբին կողմէ, 12 Յունուար 1946, չաբաթ գիշեր Aéro - Club de France'ի դեղեցիկ սրահին մէջ: Երկու նուագախումբ, կը նուագէ Արժանթինեան Պաչիչայի խումբը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1922
R.C.S. 276.2[illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 21 Décembre 1945 Ուրբաթ 21 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4489-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻՒ 218 — Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԱՏԵԱՆ ՔԱՋԱՑ»

Մեծարանքի եւ երախտագիտութեան արտաշարժ ցոյց մը՝ եղեսիոյ Հերոսամարտին 30ամեակը, որ կազմակերպուած էր այնքան յաջողութեամբ, կիրակի գիշեր:

Փառաբանութիւն՝ քաջութեան, անձնուիրութեան, յանդգնութեան: Պանծացումը իսկական հերոսամարտի մը:

Այս տողերը գրողն ալ հրաւիրուած էր խօսելու: Եւ ահա կ'ամփոփէ ինչ որ ըսել կ'ուզէր:

Ծրանց վերջէն, «Մուսա Լերան» հեղինակը, բացագանչած է առիթով մը,— «Հայ ըլլալը անկարելի բան մըն է»: Հայր ինք կարելի դարձուց այդ անկարելին: Կարելի եւ յաւիտենական:Վկայ՝ Եղեսիան:

Ի՞նչ է իմաստը Եղեսիոյ հերոսամարտին.— Զա՛րկ, երբ կ'ուզեն զարնել քեզ: Զա՛րկ, երբ կ'ուզեն տրորել, դեռին փռել քեզ: Զա՛րկ, երբ կուզեն անարգել պատիւդ: Զա՛րկ, երբ կը յափըշտակեն արդար վաստակդ: Զա՛րկ, վերջապէս, երբ կ'ուզեն խափանել արեւդ:

Ի հարկէ արիւն թափելը նպատակ չէ: Մանաւանդ այս ժողովուրդին համար որ ունեցած է միայն մէկ տենչ,— ապրիլ ազատ, նուիրուիլ չինարար, ստեղծագործ աշխատանքի, առանց ուրիշին ծուռ նայելու, արիւն թափելու կամ աչք տնկելու հարեւանին սեփականութեան:

Բայց,— ահա տեսանք երեսուն տարի առաջ եւ աւելի առաջ,— թշնամին չէր հանդուրժեր մեր գոյութեան: Կ'ուզէր անճիտել, արմատախիլ:

Եւ արձնցաւ ինքնապաշտպանութեան ընդդէմ: Պոռթկաց արիւնը, չարժելով բազուկը:

Եղեսիոյ հերոսամարտը մէկ խտացեալ պատկերն է ինքնապաշտպանութեան այդ ահաւոր պայքարին: Փառաւոր էջ մը՝ մեր ժամանակակից պատմութենէն:

Արուսեակ մը դիրքէ դիրք խոյանալով, քանի մը անդղամներ եւս գետին կը փռէ, աւերակներուն մէջ: Եւ երբ իր թաքստոցը գտնելով կ'ուզեն խորտակել դուռը, վերջին զնդակը կ'արձակէ իր գլխուն :

Թումասիկ մը, բազմաթիւ քաջագործութիւններէ վերջ, ռումբը մատունքի պէս պահած իր կուրծքին տակ, վերջին, դերագոյն զոհողութիւնը կը կատարէ, պայթեցնելով թշնամի զօրաւոր դիրք մը:

Ռաթիկէլէնեան կ'իյնայ զնդակը ճակտին: Մ. Սուճեան մը առիւծի պէս կը խոյանայ ձեռնառումբերով, իր նշանածին հետ, եւ երբ կ'իյնայ հերոսաբար, իր նշանածը անվեհեր կը շարունակէ կռիւը, իր կարգին գետին փռուելու համար:

Տակաւին Մկրտիչները (Եօթնեղբայրեան), Յանըմները (Օր· Քէթէնճեան) իր ընկերուհիներով,— հերոսներ եւ հերոսուհիներ որոնց պատմութիւնը հատոր մը պիտի լեցնէր:

Բաւական է որքան ընկճուեցանք մեր չարդերու եւ անհնարին զոհողութեանց պատմութիւններով, դառնալով լալկան ժողովուրդ մը:

Ի հարկէ անփոխարինելի են կորուստը ու վիշտը: Անմոռանալի է Արհաւիրքը որ անճիտեց ժողովուրդի մը ամբողջ մէկ երրորդը, երեսուն տարի առաջ: Ինչպէս աւելի առաջ:

Եւ սակայն, ի՞նչ կը տեսնենք երեսուն տարի վերջը,— թշնամին, որ կը յուսար հանդիստ մարսել ահաւոր նախճիրն ու աւարը, այսօր ինք մատնուած է խոր մտահոգութեան մը: Կը դողայ իր հողերուն վրայ...

... Թող հատորներու վերածուին չարդերու նկարագրութիւնները, կազմելով անփոխարինելի յիշատակարան մը: Բայց, մեր Հայր· Մխիթիւնները արժանաւոր յարգանքը մատուցած պիտի ըլլային զոհերուն, հաւաքելով նիւթերը՝ քաջերու պատմութեան:

Ժամանակն է որ ձեռնարկուի այդ գործին,— կազմել շարք մը, «Մատեան Քաջաց», ուր ամփոփուին իւրաքանչիւր հերոսի վաւերական քաջագործութիւնները, ի պէտս այսօրուան եւ գալիք սերունդներուն:

Ուրիշները արձաններ եւ յիշատակարաններ կը կանգնեն, բայց նաեւ հատորներու կը վերածեն իրենց հերոսներուն եւ նշանաւոր դէմքերուն պատմութիւնները: Մեր հերոսամարտները նշանաքարեր, ուղենիշներ են, որ կը ցուցնեն ճամբան դէպի ազատութիւն եւ հայրենիք: Հրատարակել «Մատեան Քաջաց»ը, կը նշանակէ տարբերական պարտականութիւն մը կատարել: Նոյնիսկ ուշ մնացած ենք:

Շ·

Խարիսուլ պատուանդանի վրայ

Խօսքը եւ Միտքը պէտք է ազատ ըլլան:
ՀԷՆՐԻՔ ԻՊՍԷՆ

Պահակը պատնէշին վրայ արթնութեան վիճակը առաւ: Մթնոլորտին մէջ գոռիւն մը լսելով՝ փամփուշտ մը պարպեց: «Զայն» ելաւ: Բայց դընդակ չկար՝ նշանի հասնող:

Հայաստանի դրականութեան լեզուին դէմ քննադատական արտայայտութիւն էի ունեցեր: Կատարուած վերլուծումին դատաստանը իրաւունքը կ'ողջամիտ հասարակութեան:

Բայց «Մեր Զայնը»ին ստորագրող Պ· Ե·ին համար հարցը նիւթին մէջ փնտռուած ճշմարտութեան էութիւնը չէ: Հայաստանի պահակի մեծասնորհ ? արժեցնելն է: Դէպի այդ սահմանը ճիշ մը անգամ արձակելը ներելի չէ: Աղանդին վայել սքեմով՝ գետնամած երկրպագութիւն մխայն: «Վարդապետն ասաց»: «Արտաքոյ Ակադեմիի չիք փրկութիւն»: Հրացանը կը բարձրանայ: Թէ՛ պահակի դերը լրացնելու եւ թէ՛ քննադատին խօսքին արժէքը նսեմացնելու համար: Հօտը քնացնող սրինդ: Հակազդեցութիւն: Կամ թրքամայել «պապուլ»: Կամ «կրօնքիս հայհոյեցիր»:

Այս մտայնութիւնը խաւարապաշտութեան նուիրագործումն է: Այս հոգեբանութիւնը Հայաստանի վարկին նախատինք է, բռնաթարումը ըլլալով ազատ խօսքին: Հայաստանի արուեստը չի կարօտիր դատին անձեռնհաս վարձկան փաստաբաններու պաշտպանութեան:

Ի՞նչ կ'երդէ «Զայն»ը: Ընդդիմախօսի դէր առած՝ դատը կորնչցնելու իմաստնութիւն: «Փորձը ցոյց տուաւ անոր («ուղղագրութեան արմատական փոփոխութեան») թերութիւնները (ստորագծումը իմ կողմէս): Իմ պնդածը հաստատելէ ուրիշ ինչ է այս խոստովանութիւնը: Ուրեմն, մինչեւ Հայկական Ակադեմիին վերաքննութիւնը, աւելի քան քսան տարի, այդ թերութիւններով «աղճատուած» լեզուն հրամցուեր է ժողովուրդին, ինչ որ ոչ ոքի իրաւունքն է կատարել: Լեզուին « բնաշէրջութիւն»ը վարսայարդարութեան ձեւով սեղի չունենար: Իր իսկ խոստովանութենէն եւոքը, Պ· Ե· կրնա՞յ տակաւին ժխտել թէ՝ «դիտական հիմէ» զուրկ է եղեր նոր ուղղագրութիւնը: Երբ ան լեզուի հարցով զբաղելու մենաշնորհը իրեն միայն սեփականացնելու զարմացուցիչ մեծխօսիկութիւնը կ'ունենայ, փոխանակ աչ-ձախ ատաժան վճիռներ արձակելու, օգտուէր ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլար լեզուական նախանձախնդրութիւն ցոյց տալով՝ իր դրուագքներուն եւ իր պատկանած թերթին լեզուական ուղղութեանը մէջ արժանի խնամքը դնելու, զերծ կացուցանելու համար զայն գրպիտութեան եւ քերականութեան բացարձակ կանոններու դէմ մեղանչող աննհամար սխալներէ, մինչեւ «զոր»ի եւ «որ»ի դնելը չկրնալ զանազանելու տատիճան, անվայել օրեւէ դատախարակիչ քեմ ըլլալու կոչուած հրատարակութեան: Կամ հրաժարիլ լեզուի հարցերու մէջամուխ ըլլալով՝ պատգամախօսի չուք առնելու չարժուածեւերէն:

Պ· Ե· ասպետականօրէն հետեւողական ըլլալու համար իր լեզուական դաւանանքին՝ ինչո՞ւ չի կրնար հերոսութիւնը ունենալ Ակադեմիին դարբնած լեզուովը գրելու, քանի որ իր քրիստոնէականին համաձայն «ուղղագրութեան փոփոխութիւնը անհրաժեշտ էր», քանի որ «լեզուն չի կրնար խուսափիլ բնաշրջումէ», քանի որ «հայերէնին ուղղագրական փոփոխութիւնը խզումի» պատճառ չէ, քանի որ «տասնեակ մը փոփոխութիւններ սորվելու ընդունակ» է ինք, եւ, վերջապէս, քանի որ «ապրելու համար շարժիլ պէտք է»: Ի՞նչ փիլիսոփայական թռիչք: Նոր ուղղագրութիւնով գրել չյանդգնելուն համար Պ· Ե· դատա՞ծ է ուրեմն «ապրելէ»: Ինչո՞ւ չի հետեւիր նոր նիշդին եւ կը յամառի մնալ հին սխալին մէջ: Կա՛մ, եթէ կը պնդէ թէ՝ բարեփոխուած ուղղագրութիւնը դոնէ այս անգամ լեզուաբանական հիմ ունի, կրնա՞յ ըսել թէ ինչ է սկզբունքը այդ հիմին, հնչաբանութի՞ւնը, թէ ուրիշ բան: Եթէ հընչաբանութիւնը, դասր նորէն կորուսած է: Իսկ եթէ ուրիշ սկզբունք, լսենք, «սորվինք»: Այդ դրօշով միայն «ձայն» առնելու իրաւունք ունի Ե·:

Իսկ նոր ուղղագրութեան խնկարկու յոխորտ ձայնաւորը՝ Պ· Ե·, ո՛չ հրաշագործ ձեռնածութիւն, իմ քննադատականին երկրորդ հիմնական մասին վրայէն ապրելով ան«ձայն» ու անչշուկ կ'անցնի.— օտար բառերու խնդիրը: «Հնադպիտական ճարտար նահանջ: Որովհետեւ կանխակալօրէն համոզուած է թէ՝ այդ կէտին մէջ ճակատին կէսը կորնչուցած է··· առանց դաստարկ փամփուշտ անգամ պարպելու:

Հիմա կը զգա՞յ թէ՝ միայն «ի պաշտօնէ» պահակութիւնը արժէք չէ:

Ճակատ պաշտպանելու համար՝ ամուր բերդ եւ հրազօր ռազմանիւթ պէտք են, լայն հորիզոններ ընդգրկող ազատ, աննկալ եւ լայն միտքի ղեկով :

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

Իրան կը վեպադրէ Թ. Միութիւնը

Իրանի կառավարութիւնը երկար յայտարարութիւն մը հրապարակեց Դեկտ· 18ին, Ատրպատականի դէպքերուն առթիւ: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ Պ· Մոլոթովի կողմէ Մ· Նահանդներու արտաքին նախարարին ուղղուած վերջին ծանուցագիրը չի համապատասխաներ իրականութեան, եւ կը շարունակէ·

— « Ատրպատականի մէջ կարգ մը արկածախնդիրներ օգտուելով օտար ուժերու ներկայութենէն, ժողովրդապետութեան դրօշակի անունին տակ ձեռնարկած են զինեալ ապստամբութեան մը վերապատին, Իրանի ժողովրդավար կառավարութեան եւ սահմանադրական օրէնքին դէմ»:

Ցետոյ կը բացատրէ թէ «Ատրպատականի բնակիչներուն ազգ· ընկերակցութեան» յայտարարութիւնը թէ խորհրդային հրամանատարը չէ միջամտած Իրանի գործին չարժումներուն՝ Հիւս· Իրանի մէջ: Կառավարութեան ձեռքն եղած փաստաթուղթերու համաձայն, Իրանի ընդհ· սպայակոյտը եւ Թաւրիզի չրջանին հրամանատարը քանիցս ուս հրամանատարին դիմեցին, արտօնութիւն խնդրելով զօրք ղրկելու ուրիշ քաղաքներ, Թաւրիզէն դուրս, եւ ժխտական պատասխան ստացան: Անցեալին մէջ խորհրդային զինեալ ուժեր միջամտած եւ եօթը իրանեան զինուորներ ձերբակալած են: Անոնք Թաւրիզէն վտարած են նաեւ վաշտապետ Խորովանին որ Թէհրան եկաւ»:

Շարժուձև կը ծաւալի

Վերջին լուրերու համաձայն, անջատողական չարժումը հասած է մինչեւ Կիլանի նահանգը, կասպից ծովուն վրայ: Այս չրջանին ինքնավարութեան կուսակիցները կ'արձարծեն ժողովրդական հերոսի մը՝ Փիւշիւք խանի աւանդութիւնները,— հերոս մը որ կը գործեր քսան տարի առաջ, անջատ կառավարութիւն մը կազմելու համար հիւս· Իրանի մէջ:

Թէհրանի կառավարութիւնը, որ ծանր կացութեան մը մատնուած է, նոր ծանուցագիր մը ուղղելով երեք Մեծերուն, կը խնդրէ օր առաջ քաշել օտար զինուորները եւ բանակցիլ 1942ի դաշնագրին հիման վրայ: Խորհրդարանը զգալնի նիստ մը գումարեց, սակայն չկրցաւ եզրակացութեան մը գանգիլ, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով:

× Թէհրանի կառավարութիւնը իր զեկոյցին մէջ կ'ըսէ թէ հիւս· Իրանի մէջ սպաներ, ոստիկանական եւ պետական պաշտօնեաներ սպաննուած են, ամրողջ ընտանիքներ տարագրուած, աւարառութիւններ եւ ուրիշ ոճիրներ գործուած: «Ատրպատականի ժողովրդավար (դեմոկրատ) կուսակցութիւնը, որ ապստամբելով կեդր· կառավարութեան դէմ, վերջերս «ազգային կառավարութիւն մը» կազմեց, չի թաղկանար նահանգին բնակիչներէն եւ իր հիմնադիրը մէկ անդամն է Բագուի համայնավար կուսակցութեան: Խորհրդային հրամանատարը ազդարարած էր Թաւրիզը պաշտպանող իրանեան զօրքին թէ պէտք է պարպեն իրենց գրաւած չէնքերը»:

Երկու զնդապետներ Թաւրիզէն Թէհրան հասնելով, պատմեր են թէ պահակազօրքին զօրանոցները չպաշտպանուեցան, որովհետեւ պաշարուած էին կարմիր բանակի զնդացիրներով, իսկ չրջակայ չէնքերուն տանիքները բռնուած էին զեմոկրատներու զնդացիրներով»:

× Ուշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ· Նահանդները պիտի չճանչնան Ատրպատականի մէջ հաստատուած կառավարութիւնը եւ թէ խնդիրը պիտի քննուի Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ:

Երեք Մեծերու ժողովը

Երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները կը չարունակեն իրենց աշխատանքները, կատարեալ գաղտնապահութեամբ: Հիմա որ Սթալին Մոսկուա վերադարձած է, ժողովը աւելի մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ: Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարները պատասխանելով Ղրիմակիցներու հարցումներուն, ըսին թէ 1. Ժողովը աւելի շատ կարծիքներու փոխանակութիւն մը պիտի ըլլայ, թէ վերջնական որոշումներ չեն նախատեսուիր, այլ ընդհանուր հասկացողութիւն մը երեք Մեծերուն մէջեւ.— 2. Որ եւ է որոշում պիտի չտրուի Ցրնասայի եւ Զինաստանի վերաբերեալ հարցերու մասին, առանց նախապէս խորհրդակցելու անոնց հետ.— 3. Հիւլէ ռումբի խնդիրը պիտի քննուի պարզապէս իբրեւ քաղաքականութիւն եւ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի Ուշինկթընի համաձայնութեան մէջ որ կնքուե-

Եղեսիոյ հերոսամարտին 30ամեակը

Ասուն բազմութիւն մը եկած էր լեցնելու Սալ ժէօկրաֆիլի սրահը, յարգանքի տուրքը տալու համար, երեսուն տարի առաջ, պատնէշին վրայ դէն ի ձեռին ինկած հերոսական եղեսիացին:

Օրուան նախագահը, Պ. Ղ. Մելոյեան յուզուած հին յուշերու վերյիշումէն, կը բացատրէ Ուրֆայի դիւցազնական պայքարին դերը, Հայու ճակատէն վախկոտի մուրը սրբելուն մէջ: «Երիտասարդները, նոր սերունդները պէտք է ձեռք առնեն եւ ուսումնասիրեն այս կռիւները, անոնցմով հպարտանալու համար եւ ոչ թէ խծբծելու»: Կը հրաւիրէ ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր զոհերուն:

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Ա. Զօպանեան, որ նմանապէս կը հաստատէ թէ եղեսիացները, Շապին Գարահիսարներն ու Վաներր մեր պատմութեան լուսաւոր էջերն են, արժանի ոչ միայն մեր յարգանքին, այլ նոյնիսկ օտարներու: Բանախօսը, հակառակ իր հիւանդ վիճակին, չէր ուզած թերանալ յարգանքի բաժինը բերելու:

Եղեսիոյ Հայր. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ց. Հիսայեան:

— «Այսօր հայ ցեղի ռազմունակութեան եւ վճռականութեան ուխտի օրերէն մէկն է, ուխտը անոնց որ ինկան յանուն ցեղին յաւիտենականութեան եւ անոնց՝ որ այդ սրբազան հուրովն են բռնկած, աւելի նուիրագործելու համար:

Ուրֆայի հերոսամարտը իր վճռականութեամբ դարաշրջանի մը խորհրդանիշն է դարձած: Ուրֆացի Հայը կռուեցաւ որպէսզի Հայոց աշխարհը անմահանայ: Ուրֆացին կռուեցաւ որ Հայը Հայ ապրի: Պ. Գէորգեան, որ Եղեսիոյ մէջ մեծցած է, յիշեց դրուագներ այդ օրերէն եւ ոգեկոչեց բոլոր ընկերներն ու հերոսները, որոնք կռուի դիրկը նետուեցան, քաջ դիտնալով որ վերկութեան ոչմէկ յոյս ունէին: Գիտէին թէ Ռուսը եւ Անգլիացին հեռու էին, սակայն նախընտրեցին պատուով մեռնիլ՝ փոխանակ անապատներու մէջ չարզուելու:

Ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու կողմէ խօսեցաւ Պ. Վարպետեան, որ վեր հանեց «մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնող Ուրֆացիներու համերաշխութիւնը՝ դարաւոր թշնամիին դէմ: Բոլոր կուսակցութիւնները, ժողովուրդը մեծով - պզտիկով, այր թէ կին չհակարացան մէկ վայրկեան, ու ճզմուեցան միայն թշնամիին թընդանօթներուն տակ: Ուրֆան իր հերոսամարտով պիտի ապրի յաւիտեան:

Պ. Լ. Զորմիսեան, Ուրֆայի պայքարէն կը հետեւցնէ հայ ժողովուրդի ռազմունակութեան եւ յարատեւման անկորնչելի կամքը: Կը յիշէ դէպք մը վերջին պատերազմէն, երբ Գերմանացիներու դէմ կռուող հայ զունդի մը հրամանատարը կըպատասխանէ իր ռուս մեծաւորին.— «Մենք քիչ ենք՝ բայց Հայ ենք»: Ու կը վերջացնէ, «Հայ ժողովուրդ, հերոս եղիր»:

Ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Շ. Միսաքեան, որուն ճառին հիմնական մասերը ամփոփուած են այսօրուան խմբագրականին մէջ:

Բանախօսութեանց բաժինը փակուեցաւ, նախագահին քիչ մը երկար վերջաբանով:

Կոկիկ եւ հաճելի դեղարուեստական բաժինը աւելցուց հանդէսին փայլը:

Փարիզի Հայ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Պարթեւեանի մեծ յաջողութեամբ երգեց, «Ես քեզ տեսայ», «Ատելութեան երգը», «Մայր Արաքսի», ժողովուրդին պնդումին վրայ «Ծաղկիր Ազատ»ը՝ երկու անգամ: Հ. Մաճառեան արտասանեց յուզուած չեշտով Վարանդեանէն: Օր. Լիւսի Գորգիկեան երգեց «Հայրիկ, հայրիկը» եւ «Կռունկ»: Կ'արժէ մարդել այս համակրելի աղջկան ձայնը: Պ. Դմբէքեան արտասանեց Սիամանթոյի «Գաղափար»ինը եւ Եղեսիացի Տիկ. Պարթեւեանի պետրոսեանի գեղեցիկ մէկ կտորը: Հանդէսը փակուեցաւ ջութակի ծանօթ վարպետին՝ Պ. Աղազարեանի երկու կտորներով:

× Առաւոտն հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Արարողութիւններէն վերջ, Արսէն Ա. քահանայ Սիմէոնեանց դեղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ, պանծացնելով Եղեսիոյ հերոսամարտը: Ժողովուրդը եկեղեցին բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեամբ: Ցետոյ Եղեսիացիները երկու ծանօթ դերեզմանատուններ այցելելով, օրհնել տուին օտար հողին յանձնուած մեռելներու դերեզմանները, իրենց սիրտերը թեթեւցնելով իրրեւ ուխտաւորներ:

Շրջուն թղթակից

Անթելը կ'աւելցնէ թէ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Թաւրիզի մէջ: Խանութները բացուած են եւ կառավարութիւնը ձեռնարկած է իր ծրագրին գործադրութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ 300 միլիոն տոլար փոխ պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, 2 առ հարիւր տոկոսով, վճարելի 30 տարիէն:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ թոշակներու յաւելման խնդիրը քննուեցաւ Սահմանադիր ժողովին մէջ, որ միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան: Պաշտօնեաներու սէնտիքան մերժած էր ելմտական նախարարին ծրագիրը, որ մօտ 20 միլիառ ֆրանքի վարկ մը կը բանայ, յաւելումներ կատարելու համար: Եթէ Սէնտիքային տեսակէտն ընդունուէր, հարկ պիտի ըլլար 32 միլիառ ֆրանք ճարել, ուրիշ խօսքով՝ նոր թղթադրամ տպել: Վիճաբանութեանց ամէնէն տաք չրջանին զոր. որ կօլ միջամտելով, ազդարարեց.—«Կ'ուզենք ամէն բան չահի՛լ, թէ ամէն բան կորնչցնել»: Երբ համաչնաւար երեսփոխան մը պաշտօնեաներուն տեսակէտր կը պաշտպանէր, դիտել տարուեցաւ թէ հինգ համաչնաւար նախարարներն ալ քուէարկած են դահլիճին ծրագիրը: — Քսան միլիառը ճարելու համար պիտի աւելցնեն ծխախոտի գիները եւ կարգ մր տուրքեր:

Լ. Ֆ. Սէլին, հակահրէական գիրքերու ծանօթ հեղինակը, որ փախած էր ազատագրութենէն վերջը, ձերբակալուեցաւ Քոփէնհակի մէջ, իր կնոջր հետ:

ՆԻՒՐՆԲԵՐԳԻ դատավարութեան դեկտ. 18ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը 39 հատորներ ներկայացուց, ապացուցանելու համար թէ 21.093 ղեղարուեստական հրաչակերտներ փոխադրուած են Գերմանիա, Եւրոպայի զանազան թանգարաններէն: Իր փաստերուն համաձայն, Հիթլէր որոշած էր իւրացնել Լուվրի թանգարանին հաւաքածոներուն մէկ մասը, մնացեալը բաժնելով կէօրինկի եւ գերմանական թանգարաններու միջեւ:

ՊԱՐԵՆԱԻՈՐՄԱՆ նախարարը մահապատիժ առաջարկելով սեւ չուկայի գլխաւոր հերոսներուն համար (գլխատում կամ գնդակահարութիւն), յայտնեց թէ միսի բաշխումր հետզհետէ կը բարւոքի, թէ կը յուսայ շաքարի բաժնեչափր աւելցնել մինչեւ փետրուար եւ յաւելուածական բաշխում մը կատարել (500 կրամ): Հացի տոմսը պիտի չվերահաստատուի առ այժմ: Միսի փոքրականակ վաճառման գիները պիտի զեղչուին եւ յաւելուածական բաժին մր պիտի բաշխուի Ծնունդի առթիւ:

Գ. ԼԱՋԵԱՆԻ «ՁԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ» գիրքէն սակաւաթիւ օրինակներ հասած են Փարիզ: Կաղանդի լաւագոյն նուէրը, 410 էջ, պատկերազարդ: Գինն 150 ֆրանք: Դիմել «Ցառաջ»ի կամ Հ. Սամուէլ գրատուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՍՏԵՐՈՒ ԼՈՑՍԻՆ ՏԱԿ, գրեց Հր. Տէր Բարսեղեան: Գինն 30 ֆրանք: Հասոյթը յատկացուած է Պոմոնի կրթական գործին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԸ 1945ին, գրեց՝ Լ. Զորմիսեան (պատկերազարդ): Գինն 60 ֆրանք: Դիմել «Արեւմուտք»ի:

ԲՈՆՈՒՄԱԾ ՕՐԵՐ.— Հայ Արիւներու 15րդ տարեկան սկաուտական հանդէսը՝ 1946 Մարտ 3ին, — Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Կ. Պոլսի ցերեկոյթը՝ Փետր. 17ին,— Ֆրանս. Երիտ. Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ 2ին:

ՇԱՎԻԼԼԻ Պ. Վահէ Մարտիրոսեան (18ամեայ) 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, իր կնքամօր՝ ՏԻԿԻՆ Լ. ՇԱՆԹի մահուան առթիւ:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻՆ.— Կը խնդրուի Ֆրանսարնակ մեր բոլոր հայրենակիցներէն, որ Երեւանի Պետական Գրադարանին ճոխացման համար նուիրեն ամէն տեսակ գրքեր՝ գրական, գեղարուեստական, պատմական, գիտական, առողջապահական բովանդակութեամբ, գրուած հայերէն, ֆրանսերէն եւ օտար այլ լեզուներով: Գիրքերը պէտք է բերուին կամ թղթատարով զրկուին Ֆրանսահայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կեդրոնատեղին, 9 Place de la Madeleine, Paris: Նուիրատուները կրնան իրենց անունները դնել գրքի երկրորդ կամ երրորդ էջին վրայ:

«ՑԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Մոնփէլիէէն Պ. Արա Տէր Վարդանեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ Պ. Արմենակ Մարզարեանի (Մոնփէլիէ) նոր տարուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի առաւօտ (23 Դեկտ.) Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ մասնաւոր պատարագ պիտի կատարուի Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՎԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

Պ. Մկրտիչ Մավեանի մահուան տարելիցին առթիւ Այրի Տիկին Մավեան եւ զաւակները 1000 ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին եւ 2000 ֆր. Ֆր. կապոյտ Խաչին:

ՏԻՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տօնածառ - պարահանդէսը՝ 23 Դեկտեմբեր Կիրակի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Ց. Դ. Տան մէջ: Մանրերգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆԴՈՑՔ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակերպուած «Վարդան» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն: Կը խօսին ընկերներ ՀՐ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ, եւ ԺԻՐԱՑՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն):

Gare du Nordէն չորեկառք առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ իջնել Սարսէլ, Սէն Պրիս:

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին:

ԿԻՆՍ ԱՆՇԱԻԱՏԱՐԻՄ Է

կատակերգութիւն

Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բագրատունիի եւ մասնակցութեամբ Ա. Փամբէքեանի, Գ. Տէրվիշեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ց. Լաթիֆեանի, Տիկին Ք. Սեւեանի, Օր. Ա. Ագնուրի, Օր. Ա. Գազազեանի: Թատերդութիւնր ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:

Գինն 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.268

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samdei 22 Décembre 1945 Շաբաթ 22 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4490-Նոր շրջան թիւ 219

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ · · ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԻՆՔ ԵՒ ԵՐԿԻՐ

Հիւս· Ամերիկայի Հայերը ձեռնարկած են մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան մը, *որով Նիւ Եորքի մէջ պիտի կառուցուի մայր-եկեղեցի մը*, *անոր կից՝ ազգ· տուն մը*:

« Այս տունը պիտի ըլլայ կեդրոն՝ ազգ· իշխանութիւններու, բնակարան՝ Առաջնորդի եւ հիւրանոց՝ այցելու եկեղեցականներու· ան պիտի ըլլայ դպրոց՝ թէ նոր սերունդին համար եւ թէ հայ եկեղեցականներու պատրաստութեան համար, ան պիտի ունենայ մեծ սրահ ու գանազան չափի սենեակներ, որ ծառայեն առաւելապէս հայկական կեանքի յատուկ բազմապիսի գործունէութիւններու», (*Հայրենիք*, 4 Նոյեմբեր):

Ժողովը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 21ին, *մեծ պանդոկի մը մէջ*, *մասնակցութեամբ* 150 *հայրենակիցներու*, *որոնց իւրաքանչիւրը վճարած է հինգ տոլար*, *իբրեւ ճաշագին*:

Նախ զեկուցումներ տուած են Էջմիածնի պատգամաւորները, *մասնաւորապէս առաջնորդը*, *Տիրան Եպիսկ· Ներսոյեան*: *Ցետոյ ձեռնարկուած է հանգանակութեան*, *եւ մէկ ժամուան մէջ*, *ընդհ· գումարը հասած է չուրջ* 100.000 *տոլարի*: *Կազմուած են կամ պիտի կազմուին տասնէ աւելի յանձնախումբեր*, *ձեռնարկը յաջողցնելու համար*:

Օրուան ճառախօսները եւ մանաւանդ առաջնորդը այս առթիւ մէջտեղ դրած են նոր տեսակէտ մը,— *Ամերիկահայը պէտք է մտածէ քիչ մըն ալ իր մասին*:

— « Այ ու ձախ օգնելու այս ձեւը պէտք է վերթննուի: Չի պահանջուիր որ Ամերիկահայը դադրեցնէ դուրսի ամէն օգնութիւն: Շրջաններ կան որ դեռ պէտք ունին աջակցութեան՝ կրթական գործին համար: Հայաստան պէտք ունի օգնութեան, մեծնաներու համար: Կը պնդենք միայն, որ այդ գործերը յարգելով ու բաղձալերելով հանդերձ, չանտեսենք մե՛ր գործը, որ պէտք է սկսած ըլլար շատոնց»:

Անդամ մը եւս կը կարդանք ժողովին նկարագրութիւնը — մօտաւորապէս մէկ էջ — եւ չարք մը խորհրդածութիւններ կը պաշարեն մեր միտքը:

Ուրեմն, *ամերիկահայ գաղութին ալ կը պատրաստուի տուն - տեղ ըլլալու*: *Երիտասարդ Առաջնորդն է որ դիտել կուտայ*:

— « *Իրապաշտ ըլլանք եւ ընդունինք որ*, *վաղը*, *երբ ներգաղթը սկսի*, *այս գաղութէն չատ քիչեր պիտի երթան Հայաստան*: *Սակայն*, *հոս մնալով հանդերձ*, *պէտք է պահենք մեր հայութիւնը*, *որպէսզի օդնենք Հայաստանի*»:

Այդ նպատակաւորութեամբ, *ժամանակը եկած կը համարուի որ քիչ մըն ալ իրենք իրենց մասին մտածեն*: *Եւ իրրեւ առաջին գործ*, *որոշուած է հինել փառաւոր եկեղեցի մը*, «*որ հպարտութիւն ներշնչէ մեր նոր սերունդին*»: (*Առաջնորդը Հայաստան գտնուած ատեն*, *ճարտարապետներու կարծիքը հարցուցեր է եւ անոնք յանձն առեր են յատակագիծ մը պատրաստել*, *միեւնոյն ատեն հաղորդելով տուֆի եւ պէմզա քարերու դիները*):

Անշուշտ մեզի չի՛նար խառնուիլ հեռաւոր գաղութի մը ներքին գործերուն: *Ապահովաբար անոնք աւելի լաւ գիտեն տեղական պայմանները*, *եւ լրջօրէն հաշուի առած են ամէն բան*, *երբ կը ձեռնարկեն վիթխարի հանգանակութեան մը*, «*փառք ի բարձունս*» *երգելու համար*:

Բայց, *կը մտածենք*,— *մեր հին եւ նոր գաղութներէն հարիւրին քանի՞ն փրկուեցաւ հաւատը եկեղեցիներով*:

Ճիշդ է որ դպրոցի մը մասին ալ կը խօսուի, *բայց գլխաւորը՝ մայր-եկեղեցին է*, *յարակից մասերով*:

Ո՞վ պիտի լեցնէ այդ չքեղ տաճարները, *երբ դիտենք որ հին սերունդին համար համեստ մատուռն անգամ լայն կուգայ մէկ ծունկ աղօթքի համար*, *իսկ նոր սերունդը եթէ բարեհաճի եկեղեցի հանդիսիլ*, *պարզապէս «տեսարան» մը աւելի վայելելու համար է*:

Աւտր ապացոյցը մենք ամէն օր կը տեսնենք մեր գաղութին մէջ, *որ ունի երկու փառաւոր եկեղեցիներ* (*Փարիզ եւ Մարսէյլ*), *առանց հաշուելու միջակները եւ մատուռները*:

Արդ, *ինչո՞ւ մարդիկ այնքան տարուած են երկնքի գործերով*, *երբ տարրական*, *չատ աւելի հիմնական եւ փրկարար պահանջներ կան երկրի վրայ*: *Մեր անդաստանին մէջ*:

Փորձենք պարզել, *առանց վիրաւորելու մէկուն եւ միւսին բարեպաշտական զգացումները*:Շ·

Փառ Հայկ. Մշակոյթին

ՄՄԲ.— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Նիւ Եորքի մէջ գազմուած է Ամերիկա-Հայկ.Մշակոյթի ընկերակցութիւն մը, մասնակցութեամբ ամերիկացի եւ օտար կարեւոր դէմքերու: Ստորեւ գրագէտ Կ· Զօրեանի ճառը, այդ առթիւ· —

Ամերիկա-հայկական Մշակութային Ընկերութեան միակ նպատակն է ծառայել հայ մշակոյթի ուսումնասիրման, ծանօթացնել օտարներին հայ մտքի նուաճումներին, կարելիութիւն տար օտար հայագէտներին մեզ հաղորդելու իրենց ուսումնասիրութիւնների արդիւնքը, համադրել հայ մշակոյթին վերաբերող բոլոր նոր տուեալները եւ բնորոշել այն կարեւոր տեղը, որին արժանի է հայ հանճարը, ընդհանուր մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ:

Այդ նպատակին հասնելու համար մենք դիմել ենք նախ եւ առաջ այն աշխարհահռչակ օտար դիտնականներին, որոնք չահագրգռուած են հայ մշակոյթով եւ մեր չանքերը, պէտք է ասել, պրպտելէ են մեծ յաջողութեամբ· ոչ միայն նրանցից չատերը յօժարել են լինել հիմնադիր անդամներ, այլեւ աշխարհի կարելի է ասել չորս կողմից, մենք ստացել ենք աշխատակցութեան բազմաթիւ նամակներ՝ լեցուն քաջալերական արտայայտութիւններով:

Թեւամ է ինձ, որ մեր նախաձեռնութիւնը զալիս է ճիշդ ժամանակին: Եւրոպայում գոյութիւն ունեցող բոլոր հայագիտական կեդրոնները, պատերազմի պատճառով, փակուած են: La Revue des Etudes Arméniennes լոյս չի տեսնում, ոչ եւս է Միւնխէնի համալսարանի Armeniaca եւ նրան յաջորդող Caucasica: Մխիթարեան վանքերը ստիպուած են մաքառել ամենօրեայ նիւթական դժուարութիւնների հետ: Բարձրագոյն դպրոցները անհանգստալի վիճակի մէջ են: Միակ վայրը, ուր կարելի էր վերականգնել հայագիտական նոր մի կեդրոն՝ դա ազատ եւ համեմատաբար բախտաւոր Ամերիկան էր, ուր արդէն տեղափոխուած են բազմաթիւ ուրիշ այդպիսի դիտական կեդրոններ:

Մշակոյթը ցեղային ոգու գերագոյն արտայայտութիւնն է· նա այն կամուրջն է, որ ազգը, իր հոգեկան վերելքի չրջանին, նետում է դէպի տիեզերքը, հաստատում իր եսը, բնորոշում իր անհատականութիւնը: Ամէն մի մեծ մշակոյթ՝ նախ ծնւում է չատ յստակ կերպով սահմանուած մի միջավայրում: Նա մեծ թափով ժայթքում է մայր մի երկրից՝ երբեմն անզուսպ եւ տարերային, ապա կամաց կամաց ձեւաւորուելով: Նա սկսում է դիտակցել իր էութիւնը, ստեղծել իր դրսեւորման կերպերը, դարբնել իր յատուկ լեզուն, որով՝ բարձր զարգացման հասած մարդկութիւնը կարողանում է հաստատել իր կրօնա-փիլիսոփայական փոխյարաբերութիւնները ընդհանուր կեանքի հետ:

Իսկական մշակոյթը միչտ մնում է հաւատարիմ իր սկզբնական էութեան, չնայած՝ որ պատմութեան ընթացքին նա չատ անգամ պարտաւորուած է փոխել իր պաշտած աստուածների անունները եւ զարդանալ միչտ նոր մեթոդներից ներչընչում առնել: Նա չի փոխում իր բնոյթը՝ փոխելով հանդերձ իր արտայայտութեան որոչ ձեւերը՝ որովհետեւ սա գերազանցապէս ցեղի կեանք-էութիւնն է: Եւ այդ է անչուշտ պատճառը, որ չնայած հայ ազգի փոփոխական ճակատագրին, չնայած որ նա ստիպուած է եղել իր դիւցազնա-եղերական պատմութեան վայրը անդադար փոխել, անդադար վերսկսել, անդադար վերաձեւել՝ նրա ներքին հոգեկան կշռականութիւնը, նրա մտային կեցուածքը մնացել է միչտ ինքիրեն հաւատարիմ:

Հայ ազգի հրաչքը հէնց դրանումն է կայանում, բոլոր փոթորիկների մէջ, ծեծուելով հոգեպէս, տուժելով նիւթապէս՝ նա մնացել է հաւատարիմ իր հիմնական, իր հրամայական ձգտումներին, եւ այդ այն աստիճան, որ երբ նա կորցրել է իր սեփական երկրում ստեղծագործելու կարելիութիւնը՝ նա խուժել է դէպի մօտաւոր երկիրները — այսօր Պարսկաստան, վաղը Բիւզանդիոն, միւս օրը արաբական աչխարհ, Հալիսները, Եւրոպա — իր արարչական թափը մատուցանելու համար:

Այս է անչուշտ պատճառը, որ այսօր, երբ Հայ Ժողովուրդը, թեւամ է ինձ, նորից պատրաստ է վերսկսելու մշակութային մի նոր չրջան, աւելի բուռն թափով քան երբեք՝ մենք պէտք ունենք վերադտնելու, վերագիտակցելու այն մնայուն արժէքները որ մնացել են մեր չենքերի կառուցողական ձեւերի մէջ, մեր բազմահազար ձեռագրերում, մեր հողերի տակ, մեր պատմիչների, վիպասանների եւ բանաստեղծների հոյակապ էջերում եւ Հայ հանճարի կնիքը կրող օտար երկիրներում մնացած բազմաթիւ կոթողների մէջ: Այս աչխատանքը մեզ անհրաժեչտ է՝ հիմնաւորելու համար մեր նոր ստեղծագործական թափը եւ վերջնական ձեւի վերածելու համար այն մեծդի եւ գեղեցիկ չենքը, որ մեր նախահայրերը մի քանի անգամ վերսկսել են եւ չեն վերջացրել: Հայ Ժողովուրդը դարաւոր պայքար մղած է յանուն իր մշակոյթի: Եթէ նա՝ ուրիչ, բազմաթիւ ժողովրդների նման՝ չի անհետացել, եթէ նա մինչեւ այսօր դեռ մնացել է պրոմեթէոսեան աչխարհի ամենակենսունակ, ամենաառոյգ եւ ամենաերիտասարդ տարրը՝ պատճառը այն է, որ նրա պատմական դերը դեռ չի վերջացած: Բաւ է հեռաւոր ցոկ ակնարկ նետել Ս· Հայաստանում տեղի ունեցող մշակութային վերելքի վրայ՝ դրանում համոզուելու համար: Արդ, պէտք չէ, որ դրսում ապրող Հայերը մնան հանդիսականի դերի մէջ· ահա մի համեստ եւ անհրաժեչտ ձեռնարկ, որի չուրջը բոլոր գիտակից Հայերը կարող են համախմբուել: Մենք պէտք ունենք մտքի ազնութեամբ տոգորուած եւ բարոյապէս հզօրակ առաջ բոլոր Հայերին, առանց խտրութեան:

Մեր դռները լայն բաց են ամէնքի առջեւ:

Կ· ԶԱՐԵԱՆ

ՌՈՒՄԵՐԸ 20.000 ՖԱՒ.-ԻՆ ՀՈՂ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՑԻՆ

ԿԱՐՍ, ԱՐԴՈՒԻՆ, ՕԼԹԻ, ԹՈՐԹՈՒՄ, ՍՊԵՐ, ԲԱՔԵՐԴ, ԿԻՒՄԻՒՇԽԱՆԷ, ԿԻՐԱՍՈՆ ԵՒ ՏՐԱՊԻԶՈՆ

Հինգչաբթի օր ռումբ մը պայթեցաւ Մոսկուայի խորհրդաժողովի զլխուն: Ս· Իչխանութեան չորս կարեւոր օրկանները, Փրաւտա, Իզվեստիա, Թրուտ եւ Կարմիր Ատղ մասնաւոր խմբագրականներով կը ներկայացնէին Վրաստանի, բուն բառով՝ Ս· Միութեան հողային պահանջները Թուրքիայէն: Աւտուն կանուխ անթեղն ալ հաղորդեց այդ խմբագրականներուն ամփոփումը, բոլորն ալ նոյն բովանդակութեամբ: Մոսկուա կը պահանջէ ոչ միայն Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որ ցարական Ռուսիոյ մաս կը կազմէն Սան Սթէֆանոյի դաչնագրէն ի վեր (1878), այլեւ կը պահանջէ «Վրաստանի վերադարձնել Արդուինը, Օլթին, Թորթումը, Սպերը, Բաքերդը եւ Կիւմիւշխանէն եւ 300 քիլոմեթր երկայնութեամբ եւ 100 քիլոմեթր խորութեամբ հողաշերտ մը Սեւ Ծովու վրայ: Այս տարածութեան մէջ կը գտնուին Տրապիզոնի եւ Կիրասունի նաւահանգիստները: Պահանջուած հողերուն տարածութիւնը կ'անցնի 20.000 քառ· քիլոմեթրը:

Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարները անմիջապէս սկսան քննել այս խնդիրը: Կը կարծուի թէ Մոսկուա այս հարցը մէջտեղ դրած է, զոհացում ստանալու համար Տարտանէլի եւ երկոտասան կղզիներու մասին ըրած պահանջներուն (ռազմական խարխոյներ):

Վրաստանի հողային պահանջները արտատպուած են Թիֆլիսի «Կոմունիստ» լրագրէն, ուր նամակներ հրատարակած էին երկու Վրացի գիտնականներ, կոչ մը ուղղելով ամբողջ աչխարհի: «Մենք որեւէ հող չենք պահանջեր, այլ օրրանը մեր ժողովուրդին, որուն ազգ· մարմինը երկու մասի բաժնուեցաւ»:

Անգլիա եւ Մ· Նահանգները չեն ուզեր տեղի տալ Տարտանէլի մասին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

× *Սթէնթի ազգ· դատի պաչտպանութեան յանձնախումբը հեռագիրներ ուղղեց Ս· Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարներուն, եւս պահանջելով Թուրքիոյ դրաւած հայկական հողերը*:

Իրան եւ Ատրպատական դէմ դիմաց

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ չարժումը կը ծաւալի դէպի Կիլան եւ Մազանդարան, թէ ապըստամբները դրաւած են Ռէչտ եւ Ռըզաիէն եւ թէ Քիւրտեր, Ասորի - Քաղդէացիներ եւ Հայեր են որ չարժական են քաղաքին վրայ եւ այժմ կապ կը պահեն Քիւրտերու եւ Ատրպատականի ըմբոստներուն մէջեւ:

Իրանի վարչապետը, Իպրահիմ Հաքիմի, Դեկտեմբեր 19ին ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոչած է երբեք չճանչնալ Ատրպատականի «ինքնակոչ» իչխանութիւնը: «Ես երբեք թոյլ պիտի չտամ որ ան մը մարդիկ որոնք ուրիշները անդիտակցօրէն մղած են զէնք բարձրացնելու կառավարութեան դէմ, կործանին երկիրը ահուսարսափով, սպանութեամբ եւ ապստամբութեամբ: Վստահ եմ թէ Մէճլիսը եւ Ժողովուրդը ուժ պիտի տան կառավարութեան, այս որոչման մէջ»:

Վարչապետը աւելցուց թէ նորէն պիտի դիմէ երեք մեծ պետութեանց, որպէսզի Իրանը պարպեն կարելի եղածին չափ չուտ: «Ցակառին կը մտածեմ

բուն, մեր հողերի տակ, մեր պատմիչների, վիպասանների եւ բանաստեղծների հոյակապ էջերում եւ Հայ հանճարի կնիքը կրող օտար երկիրներում մնացած բազմաթիւ կոթողների մէջ: Այս աչխատանքը մեզ անհրաժեչտ է՝ հիմնաւորելու համար մեր նոր ստեղծագործական թափը եւ վերջնական ձեւի վերածելու համար այն մեծդի եւ գեղեցիկ չենքը, որ մեր նախահայրերը մի քանի անգամ վերսկսել են եւ չեն վերջացրել: Հայ Ժողովուրդը դարաւոր պայքար մղած է յանուն իր մշակոյթի: Եթէ նա՝ ուրիչ, բազմաթիւ ժողովրդների նման՝ չի անհետացել, եթէ նա մինչեւ այսօր դեռ մնացել է պրոմեթէոսեան աչխարհի ամենակենսունակ, ամենաառոյգ եւ ամենաերիտասարդ տարրը՝ պատճառը այն է, որ նրա պատմական դերը դեռ չի վերջացած: Բաւ է հեռաւոր ցոկ ակնարկ նետել Ս· Հայաստանում տեղի ունեցող մշակութային վերելքի վրայ՝ դրանում համոզուելու համար: Արդ, պէտք չէ, որ դրսում ապրող Հայերը մնան հանդիսականի դերի մէջ· ահա մի համեստ եւ անհրաժեչտ ձեռնարկ, որի չուրջը բոլոր գիտակից Հայերը կարող են համախմբուել: Մենք պէտք ունենք մտքի ազնութեամբ տոգորուած եւ բարոյապէս հզօրակ առաջ բոլոր Հայերին, առանց խտրութեան:

Մեր դռները լայն բաց են ամէնքի առջեւ:

Կ· ԶԱՐԵԱՆ

Պրըթոնցի ծերուկը

Երբ առտուան պահակը սովորական ժամուն եկած էր սուլիչով մեզ արթնցնելու, կամաց՝ մը պլուխս ծածկոցին մէջ քաշեցի: Որոշած էի այդ օրը գործի չերթալ, երկուտան 18 ժամուան աշխատանքը յոդնեցուցած էր զիս: Զօրանոցի դերխատանքը յոդնեցուցած էր զիս: Զօրանոցի դերմանացի հրամանատարը հանդիպելով երբ պատճառը հարցնէր, պատասխանը պարզ էր: Բարեբախտաբար բացականերուն խստութիւն չէին բանեցներ, միայն օրավարձէդ կը դրկուէր: Եթէ զիս կամքիս ձգէին, բոլոր օրավարձերս դրկուիլը սիրով յանձն կ'առնէի...

Ընկերներս արդէն ոտքի էին: Անոնք պարտաւոր էին հագուիլ, անկողինն չհկել, կոր մը ուտելիք ուտել, եւ սովորական ժամուն քարափ դառնալ, նաւ նստելու համար, որովհետեւ կղզիի մը մէջ կ'աշխատէինք:

Ընկերս ձայնեց,— Այսօ՞ր ալ գործի պիտի չգաս: Ուրիշ մը իմ տեղս պատասխանեց.— Ան երէկուընէ որոշած է որ այսօր հիւանդ պիտի ըլլայ... ու զանազան կատակներ, քրքիջներ, պնակի, դգալի, ոտքի ձայներ: Քսան վայրկեան վերջ սենեակին մէջ ինձմէ զատ մարդ չէր մնացած: Քիչ մը կաթ ունէի, տաքցուցի, վերջապէս քիչ մը ուտելիքով բաներ մը կերայ, անկողինս չտկեցի, ու հիւանդի յատուկ ձեւեր առնելովզօրանոցէն դուրս ելայ: Պահակները առարկութիւն չէին ըներ մտնող կամ ելլողներուն, չատ քիչ անգամ տոմս կը հարցնէին: Գացի ովկիանոսի ափը, տեղ մը որոշեցի ինձի համար ու արեւին դէմ պառկեցայ:

Աւազանեանը կատղած էր այդ օրը, ալիքները զարնուելով քարափին փրփուրները երբեմն վրաս կը ցատկէին: Չէի ուզեր տեղս փոխել: Որո՞ւ հոգ, հագուստներս քիչ մը պիտի թրջէին: Արեւը կար վրաս: Քնացեր եմ...

Երբ արթնցայ, Ովկիանոսը իր ալիքները հաւաքեր զացեր էր: Աւազանեանը իր կանոնաւոր շարժումը ունի, իւրաքանչիւր վեց ժամը անգամ մը կը քաշուի ու կը բարձրանայ, եւ այսպէս շարունակ: Զուրը քաշուած միջոցին ոմանք կ'իջնեն ու զանազան որսեր կը փնտռեն, ոստրէ, խեչափառ եւ այլն:

Կէսօրը կը մօտենար, մտադրած էի ճաշարան ճաշել: Աջիէն դիւղաքաղաքին մէջ միայն մէկ ճաշարան մնացեր էր: Տեղը վտանգաւոր չըլլալով, կառավարութիւնը հեռացուցած էր բնակչութիւնը: Կը մնային քանի մը արհեստաւորներ եւ խանութպաններ, որոնցմէ ոմանք երեկոները ապահովութեան համար: Դանդաղ քայլերով կը մտնէի ճաշարանէն ներս: Շուն մըն է պառկած սեղանի մը տակ, աչքերը կէս մը կը բանայ ու կրկին գլուխը կը տեղաւորէ թաթերուն վրայ: Քովի սեղանին վրայ նըստած է ծերուկ մը, արմունկները դրած սեղանին ու ձեռքերը ծնօտին: Քանակն ակնարկ մը կը նետէ վրաս, ես ալ իմ կարգիս սեղան մը կը դրաւեմ, մեզմէ զատ ոչ ոք կայ սրահէն ներս: Սպասաւորները կարեւորութիւն տուած չունին եկող գացողներուն, յաճախորդի մը աւելի պակաս սպասարկելու վտանգը ունին կարծես: Ծերուկը գաւաթը պարպած, ուրիշ մը լեցնելու վրայ է: Սկսած է այս անգամ թաւ պեխերը ոլորել· կը յարդարէ, կ'ոլորէ ու նորէն կը սկսի: Հակառակ իր ալեւոր մազերուն, երիտասարդական աշխոյժ մը կը փայլի դէմքին վրայ: Քովը թերթ մը կայ, վրան իսկ չի նայիր: Երբեմն աւհասկնալի բաներ մը կ'ըսէ, դլուխը ալ ձախ դարձնելով: Ինծո՞վ է... երբեք: Զինքը չարչարող խորհուրդ մը կարելի է կարդալ դէմքին վրայ: Ցանկարծ երկու զերմանացի զինուորներ ներս կը մտնեն ուրախ եւ անհոգ երեւոյթով: Սպասուհին չուտ մը կուգայ եւ կ'ընէ սպասարկութիւնը: Կը խմեն քանի մը գաւաթ ու նոյն անհոգութեամբ դուրս կ'ելլեն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր վրայ:

Ծերուկը քթին տակէն նորէն բաներ մը կը մռլտայ, ու ձեռքը սեղանին զարնելով.— Գերմանային հո՞ս, Պրըթանեի մէ՞ջ, ամօթ մը մեզի եւ մեր պատմութեան... կ'ըսէ պեխերը չարունակ ճմլելով, չորս կողմը աչք մը կը նետէ: Մի՛շտ ալ լրտեսներ կրնան դտնուիլ: «Պատերը աչք ունին», կ'ըսէ առածը: «Իմ ծննդավայրս այսպէս ամայի՞, աւերա՞կ, կը խօսի ակնարկը երբեմն ինձ ուղղելով: Բայց միշտ զգոյշ: Զայնը երբեմն կը բարձրացընէ ու կոկորդին մէջ կը խեղդէ: Զիս կը հրաւիրէ իր սեղանը, գաւաթ մը կ'առաջարկէ: Սպասուհին կուգայ մէկ լիտր cidreով: Ծերուկին հետ մէկ սեղանի վրայ ենք: Ան կը սկսի պատերազմէն առաջուան իրենց դիւղաքաղաքի պատմութիւնը ընել, Պրըթոնցիներու անկեղծութեան, քաջագործութեան, հայրենասիրութեան դրուագներ պատմել եւ եղրակացնելով՝ չի կրնար հաշտուիլ Գերմանացիներու Պրըթանյըի մէջ զտնուելու դաղափարին հետ: «Մենք պէտք էր մինչեւ վերջը կռուէինք», կ'ըսէ ու կը լեցնէ գաւաթները: Կր խմենք զանազան մաղթանքներով ու Ֆրանսայի ազատագրութեան համար:

Ներկայիս երբ Ֆրանսան փշրած իր կապանքները, կր վայելէ ազատութեան բարիքները, աչքիս առջեւ կը պատկերանայ Պրըթոնցի ծերուկը եւ բուռն փափաք մը կր զգամ իր մօտ ըլլալու, այս անգամ խմելու համար ազատագրուած Ֆրանսայի կենացը:

Մ. ՏԻՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մոսկուայի խորհրդաժողովի

Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, երեք Մեծերը այս միջոցին կը քննեն միջին ծրագիր մը, Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններու միջազգայնացման մասին: Փարիզի թերթերը կր դրեն թէ այս ծրագիրը կազմած է Անգլիոյ արտաքին նախարարը, միջազգային մարմնի մը հսկողութեան յանձնելու համար Ռուրի ճարտարագործութիւնը, անվթար պահելով Գերմանիոյ զերիշխանութիւնը: Կր կարծուի թէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր որ Ս. Միութիւնն ալ մասնակցի այս միջազգային մարմնին: Գալով Ֆրանսայի, ընդհ. կարծիքն այն է թէ պիտի մերժէ անգլիական ծրագիրը, պնդելով իր տեսակէտին վրայ,— Հռենոսի եւ Ռուրի շրջանները պէտք չէ մնան Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեանց զերիշխանութեան տակ: Ֆրանսական ծրագիրը չատ պարզ է,— միջազգայնացնել ոչ միայն Ռուրի ճարտարարուեստը, այլ ամբողջ շրջանը իր վարչութեամբ, վերածելով անկախ պետութեան մը, միջազգային հակակշռի տակ: Մինչդեռ անգլիական ծրագիրը Գերմանիոյ ձեռքը կր պահէ վիճելի շրջանները: Ֆրանսայի տեսակէտն այն է թէ Ռուրի շրջանը բանալին է Գերմանիոյ պատերազմական կարողութեան, հետեւաբար, Դաշնակիցները եթէ կ'ուզեն կանխել ապագայ յարձակումներ, պէտք է բոլորովին անջատեն զայն եւ իրենց քաղաքական իշխանութեան տակ առնեն: Փարիզի մէջ լրջօրէն կը կասկածին որ եթէ Ռուրի շրջանը Պերլինի միրապետութեան տակ պահուի, բազմաթիւ զերման պաշտօնեաներ պիտի ղրկուին, որոնց դլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ի գերեւ հանել միջազգային մարմնին ձեռնարկները:

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, արեւմտեան Գերմանիոյ անգլիական իշխանութիւնները որոշած են սեփականութենէ ղրկել Ռուրի զերման հանքատէրերը եւ զործարանատէրները: Այս ծրագիրը մշակուած է մասնակցութեամբ Ս. Միութեան, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն, եւ տեսակ մը ազդայնացում կը կազմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԻ ՏՈՄՄԸ վերահաստատուեցաւ Մարսէյլի մէջ, Դեկտեմբեր 19ին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ դինը 2½ ֆրանքի բարձրացնելու առաջարկ ներկայացուցած է Թղթատարական նախարարը:

ՍՊԱՆԻՈՑ ներկայ իշխանութեան հետ յարաբերութիւնները անմիջապէս խզելու համար բանաձեւ մը քուէարկեց Սահմանադիր ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովը: Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը պահանջէ ապաստան տալ Սպանիոյ հանրապետականներուն:

ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐՈՒ դէմ բացուած հետապնդումները մինչեւ 1946 Յուլիս չարունակելու համար, ընկերվարական խմբակցութիւնը առաջարկ մը ներկայացուց Սահմանադիր ժողովին:

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ 8ի դէմ 90 ձայնով վաւերացուց Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած փոխադարձութեան պայմանագիրը, երբ դլխաւոր բանադնացը բացատրեց թէ ամերիկեան կառավարութիւնը չատ վեհանձնապայմաններ ընծայեց եւ թէ փոխադարձութեան ձախողումը չատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, Անգլիոյ տնտեսական կեանքին համար:

Ս. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ածուխ, փայտ եւ քարիւղ պիտի ղրկէ Ֆրանսա, որուն հետ բանակցութիւններ կը կատարուին այս միջոցին:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ հոսանքի կրճատումները ոչ միայն պիտի չմեղմանան, այլեւ աւելի խստօրէն պիտի զործադրուին, համաձայն արտադրութեանց նախարարին որոշման: «ԵԹԷ դեկտ. 5ի կրճատումները հաստատած չըլլայինք, երկիրը կրնար բոլորովին ղրկուիլ հոսանքէ»: (Յառաջ.— Այս կրճատումներուն հետեւանքով է որ մեր թերթին տպադրութիւնն ալ կը խանդարուի պարբերաբար):

ԿԱՂԱՆԴԸ՞Ր ԿԸ ՓՆՏՌԻՔ

« ԱՐԱԾԱՆԻ » մը նուիրեցէք (Գ. հատոր), եւ մէկ տարեկան «ՀԱՑ ԲՈՑԺ»,— երկուքն ալ նոր լոյս տեսան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՑ ԴԱՏԸ ԸՍՏ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐՈՒ (մարդահամար, հայ եւ օտար աղբիւրներ), Հայաստանի քարտէս): Կազմեց՝ Գ. Լազեան: 264 մեծադիր էջ: Տպ. Գահիրէ: Հասցէ.— B. P. 868:

ՏԻԿԻՆ ՓԻԼԻԶԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՆ 1000 Ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին, իրենց որդւոյն եւ եղբօր Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՓԻԼԻԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ: (Թուլոն):

Փիլիզեան ընտանիքը իր չնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որ անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով եւ բարեսպատակ հաստատութեանց եղած նուիրատուութեամբ մասնաւորապէս Թուլոն զաղութին ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց որդւոյն՝ ՍԵՊՈՒՀ ՓԻԼԻԶԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Տ�էր եւ Տիկին Եզնիկ Ճարութիւնեան ցաւակցութիւն կր յայտնեն զնդապետ Փիլոս Սարգիսեանի եւ պարագաներուն, իր տիկնոջ եւ ազգականին՝ ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՏՒՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ծնունդը: 22 Նոյեմբեր 1945:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եղիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆի չրջանի կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆի, Լավիստի եւ Քամփ-Ֆրէդի ընկերուհիները դեկտեմբեր 23ին, կիրակի ժամը 2ին Պ. Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ֆր. Կ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3½ մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Club իր սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պուֆէ: Զերմութիւնը ապահովուած է:

ՀԱՆԴԻՍ - ԽՆԴՈՑՔ ՍԱՐՍԻԼԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակերպուած «Վարդան» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուագ, երգ եւ արտասանութիւն: Կը խօսին ընկերներ ՀՐ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ, եւ ԺԻՐՈՒՑՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն):

Առատ ուտելիք եւ առանձին պուֆէ:

Gare du Nordէն չորեկտաք առնել ժամը 12.1 եւ 2.13ին եւ իջնել Սարսէլ, Սէն Պրէս:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԸՐ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) - Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինիներ: Հարմնիքի, նչանառութի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երդչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.288

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Dimanche 23 Décembre 1945 Կիրակի 23 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4491-Նոր շրջան թիւ 220 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՄԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

Յետաձգե՛նք նախորդ խմբագրականին չարունակութիւնը, քննելու համար հրատապ խնդիր մը,— Խ· Միութեան հողային պահանջը, որ պայթեցաւ ինչպէս ռումբ մը, նոր անելի մը առջեւ դնելով Մոսկուայի խորհրդաժողովը:

Մանրամասնութիւնները կարդացիք եւ պիտի կարդաք տակաւին: Ամէնէն լաւատեսներն ալ զարմանքով կ'արձանագրեն զանոնք: Նոյնիսկ թերթեր կան որ բողոքի չարժուձեւեր կը փորձեն:

Այսպէս, L'Ordre, հռչակաւոր Էմիլ Պիւոէի օրկանը, հաղորդելով չընդալից լուրը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կը սահեցնէ.

— « Խորհրդային Ռուսիոյ եւ փրանսիեւռուս համաձայնութեան ամէնէն փորձ բարեկամները ստիպուած են յուսալ թէ Մոսկուայի գլխաւոր օրկանները կողմէ հրատարակուած զեկոյցը կը գերազանցէ Կրեմլինի բուն դիտումները: Երբ խրնդիրը կը վերաբերէր միայն Կարսի եւ Արտահանի շրջաններուն, գրեցինք թէ դժուար պիտի ըլլայ հողային փոփոխութիւններ արդարացնելտրտունջներով: Պատժել ժողովուրդ մը, երկիր մը, որ անվիճելի կերպով ստրկացուած է ֆաշականի կազմակերպութեան մը կողմէ, որուն առաջին զոհն է, չի կրնար համապատասխանել Դաշնակիցներու հռչակած իտէալին»:

Այս մանուածապատ նախադասութենէն վերջ, խնդրին խմբագրութիւնը կը ջանայ ապացուցանել թէ Տրապիզոնը, «Սեւ Ծովու թրքական գլխաւոր նաւահանգիստը, էապէս թրքական քաղաք մը», որմէ արդարօրէն չի կրնար կցուիլ Ռուսիոյ:

— « Թուրքերէն պահանջել Տրապիզոնը, պատժելու համար Անգարայի կառավարութիւնը, պիտի նշանակէր Պարսկաստան անջատել Սպանիայէն, Ֆրանքոյի վրէժը լուծելու համար: Արդ: Թուրք ժողովուրդը պատասխանատու չէ արարքներուն այն էլիէին որ մեծ պետութենէ մը անիշխանութիւնը թոյլ տուաւ ծագիլ Անգարայի մէջ, ինչպէս սպանիացի ժողովուրդը պատասխանատու չէ Ֆրանքոյի արարքներուն համար»:

Շարունակութեան մէջ, թերթը ժամանակն անցած աշխարհակալութեան մը վերագրելով այս պահանջը, իրրեւ անաչա՞ռ պատասխան, կը դատապարտէ Թուրք ժողովուրդին եւ կ'առաջարկէ ասպարէզէն հեռացնել Անգարայի «քլիք»ը, որպէսզի «վերնայ ամէն պատրուակ անարդար պահանջներու»: Եւ կ'եզրակացնէ, վճռական չեշտով մը·

— « Եթէ, թուրք ժողովրդավար կառավարութեան մը հաստատումէն վերջ, Ռուսիա պնդէ իր պահանջներուն վրայ, պիտի զարնուի բազմախնդիր աշխարհի պարսաւանքին· պարսաւանք մը որ պիտի ըլլայ միաձայն, հակառակ բոլոր ազգագրական ուսումնասիրութեանց զոր պիտի հրատարակեն իրենց գիտնականները, համաձայն կարգ մը տնխրահռչակ մեթոտներու»:

Ամբողջութեամբ տուած եզրանք վարկեան թերթին չքնաղ տեսութիւնները, որոնք անչուշտ պիտի ծափահարուին Թուրքիոյ մէջ:

Երբ այսքանը կը գրեն Փարիզի մէջ, տաքը տաքին, դիւրին է երեւակայել թէ ինչ պիտի ըսեն Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ, որոնք հանդիսաւորապէս խոստացած են ապահովել Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

Այս հարցին առթիւ, ուրիշ թերթեր ալ դիտել կուտան թէ Մոսկուա դիտմամբ այսքան մեծ պահանջներ կը ներկայացնէ, առ այժմ կոմունակի միջոցներով, որպէսզի կարենայ արժեցնել իր տեսակէտները՝ Նեղուցներու եւ Երկոտասան կղզիներու մասին:

Ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք ճակատագրական շրջանի մը առջեւ:

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ Մոսկուա կարելին պիտի փորձէ, զոհացում ստանալու համար այս կամ այն ճակատին վրայ: Այլեւս հարցը չի կրնար սահմանափակուիլ 1914ի սահմաններու վերահաստատումով: Մանաւանդ որ, Ատըրպատականի խնդիր մըն ալ կայ սեղանի վրայ: Ուրիշ խօսքով՝ նորէն ապահովութեան հարց, ինչպէս լեհական և գերմանական ճակատին վրայ:

Բոլորիս պարտքն է ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին, անխախտ պահելով միացեալ ճակատը (եւ բացարձակապէս անձեռնմխելի՝ Հայկ· Դաւոի անունով հաւաքուած դումարները):

Շ·

ԻՄ ՍԷՐՍ ԾՈՎՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ

Երազիս մէջ ծովն էր դարձեալ որ կռնչիս
Կը մաքառէր խուրեերուն դէմ· հոս ու հոն
Փայռակոյտեր եւ խուռներամ բեկորներ
Փոթորիկէն ջարդուփշրշուր նաւերու:

Ամպոտ եւ կոյր լուսին մ'իր լոյսն կը ցանէր
Հովէն յուզեալ կոհակներուն վերայ մութ·
Ես, մեկուսի, կանգնած ծովուն յանդիման՝
Կը դիտէի իր տռչորումն ու իր կիրճն:

Համատարած եւ իմքնամփոփ լռութիւնն
Որ ներսն էր սուգէն ծրնող մեծ ցաւին՝
Կը պարուրէր ափ ու երկինքն· մերթ ընդ մերթ

Այս խրոովեալ տարածութեան վերայ զորշ
Լայն բանալով թեւերն իրենց մըթամած՝
Կը նախրէին ինձ անծանօթ թռչուններ:

Միլանօ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ վճռապէս կը մեռնի

Թուրքիոյ Ազգ· ժողովին մէջ, պատասխանելով զօր· Քեազիմ Գարապէքիրի մէկ հարցապնդումին, արտաքին նախարար Պ. Հասան Սաքա յայտարարեց.— «Մենք ոչինչ կը պահանջենք ո եւ է մէկէն, բայց ոչինչ պիտի տանք ո եւ է մէկուն: Թէեւ Խ. Միութիւնը չէ նորոգած մեր բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման դաշինքը, բայց եւ այնպէս մեր ջերմ փափաքն է բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել անոր հետ եւ կը յուսանք յաջողիլ»:

Իր հարցապնդումին մէջ, Քեազիմ Գարապէքիր մասնաւորապէս շեշտեց.— Եթէ լրագրական լուրերը ճեշդ են, մեր հիւսիսի հարեւանը կարդ մը պահանջներ պիտի ներկայացնէ մեզի: Ամբողջ աշխարհ պէտք է գիտնայ թէ նեղուցները Թուրքիոյ կոկորդն են, իսկ կարսի լեռնադաշտը՝ անոր ողնայարը:

× *Կիսապաշտօնական «Լը Մօնտը», ընկեր վարական «Փոփիւլէր»ը եւ ուրիշ թերթեր ալ անարգար կը գտնեն Խ. Միութեան հողային պահանջները:*

Հիւլէ-ռումբի խնդիրը կարգադրուա՞ծ

Մինչ նոր ռումբը կը պայթէր Մոսկուայի խորհրդաժողովի դլխուն, անդլեսաքսոն մամուլը կ'աւետէր թէ Երեք Մեծերը համաձայնութեան դետին մը գտած են հիւլէ ռումբի մասին եւ թէ Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարները լաւատես են այժմ:

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, երեք նախարարները լաւատես են նաեւ ճախոնական հարցի լուծման մասին: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա միջին ճամբայ մը առաջարկած է, հիւլէ ռումբի հարցին առթիւ որ Միացեալ Ազգերու ընդհ· ժողովին պիտի ներկայացուի յատուկիկայ Ցունուարին:

ԻՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երեքերը կը գրեն թէ՝ Թուրքիոյ մասին եզած պահանջներէն վերջ, Իրանի խնդիրը այժմ երկրորդական դծի վրայ կը մնայ:

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ փոթորիկ մը ծագեցաւ Իրանի խորհրդարանին մէջ, երբ երեսփոխան մը առաջարկեց հանրաքուէ կատարել, Սահմանադրութիւնը փոխելու, կարգ մը բարենորոգումներ կատարելու եւ Ատրպատականի ազգ· կառավարութեան հետ բանակցելու համար:

Փարիզի իրանեան դեսպանը Ատրպատականի խռովութիւնները կը վերագրէ դուրսէն մտած դաղթականներու, որոնք պատակտումսերմանեցին Ատրպատականի մէջ եւ թէ ինքնավարութեան կուսակիցներու փոքրամասնութիւնը արուեստական խմբակցութիւն մըն է: Դեսպանին կարծիքով, խռովութեանց պատճառն այն է որ Իրան մերժեց

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Մեծ յուզում խաղաղական շրջանակներու մէջ

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, Մոսկուայի պաշտօնական օրկանները եւ անթելը միաժամանակ մէկտեղ դրին Խ· Միութեան հողային պահանջները, այս անդամ յանուն Վրաստանի, որուն մայրաքաղաքին՝ Թիֆլիսի մէջ երկու յայտնի ակադեմականներ այս հարցը յուզած էին, մասնաւոր նամակներով: Այդ նամակները հրատարակուեցան Վրաստանի կեդր· կոմիտէի օրկանին՝ «Կոմունիստ»ի մէջ: Մոսկուայի կառավարական եւ կուսակցական օրկանները ալ արտատպելով երկու նամակները, իրենց կարդին ուժ տուին եղած պահանջներուն եւ խմբագրականներ հրատարակեցին: Ցետոյ Մոսկուայի անթելը հաղորդեց նոյն պահանջները, ի լուր աշխարհի:

Աւելորդ է բացատրել թէ այս անակնկալը չատ խոր տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները ժողովի նստած են, բազմաթիւ փչոտ խնդիրներ լուծելու համար:

Միաժամանակ Ռիւթէրի գործակալութիւնը կը ծանուցանէր թէ Անգլիոյ եւ Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարները պիտի քննեն Խ· Միութեան պահանջները, որ կը վերաբերին թրքական տարածներու,— կարս, Արտահան, Արդուին, Օլթի, Թորթում, Սպեր, Բաբերդ, Կիւմիշխանէ, Կիրասոն եւ Տրապզոն:

Երկու վրացի ակադեմականներուն կոչը, որ ուղղուած է ամբողջ աշխարհի, մասնաւորապէս կը չեշտէ·

— « Մենք աշխարհի հանրային կարծիքին կը դիմենք, անոր ուշադրութեան յանձնելով մեր նախկին հայրենիքին ճակատագիրը: Խնդիրը որ եւ է հողային պահանջի մը չի վերաբերիր, այլ մեր ժողովուրդի օրրանին եւ այն ոճիրին որ երկուքի բաժնեց մեր ազգային մարմինը»:

Կոչը չեշտոյ մանրամասնօրէն կը պարզէ Վրացիներու մղած պայքարը, դարերու ընթացքին, ապահովելու համար իրենց հայրենիքին միութիւնը եւ կը յայտարարէ·

— « Թուրքերը արշաւեցին Վրաստանի այդ հողերուն վրայ եւ գրաւեցին 1920ի սկիզբը: Անոնք յօժարակամ ծառայեցին աշխարհակալ Գերմանիոյ եւ այսպէս խանդարեցին հակահիթլէրական միացեալ ճակատը: Թուրքերը այս միջոցին կը փոխեն քաղաքներու վրացական անունները, կը քանդեն վրացական յիշատակարանները, հաստատապետութիւնը եւ զանգուածօրէն հեռուտր չրջաններ կը փոխադրեն վրացի ժողովուրդը:

« Վրացի ժողովուրդը պէտք է եւս ստանայ իր հողերը որոնցմէ երբեք չէ հրաժարած եւ չի կըրնար հրաժարիլ:

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ Թուրքիա թերեւս հաւանէր գոհացում տալ Ռուսիոյ առաջին պահանջներուն, որ եղան անցեալ մարտին (կարս-Արտահան), վերահաստատելով Պերլինի վեհաժողովին (1878) հաստատած սահմանները: Բայց երբ Տարատանէլի մասին ալ պահանջներ դրուեցան, Թուրքիա զանոնք անընդունելի դատելով, դարձաւ անհաշտ: Ինչպէս յայտի է, Մոսկուա ոչ միայն ռազմական խարիսխներ կը պահանջէ Նեղուցներուն վրայ, այլեւ կ'ուզէ որ անոնց հսկողութեան մասնակցի միայն Թուրքիոյ հետ· մինչդեռ Անգլիա եւ Մ· Նահանգները կ'առաջարկեն միջազգային հակակշիռ, որ նուազագոյն չարիքն է Թուրքիոյ համար:

ՓԱՐԻԶԻ սրճարանները եւ ճաշարանները չարաչար երեք օր պիտի փակուին, ելեկտրական լոյսը խնայելու համար: Սակայն բաց պիտի մնան Մունմունդի եւ Կաղանդի «ռէվէյյօն»ներուն համար:

ՀԱՅԻ ՏՈՄՍԵՐԸ պիտի բաժնուին, յունուարի թիւ 6 կտրօնին փոխարէն, սակայն բաժնեչափը չեւտաճգուած է առ այժմ:

ՓՐԱՆՔԻՆ ԴԻՆԸ պիտի իյնայ քանի մը օրէն, եթէ հաւատանք շրջած լուրերուն: Կարդ մը թերթեր կը դրեն թէ տոլարը 150 ֆրանքէն պիտի հաշուեն: Թղթադրամի շրջաբերութիւնը 555.575.000.000 ֆրանքի հասած էր Դեկտեմբեր 6ին, մինչ որ 9.780.000.000 ֆրանքի յաւելում մը կը ցուցնէ նախորդ շաբթուան վրայ: Ալբուսսի պիները 50 առ հարիւր աւելցած են վերջին վեց ամսուան ընթացքին:

քարիւղի մենաշնորհներ տալ Դաշնակիցներէն մէկուն կամ միւսին:

× Զօր· Տարաշխանի, Թաւրիզի պահակազօրքին հրամանատարը, պիտի դատուի զինուորական ատեանի մը առջեւ, իր զօքին հետ անճնատուր եղած ըլլալով ապստամբներուն: Զօրավարը թէհրան վերադարձած է 11 սպաներու հետ: Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ Ռըզաիէի (Ուրմիա) եւ ուրիշ քաղաքներու զինուորներ եւ ոստիկանները միացած են Ատրպատականի ազգ· կառավարութեան:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄԱՆՆԻՔԸ

«Ո՛ ուսոյց զձեռն իմ ի պատերազմ
եւ զմատունս իմ ի զէն եւ ի սուր»:

Ըսած են.— ամէն մէկ հողիի մէջ հերոս մը կը քնանայ : Սակայն ամէն մարդ հերոս չէ :

Հերոս չէ ան որ կեանքի պայքարը կը մղէ դժնդակ պայմաններու տակ : Հերոս չէ ան, որ իր ինչքը եւ պատիւը պաշտպանելու համար զէնք կը վերցնէ . հերոս չէ նոյնիսկ յեղափոխականը, որ գաղափարի մը համար կռիւ կը մղէ, կամ զինուորը, որ իր հայրենիքը պաշտպանելու համար թըշնամիին դէմ կ'երթայ :

Այո՛, կեանքի մէջ հերոսական գործեր կր կատարուին, «գործք արութեան», պիտի ըսէր հայ պատմիչը, բայց հերոսութիւնը ուրիշ բան է :

Ամէն կռուող հերոս չէ, ինչպէս ամէն կռիւ հերոսական չէ :

Հերոսութիւնը կարելի չէ սորվիլ : Ան ոգեմաւորութիւն չէ, ոչ ալ կռուելու համար ձեռք բերուած վարժութիւն :

Հերոսը կր ծնի այն ժողովուրդներու մէջ, որոնք պաշտամունքն ունին հերոսներու : Աւանդութենէ զուրկ ժողովուրդները հերոսներ չեն տար :

Հին Յոյները ունէին հերոսներ : Անոնք են որ ծնունդ տուին Հերոս բառին եւ անոր պաշտամունքին : Անոնք են որ երգեցին հերոսներու փառքը ու գործը : Հոմերոսի մարտիկները հերոսներ էին : Հին Յոյները անոնց քաջագործութիւնները վիպասանեցին եւ զանոնք աստուածներու կամ կիսաստուածներու կարգը դասեցին :

Բառը եթէ յունական է եւ յունականէն ընդհանրացած, ըմբռնումը սակայն՝ յատուկ չէ միայն Հելլէններուն :

Հայերն ալ ունէին թէ՛ ըմբռնումը, թէ՛ պաշտամունքը հերոսներու : Հին Հայոց հերոսները կը կոչուէին դիւցազն : Հին Հայերը կ'ըմբռնէին կեանքը իբրեւ պայքար, ինչպէս հին իրանական ժողովուրդները : Կեանքը բարիի եւ չարին պայքարն էր : Այդ պայքարին մասնակցիլ՝ կը նշանակէր բարի գործ կատարել :

Կեանքի այս կերպ ըմբռնումը հիմնովին հակառակ է միւսին, արեւելեան ճակատագրապաշտ ըմբռնումին.—

Լաօցէ, չինական իմաստութեան միտքը կ'ըսէ.— «երկիրը բոնի կարգի բերել կարելի չէ, զէնքերու ուժր չի կրնար յաղթող ըլլալ : Որ տեսքըն է յաղթողը ուժովին, որ թոյլն է յաղթողը զօրաւորին, ամէն մարդ գիտէ» :

Կեանքի այս կրաւորական ըմբռնումէն ծնած է ամբողջ Արեւելքի փիլիսոփայութիւնը, անոր հանդուրժող ոգին :

Հայոց մէջ՝ սրբազան կռուի սկզբունքը այնքան հին է, որքան իր պատմութիւնը : Եւ քանի որ պայքարը սուրբ բան մըն է Հայոց համար, պէտք է եւ անոր միջոցները ըլլան ազնիւ :

Այս սկզբունքին հայելին է զրոյցը, զոր մեզ հաղորդած է Խորենացի.— Հայոց Արտաշէս արքայի ձեռքը զերի ինկած է Ալանաց արքային որդին : Ահա թէ ինչպէս կը խօսի Ալանաց թագաւորին դուստրը Հայոց արքային :

— « Քեզ ասեմ, այր քաջ Արտաշէս, որ յաղթեցիր քաջ ազգին Ալանաց, իսկ հաւանեաց աչագեղոյ դստերս Ալանաց տալ զպատանիդ, զի վասն միոյ ֆիւու ոչ է օրէն դիւցազանց զայլոց դիւցազանց զարմից բառնալ զկենդանութիւն, կամ ծառայեցուցանելով եւ ի ստրկաց կարգի պահել եւ թշնամութիւն յաւիտենական ի մէջ երկոցունց ազգաց քաջաց հաստատել» :

Պատմիչը եւ աւանդութիւնը կը ցոլացնեն հին Հայոց կռուի օրէնքը, անոնց ռազմական հասկացողութիւնը : «Ոչ է օրէն դիւցազանց»,— ուրկէ՞ սորված են հին Հայերը դիւցազանց օրէնքները, թէ՝ կռիւը պէտք է կատարուի դիւցազանց յատուկ ազնիւ, անխարդախ միջոցներով :

Այս ոգիէն ծնած են Հայոց քաջերը : Քաջերը հին Հայոց համար սուրբ աստուածութիւններ են :

Այս ոգիէն է որ ծնունդ առած է Հայոց կռուի աստուածը, Վահագն, ու այսպէս է որ Հայր զարձած է միշտ ըմբոստ, ապստամբ ժողովուրդ, իր աղատութիւնը սիրող, բիրտ ուժին դէմ ընդվզող, փոխանակ հնդկական կամ չինական համբերատարութեան :

Հայոց մասին է խօսքը Աբեմհնեան աշխարհակալին, երբ ան կը պատգամէ,— «Գնա՛, նուաճէ՛ այդ ապստամբ ժողովուրդը» : Այդ ապստամբ ժողովուրդը Հայն է, դիւցազնապաշտ Հայը :

Քրիստոնէութիւնը անգամ, իր էութեամբ հանդուրժող կրօնք, չկրցաւ Հայու այս ոգին արմատախիլ ընել : Քրիստոնեայ Հայն ալ տուաւ իր դիւցազները, կըռնքի եւ հաւատքի դրօշին տակ չարունակեց պայքարը՝ իր ազատութիւնը բռնաբարողներուն դէմ :

Վարդան մը կամ Սուրբ Գարեգին մը ուրիշ բաներ չեն, այլ հին Հայու դիւցազնական պաշտամունքին առարկաները, «Սուրբ» անունին տակ :

Վերջին դարուն քաղաքակիրթ աշխարհը սկսաւ պրպտել հին Յունաց պատմութեան դրուագները, դասեր առնելու համար : Անոնց հերոսները դարձան սիրելի բոլոր այն ժողովուրդներուն համար որ կամ մոռցած էին իրենց հերոսները՝ կամ չունէին :

Հայը հին դարերէն ունէր եւ իր հերոսները եւ անոնց պաշտամունքը : Ան Հոմերոսն չէ որ սորվեցաւ անոնց պաշտամունքը : Ան իր պատմութեան վերջին շրջաններուն ունեցաւ Սասունցի Դաւիթը, նոյն հայ դիւցազնական կերպարանքով եւ նոյն դիւցազնից հասկացողութիւնով : Ան ալ իր պայքարը կր մղէր աղնիւ միջոցներով.

Վեր կացէք, եղէ՛ք, զօրքեր ֆնած,
Որ չասէք յետոյ, թէ մեզի ֆնած,
Գաւիթը գոռ - գոռ եկաւ գնաց :

Քաջերու եւ դիւցազնից յատուկ մեծհոգութիւն : Դաւիթ չուզեր դողնալ յաղթանակը, թըշնամիին վրայ յարձակիլ, երբ ան քնացած է :

Ուրկէ՞ սորվեցաւ Հայր կռուի այս բարձր օրէնքը : Ամէն պարագայի մէջ, ոչ հին Յոյներէն : Պայքարի այս ըմբռնումը հին է Հայոց մէջ : Մինչեւ մեր օրերը Եղեսիոյ, Շապին-Գարահիսարի, Վասպուրականի եւ այլ կռիւները ցոյց տուին, որ Հայուն մէջ չէ մեռած այդ ոգին :

Հերոսական ոգին ժառանգելի է : Այդ ոգին ամէն մէկ Հայու մէջ քնացած, կր սպասէ իր ժամուն, յայտնուելու համար :

Խաղաղութեան ժամանակ դիւցազներ կր քնանայ : Եթէ կարելի է ըսել, քաջը, երբ կռիւ չի մղեր, կր նիհարնայ, կր պզտիկնայ : Վտանգի ժամուն է որ ան կր մեծնայ, կռուի մէջ է որ կ'ուժովնայ :

Դիւցազնամարտ մր մեծ չէ իր քանակական արժէքով : Մեծ ճակատամարտները երբեք հերոսամարտ չեն : Այս է պատճառը որ մենք երբեմն կը զարմանանք թէ ինչու Աւարայրի ճակատամարտը, հակառակ կռուողներու փոքր թիւին, հայ ժողովուրդին պաշտամունքին առարկան է դարձած : Դիւցազնամարտը իր նշանակութեամբ միայն մեծ է : Ամէ՛ն քաջեր հրաշքներ կը գործեն դերապանց թշնամի ուժերու դէմ :

Դիւցազնամարտը, Հայուն համար, բանէ՛ք թէ սուրբ պայքար է, պայքար բռնապետութեան դէմ : Մենք տեսանք այս պատերազմի ընթացքին թէ՛ինչպէս ժողովուրդներ սարկօրէն ընդունեցին թշնամիին պատգամները եւ կրեցին անոր չղթաները :

Ո՛վ սորվեցուց Եղեսիոյ հայութեան կռուիլ այնքան քաջութեամբ, եթէ ոչ՝ հին Հայու դիւցազնական ոգին :

Կարելի՞ է այդ ոգին բուծանել, սորվեցնել հայ մանուկին, հայ մարդուն :

Ամէն բան կարելի է սորվեցնել մարդուն, բայց Հայու մէջ այդ ոգին կայ, ժառանգած է ան իր նախնիքներէն :

Հերոսներու պաշտամունքով միայն կարող ենք պահել այդ աքանչելի ժառանգութիւնը :

Վ. ԱՐԵՒ

«Այնթապի գոյամարտը»

(Հեղինակ՝ Ա. ԿԵՍԱՐ)

Ա. Կեսար իր ձեռքին տակ ունենալով առատ նիւթեր, որոնք տրամադրուեր են իրեն Ամերիկայի Այնթապցիներու Ազգ. Միութեան կողմէ, գրած է «Այնթապի Գոյամարտը» անուն գիրք մը, որ մօտ 200 էջերէ բաղկացած եւ պատկերներով հարուստ դեղեցիկ հրատարակութիւն մըն է : Կարդալէ առաջ հաճոյք է թղթատել այս գիրքը . քանի մը քարտէսներէ յետոյ բազմաթիւ պատկերներ կան հոն — հանրային չէնքերու, քաղաքի տեսարաններու, կռուի գիրքերու, ականաւոր դէմքերու ու մանաւանդ կռիւներուն մասնակցած հերոսներու, որոնցմէ քիչերը միայն կ'ապրին այսօր : Գիրք մը ու նաեւ ալպոմ մը՝ այս :

Այնթապ մին է պատմական Կիլիկիոյ կարեւոր քաղաքներէն : Ան ունեցած է հարուստ անցեալ : Ինչպէս ամէն տեղ, Թրքական հալածանքները հոս ալ զարհուրելի աւերներ են գործած : Հալածանք ու բռնութիւն ատեն մը այնպիսի չափերու են հասած հոս, որ վերջ ի վերջոյ հայախօս Այնթապը դարձած է Թրքախօս Այնթապ : Գիրքը կ'ըսէ մեզի որ 1800 թիւերուն, ուրեմն մօտ մէկ եւ կէս դար առաջ, Թրքախօսութիւնը տիրական է եղած ամբողջ Այնթապի մէջ :

Թէեւ Թրքախօս, Այնթապ սակայն չէ կորսուած հայութեան համար : Հինէն ի վեր ան ըլլալով առեւտրական մեծ կեդրոն մը, Հայաստանէն, Պարսկաստանէն ու այլ վայրերէ հոն գացած են դաղթականական հոսանքներ, որոնք անոր տրած են նոր աւիշ ու պատուաստ : Եւ ան կամաց կամաց վերստին գտած է ինքզինքը : Հայկական Կիլիկիոյ շրջանին մէջ ան դարձած է մտաւորական կեդրոն մը . Թրքախօս Այնթապը տուեր է նաեւ կարեւոր թիւով կաթողիկոսներ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ գահերուն :

Հայ Յեղափոխութեան պատմութեան մէջ ուշադրաւ են այն մէկ քանի կազմակերպութիւնները, որոնք ծնունդ առած են նախ քան Յեղափոխութիւնը՝ հարթելով ճամբան այս վերջինին : Էրզրումի մէջ, օրինակ, 1880 թուին, կազմուած է Գաղտնի Ընկերութիւն Բարձր Հայոցը, աւելի ա-

ռաջ՝ 1872 թուին, Վանի մէջ երեւան եկած է Միութիւն եւ փրկութիւն : Այնթապն ալ ունեցեր է, տասը աւելի կանուխ — 1858ին, մօտաւորապէս Նըման բնկերութիւն մը, Թանգարան անուն, որ 1863ին դարձեր է Ուսումնասիրաց Ընկերութիւն : Այս Ընկերութեան նպատակն է եղեր ուսման հետ ազգային սէր ու ոգի ջամբել իր հետեւորդներուն : Եւ ան շատ լաւ յաջողեր է իր այս նպատակին մէջ : Ի զուր չէ որ Այնթապ հետզհետէ ունեցած է ազգային զղացումներով զօրաւոր, դիտակից ու ինքնաճանաչ երիտասարդութիւն մը : Այս երիտասարդութիւնն է որ 1895 թուին գիտցած է դիմադրել Թրքական հորդաներուն եւ համեմատաբար նուազ կորուստներով դուրս գալ : Այս երիտասարդութիւնն է դարձեալ որ 1909 թուի Կիլիկեան ջարդին եւս դիմադրած է եւ մնացած զերծ կոտորածէ : Բայց այս երիտասարդութեան փառքը պիտի կազմէ այն հերոսամարտը, զոր ան մղած է նախորդ մեծ պատերազմէն յետոյ՝ մեր դարաւոր թշնամիին դէմ :

«Այնթապի Գոյամարտը» նուիրուած է այդ յիշատակելի հերոսամարտին :

1915ի հայկական ողբերգութիւնը պիտի մնայ անմոռանալի մեր նորագոյն պատմութեան մէջ : Այդ սեւ թուականին է որ մենք ունեցանք մօտ մէկ եւ կէս միլիոն զոհեր : Բայց այդ օրերուն է որ մենք ունեցանք նաեւ անմահ հերոսամարտեր.— Վանի Հերոսամարտը Ապրիլ ամսուն, Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտը՝ Յունիս 2—25ին, Սասնոյ հերոսամարտը՝ Յուլիսին, Ուրֆայի եւ Սուէտիոյ հերոսամարտերը, որոնք Սեպտ.ին սկսան եւ Հոկտեմբերին վերջացան : Քանի մը այլ վայրերու մէջ եւս տեղի ունեցան հերոսամարտեր — Տիգրանակերտ, Ֆընտըճաղ եւայլն, որոնք սակայն չունեցան վերը յիշածներուս ծաւալն ու խորութիւնը :

Այնթապի հերոսամարտը չի պատկանիր այս շարքին, ան տեղի չունեցաւ 1915 թուին : Այնթապ չդիմադրեց այդ օրերուն : Այնթապի հերոսամարտը, Հպարտ Զէյթունը, որուն կեանքի տարերքը կռիւն էր եղած, 1915 թուին լուռ ու մունջ վար իջաւ իր լեռներու բարձունքէն եւ բռնեց տարագրութեան ճամբան : Նոյնը պատահեցաւ արի Այնթապին : Թէ ինչո՞ւ այդպէս եղաւ, ատիկա այլ պատմութիւն է, որուն մասին չէ խօսած Ա. Կեսար եւս իր գրքի մէջ, թէեւ կ'արժէր որ պարզուէր հերոսական քաղաքի մը կեանքին այդ էջը :

Անցեալ մեծ պատերազմէն մօտ տարի մը վերջ, 1918 Դեկտեմբեր 11ին, Անգլիացիք կը մրտանեն Այնթապ : Անգլիական զրաւման շրջանին, որ երկար չի տեւեր, Սուրիայէն ու շրջականերէն Այնթապ կր դառնան 20—22.000 Հայեր, որոնց մօտ 12.000ր տեղացիներ էին, մնացեալները զաղթականներ : Տարագրութեան մէջ Այնթապցիք տուած էին մօտ 20.000 զոհեր :

Վերապրողները ամբողջ չորս տարի ըմպած էին տառապանքներու ամէնէն սարսափելին . չարչարուած, արիւնաքամ էին եղած անոնք : Բայց այս թշուառ բազմութիւնը, որ իր հոին՝ անապատներու մէջ, հազարներով դիակներ էր թաղեր, հազիւ ոտք զրած իր հայրենի քաղաքը, կը նուիրուի իր աւերակ քաղաքը վերականգնելու աշխատանքին : Ու չուտով կը սկսի հոն ծաղկիլ կեանքը :

Բայց ահա սխուր լուրեր կը հասնին — ջարդ Հայկլի մէջ, ջարդ Մարաշի մէջ, ուր հայկական բազմութիւններ կային : Շուտով Այնթապէն կը հեռանան Անգլիացիք, ու թէեւ Նոյեմբերին Ֆրանսացիներ կը մտնեն հոն, բայց անոնք ալ կը վարեն այնտեղ այնքան թոյլ քաղաքականութիւն մը, որ Թուրքերը երես կ'առնեն եւ կը սկսին ընել ամէն տեսակ ահաբեկչութիւն : Մերկ, կիսաքաղց, արիւնաքամ Այնթապցին կը նախզդայ վտանգը եւ կ'ուզէ այս անգամ թանդ ծախել իր կեանքը :

Արդէն գոյութիւն ունէր Դաշնակցութեան զօրաւոր կազմակերպութիւն, որուն նախաձեռնութեամբ կը կազմուի դինուոր . կեդր . Մարմին մը անդամակցութեամբ Աւետիս Գալէմքէրեանի, Ասուր Լեւոնեանի եւ Մկրտիչ Արարատեանի : Աւելի առաջ կազմուած էր նաեւ Ազգ. Միութիւն՝ բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ : Շուտով կը կազմուին նաեւ Հայ Կարմիր Խաչ, դինուորական հրամանատարութիւն, դատական մարմին, ոստիկանութիւն, պարէնաւորման, Աղքատախնամ, լքեալ զոյքերու յանձնախումբեր, հրշէջ խումբ եւն : Եւ ամէնքը, մեծ ու պզտիկ, այրեր ու կիներ, ձերունիներ ու երիտասարդներ, կր լծուին սրբազան զործի մը — անփափկ կեանքի ու պատուի պաշտպանութեան :

Հաշիւ կ'ըլլայ որ ընդամէնը 45 կտոր կանոնաւոր զէնք կայ, որոնց 35ր կը պատկանի Դաշնակցականներու, իսկ մնացեալ 10ը Հնչակեաններու, Ռամկավարներու եւ չէզոքներու : Նաեւ 4000ի չափ փամփուշտ եւ 100ի չափ որսի հրացաններ : Կր նշանակուին 19 խմբապետներ, որոնցմէ 1ր ռամկավար էր, 1ը հնչակեան, 2ր չէզոք, իսկ 15ր Դաշնակցական : Երբ 1920 Ապրիլին Ֆրանսական կարեւոր ուժեր եւս կը հեռանան Այնթապէն, Թուրքեր իրենզիրենք աւելի ազատ զգալով, նախայարձակ կ'ըլլան եւ, այնուհետեւ, կր սկսին անհաւասար կռիւները :

Կարճ զրախօսականի մր սահմաններուն մէջ

ՊՈՒՏՄ ՁԻԾԱՂ

«Դուն քուն...»

Վա՜յ այն մարդուն կամ ազգին, որ իր սեփական խելքովը միայն պիտի հարթէ իր կեանքի ճամբան:

« Դուն քուն, բախտդ արթուն»: Եւ այս առածը, մանաւանդ այսօր Թուրք ազգին համար չինուած է, որ պէտք չունի սեփական խելքի կամ ճարպիկութեան...

Ատեն մը, կը հաւատայի եւ կը հիանայի Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի կարողութեան եւ զօրութեանը վրայ, հսկայ բիւզանդական կայսրութեան մը ժառանգութեան վրայ թառած ըլլալուն համար, ինչպէս եւ Թուրքերու դիւանագիտական տաղանդին:

Հիմայ, միամտութեանս կուտամ այդ հաւատքս ու հիացումս:

Օսմանցին ո՛ւր, բիւզանդական կայսրութիւնը ուր...

Եթէ չըլլար սա Եւրոպացի կեավուրներուն իրար չքաշելը, Ֆաթիհ, ոչ թէ Պոլսոյ տէրը, այլեւ Այա - Սոֆիայի ժամկոչն իսկ չէր կրնար ըլլալ...

Արդէն, այնքան չփոթած էր անակնկալ յաջողութենէն, որ իր ձին քշեց եւ Ս. Սոփիա եկեղեցին մտաւ ...

Այսօրուան Թուրքերն ալ, կրկին այդ հին բախտին աւելցուքներովը կը անանին եւ ակռայ կը ցուցնեն աշխին - ձախին:

Սակայն, երբեմն կը մոռնան իրենց այս նպաստաւոր ղիրքը եւ տկարութեան նոպայի մը կը բռնուին... Ի՞նչ պէտք կար Ռուսիայէն ներողութիւն խնդրելու կամ ցաւակցութիւն յայտնելու Պոլսոյ սա վերջին դէպքերուն համար:

Եղածը ի՞նչ էր որ: Քանի մը ցուցափեղկի կոտրտուք, քանի մը բերան հայհոյանք - պոռչտուք:

Կրնային, եւրոպական բոլոր դեսպանատուներուն առջեւ ցուցադրել այդ շիրիմութիւնները, ոչ ոք ձայն - ծպտուն կը հանէր: Նոյնիսկ աւելին ալ կրնային ընել· օրինակ՝ բոլոր դեսպանները ճամբու դնել իրենց երկիրն: Եւ այս ամէնուն համար, վարձատրութիւն ալ ստանալու հաւանականութիւն կար: Միամիտնե՛ր...

Եթէ ես ըլլամ Թուրք կառավարութեան տեղը, կը ջնջեմ Պատերազմական, Արտաքին, Ներքին, Կրթական, եւ բոլոր միւս նախարարութիւնները, պահելով միայն Գանձային նախարարութիւնն ու ոստիկանական վարչութիւնը:

Ետ կը կանչեմ բոլոր Թրքական դեսպանները իրենց սարօքն հանդերձ՝ իբրեւ աւելորդ զարդ եւ իբրեւ ծախքի դուռ: Կը վերահաստատեմ Սուլթանութիւնը, Պոլսոյ գահին վրայ նստեցնելով փաթթոցաւոր Սուլթան մը: Կ'աւելեմ կը սրբեմ, եւրոպական քաղաքակրթութեան աւելորդ ցուցադրութիւնները՝ հրապարակ հանելով փողուրն ու ճիւպպէն:

Կը հրամայեմ, մեծ ու պզտիկ, զօրաւոր եւ տկար բոլոր ազգերուն, «դրա՛մ դրկեցէ՛ք, զէն ու զինուոր տրամադրեցէ՛ք, իմ հողերս պաշտպանելու համար՝ ձեր կրօնակիցներուն յարձակումներուն դէմ, ապա թէ ոչ...»:

Վստահ կրնան ըլլալ որ բոլորը, առանց խոտրութեան, պիտի հնազանդին այս հրամանին: Իրարու հետ մրցումի պիտի ելլեն, Թուրքը սիրաշահելու եւ դինք համեցնելու՝ Ազգերու Ժողովին մէջ բաղմելու համար յանուն ազգերու «ինքնորոշման» եւ «ոտմկավարական» սկզբունքներու...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ց. ՄԱՆԱՆԴԵԱՆԻ « ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

«Սովետական Հայաստան» ամսագրի Ա. թիւին մէջ (1945 Յուլիս), որ դեռ քանի մը օր առաջ փարիզ հասաւ, Դոկտ. Ա. Առաքելեան կարճ դրախօսականով մը կը ներկայացնէ ակադեմական Ց. Մանանդեանի նոր գործը, «Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան (Ա. հատոր):

Գիրքը սպասած է պետական Հրատարակչականի կողմէ: Ամբողջ չարքի պիտի ընդգրկէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ 16րդ դար: Ա. հատորը կը պարունակէ Հայոց հնագոյն պատմութիւնը մինչեւ Արշակունիներու հաստատումը Հայաստանի մէջ (66 Թուական, Ք. Ա.): Հեղինակը հայ ժողովուրդի պատմութիւնը կը սկսի ոչ թէ քարէ դարէն, ինչպէս սովորութիւն է, այլ այն չրջանէն երբ Արմէնները հաստատուեցան Հայաստանի մէջ:

Առաջին եօթը գլուխներով, Մանանդեան կը նկարագրէ Արմէններու գաղթը Հայաստան, անոնց անտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները Հարեւան ժողովուրդներու՝ Մեդացիներու (Մարեր), Աքեմենեան Պարսկաստանի հետ, անոնց տնտեսական եւ ընկերային յարաբերութիւնները, կենցաղը, նիստուկացը: Յաջորդ գլուխներուն մէջ կը պարզուին Արմէններու յարաբերութիւնները Ալեքսանդր Մակեդոնացիի հետ:

Լայնօրէն նկարագրուած են Հայաստանի զօրանալը Տիգրան Բ.ի օրով եւ Հելլենական մշակոյթի թափանցումը Հայաստան: Այդ չրջանին մայրաքաղաքը՝ Տիգրանակերտ, կը հանդիսանայ վաճառանը հելլենական դիւութեան, արուեստի եւ գրականութեան: Տիգրան Բ.ի օրով կը սկսին Հայերու քաղաքական յարաբերութիւնները Հռոմայեցիներու հետ: Գրքին մէջ մանրամասնօրէն նկարագրուած են Տիգրանի պատերազմները Հռոմայեցիներու դէմ եւ Տիգրանը երեւան կուգայ իբրեւ մեծ ու առաջաւոր դէմք մը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Հեղինակը այս առթիւ կը հերքէ հայ եւ օտար պատմաբաններու տեսակէտները, որոնք հիմնուած են «չարամիտ յերիւրանքների վրայ»:

Գրքին վերջին գլուխը կը նկարագրէ Հռոմայեցիներու եւ Պարթեւներու պատերազմները, Տրդատի ուղեւորութիւնը Հռոմ եւ հանդիսաւոր թագադրութիւնը:

Պատմական անցքերու նկարագրութիւնը տըրուած է հայ եւ օտար բազմաթիւ աղբիւրներու քննադատական մեկնութեամբ, եւ հիմնաւորուած՝ պատմական կոթողներու վրայ կատարուած նորագոյն ուսումնասիրութիւններով: Գրքին վերջը դրուած են հատուածներ Քսենոփոնի «Անաբասիս» եւ «Կիրոպեդիա» գիրքերէն, զոր թարգմանած է հեղինակը ինք: Այդ հատուածները կը պարունակեն չահեկան տեղեկութիւններ հայ ժողովուրդի տնտեսութեան եւ կենցաղի մասին:

Երկրորդ հատորը պիտի պարունակէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը Արշակունիներու թագաւորութեան հիմնարկութենէն մինչեւ Բագրատունիներու թագաւորութեան անկումը (Ժ.Ա. դար), իսկ Գ. հատորը՝ Թուրք-Թաթարական ժամանակներու պատմութիւնը Սելճուքեան չրջանէն մինչեւ Սէֆեաններու հաստատումը Իրանի մէջ (Ժ.Զ. դար):

ՆԱՐԵԿԱՑԻՆ ԱԼ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ...

Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ հրատարակուած դրութեամբ մը, Ս. Զազարեան կը ներկայացնէ համալսարանի դոցենտ Մ. Մկրեանի աւարտական ճառը (դասերտացիա), որ նուիրուած է Գրիգոր Նարեկացիի բանաստեղծութեանց:

Գրազատար կը յայտարարէ առանց վերապահութեան.

— « Դոցենտ Մկրեանը ցոյց տուեց, որ վերածնունդը Հայաստանում Եւրոպայից մի քանի դար առաջ է սկսել եւ որ առաջին անգամ վերածնունդի մոտիվներ դրսեւորողը հանդիսացել է Գրիգոր Նարեկացին, այդ ստեղծագործութիւններով նոր դարագլուխ է բացւում ոչ միայն մեր, այլեւ հա-

---

ՊՈՒՏՄ ՁԻԾԱՂ

«Դուն քուն...»

Վա՜յ այն մարդուն կամ ազգին, որ իր սեփական խելքովը միայն պիտի հարթէ իր կեանքի ճամբան:

« Դուն քուն, բախտդ արթուն»: Եւ այս առածը, մանաւանդ այսօր Թուրք ազգին համար չինուած է, որ պէտք չունի սեփական խելքի կամ ճարպիկութեան...

Ատեն մը, կը հաւատայի եւ կը հիանայի Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի կարողութեան եւ զօրութեանը վրայ, հսկայ բիւզանդական կայսրութեան մը ժառանգութեան վրայ թառած ըլլալուն համար, ինչպէս եւ Թուրքերու դիւանագիտական տաղանդին:

Հիմայ, միամտութեանս կուտամ այդ հաւատքս ու հիացումս:

Օսմանցին ո՛ւր, բիւզանդական կայսրութիւնը ուր...

Եթէ չըլլար սա Եւրոպացի կեավուրներուն իրար չքաշելը, Ֆաթիհ, ոչ թէ Պոլսոյ տէրը, այլեւ Այա - Սոֆիայի ժամկոչն իսկ չէր կրնար ըլլալ...

Արդէն, այնքան չփոթած էր անակնկալ յաջողութենէն, որ իր ձին քշեց եւ Ս. Սոփիա եկեղեցին մտաւ ...

Այսօրուան Թուրքերն ալ, կրկին այդ հին բախտին աւելցուքներովը կը անանին եւ ակռայ կը ցուցնեն աշխին - ձախին:

Սակայն, երբեմն կը մոռնան իրենց այս նպաստաւոր ղիրքը եւ տկարութեան նոպայի մը կը բռնուին... Ի՞նչ պէտք կար Ռուսիայէն ներողութիւն խնդրելու կամ ցաւակցութիւն յայտնելու Պոլսոյ սա վերջին դէպքերուն համար:

Եղածը ի՞նչ էր որ: Քանի մը ցուցափեղկի կոտրտուք, քանի մը բերան հայհոյանք - պոռչտուք:

Կրնային, եւրոպական բոլոր դեսպանատուներուն առջեւ ցուցադրել այդ շիրիմութիւնները, ոչ ոք ձայն - ծպտուն կը հանէր: Նոյնիսկ աւելին ալ կրնային ընել· օրինակ՝ բոլոր դեսպանները ճամբու դնել իրենց երկիրն: Եւ այս ամէնուն համար, վարձատրութիւն ալ ստանալու հաւանականութիւն կար: Միամիտնե՛ր...

Եթէ ես ըլլամ Թուրք կառավարութեան տեղը, կը ջնջեմ Պատերազմական, Արտաքին, Ներքին, Կրթական, եւ բոլոր միւս նախարարութիւնները, պահելով միայն Գանձային նախարարութիւնն ու ոստիկանական վարչութիւնը:

Ետ կը կանչեմ բոլոր Թրքական դեսպանները իրենց սարօքն հանդերձ՝ իբրեւ աւելորդ զարդ եւ իբրեւ ծախքի դուռ: Կը վերահաստատեմ Սուլթանութիւնը, Պոլսոյ գահին վրայ նստեցնելով փաթթոցաւոր Սուլթան մը: Կ'աւելեմ կը սրբեմ, եւրոպական քաղաքակրթութեան աւելորդ ցուցադրութիւնները՝ հրապարակ հանելով փողուրն ու ճիւպպէն:

Կը հրամայեմ, մեծ ու պզտիկ, զօրաւոր եւ տկար բոլոր ազգերուն, «դրա՛մ դրկեցէ՛ք, զէն ու զինուոր տրամադրեցէ՛ք, իմ հողերս պաշտպանելու համար՝ ձեր կրօնակիցներուն յարձակումներուն դէմ, ապա թէ ոչ...»:

Վստահ կրնան ըլլալ որ բոլորը, առանց խոտրութեան, պիտի հնազանդին այս հրամանին: Իրարու հետ մրցումի պիտի ելլեն, Թուրքը սիրաշահելու եւ դինք համեցնելու՝ Ազգերու Ժողովին մէջ բաղմելու համար յանուն ազգերու «ինքնորոշման» եւ «ոտմկավարական» սկզբունքներու...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Եփրատի ափերէն

Գիշեր է, ճամբայ կ'ելլենք: Գիշերը խորհրդաւոր է, կ'ըսեն, տարտամ հոգիներու: Այդ գիշերը խորհուրդէ աւելի հրդեհ ցանեց հոգիիս մէջ: Ձեղքնթացը կը սուրայ: Գիշերային խոր լռութեան մէջ ինչ անուշ է խօսիլ լուսնին հետ: Անդունդ, վերելք, վայրէջք ու նորէն երկարաձիգ վերելք: Ամէն կողմ, մեր արար եղբայրները հոգին կուրծքը կը պատռեն, հոգին հաց կը չինեն: Ահա Պաալպէկը (Հելիոպոլիս), Լիբանանի հպարտութեան կոթողը, աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը: Կը յիշես հին ցեղերը եւ անոնց հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որ պատմութեան փառքերով ծանրաբեռն, զոհցես լեռներու զաղտնի սէրը կը փափսան հեռաւոր ծովուն, Միւերկրականին՝ ծովերու թագուհիին: Կը դիտենք բնութիւնը մեր չուրջը, որ յարատեւ չարժման ու ստեղծագործութեան մէջ է:

Առաւօտ կանուխ եթէ Հալէպը դիտէք, պիտի տեսնէք որ պարտէզներուն մէջ թռչնիկները, իսկ տնակներուն մէջ երախաները կը ճոռոզեն: Յաւիտենապէս ընթացող կեանքի անիւներու ճռնչումն է այդ մեր ականջներուն համելի:

Հեռուն կ'երեւան հայ հիւղակները: Կը խորհիմ թէ աչխարհի ամենաթչուառ հայ հիւղակն իսկ օրհնութիւն մըն է: Ժամանակ մը Հայերը Սպանդանոց տանելու կեդրոններէն մէկն էր Հալէպը: Բիչատակի հեծեծանքներ աչքերս թրջեցին: Մօտ թէ հեռու ապրողները մեր հոգիի մասերն են: Կը տեսնենք Սուրիոյ ժողովուրդը փարթած չինարար կեանքի: Զոհաբերութիւնները արժէք, իմաստ ունին միայն զաւակներու համար այն ժողովուրդներուն, որոնք իրենց տունը ունին, իրենց հայրենիքը, որքան ալ աղքատիկ ըլլայ ան: Շոգեկառքը ճամբայ կ'ելլէ կրկին:

« Ղարիպի սիրտն է խոց, ճիկէրն է վէրէմ, կերած հացն է լեղի ու ջուրն է հարամ» : Կուռնկի երգին այն երկտողը ինծի պէս անծանօթ ափերու վրայ դեղերող հայ երիտասարդի մը սրտէն փրթած հառաչանք մըն է: Առանց բան մը հասկնալու, օտարներն ալ կը փափաքին որ չարունակուի ղարիբներու յուզիչ այդ եղանակը: Կը ղանք թէ մեր անցած տեղերու քարն ու հողը, արտն ու այդին, սարն ու ձորը, ամէնքն ալ բողոքի ձայներ ունին, որոնք կ'արձագանգուին մեր սրտին խորը: Երկիւղածութեամբ լռարուք: Ամէն կողմ Հայու կմախքներուն փափաուքը լսելի է: Կը յիչենք սարսափը սուրին, կը մտածենք թէ արդեօք ե՞րբ արդարութիւնը պիտի սրբէ հողին կարմիրը:

Ահա կարբեմիշը (Ճարապլուս), Հիթիթներու մայրաքաղաքը, հնութիւններու լաւագոյն վայր մը: Հոդ եւս այսօր եկած եւ թառած են Հայերը, քարէն կը հանեն հաց, եւ կը սպասեն տեսնելու լաւ օրեր:

Եփրատի հսկայ կամուրջը ճամբայ կուտայ չոգեկառքին: Հոդ երկու կողմը բարեւի կեցած են արար, քիւրտ եւ Թուրք պահակներ: Ոչ չատ ուշ կը հասնինք Արաբ-Փունար: Թրքական պահակները կայարանէն ազատ անցք կուտան ճամբորդներու:

Արաբ - Փունար (Այն էլ Արաբ, քրտերէն Կառնի Արար): Այս դիւղաքաղաքը հիմնուած է 1922-1923 թուականներուն Հայերու կողմէ: Հիմնադիրն է Պ. Զուվալհերատեան:

Բնակչութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Ուրֆացիներէ, նաեւ կարմուրճցիներէ, Սասունցիներէ, Տիգրանակերտցիներէ, Սէվէրէկցիներէ, Սեբաստացիներէ, Պիրէճիկցիներէ, Այնթապցիներէ, Քիլիսցիներէ եւն.: 250-255 տուն լուսաւորչական են, մօտ 1200 հոգի:

Կան նաեւ 25-30 տուն հայ կաթոլիկ եւ 3-4 տուն հայ բողոքականներ:

Ներկայ չրջանին իր դոյութիւնը կը պահէ միայն Արիմեան Ազգային վարժարանը, որու աչակերտութեան թիւն էր մանկապարտէզ եւ նախակրթարան մինչեւ 25 հոկտ. 200 հոգի: Ցոյս կայ որ չատ մօտերս այս թիւը բարձրանայ 250-260ի:

Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ չորս ուսուցիչէ եւ ե-րիք ուսուցչուհիէ: Դպրոցը ունի ընդարձակ խաղավայր, տեսչարան, եւ հինգ դասարան: Մանկապարտէզի աչակերտութիւնը եկեղեցւոյ մէջն է: Այս վարժարանն ալ ունի զանազան կարիքներ եւ չքաւոր աչակերտներ: Վստահ ենք թէ մեր ժրաջան առաջնորդը, Զարեհ վարդապետ, երբեմն կ'այցելէ նաեւ հոս եւ կ'ըլլայ օգտակար: Թաղականութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը ձեռք ձեռքի տուած լծուեր են աչխատանքի: Շատ ուրախալի է որ ժողովուրդը համերաչխ է ինքն իր մէջ եւ կ'ապրի սիրով:

Հայ Օգն. Ընկերութիւնը ունի եւանդուն ատենապետուհի մը եւ գործունեայ վարչութիւն մը: Գոյութիւն ունին նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ. սկաուտական կազմ. Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Հ.Ե.Ը.Մ.: Բոլորը կ'ապրին եղբայրաբար: Հոգեւոր հովիւն է Մտեփան ատենի քահանայ Ղազարեան որ սիրուած է ժողովուրդէն: Ձայրապետական չրջանը չատ հարուստ է պատմական հնութիւններով:

Հնութեան կեդրոն կարելի է համարել Ասլան-Տաղը, Արար-Փունարի հարաւ-արեւելքը, ուրկից երկու-ժամ հեռուն:

Թէլ-Ահմար,— հոս կատարուած են պեղումներ, 6-7 ժամ ձիով, ճիշտ Եփրատի եզերքը: Բազմաթիւ են հռոմէական ռազմական բլուրները, անկարելի է յիչատակութիւնը ամիսներ տեւող կուիներու· պիտի ուզէի որ ընթերցողը ինք ձեռք բերէր օրինակ մը այս դրքէն, կարդար զայն եւ պաղատիր կազմէր տեղի ունեցող կռիւներու մասին: Հայկական քաջութեան, զոհաբերութեան, հնարամտութեան ու նաեւ տաղանդի փայլուն ապացոյց մըն է Այնթապի ամբողջ դոյամարտը: Թերեւս ցնցող չատ դէպքեր չկան հոն, բայց դոյամարտը իր ամբողջութեանը մէջ ինքնին ցնցող իրողութիւն մըն է· 45 ղէնքով ու որսորդական հրացաններով զօրաւոր թչնամիի մը դէմ կռիւ մէջ նետուիլ ու հետզհետէ պատրաստել ինքնապաչտպանութեան նորանոր միջոցներ — հրացան, թնդանօթ, հարիւրներով ռումբեր, նոյնիսկ հեղձուցիչ կազ, ինքնին ոչ միայն ցնցող, այլեւ ապչեցուցիչ է: Ուտելիք չունենալ, օրերով ու չաբաթներով մարտիկներուն տալ օրական 7—8 բակլայ, մէկ սոխ ու սխտոր ու տեսնել զանոնք, դիշեր ու ցերեկ, ամուր ու անսասան իրենց դիրքերուն վրայ, խորապէս յուզիչ է եւ մեզ կը մղէ յարգանքի ու երախտագիտութեան դէպի դոյամարտը կերտող հերոս ժողովուրդը:

Մ. ՕԶԱՆԵԱՆ

Եփրատի ափերէն

Գիշեր է, ճամբայ կ'ելլենք: Գիշերը խորհրդաւոր է, կ'ըսեն, տարտամ հոգիներու: Այդ գիշերը խորհուրդէ աւելի հրդեհ ցանեց հոգիիս մէջ: Ձեղքնթացը կը սուրայ: Գիշերային խոր լռութեան մէջ ինչ անուշ է խօսիլ լուսնին հետ: Անդունդ, վերելք, վայրէջք ու նորէն երկարաձիգ վերելք: Ամէն կողմ, մեր արար եղբայրները հոգին կուրծքը կը պատռեն, հոգին հաց կը չինեն: Ահա Պաալպէկը (Հելիոպոլիս), Լիբանանի հպարտութեան կոթողը, աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը: Կը յիշես հին ցեղերը եւ անոնց հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որ պատմութեան փառքերով ծանրաբեռն, զոհցես լեռներու զաղտնի սէրը կը փափսան հեռաւոր ծովուն, Միւերկրականին՝ ծովերու թագուհիին: Կը դիտենք բնութիւնը մեր չուրջը, որ յարատեւ չարժման ու ստեղծագործութեան մէջ է:

Առաւօտ կանուխ եթէ Հալէպը դիտէք, պիտի տեսնէք որ պարտէզներուն մէջ թռչնիկները, իսկ տնակներուն մէջ երախաները կը ճոռոզեն: Յաւիտենապէս ընթացող կեանքի անիւներու ճռնչումն է այդ մեր ականջներուն համելի:

Հեռուն կ'երեւան հայ հիւղակները: Կը խորհիմ թէ աչխարհի ամենաթչուառ հայ հիւղակն իսկ օրհնութիւն մըն է: Ժամանակ մը Հայերը Սպանդանոց տանելու կեդրոններէն մէկն էր Հալէպը: Բիչատակի հեծեծանքներ աչքերս թրջեցին: Մօտ թէ հեռու ապրողները մեր հոգիի մասերն են: Կը տեսնենք Սուրիոյ ժողովուրդը փարթած չինարար կեանքի: Զոհաբերութիւնները արժէք, իմաստ ունին միայն զաւակներու համար այն ժողովուրդներուն, որոնք իրենց տունը ունին, իրենց հայրենիքը, որքան ալ աղքատիկ ըլլայ ան: Շոգեկառքը ճամբայ կ'ելլէ կրկին:

« Ղարիպի սիրտն է խոց, ճիկէրն է վէրէմ, կերած հացն է լեղի ու ջուրն է հարամ» : Կուռնկի երգին այն երկտողը ինծի պէս անծանօթ ափերու վրայ դեղերող հայ երիտասարդի մը սրտէն փրթած հառաչանք մըն է: Առանց բան մը հասկնալու, օտարներն ալ կը փափաքին որ չարունակուի ղարիբներու յուզիչ այդ եղանակը: Կը ղանք թէ մեր անցած տեղերու քարն ու հողը, արտն ու այդին, սարն ու ձորը, ամէնքն ալ բողոքի ձայներ ունին, որոնք կ'արձագանգուին մեր սրտին խորը: Երկիւղածութեամբ լռարուք: Ամէն կողմ Հայու կմախքներուն փափաուքը լսելի է: Կը յիշենք սարսափը սուրին, կը մտածենք թէ արդեօք ե՞րբ արդարութիւնը պիտի սրբէ հողին կարմիրը:

Ահա կարբեմիշը (Ճարապլուս), Հիթիթներու մայրաքաղաքը, հնութիւններու լաւագոյն վայր մը: Հոդ եւս այսօր եկած եւ թառած են Հայերը, քարէն կը հանեն հաց, եւ կը սպասեն տեսնելու լաւ օրեր:

Եփրատի հսկայ կամուրջը ճամբայ կուտայ չոգեկառքին: Հոդ երկու կողմը բարեւի կեցած են արար, քիւրտ եւ Թուրք պահակներ: Ոչ չատ ուշ կը հասնինք Արաբ-Փունար: Թրքական պահակները կայարանէն ազատ անցք կուտան ճամբորդներու:

Արաբ - Փունար (Այն էլ Արաբ, քրտերէն Կառնի Արար): Այս դիւղաքաղաքը հիմնուած է 1922-1923 թուականներուն Հայերու կողմէ: Հիմնադիրն է Պ. Զուվալհերատեան:

Բնակչութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Ուրֆացիներէ, նաեւ կարմուրճցիներէ, Սասունցիներէ, Տիգրանակերտցիներէ, Սէվէրէկցիներէ, Սեբաստացիներէ, Պիրէճիկցիներէ, Այնթապցիներէ, Քիլիսցիներէ եւն.: 250-255 տուն լուսաւորչական են, մօտ 1200 հոգի:

Կան նաեւ 25-30 տուն հայ կաթոլիկ եւ 3-4 տուն հայ բողոքականներ:

Ներկայ չրջանին իր դոյութիւնը կը պահէ միայն Արիմեան Ազգային վարժարանը, որու աչակերտութեան թիւն էր մանկապարտէզ եւ նախակրթարան մինչեւ 25 հոկտ. 200 հոգի: Ցոյս կայ որ չատ մօտերս այս թիւը բարձրանայ 250-260ի:

Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ չորս ուսուցիչէ եւ ե-րիք ուսուցչուհիէ: Դպրոցը ունի ընդարձակ խաղավայր, տեսչարան, եւ հինգ դասարան: Մանկապարտէզի աչակերտութիւնը եկեղեցւոյ մէջն է: Այս վարժարանն ալ ունի զանազան կարիքներ եւ չքաւոր աչակերտներ: Վստահ ենք թէ մեր ժրաջան առաջնորդը, Զարեհ վարդապետ, երբեմն կ'այցելէ նաեւ հոս եւ կ'ըլլայ օգտակար: Թաղականութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը ձեռք ձեռքի տուած լծուեր են աչխատանքի: Շատ ուրախալի է որ ժողովուրդը համերաչխ է ինքն իր մէջ եւ կ'ապրի սիրով:

Հայ Օգն. Ընկերութիւնը ունի եւանդուն ատենապետուհի մը եւ գործունեայ վարչութիւն մը: Գոյութիւն ունին նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ. սկաուտական կազմ. Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Հ.Ե.Ը.Մ.: Բոլորը կ'ապրին եղբայրաբար: Հոգեւոր հովիւն է Մտեփան ատենի քահանայ Ղազարեան որ սիրուած է ժողովուրդէն: Ձայրապետական չրջանը չատ հարուստ է պատմական հնութիւններով:

Հնութեան կեդրոն կարելի է համարել Ասլան-Տաղը, Արար-Փունարի հարաւ-արեւելքը, ուրկից երկու-ժամ հեռուն:

Թէլ-Ահմար,— հոս կատարուած են պեղումներ, 6-7 ժամ ձիով, ճիշտ Եփրատի եզերքը: Բազմաթիւ են հռոմէական ռազմական բլուրները, անկարելի է յիչատակութիւնը ամիսներ տեւող կռիւներու· պիտի ուզէի որ ընթերցողը ինք ձեռք բերէր օրինակ մը այս դրքէն, կարդար զայն եւ պաղատիր կազմէր տեղի ունեցող կռիւներու մասին: Հայկական քաջութեան, զոհաբերութեան, հնարամտութեան ու նաեւ տաղանդի փայլուն ապացոյց մըն է Այնթապի ամբողջ դոյամարտը: Թերեւս ցնցող չատ դէպքեր չկան հոն, բայց դոյամարտը իր ամբողջութեանը մէջ ինքնին ցնցող իրողութիւն մըն է· 45 ղէնքով ու որսորդական հրացաններով զօրաւոր թչնամիի մը դէմ կռիւ մէջ նետուիլ ու հետզհետէ պատրաստել ինքնապաչտպանութեան նորանոր միջոցներ — հրացան, թնդանօթ, հարիւրներով ռումբեր, նոյնիսկ հեղձուցիչ կազ, ինքնին ոչ միայն ցնցող, այլեւ ապչեցուցիչ է: Ուտելիք չունենալ, օրերով ու չաբաթներով մարտիկներուն տալ օրական 7—8 բակլայ, մէկ սոխ ու սխտոր ու տեսնել զանոնք, դիշեր ու ցերեկ, ամուր ու անսասան իրենց դիրքերուն վրայ, խորապէս յուզիչ է եւ մեզ կը մղէ յարգանքի ու երախտագիտութեան դէպի դոյամարտը կերտող հերոս ժողովուրդը:

Մ. ՕԶԱՆԵԱՆ

Եփրատի ափերէն

Գիշեր է, ճամբայ կ'ելլենք: Գիշերը խորհրդաւոր է, կ'ըսեն, տարտամ հոգիներու: Այդ գիշերը խորհուրդէ աւելի հրդեհ ցանեց հոգիիս մէջ: Ձեղքնթացը կը սուրայ: Գիշերային խոր լռութեան մէջ ինչ անուշ է խօսիլ լուսնին հետ: Անդունդ, վերելք, վայրէջք ու նորէն երկարաձիգ վերելք: Ամէն կողմ, մեր արար եղբայրները հոգին կուրծքը կը պատռեն, հոգին հաց կը չինեն: Ահա Պաալպէկը (Հելիոպոլիս), Լիբանանի հպարտութեան կոթողը, աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը: Կը յիշես հին ցեղերը եւ անոնց հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որ պատմութեան փառքերով ծանրաբեռն, զոհցես լեռներու զաղտնի սէրը կը փափսան հեռաւոր ծովուն, Միւերկրականին՝ ծովերու թագուհիին: Կը դիտենք բնութիւնը մեր չուրջը, որ յարատեւ չարժման ու ստեղծագործութեան մէջ է:

Առաւօտ կանուխ եթէ Հալէպը դիտէք, պիտի տեսնէք որ պարտէզներուն մէջ թռչնիկները, իսկ տնակներուն մէջ երախաները կը ճոռոզեն: Յաւիտենապէս ընթացող կեանքի անիւներու ճռնչումն է այդ մեր ականջներուն համելի:

Հեռուն կ'երեւան հայ հիւղակները: Կը խորհիմ թէ աչխարհի ամենաթչուառ հայ հիւղակն իսկ օրհնութիւն մըն է: Ժամանակ մը Հայերը Սպանդանոց տանելու կեդրոններէն մէկն էր Հալէպը: Բիչատակի հեծեծանքներ աչքերս թրջեցին: Մօտ թէ հեռու ապրողները մեր հոգիի մասերն են: Կը տեսնենք Սուրիոյ ժողովուրդը փարթած չինարար կեանքի: Զոհաբերութիւնները արժէք, իմաստ ունին միայն զաւակներու համար այն ժողովուրդներուն, որոնք իրենց տունը ունին, իրենց հայրենիքը, որքան ալ աղքատիկ ըլլայ ան: Շոգեկառքը ճամբայ կ'ելլէ կրկին:

« Ղարիպի սիրտն է խոց, ճիկէրն է վէրէմ, կերած հացն է լեղի ու ջուրն է հարամ» : Կուռնկի երգին այն երկտողը ինծի պէս անծանօթ ափերու վրայ դեղերող հայ երիտասարդի մը սրտէն փրթած հառաչանք մըն է: Առանց բան մը հասկնալու, օտարներն ալ կը փափաքին որ չարունակուի ղարիբներու յուզիչ այդ եղանակը: Կը ղանք թէ մեր անցած տեղերու քարն ու հողը, արտն ու այդին, սարն ու ձորը, ամէնքն ալ բողոքի ձայներ ունին, որոնք կ'արձագանգուին մեր սրտին խորը: Երկիւղածութեամբ լռարուք: Ամէն կողմ Հայու կմախքներուն փափաուքը լսելի է: Կը յիշենք սարսափը սուրին, կը մտածենք թէ արդեօք ե՞րբ արդարութիւնը պիտի սրբէ հողին կարմիրը:

Ահա կարբեմիշը (Ճարապլուս), Հիթիթներու մայրաքաղաքը, հնութիւններու լաւագոյն վայր մը: Հոդ եւս այսօր եկած եւ թառած են Հայերը, քարէն կը հանեն հաց, եւ կը սպասեն տեսնելու լաւ օրեր:

Եփրատի հսկայ կամուրջը ճամբայ կուտայ չոգեկառքին: Հոդ երկու կողմը բարեւի կեցած են արար, քիւրտ եւ Թուրք պահակներ: Ոչ չատ ուշ կը հասնինք Արաբ-Փունար: Թրքական պահակները կայարանէն ազատ անցք կուտան ճամբորդներու:

Արաբ - Փունար (Այն էլ Արաբ, քրտերէն Կառնի Արար): Այս դիւղաքաղաքը հիմնուած է 1922-1923 թուականներուն Հայերու կողմէ: Հիմնադիրն է Պ. Զուվալհերատեան:

Բնակչութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Ուրֆացիներէ, նաեւ կարմուրճցիներէ, Սասունցիներէ, Տիգրանակերտցիներէ, Սէվէրէկցիներէ, Սեբաստացիներէ, Պիրէճիկցիներէ, Այնթապցիներէ, Քիլիսցիներէ եւն.: 250-255 տուն լուսաւորչական են, մօտ 1200 հոգի:

Կան նաեւ 25-30 տուն հայ կաթոլիկ եւ 3-4 տուն հայ բողոքականներ:

Ներկայ չրջանին իր դոյութիւնը կը պահէ միայն Արիմեան Ազգային վարժարանը, որու աչակերտութեան թիւն էր մանկապարտէզ եւ նախակրթարան մինչեւ 25 հոկտ. 200 հոգի: Ցոյս կայ որ չատ մօտերս այս թիւը բարձրանայ 250-260ի:

Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ չորս ուսուցիչէ եւ ե-րիք ուսուցչուհիէ: Դպրոցը ունի ընդարձակ խաղավայր, տեսչարան, եւ հինգ դասարան: Մանկապարտէզի աչակերտութիւնը եկեղեցւոյ մէջն է: Այս վարժարանն ալ ունի զանազան կարիքներ եւ չքաւոր աչակերտներ: Վստահ ենք թէ մեր ժրաջան առաջնորդը, Զարեհ վարդապետ, երբեմն կ'այցելէ նաեւ հոս եւ կ'ըլլայ օգտակար: Թաղականութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը ձեռք ձեռքի տուած լծուեր են աչխատանքի: Շատ ուրախալի է որ ժողովուրդը համերաչխ է ինքն իր մէջ եւ կ'ապրի սիրով:

Հայ Օգն. Ընկերութիւնը ունի եւանդուն ատենապետուհի մը եւ գործունեայ վարչութիւն մը: Գոյութիւն ունին նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ. սկաուտական կազմ. Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Հ.Ե.Ը.Մ.: Բոլորը կ'ապրին եղբայրաբար: Հոգեւոր հովիւն է Մտեփան ատենի քահանայ Ղազարեան որ սիրուած է ժողովուրդէն: Ձայրապետական չրջանը չատ հարուստ է պատմական հնութիւններով:

Հնութեան կեդրոն կարելի է համարել Ասլան-Տաղը, Արար-Փունարի հարաւ-արեւելքը, ուրկից երկու-ժամ հեռուն:

Թէլ-Ահմար,— հոս կատարուած են պեղումներ, 6-7 ժամ ձիով, ճիշտ Եփրատի եզերքը: Բազմաթիւ են հռոմէական ռազմական բլուրները,

---

պատերազմի տաճն նշաններ տալու: Պատրաստի քիւրտ աչիրէթապետին կով կը գտնուի մեծ կրաս մը, որ կ'առնէ 36 թիթեղ ջուր: Մեր մօտերն է նաեւ հնութեանց տակէն անցնող բաւական մեծ աղ

մաշխարհային գրականութեան պատմութեան մէջ»:

... Նա ճիշդ կերպով Նարեկացու «Մատեան Ողբերգութեան» միստիքական պօէմը համարում է փէօդալիզմի դէմ ուղղուած մի ուժեղ արտայայտութիւն»:

Գրախօսականի չարունակութենէն կ'իմանանք որ «Նարեկացու ողբերգութեան պատճառը հասարակական կեանքի յոռի կողմերն են, ժողովրդի ծանր վիճակը», թէ Նարեկացին զեղարուեստական վարպետութեամբ արտայայտած է նաեւ այդ պայմաններու դէմ ուղղուած ցասումն ու բողոքը:

Ուրեմն, Նարեկացիի «ողբերգութիւնը յոռետեսական ողբասացութիւն չէ, այլ իրականութեան չհաշտուելու ճգտում, կեանքի եւ մահուան հակասութիւններից առաջացած խոր թախիծ: Նարեկացին ցանկանում է տեսնել մարդուն իր բարձրութեանը հասած, ամէն մի կաշկանդումից ազատուած, կատարեալ եւ ամբողջացած»:

Այս վիճելի տեսութիւններէն վերջ, Մկրեան մանրամասնօրէն կը քննէ «Մատեան Ողբերգութեան» գործին լեզուն եւ արտայայտութեան ձեւերը, որոնք ինքնուրոյն են: Նարեկացին երեւան բերած է ոտանաւորի տարբեր չափերու բազմազանութիւն, առանց չափին զոհելու բովանդակութիւնը: «Նարեկը, ինչպէս մեծ սինֆոնիաները, իր բոլոր ելեւէջներով հանդերձ, լսողութեան համար մի միասնական երաժշտական պատկեր է կազմում»: Նարեկի լեզուն հարուստ է փոխաբերութիւններով, ինչպէս եւ ասացուածքի արժէք ունեցող արտայայտութիւններով, իրականութենէն առնուած դուներով պատկերներով»:

Ամէնէն վերջը, դոկտոր Մկրեան կը բացատրէ թէ Նարեկացին խոր ազդեցութիւն գործած է հին եւ նոր գրողներու վրայ: Այս առթիւ կը յիշէ, Հայաստանի գրողներէն, Դերենիկ Դեմիրճեանը, Ն. Զարեանը եւ Ս. Տարոնացին:

Համալսարանի դիտական խորհուրդը բանասիրութեան վարդապետի տիտղոս տուած է Մկրեանի:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՑ օտար գինուորներուն պարպումը պիտի վերջանայ մէկ ամիսէն: Ֆրանսացիները հազիւ հազար գինուոր ունին, Անգլիացիները՝ չատ աւելի: Լիբանանը պիտի պարպուի Սուրիայէն վերջը:

ԾԽԱՒՈՏԻ գիներու յաւելումը պիտի գործադրուի 1946 Յունուար 1էն սկսեալ: Սովորական կօղուազը պիտի արժէ 20 ֆրանք, Մարիլանը՝ 25, Սելքիբը՝ 28, բապա-կոին՝ 25 ֆրանք եւն.:

63 ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ խոստովանած ըլլալով, հռչակաւոր Տօքթ. Փըթիօն վերջապէս պիտի դատուի: Թղթածրարը 15 քիլօ կը կշռէ: Բժիշկը, որ Ֆրէնի բանտը կը գտնուի, դիրք մը դրելու ձեռնարկած է:

ՆՕՐԸ ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՆԵՐ մահուան դատապարտեցան Սմոլէնսքի մէջ (Ռուսիա), իրրեւ Յարդարար, երիք հոգի ալ՝ գնդապան պատիժներու: Մոսկուայի անթելը կ'ըսէ թէ երկու տարուան գրաւման չրջանին Գերմանները քանդած են քաղաքին 90 առ հարիւրը:

ՃԱՓՈՆԻ անձնասպան վարչապետին՝ իշխան Քոնոյէի մէկ նամակը հրատարակութեան արուեցաւ իր գաւկին կողմէ: Այդ նամակին համաձայն, 1940ի վերջերը Ա. Միութիւնը իր հաւանութիւնը յայտնած էր քառանդամ համաձայնութեան մը, Գերմանիոյ, Ճափոնի եւ Իտալիոյ հետ բաժնելու համար Ասիան եւ Ափրիկէի կարգ մը մասերը: Այս համաձայնութեամբ, Իրանը եւ Հնդկաստանը պիտի կազմէին Ռուսիոյ ազդեցութեան չրջանակը, Ճափոն պիտի ստանար Խաղաղական ովկիանոսի չրջանը, Գերմանիա՝ կեդրոնական Ափրիկէն, իսկ Իտալիա՝ Հիւս. Ափրիկէն: Սակայն բանակցութիւնները ձգձգուեցան եւ երեք ամիս վերջը նացի վարիչները անխուսափելի կը դանէին ռուս-եւգերման պատերազմը: Նոյն համաձայնութեամբ, երեք պետութիւնները յանձն կ'առնէին յարգել Ա. Միութեան հողային ամբողջութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը ազդ. պաշտպանութեան մէջ ձուլելու եւ մէկ զեկավարութեան յանձնելու համար ծրագիր մը ներկայացուց նախագահ Թրումըն, միեւնոյն առեն պնդելով պարտաւորիչ մարզանքի վրայ, որպէսզի պահեստի ուժեր ունենան: Խորհրդարանի անդամներէն չատեր հակառակ են այս ծրագրին:

ՌԸՆՈՑԻ գործարանը օրական 70 բեռնակառքեր կ'արտադրէ: Լրագրողները հաստատեցին թէ ազգայնացումը երբեք չէ դանդաղեցուցած արտադրութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՑ ֆաչական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Սքորցա, ժէզուիտ վանականի մը հագուստ հագնելով փախաւ: Վանահայրը հարցաքննութեան կանչուեցաւ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ իրաւասութիւնները ճշդելով, Սահմանադրութեան Յանձնաժողովը պաշտօնավարութեան պայմանաժամ նչանակեց վեց տարի, վերընտրելի՝ միայն մէկ անդամուան համար: Նախագահը պիտի չնախագահէ նախարարականխորհուրդին, ոչ ալ ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդին: Զրկուած է նաեւ ներում չնորհելու իրաւունքէն: Մէկ խօսքով, մեծապէս կրճատուած են նախկին իրաւասութիւնները:

ԱՆԳԼԻՈՑ դաւաճաններէն ձօն Ամբրի, Հընդկաստանի նախկին նախարարին 33 տարեկան դաւակը, որ մահուան դատապարտուած էր, կախուեցաւ չորեքչաբթի օր: Դատապարտեալը Գերմանիոյ կը ծառայէր մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, անթելով եւ յօդուածներով, գրաւման չրջանին: Պիտի կախուի նաեւ Ուիլեըմ Ձոյս, այլ անուամբ «Լորտ Հաւ - Հաւ», որ կը խօսէր Պերլինի անթելէն:

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 6000 ԿՏՈՐ գեղարուեստական ադարկաներ, որոնք Գերմանիա տարուած էին գրաւման չրջանին, Փարիզ պիտի հասնին այսօր-վաղը, երկու կառախումբերով եւ վեց կառքերով:

ՊՈԼՍԻՆ հասած ըուրերու համաձայն, Դեկտ. 4ի հակաբոլշեւիկ ցոյցին առթիւ «Լա Թիւրքի» թերթին խմբագրատան մէջ զտնուած են «Մորհրդահայ արշիւուած թերթեր»: Կը կարծուիթէ Հայեր ալ ձերբակալուած են:

BAL DES MIMOSAS

Եղանակին ամէնէն չքեղ պարահանդէսը Փարիզի Հայկական երգչախումբին կազմէ, 12 Յունուար 1946, չարաթ գիչեր Aéro - Club de Franceի գեղեցիկ սրահին մէջ: Երկու նուագախումբ, կը նուագէ Արժանթինեան Պաչիչայի խումբը:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ֆր. Կ. ՄԱԶի Փարիզի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիչեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուագ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Զերմութիւնը ապահովուած է:

ԿԱՂԱՆԴԱՔ կը փնտռէ

« ԱՐԱՇԱՆի » մը նուիրեցէք (Գ. հատոր), եւ մէկ տարեկան «ՀԱՅ ԴԻՈՑԱ»,— երկուքն ալ նոր լոյս տեսան:

Խ. Հայաստանի 25ամեակը Պրիւսէլի մէջ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Յառաջ).— Դեկտեմբեր 15ին, չարաթ կէս օրէ վերջ, Պրիւսէլի Ակադեմիայի հոյակապ պալատին մէկ չքեղ սրահի մը մէջ տեղի ունեցաւ Խ. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութիւնը: Ներկայ էին Պելժիոյ գաղութին մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ պելժ եւ օտար ծանօթ անձնաւորութիւններ, Խորհրդային դիւանագործական պատուիրակութեան պետ՝ Ֆոտօֆով, խորհրդային դեսպանատան պաշտօնատարներ, Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչ՝ Անասթասով, Պելժիոյ պարենաւորման նախարար եւ ընդհ. քարտուղար ներքին ճակատի՝ Լոկար Լալման, ժանթէրֆ՝ որ համայնավար կուսակցութեան դլխաւոր դէմքերէն մէկն է, եւայլն:

Բեմը զրօչազարդուած էր դաշնակից պետութեանց զրօչներով: Ճակատը զետեղուած էր Խ. Հայաստանի զինանշանը, չրջապատուած ապարատ պետ Սթալինի, զօրավար Բաղրամեանի եւ Հայաստանի կառավարութեան նախագահ՝ Պապեանի պատկերներով: Բեմի յատակամասին վրայ դիրք բռնած էին օրուան բանախօսները, Խ. դեսպան Սէրկէվ, որ սիրով ընդունած էր հանդէսին պատուակալ նախագահութիւնը, Պելժիոյ Գաղթ. վարչութեան նախագահ՝ Մ. Միհրդատեանց, Պելժ-Սովիէթ բարեկամութեան նախագահ՝ Տիկին Իզապէլ Պլում, կանի համալսարանի փրոֆ. եւ Պելժիոյ ազդ. ճակատի քարտուղար՝ Նիւյէնս, Պ. Ղազիկեան՝ Ատենապետ երիտ. միութեան, Մ. Մալումեան (Փարիզէն), Նորայր Վրոյը՝ նախագահ Ներկ. մարմնի ընդհ. ժողովին, Վ. Կաքաւեան, Պ. Մուրատեան եւ Հ. Տէրոսկի:

Պելժիոյ, Խ. Միութեան եւ Խ. Հայաստանի քայլերգները յոտնկայս ունկնդրելէ վերջ, հանդէսի նախագահ Պ. Միհրդատեանց ժողովը բացաւ կուռ բանախօսութիւնով մը, որուն վերջաբանը հետեւեալն էր.— «Հայ ժողովուրդին արագ աճումը եւ մշակութային վերելքը դոր թուեցի, կը կազմեն մէկը այն նպաստաւոր պայմաններէն, որոնց մէջ կրնայ ի վերջոյ զարգանալ հայ ժողովուրդը: Մեր անկախութիւնը կորսնցնելէն ի վեր, մենք միայն հարստահարութեան եւ կեղեքումի դարեր ճանչցանք: Ցեղի, դասակարգի, կրօնքի եւ տիրապետութեան նախապաշարումները, որոնցմով ոտքոտուած էին աչխարհակալները, արգելք հանդիսացան Հայաստանի ազատագրումին: Ազդերու մէջեւ համերաչխութեան եւ եղբայրակցութեան նոր դար մը միայն պիտի եղաւ ստեղծելու հնարաւոր վերջապէս պայմաններ, որոնց մէջ հայ ժողովուրդը կարենայ իրագործել իր ճակատագիրը եւ մղում տալ իր ստեղծագործ կարողութիւններուն»:

Տիկին Պլում եւ Պ. Նիւյէնս համակրանքի ջերմ խօսքերով չեչտեցին անցեալին մէջ հայ ժողովուրդին կրած անլուր տառապանքները, հայ ցեղին մղած ազատագրական պայքարներն ու զոհողութիւնները թէ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներու վրայ, իր կրած յաճախակի յուսախաբութիւնները: Ցետոյ պանծացուցին ներկայ Հայաստանի մէջ 25 տարիներէ ի վեր ձեռք բերուած յառաջդիմութիւնները՝ մչակութային եւ չինարարական մարզերուն մէջ,— տեսակ մը զոհար՝ ընդմէջ Խ. Միութեան միւս երկիրներուն:

Ցաջորդաբար խօսք առին Պ. Ղազիկեան, Մ. Մալումեան, Վ. Կաքաւեան, Պ. Մուրատեան եւ Հ. Տէրոսկի: Ցեղի անձկութեան պատճառով զանց կ'առնեմ արձանագրել ճառերուն ամփոփումը:

Պ. Միհրդատեանցի հրաւէրին վրայ՝ խորհրդային դեսպան Սէրկէվ քանի մը խօսքով դրուատեց Խ. Հայաստանի ներկայ բարգաւաճ վիճակը եւ չնորհաւորեց անոր 25րդ տարեդարձը:

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ, մեր հայրենակիցներուն հաւանութեան ննթարկեց պատճէնը հետեւեալ հեռագրին, որ ողջունութեամբ.—

«Պելժիոյ հայ զաղութը, որ հոս համախմբուած է տօնելու Սովետական Հայաստանի հիմնարկութեան 25րդ տարեդարձը, իր ամենաջերմ չնորհաւորութիւնները կը յայտնէ հայ ժողովուրդին եւ հայ կառավարութեան: Իր եղբայրական ողջոյնները կ'ուղղէ բոլոր մտաւորական եւ ձեռնարկական աչխատաւորներուն, որոնք կերտեցին նոր Հայաստանը: Խանդավառութեամբ կ'ողջունէ հայրենիքի եւ մարդկային քաղաքակրթութեան պաչտպանները դիւցազնական յաղթանակը: Կը յայտնէ իր անսպառ սէրը իր փառաւէղ հայրենիքին, փափաքելով որ ան աստիճանաբար եւ խաղաղօրէն վերստանայ իր զաւակներուն հայրենական ժառանգութիւնը»:

Հանդէսը վերջացաւ երաժչտական բաժինով մը, ուր յաջողապէս նուագեցան Լուպաչէվի ռուսական երգերը, Մելիքեանի օրօրերգը, Խաչատուրեանի Օփերայի պարերգը եւ Վարդան Սարդսեանի հայկական պարը:

Հանդէսը անմոռանալի յաջողութիւն մը ունեցաւ եւ լաւ տպաւորութիւն գործեց օտարներուն վրայ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը երեւանէն առացած է Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի Հայկական Ընկերութեան օրհնութեան «Սովետական Հայաստան» պատկերազարդ ամսագրի առաջին թիւէն սակաւաթիւ օրինակներ: Այն կազմակերպութիւնները որ կ'ուզեն դնել, դիմեն Միութեան կեդրոնը: Գինը՝ 125 ֆրանք:

Պ. ՇԱՒԻԼ ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ Փարիզի բժչկական համալսարանէն պատիւ ունի տեղեկացնելու յարգելի յաճախորդներուն որ իր ատամնաբուժարանը փոխադրուած է քաղաքին կեդրոնը, 2 Rue Taitbout, Bld. des Italiensի անկիւնը, հեռաձայն Pro. 80-52: Կ'ընդունի ժամադրութեամբ:

ՍԱԼ ԿԱՎՈ, ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ
(Métro Miromesnil)

Հայկական համանուագ, (առաջին ունկնդրութիւն), հեղինակութիւն Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի, կը նուագէ Փառըզուի նուագախումբը, առաջնորդութեամբ Օփերա Քոմիքի նուագապետ Ֆրանսիս Սէպրոնի: Նուագահանդէսին կը մասնակցին Տիկիններ Մարսէլ Ժէռառ, Նաթալի Վէզօր եւ Օր. Հիւկէթ կարին Իզգալացեան, Ֆրանսական, ռուսական, սպանիական եւ հայկական երգերով:

Տոմսերու գիները՝ 250, 25 ֆրանք: Դիմել յանձնախումբին: Հեռաձայն Tru. 37-54:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՖԱՐԱՆՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելի - ներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուչեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Շորեքչաբթի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաչարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.38f

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԱԾՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 25 Décembre 1945 երեքշաբթի 25 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4492-ՆՈՐ շրջան թիւ 221 — ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԷՐԱՋ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Անշուշտ բարեպաշտները ուրախ են որ Ամերիկահայերը մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան մը ձեռնարկած են, փառաւոր մայր-եկեղեցի մը չինելու համար Նիւ Եորքի մէջ, առաջնորդարանով, դպրոցով եւ յարակից մասերով:

Այս բոլորը՝ այն հասկացողութեամբ թէ ծրագրուած հաստատութիւնը պիտի ծառայէ հիմնական պահանջի մը,— ազգապահպանում:

Այս ծրագրով այնքան խանդավառուած են որ, ճառախօսներէն Տիրայր արք. յայտարարեր է·

« Տիեզերական եկեղեցի մը, որուն առջեւէն երբ օտարը անցնի եւ հարց տայ քէ այդ ի՞նչ է, մէկն ալ պատասխանէ·— **That is an Armenian Church!** (*Հայկական եկեղեցի մըն է*):

Մենք տարբեր կը մտածենք:

Ինչպէս Ֆրանսայի եւ ուրիշ դաղութներու, նոյնպէս Ամերիկայի նոր սերունդին օտարացման, այլասերման վտանգը դժուար թէ սահմանափակուի ամուլ չքեղութիւններով:

Եկեղեցիները պակա՞ս կուգան Ամերիկայի մէջ, որ մէկ միլիոն կը հաւաքեն, հատ մըն ալ կառուցանելու համար:

Ծրագրուած չէնքը, մայր ըլլայ թէ հայր, կրնայ հիացում պատճառել իր չքեղութեամբ, իրրեւ աղգային կամ ճարտարապետական պարծանք: Բայց, իրականին մէջ, պիտի դառնայ էրած օրուն մխիթարանք:

Եթէ մէկ միլիոն տոլարը իրապէս պիտի հաւաքեն, ինչպէս վճռած են, ինչո՞ւ չդոհանալ համեստ Այգային Տունով մը — եկեղեցի ունին արդէն — եւ գումարին գլխաւոր մասը յատկացնել միջնակարգ-վարժարան մը, նոյն իսկ երկու հատ բանալու:

Երբ մեր ողբացեալ բարեկամը, Պ· Վահան Մօրատեանճեան կը ձեռնարկէր Մարսէյլի մայր-եկեղեցին կառուցանելու, այն առեն պարտք սեպեցինք յիշեցնել թէ լաւագոյն պիտի ըլլար ճեմարան մը հաստատել· Տրամադրուած գումարը (երկու միլիոն Ֆրանք) պիտի բաւէր նոյնիսկ տասը քառորդական դպրոցներ — վայելուչ չէնքեր — կառուցանելու Սուրիոյ, Լիբանանի կամ Յունաստանի մէջ: (Ախորժ տարբերութիւն չունէին այդ բազմահայ դաղութներուն ծաղկոցներն ու դպրոցները, ուր ամբողջ սերունդներ կը խամրին, քանդհրինդ տարիէ ի վեր):

Մեր բարեկամը պատասխանեց թէ կտակ մըն է որ կը գործադրէ, թէ ուրիշ մըն ալ Թող բարեհաճի ճեմարանը հաստատել, նոյն հողին վրայ:

Այդ «ուրիշը» մէջտեղ չելաւ, հակառակ մեծադումար հարստութեանց, եւ Մարսէյլը մնաց իր փառաւոր եկեղեցիով, ուր հարիւր հաստատացեալ անգամ չես կրնար գտնել կիրակիէ կիրակի:

Աւելի փայլուն բան մը պիտի չունենայ Նիւ Եորքի մայր եկեղեցին:

Մինչդեռ, միջնակարգ վարժարան մը հրաշքներ պիտի կրնար գործել, սերունդ հասցնելով, իսկապէս փրկելով, տարուէ տարի:

Վկայ՝ Փարիզի Մուրատեան վարժարանը, որ դժբախտաբար կարճ տեւեց, եւ Պէյրութի ճեմարանը, որ անվհատ կը չարունակուի 1929էն ի վեր, հակառակ նիւթական դժուարութեանց:

Այս վերջին հաստատութեան չնորհիւ է որ նոր ուժեր կը հասնին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, եւ կը չարունակուի ժառանգութիւնը սերունդէ սերունդ: (Ամերիկայէն անդամ ուսանողներ ղբրկած էին, ինչպէս Մուրատեան վարժարանը):

Զարմանալի ժողովուրդ ենք: Երբ հարցը կը վերաբերի տէրտէրի, վարդապետի, եպիսկոպոսի, ժամու եւ բանկալի, ձեռքերը լայն կը բացուին: Պերճանքը դլուխն առած կ'երթայ: Իսկ երբ կարդը դպրոցին կուգայ, կը դառնանք չէրչի:

Մանչերն ու աղջիկները կը թիանան մթերանոցի մը, տաղաւարի մը, խոնաւ բակի մը կամ խարխուլ տունի մը մէջ: Վարժապետները կը վարձենք պանիր - հացի դնով, կը դարձնենք մուրացկան: (Ցետոյ կը զարմանանք որ չատեր ասպարէզը կը լքեն, նախընտրելով խանութպանութիւնը):

Մշակոյթ, մշակո՞յթ: Բայց ո՞ւր են մշակելու հնարաւորութիւնները: Ի՞նչպէս պիտի հասնին մշակները, երբ, իրրեւ հայկական ուսում, կը դոհանանք պատահական ծաղկոցներով:

Դրամական անձկութի՞ւն: Ընդհակառակն· Արտասահմանի մէջ դիզուած հայկական հարստութիւնները պիտի բաւէին հայրենիքի մը ծախքերուն:

Դրամը գործածելու քարացած եղանակն է որ կը մղորեցնէ:

Շ·

Ի՛նչպէս տեղի ունեցան Պոլսոյ ցոյցերը (4 դեկտ.)

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

Դեկտեմբեր 4, 5 եւ 6ի թուրք թերթերը մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն այն ցոյցերու մասին, որ տեղի ունեցան Դեկտեմբեր 4ին, Պոլսոյ մէջ, Համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու թուրք ուսանողութեան կողմէ:

Աւելորդ է ճշդել թէ ոչ ոք, Թուրքիոյ մէջ, պիտի կարենար առնել հրապարակային ցոյցերու այդ քայլը, եթէ Ոստիկանութիւն եւ Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւն՝ ենթարկուելով կառավարական հրահանգի, չարտօնէին խնդրոյ առարկայ ելոյթները: Պոլսոյ մէջ, մանաւանդ, ուր ոստիկանութիւն եւ դին· հրամանատարութիւն տեղեկութիւն ունին ոեւէ մարդու յետին չարժումէն, անկարելի է կազմակերպել որ եւ է հաւաքական ցոյց: Երեք - չորս տարիէ ի վեր, տեւեւ չչարժեցաւ Համալսարանի հրապարակին, Անգարա Ճատէսիի (Պալը Ալի) կամ Թաքսիմի հրապարակին վրայ, հակառակ անոր, որ բաղձանքներ յայտնուեցան եւ նախաձեռնողներ եղան: Կը թուի, թէ Անգարա անհրաժեշտ նկատեց արուեստական այս փոթորիկը, եւ բան այնմ հրահանգ տուաւ: Երբ կը կարդաք այս առիթով թուրք թերթերու խորհրդածութիւնները, կը հաստատէք արդարեւ՝ թէ ցոյցերու մէջ մեծ դեր ունեցած են հրատարակութիւնները « Թան » եւ « Կէօրիւշչիւր» թերթերուն, եւ մասնաւորաբար մերկացումները Զեքերիա եւ Սապիհա Սերթէլ ամոլին, որ, վերջերս, անյայտ է:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անգարա Ճատէսի, եւ քանդել «Թան»ի մեքենաներու եւ խմբագրութեան պատկանող ամէն ինչ,— սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Մուժանը ապա ուղղուած է Թաքսիմ , եւ միեւնոյն վրայ դետեղած ծաղկեփունջ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինէօնիւի ի նպաստ ճառերով,, ուղերձներով, պոռչտուքներով: Ամբողջ 10.000 հոգի խուժած են ապա «Լա Թիւրքի» եւ «Ենի Տիւնեա»թերթերու խմբագրատունները, եւ « Կէօրիւշչիւր » հանդէսի տպարանը: Քանդած են, ինչ որ գտած են իրենց առջեւ: Բերայի հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պայազիտ, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողութիւնը պոռացած է·— «Անկա՛ն Սերթէչիները, անկա՛ր համայնավարութիւնը»: Ցուցարարները կը կրէին նչանաւտախտակներ, ուր կ'երեւէին հետեւեալ տողերը· «Զգուանք բոլոր անոնց, որ կ'ուզեն Սպանիոյ ներքին կռիւները կրկնել Թուրքիոյ մէջ»·— «Ո՛չ Փաչական ենք, ո՛չ համայնավար» ·— «Ո՛չ մէկ տեղ կարելի է դանել ժողովրդապետութիւն մը հաւասար թուրք ժողովրդապետութեան», եւայլն, եւայլն: Թափօրը համակրանքի ցոյցեր կատարած է «Հալք»ի Պոլսոյ Կեդր· Մասնաճիւղին առջեւ, ապա ուղղուած է A .B .C. գրատունը, որ համայնավարական դիրքեր կը ծախէ: Խորտակած է ցուցափեղկերը, կրակի տուած է դրքերը: Ահ ու սարսափ սփռելէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողութիւնը ցրուած է 3—4 ժամ պոռպռալով:

Ցոյցը անմիջապէս արձագանգ գտած ըլլալով նաեւ արտասահման, եւ «Թան»ի Պոլսոյ Թղթակցը «Մահ Ռուսերուն» աղաղակները վերագրած ըլլալով ցուցարարներուն, Խորհրդարանական խմբակը անհրաժեշտ նկատած է նիստ դումարել, եւ հրատարակել զեկոյց մը: Միւս կողմէ, մամուլի Միութեան Ընդհ· նախագահ Վէտատ Ելքին , յայտարարութիւններ ըրած է Թուրք եւ օտար լրագրողներու, «խառնակչութիւն ու թշնամական վերաբերում» վերագրելով «Թան»ի թղթակցին: Զեկոյցը կը փութայ ճշդել, թէ Ռուսերէն դէմ որ եւ է ցոյց կատարուած չէ, եւ թէ ուսանողներու գայլայքը ուղղուած էր Սերթէչիներու եւ կարգ մը ձախ թերթերու հրատարակութեանց դէմ : Իսկ վարչապետ Սարաճօղլու, Լրագրողներու հաւաքոյթին մէջ չեչտած է, թէ ցոյցերը տեղի ունեցած են ուսանողներու իսկ նախաձեռնութեամբ, եւ թէ քննութիւններ կը կատարուին՝ ճշդելու համար պատասխանատուները:

Այս բոլորէն վերջ, լուսաբանութիւն մը:— Ցոյցի առտուն, բոլոր Թուրք թերթերը, նոյն կէտէն արձակուած նետերու նման, յարձակում կը դործէին «Թան»ի, «Ենի Տիւնեա»ի ու «Կէօրիւշչիւր» հանդէսի դէմ, որոնք բացէ ի բաց համայնավարական քարոզութիւն կը կատարէին: «Թասվիր», օրինակ, կը դրէր (4 Դեկտ·).— «Ժողովուրդը արթնութեան կը հրաւիրենք խափանարար եւ խառնակիչ կարմիրներուն դէմ, որոնց դիմակը վար առնուած է այլեւս: Թուրք ժողովուրդ, մեր թշնամիները գործունէութեան լծուած են մեր երկրին մէջ, կարգ մը թերթերու եւ հանդէսներու միջոցաւ: Անոնք, գործակցելով Մոսկուայի ռահիմին, կը չանան թունաւորել ձեզ, ու երկիրը ենթարկել Իրանի եւ Պալքաններու ճակատագրին: Հիմա, որ դիտենք թէ որոնց ձեռք կը գտնուին այս մարդիկը, եւ որոնց ծախած են իրենց խիղճը, ժամանակ է գործի անցնելու:" Ճակատները յարդարուած են, գործի»:

Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ հրատարակած են «Ճիւմհուրիյէթ» եւ «Թանին»:

Ցառկանչական է, դարձեալ, որ բոլոր այս դէպքերը կը զուգադիպին Ճէլալ Պայարի նոր կուսակցութեան կազմութեան օրերուն: «Հալք»ի միջոցներու մէջ խոր պիտի չուդէր դնել անչուչտ , խափանելու համար նոր կուսակցութեան ի նպաստ չեչտուած հրատարակութիւնները: «Թան», հինէն ի վեր մեծ համակրութիւն կը տածէ նախկին վարչապետին հանդէպ, իսկ «Կէօրիւշչիւր» իր առաջին թիւով կը խոստանայ աչքատակցութիւնը ճէլալ Պայարի եւ իր գործակիցներուն: «Կէօրիւշչիւր»ի առաջին թիւին մէջ յօդուած մը ունի նաեւ նախկին Արտ· գործավար Տօքթ· Թէվֆիք Րիւշտիւ Արաս·— «Ներ Աթաթիւրք»: Ցօդուածագիրը, յիշատակներ պատմելէ վերջ Աթաթիւրքի հետ գործակցութեան իր օրերէն, կը չեչտէ՝ թէ տարբեր պիտի ընթանային դէպքերը Թուրքիոյ մէջ, եթէ մեռած չըլլար ան: Հանդոյցը դիւրաւ կը լուծուի, եթէ բոլոր այս համեմի եւ անհամոյ բաներուն մէջէն դիտէք Պոլսոյ ցոյցերը: — Այնպիսի օրերու մէջ, երբ Մոսկուա թափանցելու հեչտ եւ «տրամաբանական» միջոցներ կը դտնէ Մեքք· Աբեւելքի մէջ, ու մանաւանդ այնպիսի չրջանի մը մէջ՝ ուր ծանրակչիռ հանդամանք ստացած են Թուրքեւռուս փոխյարաբերութիւնները, Անգարայի համար անհրաժեչտ կը Թուի լարել ժողովուրդի տրամադրութիւնները՝ « մեծ դրացիին դէմ » , միւս կողմէ «փաստելով՝ թէ Թուրք երիտասարդութիւնը կառավարութեան կողքին է: Դեկտեմբեր 5ի լրագրողներու հաւաքոյթին, կարգ մը խմբագիրներ դիտել տուած են, թէ համայնավարութեան գոյնով ծանօթ թերթերը նպաստ կը ստանան օտարներէ: Սարաճօղլու ճշդած է, թէ «ոչինչ դիտէ այդ մասին, եւ թէ չնորհակալ պիտի ըլլար եթէ լաւատեղեակները օգնեն իրեն այդ խնդրի լուսաբանութեան համար»: Վարչապետը աւելցուցած է, թէ 40—50 թղթածրարներ պատրաստուած են բոլոր անոնց համար, որոնք օրէնքի հակառակ հրատարակութիւններ կատարեցին եւ կը կատարեն «Հալք»ի եւ «կառավարութեան դէմ»:

— « Անոնցմէ մէկ քանին հետապնդումի պիտի ենթարկուին մօտերս, չեչտած է Սարաճօղլու: (Ակնարկութիւն, անչուչտ, «Թան» եւ «Վաքան » թերթերուն): Անգարա, հինէն ի վեր գիտցած է մաքրագործելու ու զտելու միջոցները: Մէկիկ մէկիկ առեան պիտի հրամեն անբաղձալի տարրերը, իրենց սանձարձակութեան հաչիւը տալու համար:

Ճակատին ծայրն ենք ծրարոց: Վաղը միւս օր, ականատես պիտի ըլլանք աւելի պատկերազարդ դէպքերու:

Մ·

Տրապզոնէն Տարտանէլ

Le Monde, *Փարիզի կիսապաչտօնական օրկանը, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ քննելով Վրացիներու (Ա· Միութեան) նոր պահանջները Թուրքիայէն, դիտել կուտայ·*

— « Վրաստանը, Թուրքիոյ հիւսիսային դրացին, աղգագրական դիտումներու միջոցաւ կը պահանջէ ոչ միայն խնդրոյ առարկայ նահանգները (Կարս, Արտահան եւ Արդուին), այլեւ Օլթին եւ Սպերը, իրրեւ օրրան Վրաստանի: Տարակոյս չկայ թէ ազգագրութեան կամ պատմութեան կէտերու մասին բանավէճը կրնայ անվերջ երկարիլ: Թուրքերը կրնան պատասխանել թէ Արդուինը երբեք Թրքական ըլլալէ դադրած չէ (բացի քանի մը տարիէ, Պերլինի դաչնադրին հետեւանքով), թէ ետ պահանջուած վիլայէթներուն բնակչութիւնը Թուրք է անժխտելի մեծամասնութեամբ, եւ կամ, եթէ ընդունուի նախկին կացութեան վերահաստատումը, Թուրքիան ինքն ալ իրաւունք պիտի ունենայ ահագին հողեր պահանջելու Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ելրոպայի մէջ:

Բայց, պահանջուած երկրամասերուն տարածութենէն կամ իրրեւ փաստ յառաջ բերուած պատմական իրաւունքի օրինականութենէն աւելի, որ եւ է երկրի հողային ամբողջութեան սկզբունքն է որ առաջնակարգ կարեւորութիւն կուտայ խնդրին: Եւ այս կէտին մէջ Թրքական հարցը սերտօրէն կապուած է իրանեան հարցին, կամ աւելի ճիշդ կը Թուի թէ տեղի տուած է անոր, որովհետեւ խորհրդային պահանջները կարծէ եւ Տրապզոնի մասին ինչպէս Արեւմտեան Ժողովրդապետական չարժումները միեւնոյն նպատակին կը ձգտին,— ճնշել Թրքական ձողին վրայ, պայթեցնելու համար Տարտանէլի նիզը»:

Թերթը չարունակելով իր խորհրդածութիւնները, կ'եղրակացնէ թէ Հայաստան, Աւրպատականն եւ Բիւրտիստան դամեր են Թրքական դիմադրութեան ճակատին վրայ:

Վուրդր արթնութեան կը հրաւիրենք խափանարար եւ խառնակիչ կարմիրներուն դէմ, որոնց դիմակը վար առնուած է այլեւս: Թուրք ժողովուրդ, մեր Թշնամիները գործունէութեան լծուած են մեր երկրին մէջ, կարգ մը Թերթերու եւ հանդէսներու միջոցաւ: Անոնք, գործակցելով Մոսկուայի ռահիմին, կը չանան Թունաւորել ձեզ, ու երկիրը ենթարկել Իրանի եւ Պալքաններու ճակատագրին: Հիմա, որ դիտենք Թէ որոնց ձեռք կը գտնուին այս մարդիկը, եւ որոնց ծախած են իրենց խիղճը, ժամանակ է գործի անցնելու:" Ճակատները յարդարուած են, գործի»:

Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ հրատարակած են «Ճիւմհուրիյէթ» եւ «Թանին»:

Ցառկանչական է, դարձեալ, որ բոլոր այս դէպքերը կը զուգադիպին Ճէլալ Պայարի նոր կուսակցութեան կազմութեան օրերուն: «Հալք»ր միջոցներու մէջ խոր պիտի չուդէր դնել անչուչտ , խափանելու համար նոր կուսակցութեան ի նպաստ չեչտուած հրատարակութիւնները: «Թան», հինէն ի վեր մեծ համակրութիւն կը տածէ նախկին վարչապետին հանդէպ, իսկ «Կէօրիւշչիւր» իր առաջին Թիւով կը խոստանայ աչքատակցութիւնը ճէլալ Պայարի եւ իր գործակիցներուն: «Կէօրիւշչիւր»ի առաջին Թիւին մէջ յօդուած մը ունի նաեւ նախկին Արտ· գործավար Տօքթ· Թէվֆիք Րիւշտիւ Արաս·— «Ներ Աթաթիւրք»: Ցօդուածագիրը, յիշատակներ պատմելէ վերջ Աթաթիւրքի հետ գործակցութեան իր օրերէն, կը չեչտէ՝ Թէ տարբեր պիտի ընթանային դէպքերը Թուրքիոյ մէջ, եթէ մեռած չըլլար ան: Հանդոյցը դիւրաւ կը լուծուի, եթէ բոլոր այս համեմի եւ անհամոյ բաներուն մէջէն դիտէք Պոլսոյ ցոյցերը: — Այնպիսի օրերու մէջ, երբ Մոսկուա թափանցելու հեչտ եւ «տրամաբանական» միջոցներ կը դտնէ Մեքք· Աբեւելքի մէջ, ու մանաւանդ այնպիսի չրջանի մը մէջ՝ ուր ծանրակչիռ հանդամանք ստացած են Թուրքեւռուս փոխյարաբերութիւնները, Անգարայի համար անհրաժեչտ կը Թուի լարել ժողովուրդի տրամադրութիւնները՝ « մեծ դրացիին դէմ » , միւս կողմէ «փաստելով՝ Թէ Թուրք երիտասարդութիւնը կառավարութեան կողքին է: Դեկտեմբեր 5ի լրագրողներու հաւաքոյթին, կարգ մը խմբագիրներ դիտել տուած են, Թէ համայնավարութեան գոյնով ծանօթ Թերթերը նպաստ կը ստանան օտարներէ: Սարաճօղլու ճշդած է, Թէ «ոչինչ դիտէ այդ մասին, եւ Թէ չնորհակալ պիտի ըլլար եթէ լաւատեղեակները օգնեն իրեն այդ խնդրի լուսաբանութեան համար»: Վարչապետը աւելցուցած է, Թէ 40—50 Թղթածրարներ պատրաստուած են բոլոր անոնց համար, որոնք օրէնքի հակառակ հրատարակութիւններ կատարեցին եւ կը կատարեն «Հալք»ի եւ «կառավարութեան դէմ»:

— « Անոնցմէ մէկ քանին հետապնդումի պիտի ենթարկուին մօտերս, չեչտած է Սարաճօղլու: (Ակնարկութիւն, անչուչտ, «Թան» եւ «Վաքան » Թերթերուն): Անգարա, հինէն ի վեր գիտցած է մաքրագործելու ու զտելու միջոցները: Մէկիկ մէկիկ առեան պիտի հրամեն անբաղձալի տարրերը, իրենց սանձարձակութեան հաչիւը տալու համար:

Ճակատին ծայրն ենք ծրարոց: Վաղը միւս օր, ականատես պիտի ըլլանք աւելի պատկերազարդ դէպքերու:

Մ·

× Le Populaire, ընկերվարական օրկանը, իր կարգին կը քննադատէ ռուսական պահանջները, եւ կը բացատրէ թէ անոնց հիմը Տարտանէլի խընդիրն է: Քանի մը հատուածներ.

— « Մեծն Ֆրետերիք կ'ըսէր.— «Նահանդ մը կը դրաւեմ, յետոյ կը դտնեմ իրաւագէտներ որոնք կ'արդարացնեն իմ աչխարհակալութիւնս»: Ա. Միութիւնն ալ հող կը պահանջէ, բայց կը թուի թէ բացարձակ վստահութիւն չունի իր միջազգային «իրաւագէտներուն» վրայ, քանի որ յոգնութիւն կրած է արդարացումներ ճարելու: Ինչպէս կ'երեւայ, իր իրաւունքները կը հաստին Ժե. դարէն անդին եղած չրջանի մը, օսմանեան աչխարհակալութենէն առաջ... Այս պայմաններուն մէջ, ապահովաբար Ցունաստանն ալ ասպարէզ պիտի իջնէ, որովհետեւ եթէ ռուսական պահանջները Ժե. դարէն անդին կ'անցնին, Ցունաստանի պահանջները կը սկսին Ժբ. դարէն: Տրապզոն մայրաքաղաքն էր Ալէքսի Կոմնենոսի յունական կայսրութեան »:

Թերթը յետոյ հաւաքական ապահովութեան, միջազգային ժողովրդապետութեան եւ մանաւանդ ազգային դերիչխանութեան հակառակ համարելով ռուսական պահանջը, չի հաւատար անոր յաջողութեան եւ կ'եզրակացնէ.

— « Ռուսական պահանջներուն ահաղնութիւնը աւելի չատ պիտի ծառայէ զօրացնելու Թրքական դիմադրութիւնը կարսի եւ Արտահանի նահանգներու մասին որոնք սակայն Ռուսիոյ կր պատկանէին 1917էն առաջ»:

ՄԻՆՉԵՒ ՎԻԵՆՆԱ ...

Թուրք մամուլը չանթեր կր տեղայ, ռուսական նոր պահանջներուն առթիւ: «Եթէ Ռուսերը այդ-պիսի պահանջներ ներկայացնեն, մենք ալ կրնանք Եւրոպան պահանջել, մինչեւ Վիեննա»: Թուրքիոյ ազդ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ կրնան որ եւ է առեն տասնապատկել պատերազմական ելմտացոյցը եւ թէ բանակր պատրաստ է ամէն պատահականութեան առջեւ: Թերթ մը կր գրէ.— «Թուրքիան թոյլ պիտի չտայ որ օտար մրցակից մը ոտք կոխէ Թրքական հողին վրայ, եւ պիտի կրնայ իր արիւնր թափել զայն պաշտպանելու համար»:

Թուրքերը կը վախնան որ լքուին Անգլեւսաքսոններուն կողմէ: Կարգ մր թերթեր կը հարցնեն թէ արդեօք Թուրքիան նոր Զեխոսլովաքիա մը պիտի չըլլա՞յ, իսկ Մոսկուայի ժողովը՝ երկրորդ Միւնխէն մը:

Ներգաղթ Պոլսե՞ն կը սկսի

Տեղական թերթ մը, Dernière Paris, կր հաղորդէ Մոսկուայէն քաչուած հեռագրով մը (21 Դեկտեմբեր).—

Մէկ չաբթուան մէջ աւելի քան հինգ հարիւր Հայեր արձանագրուած են Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսարանը, Ա. Հայաստան երթալու համար: Թուրք մամուլը ուժգնօրէն կր բողոքէ թէ խորհրդ. իչխանութիւնները զանց կ'առնեն քըրքական կառավարութեան արտօնութիւնն սահմանալ այս արտագաղթին համար: Եւ դիտել կուտայ թէ այս ծրագիրը կապ ունի կարսի եւ Արտահանի հետ զոր Ռուսերը կ'ուզեն Ա. Հայաստանի կցել:

Ֆրանկին նոր գինը

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը դումարեց կիրակի օր, որոչելու համար Ֆրանքին նոր գինը, յարմարցնելով տոլարի եւ սթերլինի նոր սակին: Այս ժողովէն առաջ, զոր. տը Կոլ խորհրդակցած էր վեց նախարարներու հետ եւ դանազան զրոյցներ կր չրջէին,— տոլարը՝ 150 ֆրանք, անգլիականը՝ 600, միլլինը՝ 120 եւ 480 ֆրանք: Ելմտական նախարարը նոր դժուարութեանց մատնուած է, եւ կը հաշուէ թէ հասոյթները պիտի պակսին մօտ 8 միլիառ, իրրեւ հետեւանք այս կարգադրութեանց: «Իմանկեթ» դիտել կուտայ թէ քանի մր օտար պետութիւններ են որ կը պարտադրեն Ֆրանքին արժեզրկումը, սեղանաւորական շրջանակներու հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

50 Ա.Ո ՀԱՐԻՒՐ պիտի աւելնան չոգեկառքերու (Ա. եւ Բ. կարգ) եւ մէթրոյի գիները(Ա. կարգ): Գ. կարգերու գիները կը մնան անփոփոխ: Ապրանքներու փոխադրութեան գիներն ալ պիտի աւելնան 50 առ հարիւր: Ցաւելումները պիտի գործադրուին Ցունուար 5էն սկսեալ:

ՓԱՐԻԶԻ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԹԵՐԹԵՐՔ լոյս չտեսան չաբաթ օր, բանուորները գործադուլ հռչակած ըլլալով:

ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱԻ ծովակալ Տարլանի ահաբեկիչը, Ֆէրնան Պոնիէ, Ալժէի վերաքննիչ Առեանին կողմէ: Նախագահը յայտարարեց թէ «կարգ մր փաստաթուղթեր կ'ապացուցանեն որ Տարլան Ֆրանսայի չահերուն դէմ գործած է»:

ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ճաչարանները, սրճարանները եւ գրօսարանները բաց պիտի մնան որքան որ կ'ուզեն, Դեկտեմբեր 24էն 25ի եւ 31էն Ցունուար 1ի գիշերները: Ելեկտրական հոսանքն ալ անընդհատ պիտի բանի Դեկտեմբեր 25ին եւ Ցունուար 1ին:— Սովորական օրերու համար փոփոխութիւններ կատարուած են Գ. չրջանին եւ արուարձաններու մէջ, դեկտեմբեր 23էն Ցունուար 6:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿԸ պիտի բաղկանայ 500.000 զինուորէ, ծովային բանակը՝ 65.000է: Զինուորութեան չրջանր պիտի ըլլայ 13—14 ամիս: Զինուորգուները դրօչի տակ պիտի առնուին 19 տարեկանին: 1946 Փետրուար 1էն առաջ պիտի արձակուին 1939—3էն 1942ի զօրադասերը.— 100 հազար հոգի:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՁՕՐ. ՓԷՐԼ, որ մեռաւ ինքնաչարժի արկածի մր հետեւանքով, պիտի թաղուի Լիւքսէնպուրկի մէջ: Կիրակի օր յուղարկաւորութիւն մր կատարուեցաւ Հայտէլպէրկի մէջ, իսկ երէկ՝ Լիւքսէնպուրկի մէջ: Տասը զօրավարներ ուսամբարձ վերցուցին յաղթական հրամանատարին մարմինը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ հանրապետութիւնը ճանչցուեցաւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Ուրեմն միապետութիւնը վերջնապէս թաղուած կ'ըլլայ:

ԼԻԲԱՆԱՆի անգլիական եւ ֆրանսական զինուորները պիտի մնան, ապահովութիւնը երաչխաւորելու համար, մինչեւ որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը վերջնական որոչում տայ: Անգլ. եւ ֆրանսական պատուիրակները այժմ կը խորհրդակցին Պէյրութի մէջ, Սուրիոյ գինուորները միաժամանակ պարպելու համար: Երկու կառավարութեանց միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը հրատարակուեցաւ մամուլին մէջ: Տրամադրութիւնները հաղորդած ենք արդէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ բրիտանական չրջանի բոլոր ածխահանքերը յանձնուեցան անգլիական իչխանութեանց, որոնք յանձն առած են պաչտպանել Միացեալ Ազգերուն իրաւունքները: Սեւխականատէրերը որ եւ է հատուցում պիտի չստանան:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԷՆ Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ 16 առ հարիւր ճարտարագործական հաստատութիւններէ (մեքենաներ եւն.), 22.8 առ հարիւր ածուխ եւ գերմանական առացուածք արտասահմանի մէջ: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պիտի ստանան 28 առ հարիւր, Ցունաստան 2 առ հարիւր եւն.:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ համաճարակ մը ծագած է Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ,— Իզմիր (230 հիւանդ), Էսկիչէհիր (300) եւն.: Այս վերջին քաղաքին մէջ օրական 2—3 հոգի կը մեռնին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ (21 հոկտ.) արդիւնքը հրատարակելով, Անգարայի վիճակագրական տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ բնակչութեան թիւն է 18.871.203: Նախորդ մարդահամարը, որ կատարուեցաւ 1940ին, կը ցուցնէր 18.820.950 հոգի, ուրեմն հինգ տարուան մէջ աւելցած է 1.050.253 հոգի: 1935ի եւ 1940ի մարդահամարներուն միջեւ ամէնէն համեմատութիւնը հազարի վրայ 18 էր, հիմա իջած է 11.8ի: Այս նուազումը կը վերագրուի պատերազմին, քանի որ հազարաւոր երիտասարդներ զինքի տակ էին: Գաղթականներու թիւն ալ պակասած է: Պոլսոյ բնակչութիւն թիւն է 844.090:

« ՍԷՒԻԱՆ » ՍԵՐԻ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ անուն Հայ մը ձերբակալուեցաւ, իրրեւ մեղսակից ինքնաչարժի զողերու, որ կ'ամբաստանուի թէ անցեալ Նոյեմբերին զնդակ արձակած է ոստիկաններու վրայ: Թերթերը կր գրեն թէ կալանաւորը 23 տարեկան է, երկու անգամ դասալիք եղած օտար Լեգէոնէն: Այս ձերբակալութեան շնորհիւ ծանր զողերու խումբ մը, որ կը բաղկանար 10 հոգիէ եւ զողցուած ինքնաչարժները կը ծախէր 120.000—200.000 ֆրանքի:

ՖՐ. Հ. ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ Փարիզի դպրոցական տղոց Տօնածառի հանդէսը՝ հինգչաբթի 27 Դեկտ. ժամը ճիշդ 3.30ին, 1 rue Henri Heine, métro Jasmin: Մուտքը ազատ է:

Պ. ՄԵԼԻՔ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆի մահուան առթիւ, աղղականը, Պ. Յորէն Եաղուպեան փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Ազգասիրաստնամին եւ 500 ֆրանք ալ Ֆր. Կ. Յաչին Սուտնալ «Ցառաջ»ին:

ԴԻՆԵԶՕՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԱՄՆԱՁԻՒՂԻ

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը կր հրաւիրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր հին, նոր, համակիր եւ պատուոյ անդամները այս հինգչաբթի 27 Դեկտեմբեր, իրիկուան ժամը 7ին, Միութեան հաւաքատեղին, Bar du Globe, ուր նոր տարուան դինեճաշն վերջ, չքանչաններ պիտի բաչխուին բոլոր Ֆութպոլիստաններուն, որոնք 1944 — 1945 տարեչրջանին իրենց դեղեցիկ խաղարկութեամբ բարձրացուցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարկը:— Վ. Շամլեան

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՎԵՑ ՀԱՑԵՐ ՏԱՓԱՐԻ ՄԷՋ

ՏԱՓԱՐ, (Ցառաջ).— Վեց Հայեր ենք Սեննեկալի այս մեծ նաւահանգիստին մէջ: Բոլորս ալ արհեստաւոր; դերձակ, կօշկակար, սափրիչ, ատաղձագործ, կառատուն բանեցնող: Ամէնքս ալ ամուրի ենք եւ միասին կ'ապրինք: Զորս Լիբանանէն, իսկ երկուքր Ֆրանսայէն եկած են:

Տաքարի մէջ Ցուլիսէն մինչեւ Նոյեմբերի վերջը չափազանց տաք կ'ընէ, իսկ մնացեալ 7 ամիսներուն Ֆրանսայի մայիս ամսուան կլիման ունի:

Պատերազմի միջոցին բնաւ նեղութիւն չունեցանք, միսը, ձուկը, հաւկիթը, հաւը, գինին, սուրճը, քաքաօն, մաքառօնին ազատ կը ծախուէին առանց կտրօնի, իսկ հացը, կարագը, օճառը, բրինձը, կաթը կտրօնով էին, սակայն տրուած քանակը բաւարար էր ապրելու համար:

Թղթակից

ՏԽՐՈՒՆԻ

«Հայրենիք»էն ցաւով կ'իմանանք մահր Տիկին Արաքսի Զարիֆեանի, որ երկար տարիներ ծառայած է հայկական բեմին, իր ամուսնին՝ ողբացեալ Զարիֆեանի հետ: Անոր մահէն վերջն ալ, տիկինը սիրայօժար կր մասնակցէր բարեսիրական ներկայացումներու:

ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 5ին, Union Fédérale des Engagés Volontaires Etrangersն մամուլի ասուլիս մր սարքած էր Լիւքսէմպուրկի սրահներուն մէջ:

Ներկայ էին Ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցներ եւ պետական անձեր: Հրաւիրուած էր նաեւ «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը: Օրուան նախագահր կարճ դեկոյց մր կարդաց որ կը պարզէր բոլոր օտար կամաւորներու դերը Ֆրանսական բանակին մէջ մասնաւորաբար այս վերջին պատերազմին ընթացքին: Անոնք արիաբար կռուեցան Ֆրանսայի ազատութեան ուղղմանակին համար: Դժբախտաբար, ինչպէս չեչտեց դեկուցողը, իրենց ամբողջ զոհաբերութիւնը չէ գնահատուած, քանի որ մինչեւ այսօր միշտ դժուարութիւններ կուտան նոյնիսկ պարզ հպատակութեան մր համար: Ցիսուն հազարէն աւելի է օտար կամաւորներու թիւը: Ճիշդ է որ որոչ անհատներու կողմէ դիւրութիւններ կր ցորուին: Այս գործին մէջ կարեւոր դեր մր կրնայ կատարել Ֆրանսական մամուլը, չայն սիրնակներ չատկացնելով:

Ասուլիսր վերջացաւ «քօքթէյլ»ով մր:

Թղթակից

ՇԻՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅ.— Սէն ժէռոմի արուարձանը քանի տարուան մէջ յաջողած է զարգանալ չնորհիւ իր աչխատասէր ժողովուրդին: 1925ին Հայերը սկսած են հող դնել, հողատիրոջ կողմէ արուած դիւրութիւններէն օգտուելով: Առաջին անգամ երեք ընտանիքներ սկսած են չինել կոկիկ տնակներ: Ցետոյ բաւական թուով հայ ընտանիքներ ալ այս թաղամասէն հողեր գնելով, մինչեւ 1930 վաթսուն ընտանիքի հասած էր բնակչութիւնը, մեծ մասը Սիվրի Հիւարցի հայթենակիցներ: Կան նաեւ բաւական թիւով Պոլսեցի, Նիկոմիդացի, Ատափազարցի, Կեսարացի, Աբչէհիսցի, Քէօթահիացի եւ Գարահիսարցի, որոնցմէ չատերը չինած են դեղեցիկ վիլլաներ, յարակից պարտէզներով:

Աչխատասէր է Սէն ժէռոմի ժողովուրդը, ունին հայկական բաղնիք, երեք հացադործ, մէկ պար (Մանուկի), կօշկի գործարան մը, որ մօտաւորապէս քսան ընտանիքներու այրերուն գործ կը հայթայթէ, վեց նպարավաճառ եւ երկու կերպասավաճառներ: Բնակիչներուն մեծ մասը քանուրներ են, չատերը արհեստաւորներ, մասնաւորապէս դերձակ ու կօշկակար:

Մինչեւ 1930 թաղին մէջ ոչ դպրոց եւ ոչ եկեղեցի կար, բայց բնակչութիւնը աւելցած ըլլալով, եօթը սրտցաւ հայրենակիցներ ժողովուրդին օժանդակութեամբ յաջողեցան 40.000 ֆրանքի գնել թաղին ճիշդ կեդրոնէն Հայու մը 575 մէթր քառակուսի հող: Ցարակից երկու սենեակները մէկ սենեակի վերածուելով, կիրակի օրերը կրօնական պաշտամունքի, իսկ լուր օրերն ալ մանուկներու դասախօսութեան յատկացուեցաւ:

1931ին նեղ կուգար այլ չէնքը եօթանասուն մօտ փոքրիկներու համար: Հողը գնող Դպրոցասիրաց Միութեան անդամները հրաժարած ըլլալով, ժողովուրդի հաւանութեամբ ընտրուեցաւ թաղականութիւն մը, եւ անոր հետ 10 հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, որոնք ամէն չանք ի գործ դրին նոր մատուռ մանկապարտէզի մը չինութեան համար: Եւ չինուեցաւ վայելուչ եկեղեցի մը, 17 մէթր երկայնքով, 7 մէթր լայնքով եւ 8 մէթր բարձրութեամբ: Վեց ամիս չատերը աչխատեցան ձեռք ձեռքի եւ 110 հազարի մօտ դումար մը դոյացաւ, հոգին դրամն ալ մէկտեղ ըլլալով: Օծումը կատարուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ այժմ վախճանեալ Տէր Գրիգորիս Պալաքեան եպիսկ.ի ձեռքով եւ եկեղեցին կոչուեցաւ Սահակ Մեսրոպի անունով: Ցաջորդով՝ ուրիչ տեղեկութիւններ:— Շ. Ք.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 276.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mercredi 26 Décembre 1945 Զորեքշաբթի 26 Դեկտ.

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4493-Նոր շրջան թ. 222

ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇՈՒՎ, ՇՈՒՎ...

Մոսկուայի նոր, թէեւ անուղղակի պահանջներէն վերջը — 9-10 նահանջ — լուրերը ցամքեցան յանկարծ: Եւ միջազգային մամուլը, ապշահար, կը դոհանայ մութ խորհրդածութիւններ հրատարակելով:

Մեր կարդացած թերթերուն մէջ, մինչեւ հիմա չհանդիպեցանք լրագրի մը որ Չատադովէր ռուսական պահանջները: Մինչեւ անդամ ընկերվարական պաշտօնաթերթը, Le Populaire, կը հեգնէր զանոնք, դիտել տալով թէ կը հակասեն համաքաղաքական ապահովութեան, ժողովրդապետութեան եւ մանաւանդ ազգային գերիշխանութեան:

Կը թուի թէ մեր պաշտօնակիցը շատ ալ ծանօթ չէ Կովկասի եւ մանաւանդ Մօտաւոր Արեւելքի ժամանակակից պատմութեան: Այլապէս, եթէ պիտի չերթար մինչեւ ԺԹ. կամ ԺԸ դարերը, վիճելի դարձնելու համար եղած պահանջները:

Մենք աչքի առջեւ չունինք վրացի երկու ակադեմականներուն, Ճանացիայի եւ Բերձենեչվիլի նամակին ամբողջ բնագիրը, որ հրատարակուած է Թբիլիսիի (Թիֆլիս) «Կոմունիստ» թերթին մէջ: Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ»ն ալ, այդ մասին տպած էր այնքան տեղեկութիւն որքան երեւցաւ մեր թերթին մէջ, առաջին օրէն:

Կիրակի օր, թերթին Մոսկուայի թղթակիցը երկար նամակով մը կը խօսէր նաեւ այդ մասին, չեշտելով թէ դեկտեմբեր 21ին «Փրաւտա» եւ «Իզվեստիա», կուսակցական եւ կառավարական օրկանները, չորս սիւնակի վրայ հրատարակած են երկու գիտուններուն նամակը, որ կը պարզէ Վրացիներու դարաւոր պայքարը Թուրքերուն դէմ: «Վրաստան երբեք չէ ճանչցած Թուրքիոյ կողմէ կցումը վրացական հողերու եւ վերջինը որ տեղի ունեցաւ 1921ին,— Արտահան, Արդուին, Օլթի»:

Ինչպէս դիտեն մեր ընթերցողները, պահանջուած նահանգներն են Արտահան, Արդուին, Օլթի, Թորթում, Սպեր, Բաբերդ, Կիւմիւշխանէ եւ Թրվեստիա, Արեւելեան Լազիստանը, «մէկը ըլլալով Տրապոնի եւ Կիրասոնի շրջանները· այսինքն մեկ Թուրքիոյ յափշտակած հողերը»:

Անցեալ մարտին, երբ Կարս-Արտահանի հարցը յուզուեցաւ, Հայաստանի անունը յառաջ կը քշէին: Այս անգամ պահանջները կը ներկայացուին յանուն Վրաստանի:

Ամէն պարագայի մէջ, Մոսկուան է որ հող կը պահանջէ Թուրքիայէն, առանց պաշտօնական բանաձեւ մը ներկայացնելու:

Պիտի հարցնէք,— ինչո՞ւ այսպէս կողմնակի, եւ ոչ թէ ուղղակի, պաշտօնապէս:

Այս հարցումին պատասխանը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ:

Կը բաւէ ըսել թէ՝ հայկական թէ վրացական հողերու պահանջը սերտ կապ ունի Վոսփորի եւ Տարտանէլի հարցին հետ: Եւ ատոր համար է որ միջազգային մամուլը մեծ մասով, ինչպէս եւ Լոնտոնի եւ Ուշինկթընի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Ս. Միութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ ճնշում բանեցնել, իր ուզած եղանակով լուծելու համար Նեղուցներու խնդիրը:

Գաղտնիք չէ ռուսական ծրագիրը՝ Նեղուցներու մասին ,— ռազմական խարիսխներ ապահովել, Թուրքիոյ — միայն Թուրքիոյ հետ առանձնելով անոնց հսկողութիւնը: Տարբեր բացատրութեամբ, ազատ ելք դէպի ծով: Դէպի տաք ջուրերը: Իրականացումը դարաւոր երազի մը:

Ինքնաւար Ատրպատականի խնդիրն անդամ կապ ունի այդ հիմնական ծրագրին հետ,— ճամբայ բանալ դէպի Պարսից ծոց: Դէպի Հնդկական ովկիանոս :

Այս ճամբուն վրայ, Մոսկուան իր դիմացը կը գտնէ Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նահանգները , որոնց հաւատամքները ուժ կուտան Թուրքիոյ բացարձակապէս ժխտական դիրք մը բռնելու համար: Ինչպէս միշտ — կրետէի օրերէն սկսելով— Թուրքիա «ոչ» կ'արտասանէ բարձրաձայն: «Կը-Թուրքիա «ոչ» կ'արտասանէ բարձրաձայն: «Կրիտ պիտի ճանըմըզը»,կ'ըսէին երէկ:«Նեղուցները մեր կոկորդն են, կարսը՝ մեր ողնայարը», կ'ըսեն այսօր (Գարա Պէքիր Քեազիմ):

Վերջին լուրերու համաձայն, Մ. Նահանգները պաշտօնական շրջանակները կ'ուզեն անջատել Նեղուցներու խնդիրը, իբրեւ միջազգային հարց, եւ միւս հողային պահանջները կապել սահմանային սրբագրութեանց հարցին, որ պիտի քննուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ: Շ.

Փրկութեան միջոց մը

Սիրելի «Յառաջ», նիւթս նոր չէ — Ազգապահպանում: Այս խորագրին տակ շատ բան գրուեցաւ տարիներէ ի վեր ֆրանսահայ թերթերու մէջ, նոյն ժամանակաշրջանին ահա սերունդ մը արդէն հասաւ:

Նորահաս սերունդը դժբախտաբար մեծամասնութեամբ հայերէն գրել կարդալ չի գիտեր, եթէ գիտէ խօսիլ, ան ալ անշուշտ ոչ սահուն:

Ի՞նչ ընել: Կոչ ուղղուեցաւ ծնողներուն օգնութեան հասնիլ, անօգուտ :

Կազմակերպուեցան ամէն գաղութի մէջ տարրիներէ ի վեր, եւ այսօր ալ կը կազմակերպուին դեռ՝ հայերէնի դասընթացքներ: Արդիւնքը՝ ոչ-զոհացուցիչ:

Ազգապահպանման հարցի լուծումը վերապահեցինք ներզաղթին: Ներզաղթով անշուշտ կը լուծուի ձուլումի հարցը, բայց մինչեւ ա՞յդ:

«Յառաջ»ի մէջ կարդացի սրտցաւ հօր մը տրտունջը նոյն նիւթին շուրջ.— «Գոնէ ֆրանսերէն յօդուածներ տպուին, որպէսզի կարենամ ըսել զաւակներուս,— եկէք, կարդանք միասին»:

Իրապէս լուծում մը: Ֆրանսահայ երիտասարդին համար պէտք էր ֆրանսերէն լեզուով չարաթաթերթ մը: Ճոխ բովանդակութեամբ, Հայոց պատմութեան դրուագներով, գրականութեան, հայ դաղութներու կեանքէն պատմուածքներով, մարզական բաժինով: Եւ որպէսզի թերթը ըլլայ աւելի հրապուրիչ, միջազգային անցուդարձերու բաժին մըն ալ տալ անոր: Եթէ Ամերիկայի մէջ Հայերը ստիպուեցան անգլիերէն թերթեր հրատարակել նորահասներու համար, ինչպէս Haïrenik Weekly, անշուշտ պահանջը եւ արդիւնքը չօչափելի էին:

Տասը ամսուան մէջ հանդիպեցայ մօտաւորապէս չիսուն հայ տղոց, բոլորն ալ ամերիկեան բանակի զինուորներ, նիւխ մէջ, որ արձակուրդի կայան դարձած է անգեալ Ճունուարէն ի վեր:

Ամերիկահայ տղաքը հայերէն գրել- կարդալ գրեթէ չեն գիտեր, եւ խօսիլ շատ քիչ: Մեծ դըժուարութեամբ եւ ամերիկեան չէշտով կը խօսին հայերէն: Անոնք որ քիչ շատ սահուն կը խօսին, մտահ վրայ կը համրուին, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ այդ վիճակին մէջ կարենան կարդալ հայերէն տառերով գիրք կամ թերթ:

Բայց, հրաշալի են մեր ամերիկահայ տղաքը: Ընդհանուր առումով մաքուր Հայ են, եւ կրթուած տղաք: Ամէնքն ալ գիտեն Հայոց պատմութեան կարեւոր դրուագները: Haïrenik Weekly կը կարդանք, կ'ըսեն: Հ. Ը. Դ. երիտ.Միութեան անդամ էի, ըսաւ մէկը, «ակումբներ ունինք, կ'երթանք թերթ կը կարդանք»: Ուրիշ մը իբրեւ յիշատակ նստաւ էջմիածնի զմբեթը գծեց:

Հպարտ են իրենց հայ անունով: Ոչ մէկը ուզեց ծածկել իր ազգութիւնը:

Եթէ ֆրանսահայ տղաքը կ'ամչնան իրենք զիրենք Հայ կոչելու, պատճառը այն է որ չեն գիտեր իրենց ծագման, իրենց ազգի, իրենց գրականութեան չքնաղ էջերը:

Տուի՞նք իրենց ձեռքը իրենց հասկցած լեզուով թերթ մը եւ չկարդացի՞ն:

Հայկական Դատի հարցը կ'արծարծուի: Ձեռնարկուած է հանգանակութեանց: Ինչո՞ւ չհիմնել ձեռնարկ մը, ծանօթացնելու համար մեր նորահաս երիտասարդութեան իր արդար Դատը, իր հասկցած լեզուով:

Ինքն է տէրը այդ դատին, բայց չի գիտեր թէ ինք ուրկէ կուգայ եւ ուր կ'երթայ:

Ֆրանց Վէրֆէլ իր «Մուսա Տաղով» շատ աւելի օժանդակեց հայութեան՝ օտարին ծանօթացնելով Հայը, քան մենք մեր ամենօրեայ ահազանգով՝ մեր զաւակներուն:

Ձուր է հնչեցնել ահազանգը, առանց գործնական ձեռնարկի մը:

ՀԵՐՄԻՆԷ

ՍՊԱՆԻԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն, զօր. Ֆրանքօ կազմ եւ պատրաստ կը պահէ 600 — 700.000 հոգինոց բանակ մը: Պետական եւմտացոյցին մէկ երրորդը յատկացուած է բանակին եւ ոստիկանութեան ծախքերուն: Միւս կողմէ Ֆրանքօ կարդ մը բարեփոխումներ ծրագրած է, Դաշնակիցներուն համակրանքը շահելու համար: Փարիզի մէջ կը պնդեն դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը Փարիզ պիտի փոխադրուի:

Թուրք մամուլը չաներեւակայէ

«ՎԱՂԸ ԿՐՆԱՆՔ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ԳՏՆՈՒԻ ՉԷՆ Ի ՉԵՌԻՆ

Անգարայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 24 թուականով.— Ռատիօ - Անդարա եւ ամբողջ թուրք մամուլը կը շարունակեն աննկուն ընդդիմութիւն ցուցնել Խ. Միութեան հողային պահանջներուն: Բոլորն ալ կը չեշտեն թէ բացարձակապէս անկարելի է նոյնիսկ վիճաբանիլ այդ մասին եւ կը յայտնեն թէ Թուրքիա վճռած է զէնքի դիմել, եթէ Ռուսիա սպառնայ բռնութիւն բանեցնել:

Ռատիօ - Անդարա կը յայտարարէ.— « Թուրքիա յարձակում չկրեց: Ան ոչ մէկուն վրայ յարձակեցաւ, ոչ մէկէն հող կը պահանջէ եւ ոչ ալ մէկուն տալիք հող չունի: Մեզի համար շատ դժուար է հաւատալ թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը կրնայ օրաւորակել մեր սահմաններուն վերաբերեալ խնդիրներ: Եթէ չիղերու պատերազմ է, լաւ կ'ըլլայ որ գիտնան թէ Թուրքերը չեն ճանչնար, եթէ կը կարծեն որ անոնց չիղերը, որ դարերով ամրացած են Անատոլուի մէջ, կրնան երբեք տկարանալ »:

« Թասվիր » թերթը կը գրէ.— « Ռուսիոյ կը մնայ կամ հրաժարիլ իր տենչերէն, եւ կամ վճռական քայլ մը առնել եւ բռնութեան դիմելով փորձել զանոնք իրականացնել»:

« Վաթան » խօսքն ուղղելով Մոսկուայի մէջ ժողովի նստած անգլեսաքսոն նախարարներուն, կ'ըսէ.— « Եթէ Մոսկուայի մէջ նոր Միւնիխ մը պիտի ստեղծէք ի վնաս մեզի, գիտցէք որ մենք Չեխոսլովաքներ չենք եւ չենք կրնար ընդունիլ նուաղագոյն սակարկութիւն մը մեր իրաւունքներուն վրայ»:

« Եէնի Սապահ » կը յայտարարէ.— «Եթէ հարկ ըլլայ, Թուրքիա պիտի դիտնայ սուղ ծախել իր անկախութիւնն ու կեանքը »:

« Սօն Փոստա».— « Վաղը կրնանք գտնուիլ սահմանին վրայ, զէն ի ձեռին»: «Վաղըթ » կը բացագանչէ վեց սիւնակի վրայ փռուած խորագրով մը.— «Թուրքերը պիտի կռուին»:

Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ Թրքական կառավարութիւնը արդէն իսկ զինուորական միջոցներ ձեռք առած է խորհրդային սահմանին վրայ, դիմադրելու համար ամէնպատահականութիւն:

× Զօր. Գարապէքիր Քեազիմ (Կարսի յաղթականը), որուն յայտարարութեանց մէկ մասը հրատարակեր էինք, ըսած է նաեւ, Ազգ. ժողովին մէջ.

— « Եթէ Ռուսերը պնդեն, տարակոյս չկայ թէ պիտի պատերազմինք: Պիտի կռուինք մինչեւ աշխարհի վերջը, մինչեւ որ մէկ հատիկ Թուրք չմնայ »:

Զօրավարը այս առթիւ պատմած է թէ Լէնին եւ Ջիչէրին քանիցս հաւաստած էին թէԿարսիդաշնագիրը վերջնական է եւ թէ ապագային որ եւ է սահմանային խնդիր պիտի չծագի Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Ի՞նչ կ'ըսեն հայ թերթերը

Հեռագրի մը համաձայն, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը մեղադրեն Թուրքիան թէմիշտ երկրորդ աստիճանի քաղաքացիներ նկատած է Հայերը: Այդ լրագրերէն մէկը կը գրէ.— «Եթէ Հայերը միեւնոյն իրաւունքներն ունենային ինչ որ Թուրքերը, պէտք պիտի չզգային գաղթելու Թուրքիայէն»:

Իբրեւ պատասխան, «Թանին» դիտել կուտայ որ «եթէ հայ խմբագիրը այսպիսի յօդուած մը գրէր Ս. Հայաստանի մէջ, գնդակ մը պիտի ընդունէր ծոծրակին վրայ»:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Պոլսոյ Հայերուն դաղթը դէպի Ս. Հայաստան կը սպառնայ վերաբանալ փոքրամասնութեանց խնդիրը:

ՀԱՑԵՒԷԻՐԻՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը հեռագիր մը ուղղելով Անգարայէն, կ'ըսէ թէ Թուրքերը վճռած են պահել իրենց հողային ամբողջութիւնը, որ միաժամանակ երաշխաւորուած է Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ կողմէ, 1941 Օգոստոս 10ի հաւաքական ծանուցագրով: Ցեւտոյ կը պատմէ.— Պատճառներ կան հաւատալու թէ հայ եւ քիւրտ յեղափոխական կոմիտէները ատեն մը գործակցած են Սուրիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Հետեւաբար, կը թուի թէ քրտական եւ հայկական պահանջները կրնան միաժամանակ ներկայացուիլ: Եթէ այդպէս ըլլայ, կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ:

× Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա պաշտօնապէս դիմում կատարած է Անգարա, հողային պահանջներու առթիւ, խօսելով միայն Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի, ինչպէս եւ Տարտանէլի մասին (ռազմական խարիսխներ):

« Ուլուս », Անգարայի պաշտօնական օրկանը, հանդարտութեան յորդոր կարդալով, կը յիշեցնէ թէ «պէտք չէ մոռնալ տարբերութիւնը անոնց որ անպատասխանատու են եւ իրենց խելքին փչածը գուրս կուտան եւ այն անձերուն որ պատասխանատու են իրենց երկրի եւ աշխարհի ճակատագրին»:

× Կառավարութիւնը ամբողջութեամբ հրա-

«Մամոնա»

Ազգ. թատերախումբին այս ներկայացումը յաջող էր, ինչպէս «Մեծապատիւ Մուրացկանները», նախորդ անգամ:

«Սամոնան» պատմութիւն է, ինչպէս կ'ըսէր յայտագիրը, Մարսիլիացի բեռնակիր ժաք Պռաշառի, որ իր բազուկներուն եւ մաքին ուժով հասած է բարձր դիրքի, սակայն չէ՛ յաջողած գրաւել իր կնոջ՝ Ան - Մառիի սիրտը: Ան - Մառի աղնուական ընտանիքի զաւակ է եւ իր ծնողքը դրամին սիրոյն ամուսնացած են ղինքը Պռաշառի հետ: Պռաշառ իմանալով որ իր կինը ոչ միայն ղինքը չի սիրեր, այլեւ հոմանուհին է իր բարեկամ Լը Կովէնի (բարեկամ մը որ իր միջոցաւ հարստացած էր), սակարանի խաղով մը կը փճացնէ իր ամբողջ հարստութիւնը, կործանելով իր հետ Լը Կովէնը, ինչպէս հին պատմութեան մէջ Սամսոն կործանելով տաճարը ուր Փղշտացիները ղինքը կապած էին, կը փճանայ իրեն հետ աչնչացնելով իր թշնամիները...: Վերջապէս Ան - Մառի ըմբռնելով իր ամուսնոյն հոգեկան մեծութիւնը, կը յանձնէ սիրտը այն մարդուն որ թէեւ կործանած, դեռ եւս կը համարձակի սիրել ղինքը եւ պայքարիլ այդ սիրոյն համար, այս անգամ:

Խաղը ունի յաջող կառուցուածք, մեզ հեւ ի հեւ հետեւիլ կուտայ նիւթին: Տեսարանները կան որ կը յուզեն պարզագոյն միջոցներով: Զորրորդ արարի վերջին տեսարանը միայն ինձի ոկար եւ երբեմն անիրական երեւաց:

Գալով բեմադրութեան, եթէ նկատի չառնենք մէկ երկու աննշան պատահարներ, անթերի էր: Խաղը իր չորս արարներու ընթացքին քալեց անսայթաք: Բեմադիրը, տիկին Բուդաղեան արժանի էր այն ջերմ ծափերուն զոր ներկաները չզլացան խաղին վերջաւորութեան:

Դերասաններուն դլուխը պէտք է դասել Պ. Ս. Շահխաթունին: Երկու ժամ անընդհատ ճաշակեցինք լաւագոյն օրերու Շահխաթունի մը, ամբ իր ամբողջ կարողութիւններուն: Երկար տանիլ ի վեր, ան մեզի այսքան յաջող դեր մը չէր տուած: Իր արտայայտութիւններուն զօրութեանը մեծագոյն դերասաններուն մօտ միայն կարելի է հանդիպիլ: Նկատողութիւն մը. ինչո՞ւ Պ. Շահխաթունի կ'արտայայտուէր ռուսահայերէն, մինչդեռ Թարգմանութիւնը (Տ. Նշանեան) Թրքահայերէն էր:

Մեծապէս յաջող էր նոյնպէս Տիկին Ս. Նշանեան: Կատարելապէս ըմբռնած իր դերը: Ան յուղիչ էր եւ ճշդրիտ: Նմանապէս հարթազատ էր Օր. Ավճեանի մարմնաւորած մարքիզուհին: Օր. Էքիզեան որ կը փոխարինէր Տիկին Ադնիւը (յանկարծօրէն հիւանդացած ներկայացման նախօրեակին), կատարելապէս չէր կրցած ուսումնասիրել Լը Կովէնի նախկին սիրուհի կոասի դերը, սակայն ցոյց տուաւ թէ կրնայ նոյն յաջողութեամբ տանիլ իրարմէ տարբեր դերեր: Պ. Մանուպաչ ամէն ներկայացման ցոյց կուտայ յառաջդիմութիւն, յաջող էր իր հարուստ չփացած տղու դերով: Ճաշող էին նոյնպէս Պ. Սվաճեան (Լը Կովէնը) եւ Պ. Պոտոսեան որ արժանի է լաւագոյն դերերու: Գալով Պ. Նշանեանի, իր դուարճալի հնարքներով ծիծաղ բերաւ երբեմն, խաղին ծանր մթնոլորտին մէջ: Պիտի մոռնայի մերթը տ'օթելի մր դերին մէջ Պ. Իշխմէճեանը. իր յաղթանդամ ֆիղիքականով: Իր տուած տիպարները միշտ յաջող են:

Ներկայացումը, մեծապէս դնահատելի, պատիւ կը բերէ խումբին:

Մուշեղ

«Սամսոն»

Ազգ. Թատերախումբին այս ներկայացումը յաջող էր, ինչպէս «Մեծապատիւ Մուրացկանները», նախորդ անգամ:

«Սամսոն»ը պատմութիւն է, ինչպէս կ'ըսէր յայտագիրը, Մարսիլիացի բեռնակիր ժաք Պռաշառի, որ իր բազուկներուն եւ մաքին ուժով հասած է բարձր դիրքի, սակայն չէ՛ յաջողած գրաւել իր կնոջ՝ Ան - Մառիի սիրտը: Ան - Մառի ազնուական ընտանիքի զաւակ է եւ իր ծնողքը դրամին սիրոյն ամուսնացած են ղինքը Պռաշառի հետ: Պռաշառ իմանալով որ իր կինը ոչ միայն ղինքը չի սիրեր, այլեւ հոմանուհին է իր բարեկամ Լը Կովէնի (բարեկամ մը որ իր միջոցաւ հարստացած էր), սակարանի խաղով մը կը փճացնէ իր ամբողջ հարստութիւնը, կործանելով իր հետ Լը Կովէնը, ինչպէս հին պատմութեան մէջ Սամսոն կործանելով տաճարը ուր Փղշտացիները ղինքը կապած էին, կը փճանայ իրեն հետ աչնչացնելով իր թշնամիները...: Վերջապէս Ան - Մառի ըմբռնելով իր ամուսնոյն հոգեկան մեծութիւնը, կը յանձնէ սիրտը այն մարդուն որ թէեւ կործանած, դեռ եւս կը համարձակի սիրել ղինքը եւ պայքարիլ այդ սիրոյն համար, այս անգամ:

Խաղը ունի յաջող կառուցուածք, մեզ հեւ ի հեւ հետեւիլ կուտայ նիւթին: Տեսարանները կան որ կը յուզեն պարզագոյն միջոցներով: Զորրորդ արարի վերջին տեսարանը միայն ինձի ոկար եւ երբեմն անիրական երեւաց:

Գալով բեմադրութեան, եթէ նկատի չառնենք մէկ երկու աննշան պատահարներ, անթերի էր: Խաղը իր չորս արարներու ընթացքին քալեց անսայթաք: Բեմադիրը, տիկին Բուդաղեան արժանի էր այն ջերմ ծափերուն զոր ներկաները չզլացան խաղին վերջաւորութեան:

Դերասաններուն դլուխը պէտք է դասել Պ. Ս. Շահխաթունին: Երկու ժամ անընդհատ ճաշակեցինք լաւագոյն օրերու Շահխաթունի մը, ամբ իր ամբողջ կարողութիւններուն: Երկար տանիլ ի վեր, ան մեզի այսքան յաջող դեր մը չէր տուած: Իր արտայայտութիւններուն զօրութեանը մեծագոյն դերասաններուն մօտ միայն կարելի է հանդիպիլ: Նկատողութիւն մը. ինչո՞ւ Պ. Շահխաթունի կ'արտայայտուէր ռուսահայերէն, մինչդեռ Թարգմանութիւնը (Տ. Նշանեան) Թրքահայերէն էր:

Մեծապէս յաջող էր նոյնպէս Տիկին Ս. Նշանեան: Կատարելապէս ըմբռնած իր դերը: Ան յուղիչ էր եւ ճշդրիտ: Նմանապէս հարթազատ էր Օր. Ավճեանի մարմնաւորած մարքիզուհին: Օր. Էքիզեան որ կը փոխարինէր Տիկին Ադնիւը (յանկարծօրէն հիւանդացած ներկայացման նախօրեակին), կատարելապէս չէր կրցած ուսումնասիրել Լը Կովէնի նախկին սիրուհի կոասի դերը, սակայն ցոյց տուաւ թէ կրնայ նոյն յաջողութեամբ տանիլ իրարմէ տարբեր դերեր: Պ. Մանուպաչ ամէն ներկայացման ցոյց կուտայ յառաջդիմութիւն, յաջող էր իր հարուստ չփացած տղու դերով: Ճաշող էին նոյնպէս Պ. Սվաճեան (Լը Կովէնը) եւ Պ. Պոտոսեան որ արժանի է լաւագոյն դերերու: Գալով Պ. Նշանեանի, իր դուարճալի հնարքներով ծիծաղ բերաւ երբեմն, խաղին ծանր մթնոլորտին մէջ: Պիտի մոռնայի մերթը տ'օթելի մր դերին մէջ Պ. Իշխմէճեանը. իր յաղթանդամ ֆիղիքականով: Իր տուած տիպարները միշտ յաջող են:

Ներկայացումը, մեծապէս դնահատելի, պատիւ կը բերէ խումբին:

Մուշեղ

Հ. Մ. Ը. Մ. — ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵՆՔ

ՄՄԲ.— Ուշ ստացած ըլլալով այս զեկոյցը, կը հրատարակեմ միայն ամփոփումը.—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի չրջանի սկաուտականներու պատգ. ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ դեկտեմբեր 8ին եւ 9ին, Մխիթարեանի մէկ սրահին մէջ, չրջանի բոլոր պատգամաւորներու ներկայութեան:

Ֆրանսայի չրջ.ի սկաուտական Գործադիր Մարմինը հրաւիրած էր բոլոր նախկին սկաուտ աստիճանաւորները, լսելու իրենց գործադրութիւնները: Դիւանին նախագահ ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն Պ. Գառլօ Շահինեան, որ վայրկեան մը լռութեան հրաւիրեց, ի յիշատակ Միութեանս բոլոր նահատակներուն: Ֆրանսայի չրջ.ի պետ եղբայր Ս. Սերովբեան քանի մը յարդանքի խօսքեր ուղղեց, սկաուտական չարժման եռանք հիմնադիրներուն՝ Հինդլեանի, Շահինեանի եւ Գ. Զակոբեանի: Ցետոյ չրջանին նիւթական եւ բարոյական վիճակին համարաուութիւնն ըրաւ, չեշտելով բոլոր զոհողութիւնները զրաւման չրջանէն մինչեւ այսօր, ծաղկեցնելու սկաուտական չարժումը: Պարզեց նաեւ այն բոլոր արտաքին յարաբերութիւնները, զոր ղեկավար մարմինը կատարած էր համաձայնութեան գետնին վրայ: Բոլոր ժողովականներուն զոհունակութեանարժանանալով, չրջ.ի պետը իր հրաժարականը ներկայացուց:

Ծրագիր կանոնադրի չուրջ, կարծիքի փոխանակութիւններէ ետքը, ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց նոր ծրագիր կանոնադրը մը պատրաստել Ֆրանսայի համար: Ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը մշակելու նոր ծրագիր-կանոնադրը: Մշակուեցաւ գործունէութեան ծրագիր մը: Լուծուեցաւ պիւտճէի խնդիրը: Նամանաւանդ հարթուեցան ուրիշ կարեւոր հարցեր: Ֆրանսայի չրջ.ի պետ վերընտրուեցաւ եղբայր Ս. Սերովբեան: Ընտրուեցան նաեւ չրջանի Գործադիր Մարմին մը, ինչպէս նաեւ ընդհ. սկաուտական համաժողովին պատգամաւորները: Ներկայ էին նախկին խմբապետներ, վարիչներ, երէց եղբայրներ եւն.:— (Դիւան)

Հ. Ց. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպ Ալբամ ենթակոմիտէին ժողովը վաղը, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, Ave. d'Argenteuil:

ԵՐԷԿ ՇԷՆ, ԱՑՍՕՐ ԱՒԵՐԱԿ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Մեր արուարձաններէն Սէնթ Անթուան-Գամփանյի Ֆրէզի թաղական խորհուրդը կը խնդրէ ծանուցանել թէ թաղին Ս.Կարապետ եկեղեցւոյ հաղիւ չորս պատերը մնացած են: Դուռները, պատուհանները եւ ապակիները ջարդուփշուր եղած են, մանաւանդ դիրքերը դնդակի տարափին տակ փճացած են: Դրաւման չրջանին դերման հրամանատարութիւնը կասկածելով թէ Ֆրանսացի կամաւորներ դիրք բռնած են Ս. Կարապետ եկեղեցին, ռմբակոծել տուաւ ինդանօթով եւ գնդացիրով: Եկեղեցին չինուած էր բարձր բլուրի մը վրայ, ամբողջ քաղաքը ու ծովը առջեւը: Թաղին փոքրաթիւ ժողովուրդը իր ժրաջան աշխատանքով կառուցած էր թէ աղօթարան եւ թէ դպրոց, իսկ այսօր կ'ողբայ աւերակներուն վրայ:

Անշուշտ պիտի գտնուին քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ, վերաչինելու համար այդ աւերակները:— Թղթակից

ՊԵՐՆԱՐ Վ.ԱՀԷ, վկայուած իրաւագէտ Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանէն եւ նախկին փաստաբան Պոլսոյ դրաւման բանակի պատ. տաեանին, չուտով լոյս կ'ընծայէ հրատարակութիւն մը, ԹԷ ԻՆՉ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒԼԴԻ ՊԱՀԱՆՋԸ, Ֆրանսերէն լեզուով, որ պիտի պատկերացնէ հայկական Դատը, ընդհանուր մէջազգային իրաւաբանութեան սկզբունքներու համաձայն եւ հայ ժողովուրդին հոդային անժխտելի իրաւունքները, վաւերագիրներով:

Կը խնդրուի փաստացի տեղեկութիւններ ղրկել հեղինակին, 19 rue Georges Lafenestre, Tél. Rob. 08-87, Bourg la Reine (Seine):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՖՈՒՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելի - ներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաչէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7ին սկսեալ ջութթակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Ալբաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Զորեքշաբթի օրերը:

Դեկտեմբեր 31ի réveillonին առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

տարակեց Գարապէգեքիր Քեազիմի ճառը որ կ'ըսէ թէ իրենք «Ռուսերէն չառին կարսը, այլ Հայերէն, որոնք արշաւելով ջարդած էին Թուրք բնակչութեան կէսը»:

Երեք Մեծերը յաւատիս

Մոսկուայի խորհրդաժողովը կը չարունակէ իր աշխատանքները լուռ ու մունջ, միշտ մերժելով ստոյգ տեղեկութիւններ հաղորդել մամուլին, որ, ճարահատ, կը դոհանայ ենթադրութիւններով:

Քանի մը օրէ ի վեր, տեսակ մը լաւատեսութիւն կը տիրէ: Կը հաւատան թէ Ս. Միութիւնը կը տիրէ: Կր հաւատան թէ Ս. Միութիւնը դոհացում ստացած է հիւլէ ռումբի հարցին մէջ, որուն չնորհիւ հարթուած են կարդ մը թիւրիմացութիւններ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, որ խորհրդաժողովին գաղափարը յղացած էր, դոհ կ'երեւայ մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքէն: Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ընդհանուր սիրալիր մթնոլորտէն դոհ ըլլալով հանդերձ, այնքան լաւատես չերեւար օրքան իր ամերիկացի պաչտօնակիցը: Գալով Մոլոթովի, անոր ինչպէս եւ Սթալինի մտածումները անթափանցելի կր մնան:

Իրազեկներու կարծիքով, մինչեւ հիմա ձեռք բերուած ամէնէն կարեւոր յաջողութիւնն այն է որ, երեք Մեծերը վերագտած են գործակցութեան ճամբան եւ կը խորհրդակցին իրարու Դաչնակիցներ, վոտկա կը խմեն իրարու ընկերներ: Մ. Նահանգներու նախարարին համար ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է, եւ եթէ չկարենան ուրիշ արդիւնք մը ստանալ, ժողովը պարապ անցած պիտի չըլլայ: Մոլոթով լաւ կը հիւրասիրէ իր պաչտօնակիցները, որոնք յաճախ կը խորհրդակցին առանց մասնագէտներու ներկայութեան:

Ոչ մէկ որոշ տեղեկութիւն՝ իրանեան եւ թրքական հարցերու մասին, որոնք մթնոլորտը պղտորելու հանգամանք ունին, մանաւանդ Ս. Միութեան հողային պահանջներուն հետեւաքով: Թրքական անթելը կրակ կը տեղայ այդ պահանջներուն յայտարարութենէն ի վեր, իսկ թէհրանի կառավարութիւնը ի զուր օգնութիւն կը սպասէ Անգլեսաքսոններէն: Իրանի դահլիճը կարդ մը փոփոխութիւններ կատարեց դահլիճին մէջ, մասնաւորապէս հեռացնելով ներքին նախարարը: Միւս կողմէ փակուեցան չորս ճախակողմեան թերթեր: Թէհրանի մէջ կը կարծեն թէ տագնապը կարելի է լուծել ուղղակի բանակցելով Մոսկուայի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԻՆ ՆՈՐ ԳԻՆԸ պիտի ըլլայ, անդլեսականը՝ 480, տոլարը՝ 119.10, համաձայն նախապարական խորհուրդի որոշման:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կեդր. վարչութիւն մը հաստատելու ծրագրին առթիւ, Անգլիա եւ Ս. Միութիւնը յայտնած են թէ այդ ծրագիրը պիտի չզործադրեն առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Ագզամ պէյ, Փարիզ պիտի դայ մօտերը, յարաբերութիւն հաստատելու համար Ֆրանսական կառավարութեան հետ: Առաջին անգամէ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը պաչտօնապէս յարաբերութիւն պիտի հաստատէ այդ կազմակերպութեան հետ, որ կ'ընդդիմէ Սուրիան, Լիբանանը, Իրաքը, Անդրյորդանանը, Եգիպտոսը եւ Արաբիան:

ՉԻՋՈՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ աղդարարութեան Գերմանիա փոխադրել իրենց երկիրներուն մէջ դրտնուող զերման զօրակալները, այլապէս պատասխանատու պիտի մնան:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ժողովը ջնջեց 1939 Սեպտ. 9ի օրէնքը, որ կ'արդիլէր «Ժան տը Քոմէոս»ներու հաստատումը եւ ընդարձակումը:

ԱՔՏԻՒԲԷն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը լրջօրէն կը վախնայ ընդհ. զործադուլէ մը: Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը դումարեց, երբ պետական պաչտօնեաները ամէն աշխատանք դադրեցուցին երկու ժամ, բողոքելով ապրուստի ազութեան դէմ: Անհրաժեչտ պիտոյքներու դիները աննկարագրելի չափերու հասած են եւ տրամին օրէ օր կ'էյնայ: Սեւ չուկային մէջ մէկ սթերլինը կ'արժէ 1.422.000 տրամի, մինչդեռ օրինական դինը 4000 տրամի է: Համայնավար օրկանը դիտել կուտայ թէ ապրուստի դիները հարիւրին 100 աւելցած են վերջին երկու չաբաթներու ընթացքին: Հաղորդակցութիւնները խանգարուած են: Պետական պաչտօնեաներու միութիւնը հրահանդած է պատրաստ գտնուիլ ընդհ. գործադուլի մը համար:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդի» Փարիզի մասնաճիւղին, Յունուար 1ին Գչ. օր կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Studio Alemchahի մէջ 19 rue Caumartin, métro Madeleine: Ընկերական տաք մթնոլորտ, տօնածառ, նուագ: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սէնթ Էթիէն.— Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 15ին: Հապարակութիւնը նկատի առնելով որ ձեռնարկին հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Ցունաստանի հայ կարօտեալներուն՝ խուռներամ դիմած էր սրահ: Պ. Տիրան Տէր Սարգիսեան իր պզտիկներուն մահուան առթիւ 200 ֆրանք նուիրեց վերոյիչեալ նպատակին, ինչպէս նաեւ ընկեր Միհրան Աբրահամեան 100 ֆրանք: Պարահանդէսէն զուտ շահ դոյացաւ տասը հազար ֆրանք:

Հարգանցի

ՍՏԱՑԱՆՔ

Aventures Vécues de la vie du Scoutisme, (Մշխարհի չրջանը ոտքով, 1932—36): Դրիչ՝ Լէւոն Մապոնեան, Թարգմ. Bernard Taron, 246 մեծադիր էջ, զարգարուած բազմաթիւ պատկերներով: Փարիզ, 1945, դին 200 ֆրանք:

BAL DES MIMOSAS

Եղանակին ամէնէն չքեղ պարահանդէսը Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կազմէ, 12 Յունուար 1946, չարաթ գիչեր Aéro - Club de Franceի դեղեցիկ սրահին մէջ: Երկու նուագախումբ, կը նուագէ Արժանիենան Պաչիչայի խումբը:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1920 B.C.S. 376.2[illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 27 Décembre 1945 Հինգշաբթի 27 Դեկտեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4494-Նոր շրջան թիւ 223 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ԱՋԲՈՎ, ՄԷԿ ՈՏԲՈՎ

Նիւ Եորքի մէջ բացուած հանդոնակութիւնը (մէկ միլիոն տոլար) ուրիշ խորհրդածութիւններ ալ կը թելադրէ մեզի :

Կը դանուինք նորօրինակ շարժումի մը առջեւ : Տեսակ մը դարձ դէպի հին օրերը :

Հրատարակուած զեկոյցէն կ'իմանանք թէ՝ ծրագրուած մայր - եկեղեցին պիտի ունենայ դէպրոց մը, «թէ նոր սերունդին համար եւ թէ հայ եկեղեցականներու պատրաստութեան համար» :

Այս երկտող լուրին առթիւ, ակնարկ մը կը նետենք վերջին մէկ տարուան անցուդարձին վրայ եւ կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը. —

1. Վերաբացուած է էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը,— Դպրանոց, ուր կղերականներ պիտի պատրաստուին : Իւրաքանչիւր աշակերտի ծախքը՝ տարեկան 500 տոլար : Այս լուրը այնքան ոգեւորութիւն պատճառեց որ, պատգամաւորներ եւ ուրիշներ փութացին սաներ արձանագրել, անհամապէս կամ իրենց զաղութներուն անունով :

2. Երուսաղէմը ունի ժառանգաւորաց վարժարան մը, ուր նոյնպէս եկեղեցականներ կը պատրաստուին :

3. Ժառանգաւորաց վարժարան մըն ալ ունի Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը (Անթիլիաս) եւ մեծագումար հանգանակութիւններ կը կատարուին, աւելի զարկ տալու համար :

4. Տառը վարդապետներ մէկ անգամէն եպիսկոպոս ձեռնադրուեցան էջմիածնի մէջ, եկեղց. համագումարին առթիւ :

Ասոնն չէ՞ պատկերը :— արտակարգ աշխատանք եւ եռանդ, կղերապետութեան ճակատին վրայ : Միակողմանի գործունէութիւն մը, որ շահերուն ոտքը պետնէն կարել կուտայ :

Զենք ժխտեր, ոչ ալ կ'ուզենք միջամտել : Եկեղեցին իր պահանջներն ունի, եւ կ'ուզէ զոհացընել զանոնք :

Եւ սակայն, չէ՞ք նկատեր որ հետզհետէ կը խրինք ծուռ եւ լայծուն ճամբու մը վրայ, անտեսելով աւելի հիմնական պահանջներ :

Ի վերջոյ երկու կաթողիկոսութիւններ, չարք մը ժառանգաւորացներ եւ Դպրանոցներ եւ բաղմանդամ կղեր մը չեն որ պիտի վրկեն Հայկական Արտասահմանը : Մանաւանդ նոր սերունդը :

Անոնք ալ ունին իրենց դերը : Բայց, ամէն բան չեն : Եւ ժողովուրդը այն չէ ինչ որ երէկ, հայրենի հողերու վրայ :

Հոգեւոր հովիւներու չքեղաշուք բաղմութիւն մը միայն միամիտները կրնայ ոգեւորել, երբ հայերէն գիտցող եւ սովրեցնող տարրերը հետզհետէ կը մաշին, կը հատնին : Երբ ուսուցչական եւ առհասարակ մտաւորական ասպարէզին ծառայողները կը նօսրանան կամ դլխիկոր կը հեռանան :

Ահա քանըսհինդ տարի է որ կը տրորուինք օտար ափերու վրայ : Ահագին ճիդեր վատնուեցան : Միլիոններ ծախսուեցան ալ ու ձախ : Դիժուա՞ր էր քանի մը «քոլէճ» կամ ճեմարան բանալ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, չարունակելու համար այն դերը զոր կը կատարէին Գոլոյ կեդրոնական եւ Պէրպէրեանը, Թիֆլիսի Ներսիսեանը եւ ուրիշ բարձրադոյն կրթարաններ :

Մխիթարեանները, թէեւ կրօնական Միաբանութիւն, ճեմարան մը բացին ուր որ գացին :

Անոնց նիւթական միջոցները աւելի լայն չեն քան մեր ազգ. հաստատութեանց աղբիւրները :

Քանի՛ քանի՛ հանգանակութիւններ պակուեցան մեծ յաջողութեամբ, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ : Բարեգործականի 250.000 տոլարի հանդանակութիւնը հազիւ փակուած, ահա նոր կոչ մը 500.000 տոլարի, որուն ազդերը կը զբաւեն թերթերու ամբողջ մէկ էջը : Եւ նորադոյն ձեռնարկը, — մէկ միլիոն տոլար : Դեռ չենք խօսիր. ուրիշ անհամար հանդանակութեանց մասին :

Եւ այս բոլորը զրեթէ մէկ ուղղութեամբ, — կրօնական կամ բարեգործական : Ընծայարան եւ նպաստ : Լաւագոյն պարագային՝ տարրական դպրոցներ, վատառողջ որջերու մէջ :

Կարծես համաճարակ մը ծագած է եւ մարդիկ մէկ աչքով կը նային : Կը քալեն մէկ ոտքի վրայ :

Ինքնապաշտպանութի՛ւն, կ'աղաղակենք ամէնքս ալ, ահաբեկ՝ Հայկական Արտասահմանի օտարացման հեռանկարէն :

Բայց, երբ միջոցներ փորձենք վտանգը սահմանափակելու համար, կը խրինք նոյն կոշիոռ կապած ճամբուն վրայ :

Շ.

Հայաստանը ինչպէս որ է

ԽՄԲ.— Ամերիկայի առաջնորդ Տիրան Եպիսկ. Ներսոյեան որ էջմածին գացած էր իբրեւ պատգամաւոր եւ որուն մէկ տեսակցութիւնը հրատարակեր էինք ասկէ առաջ, խօսելով Նիւ Եորքի մէջ բացուած հանգանակութեան առթիւ (մէկ միլիոն տոլար), հետեւեալ տեսութիւնները պարգած է Հայաստանի կացութեան մասին, համաձայն Հայրենիքի թղթակցին. —

Ըսաւ թէ ինք բաւական լայնօրէն կարդացած էր Խորհրդ. իրականութեան մասին՝ թեր ու դէմ : Բաւական յստակ գաղափար մը ունէր, թէ հոն ինչ պիտի դտնէր : Եւ շատ ուրախ էր որ իր ակնկալածէն աւելի լաւ էր դտած Հայաստանը : Բնական է, Հայաստան չէր կրնար ծանրագոյն չազդուիլ՝ 25 տարուան կէս բանտարկութենէ մը վերջ, երբ մանաւանդ այդ տարիներու ընթացքին տեղի ունեցած ցնցումներուն ալ յաջորդեր էին՝ ահարկու պատերազմի մը հարկադրած նեղութիւնները :

Դուք պիտի կրնաք աւելի լաւ հասկնալ զիս, եթէ ես մեր հայրենիքը նմանցնեմ մարդու մը, որ սաստիկ ջերմէ մը նոր լաւացած՝ կը փորձէ ոտքի կանդնիլ, եւ հազիւ կրնայ քայլ փոխել դողդողալով : Դուք շատ լսեցիք բազմացող ու զարդացող դործարաններու մասին : Բայց իրականը ժողովուրդի ապրած կեանքն է : Եւ այդ կեանքը ուժգնապէս ազդուած է այս պատերազմէն : Մենք պէտք չէ փորձենք այդ ժողովուրդի կեանքին ռեւէ բան բաղդատել՝ կեանքին հետ Ամերիկայի ժողովուրդին, կամ նոյնիսկ Եւրոպայի ժողովուրդներուն :

Հայաստանը իսկութեան մէջ կարենալ դաստելու եւ աւելի արդար կարծիք կարենալ կազմելու համար, ինչպէս Հայաստան ապրողներն ալ կ'ըսեն, պէտք էր հոն երթալ՝ պատերազմի անմիջապէս նախորդ տարիներուն կամ ասկէ քանի մը տարի յետոյ : Անտարակոյս, պատկերը տարբեր պիտի ըլլար, տարբեր պիտի ըլլայ : Այսօր, շատ են պակասութիւնները — ուտելիքի, հագնելիքի, բնակարանի, եւն. : Ժողովուրդը, սակայն, դժգոհ չէ առոր համար : Ան կը գիտակցի որ այսօրուան յաղթանակն հնարաւոր եղաւ, չնորհիւ նոյն այդ ծանր զոհողութիւններուն, արիւնի մեծ զոհողութիւններէն անկախօրէն :

Մեծ են, սակայն, Հայաստանի կարելիութիւնները : Հոն չկայ դանդաղութիւնը, որ յատուկ է Պարսկաստանի եւ Սուրիոյ չրջաններուն : Կը դգաս որ շուրջդ բան մը կը չարժի ու կ'եռեւեփի : Կարծես գործի ու գործունէութեան մը տենդը ունին բոլորը : Նպատակի որոշ ըմբռնում մը կարծես կ'ոգեւորէ ու կը չարժէ ամէնքը : Եւ ասիկա երեւոյթ մըն է, զոր դժուար է դտնել Արեւելքի շատ մը չրջաններու մէջ :

Մեծ թիւ կը կազմեն երաժշտութեան ընդունակ հեռեւորդներ՝ երիտասարդ ու պատանի : Մասնագիտական հասկացողութիւն մը չյատակնելով հանդերձ, ինձ կը թուի թէ մեր Օփերայի երգն ու դերակատարութիւնը, (զոր տեսայ Քարմէնի մէջ), դժուար թէ՛ եա մնայ, բաղդատելով եւրոպական ո եւ է լաւ ներկայացման հետ :

Մեծ է դրականութեան ծարաւը : Ամէն հրատարակութիւն իսկոյն կը սպառի : Կը պատմեն որ Իսահակեանի բանաստեղծութիւններու մէկ հատորը՝ հրապարակ դրուելէն մէկ ժամ վերջ սպառած է. թէ ժողովուրդը իր խուժումով ուղղակի քանդեր է դրատուն մը : Տպուած են բաղմաթիւ դիրքեր, եւ բոլորն ալ սպառած են : Բաւարարութիւն տալու չափ չտպուիլը արդիւնք է թուղթի պակասին :

Դիտութեան եւ Արուեստի Հիմնարկութեան վարիչը իրեն ցոյց է տուեր գէշ մը արժէքաւոր ձեռագրերու, որոնք տպադրութեան կը սպասեն :

Մեծ է թիւը երիտասարդ ուսանողներու : Այս երիտասարդութեան մէջ նկատելի է ընդհանուր դժգոհութիւն մը՝ նիւթապաշտ տեսութիւններու դէմ : Սխալ չհասկցուիմ : Քրիստոնէութեան կամ ընդհանրապէս կրօնքի պահանջքը չէ որ կ'անհանդստացնէ այս երիտասարդները : Ոչ : Սակայն եւ այնպէս փրկարար խոովք մըն է, որ կը պատճառէ այդ անձկութիւնը, ի խնդիր հոգեկան արժէքներու : Նիւթէն դուրս եւ նիւթականէն աւելի բարձր այդ մտահոգութիւնները ի յայտ կուգան՝ երիտասարդներու մշակած գրականութեան մէջ եւս :

Խեղճ է եկեղեցին : Ճիղ է, տրուած է որոշ ազատութիւն. բայց ի՞նչ օգուտ : Կը պակսին միջոց ու մարդ, այդ փոքր ազատութենէն կարենալ օգտուելու համար : Հոգեկան-իմացականին հետ կը պակսին նաեւ նիւթական միջոցներ — չկան շատ տեղ՝ պարզ պատարագի մը համար անհրաժեշտ առարկաներ անդամ : Բայց, դիտնալով Խորհրդ. իշխանութեան կարդն ու սարքը, ըմբռնումները եւ ուղղութիւնը, պէտք է այդքանին համար ալ չնորհակալ ըլլանք : Ցիշելով սա անցնող 25 տարին, չենք կրնար չդնահատել այս տրուածը : Աւելին՝ կը մնայ մեզի :

Նկատելի է որ Հայաստանի ժողովուրդն ու կառավարութեան անդամները կը հետաքրքրուին, մեզ հետ, երկու խնդրով — սահմաններու ընդարձակում եւ ներդաղթ : Ցիշդ է, այս մասին ոչինչ կ'քաւի պաշտօնապէս : Բայց եւ այնպէս տրամադրութիւնն ու փափաքը ընդհանուր է : Բոլորն ակնկալութեամբ կը սպասեն, որ քաղաքականօքէն նպաստաւոր կացութիւն մը երեւան դայ :

Ժողովուրդը հետաքրքրուած է նաեւ զաղութներով : Ինչպէս մենք կ'ուզենք կապուիլ իրենց, անոնք ալ կ'ուզեն կապուիլ մեզի : Տարբեր են մասամբ չարժառիթները : Անոնք կ'ուզեն թարմ օդ — չիւմ ու կապ կ'ուզեն՝ ինչպէս հոգեկան-իմացական, նոյնպէս տնտեսական յարաբերութիւններու համար : Երկու կողմն ալ դիտակցօրէն թէ բնազդաբար կը զդան պահանջը իրարմով անանելու :

Հայտութեան դաշնագիրները

Փարիզի քաղաքական չրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ Թուրքեւ-Խորհրդային յարաբերութեանց մասին : Թերթերը խոշոր խորագիրներով կը պարդեն կացութեան ծանրութիւնը : Հակառակ Մոսկուայի խորհրդաժողովի մասին տրուած լաւատես լուրերուն, ընդհ. կարծիքն այն է թէ խօսակցութիւնները պարզապէս չանգած են ձեւակերպութեանց լուծումին : Ժողովը վերջանալու վրայ է եւ այսօր - վաղը կը սպասուի պաշտօնական զեկոյցին : Դեկտեմբեր 24ի նիստին մէջ, ժողովը հետեւեալ որոշումները տուաւ. —1. Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը պիտի խմբագրուի Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներուն կողմէ. — 2. Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հաշտութեան դաշնագիրները պիտի խմբագրեն Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները.— 3. Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրը պիտի պատրաստեն Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարները : Բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները պիտի կատարուին արտաքին նախարարներու փոխանորդներուն կողմէ, համաձայն անցեալ Սեպտեմբերին Լոնտոնի մէջ տրուած որոշումներու : Երբ նախապատրաստական աշխատանքը լրանայ, ժողով մը պիտի դումարուի մինչեւ Մայիս 1, հաշտութեան պայմանները քննելու համար Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի հետ : Այս ժողովին պիտի մասնակցին արտաքին նախարարներու խորհուրդը (Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա եւ Չինաստան), ինչպէս եւ Միացեալ Ազգերու այն անդամները որոնք իրենց զինուորական ուժերով գործնապէս մասնակցած են թշնամի պետութեանց դէմ մղուած պատերազմին. ուրիշ խօսքով՝ Աւստրալիա, Պելժիա, Պրազիլիա, Քանատա, Չեխոսլովաքիա, Եթովպիա, Ճունաստան, Հոլանտա, Նոր Զելանտա, Նորվեկիա, Լեհաստան, Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ խորհրդային Հանրապետութիւնները եւ Եուկոսլաւիա :

Այս խորհրդաժողովէն եւ կառավարութեանց յանձնարարութիւններէն վերջ, զինադադարի պայմանագիրն ստորագրող պետութիւնները պիտի յօրինեն հաշտութեան պայմաններու վերջնական բնագիրը, որ պիտի ստորագրուի խորհրդաժողովին մասնակցող պետութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ : Ցետոյ այս դաշնագիրները պիտի ներկայացուին Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան միւս անդամներուն, եւ գործադրելի պիտի դառնան անմիջապէս որ վաւերացուին զինադադարի պայմանագիրն ստորագրող պետութեանց կողմէ : Ֆրանսան ալ հատուկ իրաւունքներ պիտի վայելէ Իտալիոյ դաշնագրին համար :

Մոսկուայի պահանջները եւ Թուրքիա

ԳԱՐԱՊԵՏԻՐԻ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

Լոնտոնի Թերթերը խօսելով զօր. Գարապէքիր Քեազիմի ճառին վրայ, որուն դլխաւոր մասերը հաղորդած ենք օրը օրին, կը ծանրանան անոր հետեւեալ խօսքերուն վրայ.— Գարապէքիր հերքեց այն կարծիքը թէ Թուրքերը բռնի գրաւեցին Կարսը : «Երբ մենք այդ չրջանները մտանք, Ռուսերը իրենց երկիրը քաչուած էին : Մենք այդ չրջանները դրաւեցինք Հայերէն որոնք արշաւելով չարդած էին Թուրք բնակչութեան կէսը» :

ՑԱՒՈՍ.— Գնարեր հէքեաթ մը, որ ծիծաղ կը չարժէ : Գարապէքիր Քեազիմ (այն ատեն փաշա), իր յուչատետրին մէջ արձանագրած չէ՞ 60.000 Հայերու չարդը : Սարըզամըշի անտառներուն մէջ սառած հազարաւոր երիտասարդները Թո՞ւրք էին թէ Հայ :

Զօրավարը աւելցուցեր է.— Խորհրդային պատուիրակները երբ ստորագրեցին Կարսի դաշնակին նաեւ նիւթական միջոցներ — չկան շատ տեղ՝ պարզ պատարագի մը համար անհրաժեշտ առարկաներ անդամ : Բայց, դիտնալով Խորհրդ. իշխանութեան կարդն ու սարքը, ըմբռնումները եւ ուղղութիւնը, պէտք է այդքանին համար ալ չնորհակալ ըլլանք : Ցիշելով սա անցնող 25 տարին, չենք կրնար չդնահատել այս տրուածը : Աւելին՝ կը մնայ մեզի :

Նկատելի է որ Հայաստանի ժողովուրդն ու կառավարութեան անդամները կը հետաքրքրուին, մեզ հետ, երկու խնդրով — սահմաններու ընդարձակում եւ ներդաղթ : Ցիշդ է, այս մասին ոչինչ կ'քաւի պաշտօնապէս : Բայց եւ այնպէս տրամադրութիւնն ու փափաքը ընդհանուր է : Բոլորն ակնկալութեամբ կը սպասեն, որ քաղաքականօքէն նպաստաւոր կացութիւն մը երեւան դայ :

Ժողովուրդը հետաքրքրուած է նաեւ զաղութներով : Ինչպէս մենք կ'ուզենք կապուիլ իրենց, անոնք ալ կ'ուզեն կապուիլ մեզի : Տարբեր են մասամբ չարժառիթները : Անոնք կ'ուզեն թարմ օդ — չիւմ ու կապ կ'ուզեն՝ ինչպէս հոգեկան-իմացական, նոյնպէս տնտեսական յարաբերութիւններու համար : Երկու կողմն ալ դիտակցօրէն թէ բնազդաբար կը զդան պահանջը իրարմով անանելու :

նապէրը (1921 հոկտ.) յանուն Լէնինի եւ Զիչէրինի, յայտարարեցին.— «Մենք կը ճանչնանք Թուրքիոյ իրաւունքները եւ կը հրաւիրենք միւս եւրոպական ազգերն ալ որ ճանչնան այդ իրաւունքները»:

× Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգներու երեսփոխաններէն Մընտ անցեալ ամառ Թուրքիա այցելելով, տեսնուեր է նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի հետ, որ ըսեր է.— Եթէ Ռուսիա չհրաժարի իր պահանջներէն, Թուրք ազգը զէնքի պիտի դիմէ, հակառակ իր հարեւանին զօրութեան:

Պոլսոյ մէջ ընդհ. կարծիքն այն է թէ Թուրքիա տեղի պիտի չտայ և պիտի նախընտրէ կռուիլ:

× Բիւշտի Արաս, Թուրքիոյ նախկին արտաքին նախարարը, որ Ջեմ կուսակից է ռուսեւթուրք համաձայնութեան, բաց նամակ մը հրատարակեց «Վաթան»ի մէջ, ուղղուած խորհրդային մամուլին: Ահաւասիկ ամփոփումը.

— « Ես բաղմաթիւ փաստերով ապացուցած եմ թէ որքան կարեւորութիւն կ'ընծայեմ Թուրք եւխորհրդային բարեկամութեան, որ բարիք մըն է երկու երկիրներուն համար: Այդն ժողովուրդ իրաւունք ունի իր ուզած վարչաձեւը հաստատելու, պայմանաւ որ չվնասէ ուրիշ ժողովուրդի մը: Խորհրդային պահանջներու մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները խոր յուզում եւ վիշտ պատճառեցին Թուրքիոյ մէջ: Այդ պահանջները հակառակ են թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան սկզբունքներուն: Թրքական հայրենիքը անբաժանելի ամբողջութիւն մըն է: Անկախութեան պատերազմը ատոր ամենավերջին ապացոյցն է եւ մենք չենք մոռնար այն թանկագին օգնութիւնը զոր ստացանք Խ. Միութենէն: Կուզեմ յուսալ թէ պիտի հերքուին կարգ մը խորհրդային թերթերու պահանջները եւ թէ խորհրդային ազգին ամբողջութիւնը համաձայն չէ անոնց»:

Բիւշտի Արաս այժմ ընդդիմադիր ըլլալով, իր այս նամակը կ'ապացուցանէ թէ Թրքական բոլոր շրջանակները վճռած են որ եւ է հող չտալ:

ՒՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՓԱՐԻԶԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Իմանիթէ» արձանագրելով Թուրք մամուլին արտայայտութիւնները, դիտել կուտայ.— «Անգարայի մէջ այնքան ոռմէնչուն լեզու չէին գործածեր 1941—1945, երբ գերմանական զրահապատ զօրամասերը կը գտնուէին Թրքական սահմանին վրայ: Այն ատեն կը նախընտրէին բանակցիլ պատերազմի ոճրագործ Ֆօն Փափընի՝ հիթլերական Գերմանիոյ դեսպանին հետ: Մնաց որ, հակառակ անցեալ մարտին մեւսասանորդ ժամուն ըրած պատերազմի յայտարարութեան, Թրքական կառավարութիւնը իր զգացումները չէ փոխած հիթլէրականներու հանդէպ: Նոր կ'իմանանք թէ ան վերջին օրերս ազատ արձակած է վեց հազար Գերմաններ եւ չատերըր վարձած է իբրեւ պաշտօնեայ»:

× L'Ordre, որ առաջին օրէն ընդդիմացած էր ռուսական պահանջներուն, կը դրէ վերջին թիւով.— « Որքա՞ն «պլըֆ» կայ Ռուսիոյ բռնած դիրքին մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ Թուրքերը վճռած են տեղի չտալ: Անոնք կը խորհին թէ, նախայարձակման մը պարագային, իրենց դինուորական միջոցներով պիտի կրնան դիմանալ մէկ ամիս եւ թէ այդ ժամանակաշրջանին անգլեւսաքսոն պետութիւնները օգնութեան պիտի հասնին: Դեռ երէկ «Թայմզ»ն էր որ կը չեշտէր Թրքական հարցին կարեւորութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ կայսերական հաղորդակցութեանց եւ քարկղի շահերուն համար, իսկ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը դրէր.— «Եթէ հաստատուի թէ հողեր պէտք է առնուին փոքր ազգերէն, դոհացնելու համար մեծերը, կը նշանակէ թէ ժողովրդապետութիւնները կորսնցուցած են պատերազմը»:

ՅԱՌԱՋ.— Իսկ երբ իսկապէս փոքր եւ հալածական ազգեր այնման արիւն թափած ըլլալով հանդերձ, կը զրկուին իրենց տարրական իրաւունքներէն եւ հայրենի հողերէն, ժողովրդապետութիւնը շահա՞ծ կ'ըլլայ պատերազմը...

Իրան եւ Աստրպատական

Վերջին լուրերու համաձայն իրանեան զօրքը դեռ կը դիմադրէ Ռըզայիէի մէջ (Ուրմիա),— վերջին պահակազօրքը հիւս. Իրանի մէջ: Նորութիւն մը,— Քիւրտ ցեղապետներ, որոնք մինչեւ հիմա կ'ընդդիմանային իրանեան բանակին, այժմ զործնապէս կ'օգնեն Իրանի կանոնաւոր զօրքին, կռուելով Ասորիներու, Կովկասցիներու եւ ժողովրդավար ուժերու դէմ: Այս փոփոխութեան պատճառը անյայտ կը մնայ, բայց կը հաւատան թէ Քիւրտերու զէնքերը եւ ռազմանիւթի պահեստը բաւական չեն, վճռական դեր մը կատարելու համար:

Գործերը բոլորովին կանգ առած են Թէհրանի մէջ: Վաճառականները չեն ուզեր վտանգել իրենց դրամագլուխը կամ որ եւ է երկարատեւ գործառնութեան ձեռնարկել, նկատի առնելով կացութեան անստուգութիւնը: Խորհրդարանը չկրցաւ քուէարկել ելմտացոյցը, սպասելով Մոսկուայի խորհրդաժողովի ելքին:

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ բաց պիտի մնան մինչեւ դիշերուան ժամը 10.30:

Պաղեստին, Իրան, Թուրքիա եւ Իրաք

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հրեաներու ներգաղթը դադրած է բոլորովին: Միայն 400 հոգի, որոնք անցագիր եւ ազգականներ ունէին, արտօնուած են Պաղեստին մտնելու: Տեղական իշխանութիւնները հրահանգի կը սպասեն Լոնտոնէն, որ սպասողական դիրք մը բռնած է, իբրեւ հետեւանք Արաբներու ընդդիմութեան:

Երկու շաբաթէ ի վեր հանդարտութիւն կը տիրէ Պաղեստինի մէջ, բայց Սիոնական վարիչները դիտել կուտան թէ չեն կրնար երաշխաւորել այս անդորրութիւնը, եթէ Հրեաները նոր ձախողանքներու մատնուին:

« Հականա », հրէական յեղափոխական կազմակերպութիւնը, կազմ եւ պատրաստ կր սպասէ, ի հարկին գործելու համար: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պաղեստինի 1.800.000 բնակչութեան մէջ կան 200.000 զինեալ մարդիկ, ինչ որ կը նշանակէ թէ երեք Հրեաներէ, Արաբներէ կամ Անգլիացիներէ մէկը զէնք ունի, պատրաստ՝ զարնելու: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Արաբները այնքան չեն հետաքրքրուիր Սիոնականներու շարժումներով որքան խորհրդային քաղաքականութեամբ: Անդրյորդանանի էմիրը, Ապտուլլահ, տեսակցութեան մը առթիւ խոր մտահոգութիւն յայտնեց Իրանի մասին, ծանրանալով խորհրդային քաղաքականութեան հետեւանքներուն վրայ: Իր կարծիքով, Թուրքիա եւ Իրաք ուղղակի սպառնալիքի տակ են եւ այս կացութիւնը կ'ազդէ Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներուն վրայ, Սուէզէն մինչեւ Աֆղանիստան: Արաբ աստիճանաւոր մը կը ջանայ պաշտպանողական խմբակցութիւն մը կազմել Միջին Արեւելքի պետութիւններէն, համախմբելով Աֆղանիստանը, Թուրքիան, Իրաքը, Սուրիան, Անդրյորդանանը եւ Լիբանանը: Էմիրը կը կարծէ թէ Եգիպտոս եւ Արաբիա պիտի չմասնակցին այս խմբակցութեան, իրենց յատուկ պատճառներով: Էմիրը Լոնտոն պիտի երթայ փետրուարին եւ պիտի ջանայ անդլ. կառավարութեան կարծիքն առնել, դաշնակցութիւն մը կազմելու համար Իրաքի, Անդրյորդանանի եւ Պաղեստինի միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ դաշնակից Վերատուիչ յանձնաժողովը օրէնք մը հրատարակեց, որուն համաձայն ոճիր գործած պիտի համարուի ո եւ է անձ որ, —1. Վարած կամ օժանդակած է որ եւ է ոճիրի, հրամայած կամ քաջալերած է զայն. —2. Հաւանութիւն յայտնած է.— 3. Կապ ունեցած է որ եւ է ոճրային ծրագրի կամ ձեռնարկի հետ.— 4. Քաղաքական, քաղաքային կամ զինուորական դիրք մը գրաւած է Գերմանիոյ, անոր մէկ դաշնակից, պատերազմիկ կամ արբանեակ երկրին մէջ, կամ բարձր դիրք մը գրաւած է այդ կարգի որ եւ է երկրի տնտեսական, ճարտարագործական կամ սեղանաւորական կեանքին մէջ: Օրէնքին տրամադրութեամբ, ո եւ է մարդ որ կր գտնապարտուի ոճիրով, պիտի պատժուի մահուամբ, ցկեանս կամ ժամանակաւոր բանտարկութեամբ, ինչքերու գրաւումով եւ կամ քաղաքային իրաւունքներէ զրկումով: Ո եւ է անձ, ըլլայ պետութեան վարիչը, կամ պատասխանատու պաշտօնատար մը կառավարութեան մէջ, կամ բարձրադոյն հրամաններ գործադրող, չի կրնար խուսափիլ ոճիրի մը պատասխանատուութենէն:

ՊԱՊԸ կարտինալի աստիճան տուաւ 32 եպիսկոպոսներու, որոնց չորսը միայն իտալացի են, ինչ որ յեղափոխական նորութիւն մը կը համարուի: Զորս հարիւր տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Իտալացիները այլեւս գերակչիռ չեն եւ օտար կարտինալները մեծամասնութիւն կը կազմեն կարտինալներու ժողովին մէջ որ կը բաղկանայ 70 անդամներէ: Նոր կարտինալներէն մէկը հայ - Հռոմէականներու պատրիարքն է, Աղաջանեան արք.:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ներգաղթի օրէնքին մասին յանձնարարութիւններ ընելով, նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ պատերազմի ընթացքին հազիւ 10 առ հարիւր օգտուած են տարեկաններն եւ թէ միտք չունի փոխելու ներկայ պայմանները:

30 կԼՏ պիտի տրուի մարդ ղլուխ, հագուստի համար, իբրեւ կաղանդչէք: Զեռք մը հագուստ ղնելու համար պէտք է ունենալ 120 կԼտ: Կնոջ մը համար 30 կԼտերը կ'արժեն շրջազգեստ մը եւ մէկ զոյգ գուլպայ: Արտադրութեանց նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ սովորական հագուստներու բաժինը աւելի քան պիտի կրկնապատկուի: Հանդերձեղէնի պակասին գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է որ, աղատագրութենէն 8 ամիս վերջն ալ, բանակը եւ պետական վարչութիւնը կը սպառեն հում նիւթերու 60 առ հարիւրը:

500.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ պիտի արտաքսուին Հունգարիայէն: Նախարարական խորհուրդը այս որոշումը տուաւ վեց ժամ խորհրդակցելէ վերջ: Նախապէս որոշուած էր արտաքսել միայն 250 — 300.000 հոգի որոնք իբրեւ Գերման արձանագրուած էին վերջին մարդահամարին մէջ, բայց

Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՔԷՇԻՇԵԱՆ եւ Mlle IDA TRESS
Ամուսնացած
15 Դեկտ. 1945 Montferrand (Puy de Dôme)

համայնավարներու պահանջին վրայ, որոշուեցաւ արտաքսել բոլոր անոնք որոնց մայրենի լեզուն գերմաներէնն է,— մօտ 500.000 հոգի: Այս որոշումը կրնայ դործադրուիլ նաեւ այն Հրեաներու մասին որ գերմաներէն կը խօսին: Վտարելի Գերմանները կրնան միասին առնել միայն ուտելիք եւ հագուստ: Արտաքսումները տեղի պիտի ունենան համաձայն Փոցտամի մէջ տրուած որոշումներուն: Փէյթայի մօտ ամբողջ գիւղեր պիտի պարպուին:

ԱԹԼԻՆԻՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց դրաւել Պիրէոնի քիմիական պարարի եւ ապակիի գործարանները, ուր 4000 բանուորներ կ'աշխատին: Որոշուած է նաեւ պետական հսկողութեան տակ առնել կրաղիւսի (սիման) գործարանները: Աւելի քան 30.000 ձախակողմեան կուսակիցներ ժողով մը գումարեցին, պահանջելով ընդհ. ներում, մասնակցութիւն կառավարութեան մէջ եւ պարպում անգլ. զօրքի:

ՍԵՐԺ ԼԻՖԱՐ, Օփերայի ռուս հռչակաւոր պարողը, որ ամբաստանուած էր թէ Հիթլէրը պատցուցած է չէնքին մէջ, գրաւման օրերուն, կախակացման շրջանը լրացնելով, Մոնթէ Քարլօ դնաց, ներկայացումներ սարքելու համար: Անցեալ շաբթու ներկայացման մը պահուն թռուցիկներ ցրուեցին Օփերային մէջ, ի նպաստ Սերժ Լիֆարի, որ տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ երբեք չէ տեսած Հիթլէրը, թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը Օփերա եկաւ, բայց 90 տարեկան հրէշ մըն էր որ զայն պատցուց առանց ճանչնալու, եւ «երբ իմացաւ, մարեցաւ ինկաւ թեւերուս

ՏԽՐՈՒՆԻ

Պոլսէն ցաւով կը հաղորդեն մահը Պ. Յարութիւն Փափազեանի որ, յարդուած, լաւ դիրք մը կր գրաւէր Բերայի միջազգային կեանքին մէջ եւ օգտակար ծառայութիւնները համեստութեան քողին տակ ծածկելու պարզութիւնը կը սիրէր: Հանգուցեալը եղբայրն էր փարիզահայ ծանօթ դերձակ՝ Պ. Պետրոս Փափազեանի: Այս որթուր առթիւ հանդիսաւոր հոգեհանդիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, այս կիրակի օր, 30 Դեկտեմբեր, պատարագէն վերջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Անիէռ Պուա Քոլոմպի Արամ ենթակոմիտէին ժողովը վաղը, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, Ave. d'Argenteuil:

ԻՄԻՒ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը:

ԿՐԸՆՈՊԼ.— ՖՐ. Կ. ԽԱԶԻ/ԿՐԸՆՈՊԼԻ մասնաճիւղին տօնածառ - պարահանդէսը՝ այս կիրակի 30 Դեկտեմբեր, ժամը 3ին, Expositionի սրահին մէջ: Հաճելի կազանդ մը մանուկներու համար: Մուտքը/ազատ է:

ՎԻԵՆ.— Գեղարուեստական հաւնդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի կողմէ, Դեկտեմբեր 30ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը2.30ին, Սէրբլը Կաթոլիկ սրահին մէջ: 50էն աւելի սանուհիներ բեմին վրայ, զանազան դերերով եւ երգերով: Ուանդական կազանդ Պապան եւ տօնածառ:

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԸ

Կիրակի 3 Մարտ, 1946, ժամը 14ին Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique: Կր խնդրուի հայ Միութիւններէն նկատի առնել այս թուականը:

ՓԱՐԻԶԻ Կ.ԽԱԶԻ բուժարանը որ կր գտնուի Հայոց եկեղեցիի չրջափակին մէջ, բաց է ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, առաւօտեան ժամը 9—12: Անոնք որ չեն կրնար գալ բուժարան, պէտք է գրեն, որպէսզի բժիշկ ղրկուի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղին, 29 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 8ին Ռէփիւպլիքէններուն սրահը, 16 rue J. B. David: Տէր եւ Տիկին Յ. Յովսէփեաններու դեկավարութեամբ կը ներկայացուի ՏԱՅԸ ԿԱՐԱՊԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ (3 արար) ծիծաղաշարժ զաւեշտը: Մուտք 30 ֆր.:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 370.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԺՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք;

Vendredi 28 Décembre 1945 Ուրբաթ 28 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4495-Նոր շրջան թիւ 224 — Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1945 — Ա.— ԸՆԴՀ. ԱԿՆԱՐԿ

Սովորութիւն մը յարգած ըլլալու համար չէ որ դրի կ'առնենք այս տողերը։

Անհրաժեշտ է տարեկան տեսութիւն մը մանաւանդ այս տարի, քանի որ թերթին հրատարակութիւնը դադրած էր 1940 Յունիս 10էն մինչեւ 1945 Ապրիլ 8։

Դիտենք թէ ի՛նչ անցաւ դարձաւ այս երկրին մէջ, գրաւման շրջանին։ Բայց Ֆրանսայէն դո՞ւրս,— Եւրոպայի միւս մասերուն մէջ եւ աւելի հեռո՞ւն։

Ճոխտովանինք։ Շատ մը անցքեր դեռ անծանօթ կը մնան, եւ հետզհետէ կ'իմանանք։ Հարկ է թղթատել Ֆրանսայի դրաւումէն եւ յարաբերութեանց խզումէն մինչեւ 1940 օգոստ. ազատագրումը հրատարակուած թերթերու հաւաքածոները, լրիւ պատկեր կազմելու համար։ Իսկ այդ կը պահանջէ երկար ժամանակ եւ համբերարար աշխատանք։ Ձափազանց դժուար գործ մը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Արտասահմանէն թերթ ստանալ սկսանք ապատագրումէն ամիսներ վերջը։ Այն ալ դեռ անկանոն։ Գալով հին թերթերուն, անոնց իւրաքանչիւրը պէտք է սերտել տեղին վրայ, քանի որ անկարելի է փոխադրել։

Ուրեմն, արձանագրենք ինչ որ դիտենք հեռուէն հեռու,— քանի մը բնորոշ երեւոյթներ։

Անգլիա.— Աննման գաղութ մը, իրրեւ համբանք։ Բառն անգամ չի համապատասխաներ իրականութեան, քանի որ եղած-չեղածը կը բաղկանայ մեծ մասով առեւտրականներէ, փոքրաթիւ բանուորներէ, ուսանողներէ եւ մտաւորականներէ։ Իրենց միութեան դիծը՝ եկեղեցին է։ Երբեմնի դործօն Միութիւնները կը պատկանին պատմութեան, թէեւ Լոնտոն եւ Մանչէսթը անտարբեր չեն հանրային կարօտութեանց հանդէպ։ Սալոնական բարքերը կը տիրապետեն երկու քաղաքներուն մէջ ալ։

Պելժիա.— Ինչպէս Լոնտոնի, նոյնպէս Պրիւսէլի եւ Անվերսի մէջ մեր հայրենակիցները դրեթէ անվնաս անցուցին պատերազմի տարիները։ Ձենք խօսիր նիւթական կորուստներու մասին։

Պելժիոյ Գաղթ. վարչութիւնը կը շարունակէ դործել, առանց ներքին ցնցումներու։ Ունին ակումբ, հայերէնի դասընթացքներ եւ ուսանողներ։ Դժբախտաբար տեսակ մը թուլութիւն վարակած է 7—800 հոգինոց այս գաղութը, հակառակ գանազան ճիգերու եւ Փարիզի մօտաւորութեան։

Կեդր. Եւրոպա.— Գերմանահայ գաղութը, որ 400 հոգիէ կը բաղկանար, մեծ մասով Պերլին հաստատուած, այսօր կը ներկայացնէ անճանաչելի պատկեր մը։

Գերիներ, ամէն կողմէ բռնի փոխադրուած աշխատաւորները, փախստականներ իրար խառնուեցան։ Մեծ մասը վերադարձաւ, մնացեալ 2—3000ը անատոյդ վիճակի մը մատնուած են գըլխաւորաբար ամերիկեան շրջանին մէջ։

Նոյնը կարելի է ըսել Աւստրիոյ մասին, ուր պատերազմէն առաջ 250 հոգի կը հաշուէին, մեծ մասով Վիէննա հաստատուած։

Ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին նաեւ Իտալիոյ հայ գաղութի մասին (750—1000 հոգի)։ Գիտենք միայն որ Վենետիկի Մխիթարեանները կրցած են չարունակել իրենց գործունէութիւնը, որքան թոյլ կուտային պայմանները (ինչպէս Վիէննայի վանքին մէջ)։

Պալքանեան.— Ազատագրութիւնէն այսքան ամիսներ վերջը, պատկերը տակաւին պարզ չէ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ։ Խորհրդային բանակներուն ժամանումէն անմիջապէս վերջը, նոր կարգուսարք մը հաստատուեցաւ երկու երկիրներուն մէջ ալ, խորապէս ազդելով բոլոր փոքրամասնութեանց հանրային կեանքին վրայ։ Հաղորդակցութիւնները դեռ չեն կանոնաւորուած եւ նիւթեր կը պակսին, բուն կացութիւնը պարզելու համար։

Դժբախտաբար ոխակալութիւնը աւերներ գործած է երկու գաղութներուն մէջ ալ, անյայտ ճակատագրի մը մատնելով խումբ մը մտաւորականներ։ Անշուշտ արդարութիւնը երեւան կ'ելլէ օր մը։ Պուլկարահայ գաղութին մէջ, իրրեւ հաւատարմութեան ցոյց, խումբ մը տիրացուներ որոշած են պարտադրել Երեւանի ուղղագրութիւնը։ (Տեսնուս Ռումանիոյ մէջ ալ)։

Շ.

Փայտը որի՞ գլխին զարնել...

Ամէն ազգ մտահոգուած է իր նոր սերունդի ապագայի խնդրով։

Մանաւանդ պէտք մեզ, Հայերիս, նոր սերունդի ապագայի խնդիրը ոչ մէկ դարաշրջանում այնքան անհանգստութիւն չէ պատճառել, որքան ներկայիս, քանի որ բռնակալ ազդերի եւ օրէնքների բերած ուժը ցրել է մեզ աշխարհի չորս դին եւ թոյլ չեն տալիս վերադառնալու հայրենիք։ Հայ տարրը փոքրիկ կղզիներ կազմած մշակոյթով հզօր ազգերի ովկիանոսների մէջ; միշտ ենթակայ նրանց բազմապիսի հարուածներին, պիտի չկարողանայ իր գոյութիւնը երկար չարունակել, եթէ չլարէ իր բոլոր պաշտպանողական միջոցները։

Արդ, փաստը այն է որ մեր նոր սերունդի մեծագոյն մասը մատնուած է օտարացման։ Նա ոչ միայն հայ գրին ու գրականութեանը չի տիրապետում, այլեւ՝ լեզուին։ Եթէ խնդիրը սահմանափակուէր միայն չգիտնալով, ապնքան սարսափելի չէր լինի երեւոյթը։ Սարսափելին այն է, որ չգիտնալով հանդերձ, ցանկութիւն էլ չունի սովորելու։ Ոչ միայն ցանկութիւն չունի սովորելու, այլեւ ուղղակի ատում է, արհամարհում իր մայրենի լեզուն եւ ամօթանք համարում անոր գործածութիւնը ...

Ո՞վ է դուն մեղաւորն այս ողբերգութեան։ Շրջապա՞տը։ Ո՛չ։ Նիւթական պայմանննե՞րը։ Ո՛չ բոլորովին։ Դրանք միայն կեղծ պատճառաբանութիւններ են։ Իրական եւ հիմնական մեղաւորները հանդիսանում են նախ՝ հայ մայրերը եւ յետոյ՝ հայերը։ Հետեւապէս, առաջին եւ ամէնէն ուժեղ հարուածը նրանց գլխին պէտք է իջեցնել, քանի որ՝ հայրենիք, ազգ, մայրենի լեզու եւայլն, առաջին մոռացողները նրանք են եւ ապա նոր սերունդը։

Թուրքիոյ մութ ու խուլ գիւղերից եւ քաղաքներից, բռնակալ ապտանքներից եւ արեան բաղնիքներից ազատուելով, նրանք յանկարծ դտնուեցան Ֆրանսայի կամ Ամերիկայի պէս քաղաքակըրթ երկիրները ու շլացան փայլից... Տատերի եւ պապերի պատմած հէքեաթային աշխարհը թուաց նրանց, եւ անոր փայլից կուրացան ու խլացան նրանք, մոռանալով ամէն ինչ։ Մոռացութեան մատնեց եւ իրենց արնաթաթախ ծնողներն ու զաւակները, քոյրերն ու եղբայրները եւ տասնեակ հազարաւոր եղակի հերոսները, որոնք լինկան ազատութեան ճանապարհի վրայ, յանուն հայրենիքի եւ ազգի յարատեւութեան ու բարդաւաճման։

Ապացո՞յց, բաղդատեցէք Ցունաստանի, Պուլկարիայի, Եգիպտոսի, Սուրիայի եւայլ նման հայ գաղութներում աճող նոր սերունդի ազգային բարոյական վիճակը՝ վերջիններուի հետ։ Նոր սերունդն աճել է ամենուրեք, բայց ինչո՞ւ վերոյիշեալ երկիրներում սերունդի այլասերման հետեւանքները մեզ այնքան չեն սարսափեցնում, որքան Ֆրանսային եւ Ամերիկային։

Երկրորդ հարուածը պիտի իջեցնել ազգային-քաղաքական հոսանքների եւ կազմակերպութիւնների գլխին, որոնք ձեւականութեան համար շատ կը սիրեն խօսիլ, ճառել, գրել, բայց վտանգը կանխելու տրամադրութիւններ չեն ցուցներ։

Ամէն մայր, որ ի բնէ ամենամեծ պատասխատուն է երեխայի դաստիարակութեան համար, եթէ տան մէջ թոյլ չտայ երեխային օտար լեզուով խօսիլ և խախտելու պարագային անմիջապէս ոգեկիր միջոցների, մայրենի լեզուի բանաւոր վարժութիւներ նոր սերունդի համար ապահովուած կը լինի։ Այդ պարագային երեխան թէեւ չդիտէ մայրենի լեզուով գրել կարդալ, բայց խօսիլը գիտէ, իսկ այդ ամենակարեւորն է։ Եթէ երեխան օրական գոնէ երկու ժամ հայերէն խօսի, երբեք չի մոռնար իր մայրենի լեզուն։

Սակայն այլասերումը սկսած է եւ չարունակուում է հին սերունդից։ Երեխան դեռ նոր կը սկսի քալել եւ հայերէն բառեր թոթովել, անմիջապէս օտար լեզուն մէջտեղ կը բերեն։ Այդ իսկ չրջանից երեխային կը սովորեցնեն օտար լեզուով խօսիլ, անդամ երգել եւ այդպիսով սկզբի օրից կը ներարկեն այլասերման թոյնը։

Ամենապարկեշտ եւ օրինակելի հայ ընտանիքներում անդամ սովորական երեւոյթ է դարձել մի չարք ֆրանսերէն բառերի գործածութիւնը, ինչպէս «սլապա», «մամա», «պօնժուր», «օ ռըվուար», «ուի», «նօն», «փարտօն» եւայլն։ Ի՞նչից ստիպուած այդ պարոնները մեր գեղեցիկ հայկական բառերը՝ «հայրիկ», «մայրիկ», «բարեւ», «մնաք բարով» եւայլն փոխարինել են օտարով։

ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԻՎ
Միայն Վարչքն Դատապարտեալ...

Թուրք թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ, ռուսական պահանջներուն առթիւ։ «Ագչամ» կը յայտարարէ իր վերջին խմբագրականին մէջ։ — «Մենք չենք կրնար Լուսիոյ բարեկամութիւնը շահիլ, անոր գինը վճարելով մեր հողերով»։ Եւ աւելի կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ դործերը երբեք չեն կրնար Իրանի դործերուն վիճակին ստանալ։ «Նորէն ազատ ըլլալու համար, ոչ մէկ մենք, այլ Լուսիան է որ վտանգի պէտք ունի, յանուն աշխարհի խաղաղութեան»։

Իսկ Անգարայի անթելը կ'աղաղարտէ։

— «Մենք պիտի կռուինք մինչեւ վերջին թուրքը, պիտի կռուինք մինչեւ վերջին Դատաստան։ Թուրքիոյ ամբողջ հանրային կարծիքը օտար տիրապետութեան երազներուն պատասխաններ իր անխախտ հաւատքով։ Իովանդակ թուրք ազգը միաձայն վճռած է յայտարարել ի լուր աշխարհի թէ կարելի չէ դպչիլ Թուրքիոյ ազդային տան, անոր հողերուն»։

⚔ Թուրքիոյ ազգ. ժողովին մէջ, ելմտացոյցի վիճաբանութեան առթիւ երեսփոխան Հիքմէթ Պայուր յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար ապրուստի աղբիւրեան առաջքը առնել։ «Կենսական պիտոյքներու գիներր աւելցած են հարիւրին 400, բաղդատելով նախապատերազմեան գիներուն հետ։ Փոթորիկ մը կը պատրաստուի զոր կարելի չէ անտեսել»։

Երեսփոխանը միեւնոյն ատեն դիտել տուաւ թէ Թուրքիոյ երեսփոխանները չեն ընտրուիր, այլ կը նշանակուին միակ արտօնեալ կուսակցութեան, «Հալք»ի կողմէ։ (Թաս)։

600 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ պիտի հսկեն Ցունաստանի երեսփ. ընտրութեանց վրայ։

Սովորական առարկութիւնների հետ միասին (չրջապատը, նիւթական պայմանները) լսուած են նաեւ այն մասին թէ երեխան չի ենթարկուում ծնողներին։ — Որքան կը խնդրենք, կ'աղաչենք, որ հայերէն խօսին, չեն լսեր մեզի, ի՞նչ ընենք...

Այս առարկութեան մէջ կայ որոշ ճշմարտութիւն, երբ գաւակն արդէն չափահաս է դարձել, այսինքն տասնհինգէ վեր է։ Սակայն ի՞նչ կը մտածէին այդ կոկորդիլոսի արցունք թափող ծնողները մինչեւ գաւակի չափահաս դառնալը։ Ինչո՞ւ ժամանակին, երբ դեռ երեխաները փոքր էին, չաշխատեցան չարիքը խափանել իր բոյնին մէջ։ «Չաշխատեցար ամառը, ասա՛, ի՞նչ է պատճառը»։ Ճիշդ եւ ճիշդ անփոյթ եւ անմիտ ծնողների կր նմանին այսպիսիները։

Նոր սերունդը այլասերումից փրկելու համար, բացի ծնողներից, անհրաժեշտ է, որ հայ քաղաքական հոսանքներն ու գանազան կազմակերպութիւնները արթնանան իրենց թմրութիւնից եւ անցնին եռանդուն աշխատանքի։ Անշուշտ այդ ուղղութեամբ կան որոշ ձեռնարկներ, բայց նրանք չատ դունատ են, թոյլ եւ երեսի վրայ ձգուած։ Անհրաժեշտ է փորձել բոլոր միջոցները, եւ ոչ թէ բաւականանալ չոր ու ցամաք Ա եւ Բ սովորեցնելով եւ մի քանի դասախօսութիւններ կազմակերպելով։

Նախ եւ առաջ անհրաժեշտ է ամէն մէկ քայլափոխում խթարադանել գլխաւոր յանցաւորներին՝ ծնողներին, պախարակել, բարոյական պատասխանատուութեան կանչել։ Երկրորդ՝ զարկ տալ եւ ուժեղացնել երիտասարդական կազմակերպութիւնները բազմապիսի ձեւերով։ Երրորդ՝ անհրաժեշտ է օգտագործել երիտասարդութիւնը, չօշափել նրա զգացմունքի բոլոր լարերը։ Փաստ է, որ երիտասարդութեան մեծագոյն մասը կը սիրէ յաճախել գուարճութեան վայրերը եւ հակում չունի դէպի չոր ու ցամաք դասախօսութիւնները։ Հետեւապէս երիտասարդութեան հոգ զանգուածը փրկելու համար, պէտք է գործել համաձայն նրա յանկութիւնների։ Երգ, երաժշտութիւն եւ պարի երեկոներ, ահա այն գործօն ուժը, որ ամենից չուտ համակրողներ կը համախմբէ իր չուրջը։ Լարել բոլոր միջոցները, «քարից - հողից» դրամ քամել եւ ամէն մէկ անկիւնում ուր կր գտնուին անդամ 10—15 հայ երիտասարդներ, կազմակերպել՝ երգեցողութեան, երաժշտութեան խըմբակներ։ Գնել երաժշտական գործիքներ, ստեղծել խմբերում ջերմ ընկերական մթնոլորտ եւ հայ երիտասարդութեան ձրի սովորեցնել հայկական երգերն ու պարերը։ Այն ատեն երիտասարդութիւնը չհակադրուելով, հաճոյք կը զգայ եւ կը յաճախէ նման խմբակներու, հետզհետէ կ'ընտելանայ, կը սկսի սիրել իր ազգային երգն ու երաժշտութիւնը, յետոյ աստիճանաբար սէր եւ հետաքրքրութիւն կը ծագի նրա մէջ դէպի իր մայրենի լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը։ Դասախօսութիւնները, Ա. եւ Բ.ի ուսուցումը, չատ քիչ համակրողներ կ'ունենան։ Այսպիսով մենք եթէ ոչ ամբողջութեամբ, բայց եւ այնպէս նոր սերունդի զգալի մասը փրկած կը լինենք այլասերումից, որի բուն մեղաւորները հանդիսանում ենք մենք, հին սերունդի ներկայացուցիչներս։

Փայտի առաջին հարուածը իջեցնենք նախ մեր գլխին, եւ չտապենք ուղղել մեր սխալները։

ՀԵՐ - ՆԵՐ

Ծաւեր վիճակ Իրանի մէջ

Իրանի ներքին նախարարին հրաժարականը պահանջուած էր: Նախարարը մերժած ըլլալով, թագաւորը միջամտեց, եւ Ալիի Շահալի յայտարարեց.— «Կը հրաժարիմ, տեղի տալով Շահին խնդրանքին»:

Տոքթ. Նէյ, անդամ ձախակողմեան «Թուտէհ» կուսակցութեան, յայտարարեց խորհրդարանին մէջ.— «Ժողովրդավարութիւնը խառնակութիւն չառաջ բերաւ Ազրպատականի մէջ: Ես չեմ հաւատար թէ Մ. Միւթթիւնը միջամտած է: Աչխարհի մէջ ամէն կողմ բարենորոգումներ կը կատարուին, բայց Իրան կառչած կը մնայ իր հնադարեան աւանդութեանց եւ կը պայքարի ժողովրդապետութեանդէմ: 15 միլիոն բնակիչներ անօթի են, ցնցոտիներ հագած եւ չեն կրնար մեկուսի ապրիլ Մ. Միւթեան 200 միլիոն բնակչութեան հետ»: Երեսփոխանը մեղադրեց թէ կառավարութիւնը զէնք եւ ռազմանիւթ կը դնէ Անգլիացիներէն եւ Ամերիկացիներէն»:

Կառավարութիւնը փակեց երեք ընդդիմադիր թերթեր եւս: Նախապէս խափանած էր չորս թերթեր որոնք պայքար կը մղէին կառավարութեան դէմ: Թասի գործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ յետադիմականները զգուխ վերցուցած են Սպահանի մէջ եւ թէ գործարանները սրիկաներ վարձելով ծեծել կուտան բանուորները:

× Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Այապի պահակազօրքը զէպի Թուրքիոյ սահմանամերձ լեռները քաշուած է իր հրամանատարին հետ: Նոյն հրամանատարը նոյն շրջանին մէջ կը դանուէր 1941 օգոստոսին, երբ խորհրդային զօրքեր Իրան մտան եւ դարձեալ թրքական սահմանադլուխի լեռները քաշուած էր:

Մոսկուայի անթելը կը հաղորդէ Թաւրիզէն.— Ռահիկան գինուորները կը շարունակեն անձնատուր ըլլալ Ազրպատականի մէջ: Մանաւանդ պէս կը յիշուի Մոսկուայի ռահիկան - գինուորներուն անձնատուրութիւնը:

× Թէհրանի կառավարութիւնը որոշեց Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան յանձնել Ազրպատականի խնդիրը: Այս առթիւ Ուրչինկթընի իրանեան դեսպանը նորէն յայտարարեց թէ միայն դաշնակից զօրամասերու հեռացումով կրնան ապահովել Իրանի գերիշխանութիւնը: Դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան արեւելեան գործերու վարիչին հետ: Այս պաշտօնատարը 13 օրէ ի վեր Ռուսերու արտօնութեան կը սպասէ, Ազրպատական երթալու համար:

× Իրանի խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, պատերազմական նախարարը մեղադրեց թէ Ռուսերը զիմամբ կը խանգարեն իրանեան զօրքին շարժումները: Նախարարը այս առթիւ յիշեց թէ կարգ մը պահակազօրքեր ստիպուեցան անձնատուր ըլլալ, իրենց հայրենակիցներուն արիւնը չթափելու համար:

Ֆրանկին արժեզրկումը

Պաշտօնաթերթերը դեկտեմբեր 26ին հրատարակեց այն հրամանագիրը, որով անգլիականը պիտի արժէ 480 ֆրանք, իսկ տոլարը՝ 119.10: Բաղդատելով 1914ի հետ, ֆրանքը հազիւ իր նախկին արժէքին 3 առ հարիւրը կ'ունենայ այսօր: 1914ի ֆրանքը զոյութիւն ունէր աւելի քան մէկ դարէ ի վեր եւ կ'արժէր 322 միլիկրամ ոսկի: Փուանքառէ 1928ին այս արժէքը իջեցուց 65.5ի: 1936 Հոկտեմբեր 1էն 1940 Փետրուար 29, չորս անգամ է, երկու երրորդը կորնցնելով իջած էր 23.3ի: Նոր արժեզրկումով ֆրանքին ծանրութիւնը կ'իջնէ մօտ 9 միլիկրամի:

Թերթերը նոր ֆրանքը կը կոչեն «Փէվէնի ֆրանք», եղմատական նախարարին անունով, կ'անուանեն նաեւ «մէկ տունոց ֆրանք», ինչպէս 1928ին Փուանքառէի ֆրանքին համար կ'ըսէին «չորս տունոց ֆրանք»:

Նոր հրամանագրին համաձայն, տոլարը 119.10 եւ անգլիականը 480 ֆրանք պիտի արժեն մայր երկրին, հիւս. Ամերիկէ, Անթիլեան կղզիներուն եւ Կուլանայի մէջ, 70.06 եւ 283.35 ֆրանք՝ Ամերիկէի ֆրանսական գաղթավայրերուն, Մառոկասքարի, Ռէիւնիոնի, Սէն Փիէռի եւ Միքըլոնի մէջ, 49.62 եւ 200 ֆրանք՝ Մադագասկարի ֆրանսական գաղթավայրերուն մէջ:

Այս նոր արժեզրկումէն վերջը, կարելի պիտի ըլլա՞յ պահել ապրուստի գիները,— ահա ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ամէն արժեզրկումէ վերջ, գիները կը բարձրանային: Մասնագէտներու կարծիքով, այս բարձրացման պատճառները ոչ թէ տնտեսական են, այլ հոգեբանական: Մինչեւ Ֆրանսային կը խորհի թէ քանի որ ֆրանքը պակաս կ'արժէ, իր ապրանքները պէտք է աւելի սուղ ծախէ: Տարակոյս չկայ թէ այս անգամ ալ այդպէս պիտի ըլլայ, հակառակ այն իրողութեան որ ֆրանքին անկումը չատոնց աղդած է գիներուն վրայ, վերջին տարուան ընթացքին: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը պահանջէին անգլիականը 600, տոլարը 150 հաշուել, գիտել տալով թէ ընդունուած սակը բաւարար չէ, գիներու ճնշումին դիմանալու համար: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը պիտի չանայ հաստատուն վիճակի մը վերածել գիները:

Համայնավարները, որոնք հակառակ էին ֆրանքի արժեզրկումին, ի վերջոյ տեղի տուին:

Մոսկուայի խորհրդաժողովը

Երեք արտաքին նախարարները իրենց վերջին նիստը գումարեցին, պատրաստելու համար պաշտօնական զեկոյցը: Երեքն ալ դոհ կ'երեւան ձեռք բերուած արդիւնքէն:

Սիրալիր մթնոլորտ մը կը տիրէր Կրէմլինի վերջին հացկերոյթին մէջ, ուր Սթալինի ձախ կողմը նստած էր Անգլիոյ արտաքին նախարարը, իսկ ա՛ կողմը՝ Մ. Նահանգներու նախարարը: Սթալին բաժակ պարզեց երկուքին արեւշատութեան համար: Հացկերոյթէն վերջը հիւրերը դիտեցին խորհրդային չարժանիկար մը, «Ձափոնի պարտութիւնը», որ կը ներկայացնէ ճափոնական երկու սերունդներու նախայարձակումը Ռուսիոյ դէմ եւ կարմիր բանակին յաղթանակը:

Ինչպէս հաղորդած էինք, Իտալիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրները պիտի ստորագրուին մինչեւ 1946 Մայս 1: Թերթերը կը գրեն թէ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ:

Մոսկուայի խորհրդաժողովին առթիւ, իրաղեկներ կը հաւատան թէ երեք Մեծերը ստանձնած են աչխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու պատասխանատուութիւնը: Ուրեմն, «եթէ երեք Մեծերը կրնան համաձայնիլ, վախ չկայ ապագային համար»:

× Զօր. տը Կօլ Մոնտնդի օդն ալ ղրկեցաւ Մոսկուայի խորհրդաժողովին որոշումներով, արտաքին նախարարին հետ: Անգլիոյ թագաւորը Մոնտնդի աւանդական ճառը խօսելով, վատահութիւն յայտնեց ապագայի մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ մասին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջեւ կնքուած համաձայնութիւնը դժուարութեան մը հանդիպած է այս օրերս: Կընքուած համաձայնութեամբ, երկու պետութիւնները իրենց զօրամասերը Սուրիայէն պիտի քաշեն միաժամանակ: Ֆրանսա, որ ունի միայն 4000 գինուոր, 4000 տեղացի կամաւորներով, զանոնք պիտի փոխադրէր Լիբանան, մինչեւ որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը վերջնական որոշում տար: Այդ առթիւ ճղռուած չէր թէ Սուրիոյ անդլ. գինուորներն ալ (25.000 հոգի) պիտի տեղափոխուին, բայց կ'ենթադրուէր թէ Պաղեստին պիտի քաշուին: Արդ, այժմ կը յայտնուի որ անդլ. զօրքը ոչ թէ Պաղեստին, այլ Լիբանան պիտի փոխադրուի, ուր արդէն կան 5—6000 անդլ. գինուորներ: Այդ պարագային Լիբանանի անդլ. զօրքը մեծապէս պիտի զերազանցէ Ֆրանսական զօրքը: Բանակցութիւնները կը շարունակուին, թիւրիմացութիւնը հարթելու համար:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ճանչցաւ Եուկոսլաւիոյ հանրապետութիւնը: Սերտ յարաբերութիւններ հաստատուած են նաեւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ:

ՍՈՎԻ ՎԱՆՔ հեռագրեն կը սաստկանայ Հունգարիոյ մէջ: Հունձքը խեղճ է, ներքին կարգուսարքը խանգարուած, այնպէս որ մարդ գլուխ օրական 838 գրլ (քալորի) կ'ինչայ, մինչդեռ պատերազմէն առաջ 2952 էր: Այս անդամ բախտ մը կը համարուի: Հացի բաժինը, որ օրական 150 կրամ էր, զեղչուեցաւ 100 կրամի: Սեւ չուկան կը ծաղկի փչթթայի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ Սարգիս Քալէրեան, իր հօրեղբօր կողմէ: Իմացնել՝ Ն. Քիւրկճեանի, 8 Chemin Villebois, Grenoble:

ՊՈՒՎԱՆԻ հիւանդանոցին հայ պատսպարեալները հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայ Կաթոլիկ Համայնքին, որ ներկայացուցիչներ ղրկած էր վերջերս, հիւանդներուն բաժնելով ուտելիս, գրամ եւ մանուածագ բարոյապէս մխիթարելով զանոնք:

ՍԱԼ ԿԱՎՕ, ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ
(Métro Miromesnil)

Հայկական համաձուագ, (առաջին ունկնդրութիւն), հեղինակութիւն Պ. Օննիկ Պէրպէրեանի, կը նուագէ Փառըլուի նուագախումբը, առաջնորդութեամբ Օլիեր Քոմիքի նուագապետ Ֆրանսիս Սէպրօնի: Նուագահանդէսին կը մասնակցին Տիկիններ Մարսէլ Ժէլասւո, Նաթալի Վէյօր եւ Օր. Հիւկէթ Կաբին Իշխանեան, Ֆրանսական, ռուսական, սպանիական եւ հայկական երգերով:

Տոմսերու գիները՝ 25էն 250 ֆրանք: Դիմել յանձնախումբին: Հեռաձայն Tru. 37-54:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ԱԶԱՏ ԹԻՒ

ԱԶԳԱՅԱՀՈՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Այս խորագիրին տակ, կարդացի, բազմաթիւ գրութիւններ նոր սերունդի մասին: Ես ալ կ'ուզեմ կարծիքս յայտնել, իբրեւ պարզ ընթերցող:

Մինչեւ հիմա զրողները անխտիր պատասխանատուութիւնը նոր սերունդին վրայ կը ձգեն, բայց չատ սխալ է: Պատասխանատուութեան հարիւրին իննսունը կ'իյնայ ծնողներուն վրայ: Շատ մը անտարբեր ծնողներ կան որ իրենց զործէն կու դան, կերակուրը կ'ուտեն եւ կը վաղեն սրճարան, «պլօթ» խաղալու, փոխանակ իրենց զաւակներուն Ա. Բ. Գ. սորվեցնելու: Մեր քաղաքի հայաչատ կեդրոնին մէջ երեք հայկական դպրոցներ կան: Մէկը՝ հայ կաթոլիկներու դպրոցն է որ քանի մը տարիէ ի վեր կը շարունակուի: Մինչեւ 1944ի վերջը Հ. Մամճեան վարդապետն էր որ հայերէնի դաս կուտար 70է աւելի հայորդիներու: Այժմ փոխադրուած է Փարիզ, իր տեղը տալով Հ. Պապեանի, որ նոյնպէս դպրոց մը կը վարէ, առանց սու մը պահանջելու ծնողներէն: Սոյն դպրոցէն քանի մը տասնեակ մեթր հեռաւորութեան վրայ կան անտարբեր ծնողքներ որ իրենց զաւակները չեն ղրկեր հայերէն սորվելու: Այն ծնողները որ իրենց զաւակները դպրոց կը ղրկեն, չատ դոհ են: Այս ամառ Հ. Պապեան օդափոխութեան տարած էր 40է աւելի հայ աղջիկներ, 40 օրուան համար, կէսը Լիոնէն, կէսը Սէն Շամոնէն: Բոլորն ալ հայերէն նամակներ զրեցին իրենց ծնողները ուրախացնելով: Շատ մը աղջիկներ որ մէկ բառ հայերէն չէին զիտեր, վերադարձին լաւ հայերէն կը խօսէին եւ տասնէ աւելի հայերէն երգեր սորված էին: Սիրելի «Ցառաջ», քանի մը ամիս առաջ «աւելի կոթիւ» պատմութիւն մը զրած էիր, այդ օրհնեալ աւելին կոթիւ անտարբեր ծնողքներուն վրայ փորձելու է, ոչ թէ նոր սերունդին:

Պաղտասար Հալաճեան

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆ.— Ս. Լուսաւորիչ դպրոցին կազմակերպած հանդէսը՝ 30 Դեկտեմբեր, կիրակի օր ժամը 3ին, Սալ տը Ժան տ'Արք: Տաքուկ սրահ: Մուտքը ազատ է:

ՓՐ. ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Շամիլի մասնաճիւղի թէյասեղանը կիրակի 30 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, դպրոցին սրահը, rue des Trois Champtiers, No. 4: Հանդիպին կէսը դպրոցին կը յատկացուի: Կը խօսի Տիկին Էլլէն Թիւզաճ: Մուտք 50 Փր.:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օսմանի Փր. Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընկերահամակրական թէյասեղանը կազմակերպի առթիւ, այս չաբաթ, իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ լոյս, դպրոցին մէջ, No. 9 Traverse de la Cabucelle: Մուտքը 30 Ֆրանք:

ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Փր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը իր ենթամասնաճիւղերով, նոր տարուան առթիւ Յունուար 3ին կը տօնէ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ», ընկերվարականներու սրահին մէջ, 58 rue Grignan:

Պ. ԴՐԻՄԻԹԻԼ հրաւիրուած է խօսելու՝ Ֆրանսական կազմակերպութեան մը կողմէ (Սթիւարթ Ամէխթ) Կիներու եւ (Հայուհիներու) մասին: 30 Դեկտեմբեր կիրակի ժամը 3ին, Սալ տը Ժէօգրաֆի, 184 Bld. Germain, Փարիզ, մէթրօ Սէն Ժէրմէն տէ Փրէ: Մուտք 15 Ֆրանք:

ՑՈՒՆԱՀԱՒԱՔ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼՅԻՆԵՐՈՒՆ.— Փր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը ձեռնարկած է հանդերձահաւաքման, Յունուարաւի կարօտեալներուն համար:

Մօտ օրէն թէ Մարսէյլի կեդրոնը եւ թէ արուարձաններու մէջ մեր ժողովուրդը առիթ պիտի ունենայ չօշափելի օգնութիւն մը հասցնելու իր թշուառ հայրենակիցներուն, երբ դրամական օգնութիւնը աննշան տեղ մը կը բռնէ:

Կը խնդրուի բոլորէն անխտիր մասնակցել այս աղգանուէր գործին եւ ծրարները յանձնել փոխով՝ Տիկին Գասպարեանի, 14 Place Alex. Labadie, Marseille:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնութիւն ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՖԱՐԱՆՆԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պուլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութախահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Զորեքշաբթի օրերը:

Դեկտեմբեր 31ի réveillonին առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել ձեր սեղանները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1921 R.C.S. 870.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 29 Décembre 1945 Շաբաթ 29 Դեկտեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4496-Նոր շրջան թիւ 225 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1945.— Բ. ՈՒՐԻՇ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ապահովաբար ամէնէն դժբախտ եղաւ յունական գաղութը:

Գրաւման սարսափներէն եւ զրկանքներէն վերջն ալ, գաղութը, ինչպէս ամբողջ երկիրը կը տապկուի աննկարագրելի թշուառութեան մը մէջ, — անօթութիւն, հիւծախտ, զանազան համաճարակներ եւ քաղաքական անստուգութիւն: Հազարաւորներ ծիւրած են բառին բովանդակ նշանակութեամբ: Մահերու թիւը՝ անհաշիւ:

Եւ սակայն կը տոկան, Ազգ· վարչութեամբ, դպրոցներով եւ մարդասիրական հաստատութիւններով: Երբեմնի հակահայ հոսանքը մեղմացած է, եթէ ոչ դադրած եւ բազմաթիւ անմեղ կալանաւորներ արձակուած են բանտերէն:

Թիւրիմացութիւնները ծագած էին մանաւանդ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ պուլկարական գրաման շրջանի դէպքերէն: Բարեբախտաբար կառավարութիւնը կրցաւ սանձել ամբոխավարական ելոյթները, թէեւ ունեցանք անմեղ զոհեր, մասնաւորապէս 1944 Դեկտեմբերի ներքին խռովութեանց հետեւանքով:

Եգիպտոս·— Այս գաղութն ալ անցուց չատ ծանր օրեր, երբ գերմանեւիտալական ուժերը մօտեցած էին սահմանին եւ կը սպառնային գրաւել Աղեքսանդրիան: Արշաւանքը խափանուեցաւ էլ Ալամէյնի յաղթանակով (1942 Հոկտ·), եւ ամբողջ երկրին հետ մեր գաղութն ալ փրկուեցաւ ահաւոր մղձաւանջէ մը:

Գաղութը կը պահէ իր բոլոր ազգ· հաստատութիւնները, հանդիսանալով տակուն փարոս մը ամբողջ Միջին Արեւելքի համար: Նախանձելի էր, մանաւանդ, ներքին գործակցութիւնը, թէ հոսանքէ հոսանք եւ թէ ազգ· իշխանութեանց հետ, ինչպէս կը չեշտէր առաջնորդը, հանդիսաւորապէս: Դժբախտաբար պաղ հովեր փչել սկսան էջմիածնի պատգամաւորներուն վերադարձէն անմիջապէս վերջը, ինչպէս հարեւան գաղութներուն մէջ: Մարդիկ բան-գործ ըրած են արիւն պղտորել, սարէն - ձորէն պատմութիւններով:

Սուրիա - Լիբանան·— Ամէնէն քաղմահայ եւ աշխոյժ գաղութը՝ Միջին Արեւելքի մէջ: Նախկին Պոլիսն է որ կը վերածնի, բազմազան հաստատութիւններով, դպրոցներով եւ դիրքերով:

Ամէնէն տագնապալի օրերուն ալ, գաղութը կրցաւ անվթար պահել արար ժողովուրդին բարեկամութիւնը: Տեղական իշխանութիւնները, թէեւ յարափոփոխ, անխախտ կը պահեն իրենց վստահութիւնը, հակառակ ներքին եւ արտաքին դաւերու: Թանկագին երաշխիք մը՝ այս իրողութիւնը, քանի որ գաղութը սահմանակից է Թուրքիոյ:

Հանրային գործունէութեան հետ զուգընթաց՝ գրական - հրատարակչական աշխատանք մը, չերմապէս գնահատելի:

Երկու գաղութներուն մէջ լոյս կը տեսնեն 15 թերթեր,— հինգ օրաթերթ, եօթը ամսագիր եւ մնացեալը՝ պարբերական: Կաթողիկոսարանն ալ ունի զանազան առաջադրութիւններ՝ մշակոյթի ճակատին վրայ: Հայ ճեմարանը կը շարունակէ զարգանալ:

Ուրիշ մխիթարական պարագայ մը՝ Սանճաքի տարագիրներուն տեղաւորումը Այնճարի մէջ: Դժբախտաբար մեծ համրանք մը կորսուած է, ջուրի, ուտեստի եւ պատսպարման դժուարութեանց հետեւանքով: Դեռ նոր գլուխ հանուեցան որոշ բարւոքումներ:

Պաղեստին եւ Կիպրոս·— Նիւթեր կը պակսին այս երկու գաղութներէն:

Երուսաղէմը նոր տագնապներ անցուցած է, տեղի տալով դրքի մը հրատարակութեան: Լուսաւոր կէտ մը՝ հրատարակչական ձեռնարկները (մասնաւորապէս Յ· Օշականի դրական ուսումնասիրութիւնները):— Կիպրոսը ծանօթ է Մելքոնեան կրթարանով, որ կրցած է դիմանալ պատերազմի ելեւէջներուն:

Իրաք·— Նոյնպէս կը պակսին վաւերական տեղեկութիւններ: Գիտենք, միայն, որ ազգ· իշխանութիւնները կը գործեն անխափան:

Իրան·— Յարաբերութիւնները նոր վերահաստատուած էին եւ թերթերը հազիւ հաստած, պայթեցաւ Ատրպատականի յեղափոխական շարժումը: Ազգ· գործունէութեան եւ մշակոյթի գլխաւոր վտանգը Թաւրիզն էր, որ հիմա կը գտնուի նոր կարգուսարքի մը տակ: Որոշ բարւոքում՝ հայկական դպրոցներու մասին որոնք զրկուած էին ամէն իրաւունքէ, աւելի քան տասը տարիէ ի վեր: Շ·

Ուղղագրութեան մասին

Արտասահմանում եւ հանդիպեցայ զանգուածային հալածանքի եւ յանդիմանութեան մեր լեզուի նոր ուղղագրութեան դէմ: Զանգուած (մասսա) կ'ըսեմ, վասն զի այստեղ քաղաքներում հանրութիւնը բաղկացած է գլխաւորապէս մշակոյթի գործիչներից, լայն իմաստով՝ մտաւորականներից եւ գրագէտ կամ կիսագրագէտ առեւտրականներից: Մասսա, ժողովուրդ մեր իմաստով ընդհանրապէս այստեղ գոյութիւն չունի, որպէսզի մեր լեզուի ժողովրդականացման անհրաժեշտութիւնը խորապէս զգացուի:

Լեզուի ժողովրդականացում՝ նշանակում է նախ եւ առաջ մօտեցնել լեզուն ժողովուրդին, մատչելի դարձնելով անոր ուղղագրութիւնը ժողովրդական լայն խաւերին: Ամէն լեզուի ձեւական արտայայտումը հնչաբանութեան (ֆոնետիք) եւ ուղղագրութեան իմաստով յաճախ պահանջում է հիմնական վերափոխում եւ պարզացում: Այդ անխուսափելի պահանջ է, եթէ լեզուէն օգտուող ժողովուրդը կազմուած է ոչ միայն մշակոյթի ներկայացուցիչներից կամ, ինչպէս այստեղ, գաղթահայութեան յատուկ վերոյիշեալ տարրերից, այլ եւ աշխատաւորութեան անհրաժեշտ խաւերից, այնոր երկու հիմնական դասակարգերից, — դիւղացի եւ բանուոր:

Ասոր չի կարող լինել, որ այս դժուարին դործ կատարողները, լեզուի իսկական բարեկարգիչները պէտք է լինեն ժողովուրդի մասնագէտ ներկայացուցիչները, նրա մտաւորականները:

Եղաչրջման պահանջը լեզուի մէջ առաջ է դալիս, գլխաւորապէս յեղափոխութեան վարդապետական պայմաններում, ժողովրդական իշխանութեան շրջաններում, ուր լեզուի ժողովրդականացումը անհրաժեշտ գործօն է համարւում ժողովրդապետութեան, ժողովուրդի ու պետութեան անմիջական պահանջների համար:

Այս տեսակէտից, ինձ թւում է, որ մեր լեզուն մասնագիտական իմաստով դժուարամարս լեզուներից մէկն է մի ժողովուրդին համար, որ ռուսական երկու մեծ յեղափոխութիւններէ վերջ կեանքի է հրաւիրուած Ռուսաստանի միւս ժողովուրդների հետ միասին իր զանգուածային մասնակցութիւնը բերելու նոր պետականութեան դժուարագոյն գործի կառուցման:

Այսօր Ա· Միութեան հանրապետութիւններում մշակոյթի ներկայացուցիչները կամ առհասարակ մտաւորականները չեն, որ այդ ազգային հանրապետութիւնների կառուցուածքի ուղնուծուծն են կազմում, այլ նրանց հետ միասին ժողովրդական լայն զանգուածները:

Ես համոզուած եմ որ երկիկ էլ «Դաշնակցականն» Հայաստանում անհրաժեշտօրէն պիտի կատարուէր նոյնաշխատանքըուղղագրութեանմասին:

Գաղութների հայութիւնը այդ անմիջական անհրաժեշտութիւնը չի ըմբռներ, որովհետեւ օտար ափերի վրայ նա հետու է համապետական գործունէութիւնից, որովհետեւ նրա այսօրուայ մշակոյթը ու լեզուն չարունակում են մնալ մինչեւ օրս այստեղի մտաւորականութեան մենաշնորհը, հետու պահելով բուն ժողովրդական խաւերը մեր ազգային մշակոյթի լաւագոյն նուաճումներից:

Ուղղագրութեան վերաքննութիւնը բնական երեւոյթ է, եթէ կը կատարուի դիտակաւորէն, հիմնուելով մեր նորագոյն ու հին գրականութեան ու այսօրուան իրականութենէն քաղած առողջ պահանջների վրայ: (Ռուսաց լեզուն ուղղագրութեան տեսակէտից վաղուց է որ անհրաժեշտ եւ անվիճելի փոփոխման է ենթարկուել): Ջաւեշտականը այն է, որ վերջին տարիների ընթացքում մեր հարուստ եւ սքանչելի լեզուն մթագնում է եւ եւ փչերով ծածկւում «նորելուկ» բառապաշարով, որի իսկական արժէքը վիտական ու նոյն իսկ յեղափոխական աշխատաւորութեան չահերի տեսակէտից միանգամայն կասկածելի է եւ որ զանազան կարգադրութիւնների հետեւանքով չարունակւում է մինչեւ այսօր սրբագրել մեր լեզուի լաւագոյն եւ մեծագոյն գոհարները: Եւ զարմանալին այն է որ, այդ բառերի մեծ մասը վերցուած է առաւելապէս մի ժողովուրդի լեզուից, որ իր պատմական անցեալով ու լեզուի քաղաքական բառապաշարով (անկախ նրա հարուստ մշակոյթից) մեզնից աւելի քան երիտասարդ է: Նրա համար դեռ եւս քաղաքականօրէն նորածին «Ռեսպուբլիկա», «սովետ» եւ այլ հարիւրաւոր խօսքերին մեր չքնաղ ու հարուստ լեզուն վաղուց պատասխանել է «Հանրապետութիւն», «խորհուրդ» եւ այլ հազար ու մի բանդարժէք ու իմաստուն բառերով: Մ· ՄԱԿԱՐԵԱՆ

ՆՄԲ·— Պիտի անդրադառնանք:

«Մէկ թիզ թրքական հողի համար պատրաստ ենք կռակը նետուելու»

Անատոլուի դործակալութիւնը կը ծանուցանէ Դեկտ· 26 թուակիր զեկոյցով մը·— «Վրացի ակադեմականներուն յօդուածները կարդալէ վերջ, փորձեցինք իմանալ երեսփոխաններու, լրագրողներու եւ ձեռնհաս շրջանակներու կարծիքները: Արդիւնքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կարճ նախադասութեան մէջ·— «Մէկ թիզ թրքական հողի համար ամբողջ Թուրքիա պատրաստ է կռակը նետուելու»:

× Հիլմի Ուրան, Թուրքիոյ ներքին դործերու նախարարը, Անդարայէն մեկնեցաւ դէպի արեւելեան նահանդները, քննական պտոյտ մը կատարելու համար մանաւորապէս Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի նահանգներուն մէջ: Ամբողջ Թուրք մամուլը կը պահանջէ մերժել ռուսական պահանջները, իբրեւ «ծիծաղելի կատակներ»:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ ռուս-Թուրք յարաբերութիւնները հետզհետէ կը լարուին:

Մոսկուայի խորհրդաժողովը

Մոսկուայի խորհրդաժողովը վերջացաւ հինգշաբթի առտու: Մ· Նահանդներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ժողովը «չատ չինարար եղաւ»:

Սպասելով խորհրդաժողովի պաշտօնական զեկոյցին հրատարակութեան, թերթերը զանազան ենթադրութիւններ կ'ընեն անոր իրական արդիւնքի մասին:

Արդէն հաղորդած էինք Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրներու պատրաստութեան մասին տրուած որոշումները: Ցրանսա վերապահ դիրք մը բռնած է այդ մասին, քանի որ միայն իտալական դաշնագրին մասնակցելու իրաւունք տրուած է: Անհամբեր կը սպասուի իր ծանուցագրին:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Ճափոնի մասին, որ պիտի ենթարկուի բոլոր Դաշնակիցներու հսկողութեան, ինչպէս կը պահանջէր Մոսկուա:

× Մ· Նահանդները հաղորդեցին Անգլիոյ եւ Ցրանսայի թէ պատրաստ են մասնակցելու որ եւ է խորհրդաժողովի, լուծելու համար սպանիական խնդիրը: Ինչպէս կը յիշուի, Ցրանսա ծանուցագիր մը ուղղած էր, առաջարկելով ոչ միայն խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները զօր· Ցրանքոյի հետ, այլեւ ճանչնալ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը, որ կազմուած է Մեքսիկայի մէջ:

Ցրանկին արժեզրկումը եւ ուրիշ հոգեր

Սահմանադիր ժողովը դիւերայնին նիստ մը դումարելով, դրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկեց Ցրանքին արժեզրկումը եւ Պրէթըն Ուուտսի դրամական դաշինքը: Ի պատասխան զանազան քննադատութեանց, եւմտական նախարարը, Պ· Փլէվէն յայտարարեց·— «Ցրանքին նոր դիրը չի կրնար փոփոխել ապրուստի մակարդակը: Պիտի չախչախենք բոլոր անարդարանալի բարձրացումները»: Նախարարը բացատրեց թէ անխուսափելի էր Ցրանքին արժեզրկումը: «Մեր փոխանակութեան սակը չէր համապատասխաներ օտար դիներուն, եւ մեր արտածումները կանդ առած էին»: Ազգ· տնտեսութեան նախարարն ալ, Պ· Պիյու (համայնավար) անհրաժեշտ դտնելով արժեզրկումը, լաւատեսութեամբ արտայայտուեցաւ ապագայի մասին: «Արժեզրկումը երբեք պիտի չխանգարէ նախանիւթերու, մասնաւորապէս ածուխի եւ ցորենի ներածումները: Բայց, ամէնէն աւելի մեր արտադրութենէն ամման չնորհիւ է որ պիտի կրնանք պահել դիները եւ յետոյ սեղմել զանոնք»:

Վիճաբանութենէն մասնակցեցաւ նաեւ զօր· տը Կոլ, ազդարարելով·— «Մեր տնտեսութիւնը կառուցանելու համար, պէտք է թափենք տաժանելի, չատ մեծ եւ կարծեմ երկարատեւ ճիգ մը:

× Սահմանադիր ժողովը նոյն նիստին մէջ վաւերացուց նաեւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն պիտի բանագրաւուին օտար դրամներն ու ոսկիները, արժեթուղթերը եւ արտասահմանի մէջ եղած ստացուածքները: Վաւերացուց նաեւ ամերիկեան փոխառութիւնը:

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՕՏԱՔ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ պիտի հրաւիրուին Ցրանսա, համաձայն աշխատանքի նախարարին յայտարարութեան:

Թուրքիոյ Ցևրիին խրտումները

Ինչպէս գրած էր մեր մասնաւոր թղթակիցը, Թուրքիոյ մէջ կազմուած է նոր կուսակցութիւն մը, «Միլլի Գալգընմա» (Ազգ. Վերելք), որ պիտի գործէ իբրեւ ընդդիմադիր: Բացման հանդէսին առթիւ, հիմնադիրներէն Նուրի Տէմիրտաղ չեզոտեց իր ճառին մէջ:

— « Այն երկիրները որ ժողովրդապետութեամբ կը կառավարուին, երջանկութիւն կը վայելեն, մինչ անոր հակառակ շարժողները թշուառութեան եւ աղէտի կը մատնուին: Մեր երկիրը այլեւս չի կրնար կառավարուիլ միակ կուսակցութեամբ: Ժողովուրդը հիասթափութեան մատնուեցաւ մինչեւ հիմա զարդարուն խօսքերու, փայլուն ծրագիրներու եւ չոր խոստումներու հետեւանքով: Մենք պիտի չընենք այդ բաները: Ես պիտի չըսեմ որ Հալըճի կառավարութիւնները ոչ մէկ գործ տեսան: Անշատ ու սահմանափակ գործեր տեսնուած են, ինչ որ բաւարար չէ չանթահարիչ գրոհներ ընելու համար քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ: Պետականութեան վարչաձեւէն աւելի գործ ու արդարութիւն չպասուիր: Երկրին մէջ նոր կուսակցութեանց կազմութիւնը չպիտի տկարացնէ հայրենիքի պաշտպանութեան գործը, ու մեր հողերուն վրայ փոքր յարձակում մը միաձոյլ զանգուած մը պիտի դնէ իր դէմ:

Նուրի Տէմիրտաղի բանախօսութենէն եաքը կուսակալը մեկնեցաւ ըսելով թէ գործ ունի:

Ցետոյ նոր կուսակցութեան Վարչական Մարմնուրդին նախագահ Հիւսէյին Ավնի Ուլաչ սկսաւ իր ճառը.

— Մեր կուսակցութիւնը պիտի օժանդակէ կառավարութեան բանաւոր եւ ուղիղ գործերուն, այլապէս՝ սաստիկ քննադատութիւններ. պիտի ընէ: Ժողովրդապետութիւնը մարդկութեան դատն է: Մենք բռնապետութեան դէմ պիտի պայքարինք: Մեր հայրերը արիւնոտ պատմութիւն մը ժառանգ ձգած են մեզի: Մարդկութիւնը չկրցաւ լուսաւ այդ արիւնոտ պատմութիւնը, ու կարծեմ թէ մենք ալ չպիտի կրնանք լուսաւ:

Ժողովրդապետութիւնը այդ դառն տառապանքէն ծնունդ առած է: Արդարեւ, անխմաստ պիտի ըլլայ որ մարդիկ իրր կուռք պաշտուին: Բռնութեան ենթարկուած ազգեր, կեղեքուած անձեր իրարու ձեռք տալով, պիտի զօրանան: Սահմանադրութիւնը հաստատողները քմահաճ վարչութենէն ազատեցին մեզ, բայց յետոյ նորէն բռնապետներ շրջապատեցին զանոնք: Բոլոր պայքարները ապարդիւն եղան: Մենք քաղաքական հաստատութիւն ունեցող ազգ մըն ենք, քանի որ անկախութեան պատերազմը մղեցինք: Ուզեցին թէքլազըփէրվէր կուսակցութիւնը կազմել. բայց թոյլ չտրուեցաւ: Ազգ. Մեծ ժողովի մէջ fսաւ տարիէ ի վեր ազատութիւնը արտայայտող մէկ խօսք չէ ըսուած: Մեր մէջ ժողովրդապետութեան ամէնէն մեծ թերին է: Մեր կուսակցութիւնը թէքզազըփէրվէրներու չափէն պիտի ընթանայ, բայց գործուած սխալներէն խրատուելանք, Հանրապետութեան նախագահի ցկեանս պաշտօնավարութիւնը բռնապետութենէ տարբեր բան մը չէ: Պետական դիրքերը առանձնաշնորհ չեն: Անիծեալ ըլլայ բռնապետութիւնը: Պետականութիւնը առաջ բերաւ անբնական կազմութիւններ: Թուրք տղոց արիւնը չորցաւ: Մեր լեզուին հետ կը խաղան: Մանուկները կ'ըսեն թէ լեզուն կը կրծածանեն: Իրարու չեղու չենք հասկնար: Մեր տղոց խոչոտ մը չի տրուիր: Ցանուն ընդդիմադիր կուսակցութեան մը չնորհակալութիւն կը յայտնեմ Իսմէթ Ինէօնիւի: Միայն թէ պարտականութեան կը հրաւիրեմ զայն: Նախագահին՝ Հալըճի դլուխը դնուելը սխալ բան է: Պէտք է չեզոք մնայ ան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԻ ՏՈՄՄԸ պիտի վերահաստատուի յունուար Վին, համաձայն վերջին լուրերու:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դեսպանատունը գեկոյց մը հաղորդելով մամուլին, կը յայտարարէ թէ երկիրը միեւնոյն իրաւունքները կը վայելէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան անդամներուն հետ, ուստի կը պահանջէ միաժամանակ եւ ամբողջովին պարպել օտար զինուորները: «Լիբանանը չուզեր դառնալ կամրջաղլուխ մը, ուղղուած՝ արաբական երկիրներու անկախութեան դէմ»: Այս գեկոյցը անհրաժեշտ համարուած է անոր համար որ անգլ. եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները որոշած են Լիբանանի մէջ համախմբել Սուրիայէն քաշուած զինուորները եւ սպասել Միացեալ Ազգերու վերջնական որոշման:

ԸՆԿԵՐՎԱԲԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ նամակով մը կը յայտնէ թէ պատրաստ է պատասխանելու Աչխատանքի Դաշնակցութեան բոլոր կոչերուն, բայց պիտի չմասնակցի ձախակողմեան կուսակցութեանց պատասխրակութեան, «որուն տեսական հանգամանք մը տալ կ'ուզենք»: Ցարաբերութիւնները նորէն պղտորած են ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց միջեւ եւ երկու կողմի թերթերն ալ ամէն օր կուտան - կ'առնեն:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ համայնավար առաջնորդը, Տիմիթրով, ճառ մը խօսելով Ազգ. Ժողովին մէջ, պահանջեց թաղել միապետութիւնը եւ հանրապետութիւն հռչակել: Ճառախօսը յայտարարեց թէ Քոպուրկի արքայական Տունը պատճառ հանդիսացաւ եկու աղգային աղէտներու եւ պահանջեց սաստկացնել պայքարը ֆաշականութեան դէմ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ թիւն է, համաձայն նոր հաշիւներու, 65.400.000, որոնց իրր 22 միլիոնը կը դոնուին բրիտանական, 20 միլիոնը ռուսական, 17 միլիոնը ամերիկեան եւ 6.400.000ը ֆրանսական չրջաններուն մէջ: Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել Զեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ 6.500.000 գերմանները որոնք պիտի փոխադրուին 1946ի առաջին հինգ ամիսներու ընթացքին: Ցետոյ պէտք է հաշուել նաեւ Դաշնակիցներուն ձեռքն եղած գերման գերիները, որով համադումարը կը բարձրանայ 73 միլիոնի: Վերոյիլի դաշնագրով, Գերմանիան ունէր 468.716 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն (առանց Սարի չրջանին) եւ 62.411.000 բնակիչ: Արեւելեան կողմէն կորուեցաւ 100—110.000 քառ. քիլոմեթր հող: Ուրեմն, 1919ի հետ բաղդատելով, Գերմանիա կորսնցուցած է իր տարածութեան 22 առ հարիւրը եւ մնացեալով պէտք է կերակրէ ժողովուրդ մը որ աճած է 18 առ հարիւր: Ուրիշ խօսքով, իւրաքանչիւր քառ. քիլոմեթրի վրայ պիտի բնակի 200 հոգի, փոխանակ 133ի:

ՑԱՒԱԼ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Վիչէնչէն Տիկին Մարի Թէրզիեագուպեան նոր տարուան առթիւ մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ Պ. Ցակոբ Եաղուպեանի, Լիոն:

ԼԻՈՆԻ Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը, վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 130 rue Tête-d'Or ի «C» սրահին մէջ, (Cours Lafayette ի անկիւնը):

«ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է»

Անցեալ չաբաթ երեկոյ գացեր էի Գրիգոր Վահանի ներկայացման: Սակաւաթիւ բարեկամներ եւ թատերասէրներ կը լեցնէին սրահին հազիւ մէկ երրորդը: Աճաւասիկ մեծապէս ցաւալի երեւոյթ մը: Ինչպէ՞ս դիմանալ այս պարագաներուն մէջ... Ո՞ւր է այն մեկենասը որ ձեռք երկարէ: Բազմաթիւ հայ հարուստներուն մէջ չկա՞յ թատրոնը սիրող մէկը: Եւ ո՞ւր է այն ժողովուրդը որ պիտի քաջալերէ երիտասարդ հեղինակ մը:

Գ. Վահան «վոտվիլիստ»ի իրական ձիրք ունի: «Կինս Անհաւատարիմ է»ն յաջողած կատակերգութիւն մըն է, հիմնուած՝ թիւրիմացութեան մը վրայ: Թիւրիմացութիւն մը որ քիչ մը երկար կը տեւէ: Միակ նկատողութիւնը որ կարելի է ընել այն է թէ Գ. արարը իր զուր կ'երկարի: Կարելի է չատ դիւրութեամբ անոր կէս կրճատել եւ այս խաղը իր տեսակին մէջ կ'ըլլար յաջողութիւն մը: Արդէն երկուքուկէս ժամ անընդհատ կուչուտկուտ խնդացուց ներկաները: Փափաքելի է կրկին ներկայացնել, աւելի լայն միջոցներով:

Միջնարարին, աւուր պատշաճի երկու խօսք ըրաւ Պ. Սարիմ Մաքսուտեան, ցաւ յայտնելով որ թատերասէրները ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան նոր հեղինակներուն հանդէպ: Խօսեցաւ նոյնպէս ինքը Պ. Գ. Վահան: Ըսաւ իս, անտեղի էին իր քօղարկուած հարուածները որոշ անձերու հանդէպ: Դիմացինը նուաստացնելով չէ որ կարելի է ինքզինքը բարձրացնել... Գեղեցիկ էր իր «Դէպի Հայաստան» ուռանաւորը: Աճաւասիկ վերուիթեան միակ լաւը:

Մուշեղ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ մասնաճիւղին ոօնածաւ - պարահանդէսը՝ այս կիրակի 30 Դեկտեմբեր, ժամը 3ին, Expositionի սրահին մէջ: Հաճելի կազանդ մը մանուկներու համար: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԻՆ.— Գեղարուեստական հանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի կողմէ, Դեկտեմբեր 30ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սէրբոյր Կաթոլիկ սրահին մէջ: 50էն աւելի տանուհիներ բեմին վրայ, զանազան զգեստով եւ երգերով: Ա-ւանդական կազանդ Պապան եւ ոօնածաւ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՑԻ Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Եղիսաբէթ Ցարութիւնեանի ամուսնոյն մահուան առթիւ:

ՑԵՐԵԿՈՑԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ» Փարիզի մասնաճիւղին, Ցունուար 1ին Գշ. օր կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Studio Alemchah ի մէջ 19 rue Caumartin, métro Madeleine: Ընկերական տաք մթնոլորտ, ոօնածաւ, նուագ: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

«Դաշնակցութեան Օր»ը Սարսեղի մէջ

Լաւ նիշ մը Հ. Ց. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերներուն՝ իրենց խնջոյքին առթիւ: Ինչպէս կ'ըսէին բարեկամները ու համակիրները, չրջանին մէջ ցարդ այդպէս խանդավառ եւ բազմամարդ հանդէս եղած չէր: Նախատեսուած 80 — 100 հոգիին տեղ եկած էին երկու անգամ աւելի հայրենակիցներ եւ ստիպուեցանք գրեթէ սեղմուիլ, բոլորը տեղաւորելու համար:

Բացման քանի մը խօսքէ վերջ, յոտնկայս յարգանք հայ Ցեղափոխութեան ճամբուն վրայ ինկող բոլոր մարտիկներու յիշատակին, չմոռնալով վերջին տարիներուն ինկած Ֆրանսացի եւ հայ զոհերը: «Մարսէյեզ»ը եւ «Մշակ բանաուր»ը երգուեցան յաջող կերպով՝ բոլորին մասնակցութեամբ:

Առաջին խօսողն էր ընկեր Կարօ Երանեան, որ բացատրեց Դաշնակցութեան ծագումն ու էութիւնը: «Դաշնակցութիւնը նոր կրօնք մը ստեղծեց հայութեան համար: Դասակարակից ու հասցուց առաքելներ որ արիւնաթոր կրկէս նետուեցան եւ զոհուեցան բարձր գիտակցութեամբ, որպէսզի գարերու սարկութենէն վերջ վերապրի անկախ, ազատ, անկորնչելի ազգը մեր Հայոց»:

Օր. Մ. Մարտիրոսեանի չուքակի երկու հաճելի կտորներէն վերջ, ընկեր Լ. Բարանեան խօսքը տուաւ ընկեր Ժ. Դասատուհիին: Երիտասարդ ընկերը, անթերի ֆրանսերէնով եւ գեղեցիկ ճառով մը ֆրանսացի հիւրերուն բացատրեց կուսակցութեան ծագումը եւ ծրագիրը, ցոյց տալով մեր եւ իրենց միջեւ հաստատուած գաղափարական եւ բարեկամական հին կապերը: Տիկին Պարսիկեան քնքոյշ ձայնով երգեց երկու հայերէն երգեր:

Կարգով խօսեցան օղնական քաղաքապետ ընկեր Gratienը, Սէն է Ուազը ընկերվարական քարտուղար ընկեր Mazurierն, տեղական խումբին կողմէ ընկեր Jouberէը, յայտնելու համար իրենց համակրութիւնը, բարեկամական զգացումները եւ հաստաքը՝ ընկերվարութեան վերջնական յաղթանակին:

Վերջին բանախօսն էր ընկեր Հրանտ Ակոնեան, որ փաստերով ցոյց տուաւ թէ Ցեղափոխութիւնը չէր մեր դժբախտութեանց պատճառը, այլ մեր պատերուն գարերու սարկութեան ընթացքին կրած տառապանքներն էին որ, բերեզանալով ծնունդ տուին յետադիմական կազմակերպութեանց: «Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ կազմուած օրէն ուժ կը ներկայացնէր, պարզ է թէ անընդհատ պիտի հալածուէր: Համաձայն օրուան պայմաններուն՝ զայն կ'ամբաստանէին իբրեւ մէկուն կամ միւսին ծառան: Նոյնը այսօր: Այո՛, ճիշդ է, Դաշնակցութիւնը մէկ ժողովուրդէ ուժ, դրամ եւ աւիշ կը սառնայ եւ անոր ալ կր ծառայէ այդ հայ ժողովուրդն է»:

Սկսաւ խնջոյքը: Ճոխ, առատ, ուժան ուտելիք: Տեղացի հիւրերը կր զարմանային թէ ինչպէս ճարած էին այդքան խմիչքը: Իրենց մեկնումէն վերջ, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հրանտ Ակոնեան: Մէջ ընդ մէջ խօսեցան ընկերներ Մկրտիչեան, Փանոսեան: Մնճոյքին վայել տուին սիրելի Հովիսիկը (Գնեազեան) եւ Տիկին Խաչատուրեան: Մեր բարեկամներէն տաքարիւն Շիշմանեանի զեկավարութեամբ բոլոր ներկաները երգչախումբ մը կազմեցին եւ հայ տոհմիկ երգերը չատ ներկայանալի ձեւով երգուեցան: Թուխուս Աբգարը եւ վրացի Կինտօն թառով ու սրամտութիւններով զուարթացուցին:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտէն խանդավառուած, ներկաներէն մին, հակառակ կազմակերպողներու արգելքին, առաջարկեց աճուրդ մը սարքել: Պ. Նիկողոսեան կրցաւ կարճ ժամանակի մէջ մօտաւորապէս տասը հազար ֆրանքի բարձրացնել մէկ չիչ քօնեակը:

Մեկնելու ժամը չատո՛նց անցած էր, սակայն հայկական պարերուն մէջ թաղուած հայրենակիցները չէին ուզեր մեկնիլ:

Ակրի՛ք տղաք եւ Տիկիններ: Երկար տաեւէ ի վեր կարօտը կը քաշէիք նման խնջոյքի մը:

Շրջուն թղթակից

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՄԱՀ ՏԻՊԱՐՆԵՐ (պատկերներ եւ յիշատակներ Ուրֆայէն): Գրեց՝ Ցակոբ Հիսարեան: Փարիզ, 1945: Գին 80 ֆրանք: Հասցէ.— 38 Rue du Ménil, Asnières (Seine):

Պ. ՇԱՐԼ ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ Փարիզի բժշկական համալսարանէն պատիւ ունի տեղեկացնելու յարգելի յաճախորդներուն որ իր ատամնաբուժարանը փոխադրուած է քաղաքին կեդրոնը, 2 Rue Taitbout, Bld. des Italiens ի 22ի անկիւնը, հեռաձայն Pro. 80-52: Կ'ընդունի ժամադրութեամբ: Métro Rich. Drouot, երկրորդ յարկ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 870.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Dimanche 30 Décembre 1945 Կիրակի 30 Դեկտեմբեր

ԺԱ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4497-Նոր շրջան թիւ 226 — Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

1945.— Գ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Պարզապէս կը ճնչուինք, ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ խօսելու ամերիկահայ գաղութի մասին:

Հակառակ իր բարգաւաճ եւ հանրօգուտ, բնոյն գործունէութեան, որդ մը կը բանի այս բազմահայ գաղութին մէջ, 1933էն ի վեր:

Նիւ Եորքի ցաւալի դէպքէն առաջ ալ, կուսակցական պայքարը պղտոր մթնոլորտ մը ստեղծած էր: Բայց անկէ ի վեր, մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին, միջավայրը դարձած է անչնչելի: Մարդիկ չափ ու սահման չեն ճանչնար, արիւն պղտորելու համար:

Դաղափարական պայքա՞ր: Ի՞նչ հեղնութիւն: Իսկ եւ իսկ բոլշեւիկեան բարքեր է որ կը ցուցադրեն կարգ մը թերթեր, բանալէնը հասցնելով մինչեւ մատնութեան, մինչեւ թրքավարի բանակարկութեանց: Ո՛չ միայն հայերէն, այլեւ անգլերէն: Ոչ միայն թերթերով, այլեւ թռուցիկներով, գրքոյկներով: Մինչեւ կառավարութեան եւ օտար դեսպանատուններու դուռներն ալ առնելով, անասելի լրբութեամբ:

Ապագայ պատմագիրը երբ ժամանակ ունենայ պրպտելու ամերիկահայ թերթերը, անկասկած բան առ բան պիտի ընդօրինակէ Մորենացիին Ողբը, բան մըն ալ իր կողմէ աւելցնելով:

Այս ախտաբանական երեւոյթին գլխաւոր մէկ պատճառը անշուշտ այն է որ, անսահման ապատութիւն կը տիրէ Մ. Նահանգներուն մէջ: Ուրիշ պատճառ մըն ալ այն որ, չատ հեռու գտնուելով Հայաստանէն եւ հայրենի հողերէն, բուն հայկական միջավայրէն, մարդիկ ինքնուրոյն աշխարհ մը կազմած են իրենց համար, եւ իրերը կը դատեն համաձայն «ամերիկական» հանգանակի մը:

Բարեբախտաբար առողջ տարրերը մեծամասնութիւն կը կազմեն, եւ դաշխելի, ցաւագին խաչակրութեան տասնեակները ամէն բանէ առաջ իրենք զիրենք եւ իրենց ներկայացուցած խմբակցութիւններն են որ կը խայտառակեն: Այլապէս, դժուար թէ յաջողէին այն բոլոր ձեռնարկները որ իսկապէս կը ծառային հայ ժողովուրդի բարիքին:

Այդ պժդալի մթնոլորտին մէջ էր որ կատարուեցան Հ. Ը. Դաշնակցութեան հանգանակութիւնը՝ Հայկ. Դատին համար, (165.000 տոլար), Կ. Պոլսի բազմազան ձեռնարկները (վերջինը՝ աւելի քան 100.000 տոլար), Բարեգործականի Ա. եւ Բ. ձեռնարկները (250.000 եւ 500.000 տոլար), Ամերիկա - Հայկական Միջոցի ընկերակցութեան կազմութիւնը, նոր Ակումբներու գնումը կամ չինութիւնը եւն.:

Դարձեալ, այդ նոյն մթնոլորտին մէջ էր որ, երբ «խաչակիրները» կը քնանային կամ կը ծաղրէին, Հայկ. Դատի Ցանձնախումբը ներկայացաւ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին, փաստացի յուշագրով մը: Եւ չատ չանցած իր օրինակին հետեւեցան քաղաղները, յանուն ինքնակոչ «Ազգ. խորհուրդի» մը: (Եւ հիմա ձեռնարկած են 100 հազար տոլարի հանգանակութեան մը):

Գրական - հրատարակչական գործունէութիւնը կը չարունակուի անխափան, զլուխն ըլլալով «Հայրենիք»ը (օրաթերթ, ամսագիրը եւ անդլերէն չաբաթաթերթը):

Կը թուի թէ տուն - տեղ ըլլալու հոգեբանութիւնը հետզհետէ կը տիրապետէ Մ. Նահանգներու հայ գաղութին մէջ, ինչպէս կ'ապացուցանէ մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան ծրագիրը, որու մասին խօսած ենք արդէն:

Հարաւ. Ամերիկա.— Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ մթնոլորտը աւելի պայծառ է այս նոր գաղութին մէջ, որ կը բաղկանայ 30.000 տարագիրներէ, մեծ մասով հաստատուած Արժանթինի մէջ:

Այս գաղութն ալ ունի դպրոցական եւ մարզական հաստատութիւններ, թերթեր, եկեղեցիներ եւ ակումբներ: Կազդուրիչ պատկեր մը կը ներկայացնէ Պուէնոս Այրէսի Հ. Ը. Դ. «Արմենիա» երիտ. Միութիւնը, հազարի մօտ անդամներով, ինչպէս կը հաղորդէր մեր թղթակիցը: Ինքնապաշտպանութեան միջոց մը՝ այլասերման վտանգին դէմ որ սպառնալից հանդամանք ստացած է մասնաւորապէս Պրազիլիոյ գաղութին մէջ:

Հայկ. Դատին առթիւ, գաղութը ներկայացաւ իրրեւ մէկ մարդ, հեռագիրներ ուղղելով Սան Ֆրանչիսկո, Լոնտոն եւ ուրիշ ուր որ անհրաժեշտ կը համարուէր:

Շ.

«Յառաջի Մատենադարանը

Օրաթերթերու կամ պարբերականներու մէջ փորձեր կատարել դրական քննադատութեան, — աչխատանք մըն է զոր միշտ դիտեր եմ արհամարհանքով, կամ առնուազն անտարբերութեամբ: Վասնզի մակարոյծ սեռ մըն է, հասակով՝ քանի մը հարիւր տող, օրաթերթերու կամ պարբերականներու չատ սիրական այդ աչխատութիւնը, որ կը յաւակնի բացատրել դրագէտի մը երկունքին բնախօսութիւնը եւ հոգեբանութիւնը: Ճիշդ է թէ ստեղծուեր է նուազ յաւակնոտ բառ մը, «դրախօսական», որ կը նչանակէ խօսիլ նոր լոյս տեսած դիրքերու մասին, այսինքն համառօտակի ներկայացնել անոնց բովանդակութիւնը՝ լեզուին եւ խորքին մասին արագ նչմարով մը: Այս սահմանումով՝ դրախօսականը կիինայ դրական լրատուութեան կալուածին մէջ, առանց երբեք ազերս ունենալու դրական քննադատութեան հետ, հակառակ այն յաւակնութեան՝ զոր երբեմն առորագրողը ցոյց կուտայ դրախօսականին վատուժ տալերուն մէջ նետելով թէճիճի, դրական հոսանքներու եւ արուեստի փիլիսոփայութեան իր կասկածելի ծանօթութեանց սպառնալիքը: Ուրեմն զարմանալի չէ, եթէ հայերէն որ եւ է թերթ,— եւ Հայոց մէջ թերթը կը հրատարակուի՝ ճիշդ ինչպէս սունկը կը բուսնի անձրեւներէ վերջ, խոնաւ դաչտերու վրայ, առանց պարտիզպանի մը հոգածութեան,— իր ազգային ու քաղաքական լուրերու սիւնակներու քովն ի վեր, կամ «դեռնայարկին» մէջ, դարպաս մըն ալ կը բանայ դիրքերու մասին գրոյց ընելու համար: Դիտա՞ծ է, Հայոց ամէնէն անչնչ թերթին անգամ, որուն խմբագիրը Հայոց լեզուի ջարդարար մըն է յանախ, նախադաս պարտականութիւն կը համարի դրախօսականներ հրատարակել, մինչ եւրոպական քաղաքական մեծադոյն թերթերը գանց կ'առնեն այդ որձեւէգ սեռը, անչուշտ ի չարգանս դրականութեան:

Աւելի չարգանք չի ներչնչեր. սակայն դերքերու ուսումնասիրութիւնը մեր պարբերականներուն մէջ, — ամէնէն քախտաւորը՝ տպաւորապաշտ քննադատութեան եղանակ մը, որ վարժապետական ծաղում ունի, իր միօրինակ երաժչտութեամբ՝ մտաւորական ծուլութեան իր զովքը կը հիւսէ, ահա քառորդ դարէ ի վեր: Եթէ ատորադրողը թեւաւոր լեզու ունի եւ դրական dialectique (ատիկա ինծի կը յիչեցնէ ընկերաբանական մարդանքներու սիրահար երիտասարդութեան մը dialectiqueը, նրբերանդով մը schizophrénique, որ մեր քաղաքական մամուլը լեցուց Հիւրիյէթէն վերջ), այլեւս ան՛րն է հրապարակին,— կրնայ էջեր լեցնել նկարագրելով դրագէտի մը դործէն հոսող այսինչ կամ այնինչ զգայութեան գոյնը, ջերմութիւնը, կշռոյթը. ասիկա կը կոչուի դրականութեան դրականութիւնը, որուն նմոյչները տուած են, ժամանակին, քրիստոնէական մատենադրութեան կամ եկեղեցադիտութեան հեղինակները՝ իրենց անսպառ մեկնութիւններով, ճառոմութիւններով եւ մտաւորական մակաբուծութիւններով:

Մեր դրական քննադատութեան հրապարակին մասին այս իմ դժգոհութենէս զատ, կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ խորչանքը որ ինծի կը պատճառէ դրական քննադատութիւն բառը,— այդ քննադատութիւը դրական սեռ մըն է, որ դժբախտաբար համապարփակ եւ յատկանչական անուն չունի, ոչ մեր մէջ, ոչ ալ օտարներու մօտ: Ֆրանսացիները, ժամանակ մը ուզեցին ընդհանրացնել essai բառը՝ պահ մը վէճի բռնուելով այդ բառին տրուած իմաստին ծագման մասին, երբ ոմանք առարկեցին թէ անգլիական արտադրութիւն է, մինչ ուրիչներ կը պդձին թէ ֆրանսական: Ի վերջոյ բառը մնաց էնթախորագիրի համեստութեան մէջ, իսկ essayisteը չկրցաւ երբեք արժեցնել ինքզինք բառարաններու մէջ: Հայերս, դրախօսութիւն բառէն պատ, որ իր համեստ նչանակութեան պարունակին մէջ չի կրնար չկախել պալարի մունետիկին պատկերը, ունինք նաեւ դրագատութիւն բառը, աւելի չատ՝ արեւելահայ դրականութեան սիրելի, որ յաջող չէ դարձեալ, պարզապէս անոր համար որ դատում չէ դրական քննադատութեան նպատակը:

Մոստովանինք որ դժուար է դանել բուն բառը, թերեւս անոր համար որ տակաւին վէճ կայ դրական այս սեռին դիմագիծը ճշդելու եւ յատկանիչները սահմանելու մասին: Թերեւս անոր համար, որ չատ երիտասարդ է եւ չատ... հին:

Հին՝ որովհետեւ դրական քննադատութեան պատմութեան սկիզբը կրկոբսուիքերականութեան պատմութեան հին բաւիղներուն մէջ, ու դրականութեան պատմութեան զանազան չրջաններ անոր կուտան տարբեր տարբեր դիմագիծեր: (Վերջերս ձեռնարկեցի գրելու Դրական բննադատութեան պատմութիւն մը, որ թերեւս առաջին աչխատանքը ըլլայ նման ձեռնարկի մը համար,— արդարեւ ինծի ծանօթ չէ այդպիսի գործ մը եւրոպական դրականութեան մէջ, որովհետեւ երկար պրպտումներէ վերջ՝ ձեռք ձգած եմ քանի մը հատորներ միայն, որոնք մասամբ այս նիւթին կը վերաբերին՝ առանց ամբողջովին նիւթին նուիրուելու):

Երիտասարդ՝ որովհետեւ դրական քննադատութեան արդի յաւակնութիւնները կը ծագին ժամանակակից չրջանէն:

Ի՞նչ են այդ յաւակնութիւնները, կատարելիք ի՞նչ դեր ունի դրական քննադատութիւնը, կամ վերջապէս ի՞նչ կը նչանակէ դրական քննադատութիւն,— յաջորդով կը ներկայացնեմ արդի տեսակէտները՝ իրրեւ ներածութիւն «Յառաջ»ի Մատենադարան» rubriqueին, ուր պիտի դտնէք գիս, ժամանակ առ ժամանակ, զրաղած՝ դիրքեր քակելով կամ դրագէտ դիաղնելով, անխնայ եւ անողորմ, համակերպելու համար ընկերներուս հրաւէրին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՑՑԵՐ ՏՐԱՊԶՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ վիճակ՝ Տէրսիմի համար

Անգարայէն կը հեռագրեն.— Ռուսական պատնէշներուն հետեւանքով, երկու վարչական միջեր ձեռք առնուեցան, Առաջինը՝ պաշարման վիճակի երկարաձգումը կարդ մը չրջաններուջ: Անցեալ աչնան կը սպասուէր որ ընդհանուր պաշրման վիճակը եւ կը կարծուէր թէ սովորական պայմանները պիտի վերահաստատուէին Նոր Տարուան հետ:

Երկրորդ վարչական անօրինութիւնն է մէկ արի եւս չարունակել զինուորական բացառիկ դրգուսարքը Թունճէլիի (Տէրսիմ) չրջանին համար, ուր մեծ մասով Քիւրտեր կը բնակին: Այդ չրջանը բացառիկ օրէնքներով կը կառավարուէր 38էն ի վեր, քրտական ապստամբութեան հետեւանքով եւ անդորրութիւնը վերահաստատուած էր. նպատակ որ կառավարութիւնը հաղորդած էր թէ պաշարման վիճակը պիտի ընդհանուր մնաներ: Բայց չրջին դէպքերը փոխել տուին այս մտադրութիւնը:

Այս որոչումներով, թրքական կառավարութիւնը կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահականութեան առջեւ, եթէ քրտական խլրտումները չարկին:

× Անգարայի պաչտօնական չրջանակներուն կը կարծեն թէ Վրաստանի հողային պահանջը Լազիստանի մասին ուրիչ նպատակ չունի եթէ ոչ սակարկութեան գետին մը գտնել, արժեցնելու համար խորհրդային պահանջները արեւելեան նահանգներու եւ Նեղուցներու մասին: Այս աթիւ Անատոլուի գործակալութիւնը կը յայտարէ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ,— «Ամբողջ Թուրքիան պատրաստ է կրակը նետուելու, մէկ Թուրքիան պատրաստ է կրակը նետուելու, մէկ թրքական հողի համար: Կացութիւնը աւելի քիչ թրքական հողի համար: Կացութիւնը աւելի քիչ արդ է այսօր քան երբեք. Թուրքիա իր հողէն նուազագոյն կտոր մը իսկ պիտի չձգէ եւ պիտի չհամակերպի որ եւ է ճնչումի, իր դաչնակիցներուն կողմէ ըլլայ թէ հակառակորդներուն»:

Լոնտոնի քաղաքական չրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Թուրքիոյ վերաբերեալ դէպքերը չատացնցուած են: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիան զանազան պահանջներ դնելով, պարզապէս ուզած է տրամադրութիւնները չօչափել, բայց պիտի վարանի ուղղակի գործողութեան ձեռնարկել:

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Վրաստանի հողային պահանջներուն առթիւ ցոյցեր տեղի ունեցան Տրապզոնի մէջ եւ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ Թուրքերը կը նախընտրեն կռուիլ մինչեւ վերջին մարդը, փոխանակ տեղի տալու:

Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վրացի երկու ակադեմականներուն հողային պահանջները — Արտահանէն մինչեւ Տրապզոն եւ կիրասոն — մեծ չղագրդռութիւն պատճառած են Տրապզոնի մէջ, որուն բնակիչները զանոնք մերժեցին չարք մը ցոյցերով, իբրեւ «անարդար»:

Թրքական բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ: Պոլսոյ չրջանին մէջ ալ պաշարման վիճակը վերահաստատուեցաւ վեց ամսուան համար:

× Մոսկուայի զինուորական օրկանը, «Կարմիր Աստղ», իր կարգին խօսելով Պոլսոյ ցոյցերուն վրայ, դիտել կուտայ թէ անոնք «սկզբնաւորութիւնն են Մ. Միութեան դէմ սարքուած թչնամական պայքարի մը: Այս խայտառակութիւնը, այս Փաչական ցոյցը քանի մը տասնեակ ուսանողներու տղայական խաղը չէր, ինչպէս կ'ըսէ Թուրք պաշտօնական մամուլը»: Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ Թուրք ծանօթ հրապարակագիրը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընն, ինչպէս եւ կարդ մը ուրիչ խմբագիրներ եւ երեսփոխաններ բացէ ի բաց սպառնալիքներ կ'ուղղեն Մ. Միութեան, թէ «Ազգամ» թերթը գրգռիչ վիճաբանութիւններ կը հրատարակէ, նախատեսելով «սրբազան պատերազմ մը Մ. Միութեան դէմ արեւմտեան աչխարհին կողմէ»:

«ԿԱՂԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

(ԹԵՐԹ ՄԸ՝ ԲԱՆՏԻ ՕՐԱԳԻՐՔՍ)

Երկուշաբթի, 1 Յունուար 1945

Այսօր, Կաղանդ, ահա կապոյտ եւ լուսաճ
ճանչ առաւօտ մը որ պայծառութիւն եւ յոյս
սրսկէ սիրտերու մէջ:

Բնութիւնը նուրբ երփնածաբան մըն է որ դի
մերթ հանդիսաւոր պահերու պատրել մեր յուս
խաբութիւնները:— Այսպէս, վչտահար դէպքի
կը ժառնակցի արտասուք թափելով երկինքէն,
բախ տարեդարձի մը, նոյնիսկ ձմրան մէջ, արև
բազուկ մը կ'երկարէ մեզ քաջալերը, իսկ մեր յո
ցերուն կը մասնակցի ընկերացնելով քամի մը
դրոշները բարտէ:

Այսպէս, իր այսօրուան զուարթ ծագումի
մեզ կը տրամադրէ լաւատեսօրէն դատելու ա
ւոր վիշտերու վախճանը:

Իրականին մէջ, ժամանակը իր չապիկր
փոխէ· մէկ թիւ աւելի կը հաղնի, 1945: Ան, բ
մեզի, 365 օրը անդամ մը միայն կը փոխուի մի'
դիրնալով ու ընաւ նիհարնալով: Մինչ մենք չ
բաթը մէկ - երկու կը փոխունք· մեր չափը, մ
նաւանդ վեց տարիէ ի վեր այնքան պակսած է
ձեռք կր մնայ օձիքներէն ներս:

Մեր չապիկին ու ժամանակի չապիկին մէջ
ուրիշ մեծ տարբերութիւն մըն ալ կայ:— Մե
կը փոխունք երբ տեսնենք որ օձիքը աղտոտեր
իսկ տարին անտարբեր է նման ճղճիմ բաներո
Իր չապիկը կրնայ պատառոտիլ թնդանօթի հա
ուածներէ, արիւնաքամ ըլլալ զազանային սպան
ներէ, այրիլ մրկիլ հրդեհներէ, եթէ նոյնիսկ դե
ձան մը չմնայ անկէ, Տարին, անթարթ ու անա
լայլ կը սպասէ մինչեւ վերջնագոյն մանեկրորո
եւ ապա կը նորուի, թիւ մը փոխելով:

Մաղթել — ուրիշ ի՞նչ կարելի է ընել — մա
թել որ 1945ի չապիկը ճերմակ մաս մը կարենա
պահել փոխուելէ առաջ եւ այնպէս անցնի երթա

Կաղանդ, ամանոր, ի՜նչ երազ երբ փոք
էինք, ի՜նչ յիշատակ՝ երբ ծեր ենք ու մեր սիրտ
մէջ խանդաղատանքը չրոտած է այլեւս:

Կոնակս մահճակալին փակցուցած, աչքեր
փակ, մուրիին մէջ կր տեսնեմ չարժանկարի մ
թրթռուն անցքը, մեր Պոլսոյ տունին սեղանէն
մինչեւ ...

Բայց մինչեւ ո՞ւր մխոք իմ, մինչեւ ո՞ւր, ե-
թէ կէսի մը վրայ չհկրատեմ ժապաւէնը:

Այսօր երբ կ'ոգեկոչեմ հին Կաղանդի փշրանք
ներ, անմիջապէս կր յիշեմ Մանգումէի մեր խմ
բաղրատունը ուր Քասիմ ամէն տօնի առթիւ «յա
ւուր պատշաճի» դրուագիւն մը կը պահանջէր, որ
կր ջղայնացնէր զիս իր պայմանադրականու
թեամբը: Իսկ ամէն Կաղանդի «բացառիկ թիւ» մր
սարքելու յանձնառու էր մեր ողբացեալ Թկոդո
կը — Ալէճնուն Տարեցոյցըլի աննախորդ եւ անյա
ջորդ հեղինակը — որու ձեռքէն ճողոպրիլ աւելի
դժուար էր քան Թրքական ոստիկանին: Կուզար
քովս, ձեռքը ուսիս, միւսովր կզակս չոյելով, ա
ղաչանքի բոլոր ծալքերը այտին վրայ, «բան մը»
կ'ուզէր: Կր դժկամակիմ:— «Մ'ներ պէ', ինձի ա
մօթով մի' ձգեր»: «Լա՛ւ»: Համբոյր մը եւ ձեռքի
ուժգին սեղմում մը չնորհակալութեան: Բայց երբ
երկու քայլ հեռացաւ, մեկնած պահուն, մտի
սպառնական չարժում մը կ'երկարէ դէպի ինձ եւ
ուժեղ ձայն մր կը գոչէ կիսափակ դրան հաւէն.

— Կ'ուզեմ հա՜... խոստացա՛ր այլեւս, վաղը
կ'ուզեմ, ապա թէ ոչ...

(Հանդիսական առիթներով դժկամօրէն ու
հարկադիր կերպով գրուած էջեր կան որ երբեմն
աւելի յաջող են քան հեղինակին խանդավառու
թեամբ գրածները):

... Ո՛ տայր ինձ, այո՛, ո՛ տայր դերեկան Ա-
մանորայ:

Պոլսոյ մեր տնակին մէջ ահա կը տեսնեմ ար-
դէն յարդարանքը ընկուզենիէ բոլորակ սեղանին
ուր իրենց պատկառելի դիրքերը գրաւած են փէլ-
թէն, գէրմէն, անուշապուրը, պահակուած պատու-
դի պնակներով: Օրեր առաջ դծագրութեան թուղ-
թերու վրայ զեղագրած ու ծակոտած ենք «Շնոր-
հաւոր Նոր Տարի եւ բարի Կաղանդ» բառերը, հա-
մեմի փոշիներով արտագրելու համար դանոնք
օրուան քաղցրաւենիներուն վրայ:

Բայց այս բոլորէն վեր մեր ախորժակներուն
թռիչք կուտար ուրիշ պնակ մը՝ թաիինով պրասի
լիցուկը որ Կաղանդէ Կաղանդ միայն կը չինուէր,
մանաւանդ մայրիկիս չինածը համբաւեալ էր թա-
ղին մէջ եւ անդամ մը ճաշակողը չէր մոռնար
զայն:

«Եւ բարի Կաղանդ», այո, բարի էին այն ա-
աեն կաղանդները:

. . . . . .

Քարիւղի լամբարին լոյսը մինչեւ հեծկլտար,
կ'ուտէինք ու կր զբօսնէինք մեր նուէրներուն
հետ, ու կր պահակէինք առաւօտեան մթնշաղին ող-
ջունելու համար կանչը փողերաժամառներուն.

— Քուշլար, քուշրուլար ...

ԿԱՐՕՏ

—o—

Կ'ուզէի լինել մի աւհոգ մանուկ,
Անվտով սրտով՝ եւ միշտ անապակ,
Մոռացած ամէն վիշտ ու արտասուք,
Խայտալ արեւի ջերմ շողերի տակ:

Հայրենի ազատ երկնքի ներքոյ,
Կուսական գրկում մեր քնաշխարհի,
Ապրէի հնօրեայ փառքի վայելքով,
Ազատ օրերի բոյրն ընթոշխէի:

Հանդերն ընկնէի գիշեր ու ցերեկ,
Մի անհուն ինավաճ հոգուս մէջ պահած,
Կրծքիս սեղմելով կանաչ ու ծաղիկ,
Ջերմ արցունքներով թրջէի նրանց:

Տեսնէի աւոնց դէմքերը կորած,
Ողջոյն լսէի արտից ու ճամբից,
Պարզելով անխիղճ որբ սիրտս նրանց,
Բաժին ուզէի վիշտ ու բերկրանքից:

Վանքերի խնկած բոյրը շնչէի,
Անցնէի աւեր բերդերի մօտով,
Արձագանգ տալով բոլոր կանչերին,
Յուզուած հեծէի նրանց կարօտով:

ԳՈՐԵԱՆ

Կաղանդի առթիւ թռչնամեծ փոկեղները էին ա-
ռանք, չպաղելու համար պարկերու մէջ փաթաթ-
ուած, որոնց թոյրն ու համը ուրիշ ոչ մէկ օր
կրնայինք դանել եւ որոնց անուշաբոյր չոգին
կարծես հիմա դեռ կ'արբեցնէ քիմքս ...

Ա՜հ, ո՛ տայր ինձ....
Բայց ո՛չ ոք...:

Ի՞նչ եղան այս բոլորը: Ի՞նչ մնաց տունէն:

Երբ 1914ի պատերազմը ծագեցաւ հայրիկը
որ քաշուած էր աշխատանքէ, վախնալով որ պին-
ուոր պիտի մեկնինք, ձեռք առաւ իր հին դործը,
լրագրավաճառութիւնը Գում - Գափուի կայարանը
ուր օր մը կառախումբի մը հարուածին կր դոհ-
ուէր:

Ես աքսորուած էի, կրտսերներս՝ Արտաշէս
եւ Արմենակ Թրքական բանակն առնուած էին,
կրտսերդոյն Մեսրոպը անհետ էր: Գլուխ գլխի
անուէր ու անմիջոց մնացած էին խեղճ մայրիկս
ու դեռատի քոյրս Զարուհին որ չարաչար կ'աշ-
խատէր ապրեցնելու զինքն ու մայրը:

1918էն ի վեր:

Զմայլելի աչքերով եւ թևերս մեր բոլորէն
տաղանդաւորը, բայց չար ընկերներէ տարուած
մեր փոքրագոյնը՝ Մեսրոպ անհետ կորած էր աք-
սորի ճամբաներուն վրայ:

Նկարչական դեղեցկութեամբ անուշիկ մեր
քոյրը հարս ուղարկեցինք բարեկամ ընտանիքի
մը՝ Ամերիկայի մէկ անկիւնը ուր ան ունի հիմա
բազմաթիւ հարսնացու աղջիկներ:

Ես հազիւ ամուսնացած, հազիւ անդրանիկս
ծնած փարիզ կ'ինդայի ուր այժմ երկու «փեսա-
ցու» տղաք ունիմ:

Արտաշէսն ու Արմենակը ծերունի մայրիկը
քաշքշելէն տարին նախ Քօրֆու եւ ապա Աթէնք
ուր Արտաշէս մեռաւ հիւծախտէ՝ Պալքանեան եւ
մեծ պատերազմներու ամբողջ ընթացքին վինուո-
րութեան մէջ հալած բլլալով:

Եւ այս պատերազմին երբ Յունաստան ապրե-
ցաւ ամէնէն զարհուրելի թշուառութիւնը, մայրս
վակած է տայտնէա իր աչքերը իր հեռակայ սի-
րելիներուն սպասման տեսիլքին վրայ· իսկ Արմե-
նակ եթէ ողջ մնաց, իր կեանքը հրաշքի մը մնա-
ցորդն է պարզապէս:

... Պոլիս, Փարիզ, Աթէնք, Ամերիկա, Սու-
րիա եւ դեռ ո՜ւր...: Զարիւ՛ տարաճութիւներ ան-
սահման եւ անմերձենալի կարօտին:

Առաջ, զոնէ մեր ոսկորները իրարու մօտ էին
եւ տօնական օրերուն՝ մեր տատերները անոնց քո-
վիկր կ'իջնէին դիւերանց, ծառերու չուքին տակ
իրար տաքցնելու եւ կարօտի խօսքեր փոխանակե-
լու համար, չրմոլիկ հուրերու կերպարանքով:

Այսօր, սրրուած չիրիմ մր Պալըքլըի մէկ լուս-
տիին տակ, անհետ փոս մրՏարսոնի բացատաններ-
րուն վրայ, երկու իրարմէ հեռու հողաչոյտ Յու-
նաստանի մէջ, հոս կիսարաց փոս մր ոսքերուս
առջեւ եւ անխուսափելի հեռանկար մր անձայրա-
ծիր Ամերիկայի մէկ անկիւնը:

... Բայց, բա՛ւ է ժապաւէն:

Աչքերս կր խոլորին, սիրտս վրայ կաթիլներ
կը նետուին ինչպէս կոպիճներ հորին մէջ, բաւա-
կա՛ն է, կր խզեմ հոսանքը, քանի ձեռքերս դեռ
չեն սառած պակուցումէ:

. . . . . .

... Բայց ո՞վ էր որ դրութիւն մր կ'ուզէր
ինձմէ: Թէոդիկի ոդի՞ն թէ Մխոքեան Շաւարշը:

Ահա՛ ձեզի հայ ընտանիքին կաղանդի Նո՛ր
պատմութիւնը:

ՅԱԿՈԲ ՏԻՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

1946Ի ՍԵՄԻՆ ՎՐԱՑ

1945 տարին պատմութեան յանձնելէ առաջ, կ'արժէ ակնարկ մը նետել աշխարհի քաղաքական կացութեան վրայ այնպէս ինչպէս կը ներկայանայ այս տարեվերջին:

Տարին սկսած էր լաւ պայմաններու մէջ: Ֆրանսա ազատագրուած էր աւելի քան չորս տարի բանակները չարաչար պարտուած՝ կը նահանջէին արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներէն: Տեղ տեղ յուսահատական հակայարձակումներ կը դործէին՝ հակառակորդ դիծերուն մէջ ճեղք մը բանալու յոյսով: Միւս կողմէ կը սաստկացնէին նոր զէնքերու դործածութիւնը՝ մանաւանդրաքէտ ռմբակոծելու համար Անդլիոյ մայրաքաղաքը եւ Անվէրթի նաւահանդիստը: Գաղտնի նոր զէնքերու սպառնալիքներով ալ կ'ուզէին բարձր պահել բարոյական կորովը դերման ժողովուրդին, որ սկսած էր յուսահատիլ՝ իր յաղթական բանակներուն նահանջը տեսնելով բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ասոնք բոլորը ո եւ է օգուտ պիտի չունենային, որովհետեւ պատերազմի ճակատադիրը վրճռուած էր 1944 Յունիս 6ին՝ երբ դաշնակից բանակները ցամաք ելան Ֆրանսայի եզերքներէն եւ դերման զօրավարները չկրցան ծով թափել զանոնք՝ ինչպէս կը սպառնային տարիներով:

Այդ թուականէն վերջ պատերազմին չարունակութիւնը իսկական տղէտ մր եղաւ ամբողջ Եւրոպայի, մանաւանդ Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ ժողովուրդներուն համար: Կռիւները աւելի կատաղի կերպով առաջ տարուեցան, իսկ օդային չարձակումները դաշնակիցներուն կողմէ գերադոյն աստիճանի հասան, քարուքանդ ընելով Գերմանիոյ չէն ու ծաղկեալ քաղաքները:

1945ի սկիզբէն իսկ որոշ կ'երեւար պատերազմին մօտալուտ վախճանը: Տարիներէ ի վեր խորհրդային դաշնակիցին կողմէ պահանջուած երկրորդ ճակատը իր բարերար արդիւնքը տուած էր: Մարդկութիւնը՝ նոր տարուան սեմին վայ՝ խաղաղութեան եւ լաւագոյն օրերու անուշ յոյսերով կ'օրօրուէր: Համբերութեամբ կը տանէր այն բոլոր սեղմումները, որոնց ենթարկուած էր պատերազմի սկիզբէն ի վեր:

Մայիս 8ին անձնատուր եղաւ Գերմանիա, երբ արդէն մայրաքաղաքը գրաւուած էր կարմիր բանակին կողմէ եւ Հիթլէրն ու կէօպէլսը անձնասպան եղած:

Այդ պատմական օրը խելայեղ խրախճանութիւններով ծանուցեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ, որ վերջապէս կ'ազատէր տարիներ տեւող մղձաւանջէ մը: Ձիւդ երեք ամիս վերջ, օգոստոս 8ին իր կարդին անձնատուր կ'ըլլար Ճափոն, որ թէեւ իր դերման դինակիցին պէս բոլոր ճակատներու վրայ չէր պարտուած, սակայն տեղի կուտար նոր զէնքի մը՝ հիւլէական ռումբին առջեւ:

Ճափոնի պարտութեամբ, պատերազմը իրաւականօրէն կը վերջանար: Գրեթէ ութ ամիս անցած է անկէ ի վեր:

Վերջացաւ պատերազմը, բայց կարելի չէ ըսել թէ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը:

Եւրոպայի մէջ մենք չատ բան չենք դիտեր թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հեռաւոր Զինաստանի, Հնդկաչինի եւ Հոլանտական կղզիներուն մէջ: Մարտանաւերը, օդանաւերն ու հրասայլերը չեն լռած դեռ Յապ. Արեւելքի ջուրերուն ու ցամաքներուն վրայ:

Յապ. Արեւելքէն վերջ կը խլրտի նաեւ Մերձաւոր Արեւելքը, որ գրեթէ դերծ մնացած էր պատերազմի արհաւիրքներէն: Իրաքի եւ Սուրիոյ 1941ի դէպքերը միջադէպի մը հանդամանքը կր ներկայացնէին:

Սուրիոյ մէջ անդլեւֆրանսական մրցակցութիւնը այս ամառ ցաւալի դէպքերու տեղի տուաւ: Հետեւանքն այն եղաւ, որ 1918ի Զինադադարէն ի վեր հոդատարութեան ենթակայ այդ երկիրները վերջնապէս դատն իրենց անկախութիւնը եւ մտան Միացեալ Ազգերու չարքին մէջ: Արաբական երկիրներու դաշնակցութեան դաղափարը հետզհետէ հող կը դտնէ, մինչ Պաղեստինի մէջ հրէական խլրտումները նոր ոդեւորութիւն կը ստանան:

Աւելի վեր բարձրանալով, կը տեսնենք որ Արեւելեան Խնդիրը առաւել քան երբեք օրակարգի հարց է: Իրանեան Ատրպատականը՝ իրրեւ հետեւանք ներքին յեղափոխութեան մը՝ ինքնավարութիւն հռչակեց, հովանաւոր ունենալով Խորհրդային Միութիւնը: Այն պահուն՝ երբ Մոսկուայի մէջ երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով դումարած են՝ աշխարհի նոր քարտէսը դծելու համար, Խորհրդային Միութիւնը մէջտեղ դրաւ իր ծրագիրները՝ Արեւելքի, մանաւորապէս Իրանի եւ Թուրքիոյ մասին: Ատրպատականի կատարուած իրողութենէն վերջ, յանուն Վրաստանի պահանջները դրաւ՝ խորհրդային սահմաններուն մէջ առնելու համար Սեւ Ծովու եզերքները՝ Պաթումէն մինչեւ Կիրասոն՝ համապատասխան ներքնամասով մը, որ սակայն չի պարփակեր Հայերու պահանջած Ուխլսրնեան սահմանները՝ Վանի, Պիթլիսի եւ Էրզրումի նահանգներուն մէջ: Թուր-

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Տարեսկի ապրիլ ..

Ուղեցի ոտնակոխ ընել սովորութիւնը եւ տարբեր նիւթ մը մատուցանել ընթերցողին: Չեղաւ ու չեղաւ:

Որ դուռը որ զարկի դոց դռայ:

Կաղանդ պապիկը եկաւ տնկուեցաւ սեղանին առջեւ, պարտադրելով, որ դոնէ քանի մը բառով անուշեմ զինքը:

Մարդիկ հազար ձեւեր ստեղծած են իրենք զիրենք եւ իրար խաբելու համար: Տօներ, հանդէսներ, տարեդարձներ եւ չնորհաւորներ:

— Շատ տարիներու, բարով խերով հասնիք: Ցաջող եւ երջանիկ տարի կը մաղթեմ...

— Շնորհակալ եմ: Նմանապէս, դուք ալ բարով զաւակներով, թոռներով երջանիկ ըլլաք...

Կաղապարէ ելած, մաշած, հինցած բանաձեւեր բայց միշտ ի զօրու:

Եթէ, գոյութիւն ունենար զաղտնացոյց գործիք մը, դրուէր մաղթողին բերանը, դիտէ՞ք ինչ դուրս պիտի գար: «Երկար կամ կարճ ապրիդ հոգս չէ, fու երջանկութիւնդ ալ չի հետաքրքրեր զիս, բան մըն է որ ըսի»...

Այսպէս, բոլոր քաղաքավարական արտայայտութիւնները, իրենց արտաքին չպարլին տակ, բոլորովին հակապատկեր ներքինով մը պիտի ներկայանային վերոյիշեալ գործիքին միջոցաւ:

— Տիկին Նեմզար, աչէդ լուս, խերը տեսնաս հարսիդ, նւմանաշնորհիք (տարօս) միւս մանչերուդ...

— Շատ շնորհակալ եմ Տիկին Զարդիկ: Շատ ուրախ եմ, էն երջանիկ օրս է, վերջապէս մանչուս պսակը տեսայ...

Վերի աղնուական արտայայտութիւններուն աչխարհաբար թարգմանութիւնը պիտի ըլլար — « խերով - բարով չհասնէր չան աղջիկը, ո՞ւրկէ ուր տղուս օձիքին փակաւ, տակաւին պատանի է

մանչս: Ինչքը դլխէն առին եւ իրենց աղջիկը փաթթեցին տղուս դլխուն ...»

Բացառութիւնները թող ներս քաչուին..., Տակաւին կարելի է չարել, այս տեսակի բաղմաթիւ պատկերաւոր մաղթանքներ, մէկը միւսէն սրտալի արտայայտութիւնով:

Տարեդլուխ է: Ոսկեդրուագ նկարներով թղթիկները իրար կը խաչաձեւեն, բոլորն ալ հոգեյոյզ եւ երջանկաբեր մաղթանքներով բեռնաւոր: Եթէ, այդ չինիչ խօսքերը անկեղծ սրտերէ բխէին, իրական զգացումներու թարգմանը ըլլային, այսօր երկրի վրայ խաղաղութիւններու համերաչխութիւնը պար պիտի բռնէին...

« Սովորութիւն ու օրէնք այսպէս կը պահանջեն» պիտի ըսէք: Այո՛, անդիր օրէնքները պետական օրէնքներէն աւելի զօրաւոր են...

Թերթերն իսկ զերծ չեն այս պարտադրութենէն: «Խմբագրութիւնս, կը շնորհաւորէ նոր տարին՝ իր բոլոր ընթերցողներուն» կը փակցնեն թերթին ճակտին՝ մասնաւոր չրջադիծով:

Հայ մամուլը, սրտին վրայ քար դրած, կը հետեւի այս սովորութեան, թէեւ շատեր թերթի մը դրամը խնայելու համար, ամէն միջոցի կը դիմեն:

Եւ տակաւին կայ անդին տարեչրջանի պատճառով, կնկանդ սիրտը չինելու խնդիրը:

Ադին երեք հարիւր վաթսուն չորս օր կը կերցնես, կը խմցնես, կը հագուեցնես, բայց տարուան վերջին օրը եթէ չպարգեւատրես դինքը, ամբողջ տարուան թափած քրտինքդ ջուր կը կորի...

— «Տարագլխոյ նուէր մը իսկ չբերիր ինծի, ալ ինչի՞ս էրիկն ես դուն: Տես սա խլտրեցը Գաբիկը, ի՜նչ աղուր մուշտակ մը նուիրած է իր կնոջը: Ա՛խ, աոջի մէկ օրէն գիտէի որ դժբախտ եմ...»

Կատակը մէկ կողմ: Ինքնախարէութիւնն ու քաղաքավարութիւնը կեանքի դառնութիւններուն վրայ ցանուած չաքարափոշին է: Եթէ չկենար այդ փոշին, մարդիկ ազած ճուկերու պէս պիտի կոնծէին:

Ուրեմն, չնորհաւոր եւ բախտաբեր ըլլայ նոր տարին՝ աչին եւ ճախին հաւասարապէս ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

քերը՝ յայտնի Քեազիմ Գարապէքիրի բերնով կը սպառնան պատերազմ յայտարարել Ա. Միութեան դէմ, անշուշտ կոթնած բրիտանական կայսրութեան վրայ, որ պատերազմի սկիզբէն ի վեր տէր ու պաչտպան կանդնած է Անգարայի կառավարութեան:

Հայկական հարցէն զատ, կը խօսուի նաեւ քրտական պահանջներու մասին: Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի Քիւրտերը միացնելով Քիւրտիստանի խորհրդային հանրապետութիւն մը կազմելու ծրագիրը մը կը վերագրուի Մոսկուայի, թէեւ մինչեւ հիմա բացորոշ բան մը չէ ըսուած այդ մասին:

Այսպէս թէ այնպէս, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ չատ մը բարդութեանց կը սպասուի դեռ եւ խաղաղութեան մասին կարելի չէ խօսիլ առ այժմ:

Գալով Եւրոպայի, երկար վէճերէ եւ սակարկութիւններէ վերջ, ժամանակաւոր խաղաղութիւն մը հաստատուած է հոն: Խորհրդային Միութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առած է Գերմանիայէն դէպի արեւելք դանուող երկիրները: Լեհաստան, Չեխոսլավաքիա, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, մասամբ ալ Աւստրիա եւ Հունգարիա խորհրդային չրջագծին մէջ կը դտնուին:

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ դժգոհ է մանաւանդ Ֆրանսա անոր համար որ երեք մեծ դաչնակիցները կ'աջակցին վերականդնել Գերմանիան տնտեսապէս եւ նկատի չեն առներ Թուրի եւ Հռենոսի չրջանները կեդրոնական գերման կառավարութենէ մը դատելու Ֆրանսական առաջարկները: Փոցտամի մէջ որոչած են Գերմանիոյ արեւելեան սահմանները, իսկ տակաւ կը մնան արեւմտեան սահմանները, որ մեծապէս կը չահադրգռեն Ֆրանսան:

Անցեալ պատերազմէն վերջ, նախագահ Ռուզվելտ յղացած էր «Աղգերու Դաչնակցութիւն»ը՝ համաչխարհային եղբայրակցութեան հիմը դնելու եւ պատերազմներու առաջքն առնելու համար:

Արդիւնքը տեսանք: Ամէնէն առաջ Ամերիկան ինք մերժեց մասնակցիլ այդ կազմակերպութեան, որ յետագային մասնաւորապէս բրիտանական կայսրութեան չահերուն ծառայեց եւ չկրցաւ առաջքն առնել նոր պատերազմի մը, որ թէ՛ իր տեւողութեամբ, թէ՛ ծաւալումով եւ թէ առաջ բերած քանդումներով պիտի անցայ նախորդը:

Այժմ «Միացեալ Ազգեր»ու կազմակերպութիւնը առաջ կը քչեն, նոյն ձեւով եւ նոյն յոյսերով:

Դաչնակիցները չահեցան պատերազմը, սակայն չկրցան հաստատել դեռ խաղաղութիւն:

1946ի սեմին վրայ մարդկութիւնը՝ ի տես յաղթական Դաչնակիցներու ներքին անհամաձայնութեանց՝ այսօր չունի այն խանդավառ զգացումներն ու լուսաչող երազները, որոնք կ'ոգեւորէին զինքը մէկ տարի առաջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՂԱՆԴԱՔ ԿԸ ՓՆՏՌՔ
« ԱՐԱՔԱՆԻ » ՄԸ ՆուիրեցՔ (Գ. հատոր),
եւ մէկ տարեկան «ՀԱՅ ԲՈՑԺ»,—
երկուքն ալ նոր լոյս տեսան;

ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՂԵՐԵՐԳ

Ատղիկ մի երկնուց ի վայր
Կու սիրէր ձկնակն ի ծովուն.
Ուչ ատղիկն վար գալու
Ուչ ձկնակն վեր գնալու:

Ու ամէն երեկոյ, երբ դպրոցականի պայուսակը կռնակիս դուրս կու գայի թաղային վարժարանէն, քայլերս կը յամենային ցուցափեղկերու երկայնքին ու պատանեկան, երկչոտ, զաղտաղողի ակնարկներով նայուածքս կը փնտռէր այն պզտիկ, համակ երազային աղջնակը, որ ինքն ալ ծանրաբեռնուած քանի մը դասագիրքերու ծրարիկովը, ամէն երեկոյ ճիշդ որոչ ժամուն կ'արձակուէր դպրոցէն ու եղնիկի մը քալուածքովը անցնելու պահուն մօտէս՝ կը չարաղունչէր ու արագացնելով քայլերը կ'երթար անհետանալ փողոցին դարձն ի վար: Մեր այս ամէն օր կրկնուող հանդիպումները այդ պատանեկան չրջանիս ամբողջ հունթիւնս կրթրթռացնէին ու քաղցր էր ինձհամար ընկղմիլ այս գլխիչ գինովութեանը մէջ: Նախ քան զինքը նչմարելս, սերտուած էչերու պէս արդէն զոց գիտէի իր նայուածքին, մանկունակ արդուզարդին եւ այդ ժամերուն ձեւի բերուած իր մազի յարդարանքին բոլոր մանրամասնութիւնները: Սեւ չրջազգեստ մը, որուն կուրծքին վերեւը կարմիր դերձանով հիւսուած երկու դիրեր կը խորհրդանչէին իր դպրոցին անունը, կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը ու աւելի վար սպիտակ դուլպաներ քիչ մը եւս կը չեչտէին իր տարիքին պզտիկութիւնը: Գուցէ տասնեւչորս տարեկանը նոր էր թեւակոխած ու տակաւին մազերու խոպոպները սանձարձակ կը ծփային, որուն մէկ գովին ազուցուած ժապաւէնի ծուէն մը անմեղութեան, մաքրութեան հրապոյրը կը սրսկէր սիրոյ առաջին հպումներէն չառագունող իր այտերուն: Ու այսպէս մեր ամբչկոտ նայուածքները հետզհետէ կը ձեւափոխուէին ժպտախառն նայուածքներու, մունչ բառերու եւ աւելի վերջ սրտակցութեան մը՝ որուն ընթացքին կ'օրօրուէի իր ազուորութեանը, բուրումին եւ պզտիկ աղջկան չնորհներուն մէջ: Ձիւնոտ օրերուն կը հետեւէի քայլերուն եւ իրմէ բացուող պզտիկ պապաղները կը քրքրէի անմիջական թափով մը. չէի ուզեր որ ուրիչ օտար ոտքեր գային միախառնուիլ իր հետքերուն:

×

Ցաւի եւ տխրութեան աղջիկ· օր մըն ալ չեմ դիտեր ինչպէս դաչտի մը եղերք, վերջալոյսին, երբ յանկ երաժչտութիւն մը կը ծփար մեր չուրջը, երբ երիցուկներ կը վազէին բլուրն ի վար, երբ ծառերը աղօթքի էին կանդնած ու վերջապէս երբ հեռուն խորհրդաւոր սոսուերներ կ'երկարէին հանդարտ ջուրերուն վրայէն, ինկար չրթներուս տակ՝ աչքերդ փակ եւ երկու կաթիլ արցունքներ ալ կոպերուդ ծայրը ու ըսիր տխրօրէն.— *խոստացի՛ր որ պիտի չփորձես պարպել ուրիչ չրթներու տակ այն՝ որով այսօր լեցուն ապրեցանք: Այո՛, տասանքի եւ քաղցրութեան աղջիկ, ի՞նչքան զուր էին հոգ գաղտագողի փսփսուած մեր պզտիկ երդումներն ու նոյնքան ալ պզտիկ խոստումները: Զո՛ւր երբ դժբախտ հոգիներ կան որոնց միայն եւ միայն վիճակուած է երթալ ու մսիլ լուսնին սառն ցոլքերուն տակ...:*

×

Տարիները վազուց անցեր եւ տեղ տեղ սպիտակ մազեր արդէն սկսեր են սողոսկիլ քունքերուս վրեւ: Այսպէս կաղանդի մը դիչերով Սէնի եղերքին երկարող ամայի քարափներուն եւ կամուրջներուն վրայէն մչուշին եւ բարակ անձրեւին մէջէն երբ միչտ միս - միտակ սա տխուր սուուերս կը պտըտցնեմ կեանքի դատարկութեան մէջ, ո՛վ իմ առաջին համբոյրս, այս դիչեր յիչատակներս քեզի՛, միայն քեզի կը վերադառնան: Ահաւոր եւ չար հոդմը մեզ աչխարհի չորս կողմը տարածեց, եւ այժմ դուն երբեմնի պզտիկ աղջիկ, ո՛վ դիտէ որ անծանօթ մէկ քաղաքին անծանօթ մէկ տաքուկ սենեակին մէջ դուչէ ընտանիքի բարի մայր մը, չրջապատուած զաւակներէդ, երբեմնի սիրոյ ակնարկդ այսօր ալ կառչեցուցած կաղանդի ծառին պզտիկ եւ խոխոտացող լոյսերուն, քու երանութիւնդը կ'ապրիս մայրական համբոյրը դետեղելով երախայիդ աչքերուն: Եւ կամ ո՛վ դիտէ, ինծի եղբայրակցող դժբախտ, մահուան կառք մը քու այդ չքնաղակերտ մարմինդ դուչէ վաղո՛ւց առաջնորդած է փոսի մը խորը, երբ այս դիչեր այսպէս մութին մէջ պատանեկան լոյսէ յիչատակդ կ'ոգեկոչեմ, դուչէ ներկայ ես մօտս, դուչէ սա միմոզային չիւղն ես եւ կամ սա խնդուկ հովը որ կարծես հինին նման թեւեր կը փնտռէ՝ բանտարկուելու համար:

Ո՛վ անմոռանալի եւ անփոխարինելի առաջին համբոյր... :

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԹՐՔՈՒՀԻ ՄԸ ՁԱՄԲՈՒՍ ՎՐՍՑ

Վիչտի չերմուկներն ենք: Միջազգային խայտարղէտ բաղմութեան մէջ, խումբ մը Հայեր քով քովի կուգանք ընտանեկան մտերմութեամբ: Մեծ մասը Near East Relief ի ընտանիքէն՝ այսօր չափահաս զաւակներու տէր դարձած:

Առաւօտ մը, մեր ընկերուհիներէն մին կ'իմացնէ թէ Թրքուհի մըն է եկեր:

— Թրքուհի՛ մը...: Բոլոր դէմքերը յանկարծ ցաւատանջ պրկումով մը կը զառնան ցոյց տրուած կողմը:

Արդարեւ, քանի մը մեթր անդին, կարճահասակ, դէը կին մը, պոռոտ կապոյտ քղանցքի մը մէջ սեղմուած՝ մեղքի ծրարի մը պէս կը կենար աղբիւրին մօտ:

Ոոր հառաչանքով մը բոլոր դէմքերը դեռին կը յառին: Եւ իւրաքանչիւրին դիմաց արեան ծով մը կը բացուի...:

Թրքուհին մօտէն ճանչնալու անդիմադրելի հետաքրքրութիւն մը կը համակէ դիս: Եւրոպացիներու խաժամուժին մէջ «վաթանտաչ»ներ դրուած ըլլալու երջանկութեամբ, ան ինքնաբերաբար մեր մօտ կուգայ եւ համարձակօրէն աթոռ մը առնելով կը նստի:

Ընդհանուր վանողական տրամադրութիւնը կը մեղմանայ: Հապի քառասնամեայ այս կինը կրնար անմեղ մը եղած ըլլալ: Արդարեւ, ինքն ալ ժպիտով մը կը սկսի յորդորել մեզ որ անցեալը մոռնանք:

— Տարօրինա՛կ է ք, կ'ըսէ, այս օտարութեան մէջ, նոյնիսկ ձեր տղոց կը փոխանցէք օխակալութիւնը:

Դիտել կը տրուի թէ այդ դգացումը մեր բոլորին կեանքերը խորտակող ողբերգութեան մը բնական արդիւնքն է:

— Տեսէ՛ք, հոս նստողներէս չատերը որբեր ենք: Ամբողջ ազգ մը մեծ մասով որբերէ կազմուած է, աւա՛ղ ...

— Օ՛, Հայերն ալ Թուրքերը ջարդեցին, վրայ կը բերէ ան: Իմ հայրս ալ անոնք սպաննեցին: Ես «հաքիմ»ի զաւակ եմ, նոյնիսկ Էռխոյին հետ սեղանակից եմ եղած, որով խորապէս տեղեակ եմ այդ խնդիրներուն: Հայերը պարզապէս տանձղլուխութիւն ընելով, Անգլիացին կաչառուեցան եւ իրենց դլխուն փորձանք բացին: Թուրքերը տանուտէր էին, վերջապէս տանուտէրը իրաւունք ունի երբեմն երբեմն իր տարուկները դանակոծելու ...

Մէկէն ոտքի կը ցատկեմ:

— Ուչադրութի՛ւն, հանըմ, ես Ուրֆացի եմ: Ա՛պահ, հիմա կուգամ, կը տեսնուինք:

Աղբիւրին մօտ հանդարտութիւնս գտած կը վերադառնամ: Կ'ըսեմ իրեն որ մենք Թուրքեր ապաննած ենք միայն ինքնապաչտպանութեան առիթներով: Ցետոյ, հազար Թուրքի վրայ մէկը հազիւ ջարդուած է, մինչդեռ մեզմէ հազարէն մէկն է ողջ մնացեր...: Թէեւ մեր ազատագրական պայքարը եւրոպական դիւանագիտութեան զոհ դարձաւ, սակայն այդ Դատին նուիրուածները ոչ թէ կաչառուած «տանձ-գլուխներ», այլ հերոսներ են եղած: Պալքանեան ժողովուրդները միեւնոյն համբով չէ՞ր որ իրենց անկախութեան տիրացան:

Եւ կը խնդրեմ հարցում մը ընել իրեն, որուն պիտի պատասխանէր «այո» կամ «ոչ»: Կը հաւանի:

— Ենթադրենք թէ, կ'ըսեմ, դուն ես Հայը, ես ալ Թուրքը: Եւ, փոխանակ երկրի մը՝ սեւեռակ մը ունիս, զոր կուգամ բռնի դրաւել, քեզ տարուկըս դարձնել, առևնը մէյ մըն ալ... տանուտէրի դանակոծումներս չնորհել քեզի: Ըսէ՛, կ'աղաչեմ, ճար մը, ճարակ մը պիտի չմտածէ՞ր, որպէսզի այդ սեւեռակին մէջ հանդիստ չունէ մը կարենայիր քաշել:

— Մենք այստեղ դատարանր չենք: Դուք ըսէք նայինք, իրականին մէջ յանցանքը մեռնողի՞ն է թէ մեռցնողին...:

Եւ չան քարողը կը վերսկսի, նոյն անպատկառ ժպիտր շրթունքին:

Կը լռեմ: Ակռաներս կատաղի կսկիծով մը իրարու կը սեղմուին: Զաւիսաս տարիքիս մէջ առաջին անգամն է որ դէմ առ դէմ կր դտնուիմ ջարդարարներու չառուիղի մը հետ: Թրքական սադրանքներով Թրծուած հոգիի մը հետ էր որ կը ծանօթանայի: Ոչ, այլեւս տարէց Հայերու երբեք պիտի չհարցնեմ թէ մեր յեղափոխականները յանցաւո՞ր են եղած իրենց չարժումին մէջ: Քանի մը վայրկեանի մէջ, հոգիս չափեց անոնց ապրած ողբերգութեան խորութիւնը: Եւ անարդարութիւնը ժանդոտ դաշոյնի մը պէս սիրտս խրեցաւ: Ակռաներուս մէջ, երէ մեր ազատագրական չարժումը սկսած իսկ չըլլար, ես պիտի սկսէի:

Մինչեւ ուշ գիշեր, Հայաջինջ Սարսաւիններու արիւնաթաթախ կարաւանր երեւակայութիւնս կը տանջէ: Ցանկարծ վիշտերու թանձր ծուխին մէջ, կանացի լուսեղէն պատկեր մր կ'ուրուագծուի, որ դորովագին վրաս հակելով սիրտս խոցոտող թոռնաւոր դաշոյնը կը խլէ: Ա՜հ, կր ճանչնամ զայն. մեր Հայրենիքին ներկայ աշխարհագրական չրջապիծն է, որ քսանըհինգ տարիներէ ի վեր, կարծես հրաչքով մր, Մայր Հայաստանի չնորհալի կիսադէմն առած՝ անձկութեամբ եւ կարօտով աչքերուն համար հիւլէական ուժի վերաբերեալ խնդիրները: Այս յանձնաժողովը իր թելադրութիւնները պիտի ներկայացնէ Ազգահովութեան Խորհուրդին: Զորս առաջարկներ պիտի ներկայացուին յանձնաժողովին.— 1. Դիտական տեղեկութիւններ հաղորդել փոխադարձաբար. 2. Արգիլել հիւլէական բոպր գէնքերը, ինչպէս եւ այն գէնքերը որ դանդուածային քանդումներ յառաջ կը բերեն.— 3. Քննիչներ նշանակել այդ արգելքը դործադրելու համար եւն.: Ինչպէս կ'երեւայ, տրամադրութիւն կայ օրէնքէ դուրս հռչակելու հիւլէական ռումբը:

Զեկոյցը որ եւ է տեղեկութիւն չի պարունակեր Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներու,— Թուրքիոյ, ռուսական պահանջներու եւ Իրանի մասին: Կը կարծուի թէ դիտմամբ չեռտադուած են այս հարցերը:

Թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը այսօր - վաղը ձայնասփիւռ ճառ մր պիտի խօսի խորհրդաժողովի արդիւնքներու մասին:

Հայերը եւ Քիւրտերը կը իյրտին...

Միջազգային ժամուլը կը շարունակէ շօնդալից լուրեր հաղորդել հայ եւ քիւրտ դործակցութեան մասին: Այս անգամ ալ Le Monde'ն է որ Անգարայէն ուղղուած հեռագրով մը (28 Դեկտ.) կը ծանուցանէ թէ «Հեռու չէ այն ժամանակը ուր հայ եւ քիւրտ յեղափոխական կոմիտէները գործի պիտի անցնին, իրենց պահանջները ուղղելով թէ Թուրքիոյ եւ թէ Իրանի եւ սատկացնելով խառնակութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ: Թրքական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ ռուսական ազդեցութիւնը դեր կը կատարէ այս շարժումներուն մէջ: Քանի մը հազար թրքահպատակ հայեր արձանագրուած են Ռուսիա մեկնելու համար: Նորէն արթնցած են հին ոխակալութիւնները Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, ինչ որ պիտի ծանրացնէ կացութիւնը: Քիւրտերն ալ կը պատրաստուին անկախութիւն պահանջելու ի վնաս Իրանի, Իրաքի եւ Թուրքիոյ:

ՄՄԲ.— Ինչպէս կ'երեւայ, Անգարա կ'ուզէ միտքերը պզտորել, նոր անակնկալներ սարքելու համար փոքրամասնութեանց գլխուն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՌՈՒՄԱՆԱՑի մը, որ Սահմանադիր ժողովի դեսպանական ամպիոնը կը գրաւուէր, յանկարծ վար նետուելով ննկաւ ժողովարահին մէջ ձեռքը սուր մր բռնած եւ յայտարարեց.— «Ես չառուիղն եմ Իսահակի եւ Փարաւոնները. ես Լուի ԺԴ-ի թոռն եմ»: Փառաւոր ապտակ մր լռեցուց խելագարը, որ դուրս հանուած տեղն կ'աղդարարէր կառապանին.— «Զօր. ար կօլի քով տարէք զիս»: Իր չար բախտէն չիմարացոց փոխադրեցին:

«ՀԱՐԱՇԱԳՈՐԾ» ԱՒԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

Թէհրանի Ազիքին մէջ կը կարդանք (12 Նոյ.).— «Ահան» թերթը իր վերջին համարում դնելով Աւադի վերջին նկարը, ի միջի այլոց հետեւեալն է հաղորդում.—

Աւադին Դարբանդից փոխադրելով Թաջրիշ, Հայերը նրա համար մի տեղ են վարձել Թաջրիշի ոստիկանատան դիմաց, տարեկան 70 հազար րիալով, որտեղ հաստատուել է Աւադը եւ ցայժմ չուրջ երկու հազար հոգի — Անգլիացիներ, Ամերիկացիներ, Ռուսեր, Լեհեր, Արաբներ, Հրեաներ, Զրադաշտականներ, Հայեր եւ Մուսուլմաններ, մինչեւ իսկ Հնդիկներ դիմել են նրան: Աւադն ամէն օր, բացի ուրբաթ եւ կիրակի օրերից, 30 հոգի հիւանդ է ընդունում: Ուրբաթ օրը 700 հոգի է ընդունել, իսկ երէկւանից մինչեւ մէկ ամիս այլեւս հիւանդներ պիտի չընդունի:

Ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, Աւադի առողջական վիճակը լաւ է, միայն մի քիչ թոյլ է: Նրա ուելիքը նոյնն է — կաթ, սոխ, հաց եւ տանձ: Մեծ թիւով հիւանդներ ապաքինման համար թէհրան են եկել Աւրպատականից, Սպահանից, Քիրմանշահից եւ Ահվազից: Մինչեւ իսկ Իրաքից, Սուրիայից եւ Եգիպտոսից տեղեկութիւններ են պահանջել, որպէսզի նրա մասին եղած լուրերը ճշդուելու դէպքում այնտեղից եւս հիւանդներ դան եւ որովհետեւ ցայժմ մենք չենք կարողացել ճշդել նրա չուրջ տարածուած լուրերը, հետեւաբար աւելին ասել չենք կարող:

Իրանի Հոգեբանական Հիմնարկի առաջադրանքով մի խումբ իրանցի եւ օտար բժիշկներ արձանագրութիւններ են կազմում նրա կատարած բժշկութիւնների մասին, որպէսզի հետագային ներկայացնեն հանրութեան:

ՑԱՒԱԼ.— Կարձանագրենք իբրեւ հետաքրքրական տեղեկութիւն: Մեր գաղութէն ալ շատ մը դժբախտներ մեզի կը դիմեն, յանձն առնելով իրենց անդամալոյծ զաւակը կամ հիւանդ ազգականը մինչեւ Թէհրան փոխադրել, դարման մր գտնելու համար: Դժբախտաբար ի վիճակի չենք որ եւ է պատասխանատուութիւն ստանձնելու:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ տարեկան 240.000էն 350.000ի բարձրացուց երեսփոխանական թոչակը, հակառակ համայնավարներու ընդդիմութեան: Օրինագիծը քուէարկուեցաւ 151ի դէմ 393 ձայնով:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի մէջ նոր դէպքեր պատահեցան ռումբերով, հրացանաձգութեամբ եւ հրդեհներով: Երթեւեկը դադրեցաւ եւ ամբողջ քաղաքը ցնցուեցաւ: Եօթը ռումբեր պայթեցան քաղաքին կեդրոնը, հրկիզելով ոստիկանութեան կեդրոնական չէնքը: Եաֆայի մէջ ալ չարձակում կատարուեցաւ ոստիկանական չէնքին վրայ: Զոհերը կը հանուին աւերակներուն տակէն: Վերջին խռովութիւնները ծագած էին հոկտեմբերին եւ նոյեմբերին:

ՓԱՐԻԶի Տարօնցիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն հայրենակից Փիլոս Սարգիսեանի, իր կնոջ՝ Տիկ. ՈՎՍԱՆՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆի դառնադէտ մահուան առթիւ:

Այրի Տիկին Ազապի Տուրպախ, աղջիկը եւ թոռնիկը խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնադէտ մահը ԱՐԱՄ ԱՑՎԱԶԵԱՆի, իրենց զաւկին, եղբօր եւ մօրեղբօր, որ տեղի ունեցաւ կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ, 42 տարեկան հասակին մէջ, Տիժոնի հիւանդանոցը, դեկտեմբեր 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ 28 Դեկտեմբերին, ժամը 9ին հիւանդանոցին մէջ:

«SINGER SALES LIMITED»

Անգլիական հաստատութիւնը կը փնտռէ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար, ընդհ. ներկայացուցիչ մը, Դիմել՝ Mr. Harry, 32 Place St. Georges, Paris:

ՏՒՐՈՒՆԻ.— Պրէվանի հիւանդանոցին մէջ մեռած է Պ. ՀՆԿԻԿ ՔԱՐԱՃԵԱՆ (Սէօլէզցի), 63 տարեկան: Իր հայրենակիցները պարտք սեպած են մարմինը փոխադրել Իսիի դերեզմանատունը, ուր թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի ժամը 4ին:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԸՐ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինիներ: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գաբագաճի: Կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN. 17 Rue Damesme 13

Պաշտօնական զեկոյց Մոսկուայի խորհրդաժողովի մասին

Վերջապէս մամուլին հաղորդուեցաւ Մոսկուայի խորհրդաժողովին պաշտօնական զեկոյցը, որ կը բաղկանայ 5000 բառերէ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն դոյացած է բոլոր հարցերու մասին, որոնց քննութիւնը դրաւեց 12 նիստ:

Զեկոյցին առաջին մասը կը պարզէ Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունդարիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնադիրներուն պատրաստութեան եղանակը, որուն ծանօթ են մեր ընթերցողները: Երկրորդ մասը կը վերաբերի Մայր Արեւելքի: Որոշուած է կազմել միջազգային յանձնաժողով մը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Անգլիա, Ա. Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Չինաստան, Ֆրանսա, Հոլանտա, Բանատա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Հնդկաստան եւ Փիլիպպեան կղզիները: Ցանձնաժողովը պիտի ճշդէ այն քաղաքականութիւնը եւ սկզբունքները որոնց համաձայն ձափոն պիտի դործադրէ իր պարտաւորութիւնները, իրրեւ պարտուած պետութիւն: Այս առթիւ ճշդուած են յանձնաժողովին եւ ձափոնի ամերիկեան սպարապետութեան յարաբերութիւնները: Ամերիկեան սպարապետութիւնը պիտի մնայ նորէն գործադիր իշխանութիւն: Սոխպողական պարագաներու մէջ, ամերիկեան կառավարութիւնը կրնայ գործել իր նախաձեռնութեամբ, տեղեկութիւններ հաղորդելով միջազգային յանձնաժողովին, որուն որոշումները պիտի որուին մեծամասնութեամբ: Վեթոյի իրաւունք ունին Ա. Միութիւնը, Անգլիա, Չինաստան եւ Մ. Նահանգները: Ցանձնաժողովին կեդրոնը պիտի ըլլայ Ուոշինկթըն, բայց կրնայ փոխուիլ: Միեւնոյն տեղն դաշնակից խորհուրդ մը պիտի կազմուի Թոքիոյի մէջ, նախագահութեամբ դաշնակից սպարապետին:

Որոշուած է քաոանդամ խնամակալութիւն մր հաստատել Քորէայի համար: Չինաստանը պիտի կազմէ միացեալ եւ ժողովրդավար պետութիւն մը, դադրեցնելով ներքին պատերազմը: Ա. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները յանձն առած են իրենց պինուորները քաշել կարելի եղածին չափ չուտ:

Ռումանիոյ մասին, երեք նախարարները որոշած են որ իրենց կառավարութեանց ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբ մը անմիջապէս Պուքրէշ երթայ, կազմակերպելու համար աւելի լայն կառավարութիւն մը եւ ազատ ու գաղտնի ընտրութիւններ, ապահովելով մամուլի, խօսքի, կրօնի եւ ընկերակցութեանց ազատութիւնները: Գալով Պուլկարիոյ, Ա. Միութիւնը պիտի յանձնարարէ ընդարձակել կառավարութիւնը, երկու ներկայացուցիչներ առնելով ժողովրդապետական հոսանքներէն որոնք այժմ չեն մասնակցիր պուլկարական դահլիճին:

Ինչ կ'վերաբերի հիւլէական ռումբին, զեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն մը դոյացած է, որով պիտի առաջարկուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար հիւլէական ուժի վերաբերեալ խնդիրները: Այս յանձնաժողովը իր թելադրութիւնները պիտի ներկայացնէ Ազգահովութեան Խորհուրդին: Զորս առաջարկներ պիտի ներկայացուին յանձնաժողովին.— 1. Դիտական տեղեկութիւններ հաղորդել փոխադարձաբար. 2. Արգիլել հիւլէական բոպր գէնքերը, ինչպէս եւ այն գէնքերը որ դանդուածային քանդումներ յառաջ կը բերեն.— 3. Քննիչներ նշանակել այդ արգելքը դործադրելու համար եւն.: Ինչպէս կ'երեւայ, տրամադրութիւն կայ օրէնքէ դուրս հռչակելու հիւլէական ռումբը:

Զեկոյցը որ եւ է տեղեկութիւն չի պարունակեր Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներու,— Թուրքիոյ, ռուսական պահանջներու եւ Իրանի մասին: Կը կարծուի թէ դիտմամբ չեռտադուած են այս հարցերը: